

Middeleeuwse Verzamelhandschriften
uit de Nederlanden

Deel 4
Band 2

ISBN 90-6550-025-1

Het Comburgse handschrift 2

Het Comburgse

handschrift

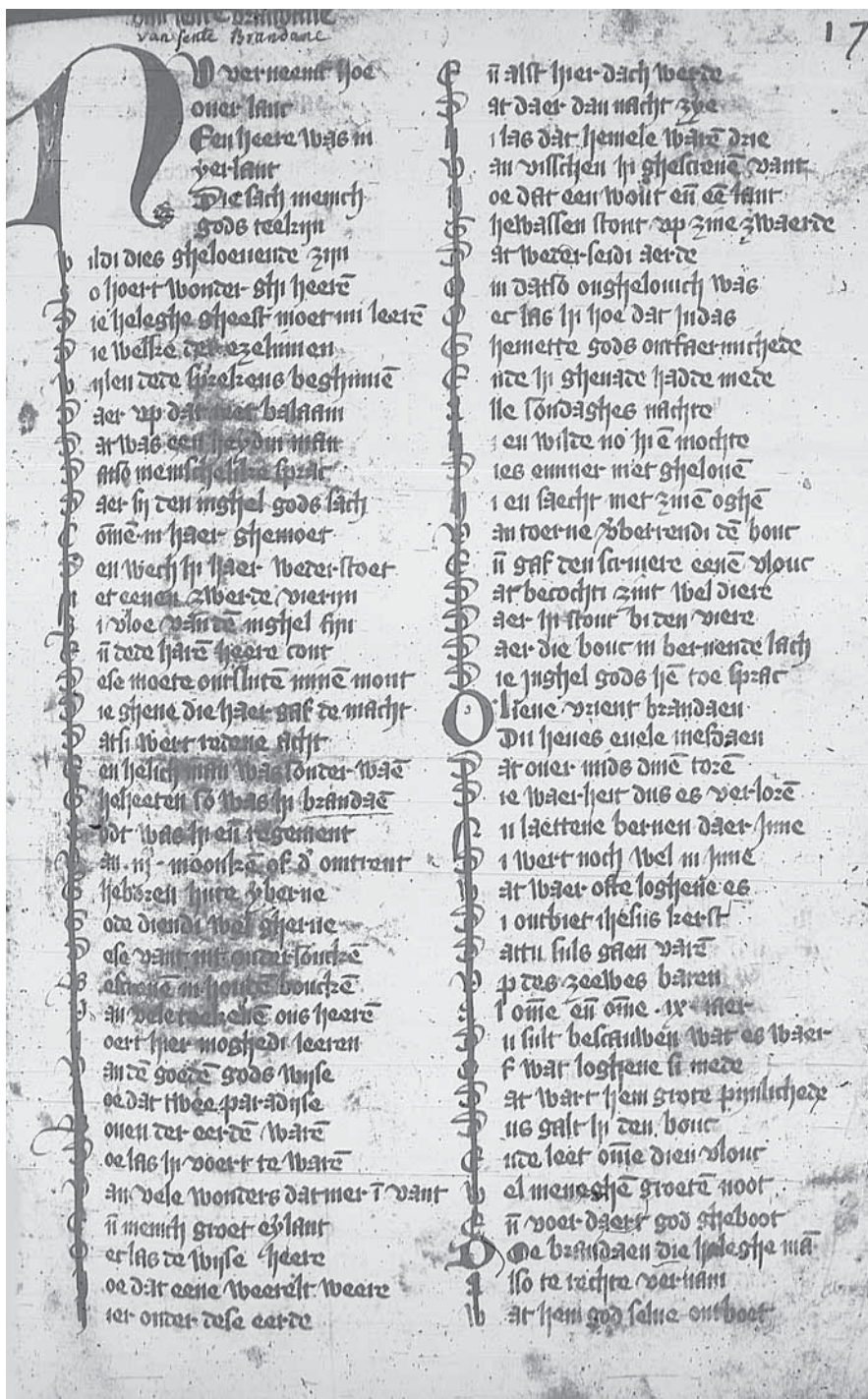
Hs. Stuttgart,
Württembergische Landesbibliothek,

Cod. poet. et phil. 2°22

Band 2

Uitgeverij Verloren
Constantijn Huygens Instituut

Het Comburgse handschrift, band 2

Afb. 21. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.179r (verkleind)

Het Comburgse handschrift

Hs. Stuttgart,
Württembergische Landesbibliothek,
Cod. poet. et phil. 2° 22

Band 2

Diplomatische editie bezorgd door
HERMAN BRINKMAN en JANNY SCHENKEL

Hilversum, Verloren, 1997

Middeleeuwse Verzamelhandschriften uit de Nederlanden

IV,2

Uitgegeven onder auspiciën van het Constantijn Huygens Instituut voor tekstedities en intellectuele geschiedenis der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Projectcommissie: W. van Anrooij, Leiden; J.A.A.M. Biemans, Amsterdam; H. van Dijk, Groningen; B.Th. Hogenelst, Leiden; Th. Mertens, Antwerpen; F.P. van Oostrom, Leiden; G.H.P. Sonnemans, Nijmegen en P.W.M. Wackers, Nijmegen

ISSN 0929-9866 / ISBN 90-6550-025-1

© Copyright 1997 Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Amsterdam

Copyright foto's Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart en Stadsarchief, Gent
No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Uitgeverij Verloren, Larenseweg 123, 1221 CL Hilversum, tel. 035-6859856, fax 035-6836557

Typografie: Rombus, Hilversum

Ontwerp binnenwerk: F.C. Bos, Amsterdam

Omslagontwerp: Het Lab, grafisch ontwerpers (Josée Langen), Arnhem

Druk: Wilco, Amersfoort

Bindwerk: Van Waarden, Zaandam

179ra

[V]A[N S]E[NT]E BRANDANE

[IV.1]

	N	V verneemt hoe ouer lanc	1
4		Een heere was in yerlant Die sach menich gods teekijn	
8		Wildi dies gheloeuende zijn So hoert wonder ghi heeren Die heleghe gheest moet mi leeren Die welke der ezelinnen	4
12		Wijlen dede sprekens beghinnen Daer vp dat reet balaam Dat was een heydin man Datso meinschelike sprac	8
16		Daer sij den inghel gods sach Commen . in haer ghemoet Den wech hi haer weder stoet Met eenen zwerde vierijn	12
20		Si vloe van den inghel fijn Ende dede haren heere cont Dese moete ontsluten minen mont Die ghene die haer gaf de macht	16
24		Datsi wert redene acht Een helich man was sonder waen Gheheeten so was hi brandaen Abdt was hi ende regement	20
28		Van III ^M moonken of daer omtrent Gheboren hute yberne Gode diendi wel gherne Dese vant int ondersoucken	24
32		Bescreuen in houden boucken Van vele teekenens ons heeren Hoert hier moghedi leeren Van den goeden gods wijse	28
36		Hoe dat twee paradijse Bouen der eerden waren Doe las hi voert te waren	32

179ra1
179ra26

*Het opschrift is deels afgesneden. Met deze regel begint hand E.
brandaen: Onderstreept door mogelijk niet-contemporaine hand.*

	Van vele wonders datmer <i>in</i> vant	
40	<i>Ende</i> menich groet eylant	36
	Oec las de wijse heere	
	Hoe dat eene weerelt weere	
	Hier onder dese eerde	
179rb	<i>Ende</i> alst hier dach werde	40
	Dat daer dan nacht zye	
	Hi las dat hemele waren drie	
4	Van visschen hi ghescreuen vant	
	Hoe dat een wout <i>ende</i> een lant	44
	Ghewassen stont vp zine zwaerde	
	Dat wederseidi aerde	
8	Om datso onghelouich was	
	Oec las hi hoe dat judas	48
	Gheniette gods ontfaermichede	
	<i>Ende</i> hi ghenade hadde mede	
12	Alle sondaghes nachte	
	Hi en wilde no hi <i>en</i> mochte	52
	Dies emmer niet ghelouen	
	Hi en saecht met zinen oghen	
16	Van toerne verberrendi den bouc	
	<i>Ende</i> gaf den scriuere eenen vlouc	56
	Dat becohti zint wel diere	
	Daer hi stont bi den viere	
20	Daer die bouc in bernende lach	
	Die jnghel gods hem toe sprac	60
	O Lieue vrient brandaen	
	Du heues euele mesdaen	
24	Dat ouer mids dinen toren	
	Die waerheit dus es verloren	64
	Nu laettene bernen daer jnne	
	Di wert noch wel in jnne	
28	Wat waer ofte loghene es	
	Di ontbiet ihesus kerst	68
	Dattu suls gaen varen	
	Vp des zeewes baren	
32	Al omme <i>ende</i> omme IX iaer	
	Du sult bescauwen wat es waer	72
	Of wat loghene si mede	
	Dat wart hem grote pijnlichede	
36	Dus galt hi den bouc	
	<i>Ende</i> leet omme dien vlouc	76
	Wel meneghen groeten noot	

	<i>Ende</i> voer daert god gheboot	
40	D oe brandaen die heleghe <i>man</i>	
	Also te rechte vernam	80
	Wat hem god selue ontboot	
179va	Doe was sijn zorghe al te groot	
	<i>Ende</i> hi bat onsen heere	
	Dor zijnre moeder eere	84
4	So wat hem gheuele	
	Dat hi behilde zine siele	
	<i>Ende</i> hi hem wilde bewaren	
	<i>Ende</i> tsiere ghenaden doen varen	88
8	¶ Doe ghinc brandaen te hant.	
	An des zeewes kant	
	<i>Ende</i> dede eenen kiel tauwen	
	Vaste <i>ende</i> ghetrauwen	92
12	Die mast was vuerijn hout	
	Dat zeil dede hi menichfout	
	Besnijden <i>ende</i> bewinden	
	Den kiel dede hi binden	96
16	Met ysere arde staerke	
	Na die houde aerke	
	Die noe wijlen vrochte	
	Doe hi die dylouie vruchte	100
20	Den ancker maecte hi stalijn	
	Daers hem van noede soude zijn	
	Dat hi behilde dat lant	
	Doe dedi al zijn ghewant	104
24	In den scepe draghen doe	
	<i>Ende</i> LXXX manne ghingher in doe	
	Si waren daer in IX iaer	
	Oec dede hi dat was waer	108
28	Een cappelle met wijsen zinne	
	Wel werken daer jnne	
	<i>Ende</i> daer in clocken <i>ende</i> helichdom	
	Dies hi mochte houden rom	112
32	Oec voerde hi van yberne	
	Pestier <i>ende</i> querne	
	Smessen <i>ende</i> ander ghemac	
	Als die legende mi vertrac	116
36	Dit dedi al daer jnne	
	Dus voer hi wech met sinne	
	Wel verghinct hem in den kiel	
	Dat hem niet en mesviel	120

40	Met hem nam hi twee capellane Van den eenen quam hem zint ane Dat hine <i>om</i> eenen roef verloes	
179vb	Dies wart hem god so vriendeloes So datten hem nam die viant Omme eens breydels ghewant	124
4	Dien hi nam sonder orlof Omme dat die duuele dien roef Vant in sine ghewout	128
8	Ay hoe zeere hi dat ontgout Dat hijt ye ghedochte Dies deden wel onsochte	132
12	Die duuele ter hellen viere Daer hijt becochte wel diere Tote dattene die heleghe man	
	Met zijnre beden weder ghewan DOe hi te scepē gaen began	136
16	Vant hi thoeft van eenen doden man Voer hem ligghende vp tsant Die vloet dreeft an tlant	140
	Dat hoeft was arde groet Nye en sach hi des ghenoot Dat voer hoeft was hem breed	
20	Wel vijf voete god weet Doe bemaendijt wel diere Bi gode vele sciere	144
24	Dat hi hem dade verstaen Hoe zijn leuen was ghedaen Thoeft ieghen brandane sprac	148
	Ende seide al doet mi onghemac Ic wilt di segghen saen Hoe mijn leuen was ghedaen	152
28	Ic was een heydin man Om mijn ghewin quam ic daer an Dat ic arde dicwile woet	
32	Ouer des zeewes vloet Ic was groet ende stranc Ende ic was wel C voete lanc	156
36	Dus woedic in die diepe zee Ende dede den ghenen wee	160

	Die hier vp die zee baren	
	Met scepen wilden varen	
40	Hem nam ic haue ende goet	
	Eens so wies zeere die vloet	164
	Met eenen storme die was stranc	
180ra	Al haddic ghesijn noch so lanc	
	Ic en hadde niet vonden gront	
	Daer ic teerst toter borst in stont	168
4	Doe en conste ics niet ghenesen	
	Dus moeste mijn sterfdach wesen	
	Also van allen dinghen moet	
	Sijn si quaet ofte goet	172
8	Sonder die pine der hellen	
	Daer die zielen in quellen	
	Ende daer si sonder eenich hende	
	Doeghen wee ende allende	176
12	Ende oec dat paradijs	
	Dat den saleghen es wijs	
	Daer si hebben eewelike	
	Die bliscap arde rike	180
16	DOe sprac sente brandaen	
	Weder arde saen	
	Of ic gode verbidden can	
	Dat hi hu weder hu sliues ian	184
20	Sprac sente brandaen	
	Soutstu doepzel willen ontfaen	
	Ende pinen om die gods hulde	
	Ic verghaue di dine sculde	188
24	So mach di werden wijs	
	Dat eeweghe paradijs	
	Doe sprac die heydin man	
	Moestic weder steruen dan	192
28	Ia ghi sprac sente brandaen	
	Dies en moechti niet ontgaen	
	Doe sprac die heydin man	
	Of ic mi doepte ende ic dan	196
32	Niet en conste wederstaen	
	Ic en worde den viant onderdaen	
	Hi pijnt hem nacht ende dach	
	Hoe hi den meinsche bedrieghen mach	200
36	Of hi mi maecte so lief	
	Den scat dat ic ware een dief	
	Ende ic dade al sulke werke	

	Die onse sceppere verbiedet sterke	204
40	Dan soudemen ter hellen	
	Mine ziele vele mee quellen	
	Dan so nu ghequellet es	
180rb	Dies bem ic wel ghewes	208
	Want die doepzel hebben ontfaen	
	Enter gods wet af staen	
4	Also scriftuere leert hier	
	Die ziele wert int helsche vier	212
	Vele meer ghepinet al te fel	
	Dan wi zijn dat weet ic wel	
8	Want ons niemen en leert	
	No te zijnre wet en keert	216
	Dus vreesic waert dat ic doepsel ontfinghe	
	Ende mijnre wet dan af ghinghe	
12	Waert vrouch of spade	
	Bi des viants quade rade	220
	Omme haue ofte om goet	
	Also menich meinsche doet	
16	Dat men mi dan ter hellen	
	Vele mee soude quellen	224
	Dan ic nu ghepijnt bin	
	Want mine ghelike pijntmen min	
20	Dan die doepsel hebben ontfaen	
	Ende harer wet af zijn ghegaen	228
	Nochtan so vreesic mee die noet	
	Die nu weder soude doen die doot	
24	Wanneer so weder tote mi quame	
	Ende soe mi bename	232
	Beede sitten ende staen	
	Ende loepen ende gaen	
28	Ende heten ende drincken	
	Ende spreken ende ghedincken	236
	Horen ende spreken	
	Ende mine aderen souden breken	
32	Ende mine ziele soude varen	
	Weder ter aermer scaren	240
	Al ware al de weerelt dijn	
	Ende soe oec ware roet ghuldijn	
36	Ende ghise mi mocht gheuen	
	Ende daer toe met blischepen soude leuen	244
	Noch II ^M der jaren	
	Ic en naemse niet te waren	

40	Dies gheloeft dor den noet	
	So sterc es die pijnē der doot	248
	Dies willic weder vare <i>n</i>	
180va	Te mijnre aermer scare <i>n</i>	
	In die deemsternes <i>e</i>	
	So vare dan ghewesse	252
4	Daert di god jonne saen	
	Sprac de goede sente brandaen	
	Dus voer die heydin man	
	Aldaer hem god gheian	256
8	Ter stede daer god woude	
	Sente brandaen keerde houde	
	Te scep <i>e</i> om sinen noet	
	Also hem god selue gheboet	260
12	D Oe si te scep <i>e</i> quamen	
	Ende orlof ghenamen	
	An vriend <i>e</i> n ende maghen mede	
	Gode beualen sise ter stede	264
16	Tseyl si an den mast keerd <i>e</i> n	
	Also hem die winde leerd <i>e</i> n	
	Haer riemers si hute stot <i>e</i> n	
	Met ghemake datsi vlot <i>e</i> n	268
20	Ay hoe scone dat tscip vloot	
	Cort quamen si in groter noot	
	Want een dier al te wonderlijc	
	Eenen lind drake ghelijc	272
24	Wilde verzwelghen haren kiel	
	Hem was sine mule end <i>e</i> sijn giel	
	Menich ghelachte wijt	
	No eer no na dier tijt	276
28	En quamen si in meerren noet	
	Een wolke bouen hem ontsloet	
	Daer hute quam een dier wonderlijc	
	Vlieghende eenen hert ghelijc	280
32	Dat jaghede met ghemake	
	Den groten zee lind drake	
	So datten al verdreef	
	Datsi ne wisten waer hi bleef	284
36	Doe hi dat hadde ghedaen	
	Keerdi weder saen	
	In die wolken danen hi quam	
	Doe sente brandaen dat vernam	288
40	Was hi blide end <i>e</i> vro	

	Ende danckets onsen heere also	
	Doe hi van den drake was verloost	
180vb	Te gode meerderde sijn troost	292
	Doe voere si met ghemake	
	Vp des zeewes vlake	
4	Doe versach sente brandaen	
	Eenen sconen werf staen	296
	Hi dochte den wijsen heere	
	Wel vi milen lanc of meere	
8	Die stont vp den rugghe van eenen vissch[	
	Die bouc maect ons ghewisse	300
	Dat daer een soete water ant meere gaet	
	Daer hadde die visch sinen haet	
12	Ghenomen wel menich iær	
	So die bouc seit ouer waer	304
	Daer vp dien werf stont een wout	
	Die gods helden bout	
16	Trocken haer scip in een hauene	
	Ende ghinghen alle doe aue	308
	Ghenen sconen werf scauwen	
	Si ghinghen oec hout houwen	
20	Omme te ziedene haer heten	
	Die hongher liets hem niet vergheten	312
	Haren ketel si vp hinghen	
	Om hout datsi ghinghen	
24	Eenen droeghen boem si vonden	
	Doe sine te houwene begonden	316
	Doe so scoet al dat eylant	
	Onder twater al te hant	
28	So dat die heleghe man	
	Te tijde cume sijn scip ghewan	320
	Met haesten si int scip pronghen	
	Den lof gods datsi zonghen	
32	Dat hise bi der ghenaden zine	
	Verloest hadde van dier pine	324
	Die werf die ghinc al onder	
	Dit was dat derde wonder	
36	Dat die heeren saghen	
	Die wint die ghincse jaghen	328

	Bi den zeyle vaste	
	Doe leden si meneghe onraste	
40	Ende menich onghemac	
	Die heleghe abdt doe sprac	332
	Dit mochte wel een visch zijn	
181ra	Die desen werf dus trac in	
	Seker hi was wel hout	
	Eer ghewies al dat hout	336
4	Vp sinen rugghe braden	
	Gode si dicken baden	
	Met ghestaden moede	
	Dor sine grote goede	340
8	Dat hise saen ghesande	
	Tote eenen ghestadeghen lande	
	DOe si den vissche ontvaren	
	Ende wech zeylende waren	344
12	Om te ziene meer wonder	
	Saghen si een eyselic commer	
	Vp dwater voer hem gaen	
	Het wilde haer scip vaen	348
16	Ende verderuen mettien	
	Wij en doruent niet ontsien	
	Sprac sente brandaen	
	Wij en hebben hem niet mesdaen	352
20	Laet ons scip in gods hant varen	
	God sal ons van hem bewaren	
	Half waest visch ende half wijf	
	Al ru so was hem dat lijf	356
24	Dicken omme ghinct den kiel	
	Sente brandaen neder viel	
	Vp sine bloete knien	
	Ende bat gode om zijn ontflien	360
28	Sine moonke baden alle gader	
	Dus verbaden si gode onsen vader	
	Dat dat vreeselike wonder	
	Bezijden haren scepe ghinc onder	364
32	Dat zijt hoerden borlen ende wallen	
	Dien langhen dach al met allen	
	In dier dieper zee gronde	
	Doe voeren si voert langhe stonde	368
36	Doe quamen si zeylende an een eylant	
	Daer sente brandaen vant	
	Eene pijnne wonderlike	

	Sielen als in meinschen ghelike	372
40	Ghingen ende liepen <i>daer</i> vp die zee	
	Hem was leyder arde wee	
	Van couden <i>ende</i> van groter hitte	
181rb	O wy wat mach wesen ditte	376
	Sprac die goede sente brandaen	
	Dat dus vp die zee can gaen	
4	Si spraken wij zijn aerme zielen	
	Dus moeten wij hier gaen <i>ende</i> zwielen	380
	<i>Ende</i> aldus eewelike leuen	
	Hadden wi om gode ghegheuen	
8	Den aermen drincken water scone	
	So waren wi van betren lone	384
	Wij waren drossaten <i>ende</i> scijncten	
	Om dat wij dat heten <i>ende</i> drincken	
12	Dat ons onse heeren hieten gheuen	
	Den aermen doe wi hadden ons leuen	388
	<i>Ende</i> dat wi dat onthilden den aermen	
	So en wil god onser niet ontfaermen	
16	Van couden zijn wi in groeter noot	
	<i>Ende</i> van hitten in pijnen groot	392
	Van dorste lijden wi bitter wee	
	Al es ons so na die zee	
20	Wij segghen hu te waren	
	Wij en moghen in C jaren	396
	Een dropel niet ghewinnen	
	Helpt ons bij dijnre minnen	
24	Brandaen wel lieue heere	
	Bidt gode voer ons zeere	400
	Sente brandaen alleene	
	Bat gode met herten reene	
28	Dat hi hem lauenesse wilde senden	
	Doe wart dien zielen in <i>haerre</i> allenden	404
	Van gode een drincken gheorlooft	
	<i>Ende</i> datsi metten watre haer hoofd	
32	Netten mochten metter hant	
	Doe neghen si alle den zant	408
	Den helegghen sente brandane	
	Die doe keerde van dane	
36	Met weenenden hoghen	
	<i>Ende</i> screef dat gods vertoghen	412
	D Oe hiet sente brandaen	
	Sinen kiele wel ghedaen	

40	Van dier steden wenden	
	Die aerme zielen in hare allenden	416
	Die daer liepen vp die zee	
181va	Riepen wach ende wee	
	Doe de kiel danen vloot	
	Want si bleuen in groter noot	420
4	Doe voeren si met ghemake	
	Vp die wilde zeewes vlake	
	Doe horden si saen booten	
	Meneghen wint grooten	424
8	Een storem hem an viel	
	Die verdreef haren kiel	
	Noort waert an dat leuer meere	
	Daer dat cleene gods heere	428
12	Wel na verzeylt was in groter noot	
	Si waerre wel na bleuen doot	
	Dit verzach sente brandaen	
	Menich scip al daer staen	432
16	Ende meneghen mast boom waghen	
	Huter leuer zee daer raghen	
	Het dochte hem zijnde een wout	
	Hoe dicke hem god sine doghet gout	436
20	Daer sprac van gods weghe ane	
	Eene stemme aldus brandane	
	Vare oest waert metten baren	
	Hier moghedi niet voerder varen	440
24	Daer ligghen steene in die zee	
	Die meneghen scepe doen wee	
	Wat scepe met ysere bi hem quame	
	Tote hem hijt trocke ende name	444
28	Ende het moeste daer al bliuen	
	Doe begonstese een wint driuen	
	Van daer int oest hende	
	Ieghen eene steenwende	448
32	Doe sach sente brandaen	
	Eenen sconen monster staen	
	Daer woenden moonken inne	
	Die gode dienden met zinne	452
36	Ende hadden ghedaen menich iaer	

	Snachts so bleef sijn kiel daer	
	Onder dien hoghen steene	
	Sente brandaen alleene	456
40	Ghinc bouen vp dien hoghen berch	
	Daer vant hi een eerlic werc	
	Van dien gods kinden	
181vb	Niet en conste hi onder vinden	460
	Watse daer hadde bracht	
	Sonder alleene die gods cracht	
4	Haer leuen was claer ende reene	
	Sulke moonken hebben wi gheene	464
	Si riepen alle saen	
	Sijt willecome heere brandaen	
8	Deser rijcker gods deghene	
	Diere en was maer zeuene	468
	Hem quam daghelike hare spijs	
	Van den eerdschen paradijse	
12	Te middaghe brocht hem ghedraghen	
	Een duue ende een rauē	472
	Drie broede ende een half ende eenen visch	
	Vp der goeder lieder disch	
16	Die visch quam al ghebraden	
	Wel zeere si doe baden	476
	Den heleghe brandane	
	Den gods onderdane	
20	Dat hi met hem wilde heten gaen	
	Doe sprac sente brandaen	480
	Harde wijselike	
	Mijn heere god es so rijke	
24	God van den paradijse	
	Hi hadde mi mine spijs	484
	Harde wel ghesent hare	
	Wiste hi dat ics werdich ware	
28	Hoe gherne ic sine ghenaden doghe	
	Ende dat es mine gheloue	488
	Hine wildes niet zenden	
	Mi aermen ende allenden	
32	Die hu bi ziere ghenaden versach	
	Ende tferde broet ontwee brac	492
	Dat hu sijn bode heuet bracht	
	Doe haddi mijns wel ghedacht	
36	Met zijnre lijfneere god de vader	
	Nu suldi alle gader	496

	In sinen name heten	
	Ende sult oec alle weten	
40	Dat ict late sonder nijt	
	God voedt hu talre tijt	500
	Vp desen dorren steene	
182ra	Ic hebbe van gode te leene	
	Van visschen vruchten ende brode	
	Alles dies ic bem van noode	504
4	Hebbic in minen kiele	
	Ouer mine aarme ziele	
	Bidt gode van hemelrike	
	Dat hi haer gheue sijn rike	508
8	Dus so bat hi gode	
	Doe quam die hemelsche bode	
	Ende brochte hem sine spijs	
	Vanden gods paradijse	512
12	Doe de heeren hadden gheten	
	So laet ons die bouc weten	
	Dat brandaen die heleghe man	
	An die heeren orlof nam	516
16	Entie heleghe brandaen	
	Ghinc weder te scepe saen	
	DAer quam een zuut westen wint	
	Die dreef hem also hi kint	520
20	Weder noort oest te dale	
	Vp die wilde zee scale	
	Daer leden si menich wee	
	Doe vonden si in die zee	524
24	Eenen steen so hoeghe	
	Sinen consten niet verhoeghen	
	Vp dien seluen hoghen steene	
	So sat een man alleene	528
28	Die ru was als een beere	
	Hi en sach niet dan lucht ende meere	
	Dat was een clusenare	
	Hoe dat hi daer commen ware	532
32	Vraechde hem sente brandaen	
	Ic bem den moonken onderdaen	
	Seide hi weder gheloues mi	
	Daer du dese weke waers bi	536
36	Ic hebbe gheseten alleene	
	Vp desen hoeghen steene	
	Een jaer min dan C jare	

	God heeft mi tote hare	540
40	Daghelics sine spijse ghegheuen	
	Bi sinen troeste moetic leuen	
	So dat god wel weet	
182rb	Dat ic sint anders niet ontbeet	544
	Van dat ic eerst hier quam	
	Ende ic nye zint en vernam	
4	Leuenden meinsche nemmermeere	
	Dan hu wel lieue heere	548
	¶ Doe vraechde hem sente brandaen	
	Hoe sijn leuen was ghedaen	
8	Eer hi daer commen ware	
	Doe sprac die clusenare	552
	Ic secht di ghewaerlike	
	Ic was een coninc rike	
12	Pantifilia hiet mijn lant	
	In capidocia een ander ghenamt	556
	Daer nam ic een scone wijf	
	Dies lijdet groete pijn mijn lijf	
16	Want het was de suster mine	
	Dies doeghic groete pine	560
	Daer bi so haddic sonen twee	
	Dies lijdic menich wee	
20	Doe dhoudste te sinen scilde quam	
	Sijn lijf dat ic hem nam	564
	Dor minen grammen moet	
	Daer dandre bi eenen scepe stoet	
24	Nam hem een donder slach sijn lijf	
	Oec versloughic mijn scone wijf	568
	Doe alle die zonden vp mi laghen	
	Doe vreesdic die gods plaghen	
28	Ende ic ghinc haestelike	
	Ende liet al mijn rike	572
	Beede vrienden ende maghen	
	Ende ghinc te scepe in dien daghe	
32	Ende wilde mine groete zonden	
	Varen den paeus orconden	576
	¶ Doe rees een storem vp die zee	
	Die mi dede harde wee	
36	Also ic hu mach vertellen	
	Daer bedoruen alle mijn ghesellen	580
	Maer ic ont clam alleene	
	Vp desen hoeghen steene	

40	Ende claechde mine mesdaet	
	Hem die mi ghescepen haet	584
	Hier wachte ic zijre ghenaden	
182va	Van minen groeten mesdaden	
	Ic sechdi oec vorware	
	Ic hore hier openbare	588
4	Elker daghelike	
	Den sanc van hemelrike	
¶	Doe seide sente brandaen	
	Secht mi lieue heere saen	592
8	Als hu dat coude ane gheet	
	Hoe moghedi sonder cleet	
	Van couden hier ghewesen	
	Van lieden hebbic ghelesen	596
12	Dat waren eenzedelen	
	Ende dienden gode den edelen	
	Die alles ghemacx vergaten	
	Niet dan tcrut si en haten	600
16	Maer in bosschen ende in velde	
	Daer hem elc te sine stelde	
	Of in duwieren of in riede	
	Behilden hem die goede liede	604
20	Dat hem tcoude niet mochte deeren	
	Mach ic die siele gheneeren	
	Sprac die ruwe clusenare	
	So hebbic arde ommare	608
24	Wat noede dat mijn vleesch heeft	
	Die wijle dat hier leeft	
	Als ic hier sitte sonder waen	
	Ende mi die coude te seere bestaen	612
28	Slupe ic in eenen hole sciere	
	Onder eenen tempel hiere	
	Daer verbeide ic dat ghestille	
	Ic wane het es gods wille	616
32	Dat mijn lichame ende mijn beene	
	Vp desen hoghen steene	
	Den domsdach moeten verbeiden	
	God moete hu gheleiden	620
36	Ic en spreke ieghen hu nemmeere	
	God onse lieue heere	
	Die gheue hier na eewelike	
	Ons allen zijn hemelrike	624
40	SEnte brandaen voer van dannen	

	Met sinen gods mannen	
	Vp des zeewes vloede	
182vb	Daer worden si arde moede	628
	Vanden winde metten baren	
	Daer si in moesten varen	
4	Daer dreuen si metten winde	
	Weder int allinde	632
	An eene vreeselike stat	
	Die bouc die seit ons dat	
8	Dat hi eere hellen pit verzach	
	Daermen in riep o wy o wach	636
	An eenen donckeren berghe	
	Daer waren in zwaren erghe	
12	Arde vele aerner zielen	
	Die daer branden ende wielen	640
	Dien berch bernet emmermeere	
	Daer es meneghe ziele in zeere	
16	Daer en hordi anders niet mee	
	Dan o wy ende wach ende wee	644
	Daer hoerdi crijsel tanden	
	Daer sach hi vlieghe die branden	
20	In die wolken hoeghe vp waert	
¶	Sente brandaen sprac ter vaert	648
	Ten proofst die der hellen plach	
	Segghe mi oft wesen mach	
24	Wat es die grote om minne	
	Die ic mi daer hore jnne	652
¶	Doe seide een der pijn heeren	
	Hier zijn vooghde ende onrechte heeren	
28	Dat mouchdi ghetrauwen	
	Ende oec ongherechte vrouwen	656
	Loese meyeren ende loese schepenen	
	Die moetent nu hier berekenen	
32	Ic sechdi noch meerre wonder	
	Die wroughers sijn hier onder	660
	Ende alle die verraderen	
	Die moeten wi hier vergaderen	
36	In dit diepe afgronde	
	Die alle met haren monde	664
	Dat alle weghe ontfaen	
	Dat van hem quam ghegaen	
40	Van alre bozer dinghe	
	Dits haer loen waerliker dinghe	668

183ra	Om datsi dies ghedochten Datsi hare heeren brochten Datsi om cleene mieden Mesvoerden die aerme lieden	672
4	Daer omme so moeten si hier Bernen in dit heete vier Oec zijn hier ander zielen Die in sonden vielen	676
8	In ouerden in ghiericheit In alrande boesheit Entie met boeser scalchede Haren euenkerstin mede	680
12	Dicken hebben verordeelt Dies werden si ewelic hier verzeelt Om datsi niet wilden afstaen No rechte boete ontfaen	684
16	Doe riepen die aerme zielen Brandaen heere wi zwielen In wel bittre carijne In dese groete pijn	688
20	Brandaen wel lieue heere Bidt gode voer ons zeere Die duuel hieten wech varen Ic segghe hu sprac hi te waren	692
24	Ghi en wert niet zijnre hulpen vro Hi en mach hu helpen <i>niet</i> een stro Ghi roupt al ieghen spoet Ghi en hadt nye wille no moet	696
28	Om gods wille te doene Ons en hebdi <i>nemmermeer</i> zoene ¶ Een euel stanc hem ane viel Doe keerdi danen sinen kiel	700
32	Ende si quamen an een eylant Daer ghinc die zorghe in hant Want arde doncker waest daer Daer <i>en</i> waest <i>niewers</i> claar	704
36	Maer die gront der zee was goudijn Daer dat slijc soude zijn Oec waren daer edele steene Om dien kiel al ghemeene	708
40	Wel menich edel carbonckel Al waest daer arde doncker Hadde daer god verborghen	

183rb	Daer laghen si in groter zorghen Drie nachte ende drie daghen So datsi niet en saghen	712
4	Sonne mane no sterren licht Des saghen si twint nicht Maer al donckernesse sonder dach Die kiel daer al stille lach	716
8	Doe hiet sente brandaen Eene barke wel ghedaen Huten kiele trecken Daer in spronghen die recken	720
12	Ende voeren met zinne Datsi quamen daer jnne ¶ Doe voeren si in een eylant Daer die gods wygant	724
16	Liet sinen kyel staen Also wij vernomen haen Daer ghinghen si vp te hant Ende doe si quamen vp dat sant	728
20	Waren si blijde ende vroe Met sente brandane ghinghen si doe Neuen een water te dale Tote eene der scoenster zale	732
24	Die nye kerstin man sach Alsic hu mach doen ghewach Die zale was buten ghuldijn Dat die stijle souden zijn	736
28	Dat was al karbonkel Daer en was gheen so doncker Hi en lichte alse tsonne scijn Voer die zale spranc een water fijn	740
32	Daer was so vele goets in Dat vulprijsen mochte gheen zin Balseme ende tyroop Dies was daer goeden coep	744
36	Olyue honich ende zeem Dat vloyde daer ouer een In IIII aderen het vloot Dat dochte hem wonder groot	748
40	Om dien seluen borne scone Daer was meneghe wone Daer stonden vele bome scone	752
183va	Al omme als eene crone	

	Daer stonden menich cedrus	
	Ende menich platanus	756
4	Ende furijn ende wijngaerde	
	Ende bome van meneghen aerde	
	Specien stonden daer so vele	
	Dat dat ic hu segghen wele	760
8	Haddict ghescreuen al te male	
	Dat daer stont voer die zale	
	Het soude eer lijden een iaer	
	Eer ict ghescreue ouer waer	764
12	In hoe menegher manieren	
	Daer bome stonden ende crude diere	
	Ende meneghe wonderlike dinc	
	Ay hoe in twifele ghinc	768
16	Alle dier moonken moet	
	Dwesen dochte hem daer so goet	
	Datsi noede keerden wedere	
	Het schenen scone paeus vederen	772
20	Van der zalen bouen dat dac	
	Daer was alle dat ghemac	
	Dat een keyser hebben soude	
	Ende hi feeste houden woude	776
24	¶ Den moonken quam in haren zin	
	Datsi alle gaen daer in	
	Om te siene die scone zale	
	Een der moonken stal daer tien male	780
28	Eenen breydel wel ghedaen	
	Dat sal hi becoepen saen	
	Wel zeere sonder twifel	
	Daer stont bi een duuel	784
32	Diet hem riet met liste	
	Ic wane hijs niet en wiste	
	Waer omme dat hine hem boot	
	Dies leet hi pijn groot	788
36	Hi riet hem dat hine name	
	Want hi hem wel ware betame	
	Met te rijdene in zinen lande	
	Dies leet hi groete scande	792
40	Hi roerdene dat hi waghede	
	Hoe wel dien moonc behaghede	
	Dat hine claer sach scinen	
183vb	Dies waren sine pinen	796
	Ter hellen vele groet	

	Want der duuele conroet	
4	Pijndene doe hi <i>daer</i> quam	
	Om datti <i>daer</i> den breidel nam	800
	In die zale metter hant	
	Ende baerchen onder zijn ghewant	
8	D Oe sijt besien hadden wale	
	Te hant ruumden si die zale	804
	Ende ghinghen wech te zamen	
	Doe si een lettelt bet voert quamen	
12	Doe so sach <i>Sente</i> brandaen	
	Al te scone eene borch <i>daer</i> staen	808
	Die scoenre was dan die zale al	
	<i>Daer</i> die moonc den breydel stal	
16	Doe saghen si tien tijden	
	Al omme verre <i>ende</i> wijde	812
	Dat lant in allen zijden claer	
	Ne gheenen nacht en was <i>daer</i>	
20	<i>Daer</i> en was no rijm no snee	
	<i>Daer</i> en dede hem de wint niet wee	816
	Van reghene en waest <i>daer</i> niet nat	
	Een houd man al <i>daer</i> zat	
24	Voer die poorte vrome	
	Hi was arde scone	820
	Ende wel ghehaert	
	Graeu was hem zijn baert	
28	Enter seluer borch voren	
	Ghinghen ionghelinghen doren	824
	Arde vele <i>ende</i> ghenouch	
	Also vertellet die bouc	
32	Ende seit al openbaren	
	Dat het inghele waren	828
	In die poerte stont een ionghelinc	
	Die maecte eenen wijden rinc	
36	Met eenen zwerde vierijn	
	Dat mochte wel die inghel zijn	832
	Diemen hiet cherubin	
	Die <i>daer</i> niemen liet comen in	
40	No stille no openbare	
	Dan der inghele scare	836
	¶ Doe quam <i>Sente</i> michael	
184ra	Die moet ons gheleeden wel	
	Metten anderen ionghelinghen	
	Aldaer die moonken ghinghen	840

4	Nam hi eenen moonc bi den rocke Bi den aerme <i>ende</i> bi den toppe Ende leeddene in die borch dore Daer doe die inghel stont vore	844
8	Met sinen zwerde vierijn Hier mochten wi wel te langhe zijn Sprac sente brandaen doe Tote sinen ghesellen toe	848
12	Hier hebben wi ghenomen Meer scaden dan vromen God heeft ons wonderlike Ghemindert in sijn rike	852
16	Onsen moonc moeten wi hier laten Weder dat ons mach scaden of baten Dese muere sijn so hoghe Onser negheen canse <i>verhoghen</i>	856
20	No die lanchede verkiesen Hier en willic <i>niet</i> meer <i>verliesen</i> Sprac die heleghe brandaen Ic wille weder te scepe gaen	860
24	Als ons die bouc maect wijs So was dit deertsche paradijs D Oe si te scepe quamen Ende orlof ghenamen	864
28	Van dier doncker zee <i>ende</i> lande Een der moonken doe <i>verkande</i> Dat die gront goudin was Ay hoe blide waren si das	868
32	Doe ghinghen si hute met spele Ende droughens in den scepe vele Elkerlijc in sine hande Daer si zint mede in haren lande	872
36	Eerden menich gods huus Mettien so hoerden si een gheruusch Metten windes vlaken Ende een weder also craken	876
40	Ende een vier also blecken Dat die goede gods recken Ontzaghen des hemels vallen	
184rb	Doe quamen die duuele met allen Ende heesscheden met rechte Den breydel dief die si zochten	880
4	Om dat hi den breydel stal	

	Voerden sine in den afgront al	884
	Daer moeste hi in der pinen dooten	
	Met anderen sine ghenooten	
8	Doene begreep die viant	
	Metten breydele hine bant	888
	Diefs recht maecte hi hem cont	
	Hi voerdene wers dan een hont	
12	Hi sleepten met vleesch ende met beene	
	Ouer struuc ende ouer steene	892
	Te zijns heeren aensichte	
	Daer was een groet gheruchte	
16	Daer hine voerde te zijnre scolē	
	Die sint meer hebben verstolen	896
	Willent al voer niet slaen	
	Maer en sal also niet gaen	
20	En si dat zijs af staen	
	Ende daer af penitencie ontfaen	900
	Anders sullen si moeten quellen	
	Metten duuelen in der hellen	
24	¶ Sente brandaen hads toren	
	Dat hi zondelike verloren	904
	Sinen moonc aldus heeft	
	Met tranen hi aldus claghende zeecht	
28	Waric niet een droghenare	
	God en hadde mi niet so zware	908
	Ghegheuen dese meswende	
	Hier in deser allende	
32	Dat god des ghehinghet	
	So es mine vaert ghelinghet	912
	Ic en sceede henen nemmermeere	
	Mi en doe hebben onse heere	
36	Minen moonc wedere	
	Eer willic hier nedere	916
	Soucken ons heeren oemoet	
	Tote mi die duuele doet	
40	Minen moonc weder zenden	
	Hute der zwaerre allenden	920
	Si weenden vele tranen	
184va	Gode riepen si ane	
	Met herten vele zeere	
	Dor zijnre moeder eere	924
4	¶ Doe saghen si een sittijn	
	Met II hornen vierijn	

	Datso lichte daer jnne	
	Daer sprac een stemme hute van binnen	928
8	Wat wijtstu mi brandaen	
	Des en hebbic niet ghedaen	
	Die duuel voerdene te zijnre scolē	
	Omme dat hi heeft ghestolen	932
12	Waer omme belghestu vp mi	
	Onsculdich bem ic ieghen di	
	Du wetes wel dat adaem	
	Om eenen appel dien hi nam	936
16	Was in die helle vorwaer	
	Daer omme ^{vm} jaer	
	Also eist huwen moonc vergaen	
	Met diefs rechte es hi gheuaen	940
20	Ende es der hellen ghegheuen	
	Ne scende heere niet zijn leuen	
	Sprac weder Sente brandaen	
	Heeft mijn moonc hiet mesdaen	944
24	Dies willickē voert bringhen	
	Voer hu in allen ghedinghen	
	¶ In cruce si hem stretcē	
	Biddende met tranen si wectē	948
28	Gode onsen sceppare	
	Ter herten wart hem zware	
	Haer bede wilden si niet begheuen	
	Altoes si daer an bleuen	952
32	Tote die almachteghe god	
	Den duuele gaf een ghebod	
	Dat hi brandane tsinen ghenoughe	
	Sinen moonc weder droughe	956
36	Toten kiele in der vloeden	
	Onlanghe si daer mede stoeden	
	Hi en ghincker omme loepen	
	Den breydel moesti becoepen	960
40	Dat hi vp sulc een ors zat	
	Quam om dat hi gods vergat	
	Daer hi dien breydel tien male	
184vb	Hier voren stal in die zale	964
	¶ Der heetter hellen heere	
	Torende vele zeere	
4	Dat hi dien moonc moeste draghen	
	Toten kiele vp sine craghen	968
	Doe hine brochte vp dat boort	

8	Doe sprac hi lude zeere ghescoort Weetstu niet sprac hi brandaen Dattu mi leede hebs ghedaen Du en laets mi <i>niet</i> behouden Dat wi met rechte hebben soudē	972
12	Du mesdoet ieghen ons dats waer Die moonc dochte hem arde zwaer Ende den wech arde lanc Daer hi die letaniere zanc	976
16	Sittende vp sinen hals beene Ouer stoc <i>ende</i> ouer steene Daer hi den moenc drouch Drouchine ten kiele <i>ende</i> louch	980
20	Ende warpene in de steuene weder Onsachte sette hine neder Daer was hem sine verwe van eere Verwandelde also seere	984
24	Dat sine cume verkanden Pec hadden hem die helsche vianden Ghewreuen an lijf <i>ende</i> an baert Die huut was hem ter vaert	988
28	Swart bemasschert <i>ende</i> berompen Van stocken <i>ende</i> van tsompen Haddi ghehadt meneghen stoot Die duuel scree daer hi wech scoot	992
32	Ende vloē van den goeden lieden saen Ende die goede sente brandaen Weende van groeten lieue Ende sprac toten breydel dieue	996
36	Haddi des breydels vermeden Ende met eere aelteren ghereden So en ware hu crune met huwen baerde Ende huwen hals niet so aerde	1000
40	Swart bepekēt no bezinghet Nu hebdi arde zeere ghelinghet Vp die zee mine vaert	1004
185ra	Mi es leet dat hi ye ghesmeet wart Sprac die bezijnchde capelaen Doe louch zeere sente brandaen	1008
4	DOe aldus sente brandaen Weder sinen capelaen Ghewan van der hellen So mach ic hu voert tellen	1012

8	Dat hi voer langhe wijle Vp die zee <i>ende</i> meneghe mile Doe <i>vernam</i> sente brandaen	
	Die goede . vele saen	1016
12	Een dier dat hiet cyrene Die slapen doet die ghene Diet horen zinghen ofte sien Van zijnre bliscap moet gheschien	1020
16	Ter zee groet ongheweder Doe viel sciere neder Sente brandaen vp sine knien <i>Ende</i> bat gode dat hi moeste ontvlien	1024
20	Dien diere so hi best can In slape wart die stierman Haer selues si al vergaten Datsi en wisten waer si saten	1028
24	Elc moonc wel vaste sliep Die kiel sonder stierman liep Tote eenen bernenden berghe dan Daer hute quam loepende een laerc zwert man	1032
28	Hi riep toten kiele Hute zinen groeten ghiele So hi luuts mochte Ende wecketse arde onsochte	1036
32	Hi hietse tote hem keeren Hi seide hi soude hem leeren Den meester stierman boude Waer hi best henen soude	1040
36	Doe hiet sente brandaen Sinen kiel wel saen Toten berghe keeren Omme dat hi hem soude leeren	1044
40	Maer des duuels cose Die was arde boze Doe seide des duuels bode	
185rb	Mochte ic wel dor gode Dinen kiel heere brandaen Die soude eene quade vaert angaen	1048
4	Du soudes ontghelden metter spoet Dattu ons so leede doet In can ieghen hu niet ghehebben God en wille hu niet ontsegghen	1052
8	So wat dat dijn wille es	

	Want dine bede so moghende es	1056
	Du souts dat wel ghenieten	
	Lietstu di dat verdrieten	
12	Dat hu mijn vernoy niet ware lief	
	Du naems mi den breydel dief	1060
	Die achter di sit al daer	
	Hi zweet van anxte dat es waer	
16	Ende van zorghen die hi heeft ontfæen	
	Doe sprac <i>Sente</i> brandaen	1064
	Dat es sine boete	
	Dat hi hem wasschen moete	
20	Mi ne dinct <i>niet</i> so goet	
	Hier es so scone eene vloet	1068
	Dat hi hem wel ghewasschen mach	
	Die moonc scamelike lach	
24	Met vele groter zorghen	
	So haddi hem gheborghen	1072
	Onder eene scip banc	
	Die tijt dochte hem arde lanc	
28	Die duuel louch zeere omme das	
	Dat hi zo zeere veruaert was	1076
	Doe hi sijn spot hadde ghedreuen	
	Bat hi hem dat hi hem wilde gheuen	
32	Weder sinen capelaen	
	Hi soudene arde scone dwaen	1080
	Hi roke vp hem te zeere	
	Doe seide die milde heere	
36	Die goede sente brandaen	
	In gheue hu niet den capelaen	1084
	Mi dincke dine cozen	
	Onnutte ende ghebozen	
40	Dijns sprekens bem ic zat	
	Den stierman hi doe bat	1088
	Dat hi weder keerde vpt meere	
185va	Doe quam des duuels heere	
	Huten berghe ende daden hem wee	
	Ende volchden vp die zee	1092
4	Ende droughen in haer hande	
	Groete gloyende brande	
	Ende groete gloyende schichten	

	Als of si wilden vechten	1096
8	Si worpen neder ende stooten	
	Vp die in den kiel vlooten	
	Met groten torne moede	
	Maer god onse heere die goede	1100
12	Behoedese ieghen al mesweghen	
	Ic wane van bouen die reghen	
	So dicke nye en viel	
	Alse daer omtrent den kiel	1104
16	Die brandere entie schichte vloghen	
	Die moonken met riemers toghen	
	Omme saen te sine huter noot	
	Dus iaghetse thelsche conroot	1108
20	Si zeylden watsi mochten	
	Die duuele worpen onsochte	
	Na den vluchteghen kiel	
	Den heeren saen gheuiel	1112
24	Datsi bi gods hulpe waren	
	Der vreesen al ontvaren	
	BR andaen voer voert met trauwen	
	Doe liet hem god bescauwen	1116
28	Van inghelen vele scaren	
	Die bouen hem quamen gheuaren	
	Die voerden meneghe ziele	
	Bouen sinen kiele	1120
32	Den lof gods si daer bouen zonghen	
	Datmen de lucht mochte horen clonghen	
	Dat dede hem god te minnen	
	Dat hi hem liet verkinnen	1124
36	Wat die gheeste wouden	
	Ende waer si henen souden	
	Doe sach sente brandaen	
	Eenen sconen tempel staen	1128
40	Met tiene scone thoren	
	Die nye man conste testoren	
	Sonder god diet vermochte	
185vb	Die chierheit te segghene en vermochte	1132
	Ne gheen erdsche man	
	Doe screef sente brandaen	
4	Alle dwonder dat hi sach	

	Daer hi in zinen kiele lach	1136
¶	Doe brandaen die gods deghe	
	Te rechte hadde al bescreuen	
8	Die twee scone paradise	
	Doe waende die goede wise	1140
	Die gods dienare	
	Dat hi al quite ware	
12	Van des waters aerme scare	
	Ende hi te lande soude varen	1144
	Doe bat die heere goede	
	Met eenen neerensten moede	
16	Onsen eeweliken troest	
	Diene dicken hadde verloest	1148
	Dat hine saen ghesande	
	Weder te sinen lande	
20	¶ Doe quam een vreeselic wint anschijne	
	Die hem verdreef entie zine	1152
	Verre danen vp die zee	
	Daer wart hem arde wee	
24	Die storem wart arde groet	
	Die zee borlende ende scoot	1156
	Mids dat hem so verhief die wint	
	Doe saghen die gods kint	
28	So vele visschen daer in die zee	
	Dat hem die zorghen daden wee	1160
	Si sagher van so vele manieren	
	Ghelijc beesten ende wilde stieren	
32	So vele onder dat water gaen	
	Doe seide sente brandaen	1164
	Dit es seker de leuer zee	
	Daer ic af wijlen eer	
36	Las so menich teekijn	
	Dat es dat gheloue mijn	1168
	Maer ic hebbe groot wonder	
	Van den gronde hier onder	
40	Hoe hise wel ghevoeden moghe	
	Dat hem allen ghenouch doghe	1172
	Maer god onse heere es so rike	
186ra	Dat hi hem daghelike	
	Haer voetsel gheuen mach	
	Tote eenen capelaen hi sprac	1176
4	Dat hi sochte paerkement	
	Hine wilde laten twint	

	Die waerheit hi scriuen began	
	Ende hi beual den stierman	1180
8	Dat hi den kiel hilde stille	
	Om zjnre hulden wille	
	Tote hi die <i>waerheit</i> hadde ghescreuen	
	Van den visschen die <i>daer</i> dreuen	1184
12	Die moonken hadden groten vaer	
	Van den visschen die waren daer	
	Datsi haer scip bederuen mochten	
	Brandaen troestese dat hi mochte	1188
16	Ende seide lieue broeders mijn	
	Wilt in gode betrouwende zjn	
	Dor hem sijn wi hute gheuaren	
	Hi sal ons wel bewaren	1192
20	Hi heeft alles dinc ghebod	
	Ende es die almachteghe god	
	Ende sente marie die goede	
	Die si hier in onser hoede	1196
24	Ieghen dat ons euele zij	
	Dies jonne ons filij dei	
	Ende alle dat hemelsche heere	
	Helpe ons huut desen meere	1200
28	Amen segghet alle gader	
	Ende vleeuwet den hemelschen vader	
¶	Doe quam <i>hem</i> an een sachte wint	
	Doe saghen si waer een gods kint	1204
32	Vp die zee voer <i>hem</i> zweuede	
	Het sceen dat onsachte leuede	
	Het vlotede vp eenen rusch eerden	
	Wat mochte zijns gheweerden	1208
36	Als verstoremden der zee vloeden	
	Maer dat god zijns nam hoede	
	Van den kiele vloe hi doe	
	Sente brandaen sprac <i>hem</i> toe	1212
40	Dat hi van god weghe ieghen <i>hem</i> sprake	
	Die rusch verbeidde met ghemake	
	Ende wart gheorsam saen	
186rb	Ende doe hi bi hem quam brandaen	1216
	Toter creatueren hi dus sprac	
	Doghedi om gode dit onghemac	
4	Vp dese wilde zee	
	Of doghestu dit wee	1220
	Dor dijns selues mesdaet	

	So mach dijns werden raet	
8	Ic bem een abd ghewyhet	
	Ende metter stolen ghevryhet	1224
	Die ic van gode hebbe ontfaen	
	Dat ic mach in baten staen	
12	Ende haer pine hem corten mach	
	Beede jaer ende dach	1228
	Hebdi al sulke dinc ghedaen	
	Dor god so willic di ontfaen	
16	DOe sprac die eenzedele	
	Met mi so wart di euele	1232
	Vergouden dijn capelaen	
	Dien du verlores brandaen	
20	Vore den sconen paradise	
	God heeft mi mine spise	1236
	Ende alle mine lijfnare	
	Een jaer min dan C iare	
24	Vp dese zee ghegheuen	
	Bi zijnre ghenaden moetic leuen	1240
	Ende wachten na zine leere	
	Mijnre broeders es noch meere	
28	God onse vader es so goet	
	Dat sine ghenade ons voedt	1244
	Metten hemelschen brode	
	Hi halp ons te onser node	
32	Daer dijn moonc weder quam	
	Dien hu die duuel nam	1248
	Voer die rikelike zale	
	Daer hi stal den breydel so wale	
36	Si wachten oec haren hende	
	Vp die hoghe steenwende	1252
	Die ruwe heere alleene	
	Dien ghi saecht sitten vp den steene	
40	Die halp di ter stede	
	An gode met zijnre be[..]	1256
	Dattu vercreghes dinen capellaen	
186va	¶ Doe seide sente brandaen	
	Dore die gods eere	
	Nu segghe mi noch meere	1260
4	Van dien heeren hoe si leuen	

		<i>Ende</i> hoe si daer <i>verdreuen</i>	
		Sij leuen so heleghelelike	
		<i>Ende</i> verdienen gods rike	1264
8	¶	Doe sprac die heere goede	
		Met groeten oemoede	
		Een stat was hiet vaserijn	
		<i>Danen</i> dat wij gheboren zijn	1268
12		Die stont in eenen lande	
		<i>Daermen</i> gode niet en kande	
		<i>Dor</i> des volcs grote zonden	
		So zant al in afgronden	1272
16		Alle dat groete lant	
		<i>Ende</i> alle dat boze volc te hant	
		Dat nam daer quaden hende	
		<i>Maer</i> vp die hoghe steenwende	1276
20		So heefter god een deel gheset	
		Van onsen broeders dat wet	
		<i>Daer</i> voetse die gods cracht	
		Die mi hare heuet bracht	1280
24		God onse lieue heere	
		Onse broeders es noch meere	
		Die ghelijc mi leuen	
		<i>Ende</i> vp dese russche zweuen	1284
28		<i>Bouen</i> der zeewes gronden	
		Dat quam van minen zonden	
		Dat wi ghesceeden waren	
		Dus moetic alleene varen	1288
32		Doe dat lant verdranc	
		<i>Ende</i> meneghe borch versanc	
		Also sodoma dede <i>ende</i> gomorre	
		Die groete stercke torre	1292
36		<i>Daer</i> scorde alle die eerde	
		<i>Ende</i> alle die groene zwerde	
		Van dien erderijke	
		Desen rusch houdic vastelike	1296
40		Tote minen hutersten hende	
		God moete ons allen zenden	
		In hemelrike met eeren	
186vb		Noort waert saltu keeren	1300
		<i>Daer</i> saltu sien groet wonder	
		Een wint hief <i>daer</i> van onder	
4		Diese sonder orlof dede sceeden	
		Elc voer daerne god wilde gheleeden	1304

	DAer voer die kiel in corter wijle	
	Ouer meneghe mile	
8	Dat <i>quam</i> van eenen bedruussche	
	Ende van eens wints gheruussche	1308
	Dat die kyel also <i>verspranc</i>	
	So meneghe dachuaerde lanc	
12	Daer wart hi wel gheware	
	Dat hi <i>den</i> bouc ontgalt dare	1312
	Dien hi bernede in <i>den</i> viere	
	Dat becochte hi wel diere	
16	Daer die kiel so verre spranc	
	Meer dan M milen lanc	1316
	In groeter ongheweltheit	
	En hadde ghedaen gods ghenadicheit	
20	Hi <i>en</i> hads niet moghen ghenesen	
	Daer voer hi voert so wi lesen	1320
	¶ Doe versach sente brandaen	
	Eenen naecten man saen	
24	Al ru sittende alleene	
	Vp eenen heeten steene	1324
	Hi leet wel groete nozen	
	An deen zijde was hi vervrosen	
28	Dor vleesch <i>ende</i> beene	
	Vp dander zijde van <i>den</i> steene	1328
	Verbrande hi van hitten dan	
	Na sine werken hi loen ghewan	
32	Voer <i>hem</i> hinc blayende een dwale	
	Die halp <i>hem</i> arde wale	1332
	Die slouch die hitte dane	
	Dies <i>quam</i> hem baten vele ane	
36	Beede van hitten <i>ende</i> van couden	
	Sine pine was menichfoude	1336
	Des zondaeghs stont <i>hem</i> also	
	Dies was hi arde vro	
40	Hem dochte openbare	
	Dat hi in werschepen ware	1340
	¶ Des maendaeghs arde vroe	
187ra	Quam hem groete pijn toe	
	Doe voerdene in der hellen	
	Die duuele met sinen ghesellen	1344

4	Doe si hem so bi quamen Datsi sine pine vernamen Begans hem ontfaermen Doe vraeghde brandaen dien aermen	1348
8	Van wat volcke dat hi ware Doe sprac die sondare Ic bem die aerme judas Om dat ic so onghetrauwe was	1352
12	Dat ic vercochte sonder noot Die mi ghesciep ende gheboot Dat hebbic zwaer ontgouden Doet mi berauwen soude	1356
16	Doe quam die leede duuel Ende gaf mi eenen twifel Ende riet dat ic mi hinc Ende ne gheene boete ontfinc	1360
20	Aldus nam ic die doot Dies moetic lijden desen noot Haddic ghenade begheert met rauwen God es also ghetrauwe	1364
24	Het ware mi wel vergaen God hadde mi ontfaen Also hi den iode ontfinc Die hem daer hi an tcruce hinc	1368
28	Metten speere stac therte ontwee Noch dede god ghenaden mee Hi ontfinc den scaker dan Om dat hi berauwen ghewan	1372
32	Daer hi an den cruce hinc Entie bitter doot ontfinc Also hadde hi mi ontfaen Waers mi berauwen saen	1376
36	Mijns en wert nemmermeer raet Maer mi dinct dat mi nu wel staet Maer ouer morghin vele vroe Sal mi den noot gaen toe	1380
40	Dan werdet mi al benomen Tgoet daer ic nu in bem comen Dor des zondaeghs heere Hebbic dese remedye heere	1384
187rb	Stont mi dus tallen daghen So en soudic niet claghen Nochtan en hebbict borgoet	

	Maer dat mi vele wers doet	1388
	Die grondeloze helle	
	Daer ic altoes in quelle	
8	Ende eeweliken in walle	
	Die duuele met haren ghescale	1392
	Doen mi wel meneghen noot	
	O wy heere waric doot	
12	Of mochtic versteruen	
	So en soudic niet bederuen	1396
	In dus meneghen aerbeit	
	Die ic lijde in eewicheit	
16	Van rauwen ende van leede	
	Dese noode alle beede	1400
	Van couden ende van hitten	
	Daer ic hier in moet sitten	
20	En houdic voer gheen verdriet	
	Ter hellen hebbic licht niet	1404
	Daer eist doncker emmermeere	
	Daer es dat eewelike zeer	
24	Ter quader tijt wert hi gheboren	
	Die daer toe wert vercoren	1408
	Een hitte quelt mi daer	
	Eer ghi ghetastet wel een haer	
28	Daer smolte wel een berch stalijn	
	Diene worpe daer in	1412
	Mochte ic hier langhe wesen	
	Mi dochte ic ware ghenesen	
32	Mi doen mee wee die zorghen	
	Ieghen den ouer morghen	1416
	Dan die pijn die ic hier moet ontfaen	
	Doe sprac sente brandaen	
36	Of yemen ouer di bade	
	Soude hu god doen eeneghe ghenade	1420
	Neen hi sprac judaes die aerme	
	Want ic vp gode hadde gheen ontfaermen	
40	Alle hulpe hebbic verloren	
	Maer dit dwaelkin hier voren	1424
	Voer mi hanghende namelike	
187va	Dat maect mi seere rike	
	Ende helpt mi wel zeere	
	Nochtan so stal ict onsen heere	1428
4	Doe ic met hem ghinc	
	Het weert mi groete dinc	

	Van desen heeten viere	
	Maer mi berauwes weder sciene	1432
8	Doe gaf ict dor gode	
	Eenen zinen crancken bode	
	Die oyt sint sine bedē	
	Voer mi te gode dede	1436
12	Nu helpt mi zeere hier	
	Ieghen dit sterke vier	
	Al en mach het also vele <i>niet</i> sijn	
	Als oft met rechte mijn hadde ghezijn	1440
16	Nochtan helpt mi heere	
	Harde vele meere	
	Ieghen desen heeten brant	
	Om dat ict selue gaf metter hant	1444
20	Dan mi nu holpe alle die haue	
	Al waert dat mense ouer mi gaue	
	Die nu in die weerelt es	
	Dies moghedi sijn ghewes	1448
24	So wel helpt dat goet	
	Dat die meinsche selue doet	
	Ende dat hi selue gheeft	
	Al die wijle dat hi leeft	1452
28	Want achter weldade	
	Commen dicwile spade	
	Ende datmen naer dleuen doet	
	Dat heeft aermen spoet	1456
32	Te helpene die selue niet en gheeft	
	Dor gode die wijle dat hi leeft	
	DOe judas dit hadde gheseit	
	Began hi driuen groten aerbeit	1460
36	Des maendaeghs metten daghe	
	Maecte judaes grote claghe	
	Ende jammerliken rauwe groot	
	Dat dbloet van sinen hoghen scoot	1464
40	Hem naecte groet onghemac	
	Seere weendi ende sprac	
	O wy onsalich ende arem man	
187vb	Dat ic ye eerdsch lijf ghewan	1468
	Daer ic nu varen moete	
	Dies en wert nemmermeer boete	
4	Want bi verdienten hebbict ontfæen	
	Doe hiet sente brandaen	1472
	Sijn helichdom bringhen voort	

8	Ende settet vp des kiels boort Alse die duuele quamen Ende dat helichdom vernamen Dat hise soude vervaren Hi sach an sine ghebaren	1476
12	Ende heeft wel vernomen Datsi saen sullen comen	1480
¶	Doe quamen die duuele met eenen heere Hem dochte lucht ende meere	
16	Dat al was bernende vierijn Hier soudic ghevaren zijn Sprac die beziynghede capelaen Die met zorghen was beuaen	1484
20	Si vloghen bouen den kiele Hem scoot huut haren ghiele Pec ende vlamme onghiere Met sulferachteghen viere	1488
24	Dat gloyde ende wiel Daert vp die zee viel Berrende twater alse stroe Iudase wilden si alsoe	1492
28	Voeren in der hellen Daer sine souden quellen Den vianden gheboet sente brandaen Datsi een wijle souden staen	1496
32	Ende judaes souden vermijden Gode bat hi in dien tijden Dat dien nacht moeste ghenesen Iudaes ende quijte wesen	1500
36	Van dien helschen zeere Dies bat hi onsen heere Weenende hi so langhe bat Dat hem god consenteerde dat	1504
40	Die duuele doe luude screyden Sij borlenden ende si neyden Dat si sonder hem moesten varen	1508
188ra	Met vele groeten scaren Keerden si weder ter hellen Doe dreeghden sine te quellen	1512
4	Vele meer dan si souden Of sine hadden moghen behouden Dat dreeghen dede hem wee Daer hi vlotede vp die zee	1516

8	Die duuele quamen weder doe Des morphins vele vroe Te judaes ongheualle Crauwels brochten si alle	1520
12	Die gloyden ende sneden Onlanghe dat zijs vermeden Maer in hem dat sise sloughen Onscone dat sine droughen	1524
16	Met alle metten steene Si quelden sine beene Doe sine vp ghenamen Ende een lettelt danen quamen	1528
20	Spraken si leelike toe Sente brandane doe Daer omme sullen wine pinen meer Dan hi was ghepijnt eer	1532
24	Doe seide sente brandaen Het sal anders vergaen Niet te meer en sal ghepijnt sijn hi Om dat hi te nacht was bi mi	1536
28	Al moghedi vp mi scelden Hi en saels niet ontghelden Hu scelden hebbic ommare Bi gode onsen sceppare	1540
32	Ende met dieren woorden Gheboet hi dien verhoorden Datsi hem en daden niet meer Dan also si te voren eer	1544
36	Des ander daghes hadden ghedaen Ende also voerden sine wech saen Vele zeere screyende In dier zwaerre allende	1548
40	Doe hiet die heere goede Vp des zeewes vloede Volghen met sinen kiele Na die aerme ziele	1552
188rb	Maer die duuele ontvoerdense saen Doe sach hi voer hem vp slaen Eenen rooc wel gruwelijc Dat was een pijn vreeselic	1556
4	¶ Doe voer die goede sente brandaen Metten gods zeghe beuaen Toten ouersten hende	
8		

	Onder eene steenwende	1560
	Daer saghen si alse bernende voghele varen	
	Huut eenen bernenden berghe te waren	
12	Van menegherande tonghen	
	Die hel niet <i>en</i> zonghen	1564
	Dan o wy <i>ende</i> wach <i>ende</i> wee	
	Eene grondelose zee	
16	Slouch <i>daer</i> vp die west zijde ane	
	So datment hoerde dane	1568
	Ouer meneghe mile	
	Daer na in corter wile	
20	Saghen si huut eenen berghe slaen	
	Eene vlamme so ghedaen	1572
	Daer die gleinstren hute vloghen	
	Also groet als een houen	
24	<i>Ende</i> colen also groot als maste	
	Daer was pijn <i>ende</i> onraste	1576
	Huut dien seluen berghe ran	
	Een water sulc <i>en</i> sach noint man	
28	Het was zwart <i>ende</i> het wiel	
	Bander zijde daer hute viel	1580
	Een water <i>ende</i> een wint ghereede	
	Die also cout waren beede	
32	Dat nye couder dinc ghewart	
	Daer hadden si moylike vaert	1584
	Vp deen zijde was hitte menichfout	
	Vp dander zijde waest so cout	
36	Dat den bomen in dien tijden	
	Die scorse scoolden vanden zijden	1588
	¶ Doe so hiet sente brandaen	
	Hem allen ten riemen gaen	
40	Beede moonken <i>ende</i> scipman	
	Alle vinghen si daer an	1592
	Daer en wilden si niet letten meer	
188va	Daer si waren commen eer	
	Binnen eenen daghe gheuaren	
	Ghekeerden si cume in II iaren	1596
4	Doe dus die kiel ontran	
	Entie moede scipman	
	Van der heetter aermer scaren	
	Doe quamen si saen gheuaren	1600
8	Vp eene der bester eerden	
	Die oyt mochte gheweerden	

	Daer sach yemen seldom	
	Daer wiessen vp die velden	1604
12	Beede coren vruchten ende wijn	
	Ende alle vruchten die moghen zijn	
	Sonder ackeren ende grauen	
	Daer was lettelt noot van hauen	1608
16	Visch was daer ghenouch	
	Die daer dat water drouch	
	Ende vleesch wilt ende tam	
	Al dat nye herte bequam	1612
20	Dese ieghenode scone	
	Was altoes euen groene	
	Dat es multum bona terre	
	Ende es gheleghe arde verre	1616
24	Van alre meinschen conden	
	En hadde god tien stonden	
	Dat scip daer niet ghesent	
	So waert ons bleuen ombekent	1620
28	Doe daer quam sente brandaen	
	Entie hem waren onderdaen	
	Hare moethede ende pijn al	
	Verghinc hem groet ende smal	1624
32	Mids der zoetheit menegherande	
	Die si ontvinghen in dien lande	
	Alse sente brandaen entie zine	
	Waren in desen lande fine	1628
36	Saghen si eenen berch so hoghe	
	Sine consten niet verhoghen	
	Sine groete hoecheide	
	Hem dochte in der waerheide	1632
40	Dat die wolken daer vp zweueden	
	Ne gheene dinghen die leueden	
	Ne quamen daer vp si en vloghen	
188vb	Maer teenen hanghenden woghe	1636
	Met zorghe si ane vinghen	
	Datsi daer vp ghinghen	
4	Die berch was bouen scone	
	Ende hiet mons syone	1640
	Daer slouch an der zee vloet	
	Nye en was berch so goet	
8	Daer si dien berch vp gaen	
	Saghen si an den berch staen	1644
	Eenen borch so rikelike	

12	Noint <i>en</i> sach meinsche der ghelike Daer saghen si vreeselike draken Ende lind wormen die gapen Ende hem voer tallen stonden Dat vier huten monden	1648
16	Dese wachten die poerten daer Maer metten woerden gods vorwaer Beual hem <i>Sente</i> brandaen Dat sise in heten gaen	1652
20	Ter doren in die huere Die bouc seit dat die muere Alle waren kerstalijs Daer waren letteren steenijns	1656
24	So vele daer vp ghenomen Sine consten <i>ten</i> hende comen Daer waren ghegoten jnne Bi meesterliken zinne	1660
28	Van copere <i>ende</i> van eere Menegherande diere In dien rinc muer al omme Som recht <i>ende</i> some cromme	1664
32	Diese eerst ghinc besien Hi mochte van vreesen vlien Want si hem hute dien muer ghebaren Als of si alle leuende waren	1668
36	Daer stonden alle die dieren Die ic noint horde nomen hiere Leeuwen panteeren tygheren met Oec stonden daer gheset	1672
40	Eencorne <i>ende</i> lupaerde Ende beesten van meneghen aerde Olifanten herten <i>ende</i> hinden	1676
189ra	Mochtemen daer al vinden Oec stonden daer vele vormen Van vreeseliken wormen	1680
4	In midden dien borghe vloot Een riuere wel groot Die al dwilt dede omme gaen Dat niet stille mochte staen	1684
8	Si saghen al openbaren Die daer commen waren Dat die beelden bi wilen spronghen Ende riepen <i>ende</i> zonghen	1688

12	Als of si wech wouden Ende huten muere varen soudē Daer stonden meneghe vorme Daer waren sulke worme	1692
16	Half ru ende alf bloot Noint sach man des ghenoot Noch stont daer onder Ghegoten menich wonder	1696
20	Daer stont die stercke liebaert Ic wane nye dier ghewaert En stont daer ghegoten Visschen daer oec vloten	1700
24	Harde meneghertiere Hoert wat dede die ruiere Herten entie hinden Vloen daer voer die hasewinden	1704
28	Wilde zwijnen liepen daer Die iaghere reet hem naer Al blasende eenen horen Hem liepen oec voren	1708
32	Menich wonder so vele In caent ghesegghen niet wele Daer speelden oec in den mueren Orssen met conuertueren	1712
36	In eenen rijnghe wijde Hem hilden oec bezijden Rudders als of si leueden Vanen dat daer zweueden	1716
40	Daer toe mochtēmen daer scauwen Harde vele vrouwen Daer bliesen die wachteren	
189rb	Die ghene dies onwijs waren Waenden datsi leefden daer Ic mach hu segghen ouer waer	1720
4	In dese zale gheheere Was wonders vele meere Daer verlichten die tinnen Beede buten ende binnen	1724
8	Ghelijc dat doet die dach sterre Die vp rijset so verre vi ^m torren stonden tien male Vp den muere omme die zale	1728
12	Die torren die blecten al	

	<i>Ende</i> muere <i>ende</i> zale groet <i>ende</i> smal	1732
	Alse yser doet in <i>den</i> viere	
	Gheen dinc en was <i>daer</i> diere	
16	Dan onghemac <i>ende</i> aermoede	
	Meneghe culcte goede	1736
	<i>Ende</i> zijdine sporwaren	
	Saghen si <i>daer</i> te waren	
20	Die <i>daer</i> hinghen te <i>dien</i> male	
	Bouen die bedden in die zale	1740
	Die vloer van der zalen was	
	Al gader snee wit glas	
24	<i>Daer</i> dore bleecten die goud male	
	Dus rikelic was die zale	1744
	In <i>dien</i> houe vrone	
	Stonden cedre scone	
28	<i>Ende</i> andre bome so vele	
	Dat die zonne niet wele	1748
	Schijnen mochte ter eerden	
	<i>Daer en</i> mochte niet nat werden	
32	Dies namen si alle gome	
	Onder die ceder bome	1752
	So was die acker scone	
	<i>Ende</i> tallen steden groene	
36	<i>Daer</i> hinc menich guldin vat	
	Noint en was huus bat	1756
	Verchiert met dieren dinghen	
	<i>Daer</i> mochtemen horen zinghen	
40	Die voghele in allen tijde	
	In dese borch wijde	1760
	<i>Daer</i> stont midden in een palas	
189va	Ic wane noint gheen <i>en</i> was	
	Verchiert also wele	
	Ghimmen was <i>daer</i> so vele	1764
4	Met dierbaren ghesteenten	
	Gheset in helps ghebeenten	
	Die vloer was saphier <i>ende</i> glas	
	Ic wane noint dinc <i>en</i> was	1768
8	Ghemaect bouen der eerden	
	Dat beter mochte weerden	
	Of dat ghemaect was bat	
	Ouer waer seggic hu dat	1772
12	Ghegoten was het van eere	
	Het en wert nemmermeere	

	Ghemaect so goet weert	
	No so vaste no so steerc	1776
16	Als daer vp dien dach	
	Sente brandaen sach	
	Die moonke besaghen besonder	
	Dat menichfoudeghe wonder	1780
20	I N die borch so spronghen	
	Diere watre daer zonghen	
	Molenen of si hadden tonghen	
	So dat al verclonghen	1784
24	Beede berch ende dal	
	Ende dat daer bi was ouer al	
	Die bouc seit ons dat	
	Dat vloyden int ghewat	1788
28	Visschen die daer speelden	
	Ende alrande weelden	
	Waren der borch onderdaen	
	Dat scrijft ons sente brandaen	1792
32	Doe sprac die besijngde capelaen	
	Hets goet dat wi henen gaen	
	Eer wi hier scade ghewinnen	
	Mi dincke in minen zinne	1796
36	Het en es sonder meester niet	
	Dit wonder dat ghi hier siet	
	Werden si onser gheware	
	Wine moghen hem niet ontfaren	1800
40	Sine doen ons sulken aerbeit	
	Dat ons die vaert wert leit	
	Ende ons lijf rauwet	
189vb	Dit weerc heuet ghetauwet	1804
	Een wonderlic ghedyet	
	Dat hem an gode en keert niet	
4	Hets van wonderliken zeden	
	Si moghen ons bringhen tonvreden	1808
	Alsoe die ghene daden	
	Die ons so hadden verladen	
8	Ten berghe die berrende dan	
	Doe bat die stierman	1812
	Sente brandane ende dien heeren	
	Datsi wilden te scepe keeren	
12	¶ Doe si te scepe waren ghegaen	
	So quam hem ghevolcht saen	1816
	Een volc van wonderliker ghedane	

16	Als ons de bouc doet te verstane Si hadden wolues tande Ende hieten walscherande Seere si verbolghen waren Datsi hem dus zijn ontvaren	1820
20	Hoefde hadden si alse zwijn Hoe mochten si wonderliker zijn Mans handen ende honden been Si screyden al in een	1824
24	Cranen hals mans buuc vorware Onder die voete ru van hare Sijdin was al haer ghewant Boghen droughen si in die hant	1828
28	Ende pijle daer in gheset Wel gheslepen ende ghewet Si hadden langhe baerde Si rochelden alle haerde	1832
32	Alse doen wilde beeren Hem berau arde zeere Dat hem sente brandaen Huut haerre borch was ontgaen	1836
36	D Oe sprac sente brandaen [.]atet tscip al sachte gaen Hier in desen vliete Dat ons niet en sciete	1840
40	Dit eyselike commer Nu heeft mi groet wonder Of si gode kennen yet	1844
190ra	Ic wille weten van hem dbediet Vp die stauene ghinc hi staen Hi bemanetse vele saen	1848
4	Bi gode ende bi zijnre cracht Ende bi al dat hi heeft ghewracht Ende noint liet gheweerden In hemele ende in der eerden	1852
8	Dat sine met vreden lieten Tote bi den lande vlieten Dat hi hem spreken mochte	

	Si leiden vele sochte	1856
12	Die boghen hute haerre hant	
	Ende zweghen alle te hant	
	¶ Doe vraechde sente brandaen	
	Kendi gode doet mi verstaen	1860
16	Doe sprac een daer onder	
	Brandaen du heues wonder	
	Dore varen in menich lant	
	Nu heeft hu god hier ghesant	1864
20	Dien du voer ons minnet	
	Hoe wel dattune kinnet	
	Wij kenden eer verstaet dat	
	Daer hi in sinen trone sat	1868
24	Daer wine saghen alle	
	Voer lucifers valle	
	Doe sprac sente brandaen	
	Dit soudic wedersegghen saen	1872
28	Maer dat mi bestaet niet	
	Een wijs man bescreuen liet	
	Dinghele dorsten niet beghyen	
	Datsi gode hadden ghesien	1876
32	In den aensichte zine	
	Du wils di domphede pinen	
	Ic segghe di te voren	
	Du en moghes mi niet verdoren	1880
36	Met dusdaenre mare	
	Dine woerde sijn ongheware	
	Ende oec loghenlijc	
	God es onghesienlijc	1884
40	Du best zeere bedroghen	
	Wat hebstu di toe ghetoghen	
	Nye en saghen hoeghen dats waer	
190rb	God es so wonderlike claer	1888
	Dine hoeghen zwijnijn	
	Waer mochten si commen zijn	
4	Datsi gode saghen den hoghen	
	Dien die inge niet sien en moghen	1892
	Ia in vullen aenghesichte	
	Waer saechdine dan te rechte	
8	Doe hi in erderike was zone	
	Drouch hi in hemelrike crone	1896
	Hier was hi sone ende daer vader	
	Nochtan was hi daer al gader	

12	Vader sone helich gheest Eenich heere <i>ende</i> alre meest Du dincs mi ombedacht Ouer al es sine macht	1900
16	In hemele <i>ende</i> in diepe afgronde Ia ter hellen mense vonde Die des gherochte Dat hise daer sochte	1904
20	Wat wiltu di toe tyen Dattu gode souts hebben ghesien Doe sprac die wonderlike gheest Brandaen dattu niet ne weets	1908
24	Des en wiltu niet betrauwen Dat sal di noch berauwen Oec suldijs ghewinnen scade Den bouc verberrenstu bi onrade	1912
28	Daer die waerheit in ghescreuen was Hoe leede es di worden om das Nu hebben ghesien dine oghen Dattu doe niet wils ghelouen	1916
32	Daer omme so doen si wijselike <i>Ende</i> leuen saleghelike Die an gods woorde ghelouen Al en saghen zijs noint met oghen	1920
36	Ia en scrijft ons sente jan Hoe in thomase <i>den</i> heleghe <i>man</i> Tgheloeue was te broken Al hadt hem god vorsproken	1924
40	Doe hem quam die mare Dat god verresen ware Hi <i>en</i> wildes niet ghelouen	1928
190va	Hi en saecht metten hoghen Dat god ware vp verstanden Hi moest tasten metten handen	1932
4	<i>Ende</i> sine wonden also beuaen Daer na quam god tote hem saen <i>Ende</i> seide thomaes com tast mijn wonden <i>Ende</i> zijt ghelouich tallen stonden	1936
8	Doe seide die twifeleere Nu so ghelouics heere Dattu best verresen nu Vele te salegher so bestu	1940
12	Sprac doe die heleghe kerst	

	Dattu ghelouende worden best	
	Maer wel salich so sijn die	
	Die mi nochtan <i>en</i> saghen nye	1944
16	<i>Ende</i> gheloeuen an mi	
	Brandaen nu bedincke di	
	Hoe hout dat die heleghe kerst	
	Den wel gheloeuenden es	1948
20	¶ Noch sprac die zwijninen mont	
	Brandaen ic make di cont	
	Waer wi gode so na ghyen	
	Dat wine wel mochten sien	1952
24	Dat was doe lucifer ghedachte	
	Dat hi met ouerdegher crachte	
	Vp den hemele wesen woude	
	Anders dan hi wesen soude	1956
28	Dat en was ons lief no leet mede	
	Inghelen waren wi van sulker <i>clærhede</i>	
	Dat wi gode saghen daer	
	Dit segghe ic di vorwaer	1960
32	Maer met lucifers valle	
	So moesten wi vallen alle	
	Doe sprac god te handen	
	Tote ons walscheranden	1964
36	Om dat wi hadden zwijnen moet	
	Dat dor doghet niet en doet	
	Het heeft eenen bozen list	
	Het leit in des goors mist	1968
40	Int slijc of yewers onreins hel	
	Daer in es <i>hem</i> also wel	
	Alst ware in een reine stede	
190vb	Wij verzwijmden ons dats <i>waerhede</i>	1972
	Recht alse dat onwijse zwijn	
	Dies moeten wi <i>hem</i> ghelijc zijn	
4	Half zijn wi ru <i>ende</i> hondijn	
	Hoe mochten wi wonderliker sijn	1976
	Dat verdienden wi daer mede	
	Om dat wi des honts zede	
8	In hemelrike beghinghen	
	Want van ne gheenen dinghen	1980
	En wrought hi <i>den</i> bekenden man	
	Sint dat hine nomen can	
12	Maer hi staet hem zwijghende bi	
	Hoe hout hi sinen meester zi	1984

	Dat hi hem eenich scade ghedoet	
	Dies gaf ons god dit lant goet	
16	Te <i>zoenen ende</i> te <i>mieden</i>	
	<i>Omme</i> dat wi sine scade niet <i>berieden</i>	1988
	<i>Omme</i> dat wi dus stonden <i>stille</i>	
	So hebben wi dus onsen wille	
20	Verlaten so es ons der hellen	
	Men sal ons daer niet <i>quellen</i>	1992
	Met <i>lucifers</i> <i>ghesellen</i>	
	Die daer die zielen <i>quellen</i>	
24	Wi <i>hopen</i> <i>ghenadelike</i>	
	Vp gode van hemelrike	1996
	D Oe seide sente <i>brandaen</i>	
	Wij <i>waren</i> in huwe borch <i>ghegaen</i>	
28	Daer saghen wi grote <i>chierheit</i>	
	<i>Ende</i> arde groete <i>rijcheit</i>	2000
	Die daer es <i>ghenouch</i>	
	Diet daer al te gader <i>drouch</i>	
32	Hi was vroet <i>ende</i> wel <i>bedacht</i>	
	God heeft ons met <i>zijnre</i> <i>cracht</i>	2004
	Van <i>danen</i> so wel <i>gheleet</i>	
	So dat ict alre best weet	
36	Dat wi daer <i>niet en</i> namen	
	Dies wi ons <i>doruen</i> <i>scamen</i>	2008
	Of in <i>pinen</i> <i>doruen</i> <i>comen</i>	
	Wi en hebben hu niet <i>ghenomen</i>	
40	Dies weet god die <i>waerheit</i>	
	Waers oec yet dat ware mi leit	2012
	En hadde god met <i>zijnre</i> <i>cracht</i>	
191ra	Die ons hier heuet bracht	
	Die <i>draken</i> niet <i>ghebonden</i>	
	Si hadden ons <i>verslonden</i>	2016
4	Daer wi ter <i>poorten</i> <i>ghinghen</i> in	
	Nu wondert mi in minen zin	
	Waer ghi waert <i>gheuaren</i>	
	Doe wi in huwe borch <i>waren</i>	2020
8	¶ Doe sprac een <i>walscherant</i>	
	Wi <i>waren</i> in een ander lant	
	Ouer een wout <i>gheuaren</i>	
	Met LX groete <i>scaren</i>	2024
12	In dat lant ten <i>draken</i>	
	Wel vele <i>onghemaken</i>	
	So hebben wi alle daer <i>ghedaen</i>	

	Wi waren daer wel naer gheuaen	2028
16	Si daden ons meneghen toren	
	Met spotte namen si ons coren	
	Dat segghen wi te waren	
	Dies waren wi daer gheuaren	2032
20	Ende hebben met hem gheuochten	
	Aldaer wise sochten	
	Wi hadden groot volc heere	
	Si brochten oec ter weere	2036
24	Harde vele crachten	
	Weghen ende grachten	
	Hadden si alle beleghet	
	Si en waren nye so ontweghet	2040
28	No in so grammen moede	
	Sint dat hem god die goede	
	Ghedoghede den twifel	
	Dat si moesten metten duuel	2044
32	Wij en segghen hu nemmeere	
	Of du en wils weder keeren	
	Tote onser borch van prijse	
	Daer willen wi eere bewijsen	2048
36	Neen wi niet wi willen varen	
	Daer ons god moet bewaren	
	Sprac die goede sente brandaen	
	Ende gode volen so moetti gaen	2052
40	DOe brandaen orlof ghenam	
	Die bouc seit dat hi quam	
	In den ellefsten morghen	
191rb	In harde groeter zorghe	2056
	Die wonderlike liede	
	Riepen in haren bediede	
4	Na den heleghe brandane	
	Den gods onderdane	2060
	Ende boden hem scat ende spijs	
	Doe sprac die gods wijse	
8	Huwe spijs no huwen scat	
	Die en bestaet ons plat	2064
	Ende wi en willens niet ontfen	
	Doe liet hi sinen kiel gaen	
12	Ende sciet van dien lande	
	Ende voer vp die zee te hande	2068
	¶ So versach sente brandaen	
	Eenen cleenen man saen	

16	Die bouc seit ons dat Dat hi vlootte vp een blat Die man was cume Also groet als een dume	2072
20	In die luchter hant zijn So voerde hi een napkijn In dandre een greffeel bloot Dat ne was no bore groot	2076
24	Daer mede was hem vele wee Hi stac tgreffeel in die zee Ende liet drupen int napkijn Dien hi hadde in de hant zijn	2080
28	Ende doe hijt vol hadde ghedaen Goet hijt weder hute saen Aldus hi mat ende hute ghoet Hoert hier wonder groot	2084
32	¶ Doe vrachde hem sente brandaen Waer omme dat hijt heeft ghedaen Hi sprac ic mete dese zee Hets mi vorscepen emmermee	2088
36	Ofte icse vul meten mach Tote voer den domsdach Doe sprac brandaen die heere Du en vulmeetse nemmermeere	2092
40	Die cleene man andwoerde vp dat Daer hi vp dien blade zat Niet te meer dan ic vulmeten mach	2096
191va	Die zee voer den domsdach Niet te meer moghedi bescauwen Al dat wonder en trauwen	2100
4	Dat god heeft laten gheweerden Int water ende vp der eerden Entie di noch verholen zijn Dine gheestelike kindre fijn	2104
8	Die zijn thuus sonder troost God die di dicken heeft verloost Bidden si dor sine ghenaden Dat hi hu behoede van scaden	2108
12	Gods inghel moete behoeden di Niet langher willic hu zijn bi IN den ellefsten daghe Hier na dats gheene zaghe	2112
16	Quamen si des seker zijt	

	In der tierchen tijt	
	In groter zorghe <i>n</i> vp die zee	
	Daer hem af quam vele wee	2116
20	Haer anxt was vele groot	
	Daer brochtse in groeter noot	
	Een visch die was vreesam	
	Die ieghe <i>n</i> hem zwemmende quam	2120
24	Hi wilde verzwelghen haren kiel	
	Hem was zijn mont ende zijn ghiel	
	Menich ghelachte wijt	
	No weder eer na der tijt	2124
28	En was haren anxt so groot	
	Drie daghe hi voer hem vloot	
	Doe spyen hi hem teenen boghe	
	En si dat ons die bouc loghe	2128
32	Den stert stac hi in den monde	
	So hi alre diepst conde	
	Dat scip hi al omme bevinc	
	xiiii daghe voeren si in den rinc	2132
36	Al daerse die visch verroerde	
	Die den kiel in de zee voerde	
	Alse ofte hi in de wolken soude	
	Ende achterwaert weder woude	2136
40	In den diepen afgronde	
	Dus voeren si langhe stonde	
	Doe vielen si in eene baerke	
191vb	Daer mede wilden si sterke	2140
	Royen hute te lande	
	Die visch dede hem grote hande	
4	Si weenden moonken ende scipman	
	Brandaen die troestese dan	2144
	Ende seide en wilt hu niet vreesen	
	God heeft ons dicwile voer desen	
8	Wonderlike dinc gheopenbaert	
	Als dese visch wech vaert	2148
	So wert die zee al stille	
	Dan hebben wi onsen wille	
12	Doe quam een scone weder	
	Die kiel stont stille hi en ghinc weder	2152
	No dor zeyl no dor wint	
	Hi en wilde niet gaen een twint	
16	Viere hueren lach hi te dier stede	
	Die hitte hem dicken wee dede	2156

	Doe quam een windes stoot	
	Die kiel doe henen vloot	
20	Die visch hi zanc te gronde	
	Daer verledichtse god tier stonde	2160
	Si voeren voert een lettelt bat	
	Doe quamen si teenre stat	
24	Daer twater was so dinne	
	Datsi onder hoerden daer jinne	2164
	Clocken luden ende clinghen	
	Ende oec papen zinghen	
28	Si hoerden paerden neyen	
	Ende oec voghelen screyen	2168
	Si hoerden die honde bijlen	
	Ende met hoernen ghijlen	
32	Ende vroylike zinghen	
	Ende dansen ende springhen	2172
	Van mannen ende van wiuen	
	So horden si onlede driuen	
36	Doe si dit hoerden daer onder	
	So hadden zijs groet wonder	2176
	Dat hem so bi was	
	Ende si niet en saghen das	
40	Die heeren bi rade ghemeene	
	Worpen hute zinckel steene	2180
	Hoe diepe dat twater ware	
192ra	Die steene waren zware	
	In wel corter stonde	
	So waren si te gronde	2184
4	Den ancker worpen si hute daer naer	
	Dies wart hem te moede zwaer	
	In den eersten valle	
	Die ancker wart met allen	2188
8	Onder gheuaen ende ghebonden	
	Daer hilden si langhe stonden	
	Ende hadden wel groet wonder	
	Wiene hilde daer onder	2192
12	Die meester stierman seide doe	
	Ic en weet wat ic best doe	
	Snijdic den ancker reep ontwee	
	So en moghen wi nemmee	2196
16	Den gront der zee ghewinnen sciere	
	Helpt ons drochtijn van hier	
	Dore dijnre moeder eere	

	Nu <i>en</i> moghen wi <i>nemmermeere</i>	2200
20	Onser vaert ghenieten Dat zeil si neder lieten	
	¶ Doe vraeghde sente brandaen Eenen sinen capelaen	2204
24	Die gheheeten was noe Of hi te scriuene hadde mee Des wonders dat hi hadde ghesien	
	Noe sprac mettien	2208
28	Vader ic hebs langhe begheuen God danc die bouc es vulscreuen Doe sprac sente brandaen	
	So willic dat wi saen	2212
32	Desen bouc vp hauen Ende voer sente marien draghen Want wi varen te handen	
	Weder tote onsen lande	2216
36	Onse peelgrimage es vuldaen Dat hopic an gode saen Doe dit al was ghedaen	
	Ghinghen si ten zeyle saen	2220
40	Ende trockent an den maste Ende bondent vele vaste Den ancker cabel sneden si ontwee	
192rb	Ende voeren vroylic vp die zee Ende quamen saen te hant Ghesont tote in haer lant	2224
4	Den bouc nam sente brandaen Ende alle die moonken saen Ende ghinghen met hem scone	2228
	In den monster vrome	
8	Doe quamen hem ieghen Vele goede gods deghe Broeders ende papen	2232
	Alsose god hadde ghescapen	
12	Ende ontvinghen die heeren Met wel groeter eeren	2236
	Dien bouc heeft hi vp gheheuen Daer dat wonder in was bescreuen	
16	Doe quam een inghel van gode Ende dede zijns heeren ghebode Sijt willecomme brandaen	2240
	Dine vaert es vuldaen	

20		Nu zijt vp erderike Also langhe als hu ghelike Ende alstu hier niet mee wils zijn So vaert <i>ten</i> hemele int sitten dijn	2244
24	¶	Doe ghereeddi <i>hem</i> ghewesse Brandaen <i>ende</i> zanc een messe Ende doe die messe was vuldaen So en lettet niet lanc saen	2248
28		Hi en staerf die heleghe heere God dede hem grote eere Hi zant <i>omme</i> sine ziele Den inghel sente michiele	2252
32		<i>Men</i> grouf met eeren den lichame Daer maectemen in <i>sinen</i> name Eene kerke te waren Met IX scone autaren	2256
36		Die beteekenden die IX iaer Dat seit die bouc ouer waer Dat hi was in allenden Daer hem god wilde zenden	2260
40	¶	Nu biddic elken <i>ende</i> rade Dat niemen en <i>versmade</i> Brandaens auontuere	2264
192va		Die hem dicke wart te zuere No en segghe no daer ouer houde Dat loghene wesen soude	2268
4		Want het leecht bescreuen in lattijne In meneghen cloester fine Ende in menegher goeder stede Daer ment hout in werdicheden	2272
8		Want god toechde hem besondere Van sinen heymeliken wondre Die spieghel houdes oec orconden Elc claghe sine zonden	2276
12		Den goeden sente brandane Den gods onderdane Dat hi altoes <i>ende</i> heden Voer ons allen moete beden	2280

192va4-7 *Deze regels zijn met potlood onderstreept. In de linker bovenhoek van de bladzijde is met potlood een kruisje gezet.*

192va20-21 *Tussen deze regels bevinden zich geen witregels.*

16 Dies *en* moet hi niet vergheten
 Want hi tparadijs heeft bezeten
 Dies moeten hoeren *cristus* onse heere
 Dor siere lieuer moeder eere 2284

20 Amen amen

VAN DEN VOS REYNAERDE

[IV.2]

Villem die velebouke maecte 1
 Daer hi dicken omme waecte
 Hem vernoyde so haerde
 24 Dat die auonture van reynaerde 4
 In dietsche onghemaket bleuen
 Die willem niet heuet vulscreuen
 28 Dat hi die vijte van reynaerde soucken
 Ende hise na den walschen boucken 8
 In dietsche dus heuet begonnen
 God moete ons ziere hulpen jonnen
 32 Nu keert hem daer toe mijn zin
 Dat ic bidde in dit beghin 12
 Beede den dorpren enten doren
 Ofte si *commen* daer si horen
 36 Dese rijme *ende* dese woort
 Die *hem* onnutte sijn ghehoort 16
 Dat sise laten onbescauen
 Te vele slachten si *den* rauwen
 40 Die *emmer* es al euen malsch
 Si maken sulke rijme valsch 20
 192vb Daer si niet meer of ne weten
 Dan ic doe hoe datsi heeten
 Die nu in babilonien leuen
 4 Daden si wel si soudens begheuen 24
 Dat *en* segghic niet dor minen wille
 Mijns dichtens ware een ghestille
 Ne hads mi eene niet ghebeden
 8 Die in groeter houesscheden 28
 Gherne keert hare saken
 Soe bat mi dat ic soude maken

	Dese auontuere van reynaerde	
12	Al begripic die grongaerde	32
	Ende die dorpren ende die doren	
	Ic wille dat die ghene horen	
	Die gherne pleghen der eeren	
16	Ende haren zin daer toe keeren	36
	Datsi leuen hoofschelike	
	Sijn si arem zijn si rike	
	Diet verstaen met goeden sinne	
20	Nu hoert hoe ic hier beghinne	40
	H Et was in eenen tsinxen daghe	
	Dat beede bosch ende haghe	
	Met groenen loueren waren beuaen	
24	Nobel die coninc hadde ghedaen	44
	Sijn hof crayeren ouer al	
	Dat hi waende hadde hijs gheual	
	Houden ten wel groeten loue	
28	Doe quamen tes sconinx houe	48
	Alle die diere groet ende cleene	
	Sonder vos reynaert alleene	
	Hi hadde te houe so vele mesdaen	
32	Dat hire niet dorste gaen	52
	Die hem besculdich kent ontsiet	
	Also was reynaerde ghesciet	
	Ende hier omme scuwedi sconinx hof	
36	Daer hi in hadde crancken lof	56
	Doe al dat hof versamet was	
	Was daer niemen sonder die das	
	Hine hadde te claghene ouer reynaerde	
40	Den fellen metten grijsen baerde	60
	N V gaet hier vp eene claghe	
	Isingrijn ende sine maghe	
193ra	Ghinghen voer den coninc staen	
	Ysengrijn begonste saen	64
	Ende sprac coninc heere	
4	Dor hu edelheit ende dor hu eere	
	Ende dor recht ende dor ghenade	
	Ontfaerme hu miere scade	68
	Die mi reynaert heeft ghedaen	
8	Daer ic af dicken hebbe ontfaen	
	Groeten lachter ende verlies	
	Voer al dandre ontfaerme hu dies	72
	Dat hi mijn wijf heuet verhoert	

12	Ende mine kindre so mesvoert Dat hise beseekede <i>daer</i> si laghen Datter twee noint ne saghen	76
16	Ende si worden staer blent Nochtan hoendi mi sent Het was sint so verre comen Datter eenen dach af was ghenomen Ende reynaerd soude hebben ghedaen	80
20	Sine onsculde <i>ende</i> also saen Alse die heleghe waren brocht Was hi ander sins bedocht Ende ontfoer ons in sine veste	84
24	Heere dit kennen noch die beste Die te houe zijn <i>commen</i> hier Mi heuet reynaert dat felle dier So vele te leede ghedaen	88
28	Ic weet wel al sonder waen Al ware al tlaken paerkement Datmen maket nu te ghent In ne ghescreeft niet daer an	92
32	Dies zwijghics nochtan Ne ware mijns wiues lachter Ne mach niet bliuen achter No onversweghen no onghewroken	96
36	Doe ysengrijn dit hadde ghesproken Stont vp een hondekijn hiet cortoyo Ende claghede den coninc in francsoys Hoet so arem was wijlen eere	100
40	Dat alles goets en hadde meere In eenen winter in eene vorst Dan alleene eene worst	104
193rb	Ende <i>hem</i> reynaert die felle man Die selue worst stal <i>ende</i> nam Tybeert die cater die wart gram	
4	Aldus hi sine tale began Ende spranc midden in den rinc Ende seide heere coninc Dor dat ghi reynaerde zijt onhout	108
8	So en es hier ionc no hout Hine hebbe te wroughene ieghen hu Dat cortoyo claghet nu Dats ouer menich iaer ghesciet	112
12	Die worst was mine al <i>en</i> claghic <i>niet</i>	116

	Ic hadse bi miere lust ghewonnen	
	Daer ic bi nachte <i>quam</i> gheronnen	
	Omme beiach in eene <i>molen</i>	
16	Daer ic die worst in hadde ghestolen	120
	Eenen slapenden <i>molen</i> man	
	Hadder cortoyoys yewet an	
	Dan was bi niemene dan bi mi	
20	Hets recht dat omberecht zi	124
	Die claghe die cortoyoys doet	
¶	Pancer de beuer sprac dinct hu goet	
	Tybeert datmen die claghe ombeere	
24	Reynaert es een recht mordeneere	128
	Ende een trekere <i>ende</i> een dief	
	Hine heeft oec niemene so lief	
	No den coninc <i>minen</i> heere	
28	Hine wilde dat hi lijf <i>ende</i> eere	132
	Verlore mochtire an <i>winnen</i>	
	Een vet morzeel van <i>eere</i> hinnen	
	V vat sechdi van eere laghe	
32	En dedi ghistren in <i>den</i> daghe	136
	Eene die meeste ouerdaet	
	An cuwaerde <i>den</i> hase die hier staet	
	Die noyt eenich dier ghedede	
36	Want hi <i>hem</i> binnen sconinx vrede	140
	<i>Ende</i> binnen des coninx gheleede	
	Ghelouede te leerne <i>sinen</i> crede	
	<i>Ende</i> soudene maken <i>capelaen</i>	
40	Doe dedine sitten gaen	144
	Vaste tusschen <i>sine</i> beene	
	Doe begonsten si ouer eene	
193va	Spellen <i>ende</i> lesen beede	
	<i>Ende</i> lude te zinghene crede	148
	M i gheuuel dat ic te <i>dien</i> tijden	
4	Ter seluer stede soude lijden	
	Doe hoerdic haerre beeder sanc	
	<i>Ende</i> maecte daer waert <i>minen</i> ganc	152
	Met eere arde snelre vaerde	
8	Doe vandic daer meester reynaerde	
	Die ziere lessen hadde begheuen	
	Die hi te <i>voren</i> vp hadde gheheuen	156
	<i>Ende</i> diende van <i>sinen</i> houden spelen	
12	<i>Ende</i> hadde coewaerde bi der kelen	
	<i>Ende</i> soude hem thoeft af hebben ghenomen	

	Waer ic hem <i>niet</i> te hulpen comen	160
	Bi auontueren in dien stonden	
16	Siet hier noch die verssche wonden	
	Ende die teekine heere coninc	
	Die coewaert van hem ontfinc	164
	Laetti dit bliuen onghewroken	
20	Dat hu verde dus es te broken	
	Ghine wreket als huwe mannen wijsen	
	Men saelt huwen kindren mesprijsen	168
	Hier naer ouer wel menich iaer	
24	¶ Bi gode pancer ghi secht waer	
	Sprac ysengrijn daer hi stoet	
	Heere waer reynaerd doot <i>het waer ons</i> goet	172
	Also behoude mi god mijn leuen	
28	Ne ware wert hem dit vergheuen	
	Hi sal noch hoenen binnen eere maent	
	Sulken dies niet ne bewaent	176
	DOe spranc vp grinbert die das	
32	Die reynaerts broeder sone was	
	Met eere verbolghenlike tale	
	Heere ysengrijn men weet dat wale	180
	Ende hets een hout bijspel	
36	Viants mont seit selden wel	
	Verstaet neemt miere talen goem	
	Ic wilde hi hinghe an eenen boem	184
	Bi ziere kelen als een dief	
40	Die andren heeft ghedaen meest grief	
	Heere ysengrijn wildi angaen	
	Soendinc ende dat ontfaen	188
193vb	Daer toe willic helpen gherne	
	Mijn oem <i>en</i> saelt hem oec <i>niet</i> wernen	
	Entie meest andren heeft mesdaen	
4	Sal den andren in baten staen	192
	Van minen oem ende van hu	
	Al comt hi niet claghen nu	
	Ware mijn oem wel te houe	
8	Ende stonde in sconinx loue	196
	Heere ysengrijn als ghi doet	
	En soude den coninc <i>niet</i> dincken goet	
	Ende ghine bleues heden onbegrepen	
12	Dat ghi sijn vel so hebt ghenepen	200
	So dicwile met huwen scerpen tanden	
	Dat hi niet ne conde ghehanden	

	¶ Ysengrijn sprac hebdi gheleert	
16	An <i>huwen</i> oem dus <i>lieghen</i> apeert	204
	¶ In hebbe <i>daer</i> an niet gheloghen	
	Ghi hebt <i>minen</i> oem bedroghen	
	Arde dicke in <i>menegher</i> wijsen	
20	Ghi mesleettene van <i>den</i> pladijse	208
	Die hi hu warp van der kerren	
	Doe ghi hem volghet <i>van</i> verren	
	Ende ghi die beste pladijse vp laset	
24	Daer ghi hu ane hadt <i>versadet</i>	212
	Ghine gaeft <i>hem</i> no goet no quaet	
	Sonder alleene eenen pladijsen graet	
	Dat ghi hem te <i>ieghen</i> brocht	
28	Dor dat ghine <i>niet en</i> mocht	216
	Sint hoendine van eenen bake	
	Die vet was <i>ende</i> van goeder smake	
	Dien ghi leit in <i>huwen</i> muzeele	
32	Doe reynaert heesschede zijn deele	220
	Andwoerdi hem in <i>scerne</i>	
	Hu deel willic hu <i>gheuen</i> gherne	
	Reynaert scone ionghelinc	
36	Die wisse daer die bake an hinc	224
	Becnause so es so vet	
	Reynaerde waes lettelt te bet	
	Dat hi <i>den</i> goeden bake ghewan	
40	In sulker <i>zorghen</i> dattene een man	228
	Vinc <i>ende</i> warpene in <i>sinen</i> zac	
	Dese pine <i>ende</i> dit onghemac	
194ra	Heuet hi leden dor ysengrijne	
	Ende ondert <i>waeruen</i> meer dan ic hu rijme	232
	G Hi heeren dinct hu dit ghenouch	
4	Nochtan <i>om</i> meer ongheuouch	
	Dat hi claghet om <i>sijn</i> wijf	
	Die reynaerde heuet al haer lijf	236
	Ghemint so doet hi hare	
8	Al ne makedent zijt niet mare	
	Ic dart wel segghen ouer waer	
	Dat langher es dan VII iaer	240
	Dat reynaert heuet hare trauwe	
12	Om dat haer sint die scone <i>vrauwe</i>	
	Dor minne <i>ende</i> dor quade zede	
	Reynaert <i>sinen</i> wille dede	244
	Wattan so was <i>sciere</i> ghenesen	

16	Wat talen mach daer omme wesen	
¶	Nu maket heere cuwaert die hase	
	Eene claghe van eere blase	248
	Of hi den credo niet wel en las	
20	Reynaerd die zijn meester was	
	Mochte hi sinen clerc niet blauwen	
	Dat ware onrecht en trauwen	252
	Cortoy's claghet om eene worst	
24	Die hi verloes in eene vorst	
	Die claghe ware bet verholen	
	Ende hoerdi datso was ghestolen	256
	Male quesite male perdite	
28	Onrecht wert men qualike quite	
	Datmen heuet qualic ghewonnen	
	Wie sal reynaerde dat verjonnen	260
	Of hi ghestolen goet ghinc an	
32	Niemen die recht versceeden can	
	RE ynaert es een gherecht man	
	Sint dat die coninc sinen ban	264
	Heuet gheboden ende sinen vrede	
36	So weetic wel dat hi ne dede	
	Dinc ne gheene dan of hi ware	
	Hermite ofte clusenare	268
	Naest siere huut draecht hi een hare	
40	Binnen desen naesten jare	
	Sone hat hi vleesch no wilt no tam	
	Dat seidi die ghistren danen quam	272
194rb	Malcroys heuet hi begheuen	
	Sinen casteel ende heuet vp heuen	
	Eene cluse daer hi leghet in	
4	Ander beiach no ander ghewin	276
	So wanic wel dat hine heuet	
	Dan karitate diemen hem gheuet	
	Bleec es hi ende magher van pinen	
8	Hongher dorst scerpe karijnen	280
	Doghet hi voer sine zonden	
	Recht te desen seluen stonden	
	DO e grimbert stont in dese tale	
12	Saghen si van berghe te dale	284
	Canticler commen gheuaren	
	Ende brochte vp eene bare	
	Eene doode hinne ende hiet coppe	
16	Die reynaert hadde bi den croppe	288

	Hoefte ende hals af ghebeten	
	Dit moeste nu de coninc weten	
	Canteclere quam voer de bare gaende	
20	Sine vederen zeere slaende	292
	In weder zijden van der baren	
	Ghinc een hane wijde mare	
	Die een hane hiet Cantaert	
24	Daer wijlen na gheheeten waert	296
	Vrauwe alenten goeden hane	
	Die ander hiet na minen wane	
	Die goede hane crayant	
28	Die scoenste hane diemen vant	300
	Tusschen portaengen ende polane	
	Elkerlijc van desen hanen	
	Droucht eene berrende stallicht	
32	Dat lanc was ende richt	304
	Daer waren coppen broeders twee	
	Die riepen o wy ende wee	
	Om haerre sustre coppen doot	
36	Dreuen si claghe ende jammer groot	308
	Pinte ende sproete droughen die bare	
	Hem was te moede zware	
	Van haerre suster die si hadden verloren	
40	Men mocht arde verre horen	312
	Haerre tweer carminghe	
	Dus sijn si commen int ghedinghe	
194va	CAnticler spranc in den rijnc	
	Ende seide heere coninc	316
	Dor god ende dor ghenade	
4	Nu ontfaermet miere scaden	
	Die mi reynaert heeft ghedaen	
	Ende mine sustren die hier staen	320
	Ende seere hebben haren onwille	
8	Ten in gane van aprille	
	Doe die winter was vergaen	
	Ende men siet die bloumen staen	324
	Ouer al die velde groene	
12	Doe was ic fier ende coene	
	Van minen groten gheslachte	
	Ic hadde jongher zonen achte	328
	Ende jongher dochtren zeuene	
16	Dien wel lusten te leuene	
	Die mi roede die vroede	

	Hadde brocht te dien broede	332
	Si waren alle vet <i>ende</i> staerc	
20	Ende ghinghen in een scone paerc	
	Dat was beloken in eenen muere	
	Hier binnen stoet eene scuere	336
	Daer vele honden toe hoorden	
24	Datsi menich dier fel scoorden	
	Dies waren mine kindre onueruaert	
	Dit benijdde dus reynaert	340
	Dat siere waren so vaste binnen	
28	Dat hire ne gheen conste ghewinnen	
	Hoe dicken ghinc hi <i>om</i> den muere	
	Want reynaert die felle ghebuere	344
	<i>Ende</i> leide om ons sine laghen	
32	Alsene dan die honde saghen	
	Liepen si na met haerre cracht	
	Eene waerf wart hi vp de gracht	348
	Bi auontueren daer belopen	
36	Dat ic hem sach een deel becoepen	
	Sine diefte <i>ende</i> sinen roef	
	Dat hem die pelse zeere stoef	352
	Nochtan quam hi bi baraten	
40	Dattene god moete <i>verwaten</i>	
	Doe waer wi zijns langhe quijte	
	Sint quam hi als een hermitje	356
194vb	Reynaerd die mordadeghe dief	
	Ende brochte mi zeghele <i>ende</i> brief	
	Te lesene heere coninc	
4	Daer hu seghele ane hinc	360
	DO e ic die letteren <i>began</i> lesen	
	Dochte mi daer an ghescreuen	
	Dat ghi haddet coninclike	
8	Ouer alle huwen rike	364
	Alle dieren gheboden vrede	
	<i>Ende</i> oec allen voghelen mede	
	Oec brochte hi mi ander niemare	
12	<i>Ende</i> seide dat hi ware	368
	Een begheuen clusenare	
	<i>Ende</i> hi hadde ghedaen vele zware	
	Voer sine zonden meneghe pine	
16	Hi toechde mi palster <i>ende</i> slauine	372
	Die hi brochte van der elmare	
	Daer onder eene scerpe hare	

20	¶ Doe sprac hi heere canteleer Nu mooghdi wel vor waert meer Van mi sonder hoede leuen Ic hebbe bi der scole vergheuen Al vleesch ende vleesch smout	376
24	Ic bem voert meer so hout Ic moet miere zielen telen Gode willic hu beuelen Ic ga daer ic hebbe te doene	380
28	Ic hebbe middach ende noene Ende priemen te segghene van den daghe Doe nam hi neuen eere haghe Sinen wech te dien ghesceede	384
32	Ghinc hi lesen sinen crede Ic wart blide ende onueruaert Ende ghinc te minen kindren waert Ende was so wel al sonder hoede	388
36	Dat ic al met minen broede Sonder zorghe ghinc buten muere Daer gheuiel mi quade auontuere Want reynaert die felle saghe	392
40	Was ghecropen dor de haghe Ende hadde ons die porte ondergaen Doe wart miere kindre saen	396
195ra	Een ghepronden hutten ghetale Dat leide reynaert in sine male Quade auontuere mi doe nakede	400
4	Want sint dat hise smakede In sinen ghiereghen mont Ne conste ons wachtre no onse hont No bewachten no bescaermen	404
8	Heere dat laet hu ontfaermen Reynaert leide sine laghe Beede bi nachte ende bi daghe Ende roefde emmer mine kindre	408
12	So vele es tghetal nu mindre Dant ghewone was te zine Dat die xv kindre mine Sijn ghedeghen al tote vieren	412
16	So zuuer heefse die onghiere Reynaert in sinen mont verslonden Noch ghistren wart hem metten honden Ontjaghet coppe die mare	416

20	Die hier leghet vp dese bare Dit claghic hu met groeten <i>zeere</i> Ontfaremt hu mijns wel soete heere	420
24	D ie coninc sprac <i>Grimbeert</i> die das Hu oem die clusenare was Hi heuet ghedaen so goede carine Leuic een jaer het sal <i>hem</i> scinen Nu hoert hier canticleer	424
28	Wat sal der talen meer Hu dochter leghet al hier <i>verslegghen</i> God moet haerre zielen pleghen Wine moghense <i>niet</i> langher houden	428
32	God moeder al ghewouden Ende sullen onse vygelyen zinghen Daer na sullen wise bringhen Den lichame ter eerden met <i>eeren</i>	432
36	Dan sullen wi met desen heeren Ons beraden <i>ende</i> bespreken Hoe wi ons best ghewreken An reynaerde dese moort	436
40	Doe hi ghesprac dese woort Beual hi ionghe <i>ende</i> houden Datsi vygelyen zinghen souden	440
195rb	D at hi gheboet was sciene ghedaen Doe mochtmen horen ane slaen Ende beghinnen harde ho	
4	Dat placebo domino Ende die verse die <i>daer</i> toe horen Ic seit oec in <i>waren</i> worden Ne ware oec ware ons te lanc	444
8	Wie daer der zielen vers zanc Ende wie die zielen lesse las Doe die vygelyen ghehent was Doe leidemen copen in dat graf	448
12	Dat bi engiene ghemaect was Onder die linde in <i>een</i> gras Van maerber steene die slecht was Die letteren diemen <i>daer</i> an sach	452
16	Die saerc die <i>daer</i> vp lach Dede an tgraf bekinnen Wie daer lach begrauen binnen Dus spraken die bouc staue	456
20	An den zaerc vp den graue	460

	Hier leghet coppe begrauen	
	Die so wale conste scrauen	
	Die reynaert die vos verbeet	
24	Ende haren gheslachte was te wreet	464
	NV leghet coppe onder mouden	
	Die <i>coninc</i> sprac tsinen houden	
	Datsi hem alle bespraken	
28	Hoe si alre best ghewraken	468
	Dese groete ouerdade	
	Doe waren si alle te rade	
	Datsi daer den coninc rieden	
32	Dat hine dan soude ombieden	472
	Dat hi te houde soude comen	
	No dor scaden no dor vromen	
	Ne lette hine quame int ghedinghe	
36	Ende men brune van dien dinghe	476
	Die bodscap soude laden	
	Dies was die coninc sciere beraden	
	Dat hi dus sprac te bruun den beere	
40	Heere bruun dit segghic voer dit heere	480
	Dat ghi dese bodscap doet	
	Oec biddic hu dat ghi zijt vroet	
195va	Dat ghi hu wacht van baraet	
	Reynaert es fel ende quaet	484
	Hi sal hu smeecken ende lieghen	
4	Mach hi hi sal hu bedrieghen	
	Met valschen woorden ende met sconen	
	Mach hi bi gode hi sal hu honen	488
	Heere seit hi laet hu castyen	
8	So moete mi god vermalendyen	
	Of mi reynaert so sal honen	
	Inne saelt hem weder lonen	492
	Dat hijs an den dulsten zi	
12	Nu ne zorghet niet om mi	
	Nu neemt hi orlof ende hi sal naken	
	Daer hi zeere sal mesraken	496
	Nv es brune vp die vaert	
16	Ende heuet in ziere herten onwaert	
	Ende het dochte hem ouerdaet	
	Dat yement soude sijn so quaet	500
	Ende dat hem reynaert hoenen soude	
20	Dor den keer van eenen woude	
	Quam hi gheloepen dor eene wostine	

	Daer reynaert hadde de pade sine	504
	Ghesleg ^{hen} crom ende menichfoude	
24	Also als hi huten woude	
	Hadde gheloepen om sijn beiach	
	Beneden der woestinen lach	508
	Een berch oech ende lanc	
28	Daer moeste bruun sinen ganc	
	Te middewaerde ouer maken	
	Sal hi te manpertus gheraken	512
	Reynaerd hadde so menich huus	
32	Maer die casteel manpertus	
	Dat was die beste van sinen borghen	
	Daer trac hi in als hi in zorghen	516
	Ende in noede was beuaen	
36	Nu es brune die beere ghegaen	
	Dat hi te manpertuus es comen	
	Daer hi de porte heuet vernomen	520
	Daer reynaerd hute plach te gane	
40	Doe ghinc hi voer die barbecane	
	Sitten ouer sinen staert	
	Ende sprac sidi in huus reynaert	524
195vb	Ic bem bruun des coninx bode	
	Die heuet ghezworen bi sinen gode	
	Ne comdi niet ten ghedinghe	
4	Ende ic hu niet voer mi bringhe	528
	Recht te nemene ende te gheuene	
	Ende in vreden voert te leuene	
	Hi doet hu breken ende raden	
8	Reynaerd doet dat ic hu rade	532
	Ende gaet met mi te houe waert	
	Dit verhoerde al nu reynaert	
	Die voer sine poerte lach	
12	Daer hi vele te ligghene plach	536
	Dor waremhede van der zonnen	
	Bi der tale die bruun heeft begonnen	
	Bekenden alte hant reynaert	
16	Ende tart bet te dale waert	540
	In sine donckerste haghedochte	
	Menichfout was zijn ghedochte	
	Hoe hi vonde sulken raet	
20	Daer hi bruun den fellen vraet	544
	Te scherme mede mochte driuen	
	Ende selue bi ziere eeren bliuen	

24	D oe sprac reynaert ouer lanc Huwes goets raets hebbet danc Heere bruun wel soete vrient Hi heuet hu qualic ghedient Die hu beriet desen ganc	548
28	Ende hu desen berch lanc Ouer te loepene dede bestaen Ic soude te houē sijn ghegaen Al haddet ghi mi niet gheraden	552
32	Maer mi es den buuc so gheladen Ende in so vtermaten wijse Met eere vremder nieuwer spise Ic vruchte in sal niet moghen gaen	556
36	Inne mach sitten no ghestaen Ic bem so vtermaten zat	560
40	¶ Reynaert wat haetstu wat Heere brune ic hat crancke haue Arem man dan nes gheen graue Dat mooghdi bi mi wel weten Wi aerme liede wi moeten heten	564
196ra	Hadden wijs raet dat wi node haten Goeder versscher honich raten Hebbic couuer arde groet	568
4	Die moetic heten dor den noet Als ic hel niet mach ghewinnen Nochtan als icse hebbe binnen Hebbicker af pine ende onghemac	572
8	Dit hoerde brune ende sprac H elpe lieue vos reynaert Hebdi honich dus onwaert Honich es een soete spijse	576
12	Die ic voer alle gherechten prijse Ende icse voer alle gherechten minne Reynaerd helpt mi dat ics ghewinne Edele reynaert soete neve	580
16	Also langhe als ic sal leuen Willic hu daer omme minnen Reynaerd helpt mi dat ics ghewinne Ghewinnen bruun ghi hout hu spot	584
20	In doe reynaert so waer ic zot Hildic spot met hu neen ic niet Reynaert sprac bruun mochtij's yet	588

24	Of ghi honich moghet heten Bi huwer trauwen laet mi weten Mochtijs yet ic souts hu saden Ic saels hu so vele beraden Ghine hatet niet met hu tienen	592
28	Waendic hu hulde daer met verdienen Met mi tienen hoe mach dat wesen Reynaert hout huwen mont van desen Ende sijts seker ende ghewes	596
32	Haddic al thonich dat nu es Tusschen hier ende portegale Ic haet al vp teenen male REynaerd sprac bruun wat sechdi	600
36	Een dorper heet lamfroit woent hier bi Heuet honich so vele te waren Ghine hatet niet in VII jaren Dat soudic hu gheuen in hu ghewout	604
40	Heere brune wildi mi wesen hout Ende voer mi dinghen te houe Doe quam brune ende ghinc ghelouen Ende sekerde reynaerde dat	608
196rb	Wildine honichs maken zat Des hi cume ombiten sal Hi wilde wesen ouer al Ghestade vrient ende goet gheselle	612
4	Hier omme louch reynaert die felle Ende sprac bruun heelt mare Verghaue god dat mi nu ware Also bereet een goet gheual	616
8	Alse hu dit honich wesen sal Al wildijs hebben VII hamen Dese woort sijn hem bequame Bruun ende daden hem so sochte	620
12	Hi louch dat hi nemmee ne mochte Doe peinsde reynaerd daer hi stoet Bruun es mine auonture goet Ic wane hu daer noch heden laten	624
16	Daer ghi sult lachen te maten Na dit peinsen ghinc reynaert huut Ende sprac al ouer luut Oem bruun gheselle willecome	628
20	Het staet so suldi hebben vrome Hier ne mach zijn gheen langher staen	

24	Volghet mi ic sal voeren gaen Wi houden desen crommen pat Ghi sult noch heden werden zat Saelt na minen wille gaen	632
28	Ghi sult noch heden hebben sonder waen Also vele als ghi moghet ghedraghen Reynaert meende van groten slaghen Dit was dat hi hem beriet	636
32	Die keytijf bruun ne wiste niet Waer hem reynaerd die tale keerde Die hem honich stelen leerde Dat hi wel seere sal becoepen	640
36	Al sprekende quam dus gheloepen Reynaert met sinen gheselle brune Tote lamfroits bi den tune VVildi horen van lamfreyde	644
40	Dat waer was eist somen mi seide Een temmerman van goeden loue Ende hadde bi sinen houe	648
196va	Eene eecke brocht huten woude Die hi ontwee clieuen soude Ende hadde twee wegghen daer in gheslegghen	652
4	Also temmermans noch pleghen Die eecke was ontdaen wel wijde Des was reynaert arde blide	656
8	Te brunen sprac hi ende louch Siet hier hu grote gheuouch Brune ende nemet wel goem Hier in desen seluen boem	660
12	Es honichs vtermaten vele Prouft of ghijs in huwe kele Ende in huwen buuc moghet bringhen Nochtan suldi hu seluen dwinghen	664
16	Al dincket hu goet die honich raten Hetet te zeden ende te maten Dat ghi hu seluen niet verderuet Ic ware ontheert ende ontheruet	668
20	Wel soete oem mesquame hu yet Brune sprac reynaert ne sorghet niet Waendi dat ic bem onuroet Mate es tallen spele goet	672
24	Ghi secht waer sprac reynaerd Waer omme bem ic oec veruaert	

	Gaet toe <i>ende</i> crupet daer in	
	Reynaert peinsde <i>om</i> zijn ghewin	676
	Ende brune liet <i>hem</i> so verdoren	
28	Dat hi thoeft ouer die horen	
	Ende die twee voerdere voete <i>in</i> stac	
	Ende reynaert poghede dat hi brac	680
	Die wegghen beede huter eecken	
32	Die daer te voren ghinc so smeecken	
	Bruun bleef gheuanghen in den boem	
	Nu heuet de neve sinen oem	684
	In boesheden bracht met sulker achte	
36	Dat hi met liste no met crachte	
	In gheere wijs ne can ontgaen	
	Ende bi den hoofde staet gheuaen	688
	Wat raeddi brunen te doene	
40	Dat hi was sterc <i>ende</i> coene	
	Sal <i>hem</i> niet ghehelpen moghen	
	Hi sach wel hi was bedroghen	692
196vb	Hi began briesschen <i>ende</i> dulen	
	Hi was ghegrepen bi zier mulen	
	So vaste <i>ende</i> bi den voeten voren	
4	Al dat hi pijnde was verloren	696
	Hine waende <i>nemmermeer</i> ontgaen	
	Van verren was reynaert ghestaen	
	Ende sach <i>commen</i> lamfreyde	
8	Die vp sinen hals brochte beide	700
	Een scaerpe haex <i>ende</i> eene baerde	
	Hier mooghdi horen van reynaerde	
	Hoe hi sinen oem ghinc rampineeren	
12	Oem brune vaste gaet mineeren	704
	Hier comt lamfroyt <i>ende</i> sal hu scijncken	
	Haddi gheten so souddi drincken	
	NA der talen so ghinc reynaert	
16	Weder te sinen casteele waert	708
	Sonder orlof <i>ende</i> mettien	
	Heuet lamfroyt den beere versien	
	Ende vernam dat hi was gheuaen	
20	Doe ne was daer gheen langher staen	712
	Hi liep wech metter haest	
	Daer hi die hulpe wiste naest	
	Daer dat naeste dorp stont	
24	Ende dede <i>hem</i> allen cont	716
	Dat daer stont gheuaen een beere	

	Doe volchde hem een mekel heere	
	Int dorp ne bleef man no wijf	
28	Den beere te nemene sijn lijf	720
	Liept al dat loepen mochte	
	Sulc was die eenen bessem brochte	
	Sulc eenen vlegghel sulc een rake	
32	Sulc quam gheloepen met eenen stake	724
	So si quamen van haren werke	
	Selue die pape van der kerke	
	Brochte eenen cruus staf	
36	Die hem de coster noede gaf	728
	Die coster drouch eene vane	
	Mede te stekene ende te slane	
	Des spapen wijf vrouwe iulocke	
40	Quam gheloepen met haren rocke	732
	Daer so omme hadde ghesponnen	
	Voer hem allen quam gheronnen	
197ra	Lamfroyt met eere scerper haex	
	Al hadde brune lettelt ghemaex	736
	Hi ontsach meer ongheual	
4	Ende sette al ieghen al	
	D Oe hi dat gheruchte hoorde	
	Hi spranc vp so dat hem scorede	740
	Van sinen aensichte al die huut	
8	Al brochte brune dat hoeft huut	
	Met aerbeide ende met pinen	
	Nochtan liet hi daer van den zinen	744
	Eene oere ende beede sine lier	
12	Nye maecte god so leelic dier	
	Hoe mochte hi zeerre sijn mesrocht	
	Al haddi thoefte hute brocht	748
	Eer hi die voete conde ghewinnen	
16	Bleuer alle die clauwen binnen	
	Ende sine twee anscoen beede	
	Dus gherochte hi huut met leede	752
	Hoe mochte hi zijn ontheert meer	
20	Die voete waren hem so zeer	
	Dat hi tloepen niet conste ghedoghen	
	Dat bloet liep hem ouer die hoghen	756
	Dat hi niet wel conste ghesien	
24	Hine dorste bliuen no vlien	
	Hi sach suut onder die zonne	
	Lamfroyt commen gheronnen	760

28	Daer na die priester die heere Hi quam gheloepen vele zeere Daer na die coster metter vane Daer na alle die prochiane Die houde lieden metten ionghen	764
32	Daer na quam vp haren stap ghespronghen Sulke quene die van houden Cume eenen tant hadde behouden Wie so wille wachte hem dies	768
36	Die scade heuet of verlies Ende groet ongheual Ouer hem so willet al Dit sceen arem man brunen wel	772
40	Sulc dreechdem nu an sijn vel Die des ghesweghen hadde stille Hadde bruun ghestaen tsinen wille	776
197rb	Dit was beneden eere riuiere D At brune onsalichst alre diere Van meneghen dorper was beringhet	
4	Doe was daer lettelt ghedinghet Hem naecte groet onghemac Die een slouch die ander stac Die een slouch die ander warp	780
8	Lamfroyt was hem alre scaerpst Een hiet lottram lanc voet Hi drouch eenen verboerden cloet Ende stacken emmer na dat hoghe	784
12	Vrauwe vulmaerte scerpe loghe Ghinckene koken met eenen staue Abelquac ende mijn vrouwe baue Laghen beede onder die voete	788
16	Ende streden beede om eene cloete Ludmoer metter langher nese Drouch eenen loedwapper an een pese Ende ghincker met al omme zwinghen	792
20	Ludolf metten crommen vingheren Dede hem alles te voren Want hi was best gheboren Sonder lamfroy alleene	796
24	Hughelijn metten crommen beene Was zijn vader dat weet men wale Ende was gheboren van abscale Ende was sone vrouwe ogernen	800

28	Eens hout makigghe van lanternen A Nder wijf <i>ende</i> ander man Meer dan ic ghenomen can Daden brunen groet onghemac	804
32	So dat hem zijn bloet huut lac B ruene ontfinc al sulc payment Als hem elc gaf daer omtrent Die pape liet den cruus staf	808
36	Ghestichte slaen slach in slach <i>Ende</i> die coster metter vane Ghinc hem vastelike ane Lamfroyt quam ter seluer wijlen	812
40	M et eere scerper bijlen <i>Ende</i> slouchene tusschen hals <i>ende</i> hoeft Dat brune wart zeere verdoeft	816
197va	Dat hi verspranc vanden slaghe Tusschen der riuere enter haghe In eenen trop van houden wiuen	820
4	<i>Ende</i> warper een ghetal van viuen In die riuere die daer liep Die wel wijt was <i>ende</i> diep	824
8	Des papen wijf wasser eene Des was spapen bliscap cleene Doe hi zijn wijf sach in die vliet Doene luste hem langher niet	828
12	B ruun te stekene no te slane Hi riep siet edele prochiane Ghindre vloot vrouwe julocke Beede met spillen <i>ende</i> met rocke	832
16	Nu toe die haer helpen mach Ic gheue hem iaer <i>ende</i> dach Vul pardoen <i>ende</i> aflaet Van alre sondeliker daet	836
20	B Eede man <i>ende</i> wijf Lieten den aermen keytijf B ruene ligghen ouer doot <i>Ende</i> ghinghen daer die pape gheboot	840
24	Beede met stringhen <i>ende</i> met haken Die wijle datsi die vrouwe huut traken So quam brune in die riuere <i>Ende</i> ontsam hem allen sciene	844
28	Die dorperen waren alle gram Si saghen dat hem brune ontsam	

	Datsi <i>hem</i> niet mochten volghen	
	Vpt touuer stonden si verbolghen	848
	Ende ghinghen na <i>hem</i> rampineren	
32	Bruun die lach in die ryuiere	
	Daer hi vant den meesten stroem	
	Al dryuende bat hi dat god den boem	852
	Moeste verdrouuen ende verwaten	
36	Daer hi zijn hoere in hadde ghelaten	
	Ende beede sine lier	
	Voert vloucte hi dat felle dier	856
	Den boesen vos reynaerde	
40	Diene met sinen brunen baerde	
	So diepe in die eecke dede crupen	
	Daer na lamfroyt van der stupen	860
197vb	Daer hi hem so leede dede	
	In aldustanen ghebede	
	Lach brune also langhe wijle	
4	Dat hi wel een halue mile	864
	Van der stede was ghedreuen	
	Daer die dorpers waren bleuen	
	Hi was verpijnet ende moede	
8	Ende onder commen vanden bloede	868
	So dat hi hadde crancke vaert	
	Doe zwam hi te lande waert	
	Ende croep ligghen in dat hoeuer	
12	Ghine saghet noint droeuer	872
	Gheen dier no gheenen man	
	Hi lach jammerlic ende stan	
	Ende slouch met beede sinen lancken	
16	Des mochte hi al reynaerde dancken	876
	NV hoert wat reynaert heeft ghedaen	
	Hi hadde een vet hoen gheuaen	
	Bi lamfroyts an der heyden	
20	Eer hi danen was versceiden	880
	Hi hadt vp eenen berch ghedregghen	
	Verre huut allen wegghen	
	Daer het eenlic was ghenouch	
24	Dat was wel zijn gheuouch	884
	Dor dat daer was niemens ganc	
	Ende hi dor niemens bedwanc	
	Sine proye dorste rumen	
28	Doe hi dat hoen toten plumen	888
	Hadde gheleit in sine male	

	Doe ghinc hi neder te dale	
	Eenen <i>verholenliken</i> pat	
32	Hi was vter <i>maten</i> zat	892
	¶ Dat weder was scone <i>ende</i> heet	
	Hi hadde gheloepen dat <i>hem</i> dat zweet	
	Neder liep neuen die liere	
36	Daer omme liep hi ter riuere	896
	Dor dat hi hem <i>vercoelen</i> soude	
	In bliscap arde menichfoude	
	Was sijn herte doe beuaen	
40	Hi hoppede wel al sonder waen	900
	Dat lamfroyt hadde den beere <i>verslegghen</i>	
	<i>Ende</i> hine thuus waert hadde ghedregghen	
198ra	Doe sprac hi hets mi wel gheuaen	
	Die mi te houe meest soude daren	904
	Die hebbic doot in desen daghe	
4	Nochtan wanic sonder claghe	
	<i>Ende</i> sonder wanconst bliuen	
	Ic mach te rechte bliscap driuen	908
	D Oe reynaert was in dese tale	
8	Sach hi neder waert te dale	
	<i>Ende</i> vernam bruun daer hi lach	
	Enten eersten als hine sach	912
	Hadde hijs rauwe <i>ende</i> toren	
12	Daer die bliscap was te voren	
	Daer lach in thoren <i>ende</i> nijt	
	<i>Ende</i> sprac vermalendijt	916
	Lamfroyt moet dijn herte sijn	
16	Du best dulre dan een zwijn	
	Lamfroyt ergher puten sone	
	Lettel eeren bestu ghewone	920
	Hoe es di dese beere ontgaen	
20	Die di te voren was gheuaen	
	Hoe menich morseel legghet der an	
	Dat gherne hetet menich man	924
	O wy lamfroyt <i>verscrouen</i> druut	
24	Hoe rikelike een beere huut	
	Heefstu heden verloren	
	Die di ghewonnen was te voren	928
	D It scelden heuet reynaert ghelaten	
28	<i>Ende</i> ghinc neder bi der straten	
	Dor te siene hoet bruun stoet	
	Doe hine sach ligghen al een bloet	932

32	Ende ziec ende onghesont Den aermen beere te dier stont Dat sach reynaert arde gherne Doe bescalt hine te sinen scherne	936
36	Siere priester dieu vo saut Kendi reynaert den rybaut Wildine scauwen so siettene hier Den roden scalc den fellen ghier	940
40	Seght mi priester soete vrient Bi den heere dien ghi dient In wat ordinen wildi hu doen Dat ghi draghen roeden capproen	944
198rb	So weder sidi abd so pryhore Hi ghinc hu arde na den hore Die hu dese crune heuet bescoren	
4	Ghi hebt huwen top verloren Ghi hebt hu anscoen af ghedaen Ic wane ghi wilt zinghen gaen Van huwen complete dat ghetijde	948
8	Dit hoerde brune ende wart omblijde Want hine const doe niet ghewreken Hem so dochte sijn herte breken Ende slouch weder in die riuere	952
12	Hine wilde van den fellen diere Nemmeer hoeren die tale Hi liet hem neder daer te dale Metten strome dryuen te hant	956
16	Ende ghinc ligghen vp dat zant HOe sal nu brune te houe comen Al mocht hem al de weerelt vromen Hine ghinghe niet ouer sine voete	960
20	Hi was ghenoopt so onsoete In die eecke daer hi te voren Van tween voeten hadde verloren Alle die clauwen ende dat vel	964
24	Hine conste niet ghepeinsen wel Hoe hi best ten coninc gaet Nu hoert hoe hi die vaert bestaet Hi zat ouer sine hamen	968
28	Ende began met groter scamen Rutsen ouer sinen staert Ende als hi dus moede waert So wentelde hi dan eene wile	972

32	Dus dreef hi meer dan eene mile Eer hi tes coninx houē quam Doemen brune vernam In derre wijs van verren comen	976
36	Wart ghetwifelt van hem zomen Wat daer quam ghewentelt zoe Dien coninc wart de herte onvroe Die brune bekende te hant	980
40	Ende seide dit es mijn seriant Brunen hem es dat hoeft so roet Hi es ghewont toter doot	984
198va	Ay god wie heeftene so mesmaect Binnen desen so was brune ghenaeft Dat hi den coninc claghen mochte	988
4	Hi stan ende versuchte onzochte Ende sprac coninc edel heere Wreket mi dor hu selues eere Ouer reynaerde dat felle diet	992
8	Die mi mine scone lier Met ziere lust verliesen dede Ende daer toe mine hoeren mede Ende heuet mi ghemaect als ghi siet	996
12	Die coninc sprac of ic dit niet Ne wreke so moetic zijn verdoomt Ende hier na so heuet hi ghenoomt Alle die hoechste bi namen	1000
16	Ende ontboet datsi quamen Alle gader an sinen raet Doe rieden si hoe dese daet Best werde gherecht tes conincs eere	1004
20	Doe rieden die meeste heeren Dat menne twee waeruen daghen soude Reynaerde of die coninc woude Ende horen tale ende weder tale	1008
24	Oec seiden si si wilden wale Dat tybeert die cater van desen Tote reynaerde bode soude wesen Al ware hi cranc hi ware vroet	1012
28	Dese raet dinct den coninc goet DO e sprac die coninc heere tybeert Gaet wech eer ghi weder keert Besiet dat reynaert met hu come	1016
32	Dese heeren segghen some	

	Al es reynaert andren dieren fel	
	Hi gheloeuet hu so wel	1020
	Dat hi gherne doet huwen raet	
36	Ne comt hi niet hets hem quaet	
	Men salne drie waeruen daghen	
	Te lachtre alle sinen maghen	1024
	Gaet tybeert dit secht hem	
40	Ay heere sprac tybeert ic bem	
	Een arem wicht een cleene dier	
	Heere brune die staerc was ende fier	1028
198vb	Ne conste reynaert niet ghewinnen	
	In welker wijs salics beghinnen	
	Doe sprac die coninc heere tybeert	
4	Ghi zijt wijs ende wel gheleert	1032
	Al sidi niet groet nochtan	
	Hets menich die met luste can	
	Dat werken ende met goeden rade	
8	Dat hi met crachte niet ne dade	1036
	Gaet doet sciene mijn ghebod	
	Tybeert sprac nu helpe mi god	
	Dat het mi moete wel vergaen	
12	Ic sal eene vaert bestaen	1040
	Die mi doet zwaer in minen moet	
	God gheuere mi af al goet	
	NV moet tybeert doen die vaert	
16	Die zeere es drouue ende veruaert	1044
	Ende als hi vp den wech quam	
	Sach hi van verren ende vernam	
	Sente martins voghel ende quam gheuloghen	
20	Doe wart tybeert vroe ende in hoghen	1048
	Ende riep an sente martins voghel	
	Nu vliech te miere rechter hant	
	Die voghel vloech daer hi vant	
24	Een haghe daer hi in wilde lijden	1052
	Ende vloech tybeert ter luchter zijden	
	¶ Dit teekin ende dit ghemoet	
	Dochte tybeert niet wesen goet	
28	Hadde hi ghesien den voghel lijden	1056
	Scone ter rechter zijden	

	So waende hi hebben goet gheual	
	Nu was hi dies onthopet al	
32	Nochtan maecte hi <i>hem</i> seluen moet	1060
	<i>Ende</i> gheliet hem als menich doet	
	Bet dan hem te moede was	
	Dus liep hi <i>henen sinen</i> pas	
36	Tes hi quam te manpertus	1064
	<i>Ende</i> vant reynaerde in zijn huus	
	Alleene staen verweendelike	
	Tybeert sprac god die rike	
40	Moete hu <i>goeden</i> auont gheuen	1068
	Die coninc dreecht hu an hu leuen	
	Ne comdi niet te houe met mi	
199ra	Reynaert sprac tybeert helet vry	
	Neue ghi zijt mi willecome	1072
	God gheue hu <i>eere ende</i> vrome	
4	Bi gode dat jan ik hu wale	
	Wat coste reynaerde scone tale	
	Al seghet sine tonghe wale	1076
	Sine herte die es binnen fel	
8	Dit wert tybeerde ghetoghet wel	
	Eer die lijne wert ghelesen	
	Ten hende <i>ende</i> met desen	1080
	Sprac reynaert neve ic wille dat ghi	
12	Tauont herberghe hebt met mi	
	<i>Ende</i> morghen willen wi metten daghe	
	Te houe waert sonder saghe	1084
	In hebbe oec onder alle mine maghe	
16	Niement tybeert daer ic mi nu	
	Bet vp verlate dan vp hu	
	Hier was <i>commen</i> bruun de braet	1088
	Hi toechde mi so fel ghelaet	
20	<i>Ende</i> dochte mi so ouer staerc	
	Dat ic <i>omme</i> durent maerc	
	Den wech met <i>hem niet</i> hadde bestaen	1092
	Dat sal ic met hu al sonder waen	
24	Maerghin metter dagheraet	
	Tybeert sprac hets beteren raet	
	<i>Ende</i> het dinct mi beter ghedaen	1096
	Dat wi nochtauont te houe gaen	
28	Dan wi tote morghin beiden	
	Die mane scijnet an der heiden	
	Also claer alse die dach	1100

	Ic wane niemen ne sach	
32	Beter tijt tote onser vaert	
	Neen lieue neve sprac reynaert	
	Sulc mochte ons daer ghemoeten	1104
	Hi soude ons quedden ende groeten	
36	Die ons nemmermee dade goet	
	Quame hi snachts in ons ghemoet	
	Ghi moet herberghen tauont met mi	1108
¶	Tybeert sprac wat souden wy	
40	Eten reynaert of ic hier bleue	
	Daer omme zorghe ic lieue neve	
	Hier es der spijsen quaden tijt	1112
199rb	Ghi mocht heten begheerdijt	
	Een stic van eere honich raten	
	Die bequamelic es vtermaten	
4	Wat sechdi moochdi shonichs yet	1116
	Tybeert sprac mine roukes niet	
	Reynaert hebdi niet in huus	
	Gauedi mi eene vette muus	
8	Daer mede liet ic hu ghewaert	1120
	Eene vette muus sprac reynaert	
	Soete tybeert wat secht di	
	Hier woent noch een pape bi	
12	Een scuere staet noch an sijn huus	1124
	Daer in es meneghe vette muus	
	Ic waense niet ghedroughe een waghen	
	So dicken hoere ic den pape claghen	
16	Dat sine dryuen huten huuse	1128
	Reynaert zijn daer so vette muse	
	Verghaue god waer ic nu daer	
	Tybeert seit hi sechdi waer	
20	Wildi muse Of icse wille	1132
	Reynaert doet dies een ghestille	
	Ic minne muse voer alle saken	
	Weetti niet dat muse smaken	
24	Bet dan eenich venisoen	1136
	Wildi minen wille doen	
	Dat ghi mi leet daer si zijn	
	Daer mede mochte die hulde mijn	
28	Hebben al haddi minen vadre	1140
	Doot ende mijn gheslachte al gadre	
	REynaert sprac neve houddi hu spot	
	Neenic reynaert also helpe mi god	

32	Weet god tybeert wistic dat Ghi soutter sijn nochtauont sat Sat reynaert dat ware vele Tybeert dat sechdi thuwen spele	1144
36	In doe reynaert bi miere wet Haddic een muus <i>ende</i> waerso vet In gaefse niet <i>omme eenen</i> busant Tybeert gaet met mi te hant	1148
40	Ic leede hu daer ter seluer stat Daer icker hu sal maken zat Eer ic nemmermeer van hu sceede	1152
199va	Ia ic reynaert vp die gheleede Ghinghe ic met hu te mompelier So gaen wi dan wi sijn hier	1156
4	Al te langhe sprac reynaert Doe so namen si vp die vaert Tybeert <i>ende</i> sijn oem reynaert Ende liepen daer si loepen wilden	1160
8	Datsi nye toghel vp hilden Eer si quamen tes papen scuere Die met eenen erdinen muere Al omme <i>ende omme</i> was beloken	1164
12	Daer reynaert in was te broken Des ander daghes <i>daer</i> te voren Doe die pape hadde <i>verloren</i> Eenen hane die hi hem nam	1168
16	Hier omme was tornich <i>ende</i> gram Des papen sone martinet <i>Ende</i> hadde voer dat gat gheset Een strec <i>den</i> vos mede te vane	1172
20	Dus gherne wrake hi <i>den</i> hane Dit wiste reynaert dat felle dier <i>Ende</i> sprac neue tybeert hier Crupet in dit selue gat	1176
24	Ne weset traghe no lat Gaet al <i>omme ende omme</i> gripen Hoert hoe die muse pipen Keert weder huut als ghi zijt sat	1180
28	Ic sal hier bliuen voer dit gat <i>Ende</i> sal hu hier buten beiden Wine moghen niet tauont sceiden Morphin gaen wi te houe waert	1184
32	Tybeert siet dat ghi niet <i>en</i> spaert	

	Gaet heten ende laet ons keeren	
	Te miere herberghen met eeren	1188
	Mijn wijf sal ons wel ontfaen	
36	Willic te desen gate in gaen	
	Wat sechdi reynaert eist hu raet	
	Die papen connen vele baraet	1192
	Ic besteecse arde noode	
40	O wy tybeert twi sidi bloode	
	Wanen quam huwer herten desen wanc	
	Tybeert scaemde hem ende spranc	1196
199vb	Daer hi vant groet ongherec	
	Want eer hijt wiste was hem een strec	
	Omme sinen hals arde vast	
4	Dus hoende reynaert sinen gast	1200
	Else tybeert gheware wart	
	Des strecs wart hi veruaert	
	Ende spranc voert dat strec liep toe	
8	Tybeert moeste roupen doe	1204
	Ende wroughede hem seluen dor den noot	
	Hi makede een gheroup so groot	
	Met eenen iammerliken ghelate	
12	Dat reynaert hoerde vp der strate	1208
	Buten daer hi alleene stoet	
	Ende riep vindise goet	
	Die muse tybeert ende vet	
16	Wiste nu dat martinet	1212
	Dat ghi ter taflen satet	
	Ende dit wiltbraet dus hatet	
	Dat ghi verteert in weet hoe	
20	Hi sauder hu saeuse maken toe	1216
	So houesch een cnape es martinet	
	Tybeert ghi singhet in lanc so bet	
	Pleecht men tes coninx houe des	
24	Verghaue god die gheweldich es	1220
	Dat tybeert daer met hu ware	
	Ysingrijn die mordenare	
	In sulker bliscap als ghi zijt	
28	Dus heeft reynaert groot delijt	1224
	Dor tybeerts ongheual	
	Ende tybeert stont ende ghal	
	So lude dat martinet ontspranc	
32	Martinet riep ha ha god danc	1228
	Ter goeder tijt heeft nu ghestaen	

	Mijn strec ic hebber met gheuaen	
	Den hoenre dief na minen wane	
36	Nu toe ghelden wi hem den hane	1232
	M Et desen wart hi toten viere	
	Ende ontstac eenen stroe wisch sciene	
	Ende wecte moedre ende vadre	
40	Ende die kindre alle gadre	1236
	Ende riep nu toe hi es gheuaen	
	Doe mochtmen sien porren saen	
200ra	Alle die in dien huus waren	
	Selue die pape ne wilde niet sparen	1240
	Quam hute sinen bedde moeder naect	
4	Martinet hi was gheraect	
	Tote tybeert ende riep hijs hier	
	Die pape spranc an dat vier	1244
	Ende ghegreep zijns wijfs rocke	
8	Een offer keersse nam vrouwe iulocke	
	Ende ontstacse metter haest	
	Die pape liep tybeert naest	1248
	Ende ghincken metten rocke slaen	
12	Doe moeste tybeert daer ontfaen	
	Wel meneghen slach al in een	
	Die pape stont als hem wel sceen	1252
	Al naect ende slouch slach in slach	
16	Vp tybeert die voer hem lach	
	Daer ne spaerdene haer ne gheen	
	Martinet ghegreep eenen steen	1256
	Ende warp tybeert een hoghe huut	
20	Die pape stont al bloeter huut	
	Ende hief vp eenen groeten slach	
	Alse tybeert dat ghesach	1260
	Dat hi emmer steruen soude	
24	Doe dedi een deel als die boude	
	Dat dien pape verghinc te scanden	
	Beede met clauwen ende met tanden	1264
	Dedi hem pant alsoet wel scheen	
28	Ende spranc dien pape tusschen die been	
	In die burse al sonder naet	
	Daermen dien beyaert mede slaet	1268
	Dat dinc viel neder vp den vloer	
32	Die vrouwe was zeerich ende zwoer	
	Bi der zielen van haren vader	
	Sine wilde wel om al gader	1272

36	Die offerande van eenen jare Dat niet den pape gheuallen ware Dit vernoy ende dese scame So sprac int sleets duuels name	1276
40	Moete dit strec sijn gheset Siet lieue neve martinet Dit was van huwes vader ghewande Siet hier mijn scade ende mijn scande	1280
200rb	Emmermeer voert in allen stonden Al ghenase hi van der wonden Hi bliuet den soeten spele mat Reynaert stont noch doe voer tgat	1284
4	DOe hi dese tale hoerde Hi louch dat hem bachten scorde Ende hem crakede die tauerne Doe sprac hi te sinen scherne	1288
8	Swijghet iulocke soete vrouwe Ende laet zjncken desen rauwe Ende laet bliuen huwen toren Wattan al heuet hu heere verloren	1292
12	Eenen van den clippelen zinen Al te min so sal hi pinen Laet bliuen dese tale achtre Gheneset de pape en es gheen lachtre	1296
16	Dat hi ludet met eere clocken Dus troeste reynaert vrouwe iu locken Die haer arde zeere mesliet Die pape mochte langher niet	1300
20	Ghestaen hi viel in ommacht Doe hiefsene vp met haerre cracht Ende drouchene recht te bedde waert Hier binnen keerde reynaert	1304
24	Alleene ter herberghen waert Ende liet tybeert zeere veruaert Ende in zorghen van der doot Al was tybeerts zorghe groet	1308
28	Doe hise alle onledich sach Ouer dien pape die daer lach Ghewont doe ghinc hi hem pinen So dat hi metten tanden zine	1312
32	Die pese midden beet ontwee Doe ne wildi letten nemmee Ende spranc weder hute ten gate	

36	Ende dede hem vp die rechte strate Die tes conincx waert ghelach Eer hi daer quam so waest dach Ende die zonne begonste rijzen	1316
40	In eens arems ziecs wijzen Quam tybeert in thof gheronnen Die tes papen hadde ghewonnen	1320
200va	Dat hi langhe claghen mach Alse die coninc dit versach Dat hi hadde dat hoeghe verloren	1324
4	Doe mochtemen vreeselike horen Den coninc dreeghen den dief reynaert Die coninc doe niet langher ne spaert	1328
8	Hine riep sine baroene te rade Ende vraechde wat hi best dade Ieghen reynaerts ouerdaet	
	Doe wart ghindre menich raet Hoemen reynaert ter redenen brochte	1332
12	Die dese ouerdaet wrochte DOe sprac grimbeert die das Die reynaerts broeder sone was	1336
	Ghi heeren ghi hebt meneghen raet Al ware mijn oem noch also quaet	
16	Salmen vry recht voert draghen Men salne drie waeruen daghen Alsomen doet eenen vryen man	1340
20	Ende en comt hi niet dan So es hi sculdich alre dinc Daer hi af voer den coninc	1344
	Van desen heeren es beclaghet Wie wildi grimbeert dattene daghet	
24	Sprac de coninc wie es hier Die sijn hoeghe ofte sijn lier Wille setten in auontueren	1348
28	Omme eene felle creatuere IC wane hier niemene en es so zot Grimbeert sprac so helpe mi god	1352
	Siet mi hier ic bem so coene Dat ic wel dar bestaen te doene	
32	Dese bodscap ghebiedijt Grimbeert gaet wech ende zijt Vroet ende wacht hu ieghen mesval	1356
36	Grimbert sprac coninc heere ic sal	

	D Vs gaet grimbeert te manpertuus	
	Als hire quam vant hi in huus	1360
	Sinen oem <i>ende</i> vrouwe ermelijnen	
40	Die bi haren welpekijnen	
	Laghen in die haghedochte	
	<i>Ende</i> ten eersten dat grimbeert mochte	1364
200vb	Groette hi sinen oem <i>ende</i> ziere moyen	
	Hi sprac en sal hu <i>niet</i> vernoyen	
	Des onrechts daer ghi in zijt	
4	Dincket hu noch niet wesen tijt	1368
	Dat ghi trect oem reynaert	
	Tote des conincs houe waert	
	Daer ghi wel zeere zijt beclaghet	
8	Ghi zijt III waeruen ghedaghet	1372
	Vermerrendi maerghin <i>den</i> dach	
	So zorghe dat hu ne mach	
	Ne gheene ghenade me ghesdien	
12	Ghi sult in den <i>derden</i> daghe sien	1376
	Hu <i>wen</i> casteel bestormen manpertuus	
	Ghi sult gherecht sien voer hu huus	
	Eene galghe ofte <i>een</i> rat	
16	Ouer waer segghic hu dat	1380
	Beede hu kindre <i>ende</i> hu wijf	
	Sullen verliesen haer lijf	
	Lachterlike al sonder waen	
20	Ghine moghet selue niet ontgaen	1384
	Daer <i>omme</i> es hu de beste raet	
	Dat ghi met mi te houe gaet	
	Hets messelic hoet gheuallen mach	
24	Hu es <i>dicken</i> vp eenen dach	1388
	Vremder auontueren gheuallen	
	Dan ghi noch quite van <i>hem</i> allen	
	Met des conincx orloue	
28	Maerghin sciet hutten houe	1392
	R Eynaert seide ghi secht waer	
	Nochtan grimbeert <i>comme</i> ic daer	
	Onder des conincs ghesinde	
32	Dat ic binnen <i>den</i> houe vinde	1396

	Es vp mi verbolghen al	
	Quame ic danen het ware gheual	
	Nochtan dinct mi beter wesen	
36	Ghenese of ic mach ghenesen	1400
	Dat ic met hu te houe vare	
	Dan het al verloren ware	
	Casteel kindre ende wijf	
40	Ende daer toe mijns selues lijf	1404
	In mach den coninc niet ontgaen	
	Alse ghi wilt so willic gaen	
201ra	Hoert seit hi vrouwe hermelijne	
	Ic beuele hu die kindre mine	1408
	Dat ghire wale pleghet nu	
4	Voer alle dandre beuelic hu	
	Minen zone reynaerdine	
	Hem staen wel de gaerdeline	1412
	In zine muulkine ouer al	
8	Ic hope dat hi mi slachten sal	
	Hier es rollel ende scone dief	
	Die hebbic nochtan harde lief	1416
	Ia als yement sine kindre doet	
12	Al eist dat ic nu van hier moet	
	Ic salt mi nemen arde na	
	Vp dat ic mach dat ic ontga	1420
	Grimbeert neve god moet hu lonen	
16	Met hoofschē woorden ende met sconen	
	Nam reynaert an de sine orlof	
	Ende ruumde sijns selues hof	1424
	Ay hoe drouue bleef vrouwe hermeline	
20	Ende hare cleene welpekine	
	D Oe reynaert sciet huut manpertuus	
	Ende hi hof liet ende huus	1428
	Aldus omberaden staen	
24	Nu hoert wat reynaert heeft ghedaen	
	Teerst dat hi quam an der heyden	
	Hi sprac te grimbeerte ende zeide	1432
	Grimbert scone wel soete neve	
28	Van zorghen suchtic ende beue	
	Lieue neve ic wille gaen	
	Nu hoert mine redene saen	1436
	Te biechten hier te di	
32	Hier nes ander pape bi	
	Hebbic mine biechte ghedaen	

	Hoe so die <i>saken</i> sijn vergaen	1440
	Mine ziele sal te clierre wesen	
36	Grimbeert andwoerde na desen	
	Oem wildi te biechten <i>gaen</i>	
	So moetti dan verlouen <i>saen</i>	1444
	Alle diefte <i>ende</i> allen roef	
40	Of en diet hu niet een loef	
	Dat weetic wel sprac reynaert	
	Grimbeert nu hoert haer waert	1448
201rb	<i>Ende</i> vandet mi geraden	
	Siet ic comme hu te ghenaden	
	Van alle gader minen mesdaden	
4	Nu hoert grimbeert <i>ende</i> verstaet	1452
	Confiteor pater mater	
	Dat ic den otter <i>ende</i> den cater	
	<i>Ende</i> alle diere hebbe mesdaen	
8	Daer af willic mi in biechten dwaen	1456
	Grimbeert sprac oem walschedi	
	Of ghi yet wilt spreet ieghen mi	
	In dietsche dat ict mach verstaen	
12	Doe sprac reynaert ic hebbe mesdaen	1460
	Ieghen alle diere die leuen	
	Bidt gode dat hijt mi moete vergheuen	
	Ic dede minen oem brune	
16	Al bloedich maken sine crune	1464
	Tybeert dede ic muse vaen	
	Daer ickene <i>zeere</i> dede slaen	
	Tes papen huus <i>daer</i> hi spranc int net	
20	Ic hebbe ghedaen groet ongherec	1468
	Canticleer <i>ende</i> sine kindre	
	Waren si meerre ofte mindre	
	Dicken makedicse los	
24	Dor recht beclaghet hi den vos	1472
	Die coninc <i>en</i> es mi oec niet ontgaen	
	Ic hebbe hem toren oec ghedaen	
	<i>Ende</i> mesprijs der coninghinne	
28	Datsi spade sullen verwinnen	1476
	Also vele eeren van mi	
	Oec hebbic dat segghic di	
	Grimbeert mee liede bedroghen	
32	Dan ic di soude ghesegghen moghen	1480
	<i>Ende</i> ysengrijn dat verstaet	
	Hietic oem dor baraet	

36	Ic maectene moonc ter elmare Daer wi beede begheuen waren Dat wart hem al te zeere te pinen Ic dede hem an die clocke lijnen Binden beede sine voete	1484
40	Dat luden wart hem doe so soete Dat hijt emmer wilde leeren Dat verghinc hem tonneeren	1488
201va	Want hi luudde so vtermaten Dat alle die ghinghen bider straten Ende waren binnen der elmare	1492
4	Waenden dat die duuel ware Ende liepen daer si luden hoerden Eer hi doe conste in corten woerden Ghespreken ic wille mi begheuen	1496
8	Hadsi hem na ghenomen tleuen Sint dedic hem crune gheuen Hem maechs ghedincken al zijn leuen Dat weetic wel ouer waer	1500
12	Ic dede hem af bernen dat haer So dat hem die zwaerde cramp Sint dedic hem meerren scamp Vp thijs daer icken leerde visschen	1504
16	Daer hi mi niet conste ontwisschen Hi ontfincker meneghen slach Sint leeddickene vp eenen dach Tote des papen van vuubloys	1508
20	In al dat lant van vermendoys So en woende gheen pape riker Die selue pape hadde eenen spijker Daer menich vet bake in lach	1512
24	Des haddic dicken goet ghelach Onder dien spijker haddic een gat Verholenlike ghemaect in dat Daer dedic ysingrijn in crupen	1516
28	Daer vant hi rentvleesch in cupen Ende baken hanghende vele Des vleesch dedi dor sine kele	1520

201va19

vuubloys: *De lezingen* vunbloys, vnubloys en vnnbloys *zijn ook mogelijk. De lezingen* vimbloys, viinbloys, vinibloys, vniibloys en vmibloys *lijken minder waarschijnlijk vanwege het ontbreken van diacritische punten.*

32	So vele gheliden vtermaten Als hi weder huten gate Waende keeren huter noet Hem was dien leeden buuc so groet	1524
36	Dat hi beclaghede zijn ghewin Daer hi was <i>commen</i> ongherich in Ne condi niet <i>commen</i> huut Ic liep ic maecte groet gheluut	1528
40	Int dorp <i>ende</i> maecte groet gherochte Nu hoert wat ic daer toe brochte Ic liep aldaer die pape zat Te ziere taflen <i>ende</i> hat	1532
201vb	D ie pape hadde eenen cappoen Dat was dat alre beste hoen Dat <i>men</i> in al dat lant vant	
4	Hi was ghewent al toter hant Dien prandic in <i>minen</i> mont Voer die tafle <i>daer</i> hi stont Al daert die pape toe sach	1536
8	Doe riep die pape nu vant slach Helpe wie sach dit wonder nye Die vos comt daer ic toe zye <i>Ende</i> roeft mi in mijns huus	1540
12	So helpe mi sancta spiritus Te wers <i>hem</i> dat hire quam Dat tafel mes hi vp nam <i>Ende</i> stac de tafle datso vloech	1544
16	Verre bouen mi arde hoech In <i>midden</i> waerde vp <i>den</i> vloer Hi vloucte <i>zeere</i> <i>ende</i> zwoer Ende hi riep lude slach <i>ende</i> va	1548
20	<i>Ende</i> ic voeren <i>ende</i> hi na Sijn tafel mes haddi <i>verheuen</i> Ende brochte mi ghedreuen Vp ysingrijn <i>daer</i> hi stont	1552
24	Ic hadde dat hoen in <i>minen</i> mont Dat arde groet was <i>ende</i> zwaer Datso moestic laten daer Waest mi leet ofte lief	1556
28	Doe riep die pape ay heere dief Ghi moet <i>den</i> roef hier laten Hi riep <i>ende</i> ic ghinc miere straten Danen daer ic wesen woude	1560

32	Alse die pape vp heffen soude Dat hoen sach hi ysingrine Doe naecte hem eene grote pine H i warpene int hoeghe metten messe	1564
36	Den pape volchden si zesse Die alle met groeten stauen quamen Ende als si ysingrijn vernamen Doe maecten si een groet gheluut	1568
40	Ende die ghebuere quamen huut Ende maecten grote niemare Manlic andren dat daer ware	1572
202ra	In spapen spijker een wulf gheuaen Die hem seluen hadde gheuaen Bi den buke in dat gat	1576
4	Als die ghebuere ghevreescheden dat Liepen si dat wonder bescauwen Aldaer wart ysingrijn te blauwen So dat hem ghinc al huten spele	1580
8	Want hi ontfincker arde vele Groete slaghe ende groete worpe Dus quamen die kindre van den dorpe Ende verbonden hem die hoghen	1584
12	Het stont hem so hi moest ghedoghen So zeere slouch si ende staken Dat sine huten gate traken Doe ghedoghedi vele ongheuals	1588
16	Ende bonden hem an sinen hals Eenen steen ende lietene gaen Ende lietene diene honden saen Diene ghinghen bassen ende jaghen	1592
20	Oec diende men hem met groten slaghen So langhe dat hi gheloue was Doe viel hi neder vp dat gras Of hi ware al steen doot	1596
24	Doe was dier kindre bliscap groot Ghindre was groete niemare Si namene ende leidene vp eene bare Ende droughene met groten ghehuke	1600
28	Ouer steene ende ouer struke B uten dien dorpe in eene gracht Bleef hi ligghende al dien nacht Inne weet hoe hi danen voer	1604
32	Sint verweruic dat hi mi zwoer	

	Sine hulde een jaer al omtrent	
	Dat dedi vp sulc conuent	1608
	Dat icken soude maken hoenre sat	
36	Doe leeddickene in eene stat	
	Daer ic hem dede te verstande	
	Dat twee hinnen ende eenen hane	1612
	In een groet huus an eere straten	
40	Vp eenen aenbalke saten	
	Recht teere valdore bi	
	Daer dedic ysingrijn bi mi	1616
202rb	Vp dat huus clemmen bouen	
	Ic seide ic wilde hem ghelouen	
	Wildi crupen in die valdore	
4	Dat hire soude vinden vore	1620
	Van vetten hoenren sijn gheuouch	
	Ter valdore ghinc hi ende louch	
	Ende croep daer in met vare	
8	Ende began tasten haren thare	1624
	Hi taste ende als hi niet en vant	
	Sprac hi neve hets hier bewant	
	Te zorghen ic ne vinder niet	
12	Ic sprac oem wats hu ghesiet	1628
	Cruupter een lettelt bet in	
	Men moet wel pijnen om ghewin	
	Ic hebse wech diere saten voren	
16	Dus so liet hi hem verdoren	1632
	Dat hi die hoenre te verre sochte	
	Ic sach dat icken hoenen mochte	
	Ende hoendene so dat hi voer	
20	Van daer bouen vp den vloer	1636
	Ende gaf eenen groeten val	
	Datsi ontspronghen ouer al	
	Die in dien huse sliepen	
24	Die bi den viere laghen si riepen	1640
	Daer ware in huus sine wisten wat	
	Gheuallen voer dat vyuer gat	
	Si worden vp ende ontstaken lecht	
28	Doe sine daer saghen echt	1644
	Wart hi ghewont toter doot	
	Ic hebben brocht in menegher noot	
	Meer dan ic ghesegghen mochte	
32	Nochtan al dat ic nye ghewrochte	1648
	Ieghen hem sone roucke ic niet	

	So zeere als dat ic verriet	
	Vrauwe yswenden sijn scone wijf	
36	Die hi lieuer hadde dan sijns selfs lijf	1652
	God die moet mi vergheuen	
	Haer dedic dat mi lieuer ware bleuen	
	Te doene dant es ghedaen	
40	Grimbeert sprac of ghi wilt gaen	1656
	Claerliken te biechten tote mi	
	Ende zijn van huwen zonden vry	
202va	So suldi spreken ombedect	
	In weet waer waert ghi dit trect	1660
	Ic hebbe ieghen sijn wijf mesdaen	
4	Oem dat en can ic niet verstaen	
	Waer ghi dese tale keert	
	Reynaert sprac neve grimbeert	1664
	Ware dat hoofschede groot	
8	Of ic hadde gheseit al bloot	
	Ic hebbe gheslapen bi miere moyen	
	Ghi zijt mijn maech hu souts vernoyen	1668
	Seidic eeneghe dorperheit	
12	Grimbeert nu hebbic hu gheseit	
	Al dat mi mach ghedincken nu	
	Gheeft mi aflaet dat biddic hu	1672
	Ende settet mi dat hu dinct goet	
16	Grimbeert was wijs ende vroet	
	Ende brac een rijs van eere haghe	
	Ende gaffer mede XL slaghe	1676
	Ouer alle sine mesdaden	
20	Daer na in gherechten raden	
	Riet hi hem goet te wesene	
	Ende te wakene ende te lesene	1680
	Ende te vastene ende te vierne	
24	Ende te weghe waert te stierne	
	Alle die hi buten weghe saghe	
	Ende hi voert alle sine daghe	1684
	Behendelike soude gheneeren	
28	Hier na so dedi hem verzwereen	
	Beede rouen ende stelen	
	Nu moet hi siere sielen pleghen	1688

32	Reynaert bi grimbeerts rade Ende ghinc te houe vp ghenade N V es die biechte ghedaen Die heeren hebben den wech bestaen Tote des conincs houe waert	1692
36	Nu was buter rechter vaert Dien si te gane hadden begonnen Een pryoreit van zwarten nonnen Daer meneghe gans ende menich hoen	1696
40	Meneghe hinne menich cappoen Plaghen te weedene buten muere Dit wiste die felle creatuere Die onghetrauwe reynaert	1700
202vb	Ende sprac te ghenen houe waert So leghet onse rechte strate Met dusdanen barate Leedde hi grimbeert bi der scueren	1704
4	Daer die hoenre buten muere Ghinghen weeden haren thare Den hoenre wart reynaert gheware Sine oghen begonden omme te ghane	1708
8	Buten den andren ghinc een hane Die arde vet was ende jonc Daer na gaf reynaert eenen spronc So dat dien hane die plumen stouen	1712
12	Grimbeert sprac oem ghi dinct mi douen Onsalich man wat wildi doen Wildi noch om een hoen In alle die groete zonden slaen	1716
16	Daer ghi te biechten af zijt ghegaen Dat moet hu wel zeere rauwen Reynaert sprac bi rechter trauwen Ic hads vergheten lieue neve	1720
20	Bidt gode dat hijt mi vergheue Het ne ghesbiet mi nemmermeer Doe daden si eenen wederkeer Ouer eene smale brugghe	1724
24	Hoe dicken sach reynaert achter rugghe Weder daer die hoenre ghinghen Hine conste hem niet bedwinghen Hine moeste ziere zeden pleghen	1728
28	Al haddemen hem thoest af ghesleghen Het ware ten hoenren waert gheuloghen	

	Also verre alst hadde ghemoghen	1732
32	Grimbeert sach dit ghelaet	
	Ende seide onreyne vraet	
	Dat hu dat hoghe so omme gaet	
	Reynaert andwoerde ghi doet quaet	1736
36	Dat ghi mine herte so versmaet	
	Ende mine bede dus verstorbeert	
	Laet mi doch lesen II pater noster	
	Der hoenre zielen van den cloester	1740
40	Ende den gansen te ghenaden	
	Die ic dicken hebbe verraden	
	Dien desen heleghe nonnen	
	Met miere lust af hebbe ghewonnen	1744
203ra	Grimbeert balch ne waer reynaert	
	Hadde emmer zine oghen achter waert	
	Tes si quamen ter rechter straten	
4	Doe began hem drouue ghelaten	1748
	Ende arde zeere beefde reynaert	
	Daer keerde si te houe waert	
	Doe hi began den houe naken	
8	Daer hi waende seere mesraken	1752
	DOe in sconinx hof was vernomen	
	Dat reynaert ware te houe comen	
	Met grimbeerde den das	
12	Ic wane daer niemene ne was	1756
	So arem no van so crancken maghen	
	Hine ghereedde hem vp een claghen	
	Dit was al ieghen reynaerde	
16	Nochtan dedi als die onueruaerde	1760
	Hoe so hem te moede was	
	Ende hi sprac te grimbeerte den das	
	Leedet ons die hoechste strate	
20	Reynaerd ghinc in dien ghelate	1764
	Ende in also bouden ghebare	
	Ghelijc of hi sconinx sone ware	
	Ende hi niet en hadde mesdaen	
24	Boudeliken ghinc hi staen	1768
	Voer nobele dien coninc	
	Ende sprac god die alle dinc	
	Gheboet hi gheue hu coninc heere	
28	Langhe bliscap ende eere	1772
	Ic groet hu coninc ende hebbe recht	
	En hadde nye coninc eenen knecht	

32	So ghetrauwe ieghen hem Als ic oyt was <i>ende</i> bem Dat es dicken worden anschijn Nochtan die sulke die hier zijn Soude mi nochtan gherne rouen	1776
36	Huwer hulden wilde ghi hem ghelouen Maer neen ghi niet god moete hu lonen Het ne betaemt <i>niet</i> der cronen Datsi den scalken <i>ende</i> den fellen	1780
40	Te lichte ghelouen datsi vertellen Nochtan willics gode claghen Dier es te vele in onsen daghen	1784
203rb	Der scalke die wroughen connen Die niet ter rechter hant hebben ghewonnen Ouer al in rike houe	1788
4	Dien salmen niet ghelouen Die scalcheit es hem binnen gheboren Datsi den goeden lieden doen toren	1792
8	Dat wreke god vp haer leuen Ende moete hem eewelike gheuen Al sulken loen als si zijn waert Die <i>coninc</i> sprac O wy reynaert	1796
12	O wy reynaert onreyne quaet Wat condi al scone ghelaet Dat <i>en</i> can hu niet ghehelpen een caf Nu comt huwes smeekens af	1800
16	In werde bi smeekene niet hu vrient Hets <i>waer</i> ghi sout mi hebben ghedient Van eere saken in den woude Daer ghi qualic in hebt ghehouden	1804
20	Die eede die ic hadde ghezworen O wy wat hebbic al verloren Sprac canticleer die <i>daer</i> stont Die coninc sprac hout huwen mont	1808
24	Heere canticleer nu laet mi spreken Laet mi antwoerden sinen treken Ay heere dief reynaert Dat ghi mi lief hebt <i>ende</i> waert	1812
28	Dat hebdi sonder huwe pine Mine boden laten anschine Arem man tybeert heere brune Die noch bloedich es zijn crune Ic ne sal hu niet scelden	1816

32	Ic waent hu kele sal ontghelden Noch heden al vp eene wijle Nomine patrum <i>cristum</i> filye	1820
36	Sprac reynaert of mijn heere brune Noch al bloedich es die crune Was hi te blauwen of versproken Waer hi goet hi ware ghewroken	1824
40	Eer hi noint vloe int water Bander zijde tybeert die cater Dien ic herberghede <i>ende</i> ontfinc Of hi hute <i>om</i> stelen ghinc	1828
203va	Tes papen sonder minen raet <i>Ende</i> hem die pape dede quaet Bi gode soudic dat ontghelden	
4	So mochtic mijn gheluc wel scelden Voert sprac reynaert coninc lyoen Wien twifelt des ghine moghet doen Dat ghi ghebiet ouer mi	1832
8	Hoe groot mine saken zi Ghi moghet mi vromen <i>ende</i> scaden Wildi mi zieden ofte braden Ofte hanghen ofte blenden	1836
12	Ic ne mach hu niet ontwenden Alle diere zijn in hu bedwanc Ghi zijt groet <i>ende</i> ic bem cranc Mine hulp es cleene <i>ende</i> dhuwe groet	1840
16	Bi gode al slouchdi mi doot Dat ware eene crancke wrake Recht in dese selue sprake DO e spranc vp belin de ram	1844
20	<i>Ende</i> sine hye die met hem quam Dat was dame ha wy Belin sprac ga wy Alle voert met onser claghen	1848
24	Bruun spranc vp met sinen maghen <i>Ende</i> tybeert die felle <i>Ende</i> ysingrijn sijn gheselle Forcondet dat euerzwijn	1852
28	<i>Ende</i> die rauen tyocelijn Pancer die beuer och bruneel Dat water var dat butseel <i>Ende</i> dat een coren heere rosseel	1856
32	Die weline die vrouwe fine	1860

	Cantecleer <i>ende</i> die kindre zine	
	Makeden groten vederslach	
	Dat foret cleene beiach	
36	Liepen alle in dese scare	1864
	Alle dese ghinghen openbare	
	Voer haren heere den <i>coninc</i> staen	
	<i>Ende</i> daden reynaerde vaen	
40	N V ghinct ghindre vp een playdieren	1868
	Nye hoerde man van dieren	
	So scone tale als nu es hier	
203vb	Tusschen reynaerde <i>ende</i> dandre dier	
	Voert bringhen diemen brochte daer	1872
	Het ware mi pijnlic <i>ende</i> zwaer	
4	Daer omme corte ic hu de woort	
	Die beste redenen ghinghen daer voort	
	Die claghen die de dieren ontbonden	1876
	Proufden si met goeden orconden	
8	Als si sculdich waren te doene	
	Die <i>coninc</i> dreef die hoeghe baroene	
	Te vonnesse van reynaerts saken	1880
	Doe wijsden si datmen soude maken	
12	Eene galghe sterc <i>ende</i> vast	
	<i>Ende</i> men reynaerde den fellen gast	
	Daer an hinghe bi ziere kelen	1884
	Nu gaet reynaerde al huten spele	
16	D Oe reynaert verordeelt was	
	Orlof nam grimbeert die das	
	Met reynaerts naeste maghen	1888
	Sine consten <i>niet</i> verdraghen	
20	No sine consten <i>niet</i> ghedoghen	
	Datmen reynaerde voer haren oghen	
	Soude hanghen alse eenen dief	1892
	Nochtan waest hem somen lief	
24	Die coninc hi was arde vroet	
	Doe hi mercte <i>ende</i> verstoet	
	Datso menich ionghelinc	1896
	Met grimbeerte huten houe ghinc	
28	Die reynaerde na bestoet	
	Doe peinsdi in sinen moet	
	Hier mach in loepen andren raet	1900
	Al es reynaert selue quaet	
32	Hi heuet meneghen goeden maech	
	Doe sprac hi twi sisi traech	

	Ysingrijn ende heere bruun	1904
	Reynaerde es cont menich tuun	
36	Ende hets den auonde bi	
	Hier es reynaert ontsprinct hi	
	Comt hi III voete huter noot	1908
	Sinen lust die es so groot	
40	Ende hi weet so meneghen keer	
	Hine wert ghevanghen tsiaermeer	
	Salmen hanghen twine doetment dan	1912
204ra	Eer men nu ghereeden can	
	Eene galghe so eist nacht	
	Ysingrijn was wel bedacht	
4	Ende sprac hier es een galghe bi	1916
	Ende mettien woerde versuchte hi	
	DOe sprac die cater heere tybeert	
	Heere ysingrijn hu es verzeert	
8	Hu herte in wanconst hu niet	1920
	Nochtan reynaert diet al beriet	
	Ende selue mede ghinc	
	Daermen huwe twee broeders hinc	
12	Rumen ende wijde lancken	1924
	Hets tijt wildijs hem dancken	
	Waerdi goet het ware ghedaen	
	Hine ware noch niet onuerdaen	
16	Ysingrijn sprac tote tybeert	1928
	Wat ghi ons al gader leert	
	Ne ghebrake ons niet een strop	
	Langhe heden wist zijn crop	
20	Wat zijn achter hende mochte weghe	1932
	Reynaerd die langhe hadde ghesweghe	
	Sprac ghi heeren cort mine pine	
	Tybeert heeft eene vaste lijne	
24	Die hi beiaghede an sine kele	1936
	Daer hi vernoys hadde vele	
	Int huus daer hi den pape beet	
	Die voer hem stont al sonder cleet	
28	Her ysingrijn nu maect hu voren	1940
	Ende sidi nu daer toe vercoren	
	Ende ghi brune dat ghi sult dooden	
	Reynaert huwen neve den fellen roden	

32	Doe so sprac die coninc saen Doet tybeerte mede gaen Hi mach clemmen hi mach de lijne Vp draghen sonder huwe pijnē	1944
36	Tybeert gaet voren ende maect ghereet Dat ghi yet let dats mi leet Doe sprac ysingrijn tote brune So helpe mi de cloester crune	1948
40	Die bouen vp mijn hoeft staet In hoerde nye so goeden raet Alse reynaert selue gheuet hier	1952
204rb	Hem langhet omme cloester bier Nu gaen wi voeren ende bruwen hem Bruun sprac neve tybeert nem	1956
4	Die lijne du salt mede loepen Reynaert die salt nu becoepen Mijn scone liere ende dine hoghe Ghawi ende hanghene so hoghe	1960
8	Dats lachter hebben al sine vrient Gha wi hi heues wel verdient Sprac tybeert ende nam de lijne Hine dede nye so lieue pine	1964
12	N V waren die drie heeren ghereet Dat was die wulf ende tybeert Ende der bruun die hadde gheleert Honich stelen te zinen scaden	1968
16	Ysingrijn was so beraden Eer hi van den houē sciet Hine wilde des laten niet Hine vermaende nichten ende neven	1972
20	Ende alle die binnen den houē bleuen Beede ghebuere ende gaste Datsi reynaerde hilden vaste Vrauwe arsenden zinen wiue	1976
24	Beual hi bi haren liue Datso stonde bi reynaerde Ende soene name bi den baerde Ende van hem niet ne sciede	1980
28	No dor goet no dor miede No dor niet no dor noet No dor zorghe van der doot R Eynaert andwoerde in corten woorden	1984
32	Dat alle die daer waren horden	

	Heere ysingrijn half ghenade	
	Al ware hu lief mijn grote scade	1988
	Ende al brincki mi in vernoye	
36	Ic weet wel soude mijn moye	
	Te rechte ghedincken ouder daet	
	Sone dade mi <i>nemmermeer</i> quaet	1992
	Maer her ysingrijn soete oem	
40	Ghi neemt huwes neven crancken goem	
	Ende heere brune <i>ende</i> heere tybeert	
	Dat ghi mi dus hebt onneert	1996
204va	Ghi drie ghi hebbet ghedaen al	
	Datmen mi ontliuen sal	
	Daer toe hebdi ghemaket	
4	Datso wie die mi ghenaket	2000
	Sceldet mi dief of heuet leet	
	Daer omme moetti god weet	
	Gheonneert werden alle drie	
8	Ghine haest dat ghescie	2004
	Al dat ghi begaert te doene	
	Mi es dat herte noch also coene	
	Ic dar wel steruen eene waerf	
12	Ne wart mijn vader doe hi staerf	2008
	Van alle sinen zonden vry	
	Gaet ghereet die galghe of ghi	
	Een twint mi langher <i>niet</i> ne spaert	
16	Of varen moetti inderwaert	2012
	Alle huwe voete <i>ende</i> huwe been	
	Doe sprac ysingrijn ameen	
	Amen sprac brune <i>ende</i> hinderwaert	
20	Moet hi varen die langher spaert	2016
	Tybeert sprac nu haesten wy	
	Ende mettien woerde spronghen zi	
	Ende liepen voert arde blide	
24	Ende pijnden <i>hem</i> ten strijde	2020
	Te springhene ouer meneghen tuun	
	Ysingrijn <i>ende</i> heere bruun	
	Tybeert volchde <i>hem</i> naer	
28	Hem was die voet <i>een</i> lettelt zwaer	2024
	Van der lijnen die hi drouch	
	Nochtan was hi rasch ghenouch	
	Dat dede hem al die goede wille	
32	Reynaert stont <i>ende</i> zweech al stille	2028
	Ende sach sine viande loepen	

	Die hem dat strec an waenden cnoepen	
	Maer het sal bliuen sprac reynaert	
36	Die staet <i>ende</i> scauwet daer waert	2032
	<i>Ende</i> si springhen <i>ende</i> si keeren	
	Hi peinsde deus wat joncheeren	
	Nu laetse springhen <i>ende</i> loepen	
40	Leuic si sullent noch becoepen	2036
	Hare ouerdaet <i>ende</i> hare scampye	
	Mine ghebreke reynaerdye	
204vb	Nochtanne zijn si mi	
	Lieuer verre danne bi	2040
	D ie ghene die ic meest ontsach	
4	Nu willic prouuen dat ic mach	
	Te houe bringhen een baraet	
	Dat ic voer de dagheraet	2044
	In groter zorghen vant te nacht	
8	Heuet mine lust sulke cracht	
	Alsic noch hope datso doet	
	Al es hi lustich <i>ende</i> vroet	2048
	Ic wane den <i>coninc</i> noch verdoren	
12	Die <i>coninc</i> dede blasen eenen horen	
	<i>Ende</i> hiet reynaerde huut waert leeden	
	Reynaert sprac laet teerst ghereeden	2052
	Die galghe daer ic <i>an</i> hanghen sal	
16	<i>Ende</i> daer binnen so salic al	
	<i>Den</i> volcke mine biechte conden	
	In <i>verlanessen</i> van <i>minen</i> zonden	2056
	Hets beter dat al tfolc <i>verstaet</i>	
20	Mine diefte <i>ende</i> mine ondaet	
	Dan si namaels eeneghen man	
	Mine ouerdaet teghen <i>an</i>	2060
	D ie <i>coninc</i> sprac nu segghet dan	
24	Reynaert stont als een drouue <i>man</i>	
	<i>Ende</i> sach al omme haren thare	
	Daer so sprac hi al openbare	2064
	Helpe seit hi dominus	
28	Nu en es hier niemen in dit huus	
	No vrient no viant ic ne bem	
	Een deel mesdadich ieghen hem	2068
	Nochtan horet alle ghi heeren	
32	Laet wijsen <i>ende</i> leeren	
	Hoe ic reynaert aermijnc	
	Eerst <i>an</i> die boesheit vinc	2072

	In allen tijden spade <i>ende</i> vroe	
36	Wasic een houesch kint noch doe	
	Doemen mi spaende van der mannen	
	Ghinc ic spelen metten lammen	2076
	Dor te hoerne dat ghebleet	
40	So dat ic een verbeet	
	Ten eersten lapedic dat bloet	
	Het smaecte so wel het was so goet	2080
205ra	Dat ic dat vleesch mede ontgan	
	Daer leerdic leckernie an	
	So vele dat ic ghinc <i>ten</i> gheeten	
4	Int wout daer icse hoerde bleeten	2084
	Daer <i>verbeetic</i> hoekine twee	
	So dedic des derdes daghes mee	
	<i>Ende</i> ic wart boudet <i>ende</i> coene	
8	<i>Ende</i> verbeet haenden <i>ende</i> hoene	2088
	<i>Ende</i> gansen <i>daer</i> icse vant	
	Doe mi bloedich wart mijn tant	
	Was ic so fel <i>ende</i> so wreet	
12	Dat ic zuuer vp <i>verbeet</i>	2092
	Al dat ic vant <i>ende</i> wat mi dochte	
	Dat mi bequam <i>ende</i> dat ic <i>vermochte</i>	
	Daer na quam ic <i>ende</i> ysingrine	
16	Te wintre in eenen couden rijme	2096
	Bi besele onder eenen boem	
	Hi rekende dat hi ware mijn oem	
	<i>Ende</i> began eene sibbe tellen	
20	Al daer worden wi ghesellen	2100
	Dat mach mi te rechte rauwen	
	Daer gheloofden wi bi trauwen	
	Recht gheselschap manlic andren	
24	Doe begonsten wi te gader wandelen	2104
	Hi stal tgroete <i>ende</i> ic dat cleene	
	Dat wi beiaechden wart ghemeene	
	<i>Ende</i> als wi deelen soudet doe	
28	Ic was in hueghen <i>ende</i> vroe	2108
	Mochtich mijn deel hebben half	
	Alse ysingrijn beiaghede een calf	
	Of eenen weder of eenen ram	
32	So grongierdi <i>ende</i> maecte hem gram	2112
	<i>Ende</i> toechde mi een ghelaet	
	Datso zuer was <i>ende</i> so quaet	
	Dat hi mi <i>daer</i> met van hem verdreef	

36	Ende hem mijn deel al gader bleef Nochtan hachtic <i>niet</i> van dien So menich waeruen hebbic <i>versien</i> Else wi een groete proye lagheden	2116
40	Die ic <i>ende</i> mijn oem beiagheden Eenen osse of eenen bake Doe ghinc hi sitten met ghemake	2120
205rb	Met sinen wiue vrouwe harsenden Ende met sinen VII kindren	2124
4	Sone mochtic cume deene hebben Van den alre mintsten rebben Die sine kindre hadden ghecnaghet Dus nauwe hebbic mi beiaghet	2128
8	Nochtan dat was mi lettel noot Ne waer dat mijn zin so groot Die lieue drouch te minen oem Die mijns nemet crancken goem	2132
12	Ic hadde ghewonnen wel tetene Coninc dit doe ic hu te wetene Ic hebbe noch seluer <i>ende</i> gout Dat al es in mier ghewout	2136
16	So vele dat cume een waghen Te VII waeruen soude ghedraghen Else die coninc dit verhoerde Gaf hi reynaert felle andwoerde	2140
20	Reynaert wanen quam hu die scat Reynaert andwoerde ic segghu dat Wijldijt weten also ict weet No dor lief no dor leet	2144
24	Sone salt danne bliuen verholen Coninc dien scat was bestolen Ne waer hi oec ghestolen niet Daer ware die moert bi ghesciet	2148
28	An hu lijf in rechter trauwen Dat alle huwen vrienden mochte rauwen Die coninghinne wart veruaert Ende sprac O wy lieue reynaert	2152
32	O wy reynaert O wy O wy O wy reynaert wat sechdi Ic mane hu bi der seluer vaert Dat ghi mi ons secht reynaert	2156
36	Die hu ziele varen sal Dat ghi ons secht de waerheit al	

	Openbare <i>ende</i> brinct voort	
	Of ghi weet van eenegher moort	2160
	Of eenen mordeliken raet	
40	Die ieghen minen heere gaet	
	Dat laet hier openbare horen	
	Nu hoert hoe reynaert sal verdoren	2164
205va	Den coninc entie coninghinne	
	<i>Ende</i> hi beweruen sal met zinne	
	Des coninx vrienſcap <i>ende</i> sine hulde	
4	<i>Ende</i> hi buten haerre ſculde	2168
	Brune <i>ende</i> yſingrijn beede	
	Vp hief in groter onghereede	
	<i>Ende</i> in veeten <i>ende</i> in ongheual	
8	Ieghen den coninc bringhen ſal	2172
	Die heeren die nu waren ſo fier	
	Datsi reynaerde waenden bier	
	Te ſinen lachtre hebben ghebrauwen	
12	Ic wane wel in rechter trauwen	2176
	Dat hi ſal weder mede blanden	
	Dien ſi ſullen drincken met ſcanden	
	I N eenen ghelate met drouwen zinne	
16	Sprac reynaert edele coninghinne	2180
	Al haddi mi nu niet ghemaent	
	Ic bem een die ſteruen waent	
	In laet <i>niet</i> ligghen vp mijn ziele	
20	<i>Ende</i> waert ſo dat mi gheuele	2184
	M i ſtonder <i>omme</i> in de helle te ſine	
	Daer die torment es entie pine	
	In dien dat die <i>coninc</i> milde	
24	Een gheſtille maken wilde	2188
	Ic soude ſegghen met ghenaden	
	Hoe iammerlike hi was verraden	
	Te mordene van zinen lieden	
28	Nochtan diet alre meest berieden	2192
	Sijn ſom van minen liefſten maghen	
	Die ic noede soude bedraghen	
	Ne daet die zorghe van der hellen	
32	Daermen ſeit dat ſi in quellen	2196
	Die hier ſteruen <i>ende</i> moort	
	Weten ſine bringhense voort	
	Dien <i>coninc</i> wart die herte <i>zwaer</i>	
36	<i>Ende</i> ſprac reynaerd ſechſtu mi waer	2200
	Waer ſprac reynaert vraechdi mi des	

	Iane weet ghi wel hoet met mi es	
	Ne bewaent niet edel coninc	
40	Al bem ic een aermijnc	2204
	Hoe mochtic sulke moert ghetemen	
	Waendi dat ic wille nemen	
205vb	Eeene loghene vp mine langhe vaert	
	Entrauwen neen ic sprac reynaert	2208
	¶ Bi der coninghinnen rade	
4	Die zeere ontsach des sconinx scade	
	Gheboet die coninc openbare	
	Dat daer niemen so coene en ware	2212
	Dat hi een wordekijn yet sprake	
8	Tote dien dat reynaert met ghemake	
	Hadde vulseit al sinen wille	
	Doe zweghen si alle gader stille	2216
	Die coninc hiet reynaerde spreken	
12	Reynaert was van fellen treken	
	Hem dochte scone zijn gheual	
	Hi sprac nu zwichet ouer al	2220
	Na dien dat es den coninc lief	
16	Ic sal hu lesen sonder brief	
	Die verraderen openbare	
	So dat ic niemene en spare	2224
	Dien ic te wroughene sculdich bem	
20	Dies lachter heuet scaems hem	
	NV verneemt alle gader	
	Hoe reynaerd sinen erdschen vader	2228
	Met verradenessen sal bedrieghen	
24	Ende eenen van sinen liefsten maghen lieghen	
	Dat was grimberte den das	
	Die hem hout van herten was	2232
	Dat dede reynaert omme dat	
28	Dat hi wilde datmen te bat	
	Sinen woerden gheloeuen soude	
	Van sinen vianden of hi woude	2236
	Die verranesse tyen an	
32	Nu hoert hoe hi dies began	
	Reynaert sprac wilen teer stonden	
	Hadde mine heere mijn vader vonden	2240
	Des coninx heymeliken scat	

36	In eene verholnen stat Die mijn vader hadde vonden Den scat wart hi in corten stonden	2244
40	So ouerdadich ende so fier Dat hi veronweerde alle dier Die sine ghenote te voren waren Hi dede tyberte den kater varen	2248
206ra	In arttinen dat wilde lant Al daer hi brunen den beere vant Hi ontboet brune grote gods houde Ende hi in vlaendren commen soude Ende hi coninc wilde wesen Bruun wart vro van desen Hi hadt meneghen dach begaert	2252
4	Daer maecte hi hem te vlaendren waert Ende quam in waes int soete lant Daer hi minen vader vant Mijn vader ontboet grimbeerte den wysen	2256
8	Ende ysingrijn den grijsen Tybeert die kater was die vijfste Ende quamen teenen dorpe hiet hijfte Tusschen hijfte ende ghend	2260
12	Hilden si haer paerlement In eere belokenre nacht Daer quamen si bi sduuels cracht Ende bi sduuels ghewelt	2264
16	Ende zwoeren daer an twoeste velt Alle viue des coninx doot Nu hoert wonder alle groot Watsi noch ouer een draghen	2268
20	Wilde yement van sconincx maghen Dat weder segghen mijn vader soude Met sinen seluere met zinen goude So den ghenen steken achtre	2272
24	Dat sijs souden hebben lachtre Dit weetic ende segghe hu hoe EEns morphins arde vroe Gheuiel dat mijn neve die das	2276
28	Van wine een lettelt droncken was Ende lyet in verholnen rade minen Wiue . miere vrouwen hermelinen Ende al van pointe te pointe seide	2280
32	Daer si liepen an die heyde	2284

	Mijn wijf es eene vremde <i>vrauwe</i>	
	Ende gaf grimberte hare trauwe	
	Dat verholen bliuen soude	
40	Ten eersten datso <i>quam ten</i> woude	2288
	Daer ic was <i>ende</i> so mi vant	
	So telde zoet mi te hant	
206rb	Ne waer het was al stillekine	
	Oec seide zoet bi sulken lijtteekine	2292
	Dat ict kende so waer	
4	Dat mi alle mine haer	
	Vp waert stonden van groten vare	
	Mine herte wart mi openbare	2296
	Also caut als een hijs	
8	Dies zijt seker <i>ende</i> wijs	
	Die pude wijlen waren vry	
	Ende oec so beclaechden hem zij	2300
	Datsi waren sonder bedwanc	
12	Ende si maecten een ghemanc	
	Ende so groet ghecray vp gode	
	Dat hi hem gaue bi sinen ghebode	2304
	Eenen coninc diese dwonghe	
16	Dies baden die houde entie ionghe	
	Met groten ghecraye <i>met</i> groten ghelude	
	God ghehoerde die pude	2308
	Teenen tijde van den jare	
20	Ende sende hem den <i>coninc</i> hodeuare	
	Diese verbeet <i>ende</i> verslanc	
	In allen landen <i>daer</i> hise vant	2312
	Beede in water <i>ende</i> in velt	
24	Daer hise vant in sine ghewelt	
	Hi dede <i>hem</i> emmer onghenade	
	Doe claechden si <i>het</i> was te spade	2316
	Het was te spade ic secht hu twy	
28	Sij die voren waren vry	
	Sullen sonder wederkeer	
	Sijn eyghin bliuen <i>emmermeer</i>	2320
	Ende leuen eewelike in vare	
32	Van den coninc hodeuare	
	Ghi heeren aerme <i>ende</i> rike	
	Ic vruchte oec dies ghelike	2324
	Dat nu van hu soude gheuallen	
36	Doe droughic zorghe voer ons allen	
	Dus hebbic ghezorghet voer hu	

	Dies dancti mi lettelt nu	2328
	Ic kenne brunen valsche ende quaet	
40	Ende vul van alre ouerdaet	
	Ic peinsde worde hi onse heere	
	Dat ontvruchtich arde zeere	2332
206va	Dat wi alle waren verloren	
	Ic kennen so wel gheboren	
	Ende soete ende goedertiere	
4	Ende ghenadich allen dieren	2336
	Het dochte mi bi allen dinghen	
	Eene quade manghelinghe	
	Die ons ne mochte comen	
8	Noch theeren noch te vromen	2340
	Hier omme peinsdic ende poghede	
	Mine herte grote zorghe ende ghedoghede	
	Hoe so erghe eene zake	
12	Datso ghescoort worde ende brake	2344
	Mijns vaders bosen raet	
	Die eenen dorper eenen vraet	
	Coninc ende heere maken waende	
16	Emmer badic gode ende maende	2348
	Dat hi den coninc minen heere	
	Behilde sine warelt eere	
	Bedi ic kenne wel dat	
20	Behilde mijn vader sinen scat	2352
	Si soudent wel des raets ghetelen	
	Onder hem ende sinen ghespelen	
	Dat die coninc worde verstoten	
24	In diepen ghepeinse ende in groten	2356
	Was ic dicken hoe ic dat	
	Soude vinden waer die scat	
	Lach die mijn vader hadde vonden	
28	Ic wachte nauwe tallen stonden	2360
	Minen vader ende leide laghen	
	In meneghen bosch in meneghe haghen	
	Beede in velde ende in woude	
32	Waer mijn vader die lusteghe houde	2364
	Henentrac ende henen liep	
	Was het droghe was het diep	
	Waest bi nachte waest bi daghe	
36	Ic was emmer in die laghe	2368
	Waest bi daghe waest bi nachte	
	Ic was emmer in die wachte	

40	Vp eene stont gheuiel <i>daer</i> nare Dat ic mi decte met groten <i>vare</i>	2372
	<i>Ende</i> lach ghestrect neuen dheerde <i>Ende</i> van den scatte die ic begheerde	
206vb	Gherne yewer hadde vernomen Doe saghic minen vader comen	2376
	Hute eenen hole gheloepen	
4	Doe began ic <i>ten</i> scatte hopen Bi den barate als ic <i>hem</i> sach	
	Dryuen als ic hu segghen mach Want hi huten holle quam	2380
8	Sach ic wel <i>ende</i> vernam Dat hi omme sach <i>ende</i> merke di	
	Of hem yemene ware bi <i>Ende</i> als hi niemene <i>en</i> sach	2384
12	Doe queddi den sconen dach <i>Ende</i> stoppede dat hol met sande <i>Ende</i> maectet ghelijc den andren lande	2388
	D At ic dit sach ne wiste hi niet	
16	Doe saghic eer hi danen sciet Dat hi den steert liet mede gaen	
	Daer sine vore hadde ghestaen <i>Ende</i> decte sijn spore metter mouden	2392
20	Daer leerdic an den vroeden houden Een lettelt meesterlike liste	
	Die ic te voren <i>niet</i> ne wiste Aldus voer mijn vader danen	2396
24	Ten dorpe waert <i>daer</i> die hanen <i>Ende</i> die vette hinnen waren	
	Teerst dat ic mi durste baren Spranc ic vp <i>ende</i> liep <i>ten</i> hole	2400
28	In wilde <i>niet</i> langher zijn in dole <i>Ende</i> ic gheraecte doe te hant	
	Sciene scraefdic vp dat zant Met minen voeten <i>ende</i> croep in	2404
32	Al daer vandic groet ghewin Daer vandic seluer <i>ende</i> goud	
	Hier nes niemen nu so houd Dies nye so vele te gader sach	2408
36	Doe ne spaerdic nacht no dach Ic <i>en</i> ghinc trecken <i>ende</i> draghen	
	Sonder karre <i>ende</i> waghen Ouer dach <i>ende</i> ouer nacht	2412

40	Met al gader miere cracht Mi halp mijn wijf <i>vrauwe</i> hermeline Des dogheden wi grote pine	2416
207ra	Eer wi den ouer groeten scat Brochten in een ander gat Daer hi bet lach tonsen ghelaghe	
4	Wij droughene onder eenen haghe In een hol verholenlike Doe was ic van scatte rike	2420
	N V hoert watsi hier binnen daden	
8	Die den coninc hadden verraden Brune die beere sendde huut Verholenlike zijn saluut	2424
	Achter lande ende omboet	
12	Alden ghenen rijcheit groet Die dienen wilden omme tsout Hi beloofde hem seluer ende gout	2428
	Te gheuene met milder hant	
16	Mijn vader liep in al dat lant Ende drouch des brunen baniere Hoe lettelt wiste hi dat de diere	2432
	Te sinen scatte waren gheraect	
20	Dies hem so quite hadden ghemaect En ware die scat niet ontgonnen Hi hadder met die stat van lonnen	2436
	Al te gader moghen coepen	
24	Dus wan hi an zijn omme loepen Doe mijn vader al omme ende omme Tusschen dier elue entier zomme	2440
	Hadde gheloepen al dat lant	
28	Ende hi meneghen coenen seriant Hadde ghewonnen met sinen goude Die hem te hulpen commen soude	2444
	A Lse die zomer quame int lant	
32	Keerde mijn vader daer hi vant Brune entie ghesellen zine Doe teldi die groete pine	2448
	Ende die menichfoudeghe zorghe	
36	Die hi voer de hoghe borghe Int lant van sassen hadde leden Daer die iagheren hadden gheleden	2452
	Alle daghe met haren honden	
40	Die hem veruaerden te meneghen stonden	2456

	Dit telde hi te spele al gader	
	Daer na so toghede mijn vader	
207rb	Brieue die brunen wel bequamen	
	Daer XII ^c al bi namen	2460
	Sheere ysingrijns maghe in stonden	
4	Met scerpen clauwen met diepen monden	
	Sonder die catren ende die baren	
	Die alle in bruuns souden waren	2464
	Ende die vosse metten dassen	
8	Van doringhen ende van sassen	
	Dese hadden alle ghezworen	
	In dien datmen hem te voren	2468
	Van XX daghen ghaue haer sout	
12	Si souden brunen met ghewout	
	Seker wesen tsinen ghebode	
	Dit benam ic al danct gode	2472
	DOe mijn vader hadde ghedaen	
16	Sine bodscap hi soude gaen	
	Ende scauwen zinen scat	
	Ende als hi quam ter seluer stat	2476
	Daer hine ghelaten hadde te voren	
20	Was die scat al verloren	
	Ende sijn hol was vp te broken	
	Wat holpe vele hier af ghesproken	2480
	Doe mijn vader dat vernam	
24	Wart hi zeerich ende gram	
	Dat hi van torne hem seluen hinc	
	Dus bleef achter brunen dinc	2484
	Bi miere behendichede al	
28	Nu meerct hier mijn ongheual	
	Heere ysingrine ende brune de vraet	
	Hebben nu den nauwen raet	2488
	Metten coninc openbare	
32	Ende arem man reynaerd es die blare	
	DIe coninc entie coninghinne	
	Die beede hopen ten ghewinne	2492
	Si leedden reynaerde buten te rade	
36	Ende baden hem dat hi wel dade	
	Ende hi hem wijsde sinen scat	
	Ende alse reynaerd horde dat	2496
	Sprac hi soudic hu wijsen mijn goet	
40	Heere coninc die mi hanghen doet	
	So waer ic huut minen zinne	

207va	¶ Neen reynaert sprac die coninghinne Mine heere sal hu laten leuen Ende sal hu vriendelike vergheuen Alle gader sinen euelen moet	2500
4	Ende ghi sult voert meer sijn vroet Ende goet ende ghetrauwe Reynaerd sprac dit doe ic vrouwe In dien dat mi de <i>coninc</i> nv	2504
8	Vaste gheloue hier voer hu Dat hi mi gheue sine hulde Ende bruun alle mine onsculde Wille vergheuen ende omme dat	2508
12	So willic hem wijsen den scat Den <i>coninc</i> al daer hi leghet Die <i>coninc</i> sprac ic ware ontweghet Wildic reynaerde vele ghelouen	2512
16	Hem es dat stelen ende dat rouen Ende dat lieghen gheboren int been Die coninghinne sprac heere neen Ghi moghet reynaerde ghelouen wel	2516
20	Al was hi hier te voren fel Hi nes nu niet dat hi was Ghi hebt ghehoert hoe hi den das Ende sinen vader heuet bedreghen	2520
24	Met morde die hi wel beteghen Mochte hebben andren dieren Wildi meer zijn argentieren Ofte fel ofte onghetrauwe	2524
28	Doe sprac die coninc gentel vrouwe Al waendic dat mi soude scaden Eist dat ghijt mi dorret raden So willic laten vp hu ghenent	2528
32	Dese vorworde ende dit couent Vp reynaerts trauwe staen Ne waer ic segghe hem sonder waen Doet hi meer eerchede	2532
36	Alle die hem ten tienden lede Sijn belanct sullent becoepen Reynaerd sach den <i>coninc</i> beloepen Ende wart blide in sinen moet	2536
40	Ende sprac heere ic ware onvroet Ne gheloofdic hu niet also Doe nam die coninc een stro	2540

207vb	Ende vergaf reynaerde al gader	
	Die wanconst van sinen vader	2544
	Ende zijns selues mesdaet toe	
4	Al was reynaert blide doe	
	Dat <i>en</i> dinct mi gheen wonder wesen	
	Iane was hi van der doot ghenesen	2548
	D Oe reynaert quite was ghelaten	
8	Was hi blide vtermaten	
	Ende sprac coninc edel heere	
	God moete hu loenen al die eere	2552
	Die ghi mi doet <i>ende</i> mijn vrouwe	
12	Ic secht hu wel bi miere trauwe	
	Dat ghi mi vele eeren doet	
	So groet eere <i>ende</i> so groet goet	2556
	Dat niemen nes onder die zonne	
16	Dien ic also wale jonne	
	Mijns scats <i>ende</i> miere trauwen	
	Als ic hu doe <i>ende</i> miere vrouwen	2560
	Reynaert nam een stroe voer hem	
20	Ende sprac heere coninc nem	
	Hier gheue ic di vp den scat	
	Die wijlen ermelinc besat	2564
	D Ie coninc ontfinc dat stroe	
24	Ende dancte reynaerde zoe	
	Als quansijs dese maect mi heere	
	Reynaerts herte louch so zeere	2568
	Dat ment wel na an hem vernam	
28	Doe die <i>coninc</i> so gheorsam	
	Al gader was te sinen wille	
	Reynaert sprac heere zwichet stille	2572
	Merket <i>waer</i> mine redene gaet	
32	Int oest hende van <i>vlaendren</i> staet	
	Een bosch <i>ende</i> heet hulster loe	
	Coninc ghi moghet wesen vroe	2576
	Mochti onthouden dit	
36	Een borne heet krieke . pit	
	Gaet zuut west niet <i>verre</i> danen	
	Heere coninc ghine dorst <i>niet</i> wanen	2580
	Dat ic hu de <i>waerheit</i> yet messe	
40	Dats een de meeste wildernesse	
	Diemen heuet in eenich rike	
	Ic segghe hu oec ghewaerlike	2584
208ra	Dat somwijlen es een half iaer	

	Dat toten borne <i>commet</i> daer	
	No weder man no wijf	
4	No creature die heuet lijf	2588
	Sonder die hule entie scuvuut	
	Die <i>daer</i> nestelen in dat cruut	
	Of eenich <i>ander</i> voghelijc	
8	Dat daer waert gherne wilde zijn	2592
	<i>Ende</i> daer hi auontuere lijdet	
	<i>Ende daer</i> in leghet mijn scat ghehidelt	
	Verstaet wel ditte es hu nutte	
12	Die stede heetet krieke putte	2596
	Ghi sult daer <i>gaen ende</i> mijn vrouwe	
	Ne wetet oec niemene so ghetrauwe	
	Die ghi sult laten <i>wesen</i> hu bode	
16	Verstaet mi wel <i>coninc</i> dor gode .	2600
	Maer gaet daer selue <i>ende</i> alse ghi	
	Dien seluen putte <i>commet</i> bi	
	Ghi sult vinden ionghe baerken	
20	Heere <i>coninc</i> dit suldi maerken	2604
	Die alre naest <i>den</i> putte staet	
	Coninc tote dier baerken gaet	
	Daer leghet die scat onder begrauen	
24	Daer suldi deluen <i>ende</i> scrauen	2608
	Een lettelt mos in deene zijde	
	Daer suldi vinden menich ghesmide	
	Van goude rijkelijc <i>ende</i> scone	
28	Daer suldi vinden die crone	2612
	Die ermelijnc die coninc drouch	
	<i>Ende</i> ander chierheit ghenouch	
	Edele steene guldin waerc	
32	<i>Men</i> cocht niet <i>omme</i> dusent maerc	2616
	A y coninc als ghi hebt dat goet	
	Hoe dicken suldi peinsen in huwen moet	
	Ay reynaert ghetrauwe vos	
36	Die hier grouues in dit mos	2620
	Desen scat bi dijnre lust	
	God gheue di goet <i>waer</i> du best	
	Doe andwoerde die <i>coninc</i> saen	
40	Reynaert sal ic die vaert bestaen	2624
	Ghi moet zijn mede in die vaert	
	<i>Ende</i> ghi moet ons reynaert	
208rb	Helpen den scat ontdeleuen	
	Ic ne wanen bi mi seluen	2628

4	Al daer <i>nemmermeer</i> gheraken Ic hebbe ghehoort nomen aken <i>Ende</i> parijs eist <i>daer</i> yet na <i>Ende</i> also als ic versta	2632
8	So smeekedi reynaert <i>ende</i> roomt Krieke putte dat ghi hier noomt Wanic es een gheueinsde name Dit was reynaerde ombequame	2636
12	<i>Ende</i> verbalch hem <i>ende</i> seide ja ja Coninc ghi zijter also na Alse van colne tote meye Waendi dat ic hu die leye	2640
16	Wille wijsen in die flume jordane Ic sal hu wel toeghen dat ic wane Orconde ghenouch al openbare Lude riep hi cuwaert comt hare	2644
20	Comet voert coninc cuwaert Die diere saghen dese vaert Hem allen wonderde wat <i>daer</i> ware Cuwaert die ghinc met vare	2648
24	Hem wonderde wat die <i>coninc</i> woude Reynaert sprac cuwaert hebdi coude Ghi beuet zijt blide al sonder vaer Ende secht minen heere den <i>coninc</i> waer	2652
28	Dies maent hi hu bi der trauwen Die ghi zijt sculdich miere vrouwen <i>Ende</i> die ic den <i>coninc</i> sculdich bem Doe sprac reynaert so secht hem	2656
32	Weetstu waer krieke putte steet Cuwaert sprac of ict weet Ia ic hoe sout wesen soe Ne staet hi niet bi hulst terloe	2660
36	Vp dien moer in die wostine Ic hebber ghedoghet groete pine <i>Ende</i> meneghen hongher <i>ende</i> menigh coude <i>Ende</i> aermoede so menichfoude	2664
40	Vp kriecken putte so meneghen dach Dat ics vergheten <i>niet</i> ne mach Hoe mochte ic vergheten dies Dat al daer reynout de ries	2668
208va	Die valsche penninghe slouch Daer hi hem mede bedrouch Entie ghesellen sine	

4	Dat was te voren eer ic met rijne Mijn gheselschap made de vast Die mi ghequijtte meneghen past O wy sprac reynaert soete rijn	2672
8	Lieue gheselle scone hondekijn Vergaue god waerdi nu hier Ghi sout toeghen wee desen dier Met huwen sone rijne waers te doene	2676
12	Dat ic noint wart so coene Dat ic eeneghe saken dede Daer ic den coninc mochte mede Te mi waert belghen doen met rechte	2680
16	Gaet weder onder ghene knechte Sprac reynaert haestelic cuwaert Mijn heere de <i>coninc</i> ne heeft thuwaert Gheene sake te sprekene meer	2684
20	Cuwaert dede eenen wederkeer Ende ghinc van <i>sconincx</i> rade daer Reynaert sprac coninc eist waer Dat ic seide reynaert jaet	2688
24	Vergheuet mi ic dede quaet Dat ic hu mestroude yet Reynaert goede vrient nu siet Den raet dat ghi met ons gaet	2692
28	Ten putte al daer dien burne staet Daer die scat leghet begrauen onder Reynaert sprac ghi secht wonder Waendi in waers arde vro	2696
32	Coninc oft mi stonde also Dat ic met hu wandelen mochte Also als ons beeden dochte Ende ghi heere waert al sonder zonde	2700
36	Neent het es also ic hu orconde Ende ict hu segghe al eist scame Doe ysingrijn in sduuels name In de ordine ghinc hier te voren	2704
40	Ende hi te moonke wart bescoren Doe ne conste hem de prouende niet ghenoughen Daer vi moonke hem bi bedroughen	2708
208vb	Hi claghede van honghere ende carmede So zeere dats mi ontfaarmede Doe hi carmede ende wart traech	2712
4	Doe haddics rauwe als een zijn maech	

	Ende gaf hem raet dat hi ontran	
	Daer omme bem ic in spaeus ban	2716
8	MA erghin als die zonne vp gaet	
	Willic te roeme om aflaet	
	Van roeme willic ouer zee	
	Danen ne keeric nemmermee	2720
	Eer ic so vele hebbe ghedaen	
12	Coninc dat ic met hu mach gaen	
	Thuwer eeren ende thuwer vromen	
	Of ic te lande weder come	2724
	Het ware een onscone dinc	
16	Souddi heere coninc	
	Maken huwe wandelinghe	
	Met eenen verwatenen ballinghe	2728
	Als ic nu bem god betere mi	
20	Die coninc sprac reynaert zidi	
	Yet langhe verbannen doe sprac reynaert	
	Ia ic hets III iaer dat ic wart	2732
	Voer den deken hermanne	
24	In vullen zeinde wart te bannen	
	Die coninc sprac reynaert na dat ghi zijt	
	Te bannen men souts mi doen verwijt	2736
	Reynaert lietic hu met mi wandelen	
28	Ic sal cuwaerde ofte eenen andren	
	Toten scatte doen gaen met mi	
	Ende ic rade hu reynaert dat ghi	2740
	Niet ne laet ghine vaert	
32	Dat ghi hu van den banne claert	
	Sone doe ic sprac reynaert	
	Ic ga morghin te rome waert	2744
	Gaet na den wille mijn	
36	Die coninc sprac ghi dinct mi zijn	
	Beuaen in arde goeden dinghen	
	God jonne hu dat ghijt moet vulbringhen	2748
	Reynaert alse hu ende mi	
40	Ende ons allen nutte zi	
	DO e dese tale was ghedaen	
	Doe ghinc nobel die coninc staen	2752
209ra	Vp eene hoghe stage van steene	
	Daer hi vp plach te stane alleene	
	Als hi sat in zijn hof te dinghe	

4	Die dieren saten teenen ringhe Al omme ende omme in dat gras Na dien dat elc gheboren was Reynaerd stont bi der coninghinne	2756
8	Bidt voer mi edele vrouwe Dat ic hu met lieue weder scauwe Soe sprac die heere daert al an staet Doe hu van zonden vul aflaet	2760
12	Die coninc entie coninghinne Ghinghen met eenen bliden zinne Voer haer diere aerme ende rike Die coninc die sprac vriendelike	2764
16	Reynaert es hier commen te houe Ende wille dies ic gode loue Hem betren met al zinen zinnen Ende mijn vrouwe de coninghinne	2768
20	Heuet so vele ghebeden voer hem Dat ic zijn vrient worden bem Ende hi versoent es ieghen mi Ende ic hem hebbe ghegheuen vry	2772
24	Beede lijf ende lede Reynaerde ghebiedic vullen vrede Anderwaerf ghebiedic hem vrede Ende derde waeruen mede	2776
28	Ende ghebiede hu allen bi huwen liue Dat ghi reynaerde ende zinen wiue Ende zinen kindren eere doet Waer si commen in hu ghemoet	2780
32	Sijt bi nachte zijt bi daghe In wille meer gheene claghe Van reynaerts dinghen horen Al was hi rouckeloes hier voren	2784
36	Hi wille hem betren ic segghe hu hoe Reynaert wille maerghin vroe Palster ende scerpe ontfaen Ende wille te roeme gaen	2788
40	Ende van rome danen wille hi ouer zee Ende dan commen nemmermee Eer hi heeft vul aflaet	2792
209rb	Van alre zondeliker daet DEse tale heuet cirlin vernomen Ende vloech danen dat hi es comen	2796
4	Ende hi vant die III ghesellen	

	Nu hoert wat hi hem sal tellen	
	Hi sprac keytiue wat doedi hier	2800
	Reynaert es meester bottelgier	
8	Int hof <i>ende</i> moghende vtermaten	
	Die coninc heeftene quite ghelaten	
	Van alle sinen mesdaden	2804
	<i>Ende</i> ghi zijt alle III verraden	
12	¶ Isingrijn began andwoerden	
	Te tieceline met corten woerden	
	Ic wane ghi lieghet heere rauwen	2808
	Mettien woerde began hi scauwen	
16	<i>Ende</i> brune die volchde mede	
	Si ghinghen recken hare lede	
	Loepende des coninx waert	2812
	Tybeert bleef <i>zeere</i> veruaert	
20	<i>Ende</i> hi bleef sittende vp die galghe	
	Hi was van sinen ruwen balghe	
	In zorghen so groet vtermaten	2816
	Dat hi gherne wille laten	
24	Sine oeghe varen ouer niet	
	Die hi in spapen scuere liet	
	In dien dat hi <i>verzoent</i> ware	2820
	Hine wiste wat doen van vare	
28	Dan hi ghinc sitten vp die micke	
	Hi claechde vele <i>ende</i> arde dicke	
	Dat hi reynaerde ye bekinde	2824
	Isingrijn quam met groeten gheninde	
32	Ghedronghen voer de coninghinne	
	<i>Ende</i> sprac met eenen fellen zinne	
	Te reynaert waert so verre	2828
	Dat die coninc wart al erre	
36	<i>Ende</i> hiet ysingrine vaen	
	<i>Ende</i> brune alsoe saen	
	Worden si gheuanghen <i>ende</i> ghebonden	2832
	Ghine saghet nye verwoedde honden	
40	Doen meer lachters dan men hem dede	
	Ysingrine <i>ende</i> brunen mede	
	Men voerese als leede gaste	2836
209va	Men bantse beede <i>daer</i> so vaste	
	Datsi binnen eere nacht	
	Met gheenrande cracht	
4	Een let niet en mochten roeren	2840
	Nu hoert hoe hise voert sal voeren	

	RE ynaert die <i>hem</i> was te wreet	
	Hi dede datmen brunen sneet	
8	Van sinen rugghe een velspot af	2844
	Datmen <i>hem</i> teere scerpen gaf	
	Voets lanc <i>ende</i> voets breet	
	Nu ware reynaert al ghereet	
12	Haddi IIII verssche scoen	2848
	Nu hoert wat hi sal doen	
	Hoe hi sal IIII scoen ghewinnen	
	Hi ruunde toter coninghinnen	
16	Vrauwe ic <i>bem</i> hu peelgrijn	2852
	Hier es mijn oem ysingrijn	
	Hi heuet IIII vaste scoen	
	Helpt mi dat icse an mach doen	
20	Ic neme hu ziele in mine plecht	2856
	Het es peelgrins recht	
	Dat hi ghedincket in sine ghebeden	
	Al tgoet datmen <i>hem</i> noyt dede	
24	Ghi moghet hu ziele an mi scoyen	2860
	Doet haersenden miere moyen	
	Gheuen twee van haren scoen	
	Dit moghedi wel met eeren doen	
28	So bliuet thuus in haer ghemac	2864
	Gherne die coninghinne sprac	
	Reynaert ghine mochtet <i>niet</i> ombeeren	
	Ghine hebt scoen ghi moetet varen	
32	Huten lande in des gods ghewout	2868
	Ouer berghe <i>ende</i> int wout	
	Ende terden struke <i>ende</i> steene	
	Dinen aerbeit wert niet cleene	
36	Hets dijn noet dattu hebs scoen	2872
	Ic wilre gherne mijn macht toe doen	
	Die ysingrijns waren hu wel ghemicke	
	Si zijn so vaste <i>ende</i> so dicke	
40	Die ysingrijn draghet <i>ende</i> zijn wijf	2876
	Al sout <i>hem</i> gaen an haer lijf	
	Elkerlijc moet hu gheuen twee scoen	
209vb	Daer ghi hu vaert mede moet doen	
	Dus heuet die valsche peelgrijn	2880
	Beworuen dat dher ysingrijn	
4	Al toten knien heuet verloren	
	<i>Ende</i> beede sine voeten voren	

	Dat vel al gader toten claeuwen	2884
	Ghine saecht noint voghel braeuwen	
8	Die stilre hilt al sine leden	
	Dan ysingrijn de zine dede	
	Doemen so iammerlike ontscoyde	2888
	Dat hem dat bloet ten teen af vloyde	
12	D Oe ysingrijn ontscoyt was	
	Moeste gaen ligghen vp dat gras	
	Vrauwe hersuint die wulfinne	2892
	Met eenen wel drouuen zinne	
16	Ende liet haer af doen dat vel	
	Ende die claeuwen also wel	
	Bachten van beede haren voeten	2896
	Dese daet dede wel soeten	
20	Reynaerde sinen drouuen moet	
	Nu hoert wat claghen hi noch doet	
	Moye seit hi moye	2900
	In hoe meneghen vernoye	
24	Hebdi dor minen wille ghewesen	
	Dats mi al leet sonder van desen	
	Eist mi lief ic segghe hu twi	2904
	Ghi zijt des ghelouet mi	
28	Een die liefste van minen maghen	
	Bedi sal ic hu scoen an draghen	
	Godweet dats al huwe bate	2908
	Ghi sult an hoghen aflate	
32	Deelen ende an al dat pardoen	
	Lieue moye dat ic in hu scoen	
	Sal beiaghen ouer zee	2912
	Vrauwe hersuinden was so wee	
36	Datso cume mochte spreken	
	Ay reynaert god moete mi wreken	
	Dat ghi ouer ons siet huwen wille	2916
	Ysingrijn balch ende zweech stille	
40	Ende zijn gheselle brune ne ware	
	Hem was te moede arde zware	
	Si laghen ghebonden ende ghewont	2920
210ra	Hadde oec doe ter seluer stont	
	Tybeert die cater ghewesen daer	
	Ic dar wel segghen ouer waer	
4	Hi hadde so vele ghedaen te voren	2924
	Hine waers niet bleuen sonder toren	
	V Vat helpt dat ict hu maecte lanc	

8	Des ander daghes voer de zonne vp ganc Dede reynaert zijn scoen snoeren Die ysingrijns waren te voren Ende zijns wijfs vrouwe hersenden Ende hadse vaste ghedaen benden	2928
12	Om zine voeten ende ghinc Daer hi vant den coninc Ende zijn wijf die coninghinne Hi sprac met eenen soeten zinne	2932
16	Heere god gheue hu goeden dach Ende mier vrouwen die ic mach Prijs gheuen met rechte	2936
20	Nu doet reynaert gheuen huwen knechte Palster ende scerpe ende laet mi gaen Doe dede die coninc haesten saen Den capelaen belin de ram Ende als hi bi den coninc quam	2940
24	Sprac die coninc hier es Dese peelgrijn leest hem een gheles Ende gheuet hem scaerpe ende staf Belin den coninc andwoerde gaf	2944
28	Heere in dar des doen niet Reynaert heuet selue begbiet Dat hi es in spaeus ban Die coninc sprac belin wats dan	2948
32	ME eester jufroet doet ons verstaen Hadde een man alleene ghedaen Also vele zonden alse alle die leuen Ende wildi aercheit al begheuen	2952
36	Ende te biechten gaen Ende penitencie daer af ontfaen Dat hi ouer zee wille varen Hi mochte hem wel selue claren	2956
40	Belin sprac ten coninc echt Ic en doere toe crom no recht Van gheesteliker dinc altoes	2960
210rb	Ghine wilt mi quiten scadeloes Ieghen bisscop ende ieghen den deken Die coninc sprac in VIII weken	2964

4	Sone wane ic hu <i>bidden</i> so vele Oec haddic lieuer dat huwe kele Hinghe dan ic hu heden bat	2968
8	Ende alse belin hoerde dat Dat die <i>coninc</i> balch te hem waert Wart belin so veruaert Dat hi beefde van vare	2972
12	Ende ghinc ghereeden zine autare Ende began zinghen ende lesen Al dat hem goet dochte wesen DOe belin die capelaen	2976
16	Oemoedelike hadde ghedaen Dat ghetijde van den daghe Doe hinc hi an zine craghe Eene scaerpe van bruuns velle	2980
20	Oec gaf hi den fellen gheselle Den palster in de hant daer bi Te zinen ghevoughe doe was hi Al ghereet te ziere vaert	2984
24	Doe sach hi ten coninc waert Hem liepen die gheveinsde tranen Neder neuen zine granen Alse oft hi jammerlike in sine herte	2988
28	Van rauwen hadde grote smerte Dit was bedi ende anders niet Dat hi hem allen die hi daer liet Niet hadde beraden al sulke pine	2992
32	Alse brunen ende ysingrine Haddet moghen gheuallen Nochtan stont hi ende bat hem allen Datsi ouer hem <i>bidden</i> souden	2996
36	Also ghetrauwelike als hi woude Dat hi ouer hem allen bade Dat orlof nemen dochte hem spade Want hi gherne danen ware	3000
40	Hi was altoes zeere in vare Als die hem seluen sculdich weet Doe sprac die <i>coninc</i> mi es leet Reynaert dat ghi dus haestich zijt	3004
210va	Neen heere het es tijt Men sal gheene weldaet sparen Huwen orlof ic wille varen	
4	Die coninc sprac gods orlof	3008

	Doe gheboet die <i>coninc</i> al dat hof	
	Met reynaerde huut <i>waert</i> te ghane	
	Sonder alleene die gheuane	
8	NV wart reynaert peelgrijn	3012
	Ende zijn oem ysingrijn	
	Ende brune die ligghen ghebonden	
	Ende ziec van zeeren wonden	
12	Mi dinct ende ic wane des	3016
	Dat niement so onspellic es	
	Tusschen pollanen ende scouden	
	Die hem van lachene hadde onthouden	
16	Die rauwe die hem mochte gheschien	3020
	Hadde hi reynaerde doe ghesien	
	Hoe wonderlic hi henen ghinc	
	Ende hoe ghemackelic dat hem hinc	
20	Scaerpe ende palster omme den hals	3024
	Ende die scoen als ende als	
	Die hi drouch an zine been	
	Ghebonden so dat hi sceen	
24	Een peelgrijn licht ghenouch	3028
	Reynaerts herte binnen louch	
	Dor datsi alle met hem ghinghen	
	Met so groter zameninghen	
28	Die hem te voren waren wreet	3032
	Doe sprac hi <i>coninc</i> mi es leet	
	Dat ghi so verre met mi gaet	
	Ic vruchte het mach hu wesen quaet	
32	Ghi hebt gheuaen II mordenaren	3036
	Gheualt datsi hu ontvaren	
	Ghi hebt hu te wachtene meer	
	Dan ghi noint hadt eer	
36	Blijft ghesont ende laet mi gaen	3040
	Na dese tale ghinc hi staen	
	Vp sine II achterste voeten	
	Ende maende die diere cleene ende grote	
40	Datsi alle voer hem baden	3044
	Of si alle an sine weldaden	
	Recht deel nemen wouden	
210vb	Si seiden alle datsi souden	
	Sijns ghedincken in haer ghebede	3048
	Nu hoert voert wat reynaert dede	
4	Daer hi van den <i>coninc</i> sciet	
	So drouuelic hi hem gheliet	

	Dat hem somen zeere ontfarende	3052
	Cuwaert den haze hi becarende	
8	O wy cuwaert sullen wi sceeden	
	Of god wilt ghi sult mi gheleeden	
	Ende mijn vrient belin de ram	3056
	Ghi twee ghine daedt mi noint gram	
12	Ghi moet mi bet voert bringhen	
	Ghi zijt van zoeter wandelinghen	
	Ende onberoupen ende goedertieren	3060
	Ende ombeclagheth van allen dieren	
16	Ghestade es huwer beeder zede	
	Als ic doe ten tijden dede	
	Als ic clusenare was	3064
	Hebdi louere ende gras	
20	Ghine doet ne gheenen heesch	
	Noch om broet no om vleesch	
	Noch om sonderlinghe spijsen	3068
	Met aldus ghedanen prijsen	
24	Heuet reynaert dese II verdoort	
	Datsi met hem ghinghen voort	
	Tote dat hi quam voer zijn huus	3072
	Ende voer de porte van manpeltuus	
28	Alse reynaert voer de porte quam	
	Doe sprac hi belin neve ram	
	Ghi moet alleene buten staen	3076
	Ic moet in mine veste gaen	
32	Cuaert sal in gaen met mi	
	Heere belin bidt hem dat hi	
	Troeste wel vrouwe hermelinen	3080
	Met haren cleenen welpkinen	
36	Als ic orlof an hem neme	
	Belin sprac ic bids heme	
	Dat hise alleene troeste wale	3084
	Reynaert ghinc met scoenre tale	
40	So smeeken ende losengieren	
	In so menegher manieren	
	Dat hi bi barate brochte	3088
211ra	Cuwaerde in sine haghedochte	
	Als si in dat hol quamen	
	Cuaert ende reynaert tsamen	
4	Doe vonden si vrouwe hermelinen	3092
	Met haren cleenen welpkinen	
	Die was in zorghen ende in vare	

8	Want so waent dat reynaert ware Verhanghen <i>ende</i> so vernam Dat hi weder thuus waert quam Ende palster ende scerpe drouch Dit dochte haer wonders ghenouch	3096
12	So was blide <i>ende</i> sprac saen Reynaert hoe sidi ontgaen Ic bem worden peelgrijn Heere brune <i>ende</i> heere ysengrijn	3100
16	Sijn worden ghisele ouer mi Die coninc heuet danc hebbe hi Cuaerde ghegheuen in rechter zoene Al onsen wille mede te doene	3104
20	Die <i>coninc</i> die lyede das Dat cuaert die eerste was Die ons verriet ieghen hem <i>Ende</i> bi der trauwen die ic bem	3108
24	Sculdich hu vrouwe hermeline Cuaerde naket eene groete pine Ic bem vp hem met rechte gram <i>Ende</i> alse dat cuaert vernam	3112
28	Keerdi hem omme <i>ende</i> waende vlien Maer dat ne conste hem <i>niet</i> gheschien Want reynaert hadde hem ondergaen Die porte <i>ende</i> ghegreepene saen	3116
32	Bi der kelen mordadelike <i>Ende</i> cuaert riep ghenadelike Helpt mi belin waer sidi Dese peelgrijn verbijt mi	3120
36	D At roupen was sciene ghedaen Bedi reynaert hadde saen Sine kele ontwee ghebeten Doe sprac reynaert nu gaen wi heten	3124
40	Desen goeden vetten hase Die welpine liepen <i>ten</i> base <i>Ende</i> ghinghen heten al ghemeene	3128
211rb	Haren rauwe was wel cleene Dat cuaert hadde verloren tlijf Ermeline reynaerts wijf	3132
4	Hat dat vleesch <i>ende</i> dranc dat bloet Ay hoe dicke dancte so goets Den coninc die dor sine doghet Die cleene welpkine hadde <i>verhoghet</i>	3136

8	So wel met eenen goeden male Reynaert sprac hi jans hu wale Ic weet wel moet die <i>coninc</i> leuen	3140
12	Hi soude ons gherne ghiften gheuen Die hi selue <i>niet</i> ne woude Hebben om VII maerc van goude Wat ghiften es dat sprac hermeline	3144
16	Reynaert sprac hets eene lijne Ende eene vorst <i>ende</i> twee micken Maer maghic ic sal <i>hem</i> ontscricken Hopic eer lijden daghen twee	3148
20	Dat ic <i>omme</i> zijn daghen mee Ne gaue dan hi <i>omme</i> tmijn Soe sprac reynaert wat mach dat zijn REynaert sprac vrouwe ic secht hu	3152
24	Ic weet een wilderness nu Van langhen haghen <i>ende</i> van heede Ende die so nes niet onghereede Van goeden ligghene <i>ende</i> van spijsen	3156
28	Daer wonen hoenre <i>ende</i> pertrijsen Ende menegherande vogheline Wildi doen vrouwe ermeline Dat ghi gaen wilt met mi daer	3160
32	Wi moghen daer wonen VII jaer Willen wi wandelen onder die scade Ende hebben daer groete ghenade Eer wi worden daer bespiet	3164
36	Al seidic meer in loghe niet Ay reynaert sprac vrouwe hermeline Dit dinct mi wesen eene pine Die al gader ware verloren	3168
40	Nu hebdi dit lant verzworen In te wonen <i>nemmermee</i> Eer ghi comt ouer zee Ende hebt palster <i>ende</i> scerpe ontfaen	3172
211va	Reynaert andwoerde vele saen So meer ghezworen so meer verloren Mi seide een goet man hier te voren	
4	In rade dat hi mi riet Bedi ne gheene trauwe ne diedet niet Al vuldade ic dese vaert En holpe mi niet sprac reynaert	3176
8	In waers een ey niet te bat	3180

	Ic hebbe den <i>coninc</i> eenen scat	
	Belouet die mi es onghereet	
	Ende als hi des de <i>waerheit</i> weet	
12	Ende hi bi mi es bedroghen	3184
	Dat ic hem al hebbe gheloghen	
	So sal hi mi <i>haten</i> vele meere	
	Dan hi noint dede <i>eere</i>	
16	Daer bi peinsic in <i>minen</i> moet	3188
	Dat <i>varen</i> es mi also goet	
	Alse dit bliuen sprac reynaert	
	Ende godsat hebbe mijn rode baert	
20	Ghedoe hoe ic ghedoe	3192
	Of mi troestet mee <i>daer</i> toe	
	No die cater no die das	
	No bruun die na mijn oem was	
24	No dor ghewin no dor scade	3196
	Dat ic in <i>sconinx</i> ghenade	
	Ne <i>comme</i> dat ic leue lancst	
	Ic hebbe leden so meneghen anxt	
28	SO zeere balch die ram belijn	3200
	Dat cuaert die gheselle zijn	
	In dat hol so langhe merrede	
	Hi riep als die <i>hem</i> zeere errede	
32	Cuaert lates den duuel wouden	3204
	Hoe langhe sal hu <i>daer</i> reynaert houden	
	Twine comdi huut <i>ende</i> laet ons gaen	
	Alse reynaert dit hadde verstaen	
36	Doe ghinc hi hute tote beline	3208
	Ende sprac al stillekine	
	Ay heere twi so belghedi	
	Al sprac cuwaert ieghen mi	
40	Ende ieghen ziere moyen	3212
	Waer omme mach hu dus vernoyen	
	Cuaert dede mi verstaen	
211vb	Ghi moghet wel sachte voeren gaen	
	Ne wildi hier <i>niet</i> langher zijn	3216
	Hi moet hier merren een letteltijn	
4	Met siere moyen hermelinen	
	Ende met haren welpkinen	
	Die seere weenen <i>ende</i> mesbaren	3220
	Om dat ic hem sal ontfaen	
8	Belin sprac nu secht mi	
	Heere reynaert wat hebdi	

	Cuaerde te leede ghedaen	3224
	Also als ic conste verstaen	
12	So riep hi arde hulpe vp mi	
	Reynaert sprac wat sechdi	
	Belin god moete hu beraden	3228
	Ic segghe hu wat wi doe daden	
16	Doe ic in huus gheganghen quam	
	Ende ermeline an mi vernam	
	Dat ic wilde varen ouer zee	3232
	Ten eersten wart haer so wee	
20	Datso langhe in ommacht lach	
	Ende also cuaert dat ghesach	
	Doe riep hi lude helet vry	3236
	Com hare ende helpt mi	
24	Miere moyen lauen so es in ommacht	
	Doe riep hi met groeter cracht	
	Dit waren die woerde ende niet hel	3240
	En trauwen ic verstont oec wel	
28	Dat cuaert dreef groet mesbare	
	Ic waende hem yet mesvallen ware	
	Reynaert sprac belin neent niet	3244
	Mi ware leet mesquame hem yet	
32	Minen kindren of minen wiue	
	Dan mijns neuen cuwaerts liue	
	REynaert sprac vernaemdi yet	3248
	Dat mi de coninc ghistren hiet	
36	Voer arde vele hoeghe liede	
	Als ic huten lande sciede	
	Dat ic hem een paer lettren screue	3252
	Suldijt hem draghen belin neve	
40	Het es ghescreuen ende al ghereet	
	Belin sprac ende ic ne weet	
	Reynaert wistic hu ghedichte	3256
212ra	Dat ghetrauwe ware ghi mochtet lichte	
	Ghebidden dat ict den coninc	
	Droughe haddic eeneghe dinc	
4	Daer icse mochte in steken	3260
	Reynaert sprac hu ne sal niet ghebreken	
	Eer des coninx lettren hier bleuen	
	Ic soude hu dese scerpe eer gheuen	
8	Heere belin die ic draghe	3264
	Ende hanghense an huwe craghe	
	Ende des conincs lettren daer in	

12	Ghi sulter af hebben groet ghewin Des conincs danc <i>ende</i> groet eere Ghi sult <i>den</i> coninc minen heere Harde willecomme zijn Dit loofde mijn heere belijn	3268
16	RE ynaert ghinc in die aghedochte <i>Ende</i> keerde weder <i>ende</i> brochte Sinen vrient beline ieghen Dat hoeft van cuaerde ghedreghen	3272
20	In die scerpe ghesteken <i>Ende</i> hinc bi sinen quaden treken Die scerpe belin an <i>den</i> hals <i>Ende</i> beual <i>hem</i> als <i>ende</i> hals	3276
24	Dat hi die lettren <i>niet</i> ne soude Besien . of hi gherne woude Den coninc teenen vrienden maken <i>Ende</i> seide hem dat die lettren staken	3280
28	In die scerpe verholenlike <i>Ende</i> of hi wesen wilde rike <i>Ende</i> sinen heere <i>den</i> coninc hadde lief Dat hi seide dat desen brief	3284
32	Bi hem alleene ware ghescreuen <i>Ende</i> hiere raet toe hadde ghegheuen Die coninc souts <i>hem</i> weten danc Dat hoerde belin <i>ende</i> spranc	3288
36	Van der stede <i>daer</i> hi vp stoet Meer dan eenen haluen voet So blide was hi van der dinc Die hem te toerne sint verghinc	3292
40	DO e sprac reynaert belin heere Nu weetic wel dat ghi doet eere Hu seluen <i>ende</i> die zijn int hof	3296
212rb	Men saels hu spreken groeten lof Alsmen weet dat ghi coont dichten Met sconen woerden <i>ende</i> met lichten	3300
4	Alsi dat ics niet ne can Men seit dicken hets menich man Groete eere ghesciet dat <i>hem</i> god ionste Van dinghen die hi lettelt conste	3304
8	Hier na sprac belin reynaert Wats hu raet wille cuaert Met mi weder te houe gaen Neen hi sprac reynaert hi sal hu saen	3308

12	Volghen bi desen seluen pade Hine heuet noch ne gheene stade Nu gaet voren met ghemake Ic sal cuaerde sulke sake	3312
16	Ontdecken die noch es verholen Reynaert so bliuet gode volen Sprac belin ende dede hem vp de vaert Nu hoert wat hi doet reynaert	3316
20	Hi keerde in sine haghedochte Ende sprac hier naect ons gherochte Bliuen wi hier ende grote pine Ghereet hu vrouwe hermeline	3320
24	Ende mine kindre also al gader Volghet mi ic bem hu vader Ende pinen wi ons dat wi ontfaren Doene was daer doe gheen langher sparen	3324
28	Si daden hem alle vp die vaert Ermeline ende heere reynaert Ende hare ionghe welpkine Dese ane vaerden die woestine	3328
32	N V heuet belin die ram Soe gheloepen dat hi quam Te houe een lettelt na middach Als die coninc belin ghesach	3332
36	Die de scerpe weder brochte Daer brune die beere so onsochte Te voren omme was ghedaen Doe sprac hi te belin saen	3336
40	Heere belin wanen comedi Waer es reynaert hoe comt dat hi Dese scerpe niet met hem draghet Belin sprac coninc ic maghet	3340
212va	Hu segghen also ict weet Doe reynaert al was ghereet Ende hi den casteel rumen soude Doe seide hi mi dat hi hu woude	3344
4	Een paer lettren coninc vry Senden ende doe bat hi mi Dat icse droughe dor huwe lieue Ic seide meer dan VII brieue	3348
8	Soudic dor huwen wille draghen Doe ne conste reynaert niet beiaghen Daer ic de brieue in draghen mochte	3352

	Dese scerpe hi mi brochte	
	Ende die lettren daer in ghesteken	
	Coninc ghine horet noint spreken	
16	Van betren dichtre dan ic bem	3356
	Dese lettren dichte ic hem	
	Gaet mi te goede of te quade	
	Dese lettren dichte ic bi minen rade	
20	Aldus ghemaect ende ghescreuen	3360
	Doe hiet hem die coninc gheuen	
	Den brief botsaerde sinen clerc	
	Dat was hi die ant werc	
24	Bet conste dan yement die daer was	3364
	Botsaert plach emmer dat hi las	
	Die lettren die te houue quamen	
	Bruneel ende hi die namen	
28	Die scerpe van den halse belijns	3368
	Die bi der dompheit zijns	
	Hier toe hadde gheseit so verre	
	Dat hi snieme sal werden erre	
32	Die scerpe ontfinc botsaert de clerc	3372
	Doe moeste bliken reynaerts werc	
	Alse hi dat hoeft voert trac	
	Botsaert ende sach dat	
36	Helpe wat lettren zijn dit	3376
	Heere coninc bi miere wit	
	Dit es dat hoeft van cuaerde	
	O wach dat ghi noint reynaerde	
40	Coninc ghetrauwet so verre	3380
	Doe mochten drouue sien ende erre	
	Dien coninc entie coninghinne	
212vb	Die coninc stont in drouuen zinne	
	Ende slouch zijn hoeft neder	3384
	Ouer lanc hief hijt weder	
4	Vp ende begonste werpen huut	
	Een dat vreeselicste gheluut	
	Dat noint van diere ghehoort waert	3388
	Ghene dieren waren veruaert	
8	¶ Doe spranc voert syrapeel	
	Die lubaert hi was een deel	
	Des coninx maech hi mocht wel doen	3392
	Hi sprac heere coninc lyoen	
12	Twi drijfdi dus groet onghenouch	
	Ghi mesliet hu ghenouch	

	Al ware de coninghinne doot	3396
	Doet wel <i>ende</i> wijsheit groot	
16	<i>Ende</i> slaect huwen rauwe een deel	
	Die coninc sprac heere sierapeel	
	Mi heuet een quaet wicht so verre	3400
	Bedroghen dat ics <i>bem</i> erre	
20	<i>Ende</i> int strec gheleet bi barate	
	Dat ic recht mi seluen hate	
	<i>Ende</i> ic mine eere hebbe <i>verloren</i>	3404
	Die mine vriende waren te voren	
24	Die stoute heere brune <i>ende</i> heere ysingrijn	
	Die rouet mi een valsch peelgrijn	
	Dat gaet miere herten na so <i>zeere</i>	3408
	Dat het gaen sal an mine eere	
28	<i>Ende</i> an mijn leuen het es recht	
	Doe sprac syrapeel echt	
	Es ghedaen mesdaet <i>men</i> saelt zoenen	3412
	<i>Men</i> sal den wulf enten beere doen comen	
32	<i>Ende</i> vrouwe hersenden also wel	
	<i>Ende</i> betren <i>hem</i> hare mesdaet snel	
	<i>Ende</i> ouer haren toren <i>ende</i> ouer hare pine	3416
	Versoenen metten ram beline	
36	Na dat hi selue heeft ghelyet	
	Dat hi cuaerde verriet	
	<i>Ende</i> daer na sullen wi alle loepen	3420
	Hi heeft mesdaen hi moet becoepen	
40	Na reynaerde <i>ende</i> sulne vanghen	
	<i>Ende</i> sullen sine kele hanghen	
	Sonder vonnesse hets recht	3424
213ra	Doe andwoerde die coninc hecht	
	O Wy heere syrapeel	
	Mochte dit gheschien so ware een deel	
4	Ghesocht den rauwe die mi slaet	3428
	Syrapeel sprac heere jaet	
	Ic wille gaen maken die zoene	
	Doe ghinc syrapeel die coene	
8	Daer hi die gheuanghene vant	3432
	Ic wane dat hise teerst ontbant	
	<i>Ende</i> daer na sprac hi ghi heeren beede	
	Ic bringhe hu vrede <i>ende</i> gheleede	
12	Mine heere de coninc groet hu	3436
	<i>Ende</i> hem berauwet <i>zeere</i> nu	
	Dat hi ieghen hu heeft mesdaen	

	Hi biet hu wildijt ontfaen	
16	Wie so blide si ofte gram	3440
	Hi wille hu gheuen belin den ram	
	Ende alle sheere belins maghe	
	Van nu toten domsdaghe	
20	Eist int velt eist int wout	3444
	Hebse alle in hu ghewout	
	Ende ghise ghewilleghelike verbit	
	Die coninc ontbiet hu voer al dit	
24	Dat ghi sonder eeneghe mesdaet	3448
	Reynaerde moghet toren ende quaet	
	Doen ende alle zine maghen	
	Waer so ghise moghet belaghen	
28	Dese twee groete vreden	3452
	Wille hu die coninc gheuen heden	
	Te vryen leene eewelike	
	Ende hier binnen wilt die coninc rike	
32	Dat ghi hem zweert vaste hulde	3456
	Hine wille oec bi sinen sculde	
	Nemmermeer ieghen hu mesdoen	
	Dit biedt hu de coninc lyoen	
36	Dit neemt ende leeft met ghenaden	3460
	Bi gode ic dart hu wel raden	
	Isingrijn sprac toten beere	
	Wat sechdire toe brune heere	
40	Brune sprac ic hebbe lieuer in de rijssere	3464
	Dan hier te ligghene int ysere	
	Laet ons toten coninc gaen	
213rb	Ende sinen pays daer ontfaen	
	Met syrapeel datsi ghinghen	3468
	Ende maecten pays van allen dinghen	
4	Nota	

VAN JUDAES GHEBORTE ENDE SINE DOOT

[IV.3]

	H Et gheuuel in herodes tijden	1
	des coninx ende in pylatus tijt	
8	des baeliuus dat een man was in	
	judea gheboren huten gheslachte van	4
	judea die gheheeten was rubem Hi	

	judea die gheheeten was rubem Hi	
	hadde een wijf die hiet Cyboria <i>Ende</i>	
12	hi was eens nachts wettelic met hare	
	Ende als so in slape was doe quam	8
	hare te voren wonderlike dinghen	
	Ende doe so wart ontwaken verzuch-	
16	te soe onsoete <i>ende</i> weende zeere als	
	die haer duchte dat haer yet moch-	12
	te messcien Doe seide haer man te	
	hare mi wondert vtermaten zeere	
20	wat zeericheden di heuet beroert	
	Doe seide so als wi waren vergadert	16
	wettelic du <i>ende</i> ic So sach ic in minen	
	drome dat ic soude baren een kint	
24	dat soude vuldoen die quaetheit	
	van den joden Doe so andwoerde	20
	rubem te zinen wiue die quade	
	gheest heeft di dit gheseit of dijn	
28	ghedochte heeft dit vorsien <i>ende</i> ver	
	claert Soe sprac onse volc sal wer-	24
	den ghedestruert bi hem Ende	
	rubem wart beuaen met groeten	
32	wondre Ende seide dit es een quaet	
	dinc want <i>men</i> eist niet sculdich te	28
	vertreckene Also als ic wane du	
	best metten duuele Soe zwoer	
36	dat also soude ghevalen als soe	
	hadde gheseit Ende soe ontbeidde	32
	met groeter vreesen dien tijt van	
	haerre baringhen Als die tijt quam	
40	doe wart van hare gheboren een cna-	
	pelin kint Doe so wart die vader	36
	begrepen met groeter vreesen	
213va	W ant het dochte hem quaet dat	
	hi soude dooden zijn kint Ende oec so	
	docht hem quaet dat ment soude laten	40
4	te liue die soude doen so vele quaets	
	Doe so wart hi in rade dat hi soude	
	doen maken een coruekijn van we-	
	den <i>ende</i> daer in soude dat kint legghen	44
8	<i>ende</i> werpent in die zee Dit wart	
	ghedaen doe so verdreef dat kint an	
	een eylant dat was gheheeten scari	

	oot Daer af quam <i>hem</i> die name dat	48
12	hi hiet judaes scariot Doe quam daer die coninghinne van dien lande spelen vp die zee met haren camerwiuen	
	D oe sach so dat coruekin zwemmen	52
16	vp die zee Doe so lieper toe eene ca meriere <i>ende</i> sacher in ligghen een kint	
	E nde so seide te <i>haerre</i> vrouwen dat <i>het</i> ware eens conincs kint <i>ende</i> naemt hu	56
20	ter vloet <i>ende</i> droucht <i>haerre</i> vrouwen der coninghinnen Ende so besach neer renstelijke dat kint <i>ende</i> seide haddic	
	dustane een kint sone soudic niet dur- ren deruen mijns conincs rijken Doe	60
24	daden die camerieren gheent kint voes- tren Ende die niemare brac huut dat die coninghinne hadde een kint Doe	64
28	so <i>verblijdde</i> haer volc dor des lants wille Ende cortelike daer naer so ontfinc de coninghinne een wettelic	
	kint Alse dese twee peelden te gadre	68
32	in <i>haerre</i> joncheden Doe dede judaes dicken weenen der coninghinnen kint	
	Doe so veronwerde de coninghinne judaes want so wiste wel dat haer	72
36	kint niet ne was Ten laetsten so quaemt hute dat judas was een vondelinc Doe so scaemde <i>hem</i> iudas	
	<i>ende</i> doodde der coninghinnen kint stil- lekine Doe so ontsach <i>hem</i> judas dat	76
40	hi soude verliesen zijn lijf <i>omme</i> die daet Doe so quam hi an <i>lieden</i> die wilden	
213vb	te iherusalem Omme daer te voerne tribuut <i>ende</i> judaes voer mede als hi quam te iherusalem So ghinc hi	80
4	te pylatus houe die te dien tijden was bailiu in iherusalem Doe ont	
	hiltene pylatus <i>ende</i> cortelike daer naer so was hi ghemaect meester	84
8	van pylatus houe Vp eenen tijt so stont pylatus voer sine zale	
	<i>ende</i> sach teenen boemgaerde waert Ende <i>daer</i> so sach hi eene vrucht die hi	88

12	begherde vtermaten <i>zeere</i> Doe so riep hi judase te hem <i>ende</i> seide ne hebbic niet van gheenre vrucht ic sterue Doe so ghinc judaes te	92
16	<i>ghenen</i> boemgaerde <i>ende</i> nam van dier vrucht Doe so quam <i>daer</i> ieghen rubem dies die vrucht was <i>ende</i> scalt ieghen iudase Doe so slouch	96
20	judaes rubem in den hals met eenen steene dat hire <i>omme</i> staerf Die dach te ghinc die nacht quam <i>ende</i> rubem was vonden doot Doe so	100
24	waendemen wel dat hi hadde ghe- storuen gayliken Doe nam pylatus rubems wijf Ende gafse judase te lone omme die daet die hi dede Doe	104
28	wart die brulocht ghedaen Ende als si te bedde waren so <i>versuchte</i> Cyboria van rauwen Doe vraechde haer judaes waer <i>omme</i> so <i>versuchte</i>	108
32	Soe andwoerde ic <i>verdranc</i> mijn kint in de zee <i>ende</i> ic vant <i>minen</i> man doot gaylic Nu so hebbic eenen man bo- uen <i>minen</i> wille dat deert mi bo-	112
36	uen alle dinc Doe <i>verhoerde</i> wel judaes dat hem gheuallen ware de se dinc Ende dat hi hadde ziere moeder te wiue Hier <i>omme</i> so wil-	116
40	de hi penitencie doen bi den rade van ziere moeder Doe so wart hi ihesus disciple <i>ende</i> drouch die bor-	120
214ra	se <i>ende</i> hi stal die aelmoessene diemen gaf den apostelen Dese vercochte onsen heere <i>omme</i> xxx seluerine pen-	124
4	ninghe in dien temple Ende als hi ansach dat hi den onnoeselen hadde vercocht doe warp hi die xxx sel-	128
8	uerine voer der joden voeten <i>ende</i> ghinc hem seluen verhanghen Ende daer hi hinc so spleet hi in die mid-	
10	dewaert dat was sijn hende	

10	VAN	[IV.4]	
	PYLATUS GHEBORTE ENDE SINE DOOT		
12	E En coninc was die tyrus hiet		1
	<i>ende</i> bi sinen tyden waest costu-		
	me dat coninghen wisten den loep		
	van den sterren <i>ende</i> van den elemen-		4
16	ten Doe so voer dese tyrus jaghen		
	<i>ende</i> daer versach hi in die sterren		
	w are dat sake dat hi vp dien nacht		
	wonne een kint dat heere soude		8
20	wesen van vele lants E nde omme		
	dat hi was dor die jacht verre van		
	sinen wiue D aer omme dedi soucken		
	een wijf die nutte soude zijn daer		12
24	toe omme kint an te winnen want-		
	hi hadde lieuer dat hijt wonne <i>an</i>		
	een vrent wijf dan die vrucht		
	bleue te winnene Doe ghinghen		16
28	sine cnapen huut omme hem te vinde		
	ne een wijf Doe so brochten si hem		
	eene jonfrauwe die hiet pijla <i>ende</i>		
	haer vader was een molnare <i>ende</i>		20
32	hiet <i>atus</i> d ie <i>coninc</i> was met hare <i>ende</i>		
	so ontfinc kint A ls dat kint was		
	gheboren doene wist si niet des va-		
	ders name E nde daden dat kint		24
36	heeten achter hare <i>ende</i> haren va-		
	der pylatus A ls dit kint hout		
	was III iaer so waest ghesent		
	den coninc sinen vader B edi die <i>coninc</i>		28
40	bat der moeder pijla dat ment		
	hem soude senden Doe wandelde		
	P ylatus metten broeder die welke		
214rb	die coninc wan an sijn ghetrauwet		32
	wijf der coninghinnen <i>alse</i> dese twee		
	quamen te haren jaren doe speelden		
4	si dicken te gadre in worstelinghen		
	<i>ende</i> met anderen spele E nde emmer		36
	was der coninghinnen kint hoofscher		
	dan pylatus was D aer omme was		

8	pylatus gram vp sinen broeder ende dooddene stillekine Alse dit ver hoerde tyrus die vader so was hi zeere gram doe so dede hi sinen raet	40
12	te gadre omme te besiene wat hire mede te doene hadde Doe seide hem zijn raet dat pylatus hadde verbuert zijn hoeft Doe so bepeinsde hem die coninc ende senden te roeme in ghiselscepe omme te langhene die doot van pylaten Ende omme den tribuut die hi was sculdich den keyser alle jare Alse pylatus hadde ghesijn een stic aldus te roeme Doe slouch hi doot eens edels mans sone huut vrankerike die daer was ghesent in ghiselschepe ghelijc hem Omme dat hi was edelre dan hi daer omme waren die remeyne zeerich ende in twifele weder datsi pylatus dooden wilden of ne wilden Some romeynen seiden sij dat sake dat wi desen laten te liue die sinen broeder doodde ende onsen ghisele hi sal wesen goet ieghen onse vianden te strijdene Doe so droughen si ouer een dat sine souden senden in een eylant hiet pontes want dat volc es quaet so dat het gheenen jüge mach ghedoeghen daer so sullen wine maken bailiu bi auontueren sine quaethede die sal bedwinghen hare quaethede of si sullent hem doen ontghelden sine felhede Omme dese dinc was pylatus ghesent in pontes bi der sentencien van den romeynen Daer so was hi jüge van dien quaden volke Al dit so wiste wel pylatus ende verpeinsde hem hoe dat hi hadde verdient die doot Doe so dede hi so vele onder dat quade met ghiften ende met belonene dat hijt al verwan Ende omme dat hi dat quade volc verwan daer omme ont-	44
16		48
20		52
24		56
28		60
32		64
36		68
40		72
214va		76
4		80
8		

	finc hi dien name poncius pylatus	
	H erodes die minder broeder was ar	
	chelaus des groots herodes sone die	84
12	prinche was in judea <i>ende</i> te iherusa-	
	lem A ls hi <i>verhoerde</i> pylatus vroe-	
	scap doe sochte ghelike haer ghelike	
	<i>ende</i> deden <i>commen</i> tote hem met <i>ghiften</i>	88
16	<i>ende</i> met <i>mieden</i> E nde gaf hem sine	
	macht ouer judea <i>ende</i> ouer jherusa-	
	lem A lse die rijcheden pylaten <i>verwies</i>	
	doe so voer hi te rome dat herodes	92
20	niet ne wiste A ls hi quam te rome	
	doe gaf hi den romeynen groeten <i>scat</i>	
	<i>ende</i> impetreerde an den keyser tam-	
	bacht dat hi hilt van heroden dat hijt	96
24	soude houden van den keyser O mmē	
	dese sake so worden si vianden hero-	
	des <i>ende</i> pylatus toter tijt dat ihe-	
	sus was ghegheuen pylaten D oe so	100
28	dede pylatus ihesus an een purpe-	
	rin cleet <i>ende</i> sendene also herodes	
	O mmē dat hi hem wilde houden vry	
	van ihesus bloede D oe so waende	104
32	herodes dat hijt hadde ghedaen	
	omme sine eere <i>ende</i> in teekine van	
	vrienscepen so sendene herodes <i>weder</i>	
	pylaten D oe so wart die vrienſcap	108
36	ghestade tusschen hem tween vp	
	dien dach D oe so gaf pylatus ihesum	
	den ioden omme te gheesselne <i>ende</i> te	
	slane H i wilde den ioden ghenouch	112
40	doen <i>ende</i> gaffene hem oec te cruce-	
	ne O mmē dat pylatus wel wiste	
	dat die joden ihesum doodden bi nijde	
214vb	so ontsach hi hem der gramschepen	116
	van tyberius den keyser O mmē dat	
	hi hadde ghestort tonnoesele bloet	
4	D aer omme dedi reeden vele scepen	
	met groeten goede <i>ende</i> sendese den	120
	keyser bi eenen man die hiet adro-	
	anus die hem was arde ghetrauwe	
8	E nde hiet hem dat hi den keyser	
	segghen soude dat hi hadde doot	124

	eenen wijkelare die welke hiet ihesus die hem maecte coninc ende	
12	seide ieghen den keyser dien hadde hi ghegheuen den volcke te crucene met rechten vonnesse Adroanus	128
	dede dat goet te scepe ende voer wech	
16	doe verstac hem die wint in galissien Daer nu de kerstine aenroupen sente	132
	iacoppe daer so hilt vaspaciaen die heerscapye van tyberius den keyser	
20	doe so waest costume so wie so was versteken bi der zee in wat lande	136
	dat hi quam dat hi was eyghin den heere in wies lant hi versteken wart	
24	Alse adroanus quam voer vaspaci- ane doe ontsach hi hem van der doot	140
	Ende seide heere ic kenne dat bi rechte ende bi wette dat al mijn goet es dijn	
28	Ende ic bidde di dattu mi orlof gheues te vaerne wech onghescaet van	144
	minen liue Doe so vraechde hem vaspaciaen wie dat hi ware ende	
32	wanen hi quame oft wat hi wilde Doe so andwoerde adroanus ic bem	148
	van iherusalem ende ic comme van danen ende ic wilde te roeme Ic ne	
36	ware hier niet comen ne ware ic niet versteken metten winde Doe	152
	seide vaspaciaen du sijs commen van den lande der vroeder lieden want	
40	du coons die behendichede van me- dicinen du best mi sculdich te helpe-	156
	ne . Vaspaciaen hadde in sinen nuese eene maniere van wormen die hieten	
215ra	vespa die hadde hi ghedraghen van sinen kintschen daghen omme te open-	160
4	baerne dwerc gods daer omme was hi gheheeten vaspaciaen Doe seide	
	adroanus ic come van vremden lande ende ic ne can gheene medicine	164
8	no ersaterie daer omme mach ic di niet ghenesen Een man was in iherusa-	
	lem hadstune ghekent hi hadde di	

	wel gheganst Doe seide vaspacianus	168
12	ganstu mi niet ic sal di dooden Doe so andworde adroanus die man die ma- kede die blende siende <i>ende</i> die doue horende <i>ende</i> hi dede menegherande	172
16	teekine want hi wel weet dat ic <i>niet</i> en can van medicinen hi moet mi teliuereren huut deser noot Doe vra- ghede vaspacianus wie die man was	176
20	daer hi so vele goets af zeide Adroa- nus seide het was ihesus nasarenius die so machtich was in ghewerke	180
24	voer gode <i>ende</i> voer al tfolc die wel- ke die joden cruusten om hare qua- de nijdicheden Ende sine vonden ghee- ne quade sake in hem Doe seide vas- pacianus ofte die man leefde waen- stu dat hi mi ganssen soude Doe sei- de adroanus ja hi <i>Ende</i> wiltuus noch ghelouen ic wane hi di ganssen sal	184
28	Doe seide vaspacianus die ghene die verwecte de dode Ic gheloeue dat hi mi mach ghenesen zij dat sake dat hi wille Ende als hi dit hadde ghe- seit Doe vielen hem de wormen hu- ter nesen Ende sijn nuese ontfinc te hant ganshede van vaerwen <i>ende</i> van vleessche Doe so verblijdde hi met groeter feeste <i>ende</i> seide ic weet	188
32	wel dat hi was die godzone die mi ganste Ic sal an den keyser orlof be- iaghen so ic eerst mach <i>ende</i> volc ver- gaderen <i>ende</i> sal <i>verslaen</i> die verraders die- ne doodden Ende destrueren alle die steden	192
36	Doe so gaf hi adroane orlof te vaer ne daer hi wilde ¶ Binnen deser tijt so quam de mare te rome tyberi- us den keyser dat te iherusalem wa- re een ersatre die ganste menegheran- de euele Doe waende tyberius wel- wesen gheganst bi den seluen vanden laserschepe want hine wiste niet dat- tene pylatus entie joden hadden ghe-	196
40		200
215rb		204
4		208
8		

12	doodt Doe riep tijberius eenen man te hem die hiet albanus die <i>hem</i> was ghetrauwe Ende hiet hem varen ouer zee <i>ende</i> groet mi pylaten Ende sech	212
16	hem dat hi mi sende den fisiker diede liede ganst om mi te ganssene Doe so voer hi wech te pylaten <i>ende</i> seide des keyzers bodscap Ende hiet hem dat	216
20	hi soude senden den keyser ihesumme den groeten fisikere die alle die lieden ganst Doe so veruaerde hem pylatus van der bodscap <i>ende</i> doe heesschede py-	220
24	latus XIII daghe verste want py- latus wiste wel dat hem soude ver- gaen te quade daer omme ne dorste hi hem niet andwoerden sonder raet van	224
28	vroeden lieden Als dese vorste was ghegheuen doe so begonste albanus selue vraghen neerenstelike omme ihesumme Ende niemen ne dorstes hem	228
32	maken vroet want die scriben entie phariseen haddent <i>verboden</i> dat niement ne soude ontdecken van der daet die ihesus dede Omme dat hare quaethede	232
36	soude bliuen <i>verholen</i> Maer emmer so bleef albanus vaste vraghende omme ihesumme ofter yement ware die- ne vinden mochte Ten laetsten so	236
40	was hem ghewijst een wijf die ihe- summe was ghetrauwe die gheheeten was veronica Doe so vraghede albanus	240
215va	desen wiue waer dat ihesus ware ofte waer datmen vinden mochte Doe versuchte veronica <i>ende</i> seide	244
4	het es mijn heere <i>ende</i> mijn god <i>ende</i> hi was dicken bi mi als hi leefde <i>ende</i> woende met mi <i>ende</i> hi was salic heit <i>ende</i> troest van minen huus De	248
8	welke pylatus omme nijt van den joden doodde onnoeselike met qua- den lieden <i>ende</i> cruustene <i>ende</i> hi ver- rees ten derden daghe van der doot	252
12	Ende hat <i>ende</i> dranc met sinen ionghers	

	XL daghe achter sine doot Ende ten	
	XL sten daghe voer hi te hemele	
16	daert sine ionghers toe saghen Alse	256
	albanus hadde verhoort dese woor-	
	den van den wiue So verdroufdi	
	hem ende seide wijf waer bi sechstu	
	dat ihesus es gheclommen te hemele	260
20	Den welken pylatus heeft beloofd	
	minen heere te sendene binnen XIII	
	daghen Doe andwoerde veronica	
	Pylatus es sake van alre quaethe-	264
24	den want hi ontsach des keysers	
	gramscap daer omme nam hi so lan-	
	ghe verste omme hem te beradene	
	met vroeden lieden wat hi soude and-	268
28	woerden Doe seide albanus so moe-	
	tic weder keeren sonder hope ende	
	ic ne sal minen heere niet moghen	
	bringhen bi den welken hi soude mo-	272
32	ghen ghenesen zijn van sinen laser-	
	schepe Doe seide veronica alsic sou	
	de deruen mijns meesters doe so be-	
	gherdic te hebbene eene ymagine	276
36	van sinen ghedane Doe so nam ic een	
	cleet omme te doen makene ghelijc	
	hem Daer so ghemoettic minen mees-	
	ter ende hi vraghede mi waer ic ghinc	280
40	Ic seit hem doe nam hi een cleet ende	
	drogheder mede zijn aenscijn Daer	
	so bleef zijn aensichte in staende	
215vb	ghelijc offer in ware ghescreuen Ende	284
	dat cleet dat hebbic noch ende eist dat	
	sake dat dijn heere dat oemoedelic	
4	aenroupet hi sal werden gheganst	
	Doe vraghede albanus of die yma-	288
	ge ware te coepe omme seluer ofte	
	omme goud Doe seide veronica	
8	neen so niet ne ware met deuocien	

215va13 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

215va14 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

215va21 *De punt achter het getal is rood opgehoogd.*

	Doe seide albanus wat sal ic doen	292
	dan Veronica seide eist di lief ic sal	
12	met di varen <i>ende</i> dese ymage den	
	keyser toeghen dan so sal ic weder	
	keeren Doe verblijdde albanus <i>ende</i>	296
	danckets hare <i>ende</i> hi bereede sine	
	scepe <i>ende</i> si voeren wech <i>ende</i> quamen	
16	cort te roeme <i>ende</i> daden hare bodscap	
	Albanus ghinc voer skeysers bed-	300
	de daer hi lach Als die keyser ver-	
	sach albanus so groet hine eerst	
20	<i>ende</i> ontfinckene blidelike want hi	
	waende dat hi hem hadde brocht ihe-	304
	summe den groeten fisikere diene sou-	
	de ghenesen Doe vertelde albanus	
24	hoene pylatus <i>ende</i> de joden hadden	
	doot <i>ende</i> ghecruust met valschen	308
	vonnesse <i>ende</i> sonder redene Doe sei-	
	de de keyser wat mach ic doen want	
28	ic bliue ongheganst Doe seide alba-	
	nus dat ne sal <i>niet</i> sijn want ic broch-	312
	te met mi int scip ihesus joncwijf	
	die brinct met hare eene ymagene	
32	ghelijc ihesus in een zuuer cleet	
	So sal di dat toeghen <i>ende</i> es dat sa-	316
	ke dat ghijt wilt oemoedelike aen-	
	roupen ghi sult werden ghenesen van	
36	alle dinen euelen Doe so beual	
	die keyser datmen hem dat bringhen	320
	soude Ende dede spreeden cleedre pur-	
	perijn <i>ende</i> andre in den wech Doe	
40	sach hi die ymagene oemoedelic an	
	met groeter deuocien Ende al te	324
	hant so was hi gheganst Doe so	
216ra	ghebenedide veronica gode <i>ende</i> was	
	weder ghesent te iherusalem Doe	
	dede de keyser vanghen pylaten <i>ende</i>	328
4	bringhen te roeme Ende deden legghen	
	in eenen kaerker toter wijlen datmen	
	wijsen soude wat doode hi steruen	
	soude Hier omme waren alle die vroe-	332
8	de lieden vergadert van der poort	
	Binnen desen so quam vaspacianus	

	te roeme omme orlof te hebbene van	
	den keyser te destrueerne iherusa-	336
12	lem Doe so riepen die vroede liede	
	met te rade om pylatus te jugeot-	
	ne Doe so was hi ghewijst te doen	
	steruene metter leelicster doot	340
16	Als pylatus dit verstoet doe nam	
	hi een mes ende sneet hem seluen de	
	storte ontwee Alse die keyser ver-	
	stoet dat pylatus was doot Doe	344
20	so seidi dat hi ware metter leelic	
	ster doot want hi zijns selues ne	
	spaerde niet Doe so beual die key-	
	ser datmen soude nemen eenen molen-	348
24	steen ende coppelen an sinen hals ende	
	werpene in die tybre Doe waren	
	blide van ziere doot alle die duuele	
	ende namen sinen lichame ende verroerden	352
28	twater ende dadent springhen tote in	
	die lucht ende maecten groeten tempeest	
	van blexeme ende van donre Doe so	
	veruaerden hem alle die lieden van	356
32	den tempeeste Doe was de lichame	
	weder ghenomen huter tybre bi den	
	ghemeenen rade van den romeynen	
	ende was gheworpen in een andere	360
36	watre daermen die liede in plach te	
	werpene die verwijst waren ter	
	doot Doe so wart daer so groet tem-	
	peest van den quaden dattene die lie-	364
40	den doluen in eene stede heet die	
	losane Daer sone mochtmen niet	
	ghedoeghen den groeten tempeest	
216rb	Ende verdoluene in eenen diepen pit	368
	die al omme beloken was met gheberch-	
	te ende al noch ghesciet daer vele tem-	
4	peests van duuelen also als noch or-	
	conden vele liede Alse dese dinghen	372
	waren ghedaen doe so impitreeerde vas-	
	pacianus an den keyser dat hi moch-	
8	te destrueren iherusalem Ende alle	
	die ghone die ihesum cruusten Die	376
	wille weten die redene hi besoucke	

12 tnieuwe testament Daer so sal hijt
in waren woorden al in vinden

VAN ANTKERST COMSTE ENDE SINE DOOT

[IV.5]

	D It seide een helich man die bisscop	1
16	was ende maertelare te patrene	
	van antkersts comste H i tracse hu-	
	ten ebreeusche in lattine A lso dit	4
	sente iheronimus sach so prijsdi de	
20	se woort ende seide aldus Antkersts	
	sal gode contrarie sijn in allen din-	
	ghen ende hi sal werden gheboren	8
	van den joden in dans gheslachte A l	
	so als ons die prophete orcont ende hi	
24	sal werden gheboren van vergaderin-	
	ghen van mannen ende van wiuen	12
	N iet ne sal hi gheboren werden van	
	eere maecht also some lieden segghen	
28	N e waer hi sal werden ontfaen in	
	zonden ende gheboren I nt beghin van	16
	sinen ontfane so sal die duuele commen	
	in ziere moeder lichame ende hi sal	
32	werden ghequeect met sduuels	
	macht E nde die cracht van den	20
	duuelen si sullen altoes met hem	
	wesen ghelijc dat die heleghe	
36	gheest quam in die moeder gods	
	ende omme vincse met ziere doghet	24
	E nde vervulletse met ziere godlic	
	heit ende dat van hare soude werden	
40	gheboren soude zijn goddelic ende	
	helich A lso sal die duuel commen in	28
	antkersts moeder ende salse ver	
216va	vullen beede binnen ende buten S o	
	datso met eenen meinsche ende bi	
	den ghewerke van den duuel sal ont-	32
4	fanghen kint E nde dat van hare	

216rb12-13

Tussen deze regels bevindt zich geen witregel.

216va1-42

Alle regels van de kolom zijn onderstreept door middel van een ononderbroken, 'ploegsgewijs' aangebrachte inktlijn.

	sal comen sal zijn onneffene quaet <i>ende verloren</i> Bi den welken die vrucht mach wel heeten die sone van	36
8	verliese Bedi in also velen als hi sal moghen so sal hi <i>verliesen</i> tmein- schelike gheslachte Ende int hende sal hi bliuen <i>verloren</i> Ghelijc dat	40
12	alle die weerelt was in payse XII jaer omtrent gods gheborde Alsoe sal de weerelt zijn in roeringhen <i>ende</i>	44
16	in twiste in antkerst gheborde dat sal zijn bi des duuels macht Omme dat alle die weerelt lichtelike sal gheloeuen an hem Ende hi sal <i>wer-</i> den gheboren in babilonien in eene	48
20	sciteit heet betsayda Ende hi sal werden ghevoedt in eene stede heet corsain Ende sal regneren in capher- naum Ende hi sal hebben wijkelaers	52
24	met hem toueraers <i>ende</i> al quaet volc die hem sullen helpen ghester- ken alle quade dinghen met sduuels macht Ende si sullen hem leeren	56
28	alle subtijle dinghen <i>ende</i> alle behen- dicheit <i>ende</i> alle maniere van quaet heden Ende die quade gheesten sul- len altoes wesen sine leetoghen	60
32	<i>ende</i> ghesellen onuersceeden Daer na sal hi comen te iherusalem dan sal hi willen verkeerē alle die <i>ker-</i> stine te hem Ende die hi niet sal mo-	64
36	ghen <i>verkeerē</i> te hem met ghiften <i>ende</i> met dreeghene die sal hi doen doden met dyuerschen tormenten Ende hi sal maken zijn sitten in den	68
40	tempel ons heeren Ende hi sal we- der doen maken saelmoens tem- pel ghelijc dat saelmoen eerst dede maken Ende hi sal hemdoen besniden	72
216vb	Ende hi sal predicken <i>ende</i> segghen dat hi es sone des almachtichs gods Ende hi sal te hem eerst trecken conin-	
4	ghen <i>ende</i> princhen <i>ende</i> andre hoeghe	76

	lieden D aer na sal hi <i>verkeeren</i> die	
	minder lieden daer ihesus eerst	
8	wandelde in erderike daer sal hi	
	wandelen N e ware hi sal eerst	80
	destruweren gods ghewerke daer	
	naer sal hi senden sine predicaers	
12	alle de weerelt duere E nde sine pre-	
	dicacie sal gaen van der eere zee to-	84
	ter andere zee E nde sine macht sal	
	gaen van orient tote occident <i>ende</i>	
16	van zuut tote noort E nde hi sal	
	doen vele groeter teekine onghe	88
	ordineert E nde hi sal doen <i>commen</i>	
	vier van den hemele in erderike	
20	E nde hi sal de boeme varinc doen	
	bloyen E nde die groete storme sal	92
	hi varinghe te nieute doen gaen	
	E nde sine natuere wert <i>verwandelt</i>	
24	in messeliker vormen E nde die vloe-	
	den van den wateren sullen <i>verkee-</i>	96
	ren in hare ordinanchien E nde hi sal	
	verroeren die lucht ende die winde	
28	E nde vele andre wonderlicheden	
	sal hi doen E nde het sal schinen	100
	dat hi doode vp sal doen staen E nde	
	mocht wesen hi soude de zanten in	
32	dolinghen bringhen A lsi sullen dese	
	groete teekine zien ghescien bi hem	104
	E nde si sullen twifelen oft mochte we-	
	sen moyses D en welken die pro-	
36	pheten vorseiden dat hi soude <i>commen</i>	
	int hende van der weerelt E nde	108
	dese antkerst sal groete persecu-	
	cie doen vp die kerstine E nde andre	
40	goede liede / ouer alle die weerelt	
	H i sal hem setten ieghen die goede	112
	in drie manieren D ats te wetene	
217ra	met dreeghene met ghiften <i>ende</i> met	
	miraclen E nde hi sal alle die weerelt	
	winnen met sinen scatte E nde die hi <i>niet</i>	116
4	ne sal moghen ghewinnen met scatte-	
	die sal hi verwinnen met dreeghene-	
	E nde die hi niet sal moghen <i>verwinnen-</i>	

8	met scatte no met dreeghene die sal- hi hem pinen te <i>verwinnene</i> met mira- clen Ende die hi niet sal moghen verwinnen met desen drien Die sal hi dooden doen met <i>zwaren tormenten</i>	120 124
12	daert alle die lieden toe sullen sien <i>Ende</i> dan sal wesen die meeste tribu- lacion die noyt waren ghesien in die weerelt tote dien daghe Die dan	 128
16	vpt velt sullen sijn die sullen vlien vp die berghe Ende die in husinghen sullen sijn si sullen vlien <i>ende</i> laten al datsi hebben <i>ende</i> sine sullen weten	 132
20	waer So wie die dan wert vonden die sal moeten gods loechenen Of hi sal werden ghedoodt met ysere of met viere Of met fenijne Of met andren	 136
24	<i>zwaren tormenten</i> Die dan sal bliuen int gheloeue die wert salich <i>Ende</i> dese zware tribulacie sal ghedueren III $\frac{1}{2}$	
27	jaer ouer al die weerelt	140
27	DAT SEN-	[IV.6]
28	S TE PAUWELS BESCRIJFT Ente pauwels beschrijft aldus van antkerste Ende seide wij bidden hu bi der toe comste ihesus kerst	1
32	Dat ghi dese plaghe wel onthout want dese plaghe moet eerst <i>commen</i> Eer gods vonnesse gheopenbaert wert Bedi die man van zonden	4
36	diemen heet die sone van <i>verliese</i> die moet <i>commen</i> voer tweede von- nesse Motedius seit wij weten dat rijke van grieken <i>Ende</i> daer naer	8
40	trike van <i>persen</i> waren in haren tijden in groeter eeren met groeter macht Ende daer na so wart dat rike van	12
217rb	rome staercst bouen allen riken <i>Ende</i>	

	het hadde al erderike in sine moghen	16
	thede <i>ende</i> was hem onderdaen Sente	
4	pauwels zeecht dat antkerst niet	
	<i>commen</i> ne sal eer al erderijc es ver-	
	sceeden van den roemschen rike Die	20
	welke rijke die hem sijn onderdaen	
8	Die sullen van hem versceeden in	
	euelen moede Al eist dat sake dat	
	troemsche rike zeere wert ghedestru-	24
	weert Ne ware also langhe als die	
12	conincrike van vranckerike ghe-	
	dueren die troemsche rike sijn scul-	
	dich te houdene sone sal niet ver	28
	deruen die roemsche werdicheit	
16	Bedi so sal bliuen staende bi haren	
	coninc Someghe vroede segghen	
	dat noch een vanden coninghen van	32
	vranckerike sal berechten dat roem-	
20	sche rike Ende die sal wesen die	
	laetste keyser <i>ende</i> die meeste van	
	allen coninghen Ende na dat dese <i>coninc</i>	36
	wel <i>ende</i> zalichlike sal hebben berecht	
24	zijn lant ende zijn rike so sal hi va-	
	ren te iherusalem in den berch van	
	olyueten Daer so sal hi setten sine	40
	crone <i>ende</i> sinen septer bi den worden	
28	die sente pauwels seit so segghen	
	vele lieden dat emmer antkerst	
	<i>commen</i> sal Die welke sal zijn de sone	44
	van verliese Ende in den welken	
32	sullen zijn besloten alle scatte van	
	quaetheden Ende hi sal zijn contrarie	
	allen gods vrienden in allen din	48
	ghen Hi sal werden verheuen in	
36	alre houaerden <i>ende</i> bouen allen goden	
	Ende bouen allen dinghen die creatue-	
	ren toe mach gaen Ende hi sal sitten	52
	in den tempel ons heeren Ghelijc	
40	oft hi ware god Ende hi sal segghen	
	ten joden ic bem kerst die hu lan	
	ghe es belouet Ende om huwe sa-	56
217va	salicheit so bem ic comen <i>ende</i> die ver	
	sceeden sijn te vergaderne Ende dan	

4	sullen te hem <i>commen</i> alle die joden want si sullen daer <i>wanen</i> ontfan ghen kerste Ende hi sal werden ver- heuen omme die groete quaetheit die in hem sal zijn Hi sal wesen coninc	60
8	bouen alre houaerden Ende die an hem niet sullen ghelouen die sal hi maken maertelaren Die princhen sal hi verkeeren met scatte Ende die ghe- mate liede met dreeghene Ende die	64
12	prelaten met miraclen die hi sal doen met clergyen die hi hem sal gheuen want alle vroescap sal hi weten bi	68
16	den duuele Omme dat dese bedrieghin- ghe niet sal <i>commen</i> onuersien tsmein- schen gheslachte te <i>verliesene ende</i> te brin- ghene hutten gheloue met sinen scatte	72
20	ende met ziere passien <i>ende</i> met zinen teekinen die hi sal doen <i>ende</i> met vroe- scepen die hi sal gheuen den lieden Daer omme sullen werden ghesent	76
24	voer sine toe comste twee groete propheten in die weerelt die wel- ke sullen heeten Enoc <i>ende</i> helye de- se sullen gods volc vorwachten <i>ende</i>	80
28	wapenen met gods woerden Ende instruweren <i>ende</i> sterc maken in gods gheloue ieghen antkerst comste Dese sullen predicken gods woort	84
32	III ¹ / ₂ iaer In die tijt van haerre pre dicacien so sullen si hebben die macht van gode den hemel te slutene dat niet sal reynen binnen haren tijden	88
36	Also ghelijc dat helyas loec den he- mele III ¹ / ₂ jaer Ende si sullen hebben die macht die watre te verkeerne in bloede <i>ende</i> te plaghene al erde-	92

217va1-3 *De regels zijn onderstreept door middel van een ononderbroken, 'ploegsgewijs' aangebrachte inktlijn.*

217va32 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

217va37 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

40	rike met alrande pinen naer haren	96
	wille Ghelijc dat moyses plaghe-	
	de egypten met dyuerschen plaghen	
217vb	Si sullen andraghen zacken ende doen	
	groete penitencie omme den lieden	100
	te gheuene exemple penitencie te	
4	doene ende andre weldaden Na hare	
	predicacie so sal commen antkersts	
	tribulacie ende sine valschede eerst	104
	rijzen ieghen dese twee propheten	
8	Ten laetsten sal hise dooden ende ach-	
	ter hare doot so sullen ligghen ha-	
	re lichamen bouen der eerden in die	108
	stede daer ihesus kerst was ghe-	
12	cruust Ende ten derden daghe soe	
	sullen si verrisen Ende dan sal com-	
	men een groete stemme van den he-	112
	mele voer al tfolc ende segghen te hem	
16	Comt vp waert tote ons Dan sullen	
	si vp varen in een zwerch dat die vi-	
	ande sal veruaren Ghelijc dat gods di	116
	ciple saghen gode varen te hemele	
20	Also sullen die vianden sien dese twee-	
	propheten varen te hemele Na de-	
	se groete miraclen so sullen vele	120
	lieden trecken te penitencien Ende	
24	some so sullen si te meer verharden	
	in hare quaetheden Also antkersts sal	
	hebben ghepijnt III ¹ / ₂ jaer al die	124
	weerelt met ziere passien Daer	
28	na sal hi maken meneghen martela-	
	re Ende daer na so sal hi hem ma-	
	ken ghelijc den dooden met toueryen	128
	Ende hi sal segghen den joden dat hi	
32	verrisen sal ten derden daghe Ende	
	dat hijt doen sal omme hare salichede	
	Ende hi sal segghen den volke dat	132
	alle die ghene die an hem gheloeuen	
36	sullen Datsi sullen werden verhe-	
	uen in groeter eeren ende met groeter	

	rijcheden Alle der joden herten sullen	136
40	werden vervult met ziere bedrieghinghe <i>ende</i> met ziere valscher predicacien Daer naer sal hi doen	
218ra	dooden eenen ram daer si alle toe sullen sien Ende den joden sal dinc-	140
	ken datmen dooden sal antkerste achter dien so sal hi hem decken III	
4	daghe Ende in den derden daghe so sal hi voert <i>commen</i> ghecleet met coninghen cleedren scemerende van	144
8	goude <i>ende</i> van ghimmen Daer so sal hi toeghen sine <i>verrisenesse</i> ghecroent Ende dan so sal hi senden sine boden ouer al die weerelt die	148
12	sullen predicken dat kerst es verresen van der doot Ende dan so sal hi eenen duuele doen gaen in eenen onghe-	152
16	doepten lichame Die hem sal orconden al dat hi wille Ende some lieden segghen dat hi sal doen <i>verrisen</i> die	156
20	doodte te sinen ghebode die noint waren ghedoept ja omme die goede te bedrieghene <i>ende</i> huten gheloue te bringhene Ende dese predicacie wert	160
24	al van den duuel niet van kerste Daer na sal hi segghen te ghonen die an hem bekeert zijn Comt <i>ende</i> siet mijn vp vaert Hi <i>ende</i> die zine	164
28	sullen clemmen vp den berch van oliueten ter stede daer god te hemele clam Ende te diere steden sal hi dalen	168
32	ter hellen Dan sal gods vonnesse <i>commen</i> vp hem <i>ende</i> salne doot slaen te dier steden Ende na antkerst doot So sullen die dulle ioden wachten	172
36	sinen lichamen III daghe Omme dat si wanen dat hi <i>verrisen</i> sal ten derden daghe Vp den vierden dach als sullen zien sinen lichame ligghen	176
	stincken ghelijc eere croengen Dan sullen si roupen datsij jammer lic zijn bedroghen Ende sullen slaen	

40	voer hare bezondeghe burst <i>Ende</i> dan so sullen si hem bekeeren tonsen	180
218rb	heere ende laten hare quade wet <i>Ende</i> sullen belyen hare zonden ende doen hem doepen van groeter vreesen	
	<i>Ende</i> sullen ontbeiden de toe comste <i>ons</i> heeren <i>Ende</i> tweede vonnesse al be-	184
4	uende <i>Ende</i> dan so sal werden <i>veruult</i> een prouesye die aldus seit si dat sa-	
	ke dat sal hebben ghesijn tghetal <i>van</i> den kindren van jsrahel als tsant <i>van</i>	188
8	der zee <i>Datter</i> blijft dat sal zalich zijn <i>Na</i> antkerst doot so sal naken	
	tweede vonnesse gods <i>Ende</i> alle die joden sullen zijn ghedoopt <i>ende</i>	192
12	ghelouen an onsen heere <i>En</i> sal niet voervoets tvonnesse gods zijn <i>Ne</i>	
	ware de goedertierhede gods die nie- mene wille <i>verliesen</i> hi sal gheuen	196
16	<i>zinen</i> <i>vercornen</i> XL daghe spacie pe- nitencie te doene <i>Also</i> als die prophe-	
	te seit van daniele <i>Omme</i> dat ant kerst tfolc hadde bedroghen met zie-	200
20	re valscheden <i>Ende</i> als dit wert al vuldaen so sal god <i>commen</i> bi nachte	
	darnenlike alse een dief <i>Ende</i> die wijle van den vonnesse sal niemen	204
24	weten <i>No</i> inghele no arcangele <i>No</i> prophete no niemen van gods	
	zanten <i>Ne</i> ware bi den wille svaders die de weerelt sal domen <i>Ende</i> bi <i>zinen</i>	208
28	sone <i>Ende</i> bi <i>den</i> helegghen gheest <i>Deo</i> <i>gracias</i>	

218rb11 zijn ghedoopt: *Boven* in ghe is met een dunne pen (onleesbaar) gekrabbeld, mogelijk door een ge-
bruiker van het handschrift.

218rb29-30 Tussen deze regels bevinden zich geen witregels.

EEN DISPUTACIE VAN ROGIERE ENDE

[IV.7]

32	V VAN JANNE Vaphene rogier hoe saelt gaen Saltfolc van zonden niet af staen	1
	Hoe saelt danne ghedueren Tasseren wouckeren rouen slaen	4
36	Sullen ambachte scinen saen Onder die creaturen Quade vsage heet niet mesdaen Wie den andren best can vlaen	8
40	Mach best in state ghedueren Wee hem die daer af es baen Dat quade wrake sal ontfaen	
218va	Ouer elc verbueren Vinden wi in scriftueren SEneca seit hebbic vernomen	12
4	In zonden wi elc andren dromen Mi dincket hi seghet ware Wanen mach dese blame comen Dat deen den anderen wille domen	16
8	Hets eene plaghe zware Elc souct tgheent dat hem mach vromen Al waert achter deel hem zomen Die hem bestonden nare	20
12	Rogier vrient wille daer toe gomen Mi tantwordene sonder becronen Wie occusoen es clare Van desen mesbare	24
16	VVanen comt lieue jan de weert Dat ghi spreken an mi begheert Die niet ne can van clergyen Hets wonder wat ghi vp mi heert	28
20	Die vele om leeren heeft verteert Mach dispiterens plyn Waer soudic berecht hebben gheleert Vp sulc vraghen als ghi mi sceert	32
24	Die clerc zijt in surgyen Ofmen hu typre kent ende eert Hout hu daer ic bem ghekeert Der disputacien ontvlien	36
28	Salic macht mi gheschien AN mi ghesproken eist verloren Ian ic bade hu gherne te voren	40

	Dat ghijs mi verliet	
32	Waendi den ghenen spreken horen	
	Vp wien merlant hadde vercoren	44
	Hiet martin ic ne bems niet	
	Ic sta hier ghelijc eenen doren	
36	Haddic in martins cam ghescoren	
	Ic ware nu vroet bediet	48
	Maer neen ic niet dies hebbic toren	
	Een leec rudaris ombescoren	
40	Bem ic alse ghi wel siet	
	Daer ane eist mi messciet	52
	R Ogier gods ontfaermicheit	
218vb	Moet jacoppe hebben besteit	
	Daer ic gherne quame	
	Ter vlucht staestu al bereit	56
4	Al bestu martin niet ombeit	
	Ic sekers di vrame	
	Wat ic segghe wel so weit	
	Spreke ic wort dat di arbeit	60
8	Ic wils hebben scame	
	Hoort doch tote ic hebbe vulseit	
	Tgheent dat mi vp therte leit	
	Dat ics gherne name	64
12	Andwoerde es gheene scame	
	V An vare es di gheenen noot	
	Al es jacop van merlant doot	
	Wille mi een woort horen	68
16	Duchtstu van mi wederstoot	
	Mijn conste en es niet also groot	
	Als iacops hier te voren	
	Want die bible hi in dietsche ontsloot	72
20	Ende voer zijn dicht thoeft hi boot	
	Voer dies hadden toren	
	Menich goet dicht huut hem vloot	
	Des hopic in abrahams scoot	76
24	Es hi dies vercoren	
	Ontvloen den helschen moren	
	H Et scijnt ic emmer horen moet	
	Die na wijsen rade doot	80
28	Dicken het baet hem zeere	
	Dat ghi wilt jan secht metter spoet	
	Mochti mi maken vroet	
	Dat ware mi groet eere	84

32	Te vromen hebdi mi ghegroet Daer ic mede werde ghezoet Dat hopic eer ic keere Om dat den crancken noint was goet	88
36	Dat hi ouerlast vp loet So steldic mi ter weere Want spreect ict zeere begheere IC vraghe rogier ende noch vraghe	92
40	Bi wien comt dese zware plaghe Van den vulen zonden Die wassen van daghe te daghe	
219ra	Onder die sibbe ende na maghe Nes selues minne vonden Al sent god neder eene plaghe	96
4	Waer es hi diere hem af verzaghe Tfolc leeft meest als honden Berecht mi dies ic hu vraghe	100
	Bi wien toe comt dat ic claghe	
8	Hets wonde bouen alle wonden Dat tfolc leeft dus ontbonden THoeghe es mi dit vraghen jan	104
	Maer ten claersten dat ic can	
12	Sal ic weder spreken Tleecke volc wijf ende man Willen elc andren tijghen an	108
	Haers selues ghebreken	
16	Den papen tyen zijs meest nochtan Als haren spieghel tglas daer van Es tglas naer hute ghesteken	112
	Dit vraghen es mi een zwaer ghespan	
20	Want sindert dat de weerelt began Was recht noint verstecken Ic claechs den vppersten deken	116
	Oec segghen die leecke waren die sonden	
24	Also quaet alse die papen orconden Gheleerde die soudense scuwen Datsi te so vele stonden	120
	Contrarie werken van haren monden	
28	Doet den leecken gruwen Die begherte oec van den ponden	124

	Doet vele onsculdens wesen vonden	
	Elc wilt vp andren duwen	
32	Waer soudic connen ghegronden	
	Wie bane es van desen sonden	128
	Simple zye ic verduwen	
	Houerde altoes vernuwen	
36	R Ogier vrient ens gheen bediet	
	Dat yement andren sijn quaet tyet	132
	Die selue heeft propren wille	
	Doe god den meinsche werden hiet	
40	Propren wille hi hem liet	
	Te doene lude ende stille	136
	Hoe dat tserpent hem tetene riet	
219rb	Tfruit twelke god ondersciet	
	Daer ons af quam die hille	
	Haers ondancs en waest niet	140
4	Datsi daer af smaecte yet	
	Des vielen si in scille	
	Ende moesten buter sille	
	D Ie biblele toeghet ons al bloot	144
8	Dat god den meinsche ne verboot	
	Als ware eene vrucht	
	Dandre cleene ende groot	
	Mochten si orboren ter noot	148
12	Sonder eeneghen ducht	
	Voer tleuen coes hi die doot	
	Doe hi ant leuen scoot	
	Te rechte quaems hem sucht	152
16	Ne waer dontfaermichede die vloot	
	Hute shemels vaders scoot	
	Hi ware noch int gherucht	
	Ter stede sonder lucht	156
20	I An dit hebbic wel vulhoort	
	Gherne waric bevroet voort	
	Hoe dat recht mach wesen	
	Dat vp ons daelde dat zoort	160
24	Der eerster sonden want acoort	
	Daden wi noint te desen	
	Dorstic segghen ieghen hu woort	
	Dat ghi niet ne wort testoort	164
28	Ic wane ghi vint lesen	
	Dat loen niet wert na der gheboort	
	Maer staet vp weldaden ghescoort	

	Die huter zielen resen	168
32	De welke si ghenesen R Ogier du segghes zeere wel Maer dat adaem in sonden vel Mach ons niet verdomen	172
36	Hets waer dat hi eerst was rebel Becoept edel ende onnedel Dat van hem es comen Ia int werlike ghequel	176
40	Want twijf drijft den aerbeit fel In haers kints voert dromen Die man maect van pinen gheswel	
219va	Ende sweet dicken menich dropel Want hi moet begomen Die noot dorst van somen	180
4	O f die eerde was besmit Daer wi alle sijn hute ghespit Hoe souden wi zuuer ghewesen Die dinc moet slachten elc weet dit	184
8	Dien huut wien so es ghehit Dit sietstu sonder lesen Nu es die ziele vervaerwet wit In der helegher vonten pit	188
12	Twifelt niet van desen Dies niet gheloeft vaert int ghesit Der hellen daer lucifer in sit Gheuest met helscher pesen	192
16	Ende quelt al sonder ghenesen D Oe aue rogier dine ruuthede Meerct dat die meinsche also ic zede Properen wille ontfinc	196
20	Of hi willende mesdede Bi quader ouerhorichede Wien tyet hi die dinc Verboden so wert hem die stede	200
24	Daer niemene plach quade zede Om dat hi ouer ghinc Den properen wille hebben wi mede Elc zye dat hine wel bestede	204
28	Ende gheue hem vroet bewinc	

	Els wert hi areminc	208
	A y lieue jan ghi segghet ware	
	Maer drie vianden zijn te zware	
32	Elken waer hi belent	
	Dat vleesch dat hem cleeft so nare	212
	Die weerelt die haer toeghet vorbare	
	Ende telsche serpent	
36	W ie es ter weerelt hare of dare	
	Die dese drie heeft so ommare	216
	Hine werter bi verblent	
	Dor gode jan leere mi so clare	
40	W ant ic bem in so groeten vare	
	Dat ic mach in den hent	220
	Van eeneghen zijn ghescent	
219vb	R ogier wiltu tware lyen	
	Dune suls gheenē van den drien	
	Antyen dijn sneuen	224
4	Gram bem ic vp di van dien	
	Dattu wils den duuel tyen	
	Dijn sondelic leuen	
	Niet mach hi di ontvryen	228
8	Dinen propren wille moet gheschien	
	God heeftene di ghegheuen	
	Hi es quaet wes des vorsien	
	Der wrake ne saltu niet ontvlyen	232
12	W ilstu ant quaet doen cleuen	
	Du werts daer omme verdreuen	
	D ie duuel ne mach niemene deeren	
	Die hem daer ieghen wille weeren	236
16	Maer hi mach quaet raden	
	Die met rechte hem wille gheneeren	
	Sonder bedrieghen of sonder zweeren	
	W at mach die duuel hem scaden	240
20	Sduuels raden of besmeeren	
	Mach niet scaden twee peeren	
	Den goeden wille ghestade	
	Maer die hem laet den duuel queeren	244
24	Die ziele van hem sal hi verteeren	
	Ende doense met hem baden	
	Int bat sonder ghenaden	

	I An so hore ic danne wel	248
28	Al sijn temptacien snel Int toeval daers niet ane Maect die wille daer ieghen ghescel	
	Die duuel doet gheene so fel	252
32	So nes te weder stane Daelt yemene int helsche ghequel Dat doet die wille <i>ende</i> niemen hel	
	Al helpster toe sduuels tane	256
36	Hoe dat raet gaf die duuel Caym te verslane abel Sijn wille was des bane	
	Dits goet te <i>verstane</i>	260
40	N A dien dat mijn wille doet Dat ic bem quaet of goet So es mi wel van nooden	
220ra	Dat mi huwe leere bevroet	264
	Hoe dat ic sal stelpen sine vloet Datso mi niet ne doode	
4	Al heldet te dogheden mijn moet Ic hebber toe so crancken spoet	268
	Dat ics ontbluue oode Leert mi dat ic werde <i>verhoet</i>	
8	Mijn wille dat ict niet ne boet Ten laetsten voer gode	272
	Daert al sal staen te lode	
	R Ogier ic doe di bekinnen	
12	Het comt hute crancker minnen Die du te gode waert draghes	276
	Vp ghenouchten staen dine zinnen Daer du mede <i>verblents</i> van binnen	
16	<i>Ende</i> int weldoen traghes Wiltu niet die helle winnen	280
	So moetstu weldoens beghinnen Tquade vlien dattu plaghes	
20	Laetstu weldoen in di dinnen God sal vp hu die boete hinnen	284
	Sye dattu tfuule af iaghes Eer du berste hebs sdaghes	
24	S Oete raet gheefdi mi jan Die alle dinc vermach <i>ende</i> can	288
	Moete mi weldoen leeren Te <i>versaghene</i> ic mi began	

28	Doe ghi mi eerst sprakes an Ic duchtete van onneeren	292
	Want leec so kenne ic mi nochtan Bem ic een deel bevroet der van	
32	Des wille ic mi tote hu keeren Ende van den vleessche berecht sijn dan	296
	Dat metter zielen hout ghespan Hoe ic sal gheweeren	
36	Dat mi niet sal deeren R ogier eist dattu claer sies	300
	Dune suls der zielen verlies Den vleessche niet tyen	
40	Wat mach die lichame dies Dat die ziele maect verkies	304
	Van dat die oghen sien Hute der zielen comt dat nyes	
220rb	Want verstannesse hier in blies Ende gaf wille vryen	308
4	Hoe bestu rogier so ries Dattu tmesdoen den vleessche tyes	
	Waenstu die ziele ontvryen Wies wille moet ghescien	312
8	B meerct eenen lichame doot So moghestu verstaen al bloot	
	Sijns leerens bedieden Hine porrede cleen no groot	316
12	Sint dat hem de ziele ontscoot Diere ouer hadde ghebieden	
	Ter zielen waert dat vleesch hem boot Te haren dienste telker noot	320
16	Als een haerre maysnieden Dus eist beseffelic alsoet	
	Wel gheseit es onbescroet Datsi tonrechte rieden	324
20	Vp tfleesch diet hem tieden O f die lichame niet en can	
	Let ghepornen dat hem cleeft an Als die siele es huut	328
24	Hoe wiltu hem tyen dan Tmesdoen daer die ziele bi wan	
	Den helschen besluit Al hout hi met hare een ghespan	332
28	So nes maer vercleet daer van	

	Ende bouen verhuut	
	Of ic nu sloughe eenen man	
	Soude mijn cleet ontfaen den ban	336
32	In der schepenen luud	
	Andwoort scolier ruut	
	I An dat ware groet onrecht	
	Soude tcleet also ghi secht	340
36	Ghelden smeinschen scouden	
	Die mauwe es an den arem ghehecht	
	Of die arem maect gheuecht	
	Hoe salse stille houden	344
40	Claer hebdi mi dit berecht	
	Ic duchte ic bem so ruud een knecht	
	Inne salt cume onthouden	
220va	Ende omme dat ic vinde so lecht	348
	Huwe andwoerde sal ic hecht	
	Int vraghen verbouden	
4	Mijn peinsen onthouden	
	C An tfleesch niet doen so ghi secht	352
	So dincke mi dan groet onrecht	
	Dat bequellen moet	
8	Die ouer mate diemen hem secht	
	Van spijsen diet quetst ende aerghet	356
	Twelke dien wille doet	
	Eist van allen wetene slecht	
12	Beuaen bi der zielen plecht	
	So ware ic gherne vroet	360
	Of het draghen moet tgheuecht	
	Van den qualen leen mi hu lecht	
16	Want ic noch niet verstoet	
	Of tfleesch die mesdaet boet	364
	H Ore rogier mine tale	
	Ic sal hu berechten wale	
20	Dat hopic dit vraghen	
	Dat vleesch beseft gheene quale	368
	Die siele moet selue al te male	
	Die onsochticheit draghen	
24	Der zielen wille roupt hale hale	
	Diere gherechten groet ende smale	372
	Vet vleesch willic beiaghen	
	Dat die ziele dit al betale	
28	Es wel ghemeten bi desen pale	
	Wilsoe haer ouerdaet traghen	376

	Soe vellede wel die plaghen	
	A ls die ziele an heeft ghedaen	
32	Tfleesch also du heues verstaen	
	Ghelijc eenen cleede	380
	Moet voetsel voert ontfaen	
	Salt in wassene voert vulstaen	
36	Naer natuere bereede	
	Al heeft nature tfleesch beuaen	384
	So moet den wille zijn onderdaen	
	Te lieue <i>ende</i> oec te leede	
40	Als wille <i>ende</i> lust beede vp staen	
	Ommate voetsel also saen	388
	Spruut daer quale dats waerhede	
220vb	Naer twijsen der weede	
	R Etene bidt te elker stede	
	Datmen orbore dats waerhede	392
4	<i>Ende</i> vlye oec ommate van ouer hate	
	Die wille nes niet vernoucht hier mede	
	Al ware sine alleene die stede	
	Te cleene ware <i>hem</i> die sate	396
8	Die ziele worde bevreet der lede	
	Nu hout dien wille van niemens bede	
	Eer ombeeret hi der bate	
	Eer hi hem yet ghelate	400
12	D ie ziele die den wille in heeft	
	Daer beseffelicheit an cleeft	
	So moet al ghedoghen	
	Die wrake die quaet doen gheeft	404
16	Want so selue es diere sneeft	
	Dit es claer voer hoghen	
	Al scijnt an tfleesch dat beeft	
	Hute ouermaten daert bi leeft	408
20	Naer tbuten vertoghen	
	Der sielen gheuoelte diere reeft	
	Van der qualen diese dorweeft	
	Dus doese quaet doen verdroghen	412
24	Dies niet te werne <i>hem</i> poghen	
	G Hetoecht jan hebdi mi wel	

220vb2

REtene: De oorspronkelijke lombarde is vrijwel geheel uitgeradeerd en vervangen door een (blijkens de context) fontieve letter in zwarte inkt door een latere hand. Uit de vorm van de restanten van de oude lombarde kan worden opgemaakt dat er de letter T heeft gestaan.

	Dat mi tfeesch no die duuel	
	Niet mach verdomen	416
28	Berecht mi van der weerelt fel	
	Of so der zielen es rebel	
	So doetso hare vromen	
	Haer troest dinct mi een cranc ghestel	420
32	Maer het dinct den ghenen spel	
	Die eerdsche weelde gomen	
	Ic wane die tijt noint gheuel	
	Dat volc ghemeene es so snel	424
36	Omme rike becomen	
	Ic siet daer omme al dromen	
	R ogier vrient verstant ende hore	
	Die weerelt was smeinschen orbore	428
40	Ghemaect al te samen	
	Dies ware sinen nootdorst core	
	Al zweghe hi ter doot van restore	
221ra	Hine dorsts hem niet scamen	432
	Nu es mijn wille also dore	
	Dat hem lieuer bet vp score	
4	Dan mi mach betamen	
	Of ic ouer mate niet store	436
	Ende in weelden mi versmore	
	Waer salic els cramen	
8	Dan in die helsche bramen	
	G heorlooft es dat hem elc houde	440
	Bewacht van hitten ende van coude	
	Ende redelike oec voedt	
12	Waert dat elc tgoet orboren woude	
	Te maten al die weerelt soude	444
	Staen sonder euelmoet	
	Nu stelt hem elc ter ouerden voude	
16	Te orborne van seluere ende van goude	
	An heyken caproen of an hoet	448
	Moyheit es al des meinschen vroude	
	Lacen alsmen moet onder moude	
20	Es al verloren tgoet	
	Dat moyheit vp haer loedt	452
	D ie weerelt gheeft gheen occusoen	
	Den meinsche dat hi soude mesdoen	
24	Of in sonden sneuen	
	So gheeft alle dinc in haer saysoen	456
	Ter noot alsoe soe heeft gheploen	

28	Hem allen die leuen Waenstu of di mate es ontfloen Ende du ouerdaet wils doen De weerelt bane gheuen Wat mesdoet clocke of caproen	460
32	Dattu verwes zwart of groen Niet maer therte heuen Sal omme die moyheit beuen Dus moghestu rogier sijn beuroet	464
36	Dat die weerelt niet ne mesdoet Sone heeft wille gheenē Datsoe die creatueren voet Ende lauet metter spoet	468
40	Dat doet natuere al teenen Met haerre vrucht es elcs iaers spoet Daer so den meinsche mede groet	472
221rb	Ten orbaren den ghemeenē Die te maten daer in wroet Hem so doet de weerelt goet	476
4	Deelt hijs voert den cleenen In gode mach hi verheenen Die heere god in sijn secreet Hadde gracie al voer reet	480
8	Der zielen eer hise wrochte Die gheest der zielen datso weet Redene wijsheit ondersceet Kennesse ende goet ghedochte	484
12	Den goet willeghen soe beleet Werken so haer noyt vermeet Alst die wille versochte Ten weldoene es soe ghereet	488
16	Ontgaet haer yement dats haer leet Vp dat soene houden mochte Ende hi haers yet rochte Der zielen so zijn alle de sinnen	492
20	Onderdaen met groeter minnen Als haerre rechter vrouwen Gracie doet haer claer kinnen Bi der consiencien binnen	496
24	Der weerelt ghetrauwen Als lusten te pornen beghinnen Wilsoe so machse wel verwinnen Ende bliuen buten rauwen	500

28	Maer rust so onder der lust vimmen Lust sal haer gracie ontspinnen Met ghenouchten crauwen Ende hare also ghelauwen	504
32	GR acie wille haer tallen dinghen Ordineren ende minghen En ware ten zonden Quaet doen wilsoe niet ghehinghen	508
36	Properen wille moet voert bringhen Als ware gheen vonden Die wille mach die zinne dwinghen Hem ne mach gheen ontspringhen	512
40	Docht den wille ghebonden Al waert dat die zinne vinghen Daermen zonde hute mochte bringhen	
221va	Docht den wille niet monden So ontseit telken stonden Sye hier des willen werc al plat	516
4	Die meinsche es ghelijc eere stat Die moet zijn bewaert Elc zin es een hopen gat Dor twelke in mach trecken dat	520
8	Lichte die de stat bezwaert Verstannesse nes niet lat Te verstande wie of wat In die stat gheet of vaert	524
12	Redene kennet dor gheenen scat Liet so also lijden tbat Maer saen so haer dat verclaert Voer den wille galiaert	528
16	DE wille es deser stat coninc Hi mach laten of doen die dinc Al na zijn gheuouch Al dede hem redene een bedwinc	532
20	Met prouuen ende soe aen ghinc En es hem niet ghenouch Die ghenouchte daer so an vinc Laet hem niemene doen ghebrinc	536
24	Dan daer hem lust toe drouch Daer ne helpt ne gheen ghesinc Dat hi dijnre saken wille verminc Daer hi dus spyen plouch	540
28	Wie daer omme weende of louch	

	I An mi dincke an hu spreken	544
	Der sielen ne mach niet ghebreken	
	Wat soe wille so heuet	
32	Wilsoe doen vp haer sal leken	
	Gracie sone blijft niet bezweken	548
	Van hem diet al gheuet	
	Wilsoe oec weldoen van haer steken	
36	So wert lucifer haer deken	
	Daer tcouent al beuet	552
	God sal tvleesch niet bescant reken	
	No oec quaet doen vp hem wreken	
40	Want het niet en sneuet	
	Maer soe an wien dat cleuet	556
	E ist also ghi hier bediet	
221vb	Sone dochte de lichame niet	
	Hine mach hem seluen gheneeren	
	Maect mi vroet of ghijt ghebiet	560
4	Twi god tfleesch werden liet	
	Oft helpen mach of deeren	
	Al twerc ghi der zielen tyet	
	Omme datso es in wille ghevryet	564
8	Die haer niemen mach weeren	
	Sech mi hoet dus es ghesciet	
	Het dincke mi so vremde een liet	
	Moestic sberechtsens ombeeren	568
12	Ic hilt al ouer sceeren	
	R ogier nu verstant mi nare	
	Ic sal di toeghen datso clare	
	Du sulles verstaen wale	572
16	Ombemeerct es die dinc zware	
	Die wert int openbare	
	Bi bewijse smale	
	Siele <i>ende</i> vleesch zijn zeere contrare	576
20	Te samen nochtan te eenre pare	
	Te berghe <i>ende</i> te dale	
	Die ziele becoepet tmesdoen zware	
	Twi tfleesch staet dies buten vare	580
24	Sal ic di al te male	
	Toeghen met corter tale	
	D Oe god die almoghende heere	
	Hadde ghestelt lucifeere	584
28	Bouen den inghelen scoene	
	Began die dulle ansien seere	

	Met ghenouchten elanc so meere	
	Sijn blecken an den troene	588
32	Dat ansien gaf hem quade leere	
	Want hi wart peinsende god onneere	
	Te doene met ziere hone	
	Daer so stelde hem god ter weere	592
36	Ende warpene int helsche beere	
	Daer es nu sine crone	
	Verkeert in zwaren lone	
	NA er der inghelen grote onurede	596
40	Sach god ydel die scone stede	
	Daer si vielen huut	
	Maken wi den meinschen hi zede	
222ra	Na onser beelde sonder bede	600
	Sceen die gods virtuu	
	Om dat lucifers scoenheit dede	
4	Dat hi quam ten helschen leede	
	Int donckere besluit	604
	So decte god der zielen scoenhede	
	Met eerden want na haerre snede	
8	Cleedde hise als eene bruut	
	Hoere voert an mijn luut	608
	DO e god der zielen an hadde ghedaen	
	Tflesch also ghi hebt verstaen	
12	Twelke hi van eerden wrochte	
	Doe hiet meinsche God gaf hem saen	612
	Al die weerelt onderdaen	
	In te leuene sochte	
16	Dat hi niet hant soude slaen	
	An thout dat weten dede ontfaen	616
	Verboet god diet al vermochte	
	Haddi ghehouden gods vermaen	
20	Ter hellen haddi niet ghegaen	
	Ende diene daer toe brochte	620
	Met hem zoet becochte	
	DO e adaem van der weerelt sciet	
24	Ter eerden terdine vlies hi liet	
	Ter hellen voer hi ghereet	624
	Dus es ons rogier wel bediet	
	Dat dit steruen es els niet	
28	Dan hare die siele ontcleet	
	Den vleesche wert niet ghetyet	628
	Der eerdscher ghulsicheit verdriet	

32	Want het ontfincs gheen leet In deerde noch <i>men</i> deluen siet Of god die ziele voer hem ontbiet Bi den steruene wreet Te hoerne haer beleet	632
36	H Oert een claer exempel hier van Lieden twee wijf <i>ende</i> man Die sijn eens der saken Een kint dat hi an hare wan	636
40	Twelke een deel der clergyen can Si willent moonc maken Tsamen sullen si spreken dan	640
222rb	Maken wine moonc jan Want wi daer naer haken Verstant deser woort ghespan	644
4	Ter redenen daer ict <i>omme</i> began Saltu lichte ghenaken Ende den carneel smaken	648
8	S Aelt mooncs name ontfaen Het moet in <i>den</i> cloester gaen Ende an doen tabijt Dan salmen hem doen vermaen	652
12	Wat daer ghelaten of ghedaen Moet sijn telker tijt Of tkint verbot wille ane vaen Salmen daer <i>omme</i> die cueuele slaen	656
16	Neent maer tkint subdijt Constu mi niet dus verstaen So bestu een corlyan Die stont verloren lijt	660
20	Diemen <i>omme</i> di slijt D It kint es die ziele verstaen Die cloester daer so in es ghedaen Moet die weereit wesen	664
24	Tabijt dat haer an es ghedaen Es tfleesch van der eerden ontfaen Soet hier es ghelesen Doe waest een meinsche gheheeten saen	668
28	Tverbot was daer <i>omme</i> vermaen Ende hi ghinc bouen desen Daer <i>omme</i> wart hem die helle ontdaen Daer hi in moeste bliuen gheuaen Tote die was verresen	672

32	Diene quam ghenesen D ie meinsche wart wijf <i>ende</i> man Haer <i>nem</i> meer een ghesien en can Der zielen scoenheit	676
36	Hadden si dien ghesien an Lichte si waren oec in <i>den</i> ban Daer lucifer was gheseit Sine saghen waer tfleesch nochtan	680
40	M aecte houaerde in hem ghespan Ende dede doen ghulsicheit God vergraemde hem daer an	
222va	Ende deedse beede iaghen van dan In groeten aerbeit So du wel weit	684
4	S Caemte viel hem lieden an Elc decte hem so hi best can Sijn vleesch <i>nem</i> meer te siene Twee scaep vachten god ghewan	688
8	Hi cleedde twijf <i>ende</i> oec <i>den</i> man Houerde te doene vliene Cleedinghe dor tmesdoen began Nu eist der ouerden ghespan	692
12	Men maecse bi engiene Dus meersen si der hellen ban Al decken si tfleesch nochtan Helpen si ten messchiene	696
16	Noet waert dat mense biene I An nu doet mi zijn bevroet Wat profijte dat tfleesch doet Der zielen diet an heuet	700
20	Ghi secht en weerct quaet no goet Het ne verlet no ne <i>verspoet</i> Maer daer het an cleuet Emmer seghet mi mijn moet	704
24	Na datse god daer mede loet Dat het bate gheuet Anders so waert in de vloet Beter versmoort dan ghebroet	708
28	Alst sonder weldoen leuet Hoe dat niet ne sneuet R Ogier dat vleesch doet profijt Also vele als die couele wijt	712
32	Die an <i>den</i> moont waghet	

	Den moonc toghet zijn abijt	716
	Dat hi daer leeden moet den tijt	
	Doende als die ordine draghet	
36	Es hi der ordinen recht subdijt	
	Ende onderhorich daer in lijt	720
	So leeft hi al onuersaghet	
	De moonken doen hem gheen despijt	
40	Int capitele noch verwijt	
	Ouer wien men daer claghet	724
	Hi blijft ongheplaghet	
222vb	D Vs toecht die lichame rogier	
	Der sielen die van heeft bestier	
	Datso hier es comen	728
4	In dese weerelt onghier	
	Te leedene tlijf sonder verfier	
	Datsoe heeft an ghenomen	
	Onderdaen als goet scolier	732
8	Ten ghebode die god hier	
	Sendde te haerre vromen	
	Es daer buten haer regier	
	So salse duchtig lucifier	736
12	In die helle dromen	
	Daer sal wrake haers gomen	
	T En laetsten wert oec die lichame	
	Der salegher siele abijt bequame	740
16	Voer gode den heere	
	Der verdomder wert hi blame	
	Ende eene helpe van verrame	
	In meersinghen van zeere	744
20	Die gherne zijn vleesch vet name	
	Anesiet lettele dachter vrame	
	Van den weder keere	
	Daer weelde ghedoomt wert ter scrame	748
24	Aermoede ten scoet van abrahame	
	Daer pays wert emmermeere	
	Na der scriftueren leere	
	M I dincke an hu segghen ian	752
28	Dat den lichame hanghet an	
	Der sielen als eene paruere	
	Eist datso gheraken can	
	Ten hemele so wert hi daer an	756
32	Verchierde achemuere	
	Verdient so oec den helschen ban	

	So wert haer tfeesch een zwaer ghespan	
	Binder passien suere	760
36	Dus schijnt tfeesch an wijf of man	
	Ter weerelt noyt werc began	
	Van lone teenegher huere	
	Noch oec der scriftuere	764
40	E s dat waer also ghi secht	
	So doghet tfeesch groot onrecht	
	Dat niet ne mach mesdoen	
223ra	Der sielen eist an ghevlecht	768
	Waer omme als die wille vecht	
	Ende wont den campyoen	
4	Quetstmen daer omme haer recht	
	Dat ant mesdoen es ghehecht	772
	Ende gheens quaets heeft gheploen	
	Dit dolen also berecht	
8	Datsi ghepayt rogier hu knecht	
	Anders heuet hu sermoen	776
	In eenen vulen soen	
	R ogier nu verstant na mi	
12	Te binnen salic hier af di	
	Maken in corter tale	780
	Hore hier ghelike daer bi	
	Een die dul zijns willen zi	
16	Heeft gramscap niet smale	
	Daer omme te vechtene staet zijn cry	784
	Met kniue so waent hi	
	Langhen zijns viants quale	
20	Den knijf hem so nemen wy	
	Dus blijft achter dat ay mi	788
	Te makene metten strale	
	Ende ander quaet also wale	
24	D ie siele heeft hel gheen jnstrument	
	Dat metter weerelt es bekend	792
	Dan haren lichame	
	Als soe moet werlic parlement	
28	Die werlike die trechte kent	
	Gherne dies wrake name	796
	Die siele diet hiet es hem ontwent	
	Des vaet hi den lichame present	
32	Haer instrument bequame	
	Daer doet hi den lichame torment	800
	Ommē die mesdaet ende scent	

36	Die doen dede dontame Beseft tverlies onvrame N V es slichamen vuust ghenomen Die siele sal niet connen comen Daer mede meer te slane	804
40	Met wille mach sore na dromen Doet soet dats thaerre onvromen Want so wert sweercs bane	808
223rb	Wilsoe den lichame gomen So moetene met weldaden betomen Ende wachtene van mesgane .	812
4	Anders sal soene doen domen Ter doot of anders doen rouen van somen Lede dat hem cleeft ane Dits licht te verstande	816
8	D Vs verliest tfleesch sine lede Omme der sielen aerchede Te wreken die so pliet Want als tfleesch es af ghesneden	820
12	Moet so ombeeren voert der leden Daer dat let toe diet Die tsmeets hamer wille besteden Salne doen van smedene vreden	824
16	Dus bi gheliken bediet In elc let bouen ende beneden Want die ziele heeft haer vreden Bi welken buten ghesciet	828
20	Datso binnen ghebiet V Erstontstu clærlic des boucs ghestel Rogier du souts orconden wel Die sondare lyen moet	832
24	Dat sijn quaet wille niemen hel Hem leet int helsche ghequel Want niemen hel mesdoet Ondanx noint meinsche in sonden vel	836
28	Des doet iheronimus vertel Die helich was ende goet Ware ons leuen ter doghet snel Ons leuen ware ons een bruut spel	840
32	Van karitaten behoet Werden wi ende verhoet D En loen gods jan moetti winnen Dat ghi mi hebt ghemaect te binnen	844

36	Van deser leere clare Wille de meinsche gode winnen Gracie ne sal haer niet ontdinnen Hem nes gheenen noet van vare	848
40	Goet <i>ende</i> quaet es in sijn kinnen Want loen so sal hijs ghewinnen Ten vonnesse hier nare	
223va	God late ons wille ende zinne So leeden onder sine vimmen Dat wi gheluuschen dare	852
4	Daer hi beleet die scare DR oemt di rogier slaept dijn zin Van vraghene daetstu <i>een</i> beghin Waer bestu ontbleuen	856
8	Vontstu gheene smake <i>daer</i> in So haddestu lieuer tghewin Van ghelde beseuen	860
12	Keere te mi waert dinen zin Wiltstu haspen mijn ghespin Het mach di doen leuen	864
16	Waert al dijn dat comt int zwin Der zielen daet gheen ghewin Wiltu weldoen begheuen	868
20	Du wertster omme verdreuen NA dat ghi mi jan dus voren groet <i>Ende</i> dus minlike <i>vermanen</i> doet So willic hu danne vraghen	872
24	Wat gracie es maect mi dan vroet Es van hare alle dinc behoet Hoe machse last ghedraghen Wanen comt hare tsine so goet	876
28	Datso alle dinc verspoet So ic hore ghewaghen Eist datso alle dinc broet So es die quade van hare ghevoet	880
32	Dat sise niet connen beiaghen Die dicken ouer hare claghen ME neghe leedende sondelic leuen Segghen ware <i>hem</i> gracie ghegheuen	

	Si hadden duecht ghedaen	884
	Omme dat <i>hem</i> gracie es ontbleuen	
	Moeten si an de weerelt cleuen	
36	Dus doen zijt verstaen	
	Es gracie metten quaden beneuen	888
	Weder heeft hise niet beseuen	
	Doet dinghel hem gheen <i>vermaen</i>	
40	Wat ghi hier af vint bescreuen	
	Secht mi sonder eenich reuen	892
	Twifel hebbics ontfaen	
223vb	Doet mi dien wech gaen	
	M I dincke rogier ghi sijt ontwaken	
	Wanen <i>commen</i> di so hoghe saken	896
4	Te vraghene mi ter hueren	
	Al const hiement tsegghene gheraken	
	Dijn zin sout niet connen ghetaken	
	Noch gheene creatueren	900
8	Doch salic di so vroet des maken	
	Dattu te kennen suls ghenaken	
	Eens deels harer parueren	
	Leenden wi niet an hare staken	904
12	Wrake souden wi dicke smaken	
	Van dat wi verbueren	
	Soe doet dat wi ghedueren	
	B eroghise der graciën eerst vut goet	908
16	Huut des hemels vaders scoet	
	Wie kent daer af yet	
	Noint was cleercs conste so groet	
	Sijn weten ne wart al doot	912
20	Als hi daer na riet	
	Somich wilen daer na scoet	
	Ontfinx sulken wederstoet	
	Dat hi den zin der in liet	916
24	Nochtan sal ic te diere noet	
	Na mijn verstaen ontdecken bloet	
	Hoe dat mach sijn bediet	
	Na dat so haer te ons riet	920
28	M I dincke dat gracie heeten moet	
	Huter gods minnen eene vloet	
	Sprutende van dauwe	
	Die so helich es <i>ende</i> so goet	924
32	Datso hemele <i>ende</i> eerde voet	
	Mids haren aenscauwe	

	Daer goet willich es die moet	
	Daer so vloyet so metter spoet	928
36	Wel hem diese ghelauwe	
	Alle wijsheit so <i>commen</i> doet	
	Sonder hare en es niet ghebroet	
	Die niet in hare stelt trauwe	932
40	Voer gode staet <i>hem</i> nauwe	
	D Ese gracie es also diuyn	
	Dat gheene dinc macht heeft te zine	
224ra	Soe ne vloyen der mede	936
	Die siele zuuertso <i>ende</i> maect fijne	
	So es gheuerigghe <i>van</i> brode <i>ende van</i> wine	
4	So bewacht elke stede	
	Liet so den zondeere ter caryne	940
	Van der zwarer helscher pine	
	Daeldi sonder bede	
8	So dect al onder haer slauine	
	Dat es buter helscher caryne	944
	Maer van diere zwaerhede	
	Ne doet so gheen <i>en</i> vrede	
12	I An ghi secht dat gracie heeft	
	Te bewaerne al dat leeft	948
	Tquade metten goeden	
	Twy so den eenen so an cleeft	
16	<i>Den</i> anderen so wel na begheeft	
	Doet mi des gheuroeden	952
	Het scijnt graciloes versteeft	
	So dat hi ieghen weldoen beeft	
20	Eene doghet machene moeden	
	Wilcoort so dat yemene sneeft	956
	So scijnt in sonden so reeft	
	Naer dat soe behoeden	
24	Mach al ende voeden	
	R Ogier vrient ic mach hu toghen	960
	Hoe eeneghe in gracen verhoghen	
	<i>Ende</i> andre hare ontbliuen	
28	Na dat die meinsche wille poghen	
	Om gracie so sal so haer boghen	964
	Te hem waert <i>ende</i> verstiuen	
	Wille hi der gracen werc ghedoghen	
32	So salne voestren <i>ende</i> zoghen	
	Int weldoen doen becliuen	968
	Maer doet hise in <i>hem</i> verdroghen	

36	Alsoet es in zijn vermoghen Hi mach hem seluen verdriuen Ter hellen metten keytuen	972
40	GR acie es den reyne ghelike Die dalende benet therderike Ende trect ten wortelen saen Niemen slaet den reyn zwike	976
224rb	Wie datter ieghen hout strike Die mach verscheit ontfaen Ne waer die duuct binnen sinen slike Ende tselfs daer hute ne kike	980
4	Die es zijnre droecheit baen Al vloeyde twater ouer den dyke En holpe hem niet van eere kryke Soudene twater dwaen	984
8	Hi moester hute gaen D it huut gaen so es bediet Dat die meinsche al tgheent vertyet Dat gracie mach verdriuen	988
12	Eist dat hi quade luste vliet Ende hem seluen ter graciën biet An hem sal so haer wriuen Maer die der weelden anesiet	992
16	Ende daer in te dukene pliet Dien mach so ontbliuen Men mach so die ewangelye lyet Te samen twee heeren dienen niet	996
20	Die onderlinghe kiuen Ende an beeden becliuen GR acie gheenen meinsche laet Maer die meinsche haer ontgaet	1000
24	Bi sinen mesleede Goet willich altoes so staet Der zielen te zayene haer zaet Vp dat soere selue toe reede	1004
28	Of de reyn doet vut commen tsaet Bi wien comt dat droecheit scaet Den dukere in zine stede An graciën zijde en es gheen beraet	1008
32	Maer so wille dat elc ontfaet Voetsel binnen haerre weede Ende sijn weldoen breede I An ic hebbe wel verstaen	1012

36	Dat elc gracie heeft ontfaen Behoudse wel die wille Al es een van zonden de baen So salne zuueren <i>ende dwaen</i>	1016
40	Met berauwenessen stille Wille hi doghet ane vaen Wat hi voren heeft mesdaen	
224va	Hi ontvliet der hille Verhoert hi oec singhels <i>vermaen</i> <i>Ende</i> hi gracie wille ontgaen	1020
4	Vp der hellen sille Staet hi ghereet ter pille N Och soudic van gracen vraghen Wildi niet daer af wanhaghen	1024
8	Ende ic berechtens ware weert Van somen horic ghewaghen Die van gode in haren daghen Voer andre waren weert begheert	1028
12	Disciple vremde <i>ende</i> som maghen Cristus wildese hem an draghen Ende heeftse selue gheleert Saulus die met zwaren plaghen	1032
16	Kerstin gheloue waende af vaghen God heeft hem niet ghedeert Maer sine aertheit ghesmeert O F dese in gracen waren <i>vercoren</i>	1036
20	Ende andre vele daer wi af horen Wanen quamen hem die auontueren Sijn eeneghe daer toe gheboren Sochte so commen si te voren	1040
24	Wien sulc lot ghebueren Eens anders ketene es messcoren Wat men daer in slaet het blijft <i>verloren</i> Ende werct al int zuere	1044
28	Die tgheloue wilde testoren Ende meest den kerstinhede dede toren Verlichtede die scrifture Daer na in corter hure	1048
32	M Attheus oec die den tol liet Doene hem <i>cristus</i> volghen hiet Hi bleef naer hem gaende Hoe es hem tgheluc ghesbiet	1052
36	Om de gracie ne bat hi niet	

	Diene soucoers spaende	1056
	Die magdaleene oec besiet	
	Hoe sonde was van haer ghetyet	
40	Alse dwoort gods <i>vermaende</i>	
	Doet mi hier af claer bediet	1060
	Of god den meinsche onderwiet	
224vb	Eene houdende staende	
	Ende andere neder slaende	
	R Ogier ghi hebt hier gheuraghet	1064
4	Tgheent dat grote leeringhe draghet	
	Hoe eeneghe zijn vercoren	
	So maria was die maghet	
	<i>Ende</i> andre <i>daer</i> ghi af hebt ghesaghet	1068
8	Maertelaers <i>ende</i> confessoren	
	Eene andre zondare claghet	
	Dat hem gracie es ontjaghet	
	Daer omme es hi verloren	1072
12	Dijns vraghens mi wel behaghet	
	Hoe naer dat scriftuere ghewaghet	
	Dat god heeft ghescoren	
	Sal ic di doen horen	1076
16	D At den meinsche sonden ghesciet	
	Es bi faeuten van graciën niet	
	So bleue hem gherne beneuen	
	Als hi quaet doende haer ontvliet	1080
20	Dan wert der graciën niet ghetyet	
	Sij dat ware beseuen	
	Want als hi te beterne pliet	
	Gracie die hem tquade ontriet	1084
24	Wille echt in hem cleuen	
	Eist dat hi voert zonden <i>vertyet</i>	
	Metten <i>vercornen</i> wert hi ghewyēt	
	Naer verdiente verheuen	1088
28	Int eewelike leuen	
	V erstant rogier mine woort	
	Ic doe di horen rechte voort	
	Dat god vercoes hem <i>somen</i>	1092
32	Prijzen mochte hi sine gheboort	
	Wien gheualt dat saleghē coort	
	Als een te zine ghenomen	
	Hoe dat ons allen niet behoort	1096
36	Te hebbene tupperste confoort	
	Elc mach te hemele <i>comen</i>	

	Ontdaen so es hem die poort	
	Die in weldoene houden acoort	1100
40	Van sonden achter dromen	
	Wint der zielen vromen	
	EEn erdin potter verkennt al	
225ra	Wat eerden hi orboren sal	1104
	Int zwarte welke int rode	
	Der swarter abelheit es so smal	
4	Dat verloren ware den val	
	Vp hare van den lode	1108
	Dus die heere diet al beual	
	Voerwiste der meinschen ghetal	
8	Wat elken was van noode	
	Elken heeft hi ghegheuen stal	1112
	Eenen vp berch anderen int dal	
	Leuende ende doode	
12	Dit mach elc merken ode	
	Als een werc man heeft ghesocht	1116
	Vele consten ende vulbrocht	
	Menich scoen engyen	
16	Of te houdene heeft bedacht	
	Eeneghe heeft hi ghehacht	1120
	Wien vraecht hi van dien	
	Die hem weerde dade cracht	
20	Die const ware ieghen verpacht	
	Dit comt elc weet huut wien	1124
	Hebstu te verstane macht	
	Dit exempel rogier dracht	
24	Di sal berecht ghescien	
	Van dattu vraghes myen	1128
	God die maecte van beghinne	
	Alle dinc huut groter minne	
28	Dat wi souden orboren	
	Also tscrifture doet kinnen	1132
	Coes hi bi vorsienen zinnen	
	Sijn deel hute voren	
32	Verstant ic sal di doen an jnne	
	Dine verstanne ne si dinne	1136
	Want hise heeft gecoren	
	Wes besich met desen ghespinne	
36	Dat mach di comen te ghewinne	
	Wiltu na mine woort horen	1140
	Tvraghen wert niet verloren	

	D oe god sijn weerc al hadde ghedaen	
40	Elke dinc thare ontfaen	
	Also hijt hadde beset	1144
	Coes hi IIII deele hute saen	
225rb	So ons die leerare doet verstaen	
	Meester jan belet	
	Van den steden wildi vp slaen	1148
4	Themelrike sonder waen	
	Wien betaemde hem bet	
	Daer werden si met hem ontfaen	
	Die sinen gheloue sijn onderdaen	1152
8	Ende naer sine wet	
	Leuen ombesmet	
	H ute der hoegher stede scone	
	Daelde die heleghe gods sone	1156
12	Doe hi meinscheit an nam	
	Ende drouch cruus ende crone	
	Om beteren na der scrifturen tone	
	Dat hadde verbuert adaem	1160
16	Des wert hi in die zonden hone	
	Wijsende gode te lone	
	Den quaden wert hi gram	
	Versteken werden daer die ghone	1164
20	Die hier niet danckens sijn ghewone	
	Ihesumme den heere lofsam	
	Van dat hi neder quam	
	D An ten tijden coes die heere	1168
24	Heleghe daghen die nu zeere	
	Sijn ghelaten dalen	
	Wel toghet ons der bible leere	
	Dat hi wille datse de meinsche eere	1172
28	Ende viere al te male	
	Vp weerc daghen hem gheneere	
	Gherechteliken sijn goet meere	
	Daert mede mach betalen	1176
32	Ende in maten doen die theere	
	Want men siet vele qualen	
	Hute ghulsicheden halen	
	A ls tfolc die mesdaghe vieren sal	1180
36	Eist met sonden besich meest al	
	Hoe dat sijn weerc laet	
	In tauernen maket ghescal	
	Also te vierne god niet beual	1184

40	Na dat ghescreuen staet De mesdaet es sonder ghetal Die tfolc antiert groet ende smal	
225va	Als het ledich gaet Het scijnt niement ducht den val Diemen daelt int doncker dal	1188
4	Elc ne rouct wient scaet Mach hi sijn versaet VVerlike solace antieren	1192
8	Es nu der meinschen visieren Some gaen messe horen Dan loepen si als wilde dieren	1196
12	Haer vleesch peysteren ende aysieren Des hem dickent comt thoren Vp dese daghen was gods visieren	
	Dat elc te betterne hem soude bestieren Die mesdaet van te voren	1200
16	Die anders desen dach regieren Danne goede dinghen maitenieren Doen die ketene snoeren	1204
	Die si hebben ghescoren HOe men die mesdaghe vieren sal Toeghet die spiegehele van zonden al	
20	Dien ic dichte voer desen Dat god hiet ende beual Moyses diet niet ne hal	1208
24	Vintstu in exedo lesen Oec beschrijft ysaye den val Van die meersen tauernen ghescal	1212
28	Dat wee sonder ghenesen Menich es doot die oec bequal Sine ghulsicheit want sonder ghetal	1216
32	Sijnre qualen huut gheresen Des wane ic seker wesen VAN den dinghen coes die heere	
	Te hem waert houdende nemmeere Dan tiende ende offerande Die de papen ende die ruddere	1220
36	Doen ontfanghen dat de ruddere leere Sal stichten elkerande	1224

	Dandre omme dat hi verweere	
	De aerme van alre deere	
40	Metten scaerpen brande	
	Dese twee state doen gheene neere	1228
	Tghemeene volc wint hare theere	
225vb	Te poerten ende te lande	
	Omme den dienst tweerande	
	H Et en es niet gheseit van desen	1232
4	Datsi ledich souden wesen	
	Ende der weerelt weelde soucken	
	Ruddren moeten varen reysen	
	Te velne alle onrechte peinsen	1236
8	Gheens quaets aes selne roucken	
	Papen moeten zinghen lesen	
	Gheestelike zielen ghenesen	
	Naer tleere der boucken	1240
12	Eist datsi ledich goet verteesen	
	Haer loen ne wert kriecken no fresen	
	Maer binnen den helschen houcken	
	Sal die duuel haers roucken	1244
16	H Oe datmen tiende sal gheuen	
	Ende offerande hebbic ghescreuen	
	In den spieghel van zonden	
	Bi der bybele eist wel beseuen	1248
20	Doe dat caym ende abel waren int leuen	
	Dat mense gaf tien stonden	
	Want caym dede abelle beuen	
	Om dat de zijne meest was verheuen	1252
24	Doodde hine met wonden	
	An wien hare tyen blijft cleuen	
	Of refuus werden verdreuen	
	Ten hole ten helschen honden	1256
28	Dits wel in exedo vonden	
	D ie heere diet al mach bedieden	
	Coes oec sijn deel hutten lieden	
	Also hi wel mochte	1260
32	Noch bi beden noch bi mieden	
	Noch bi wijsen diet hem rieden	
	Maer soet hem goet dochte	
	Eerst so coes hi sine maysnieden	1264
36	Bi wien hi wilde dat teekin ghesciede	
	Die hi daer in wrochte	
	Ten laetsten sal hijt al verwieden	

	Na der ewangeliste bedieden	1268
40	Die goede lieden int sochte	
	Dandre int helsche gherochte	
	S Vlc al en es hi niet vercoren	
226ra	Heuet so in zeden te voren	1272
	Sinen properen wille	
	Gracie es in hem gheboren	
4	Wille hire na werken ende horen	
	Hem en es gheenen noot van hille	1276
	Hi mach wille hi te gode behoren	
	Wille hi niet so bliue verloren	
8	Ten helschen ghequille	
	Want so wi tleuen orboren	1280
	Also es ons den loen ghescoren	
	Ten hemele ende ter hille	
12	Niemen ne si des in ghescille	
	D Ie lieden segghen dat si souden	1284
	Alle gherne zijn behouden	
	Ten rike van daer bouen	
16	Maer in haer quaet doen si verbouden	
	Ende quaet doen si altoes ontsouden	1288
	Als loghenaers verscrouen	
	Die in karitaten vercouen	
20	Ende hoe datsi die tonghe vouden	
	Gode si cleene verdouen	1292
	Die weerelt vouden si ende vervouden	
	In rijcheden es al haer houden	
24	Wanen si gode so louen	
	Ende gracie in hem houen	1296
	N Een si jan dats openbare	
	Die hem de weerelt trecken te nare	
28	Moeten gode achter laten	
	Want die ewangelie seit clare	1300
	Die dienen wille twee heeren contrare	
	Sal den eenen verhaten	
32	Die dor ons leet die passie zware	
	Make ons die weerelt so ommare	1304
	Mids sijnre karitaten	
	Dat wi in dien dach van vare	
36	Behoren moeten ter heleggher scare	
	Gherekent vrye laten	1308

	Ter hoegher hemelscher saten	
	I An waer sidi nu ontbleuen	
40	Coondi niet meer berechtens gheuen	
	Sone wildi <i>nemmeer</i> dichten	1312
	Emmer blue ic hu beneuen	
226rb	W ant in mi hebbic beseuen	
	Dat huwe woerden stichten	
	Mochten huwe woerden in mi so cleuen	1316
4	Dat ic leerde scuwen tsneuen	
	So prijsdic hu berichten	
	Vul ruutheden es al mijn leuen	
	Helpt mi so dat si verdreuen	1320
8	In mi <i>ende</i> nemmeer vp richten	
	Els salic ieghen di vichten	
	V Echten ieghen mi rogier	
	Selden pleghet goet scolier	1324
12	Alsoe voert te ghane	
	Als ic hu eerst an sprac hier	
	Sceenstu gaende al bestier	
	<i>Ende</i> gheens quaets bane	1328
16	Twy so bestu vp mi so fier	
	Ic hebbe altoes sonder dangier	
	Berecht dine vermane	
	Met hoofscheden wert di bediet	1332
20	Dattu vraghen wils besiet	
	Vp hopen van vulstane	
	Ende sonder myen te tane	
	I An dits minlic gheseit	1336
24	Dat ic dwoort in gheenre aercheit	
	Sprac wille ic wel zweeren	
	Mijn zin bi hu wert wel besteit	
	Vp dat mijn herte niet <i>en</i> vergheit	1340
28	Dat ic hier mach leeren	
	Doe ghi te mi spraect ontbeit	
	W aerliken <i>ende</i> node ic deit	
	Ic duchte mi van onneeren	1344
32	Nu horic dat ghi mi vulmeit	
	<i>Ende</i> omme mine bate aerbeit	
	Wel mocht mi namaels deeren	
	W ildic mi van hu keeren	1348
36	V Vie dat openbare siet	

	Datmen <i>hem</i> gheen verlies en biet	
	Ne waer waesdom groot	
	Te prisene dincti mi niet	1352
40	Die den biddenden ontvliet	
	Het ne dade hem noot	
	Een deel bem ic ghevryet	
226va	In dat ghi mi hebt bediet	1356
	Elc vraghe ombescroet	
	Nu es soe ghesciet	
4	Sint ghi mi te stane riet	
	Dat ic ware lieuer doot	1360
	Dan int vraghen bloot	
	V an gracen hebdi mi berecht	
8	Nu biddic hu dat ghi mi secht	
	Twesen der natueren	1364
	Hoe es so an den meinsche ghehecht	
	Of wats haer werc ouer recht	
12	In die creatueren	
	Maect so daer in pays of gheuecht	1368
	Maect so die lieden crom of recht	
	Toeht mi hare parueren	
16	Hier toe gheberst mi hu lecht	
	Want ic bem so ruude een knecht	1372
	Leec van der scriftueren	
	Ghelijc minen ghebueren	
20	R Ogier de wijse cathoen seghet	
	Ant niet weten te min leghet	1376
	Als men wel wille leeren	
	Wie dat gherne vraghens pleghet	
24	<i>Ende</i> die andworde wel dor heghet	
	Hi comter bi dicken te eeren	1380
	Die den vraghene wanconst dreghet	
	Leeringhe es in hem ontweghet	
28	Dit so en es gheen sceeren	
	Eerst sceen dattu waers ontseghet	1384
	Dattu te mi begonst keeren	
	Den scilt <i>ende</i> di verweeren	
32	G Od late mi so langhe leuen	
	Dat ic yet moet hebben ghescreuen	1388

	Dat mi mach verstiuē	
	Daer doghet in mach zijn beseuē	
36	Ende dat bewijs hem moete gheuē	
	Die hem daer an sal wriuē	1392
	Sit hier rogier mi beneuē	
	Soe dine verstantesse cleuē	
40	An dat ic sal scriuē	
	Hoet natuere heeft bedreuē	1396
	Dese versten dese verheuē	
226vb	Berechts sals di becliuē	
	Sonder eenich kyuē	
	GR acie ende natuere mede	1400
4	Sijn werkende in groeter waerhede	
	Ende huten vppersten comen	
	Gracie was eerst ende dede	
	Natuere werden ende hebben stede	1404
8	Des willicse hoochst nomen	
	Nature hout ruste no vrede	
	So scept alle dinc van lede te lede	
	Maer tondancke hem somen	1408
12	Waert datso werkens vermede	
	Alle dinc te ghinc sonder bede	
	Hier vp mach so romen	
	Quaemt haer yet te vromen	1412
16	V ilstu ghelike hier af sien	
	Besich maerten ende marien	
	Die twee ghesustren waren	
	Maria wilde alle dinc vertyen	1416
20	Gode louen ende benedyen	
	Allen lemmer liet so varen	
	Maerte ne conste haer niet ghevryen	
	So wilde bestierens plyn	1420
24	Des casteels orbaren	
	Dicken moeste haer last ghesien	
	Want gheenen lemmer wilde so vlyen	
	No haer seluen sparen	1424
28	Dit deedse dicken verzwaren	
	D Ese maerte es natuere	
	Die weerct in elke creatuere	
	Daer so bi voert coemt	1428
32	Soe bestiert al tsoete ende tsuere	
	Sone rust in gheere hure	
	Wien het scaet ofte vroomt	

	Al eist dat haer strijt ghebuere	1432
36	Lieuer soe daer in gheduee	
	Ende so fel zij ghenoomt	
	Dan soe haer neerensteit scuere	
	Sye hier van maerten die figuere	1436
40	Die de weerelt begoomt	
	Van nootdorste ende betoomt	
	TEerst so porret so tfiermament	
227ra	Sterren daer an planeten omtrent	1440
	Naden viesieren ons heeren	
	In die planeten es so gheprent	
4	Bi dien so haer werc neder sent	
	Ter eerde dans gheen sceeren	1444
	Deen so eert dander so scent	
	Dit maect so siende ende dat blent	
8	Na der sterren bekeeren	
	In al dat es natuere haer hent	1448
	Alleene so doet haer omme went	
	Staet minderen ende meeren	
12	Meneghen te deeren	
	DEsen omme loep maect eenen rebel	1452
	Wesende dit leest men wel	
	Eenen andren goedertiere	
16	Desen ruude ende desen abel	
	Eenen traech eenen andren snel	1456
	Na ziere planeet bestieren	
	Hi doet oec sijn den winter fel	
20	Den somer sochte behaghel	
	Die tlant doet verchieren	1460
	God die eerst maecte tghestel	
	Kent den loep ende niemen hel	
24	Ende doet die sterren regieren	
	Elke na haerre manieren	1464
	DIe natuere van hem leden	
	Bestiert alle dinc hier beneden	
28	Na dyuersche ghijsen	
	Deen leeft in groter vreden	1468
	Dandre in groeter aercheden	
	Elken macher af grijsen	
32	Ackers bosschen bomen preden	
	Veranderen elcs iaers na der zeden	1472
	Shemels omme bijsen	
	Voghelen dieren oec verbeden	

36	Naeture daer of si niet <i>versceeden</i> Des mach mense prijsen	1476
	Bouen den meinschen onwijsen V Vant die beesten weten niet bet	
40	Dan natuere in <i>hem</i> leden set Ende dat doen si al teenen	1480
	Die meinsche heuet <i>een</i> ander wet 227rb W ant hi es een <i>cristus</i> let	
	In wien hi mach vereenen Naer dattene doepzel heuet benet	1484
4	W ille hi leuen naer gods wet W achte hem van sonden onreene Maer mint hi eerdsche weelde vet	
	Ontnauwen mach <i>hem</i> wel twijncket	1488
8	Van den rijken reenen Twelke es belooft <i>den</i> cleenen I An ghi segghet na mijn <i>verstaen</i> Dat al des meinschen dinghen gaen	1492
12	Na den loep van bouen Die ghulse natuere heeft ontfaen Sal god die dor ghulsheit slaen So es sijn lot verscrouen	1496
16	Eist bi gode so eerst ghedaen So scijnt hi zyn der zonden baen Hoe mach hise louen Men predict die hem hier <i>niet</i> dwaen	1500
20	Van quade datsi werden gheuaen In den helschen houen Daer niet cesseert dat droeuen D Ie wel gheborne mach wel romen	1504
24	Dat zyn lot goet es betomen Vp quaet doen micti niet En mach <i>hem</i> scijnt niet werden ghenomen Die sterre salne te hemele dromen	1508
28	W ant dus haer loep bediet Wat mach den quade weldoen vromen De planete salne verdomen Bi hare hi doghet vertyet	1512
32	Gode es dit ghetyet van zomen Andere haerre sterre bane nomen Secht mi of ghijt ghebiet W ien eist recht dat ment tyet	1516
36	R ogier ruudt so es dijn zin	

	Daer gheene leere goet es in	
	So daen so scijnt die dijne	
	Naer dattu hebs ter leere beghin	1520
40	Onder haspt wel mijn ghespin	
	Du vints andwoerde fijne	
	Ic sal di doen so claer bekin	
227va	Al verstonstu vele min	1524
	Di staets bevryet te zijne	
	Die ziele heeft den wille eyghin	
4	Als hi wille weerct hi ghewin	
	Dits claer ghenouch anschine	1528
	Hore voort die andwoerde mine	
8	A L es een na der natueren gheboren	
	Ghuls daer omme sal niet behoren	
	Den meinsche ghuls te zine	1532
	Al brinct so porringhe te voren	
	Daer omme ne wert so niet verloren	
12	Vp dat hire ieghen pijn	
	Es gracie teere hulpe ghecoren	1536
	Al es die ketene ru ghescoren	
	Men maectse wel fijne	
16	Soe langhe dien puust heeft ghezworen	
	Wilmen const ende cracht orboren	1540
	Gracie es medicine	
	Elcs zeers dits anschine	
20	N Iemen es ghenatuert so fel	
	Hine vint dat ieghen hem es rebel	1544
	Omme dat hi soude verdienen	
	Niemen clemt in den hemel	
24	Hine zij int vechten sterc ende snel	
	Daer ne zijn gheen ander engienen	1548
	Moey sijn scone rike of abel	
	Vermoghen of den aermen fel	
28	Dit doet al hope ontsienen	
	Maer die ten dogheden spant sijn ghestel	1552
	Clemt ten hemele wat soudi hel	
	Sine leuen niet diet ontspienen	
32	Noch hem daer hute bienen	
	D Ewangelye maect ons vroeder	1556
	Dat sebedeus kinder moeder	
	Cristumme leiden voer hant	
36	Dat hare II sonen bi hem behoeder	
	Sitten mochten ten hemelschen voeder	1560

	In dat zaleghe lant	
	Deen ter rechter hant dander ter hoeder	
40	Niet sprac te hem der salicheit spoeder	
	So ict bescreuen vant	1564
	Ne waer ten tweeën keerdi die scouder	
227vb	Ende warp hem lieden sinen loeder	
	Dat was der passyen bant	
	Die cort was becant	1568
4	C Ristus andwoorde mooghdi	
	Den keelct drincken beede met mi	
	Die ic drincken sal	
	Hets recht dat huwe stede daer zij	1572
8	Si andworden beede ja wij	
	Wi zijns ghereet al	
	Haer ghenouch toechdi	
	Die daer sitten wille vry	1576
12	Hier vechten moet int dal	
	Behout hi tfelt ende den cry	
	Hine dar vreesen gheen o wy	
	Bevryet wert hem die val	1580
16	Tseers sonder ghetal	
	A L dat planeten gheuen moghen	
	Es waer temptacie : wille poghen	
	Die meinsche mach verwinen	1584
20	Wat hem die drie vianden toghen	
	Wert hem van gracen een verhoghen	
	Wille hi strijt beghinnen	
	Niet met wapenen no met boghen	1588
24	Maer dat hi doe den lust verdroghen	
	Van der weerelt minnen	
	Gracie ne sal niet ghedoghen	
	Dat hi sneue maer queeken zoghen	1592
28	Ende den loen doen jnnen	
	Die gheens zins mach dinnen	
	I C biddu jan doet mi becant	
	Wie temptacie brochte int lant	1596
32	Den meinschen te deeren	
	Soe heeft ghequetst meneghen zant	
	Noch doet so dicken zwaren pant	
	Somen dins gheen sceeren	1600
36	Hi was seker groet viant	
	Diet brochte voert ende vant	
	Machse niemen weeren	

	Leen mi daer toe huwe hant .	1604
40	Dat ic ghebreke haren bant	
	Ic ne can mi niet beneeren	
	Of ic ne machse queeren	
228ra	R Ogier nu verstant mi nare	1608
	Ic sal di doen weten clare	
	Hute wien so eerst es comen	
4	Al es so te weerne zware	
	Ende oec te beseffene : hute hare	1612
	Comt dicken vele vromen	
8	Waert dat gheen temptacie ware	
	Hemelrike ware ons ommare	
	Ons leuen ware als dromen	1616
	Nu toecht so ons II contrare	
12	Danne keert die wille hier of dare	
	Daer mach hi scuwen tdomen	
	Wille hi der dinc ghomen	1620
	D Oe god der zielen gaf leuen	
16	Een verbod wildi haer gheuen	
	Toghen dat hi es een heere	
	Oec datter bi soude sijn beseuen	1624
	Dat ouerhorichede dede beuen	
20	Den jnghel lucifeere	
	Van eerden wildi haer decsel weuen	
	Om datter bi soude sijn verdreuen	1628
	Houerdicheit te meere	
24	Hoeghe was die meinsche verheuen	
	Haddi onderdaen ghebleuen	
	Ende ghedaen zijns meesters leere	1632
	Wi waren alle buten zeere	
28	C Laer vorseide hem lieden god	
	Wanneer si braken tverbod	
	Datsi steruen souden	1636
	Al quam te adame der lusten vlot	
32	Ten frute hine was niet so zot	
	Hine hads hem moghen onthouden	
	Maer sijn wille treckende tlot	1640
	Dat van temptacien maecte trabot	
36	Des wi bleuen in scouden	
	Sij verwerrede shemels slot	
	Ende van gracen onse verscot	1644
	Soude dat wesen behouden	
40	God moeste dalen ter mouden	

	D Vs moetstu ogier merken ode	
	Temptacie es als gods bode	1648
	Te vrienden ghesint	
228rb	Tote abrahamme quam so van gode	
	Hem beuelen dat hi doode	
	Ysaacke zijn kint	1652
4	Van pietren soudic oec helen node	
	Hoene god met woerden onbescroden	
	Tempteerde of hine mint	
	Tonrechte haer die ziele verblode	1656
8	Ieghen temptacie ten hemelschen brode	
	So wert hi gheprint	
	Die vecht ende verwint	
	I Ob die heuet oec bescreuen	1660
12	Dat des meinschen leuen	
	Den rudderscepe ghelike	
	Dat gheenre orloghen moet begheuen	
	Ware het stille het worde verdreuen	1664
16	Hute sinen properen rike	
	Tempteres zijn hem altoes neuen	
	Diet souden varinghe doen sneuen	
	Vp dat die wille hem wike	1668
20	Salt ten rike zijn verheuen	
	An dat vechten sal het cleuen	
	Ende sien dat rechte strijke	
	Els daelt het ten dijke	1672
24	E En rudder die niet ne vecht	
	Om te verwerne onrecht	
	Sconfiert rudders name	
	Al tempteert die helsche knecht	1676
28	Ons te treckene in sine plecht	
	Ten helschen ghescrame	
	Gracie es an die ziele ghehecht	
	Diet mids den wille berecht	1680
32	Vp dat haer vreese an quame	
	Haer en es niet so slecht	
	Sone kent deemsterhede ende lecht	
	Of so hare der lucht scame	1684
36	Met rechte haer hoeghen vergramen	
	R Ogier ic sechdi al clare	
	Waert dat gheene temptacie ware	
	Gheene hope ware van lone	1688
40	Elc meinsche es als een ruddare	

	Vechtende stille <i>ende</i> openbare	
	Omme die hemelsche crone	
228va	Eist confessoer of maertelare	1692
	Met verwinnen quamen si dare	
	Te sittene in den trone	
4	Deen vacht ieghen temptacie zware	
	Dander ne ontsach niet van eenen hare	1696
	Der tyranten hone	
	Om gods rike scone	
8	OF gheene temptacie viele an	
	Den meinsche hoe soudi toghen dan	1700
	Dat hi omme trike vochte	
	<i>Cristus</i> temptacie verwan	
12	Die noint mesdoen conste no can	
	Maer goet dor ons wrochte	1704
	Hi ghehinghede nochtan	
	Dat an hem veste sathan	
16	Of hine verwinnen mochte	
	Hadde hem gheweert deerste man	1708
	So ware hi bleuen sonder ban	
	Van der stede sochte	
20	Te spade hi hem bedochte	
	T vleesch hel gheene temptacie doet	1712
	Dant wille bedect zijn <i>ende</i> ghevoedt	
	Der zielen bi te sine	
24	Maer den lust den wille begroet	
	Ter leckernien daer so na wroet	1716
	Met smaken stillekine	
	Es de wille dan so vroet	
28	Dat hi den lust werpt onder voet	
	<i>Ende</i> des te omberne hem pine	1720
	Die abstinencie es so goet	
	Datso abel maect den moet	
32	Ter gracen diuine	
	Die voet bouen co[er]ne of wine	1724
	V vaenstu rogier dat tvleesch begheert	
	Datmen met seluere gorde den steert	
36	Of cnoppe dat capproen	
	Bet helpt den lichame een veert	1728
	Orconde elken wien dat deert	

	Van winde torsioen	
40	Worde bi moeyheden gheweert	
	Die minste zeerhede die <i>hem</i> deert	1732
	Ic wille dit achter doen	
228vb	Mi verwondert wat tfolc heert	
	Dat nu der ouerden cam so sceert	
	Want mate es al ontvloen	1736
4	Den cleedren ende den scoen	
	Vleesch ne heescht oec niet mede	
	Van drancke van spijsen leckerhede	
	Maer wille zijn ghevoet	1740
8	Die wille also ic vorsede	
	Als hi metter lust hout vrede	
	Gheualt dat hi mesdoet	
	Meerct vp tkint dat gaet ter bede	1744
12	Dicken hetet droghe die snede	
	Ende borne drincken moet	
	Hets vetter ende bet te lede	
	Dan die rike ghevoedt met pasteden	1748
16	Hets soberliker ghevoet	
	Des wast <i>hem</i> gansser bloet	
	Die aerne spijsen te hebbene pliet	
	Die ne rouct tetene niet	1752
20	Dan als <i>hem</i> honghert zeere	
	Als hi dbier so dinne siet	
	Na den dorste so neemt hijs yet	
	Waert beter hi droncs meere	1756
24	Ende sach waer zijn roest briet	
	Staerke zaeuse hi maken hiet	
	Van witten ghinghebeere	
	Hoe wert snachts <i>hem</i> II ghesbiet	1760
28	Den doruoeden ruste ontvliet	
	Vervultheit dede <i>hem</i> deere	
	Die dbier dranc sliep als een heere	
	Sduels temptacie als ic eer zede	1764
32	Mach di niet ghedeeren mede	
	Dijn wille maecht wederstaen	
	Al porret hi di ter quaethede	
	Ghef der porringhen gheene stede	1768
36	Du suls haer lichte ontgaen	
	Maer wiltu doen sine bede	
	Du suls beseffen den onurede	
	Lichte du bliues gheuaen	1772

40	Die van eerst der ieghen strede Ende gracie te werke lede Hi soude al pornen saen	
229ra	Lichte ter neder slaen D Er weerelt temptacie es al niet Dan elke dinc hare biet	1776
4	Ten meinsche onderdaen W eder hise anevaert so vliet Ende wederse god verboet so riet	1780
8	De dinc cans niet verstaen D en wille die deere es ghesciet Dat hijt al heet ende ghebiet	1784
12	Na hem moet hute gaen Tgoede ende quade hi claer siet Of hi crocke of quaet cruut wiet	
	K iest voer tsuere tgraen Wie es der mesdaet baen	1788
16	E Ene temptacie prisc goet Want so loen verdienen doet Verstant in wat saken	1792
20	Als die wille ombeeren moet Der zoetheit daerne lust toe groet Bi roken oft bi smaken	
	Es die meinsche dan so vroet Dat hi van gram tsine hem hoet Dat vechten sal hem maken	1796
24	Ter gods gracen een vorspoet Onder die welke hi wert ghebroet Wille hi dan haer taken	
28	Hi wert vry van wraken D Vs doet temptacie groete baten Die wille vechten die wille laten	1800
	Also hi wille verwinnen Wie dat commen sal ten staten	1804
32	Van der hoegher hemelscher saten Moet vechten met minnen Omme te weerne elke ommaten	1808
36	Al smaect wel der weerelt raten Men moet redene kinnen Want god wilde oyt de zonden haten	1812
40	Om datsi smette zijn van den vaten Daer hi rusten soude binnen Waren zuuere die zinnen	

	T emptacie gheenē meinsche scent	1816
	Sijn wille en doe <i>daer</i> toe consent	
229rb	Na hu segghen weert	
	W eder datse natuere sent	
	So vleesch so weerelt so serpent	1820
4	D at die ziele queert	
	Die wille es in die ziele gheprent	
	Quaet <i>ende</i> goet so tusschen kent	
	<i>Ende</i> dat zonde weert	1824
8	O f so haer van der doghet went	
	<i>Ende</i> int mesdoen willins verblent	
	Te rechte so daer af heert	
	W rake diese bet heert	1828
12	D Vs dar niement zijn <i>veruaert</i>	
	Al keert temptacie te hem waert	
	Maer sal in gode verbliden	
	Secht daer ieghen die wille gaeliaert	1832
16	Die gracie gods haer altoes baert	
	In helpen ten strijde	
	Hoe dat coringhe bezwaert	
	Den gheeft gracie so <i>verclaert</i>	1836
20	Dien in elke zijden	
	So edele es der gracie aert	
	Datso niet te helpene spaert	
	Voer temptacie lijden	1840
24	V p datmer wille toe tijde	
	H Ets recht dat gracie tallen hueren	
	Bouen gaende es natueren	
	W ant sose dede werden	1844
28	Het scijnt willen die creatueren	
	Gracie soudse wel ter kueren	
	Van quaet doene beuerden	
	<i>Ende</i> van den tormente zuere	1848
32	Die den ghenen sal ghebueren	
	Die noynt van quaetdoene querden	
	God late ons in weldoene ghedueren	
	<i>Ende</i> ons hier so claer <i>verscueren</i>	1852
36	Dat wi ten laetsten scerden	
	<i>Den</i> viant onderden	
	A Men rogier lieue gheselle	
	Ic duchte ic di zeere quelle	1856
40	Metter langher tale	
	Ic rade hem elc te maten stelle	

229va	Dat hi niemene benijde diene velle Ende van den stoele hale	1860
	Vor ducht comt dicken wrake snelle Oec sonder vertoech van ghezwelle	
4	Broedt dicken groete quale Die dor ons smaecte die doot felle	1864
	Moet ons vryen van der helle Ende ten auondt male	
8	Spijsen binnen zijre zale	

Amen amen

VAN DEN CONINC SALADIJN ENDE VAN

[IV.8]

12	H HUGHEN VAN TABARYEN Et doet goet anden goeden leeren Omme datmer alle duecht <i>an verstaet</i>	1
	Wie hem <i>ten</i> werke wille keeren Alle wijsheit hi begaet	4
16	Ende sietmen van den vroeden heeren Eeneghe doen dat <i>hem</i> mestaet	
	Het en es sine vrome no sine eere Ens niemen vroet in dommer daet	8
20	E En coninc was hiet saladijn In heydenessen een soudaen	
	Hi was de vroomste sarrasijn Daer ic noint af conste verstaen	12
24	Wijde <i>ende</i> zijde tlant was zijn Tfolc was hem al onderdaen	
	Hi haette dorperlic fenijn Meneghe duecht haddi beuaen	16
28	T E deser tijt dat dese coninc Regneerde in sine iaren	
	Gheuiel dat tfolc voer <i>ende</i> ghinc Ouer zee met groten scaren	20
32	Vp eenen dach in strijde vinc Daer vele vromer rudders waren	
	Ende den kerstinen qualiken ghinc God ne woudese doe niet sparen	24
36	E En heere hiet hughe van tabaryen	

	Was daer in den strijt	
	Gheuaen <i>ende</i> doot bleef sine partyen	
	Hine hadde den zeghe niet beurijt	28
40	Galylea <i>ende</i> alle die	
	Van daer omtrent was sijn ter tijt	
229vb	Also zeere en scaemdi hem nye	
	Als dat hi nu <i>verwonnen</i> lijt	32
	V Oer den coninc brochtemen desen	
4	Diene groette <i>ende</i> seide hine soude	
	Van der doot niet moghen ghenesen	
	Het en ware dat hi <i>hem</i> gheuen woude	36
	Ondert dusentich moester wesen	
8	Bisante van finen goude	
	Her hughe die andwoerde met desen	
	Hem ware onghereet sulke scoude	40
	H Eere al vercochtic al mijn lant	
12	<i>Ende</i> mijn goet oec huten gronde	
	Ic en conde so meneghen bisant	
	Niet fineren no die ponde	44
	Die coninc andwoerde <i>hem</i> te hant	
16	Dat hire in trauwen voren stonde	
	Hi ghaue <i>hem</i> een iaer voer dhant	
	Vp dat hijt <i>hem</i> gheghelden conde	48
	D Oe andwoerde die goede man	
20	Heere so moestic weder comen	
	Want ic so vele goets niet <i>en</i> can	
	Ghecrighen wat mi mochte vromen	52
	Ghi sulter wel commen an	
24	Daer omme es goet respijt ghenomen	
	<i>Ende</i> bidt huwen edelen lieden dan	
	Datsi hu hulpen <i>hem</i> te vromen	56
	G Hi sijt vromich <i>ende</i> stout	
28	<i>Ende</i> een rudder van prise goet	
	<i>Ende</i> alle die kerstine zijn hu hout	
	Hets recht datmen dor hu doet	60
	God loens hu <i>coninc</i> menichfout	
32	Nu willic wech god gheue mi spoet	
	Te vergheldene dese scout	
	Ghine sult : hu vaert noch bliuen moet	64
	D Ie <i>coninc</i> leedden onghespaert	
36	Stappans teere cameren binnen	
	Her hughe seidi maect mi ter vaert	
	Rudder ic moet rudderscap kinnen	68

	Ic hebt langhen tijt begaert	
40	Wat dat es doet mi <i>verzinnen</i>	
	Leert mi haer wesen <i>ende</i> haer aert	
	Om den god diede kerstine minnen	72
230ra	D Her hughe seide dat moet bliuen	
	Want hu te learne niet <i>en</i> es	
	En mochte an hu niet becliuen	
4	Daer <i>omme</i> es hu niet ghetes	76
	<i>Men</i> mach gheen hogher dinc descriuen	
	Dan rudderscap zijt seker des	
	Ic wilde een vremde dinc bedriuen	
8	Cleedit met samite mes	80
	V ant heere het sijn so hoghe saken	
	<i>Ende</i> so vul van helicheden	
	Dat ghire niet an moocht gheraken	
12	Ghine waert van der kerstinre zeden	84
	Daer soude oec mijn eere in laken	
	<i>Ende</i> minen lof in allen steden	
	Her hughe ghi moet mi <i>emmer</i> maken	
16	Rudder wat holper <i>omme</i> ghestreden	88
	G Hi secht daer soude af mindren <i>zeere</i>	
	Hu lof <i>ende</i> hu eere ontgaen	
	En mach ghine hebbes gheen <i>onneere</i>	
20	Bedi ic hebbe hu hier gheuaen	92
	Daer <i>omme</i> moetti in allen keere	
	Altoes te minen wille staen	
	So willicet dan doen gherne <i>heere</i>	
24	Na dien dat <i>emmer</i> moet sijn ghedaen	96
	H Er hughe dede den coninc dwaen	
	Sijn hoeft <i>ende</i> sceeren sinen baert	
	Daer na dedine in een bat gaen	
28	Daer hi wel in ghedweghen wart	100
	Her hughe seit hi doet mi <i>verstaen</i>	
	Wat dit bediet in desen aert	
	<i>Ende</i> waer <i>omme</i> dat ghijt hebt ghedaen	
32	So maghict louen eis prijs waert	104
	H Eere dat bat daer ghi in baedt	
	Wildijt weten <i>heere</i> ic leert hu	
	Dats dat ghi alle <i>oncuusschede</i> versmaet	
36	<i>Ende</i> maect hu alre scalcheit scu	108
	<i>Ende</i> ghi hu in oemoeden maet	
	<i>Ende</i> leet een reyne leuen nu	
	<i>Ende</i> ghi alle dinghen haet	

40	Daer men in mach vinden fu	112
	D it dochte den coninc arde goet	
	Men leidene vp een bedde scone	
230rb	Her hughe seit hi maect mi vroet	
	Wat dbedde bediet dat hu god lone	116
	Heere ghi sult setten zin ende moet	
4	Hu bedde te makene in gods trone	
	Daer eeweliken vp gheroet	
	Want god den sinen daer spannet crone	120
	N iewe lijn cleedre wit	
8	Dedi doe den coninc ane	
	Her hughe seit hi wat bediet dit	
	Ende wat gheuet te verstane	124
	Heere dat ghi van alre smit	
12	Reinre zijt dan wit es de zwane	
	Ende dat hu gheen aercheit besit	
	Hier in pijnt hu te vulstane	128
	T wee zwarte cousen hi hem andede	
16	Die coninc vraechde waer omme hijt doet	
	Heere dat ghi ouaerdichede	
	Al sult werpen ondervoet	132
	Ende dat van eerden al hu lede	
20	Sijn daer ghi weder toe moet	
	Omoet es een rike stede	
	Ende soe heuet met gode spoet	136
	E en huue die wit was als een snee	
24	Steldi vp thoeft saladijne	
	Heere nu staet hu nemmermee	
	In gheere wijs ouerdich te sine	140
	Houaerde es met gode ghevee	
28	Hi weerpse in de helsche pine	
	Daer soe in doghet menich wee	
	Ende baedt in den helschen fenine	144
	H i spien hem II vergoudine sporen	
32	Die coninc vraechde waer omme het ware	
	Heere dat ghi coenlic al te voren	
	Rijt in huwer vianden scare	148
	Laet hu blootheit niet becoren	
36	Dat si hu bringhe in eeneghen vare	
	Ende bi den goude sidi ghezworen	
	Gode te dienne al huwe iare	152
	H Er hughe cleedde eenen roc root	
40	Die coninc vraechde waer omme hijt dade	

	Heere ghi sult gheuen cleene ende groot	
	Na huwer macht vro ende spade	156
230va	Ende ghi sult recht toter doot	
	Voerdren altoes goede dade	
	Ende daer die heleghe kerke heeft noet	
4	Moetti bescermen hare scaden	160
	EEn gordelkijn goet van prijse	
	Gorde hi den coninc te dien stonden	
	Heere dit bediet in maechdoms wise	
8	Sijn wi in reinicheden vonden	164
	Luxurie haet god so : doedise	
	Met hem mach zijn gheene zonden	
	Cuusschede gheuet ons der inghele spise	
12	Als wi in reinicheden werden vonden	168
	Dien dit algader wel behaecht	
	Wat dat bediet hi begaert	
	Te wetene ende heues ghevraecht	
16	Heere zijt gherechtich ende onrecht wert	172
	Ende wien ghi veronrecht saecht	
	Dat ghi als een leeu ghebaert	
	Vp onrecht toot dat ghijt veriaecht	
20	Doe gordi den coninc tswaert	176
	OEc bediedet tsweert een ander sake	
	Dat es oec ontfaermichede	
	Als aerme liede zijn tonghemake	
24	Weduwen ende weesen mede	180
	Suldi met daden ende met spraken	
	Bescermen haer goet ende hare lede	
	Ende of den riken yet ghebrake	
28	Dits der karitaten zede	184
	Die coninc seide maect mi dan conde	
	Bediedenis ende niet meshaect	
	Als diet gherne wel verstonde	
32	Doe hijt vraghededer hughe spraect	188
	Heere ghi sult in allen stonden	
	Peinsen omme die hu rudder maect	
	Ende houden in hu sherten gronde	
36	Dat hi hu leert al onghelaect	192
	Die coninc seide ghebreect yet mi	
	Iaet in huwen hals eenen slach	
	So gheefden mi : in sal waer bi	
40	Om dat ics niet doen en mach	196
	Ende om dat ic hu ghevanghene zij	

230vb	Daer omme hoerter toe verdrach Rudder die slaen sal moet zijn vry Het wert vp eenen andren dach	200
4	H Eere nu willic hu visieren Vier pointe die zijn so verheuen Dat ghise emmer moet antieren Suldi leeden rudders leuen	204
8	Verraders ende hare manieren Haet want god heefse verdreuen En laet hu daer toe niet bestieren Dat ghi valsch vonnesse huut laet gheuen	208
12	T Ander point laet hu gheraden Beede vrauwen ende jonfrauwen Wildi rudder zijn van daden Die moetti dienen met trauwen	212
16	Ende met huwer macht staen in staden Als ghise in noede sult bescauwen Doet an hem altoes hu ghenade Dies ne laet hu niet berauwen	216
20	T Erde point es gode bequame In een hoeghe vermeten Dats soberheit ende reynen name Dies ne wilt niet vergheten	220
24	Hets eenen heere wel betame Te maten drincken ende heten Want dat hem an sijn eere quame Ware hem beter af ghespleten	224
28	T fierde point makic hu mare En dade nootsake eenegherande Hoert daghelics messe ten autare Suldi draghen hu offerande	228
32	Bidt gode dat hi hu beware Ende behoede voer hu viande Oemoet es een rijke ware Ende draghet croene in elken lande	232
36	N V comt die coninc voert ghegaen Huter camere in die zale Daer vergadert sijn ende staen Viertiene amirale	236
40	Her hughe seit hi ghereet hu saen Hier te biddene ic raet hu wale Het mach hu lichte so vergaen Hu scult sal mindren van ghetale	240

231ra	S Aladijn heere coninc rike Ghi zijt die alre meeste heere Ende so milde dat huwes ghelike	
4	Niet leeft : die nye gaf so zeere Hets recht dat ic hu gherne wike Nu willic bidden na mine leere Gheeft mi selue so mildelike	244
8	Dat mi vrome zi : Ende hu eere B I waerheden hughe dat zij L ^M hebter dan	248
12	Mi ware leet verloordi an mi Hu bede : ic bem diet hu wel ian Ic ne wille oec niet dat ghi Meer bidt ic wille elken man Die hier es bidden dat hi	252
16	Hu gheue ende doere sine eere an D Ie coninc dede gaen van ringhe te ringhe Onder alle sine baroene Ende bat elken sonderlinghe	256
20	Dat hi ghaue eenen rudder coene Men gaf hem ponden ende scellinghe So dat hem quamen te zinen verdoene Tien waerf dusentich penninghe	260
24	Ghuldin bouen den rentsoene D Ie coninc dede dher hughen gheuen Sijn ghelt sinen tresorier Hine was nye blider in sijn leuen	264
28	Hi dancte den coninc goedertier Gheuen hadden wel verheuen Hi nam orlof ende voer wech sciene Sijn drouuen was nu zeere bleuen	268
32	Dies hem so wouch sijn pautenier O Heere die heere zijt alre heeren Wiltse alle zalich maken Die ouer dincken sher hughen leeren	272
36	Het sijn so edele hoeghe saken Diese hem te houdene wilde keeren In hemelrike soude hi gheraken Dit heuet ghedicht te loue ende theeren	276
40	Allen ruddren heyne van haken N ota	280

	VAN DEN XII WEL DIENENDEN CNAPEN	[IV.9]	
231rb	M En seghet van boden die wel dienen Maer van twee ende oec van tien		1
	Wanic cume datmer eenen vint		
4	En es ghewracht werc dat hi mint Maer menich es van sulken zeden		4
	Hem ware leet ware maeltijt leden Hine ware lieuer metten tanden		
8	Onledich vaste dan metten handen Ia haddi tetene dat hem goet dochte		8
	Ende goet dranc die hem voerdeel brochte Want aerbeit wert den meinsche tsuere		
12	Eten ende drincken voedt natuere Gherne soudso visschen die catte		12
	Maer noede steecse den poet int natte SERMO		
16	N V segghic niemen trecs hem an Het zijn xii knechten die elc man		16
	In sine herberghe wel soude voughen Vp datsi ghelt van slijke sloughen		
20	Nu hoert dan watsi connen maken Die eerste predict vp alle zaken		20
	Wilt hem sine heere een redene tonen Daer ieghen can hi wel sermonen		
24	Hi weet vele bet dan doet sijn heere Wat noode eist datmen den knecht leere		24
	Sine redene die scijnt waer altoes Nochtan es hi een deelkin loes		
28	P ROPHETA Die ander cnape es een prophete		
	Te voren weet hi alle wete Als hem sijn meester beueelt weerc		28
32	Te doene des hi niet en gheert So weet hi wat al omme ghesciet		
	Sent men daer so eist om niet Die meinsche es thuus niet of ghereden		32
36	Van ghistren daer men omme sent heden Wat wonder eist dat hu vernoyt		
	Datmen den cnape omme niet dus moyt Ende hi te voren weet vorwaer		36
40	Dat omme niet es sentmenne daer Sulke knechte met mi dienen souden		
	Mochticse sonder cost onthouden		40

231va	GHULA	
	Die derde es van sulken gronde	
	Hi schijnt hi vrient hout zijns meesters monde	
4	Nochtan hire in <i>hem</i> seluen meent	
	Want wat goets <i>hem</i> god verleent	44
	Eist visch vleesch broet of wijn	
	Daer moet hi best ghedeelt an zijn	
8	Hi souct zijn voerdeel ouer al	
	Hine weet hoe langhe <i>het</i> ghedueren sal	48
	Sulc waent machich zijn int hof	
	<i>Men</i> gheeft <i>hem</i> cort <i>daer</i> na orlof	
12	Daer omme maect ghula den roetaert	
	Quaet es te zadene een ghulsich aert	52
	LEX	
	Die vierde knecht daermen vp spreet	
16	Sijn vasten eer zijn vierte breect	
	Want hi altoes gherne saghe	
	In die weke VI heleghe daghe	56
	Hi prijst die vierte die god gheboot	
20	Al hadde zijn meester hulpen noot	
	Sijn hoy te husene of zijn coren	
	Die cnape heeft tsmesdaechs werc <i>verzworen</i>	60
	Dat werc ware beter laten staen	
24	Dan vierte ghebroken <i>ende</i> mesdaen	
	Wilment dan <i>ten</i> besten merken	
	Men soude shelichs daeghs <i>niet werken</i>	64
	FUR	
28	Die vijfste cnape es niet te scuwen	
	Sijn meester maken wel betruwen	
	Al zijns goets den seluen cnape	
	Als hi den wulf mach bi den scape	68
32	Want hi <i>en</i> coept ne gheen morzeel	
	Hine steelter emmer hute zijn deel	
	Al weet zijn heere of niet <i>en</i> weet	
	Den cabaes onder die duere hi sleet	72
36	Sulke cnapen so haddic lief	
	Begheerdic met mi eenen dief	
	Hi sout voer anderen dieuen te bat	
	Bewaren waer hi stelens zat	76
40	PYGER	
	Den zesten daer ic af ghewaghe	
	Souden some lieden heeten traghe	
	Sentene zijn heere om eenich goet	

231vb	Hi haest hem alse die ezele doet	80
	Heetmen loepen hi wille crupen	
	Dese sietmen dor haer bedde stroe drupen	
4	Heetmense sciere weder comen	
	Al sout sinen heere x <i>pont</i> vromen	84
	Hine can niet zeere dan ghegaen	
	Sine heere loept selue hi laet staen	
8	Dit sijn alle van minen lieden	
	So verre werpmense als mach ghebidden	88
	MEDICUS	
	DE zeuende es een medicijn	
12	Een wijs dienst knecht hets wel anscijn	
	Want es zijn meester onghesont	
	Ende hi yet gheert in sinen mont	92
	Ghelijc dat zieke meinschen pleghen	
16	Die knecht doet gaet hem niet ieghen	
	Maer wil zijn meester groeue spise heten	
	Dat ware hem quaet doetti hem weten	96
	Dan gaet hi lesen huten boucken	
20	Dat kiekine ghesont zijn ende snoucken	
	Hart es rentvleesch te verduwen	
	Die kiecskinne mueru sijn licht int cuwen	100
	Dus heeft mijn heere dien hi vrient scijnt	
24	Maer om sijns selfs profijt hi pijnt	
	IM MEMORIA	
	Die achtste heeft memorie sterc	
	Hadde hi gheleert hi ware een clerc	104
28	Als hem zijn heere eist dach of nacht	
	Hiet heet onthouden in zijn ghedacht	
	Dat hout hi vaste in zinen zin	
	Als een teems : water meer no min	108
32	Van x orboren niet die viere	
	Onthout hi dit es sine maniere	
	Et en ware ofmen hem woude scijncken	
	Eenen neuen froc hi souts ghedincken	112
36	Al waert daer naer ouer een jaer	
	Dit vindic an vele knechten waer	
	ACTUSANS	
	Die neghenste vp een doocht acht cleine	

40	Want hi heuet dat blat so reyne	116
	Dat daer een twint niet vp en blijft	
	Hine seg ~~het~~ te male datmen bedrijft	
232ra	Hi seg ~~het~~ te sinen heere ghine weet	
	Die ontweecht ons die ontmeet	120
	Dese wouden onse flassche <i>niet</i> toe setten	
4	Dan gheeft hi elker manlic letten	
	Dese heeft quaet van hu ghesproken	
	Ware icke als ghi <i>het</i> worde ghewroken	124
	Nochtan dat daer scijnt gheene mesdaet	
8	So spient hi van den lieden quaet	
	Daer omme eist quaet te lichte gheloeuen	
	Den boden die met woerden roeuen	128
	Eens heere die hem noint mesdede	
12	Nochtan es dit der wroughers zede	
	REX	
	Die tienste cnape van hogher waerde	
	Rijt node onghesadelde paerde	132
16	Noede so haelt hi bier ofte broot	
	Dese es van herten also groot	
	Heetmen hem steenen of mes huut draghen	
	Dit ne plach hi noint binnen sinen daghen	136
20	En hadt hem goet no quaet gheuallen	
	Hine dorst niet slauen nu in stallen	
	Men leerde hem dienen van den messe	
	Voer heeren dit was zijn eerste lesse	140
24	Dus dinct den aermen sot dat hi	
	Vele beter dan een coninc zi	
	Hi waent een ioncheere zijn die knecht	
	Dat men hem diende ware beter recht	144
28	YPOCRITA	
	Die elfste scijnt een clusenare	
	Als hi dient hier of dare	
	So vast hi dicwile <i>ende</i> leest	
32	Maer omme sine ledicheit so heist	148
	Omme ghescoent tsine van den werke	
	Antiert hi dicwilen die kerke	
	Daer hi bidt voer heere <i>ende</i> voer <i>vrauwe</i>	
36	Daer hi toe heeft al sulke trauwe	152
	Als die vos <i>ende</i> sulke minne	
	Trauwen heeft toter vetter hinnen	
	Want snachts als heere <i>ende</i> <i>vrauwe</i> rust	
40	Heeftijt so heet hi dies hem lust	156

232rb Dus woudic dan wel helich scinen
 Brochtmen mi tetene sonder pinen
 IUBET
 Die twalefste bode daer men af zeghet
 Suldi horen wies dat hi pleghet 160
 4 Beueelt *hem* zijn heere een orbore
 Ende ghenoucht hem dat niet wel ter core
 So beueelt hijt emmer toe
 Eenen anderen diet voer *hem* doe 164
 8 Nochtan dat ment *hem* selue beual
 Beueelt hijt voert eenen anderen al
 Dus de ghebiedre diet ghebiet
 12 Sijns heeren weerc dies *hem* verdriet 168
 Dits de XII ste ende de leste
 Maer al wisticker ondert neste
 Van sulken volke wilt mi ghelouen
 Sone soudicker niet eenen rouen 172
 16 In hadde ghelt dat mi verwoughe
 Mi ware leet dats *hem* an droughe
 Eenich knecht of des an trake
 Hine ware besmet met alre zake 176
 20 Niet meer *en* willic hier af spreken
 Die weldoet dar gheenen wisch hute steken
 Nota

24 VAN EERE VRAUWEN DIE NIET NOODE [IV.10]
 VYGILIEN SEIDE OUER DOODE

I C vant ghescreuen ende las 1
 Dat vp eenen tijt een rudder was
 Die hadde een ouer scone wijf
 28 So wel ghescepen was haer lijf 4
 Datso quetste te menegher stede
 Liede om hare grote scoenhede
 Van meneghen man was so begheert
 32 Die vrouwe was wel gheleert 8
 So was houesch ende conste haer wesen
 Lattijn romans conste so wel lesen
 Ende tghetijde van onser vrouwen

36	Las so daghelics in goeder trauwen Hare theeren datso haer bewachte Van zonden <i>ende</i> van quaden ghedachte Dus plach so te doene <i>ende</i> niet noode	12
40	<i>Ende</i> so plach ouer die doode Vygilyen te lesene in elke weke Een waerf gherne eenpaerleken	16
232va	So was van so ghestaden zinne Datso elken ontseide haer minne Nochtan datse menich man <i>verzochte</i>	20
4	Diese niet ghevryen mochte Dor hare hiltmen te meneghen stonden Boerden tornoye tafelronden Sone wilde in ne gheenen keere	24
8	Anderen man dan haren heere Dien minnet so wel in haer gheuouch Hi was oec scone <i>ende</i> man ghenouch Dus wachte haer de vrouwe wel	28
12	Cort daer na onlanghe gheuel Datter een wijs rudder vroet Int lant was <i>ende</i> ten wapinen goet Wel sprekende <i>ende</i> van groeter namen	32
16	<i>Ende</i> daer toe scone van lichamen <i>Ende</i> hi was vromich <i>ende</i> coene Dicken plach hijt wel te doene Met wapinen <i>ende</i> oec metter hant	36
20	<i>Ende</i> was de beste daer becant <i>Ende</i> hi minde die jonfrauwe daer ghi Nu horet spreken thans van mi Alle die lande duere haren thare	40
24	Tornierde hi dor de minne van hare <i>Ende</i> verteerde van sinen goede vele In boerden <i>ende</i> in anderen spele	44
28	¶ Die vrouwe ne wiste daer af twint Datse die ruddre so hadde ghemint Sone hadde noint te gheenen daghen Horen van ziere minnen ghewaghen Want hi ontsach hem in zijn ghedochte	48
32	Dat soene weder segghen mochte Dus was hi langhen tijt <i>ende</i> nadien Voer hi vp een tijt die vrouwe zien Daer hi arde wel was ontfaen	52
36	<i>Ende</i> hem groete eere ghedaen	

	Als hi quam de vrouwe ghinc ieghen	
	Hem : als noch vrouwen pleghen	56
	Ende ontfinckene hoofschelike	
40	Ende haer man dede ghelike	
	Hi was van ziere comsten blide	
	Als die rudder sach sijn ghetijde	60
232vb	Sprac hi ter vrouwen ende seide	
	Hare van sinen groeten aerbeide	
	Ende van ziere groeter pine	
4	Daer hi in was ende stont te zine	64
	Sone ghaue hem hare minne	
	Dade soes niet hi voere huten zinne	
	Die vrouwe ontsuldichde hare	
8	Ende seide hem dat hi ware	68
	Wonderlic dat hi haer des ghewouch	
	Ic hebbe seitso sulker gaste ghenouch	
	Minen man ne boese ic nemmermeere	
12	No doe der heleghe kerken donneere	72
	Met onsuerheden van lichamen	
	Swijghet hier af in gods namen	
	Die rudder stont vp daer nare	
16	Ende sciet ghesconfiert van hare	76
	Als die XIII nacht waren leden	
	Quam hi weder ter seluer steden	
	Ende badt der vrouwen sonder waen	
20	Tselue dat hi II waerf hadde ghedaen	80
	Maer so dicken quam hi ende zochte	
	Dat hise in anderen zinne brochte	
	Hets wonder hoe vrouwe can	
24	Ontgaen manne diese soucken an	84
	Die vrouwe was ghetaent so zeere	
	Datso minnende wart den heere	
	Ende zoet hem oec dede verstaen	
28	Ende sprac ieghen hem sonder waen	88
	Ende seide hem stede daer so woude	
	Dat hi tote haer commen soude	
	In een prayheel daer een padekijn	
32	Te ghane was ouer een bruggheskijn	92
	Daer salic sprac so huwes ombiden	
	Ende seide hem te welken tijden	
	Die rudder cussetsoe daer nare	
36	Ende sciet vroe ende blide van dare	96
	Dien tijt quam dien si ghenomen	

	Hadden dat hi te hare soude comen	
	Alleene ghinc hi in dien boemgaert	
40	Ombijden toot dien dat nacht waert	100
	Eer hi ouer dat bruggheskin ghinc	
	Die vrouwe peinsde oec om de dinc	
233ra	Ende heuet hare meysniede ghedaen	
	Na etene slapen gaen	104
	Het was heet in eenen zomer tijt	
4	Soe dede een hemdekin an nieuwe ende wit	
	Eenen hoeft bant nam so ghereet	
	Sonder wimpel ende hoeft cleet	108
	Haer haer was blond ende lanc ghenouch	
8	Dat hare toten gordele slouch	
	So was scone ende wel ghedaen	
	So ghinc hute haerre cameren saen	112
	Int prayheel daer so in woude	
12	Legghen een culcte van goude	
	Ende van ghesteente die scone was	
	Was daer ghespreekt vp dat gras	116
	Die vrouwe vp die culcte sat	
16	Niemene van den huus ne wiste dat	
	Als so dus sat ende vernam	
	Dat niemen tote hare ne quam	120
	Wart so gram ende balch hare seere	
20	Ende so seide doe nemmermeere	
	Ne ghecrighet hi sinen wille	
	Van mi no lude no stille	124
	Want hi te rechte hier waer ghewesen	
24	Doe ghinc so sitten na desen	
	Int scone prayheel al daer neder	
	Die mane sceen claer scone was dweder	128
	Soe peinsde ic sal yet doen dor gode	
28	Ende begonste vygilyen ouer die doode	
	Die rudder stont ten seluen tijden	
	Daer hi ouer tbruggheskin soude lijden	132
	Ende sach daer die vrouwe sat ende las	
32	Int prayheel dat het al vul was	
	Van lieden die al ghecleet waren	
	Met lijninen cleedren ende met zudaren	136
	Of zij huten graue waren comen	
36	Si knielden ende hi heuet vernomen	
	Datsi der vrouwen alle baden	
	Ende riepen vp hare ghenaden	140

40	Die rudder wart <i>veruaert</i> zaen	
	Hine durste keeren no voert <i>gaen</i>	
	Als hi dit sach hi weende mede	
	Hi waende datso miracle dede	144
233rb	Int hende seide so dit <i>ende</i> <i>nemmee</i>	
	Requiescant in pace	
	Doe stonden si vp <i>ende</i> neghen weder	
4	Der vrouwen toten voeten neder	148
	<i>Ende</i> ghinghen dus wech van hare	
	Doe begonste so <i>complyen</i> daer nare	
	Van der moeder gods van hemelrike	
8	Doe sach hi scone gheselschap rike	152
	Clarer dan hi noint ghesach	
	Vergaderen vp eenen dach	
	Hi sach onser vrouwen <i>daer</i> ter stede	
12	So scone <i>commen</i> <i>ende</i> so claer mede	156
	Ghecroent met <i>eere</i> riker cronen	
	In caent niet ghesegghen hoe scone	
	Si waren die quamen met hare	
16	Inghelen die zonghen clare	160
	Dat van vruechden <i>ende</i> van claerheden	
	Die rudder moeste vallen ter steden	
	Als hi them seluen weder quam	
20	Sach hi int prayheel <i>ende</i> vernam	164
	Van onser vrouwen die claerhede	
	Van inghelen <i>ende</i> magheden mede	
	Twee inghelen sach hi al dare	
24	Met twee stallichten bernende clare	168
	Bi onser vrouwen an elke zijde	
	Die vrouwe zeide ouer hare ghetijde	
	Als zoet hadde ghehent seide so <i>daer</i> na	
28	Eene anteffene heet salue regina	172
	Die magheden zinghen begonden	
	<i>Ende</i> die jnghelen diet wel <i>conden</i>	
	Songhen met <i>hem</i> al sonder rauwe	
32	Dus loofden si die soete vrouwe	176
	Na die anteffene na minen wane	
	Sciet onse soete vrouwe danen	
	Met zanghe <i>ende</i> met soeten spele	
36	Die vrouwe bleef in den prayheele	180
	Die niet ne wiste van al dien	
	Dat die rudder hadde ghesien	
	Hi liep ter vrouwen sonder groeten	

40	<i>Ende</i> hi viel te haren voeten	184
	Ghenade sprac hi edele vrouwe	
	Wat wondre eist dat ic hier scauwe	
233va	Wat hi hadde ne wiste so niet	
	So seide loghenachtich rudder vliet	188
	Tontijt sidi <i>commen</i> nu	
4	Ic hebbe wel ghebeit naer hu	
	Huwes <i>commens</i> willic <i>nemmermeere</i>	
	Die rudder was in sulken zeere	192
	Dat hi cume mochte spreken yet	
8	Hi seide hier es wonder ghesbiet	
	Wat hebdi dan seide so ghesien	
	Ic secht hu andwoerdi na dien	196
	Ic <i>en</i> weet wat es als ic hu sach lesen	
12	So saghic dit prayheel vul wesen	
	Van lieden die ghecleet waren	
	Al met lijnenen <i>zudaren</i>	200
	Ende si baden hu ghenade langhe	
16	Ende alst quam ten <i>omme</i> ganghe	
	Spraken si in weet wat onder hem lieden	
	Als si orlof namen <i>ende</i> van hu scieden	204
	Die vrouwe weende <i>ende</i> wiste wel	
20	Dat doode liede waren <i>ende</i> niet hel	
	Die te haren vygilien quamen	
	Ende si lichtenesse <i>daer</i> af namen	208
	Vrouwe seidi ic vernam	
24	Dat daer na die moeder gods quam	
	Hier beneden van hemelrike	
	Met eenen gheselschepe vroylike	212
	Van magheden jnghelen met zanghe	
28	Die bi hu hier waren langhe	
	Ten hende alst quam <i>ten</i> ghesceede	
	Songhen inghelen <i>ende</i> magheden beede	216
	Nemmermeer ne siet <i>man</i> in erderike	
32	Onser vrouwen so kennelike	
	Ic hebbe mi haer vp ghegheuen	
	Ende wille haer dienen al mijn leuen	220
	In hermitagen <i>ende</i> al <i>om</i> tghone	
36	Bat hi der vrouwen also te doene	
	Ende bat hare datso soude	
	Daer <i>omme</i> peinsen <i>om</i> sine houde	224
	Si ghinghen van danen en die vrouwe	
40	Beloofde hem met goeder trauwe	

	Mochte zoet vinden an haren man	
	So sal dat selue vanghen an	228
233vb	Ende sal in egypten dan gaen	
	In ordinen met vrouwen sonder waen	
	Daer soudso dienen onser vrouwen	
4	Ende onsen heere met goeder trauwen	232
	Hi ghinc wech met groten gheere	
	Om te dienne onsen heere	
	Die vrouwe ghinc te biechten ende soe	
8	Liet hare ouerde vallen doe	236
	Binder maent staerf der vrouwen man	
	Die vrouwe bedochte haer dan	
	Bedi so dede na zine doot saen	
12	Haren goeden wille voert gaen	240
	So stichte selue al te hant	
	Eene abdye al daer int lant	
	Daer so vele nonnen in dede	
16	Ende selue in beloofde zuuerhede	244
	So leefde XX iaer daer jnne	
	Helich ende vroet van zinne	
	Ende soe helt vroedelic hare	
20	Onse vrouwe diese brochte dare	248
	Hiltse staende in haer goet ghedochte	
	Datso die ziele van hare brochte	
	Te hemelrike met groter eeren	
24	Daerse wel ontfinc onse heere	252
	Nu weten alle peinsen dan	
	Om dese miracle eist wijf of man	
	Ende merken dat het goet es bi desen	
28	Dat wi onser vrouwen ghetijde lesen	256
	Met groeter oemoedichede	
	Ende vigilien ouer den dooden mede	
	Omme der zielen lichtenesse	
32	Ende om ons selues behoudenesse	260
	Dat wi behouden bliuen al gader	
	Des moete ons ionnen dupperste vader	
	amen	

36	VAN DER WELDAET DIE DE DUUELE DEDE	[IV.11]	
	M En vint bescreuen te menegher stede		1
	Dat die duuel noint wel en dede		
	Dies hi selue onlyende zij		
40	In dese weke seide mi		4
	Eene beg hijne daer ic af las		
	Dat in de oerdine te cleofas		
234ra	Eene nonne woende goet <i>ende</i> scoene		
	Maer so plach met fellen doene		8
	Den duuele te verspuwene zeere		
4	<i>Ende</i> seide spij di vule heere		
	Du best so leelic int ghelaet		
	Du moets met rechte wesen quaet		12
	Dit was altoes hare zede		
8	Nu woende daer in den cloester mede		
	Twee heleghe lieden te waren		
	Die confessoers <i>ende</i> moonken waren		16
	Doe gheuielt vp eenen tijt		
12	Dat die duuele die altoes nijt		
	Ter jonfrauwen drouch so dat hi dede		
	Te hare waert eene scalchede		20
	Alsoet altoes es zijn aert		
16	<i>Ende</i> dede so dat minnende waert		
	Die nonne der moonken een		
	Die een goet man oec wel sceen		24
	<i>Ende</i> die moonc mindese weder		
20	Doe gheuielt dat <i>daer</i> na zeder		
	Alsoet die duuele toe hadde bracht		
	Datsi vp eenen hoeghen nacht		28
	Als dandere te mattinen waren		
24	Datsi die mattenen lieten varen		
	<i>Ende</i> te gader slapende bliuen		
	Die duuel die dit wel toe conste driuen		32
	Was arde blide ic segghe hu hoe		
28	Dat hi dese feeste hadde brocht toe		
	Want altoes als sone <i>verspau</i>		
	So was hi te barenteert <i>ende</i> flaeu		36
	Nu es die nacht <i>commen</i> toe		
32	Daer si vp hadden ghenomen doe		
	Dat die nonne entie moonc souden		
	Heymelike haer feeste houden		40
	Als dandre waren in den coer		
36	Es vp ghestaen die confessoer		

	Heymelike hi ter nonnen ghinc	
	Diene in haren arem ontfinc	44
	Wat hi haer dede moeden wi wel	
40	Ende als si in haer beste spel	
	Laghen so es die duuele comen	
	Ende heeftse in sinen arem ghenomen	48
234rb	Metten bedde daer si vp laghen	
	Ende heefse in den coer ghedraghen	
	Alsoe si laghen in haren spele	
4	Doe liet die duuele huut ziere kele	52
	Eenen luut gaen ende hi zede	
	Men seit dat ic nye weldaet dede	
	Maer hets al te male gheloghen	
8	Also ghi moocht sien voer huwen hoghen	56
	Dese twee die ic hier hebbe bracht	
	En waren te mattenen commen van der nacht	
	En haddicse niet ghedraghen	
12	Nu besiet hoe si hu behaghen	60
	Hier omme dedic dit ghepijn	
	Omme dat ic wille dat si zijn	
	Gheorsam ende zijt niet en verzomen	
16	Si en souden te tijt te mattinen comen	64
	Doe liet die duuele eenen dreet	
	Ende vloe wech ende hi creet	
	Die twee die ghindre laghen	
20	Moesten haer bedde vp den dorempster draghen	68
	Ende penitencie daer af ontfaen	
	Van der mesdaet die si hadden ghedaen	
	Dus toechde die duuel na sijn verstaen	
24	Die weldaet die hi hadde ghedaen	72
	Nota	

EEN SPROKE

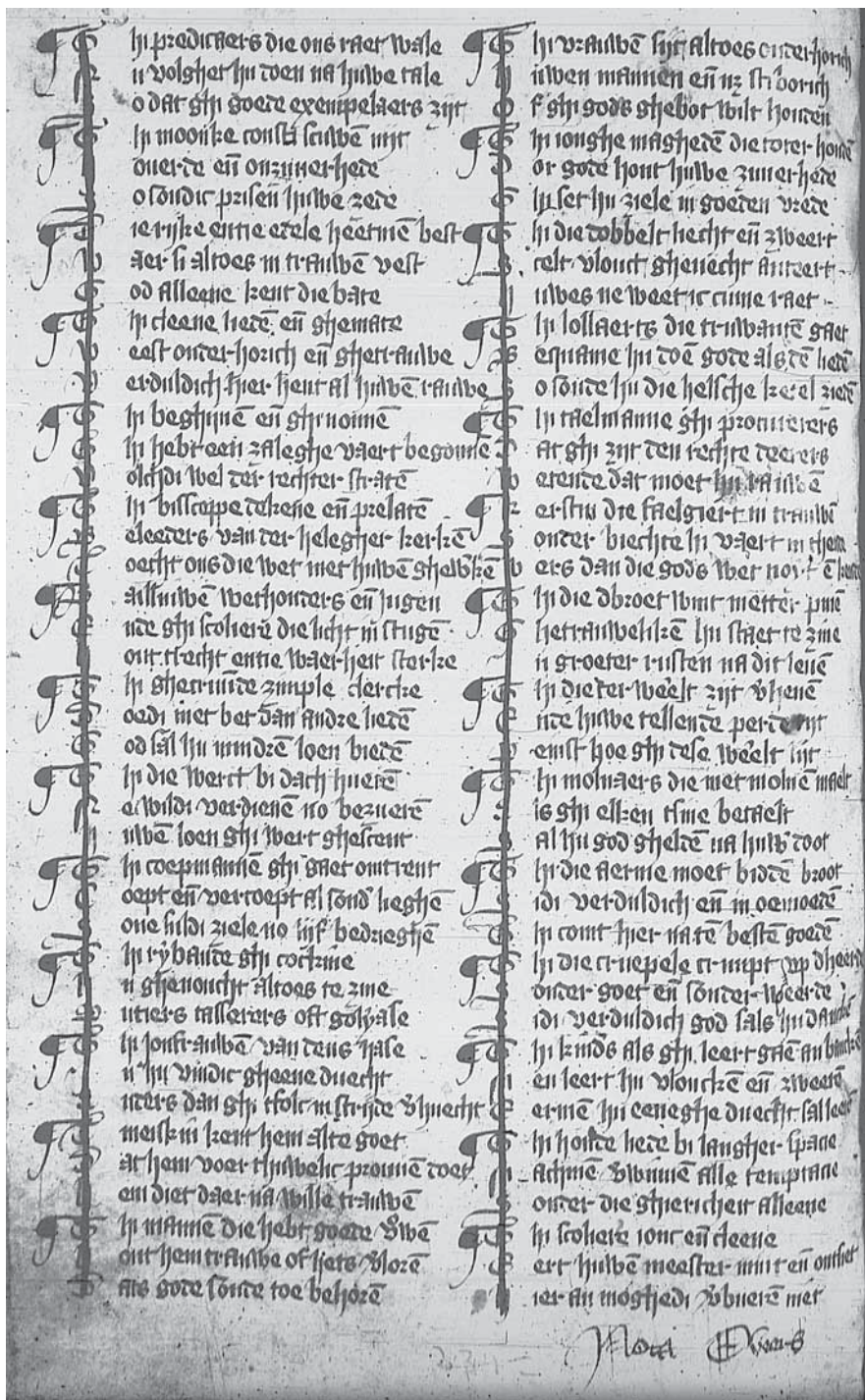
[IV.12]

	O mmе tghebrec van goeden lone	1
28	Blijft menich rijm te makene scone	
	Van den dichters openbaer	
	Die lustelic te hoerne waer	4
	¶ Du rike man als du wilt gaen	
32	In strijde doe niet bi di staen	

	Hem dien dijn goet <i>versteruen</i> mach	
	¶ Du rudder peinst om <i>den</i> hals slach	8
	<i>Ende</i> hout die wet die god gheboot	
36	<i>Ende</i> helpt den rechte met wille groot	
	¶ Du pape wacht di van <i>den</i> wiuen	
	Datsi di niet te scerne ne driuen	12
	Want si den meneghen hebben ghehoent	
40	¶ Ghi keyseren coninghen hoghe ghecroent	
	Peinst wat cronen dat god drouch	
	Alsmen hem an die cruce slouch	16
234va	¶ Ghi predicaers die ons raet wale	
	Nu volghet hu doen na huwe tale	
	So dat ghi goede exempelaers zijt	
4	¶ Ghi moonke consti scuwen nijt	20
	Houerde <i>ende</i> onzuuerhede	
	So soudic prisen huwe zede	
	¶ Die rijke entie edele heetmen best	
8	Waer si altoes in trauwen vest	24
	God alleene kent die bate	
	¶ Ghi cleene lieden <i>ende</i> ghemate	
	Weest onderhorich <i>ende</i> ghetrauwe	
12	Verduldich hier hent al huwen rauwe	28
	¶ Ghi begijnen <i>ende</i> ghi nonnen	
	Ghi hebt een zaleghe vaert begonnen	
	Volchdi wel der rechter straten	
16	¶ Ghi bisscoppe dekene <i>ende</i> prelaten	32
	Beleeders van der heleghe kerken	
	Toeht ons die wet met huwen ghewerken	
	¶ Bailliuwen wethouders <i>ende</i> jugen	
20	<i>Ende</i> ghi scoliere die licht in stugen	36
	Hout trecht entie waerheit sterke	
	¶ Ghi ghecruunde zimple clercke	
	Doedi niet bet dan andre lieden	
24	God sal hu mindren loen bieden	40
	¶ Ghi die werct bi dach hueren	
	Ne wildi verdienen no bezueren	
	Huwen loen ghi wert ghescent	
28	¶ Ghi coepmannen ghi gaet omtrent	44
	Coept <i>ende</i> vercoept al sonder lieghen	
	Sone suldi ziele no lijf bedrieghen	
	¶ Ghi rybaude ghi cockine	
32	Hu ghenoucht altoes te zine	48
	Putiers tasserers oft golyase	

	¶ Ghi jonfrauwen van deus hase In hu vindic gheene duecht	
36	Anders dan ghi tfolc in strijde <i>verhuecht</i>	52
	¶ Tmeiskin kent hem alte goet Dat hem voer thuwelic prouuen doet Hem diet daer na wille trauwen	
40	¶ Ghi mannen die hebt goede <i>vrauwen</i> Hout hem trauwe of hets <i>verloren</i> Dats gode soude toe behoren	56
234vb	¶ Ghi vrauwen sijt altoes onderhorich Huwen mannen <i>ende niet</i> stiborich Of ghi gods ghebot wilt houden	60
4	¶ Ghi ionghe magheden die toter houden Dor gode hout huwe zuuerhede Ghi set hu ziele in goeden vrede	64
8	¶ Ghi die dobbelt liecht <i>ende</i> zweert Scelt vlouct gheuecht anteert Huwes ne weet ic cume raet	
	¶ Ghi lollaerts die truwanten gaet Bequame hu doen gode als <i>den</i> lieden	68
12	So soude hu die helsche ketel zieden	
	¶ Ghi taelmanne ghi procurerers Dat ghi zijt den rechte deerers Wetende dat moet hu rauwen	72
16	¶ Kerstin die faelgiert in trauwen Sonder biechte hi vaert in thende Wers dan die gods wet noyt <i>en</i> kende	76
20	¶ Ghi die dbroet wint metter <i>pinen</i> Ghetrauweliken hu staet te zine In groeter rusten na dit leuen	
	¶ Ghi die ter weereit zijt <i>verheuen</i> Ende huwe tellende perde rijt	80
24	Peinst hoe ghi dese weereit lijt	
	¶ Ghi molnaers die met molnen maelt Als ghi elken tsine betaelt	84
	Sal hu god ghelden na huwer doot	
28	¶ Ghi die aarme moet bidden broot Sidi verduldich <i>ende</i> in oemoeden Ghi comt hier na <i>ten</i> besten goeden	88
	¶ Ghi die cruepele cruupt vp dheerde Sonder goet <i>ende</i> sonder weerde Sidi verduldich god sals hu dancken	
32	¶ Ghi kinders als ghi leert gaen an bancken	92

36	Men leert hu vloucken <i>ende</i> zweeren Eermen hu eeneghe duecht sal leeren	
	¶ Ghi houde liede bi langher spacie Machmen <i>verwinnen</i> alle temptacie	96
	Sonder die ghiericheit alleene	
40	¶ Ghi scoliere ionc <i>ende</i> cleene Eert huwen meester mint <i>ende</i> ontsiet	
	Hier an moghedi <i>verbueren</i> niet	100
	Nota C veers	

Afb. 22. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.234v (verkleind)

235ra	HIER BEGHINNEN DIE PAUSEN VP XIII ENDE	[V.1a]	
	STRIKEN VOORT TOTE KAERLE ENDE WAT ELKE ZEIT XLIII		
	H Ier voren seide ic v aldus		1
4	D at deerste paus was <i>cristus</i>		
	Ende dat pieter na dat		
	Paus bleef in <i>cristus</i> stat		4
	Ende wat pieter ooc zette		
8	Te houdene in der wette		
	Ende hoort van pausen meere		
	Naer pietren wart paus ende heere		8
	Linus die heliche tuscaen		
12	Hy zat paus zonder waen		
	XI jaer III maende XIII daghe		
	Dese zette sonder zaghe		12
	Dat wiue in der kerken zouden		
16	Haer hooft bedect houden		
	Om datment in der kerken		
	Hems te min zoude meerken		16
	Want die oghen dicken verleyden		
20	Den meinsche huut zijnder jnnicheiden		
	Gods martelare staerf hij		
	C letus wart paus ghelouets my		20
	Ende hy wast XI jaer		
24	Een Romeyn was hij vorwaer		
	Dese ordineerde mede		
	Alte rome in die stede		24
	XXI priestren wel gheleert		
28	Als pieter voren hadde gheuisiert		
	Hi screef eerst saluten		
	Et apostolicam benedictionem		28
	Hi starf helich martelare		
32	D en stoel bezat daer nare		
	Clement die ooc Romeyn was		
	Dese sende als ic las		32
	VII notarise huut		
36	Die van zinne niet waren ruudt		
	In VII riken om dat zij		
	Vernemen souden verre ende by		36

235ra1 Met deze regel begint band F; XIII: de lezing *cristum*, die men zou verwachten, is uitgesloten, daar
er duidelijk punten (streepjes) op de drie laatste letters zijn geplaatst.

235ra2 De regel springt iets in.

	Die viten der martelaren	
40	Ende in scriften die bewaren	
	Hoe dat enden hare dinghen	
	Ende te rome die bringhen	40
	Hij was eerst die ooc woude	
235rb	Dat des paus stoel staen zoude	
	In de hoechste stat om dat dien	
	Alle die lieden zouden zien	44
4	Ende hij al tfolc weder zaghe	
	Hij woude ooc datmen plaghe	
	Tfolc te voirmenne also wel	
	So men eerst mochte na dat doepsel	48
8	Want sij anders te waren	
	Volmaect kersten niet en waren	
	In punten wart hi versent daer na	
	Ende in die zee gheworpen daer	52
12	Daer hi in lach langhe stonden	
	Zeder so wart hij vonden	
	Vanden bisscob cirille	
	Alsoet was die gods wille	56
16	Doe twater was zijnder veerde	
	En te rome gheleit in deerde	
	Daer hi menich mirakel dede	
	Hi hilt des paus stede	60
20	ix jaer ende twee maent	
	Ende x daghe onghewaent	
	A Nacletus na hem quam	
	Een grieke als ic vernam	64
24	Dese ordineerde dat	
	In kerstinheit telker stat	
	Gheen cleerc jonc no oude	
	Croec no baert voeden zoude	68
28	Dese dede ooc ghebieden	
	Ouer al den kerstinen lieden	
	Datmen priestren vouch ende spade	
	Weerdicheit ende eere dade	72
32	Want zij weert zijn alder eeren	
	Die gods lichame sacreren	
	Te voren plach mens niet	
	Paus zatti als men ziet	76
36	ix jaer twee maende met	
	Ende x daghe dus eist gheset	
	A uaristus bezat hier na	

40	Den paus stoel als ic versta Een griec waest so men leest Sijn vader hadde een jode gheweest Dese ordineerde mede Tote Rome in die stede	80 84
235va	vii titelen dat ghijt weet Van priestren ende dyaken met Die den paus vroe ende spade	
4	Verhoedden in sine predicade Dat hem die scalke niet bedien Dat hij sprake huut heresien Of recht gheloue en hilden niet	88
8	Daer men hem in begrepe yet Dese maecte ooc mede Dat die maghe in elke stede Den huwelic zekeren souden	92
12	Van hem die uergadren wouden Ende dat die priester thuwelijc Vergadren souden feestelijc Metter helicher kerken bande	96
16	Dus hout ment noch in zulke lande Martelye heefti ontfaen Onder den keyser troyaen Ende es in rome als men zeit	100
20	By sente pietren gheleit Hij bezat den stoel daer vii maende ii daghe x jaer Alexander wart paus doe	104
24	Deerste paus die hiet also Romeyn was hij ende zette mede Datmen zout ten wijnwatere dede Ende water ten wine name	108
28	Daermen sacreerde gods lichame Daer men die enicheit bij mach meerken Ihesu cristi ende der kerken Hij maecte als ic vernam	112
32	Ter missen Qui pridie quam Pateretur ende duert also om Tote hoc est enim corpus meum Maer den lichame ons heeren	116

36	Die priesters mede sacreren Ende datmen dat sacrament Van der edelster bloumen diemen kent Maken soude subtiyl ende clare	120
40	Want also te machtich ware Martelie heefti ontfaen Onder den keyser adriaen Doen hij paus hadde gheweest daer	124
235vb	II daghe v maende VIII jaer S Ixtus deerste die so hiet Wart nv paus also men ziet	128
4	Romeyn was hy I scapers sone Die vele doechden was ghewone Hij dede ter messen aldus Sanctus sanctus Sanctus	132
8	Dominus deus sabaoth Ooc gaf huut tgebodt Dat dat corporael zoude zijn Niet zyden maer vlassijn fijn	136
12	Ongheuerwet al wit Oec soe maecti dit Dat wiue niet en zouden Handelen noch bloot houden	140
16	Ghewiede vate des outaren Hi starf een der martelaren Hi wart onthoeft dats ware Doe hij twee maende ende x jare	144
20	Ende XXI daghe als men leest Salich paus daer hadde gheweest T Eseporus wart paus ghemaect Goed man was hij ende wel gheraect	148
24	Een Romeyn was hij algader Een hermite was sijn vader Dese zette ende woude Dat tpaepscap vasten soude	152
28	Voer paesschen VII weken Om datsi bouen den leeken Also vele wel daden Penitentien ende weldaden	156
32	Ter messen dedi also Gloria in excelsis deo Dies men te voren niet en plach Ende datmen opten kerst dach	160

36	Drie messen zoude zinghen Dedi oec toe bringhen	164
	Die eerste messe gaet ane Als eerst waerf crayt die hane	
40	Dan so naket middernachte Om dat <i>cristus</i> van hogher machte	168
	Tier tijt oetmoedichede hem Gheboren te zine in bethliem	
236ra	Dandere es in die dagheraet Om dat die herden dat <i>verstaet</i>	172
	Aenbeden ten zeluen stonden Tkint in die crebbe vonden	
4	Die derde es vpten dach Daer men in <i>verstaen</i> mach	176
	Den dach des lichts als ic <i>vernam</i> Daer onse verlossere af quam	
8	Ghemartelijt so was hy Ende gheeert <i>Sente</i> pietren by	180
	XI jaer was hijt ende mee Drie maent XX daghe ende twee	
12	I Ginius die oec grieke was Wart nv paus also ict las	184
	Dese zette ende woude Dat peterne ende peten hebben zoude	
16	Tkint datter vonden quame Eene epystelee screef hy bequame	188
	Vander drieuoudicheden Ende vanden incarnatien mede	
20	Hi was paus IIII jaer Drie maende VI daghe vorwaer	192
	In Sente pieters daghe wart hy Begrauen also lezen wy	
24	P ys wart paus na dien Ende was een ytalyen	196
	Dese maecte ende woude Datmen paesdach houden zoude	
28	Altoos vpten zondach Des men te voren niet en plach	200
	Ende om dat uele lieden dan Zeere twifelden hier an	
32	So quam dinghel van hemelrike In eens bisscobs ghelike	204
	Ende gheboed dat zi souden	

36	Paesdach vpten zondach houden Dese zette ooc dat Datmen ioden telker stat	208
40	Ten doepsele ontfaen soude Die kerstijn worden woude Ic en vinde niet wel dat Hoe langhe datti paus zat	212
236rb	A nichetus quam hier na Van surien als ic versta Dese verboot den papen ooc Te voedenne baert ende croec	216
4	Ende Ronde crunen sonder scheeren Daer men den bisscob zoude sacreren Souden bisscoppe drie zijn toe Want die apostolen plaghen also	220
8	Ende ten aertschen bisscoppen also wale Soude comen alte male Die bisscoppe die daer zijn In zijnder prouintien termijn	224
12	Ende hem doen onderhoerichede Dese bezat des paus stede XI jaer der maenden drie Ende IIII daghe also ict zie	228
16	S Ocer wart paus ghecoren Vte capanien gheboren Dese zette ooc ende woude Dat gheene nonne en zoude	232
20	Ter kerken gheuen wieroec No ghewijt vat handelen ooc Maer datsi wile draghen zouden Also noch die nonnen houden	236
24	Hi zette ooc alsment scout Dat gheen wijf en ware ghetrouw Die priester en brochse te gader Met wille van moeder ende van vader	240
28	Hi zat paus XXI daghe Drie maent ende XI jare Ende starf ooc martelare E leuterius als ic versta	244
32	Een griec wart paus hier na Coninc van bertengen lutius	

	Screef an desen paus aldus	
	Datti kerstendom wille ontfaen	248
36	Die paus sende daer zaen	
	Hem tween diene alte hant	
	Doopten ende al zijn lant	
	Ende daer int lant telker stat	252
40	Daer een bisscob der afgoden zat	
	Dedi zitten alsict las	
	Een bisscob die kersten was	
	Dese zetti ooc ende woude	256
236va	Datmen niemen worpen zoude	
	Huut zinen state huut zinen grade	
	Hine ware eerst van zinen misdade	
4	Berecht int openbare	260
	Om dat <i>cristus</i> wiste clare	
	Dat iudaes was een quaet	
	Diene nochtan liet in zinen staet	
8	Om datti niet ghewroucht en was	264
	Eleutherius alsict las	
	Starf een helich martelare	
	Paus zatti xv jare	
12	Seuen maenden daghen viue	268
	So sciet van sinen liue	
	V ictoer deerste die so hiet	
	Wart doe paus als men ziet	
16	Hi was gheboren huut affrike	272
	Dese gheboot neernstelike	
	Dat die lieden emmer zouden	
	Des sondaechs paesdach houden	
20	Tusschen dat die mane XIII	276
	Ende XXI na minen ziene	
	Naer hare prieme hout ware	
	Dus hout ment noch alle iare	
24	Dese zette ooc ende gheboot	280
	Datmen elken meinsche ter noot	
	Soude kersten doen talre stonde	
	So waer datmen water vonde	
28	Hi starf helich martelare	284
	Doe hi twee maent ende x jare	
	Als wi in die tronike lesen	
	Ende x daghe adde paus ghewezen	
32	C alixtus wart paus ghecoren	288
	Een helich man Rome gheboren	

	Dese maecte also wijt scouwen	
	Die kerke van onser vrouwen	
36	Ouer die tybre die riuere	292
	Ende ooc quatuor tempre viere	
	Sette hy inden jare	
	Ende hy staerf helich martelare	
40	Als hi v jaer paus hadde gheweest	296
	Twee maende x daghe als men leest	
	VR banus wart paus doe	
	Die eerst den name hadde also	
236vb	Gheboren vte Rome der stat	300
	Dese ordineerde oec dat	
	Dat ghewijde vate zouden	
4	Tinnen zeluerin zijn of gouden	
	Valeriamuse bekeerde hy	304
	Die edel was ende vri	
	<i>Sente</i> Cecilien brudegoem	
8	Ende gaf hem dat kerstendom	
	Die so helich wart daer nare	308
	Datti staerf martelare	
	Dese paus was nochtan	
12	Van gheslachte een edel man	
	Ende een machtich daer toe mede	312
	In duechden <i>ende</i> in zuuerheden	
	Diemen om sine doghet groot	
16	Dicwile die stat verboot	
	Int leste wart hy ghevaen	316
	Ende inden kerker ghedaen	
	Daer hy langhe in doechde <i>zeere</i>	
20	Doe wart onthouet die heere	
	In desen tiden alsict merke	320
	Begonste die heliche kerke	
	Renten bezitten ende erue	
24	Eerstwarf te haren bederue	
	W ant daer te voren zekerlike	324
	Leefde tpaepscap in dier ghelike	
	Dattie apostolen wilen plaghen	
28	Te leuene in haren daghen	

236vb25

zekerlike: *De kopiist heeft eerst zekerke geschreven. Nadat hij zijn fout bemerkte schreef hij li erachter, met verwijstekens (//) aan het einde van de regel en boven het woord op de in te voegen plaats.*

	Dat was van ghelde ende van hauen	328
	Dat hem deen ende dandre gauen	
	In aelmoesenen te waren	
32	Om datsi mate lieden waren	
	Acht jaer regneerde hy	332
	XI maent XII daghe daer by	
	P Oncius die Romaen	
36	Wart hier na paus zaen	
	Ende wart in allenden ghezent	336
	Daer hi martelare es gheent	
	Te rome wart hy zeder bracht	
40	Ende daer gheleyt in zine gracht	
	Dese zat paus v jare	340
	Twee maende twee daghe dare	
	N V seytmen voirt aldus	
237ra	Dat paus wart ciriacus	
	Daer omme datti den stoel liet	344
	Als tpaepscap weder riet	
4	Ende te coolne nam zinen wech	
	Metten XI dusentich	
	Maegden die hi alle dede	348
	Kersten te rome in die stede	
8	So es hy niet met	
	Int ghetal der pause ghezet	
	Paus was hi also men waent	352
	Een jaer ende drie maent	
12	A ntheros quam hier na	
	Een griec waest alsic versta	
	Datmen bisscoppe mochte verwanderen	356
	Van den eenen scole ten andren	
16	Ende datmen der martelaren vite	
	Soude beschriuen met vlite	
	Sette dese in sine jare	360
	Ende hi starf ooc martelare	
20	Drie jaren hy paus zat	
	Ende xv daghe in die stat	
	F Abianus wart paus doe	364
	Een romeyn ic vint also	
24	Dese fabianus was	
	Metten anderen alsict las	
	Daer men den paus kyesen soude	368
	Een duue quam daer also houde	
28	Huten hemele vp sijn hoet	

	Ende sprac tot hem al bloot	
	Du sout paus zijn dats waer	372
	Dus so coesene god daer	
32	Hi zette alsict bescreuen zach	
	Datmen vpten witten donderdach	
	Dat crisma zoude sacreren	376
	Dat noch die bisscoppe antieren	
36	Die leedde een helich leuen	
	Martelie wart hem ghegheuen	
	Onder decius den heere	380
	Die die kerstine haette zeere	
40	XIII iaer zatti paus doe	
	XII maende XI daghe daer toe	
	D Onatianus wart paus dan	384
	Een verdomet kersten man	
237rb	Want hi den zondaren ontleide	
	Hope van ghenaden <i>ende</i> ontseyde	
	Eene concilie was omme dat	388
4	Verensaemt te rome in die stat	
	Daer LX bisscoppe waren	
	Die hute gauen te waren	
	Met goeden ripen rade	392
8	Dattie zondaren ghenaden	
	Hebben zullen gods ons heeren	
	Die hem te penitentie keeren	
	Ic en vant niet no en las	396
12	Hoe langhe dese paus was	
	C ornelius wart paus hier na	
	Romeyn was hi alsic versta	
	Dese zette na zijn gheeren	400
16	Dat priestren mochten zweeren	
	Om zekere sake om ware dinc	
	Hy dede oec daertoe zijn ghehint	
	Dat men petrus ende paulus beyde	404
20	In andren steden leyde	
	Decius die felle heere	
	Maecte desen martelare	
	Doe hi II maenden ende III jare	408
24	Ende X daghe gheweest hadde dare	
	L Vcius was romeyn mede	
	Die daer ooc hilt die stede	

	Dese hadde oec ghezet	412
28	Dat II priestren III dyaken met	
	By den busscob altoes zijn souden	
	Om gherecht gheloue te houden	
	In ellenden wart hy ghesent	416
32	Toet zijnder keerken keerdi sent	
	Ende valerius die tyran	
	Dede hem thoeft of slaen dan	
	Doe hi paus hadde gheweest daer	420
36	Drie daghe driemaent ende drie jaer	
	Stephanus wart paus na dat	
	Gheboren van rome der stat	
	Dese zette in sine daghen	424
40	Dat priesters niet en souden draghen	
	Daghelix ghewide ghewaden	
	Sonder als si messe daden	
	Noch houdent die priestren so	428
237va	Doe hijt adde bracht daertoe	
	Datmen die afgode af warp	
	Al waest te doene scerp	
4	Wart hi onthoeft in eene stede	432
	Daer hi stont messe en dede	
	In zijn vierde jaer dat ghijt weet	
	Twee maent XV daghe met	
8	Sixtus dander nv paus was	436
	Een griec was hi alsic las	
	Dese zette ende woude	
	Datmen gheene messe zoude	
12	Doen vpten autare	440
	Die voren niet ghewijt en ware	
	Hi ende felicissimus	
	Ende met hem agapitus	
16	Worden onthouet dats waer	444
	Doe hi XI maent ende een jaer	
	Ende VI daghe paus adde ghezijn	
	Dus so las ic int lattijn	
20	DYonicius wart paus hier na	448
	Eens monix zone alsic versta	
	Wanen hi was ende vintmen niet	

24	Dese was die eerste sciet Kerchoue ende prochien met Ende heeft elker prochyen ghezet Haren pape ende termine Ende dat elc andren tsine	452
28	Laten soude met goeden vrede Want papen gherne ouer treden Martelare starf hi als <i>men</i> zeegt Ende <i>wart</i> byden pausen gheleecht	456
32	Doe hi III maende ende twee jare Paus hadde ghezeten dare FELix wart paus nv Romeyn was hi dat zegghic v	460
36	Hi zette datmen messen Vp die ghedinckenessen Der martelaren doen zoude Om gods ons heeren houde	464
40	In sine kerke wart hi begrauen Die hi maecte met zijnder hauen Vp een mijlkijn rome by Martelare so starf hij	468
237vb	Hy zat paus als <i>men</i> waent Twee jaer ende X maent ANCianus die tuscaen	472
4	Wart paus hier na zaen Die so grouf wien dat wondert XLII ende drie hondert Martelaren metter hant	476
8	Hy starf martelare als ic vant Doe hijt hadde VIII jaer gheweest X maende XIII daghe als <i>men</i> leest Gayus wart nu paus ghecoren	480
12	En was van dalmatien gheboren Deze sette ende woude Dat onghelouich volc niet zoude Kerstine wroughen van eenichen daden	484
16	Dat hem zoude doen onstade Ende dat papen no clerken zouden niet Te rechte staen als goet als yet Vor rechte die weerlic waren	488
20	Hy starf helich martelare Doe hi IIII maent ende XI jare Paus adde ghezeten dare	492

24	Ende IX daghe daertoe voirt Van den pausen meer nv hoirt M arcellimus als ict goeme Wart nu paus ende was van Rome Keyser dyoclesianus	496
28	Dwanc desen marcellimus Datti den af goden wieroec gaf Eene concilien quam hier af In gampaynen te waren	500
32	D aer bisscoppe CC waren xx min dat verstaet D aer verlijde hy zine mesdaet Met berouwe harde groot	504
36	Asschen spraydi vp zijn hoet Ende dede eene hare an Den bisscoppen bat hy dan Datsi hem zijn ordeel zetten	508
40	Hi wout ane gaen sonder letten Vore datti hadde misdaen Die bisscoppe antworten zaen Dat dat niet wezen en zoude	512
238ra	Dattie mindre doemen woude Den meerdren ende zeyden met Pieter hu meester so ghi weet Loechende gods oec dats waer	516
4	W ie was van den apostolen daer Diene doemen dorste dan Ghy weet zelue wel nieman	520
8	M aer hi ghinc huut haestelike Ende weende wel bitterlike D aer omme domt v zeluen nv Met uwen monde dat Raden wij v	524
12	Te hant so antwoorde hy So doem ic hutten stoele my Ende ic vermeezaemt hier al Dat my ter eerden doen zal	528
16	Voirt sprac hy weenende zeere Ic en ben niet weert der eere Dat ic priester bliuen zoude Want die begherte van den goude	532

20	My also ghierich maecte Dat ic der waerheyt missaecte Vorden keyser ghinc hy zaen Die hem thoeft af dede slaen	536
24	Om datti verlijde dare Datti warich kerstin ware Doe hi xx daghe onweerde Ghelegghen adde bouen die eerde	540
28	Baerdem <i>Sente</i> pieter dan Marcellise den goeden man Ende hyet hem zonder beyde Dattine in die eerde leyde	544
32	vii jaer ii maende daghe xv Zat hy paus na minen ziene M arcellis die romaen Wart te pause doe ontfaen	548
36	Dese zette te rome in die stat xv cardinaelscape om dat Om datsi vrouch ende spade zouden Doepsel ende sepulture houden	552
40	Om datti eeren en woude niet Die afgode alst hem die keyser hiet So dedi hem also las ic Beesten hoeden ende quic	556
238rb	Ende om dat nachts sine cleerke quamen Ende sine hutten stalle namen Dedene die keyser weder vaen	560
4	Ende sloettene in den stalle zaen By den beesten daer hy staerf Sint datti den stoel verwarf xviii daghe ende v jare	564
8	Nu hoort wat hier volghet nare E usebius die griec was Wart nv paus als ic las In sinen tiden als wij leeren	568
12	Wart vonden dat cruce ons heeren <i>Daer</i> omme zetti feestelike Te vierne in kersten rike In meye den derden dach	572
16	Paus was hij alsic las Een jaer ende ii maenden doe Ende xv daghe daer toe M elchiades wart paus nv	576

20	Dese zette dat zegghic v Onder tkerstijnheyt ende woude Datmen niet vasten en zoude Des donderdaechs noch sondaechs met	580
24	Daer omme dattie heydine wet Dese twee hilt te waren Datsi heliche vastine waren Drie jaer VI maenden hy paus zat	584
28	Ende daghen VIII wij lezen dat VAN DEN PAUS SILUESTER ENDE VAN DEN KEYSER CONSTANTIJN HOE DAT HIJ BEKEERDE ENDE HARDE VELE DOECHDEN DEDE XLV	[V.1b]
32	Siluester wart paus ghecoren Een helich man van rome gheboren Die eerste die also hiet Dese alsmen bescreuen ziet	1 4
36	Maecte eene concijlie hier na In die stat van nichena Daer vergaderden teenen hope CCCC ende XVIII bisscoppe	8
40	Diet kersten gheloue daer Ontbonden ende maecten claer Die paus ooc daer zette Vele rechten ende wette	12
238va	Ende vryede daer die kerke Dats noch ghenieten die cleerke Mids den keyser constantine	
4	Die hij metten handen sine Doepte ende bekeerde mede Des welx constantijs lede Inder vonten ter zeluer stont	16
8	Van lazarien worden ghesont Want hij teerst zijt seker das In alle sine lede lazars was Dit was deerste keyser die	20
12	Kerstendom ontfinc ye Ende ooc die kerke vryede meere Dat anders dede eenich heere Tote noch also men leest	24

16	Sone hadde nieman gheweest Die lyen dorste clare Datti recht kersten ware Want die keysere waren heyden	28
20	Die daer na laghe leyden Hoe sise des lijfs beroefden Die ane <i>cristum</i> gheloefden Als den pausen wel scheen	32
24	Want luttel of ne gheen Mochts ontgaen toet hare Hi en starf martelare Als ghi voren hebt ghehoort	36
28	Nochtan waest na gods ghebort CCCC jaer als ict las Eer constantijn keyser was Daer menich martelare binnen	40
32	Sijn bloet sturte huut minnen God en woude niet ghedoghen Dat zine kerke soude hoghen Mids hem die sloughen ende corten	44
36	Maer mids hem die storten Om tgheloue hare bloet Bedwonghen kersten was noyt goet Kerstijnheyt es edel also	48
40	<i>Daer</i> en mach niement comen toe Die verstannesse heeft ghenomen En moet huut eyghenen wille comen Daert die heliche gheest in zent	52
238vb	Die heliche gheest alsmen vent Werct waer datti wille Ende eldere so staet hy stille	56
4	Daer omme zeghet dat lattijn Dat vele lieden gheroupen zijn Ende lettelieden vercoren Dits dats dat wy daghelix horen	60
8	In die ewangelien lezen Nochtan sal ons gheloue wesen Die wel doet ende daer in volstaet Datti int eewelic leuen gaet	64
12	Ende die anders doet hy zal Inden eeweliken helschen val Aldus stont dat kerstijnhede Also ic hier voren zede	68

16	Bedrucket harde zware Wel omtrent CCC jare Dat lettelt yemen dorste lyen Datti was van <i>cristus</i> partyen	72
20	<i>Daer</i> sy messe zoude lezen Dat moeste heymelic wezen In keldren ofte in krochten Of af weechs in haghē bossche	76
24	<i>Daer</i> toe hadden sij als ic las Eenen autāer die hauten was Binnen hol als eene scrine Dien IIII kindre sonder pine	80
28	Droughen wel met IIII ringhen Daermen heymelijxt volbringhen Mochte den dienst ons heeren Om dat ontsien van quaden heeren	84
32	<i>Sente</i> pieter ende andre mede Die na <i>cristum</i> hilden stede paus Songhen alle vp dien autāer Tot siluesters tiden daer	88
36	Doe constantijn sonder waen Kerstijnheyt hadde ontfaen Orlouedi zameninghe Den kerstinen onderlinghe	92
40	Te houdene hier ende hare Ende gode te dienne openbare Kerken maecte dese heere In des behouders <i>cristus</i> eere	96
239ra	Een concilie hi te gader dede Te nichema in die stede Daer CCC bisscoppe tsamen	100
4	Ende omtrent XVIII quamen In die stede als ict las Men seyt dat Senter claus was Om datmen daer <i>verdriuen</i> zoude	104
8	Donghelouiche dat wouden Iarrius bringhen voort Daer hij andede meer dan mort Constantijn die was daer	108
12	Ende paus siluester dats waer Alle die digniteyte scone Die horden ter keyser crone Des noch die kerke heeft te bat	112

16	Doe trac hy caen na dat Te constantinoble in die stede Die hi na hem heeten dede	116
20	Ende zette daer hoechghelike Den stoel van den keyserike Daer hi stont CCCC jaer Ende XLVIII daer naer	120
24	Eer die romeyne <i>daer</i> toe quamen Datsi weder keyser namen Dat was karle den vromen heere Die daer weder zette in die eere	124
28	Ende van dan vort ane mee Bleuen ter weerilt keyseren twee Deen hoert den grieken toe Dandre den lattinen also	128
32	Maer der grieken macht ende eere Es te vallen harde zeere Want der lattinen keyser heeft al Macht ende eere groot ende smal	132
36	Vp datti hem so zetten can Dathem god zijnder hulpen jan Constantine in grieken lant Houtmen ouer eenen zant	136
40	Men viert daer die feeste als ic zach Vpten XXisten dach Die in die maent van meye lach Mercens coronike zeghet	140
239rb	Alsene siluester doekte daer Datti quite wart ende claer Van al zijnder lazarien Datmen zelue hoorde lyen	144
4	Datti vpter huren dare <i>Cristum</i> zach openbare Hi was erenst telker stede Te gods dienste ende eerzam mede	148
8	Ende dede merem die kerken Ende eerde papen ende cleerken Hij dede stichten vaste ane Dat palays te vatrane	152
12	Eene kerke in <i>cristus</i> eeren Des behouders ons heeren Daermen tfundament grouf Drouch hi des fundaments behouf	156

16	Vp sine scoudren met weerden XII manden met eerden Ende deedse siluester wyen Ende met <i>priuilegen</i> vrien	160
20	Ende daer toe heeten mede De hooft kerke van kerstijnhede Noch houden die romeyne daer Dese wijnghe dats waer	164
24	Vpten IXsten dach als men zeegt Die na alder helichen dach leecht Ende recht vptien zeluen dach Daert al tfolc toe zach	168
28	Quam in die keerke een beelde staen Ane die want na <i>cristum</i> ghedaen Als oft daer ane ghescreuen Dat van bouen wart ghegheuen	172
32	Met handen ghemaect niet Datmen daer noch staen ziet In dese zelue kerke daer Es noch die houten autaer	176
36	Ende <i>Sente</i> pieter messe vp dede Ende zine nacomminghe mede Doe die paus al ouer al Steenen autare beual	180
40	Dedi in die kerke dare Bliuen desen authare In <i>Sente</i> pieters eere Ende dat daer vp nemmermeere	184
239va	Ander priester vrouch no spade Dan die paus misse ende dade Datmen noch hout zonder zaghe Want telken witten donderdaghe	188
4	Setmen dien authare voirt Ende also den paus toe hoort Doet hire gods dienst vp Ende anders gheen bisscop	192
8	Ende in paesauont dat verstaet Alsmen van der vonten gaet Bouen die haghedochte als men zeyt Daer <i>Sente</i> lauwereyns in leyt	196
12	Dedi eene kerke maken Van zeere chierliker zaken Ende trappen an die haghedochte	

16	Daer mede in gaen mochte Ten lichame als men woude Eene lantherne van goude Dedi maken ende hanghen daer	200
20	Die daghedochte maecte claer Twee kerken maecti meere In pieter ende paulus eere Ende hare lichamen beyde	204
24	Hi in harde diere vaten leyde Ende maketse rike menichfoude Beyde van zeluere ende van goude Hi starf als ic versta	208
28	In eene stat hiet nichema In zalicheden ende in eeren Hi voer ter glorien ons heeren HOE DIE KEYSERINNE HELENA	212
32	BEKEERT WART ENDE WAT WON- DERE DAER GHEUIEL XLVI	[V.1c]
	ALS was kerstijn constantijn Helena die moeder zijn	1
36	En woude noch kersten werden niet Maer hilt haer an dat joedsche diet Nochtan datti haer letteren zende	4
40	Daer si claerlike mede kende Datsi zijn lijf ende zijn vel Ghenesen ware int doepsel Ten lesten quaemt daer toe	8
239vb	Want god onse heere woude also Dat helene halen dede Ouer al die joedshede	12
4	XII meestren van groten liste Ia die wijste die men wiste Ende die zouden dispiteren met Paus siluester van dier wet	16
8	Ende wie van hem bleue bouen Zine wet soude helena louen Dus quam helena dare Ende brachte hare ioden met hare	20
12	Ende constantijn brocht ieghen hym Paus siluester meer no min Wat holpe dat ic maecte lanc Siluester an haren danc	24
	Verwan die meestre alle gader	

16	Alsoes hem ionste deeuwiche vader Wat sij zeyden of brachten voirt Dat en was maer een wort	28
20	Ieghen siluesters argumente Si verloren al die vente Doe si waren aldus erre Daden si halen eenen verre	32
24	Die wilt was ende onghiere Desen verre brachtenen sciere Inden rinc vor aldie liede Daer wonder groot ghesciede	36
28	Een der meestre tot hem ghinc Ende las hem in zijn ore een dinc Dat van machte was so groot Dat die verre uiel steen doot	40
32	Doe sprac die meester als een zot Dit verbiedic uwen god Ihesum dat hijs niet en doet Doe siluester dat verstoet	44
36	Gaf hy zijn herte te gode waert Ende sprac daer na metter vaert Het zijn vele minder zaken Dat leuende doot smaken	48
40	Dan leuen doen die doede Dat staet alleene an gode Muechdi uwen god verbidden des Dat dese beeste die doot es	52
240ra	Leuen doen ende vp staen met Wy houden ons an uwe wet En condi des ghedoen niet Ende eist dat my ghesciet	56
4	Dat ghi dan ghelouet my Want onse wet beter zy Dit wart daer ten zeluen tiden Gheconsenteert an beede zijden	60
8	Tusschen helenen ende constantine Doe waest al verloren pine Die joden addens gheene macht Siluester anriep gods cracht	64
12	Entie verre ter zeluer stont Stont vp zine voete ghesont Ende ghinc danen hij quam Ter weyden waert als een lam	68

16	Doe wart bekeert helena Ende al dat hem volchde na Ende die ioden alle mede Ontfinghen dat kerstijnhede	72
20	Helena die keyserinne Wart eene grote zantinne Van gode also vercoren Dat dat cruce dat was verloren	76
24	ccc jaer of daer omtrent Daer cristus ane stont gheprent Mids hare te desen stonden Met miraculen wart vonden	80
28	Onder die eerde daert lach Gheborghen menichen dach Allen kerstinen onbekent Die joden wisten wel te hant	84
32	Doe si cristum hadden doot Dat hare destruxie groot Ane dat helich cruce ghelaghe Ende daer toe hare grote plaghe	88
36	So datsi met scalcheden Drie crucen in die eerde leyden So diepe dat was wonder Ons heeren cruce leyden si onder	92
40	Ende dandre in waren dinghen Daer die twee dieuen an hinghen Die leyden si daer bouen Dit daden die joden verscouen	96
240rb	Hoe dat quame tot andren stonden Dat dese cruce worden vonden Datmen niet worde gheware Welc dat helich cruce ware	100
4	HOE HELENA DAT HE LICHE CRUCE VANT XLVII	[V.1d]
8	Eelena die keyserinne Woude nv wezen in jnne Ware dat cruce ware ghedaen Daer cristus ane adde ghestaen In iherusalem trac zij daer nare	1 4

12	Ende dede commen vor hare Alle die joden van der stede Ende ooc van buten mede Ende als die ioden teenre scaren	8
16	Voer helenen <i>versaemt</i> waren Vraechde si hem aldus <i>Waer</i> eyst hout daer <i>cristus</i> Onse behoudere hinc an	12
20	Die joden antworten dan Dat zijs en wisten niet Helena beual ende hiet Datmen alle die joden sciere	16
24	Verbranden in eenen viere Doe dat die joden zaghen Begonsten hem dat wanhaghen Ende namen eenen judaes	20
28	Die daer onder hem was Ende leuerden den vrouwen Ende zeyden bij harer trouwen Souds haer berechten yeman	24
32	Dat zoude wezen die man Want sine vordren addens die zede Datsi altoos die waerhede Van kinde te kinde hadden gheseyt	28
36	<i>Waer</i> dat cruce wart gheleyt Ende datti so wijs ooc ware Hij soude wel berechten hare <i>Waer</i> af datsi begheerde	32
40	Doe liet si harer veerde Alle dandre ioden gaen Ende hilt desen iudas gheuaen Helena sprac met neernste groot	36
240va	Nu zich dijn leuen ende dine doot Sijn beede hier gheset vordij Wiltu beede wijs my	40
4	Die stede sonder beyden <i>Daer</i> dine voirders tcruce leyden Judas die wijs was ende vroet Ende dat wel wiste ende <i>verstoet</i>	44
8	Dat der ioden grote plaghe Ane <i>cristus</i> cruce ghelaghe <i>Waert</i> dat worde vonden Antworde te dien stonden	48

12	Antworde die stede <i>daer</i> ghi om <i>vraghet</i> mi	
	En weet ic niet waer het zij	
	Want het was langhe te voren	
	Eer ic ter weerilt wart gheboren	52
16	Doe dat zoude zijn ghesiet	
	Bi den ghenen die hem <i>crucen</i> liet	
	Sprac helena ten si dat	
	Ghi mi wijst die zelue stat	56
20	<i>Daer</i> uwe vorders <i>tcruce</i> leyden	
	Ic sal hu al sonder beyden	
	Also jammerlike bederuen	
	Dat ghi van <i>honghere</i> sult steruen	60
24	Ende thant sonder meer zegghen	
	Deed sine inden karker legghen	
	<i>Daer</i> hi lach VII daghe lanc	
	Datti en at noch ende dranc	64
28	Doe riep hi stemmen groot	
	Men helpe mi huut deser noot	
	Ic sal v wisen sonder beyden	
	<i>Waer</i> mine vordren <i>tcruce</i> leyden	68
32	Doe wart hi thant huut ghedaen	
	Ende hi es haestelijc ghegaen	
	Toter stede van caluarie	
	Vp gode rip hi dare	72
36	Datti <i>vertoechde</i> openbare	
	Die stede daer dat <i>cruce</i> ware	
	Doe beefde daert menich zach	
	Die eerde daer dat <i>cruce</i> lach	76
40	Iudas ghinc grauen daer te hant	
	Omtrent XX scarden ende vant	
	Drie <i>crucen</i> tenden een	
	Doe was hare ne gheen	80
240vb	Die gheweten conste clare	
	Welc ons heeren <i>cruce</i> ware	
	Doe si in twifele sonder waen	
4	Toter noenen dus hadden ghestaen	84
	Brachtmen ghinder also houde	
	Eenen doeden alst god woude	
	Op welken doden men leyde	
8	Deerste twee <i>crucen</i> beyde	88

	Des hem twint en was te bat	
	Maer also zaen alse dat	
	Derde cruce quam daer an	
12	Wert die dode leuende dan	92
	Doe louedi si ghemeenlike	
	Onsen heere van hemelrike	
	Ende helena om dese zaken	
16	Dede daer eene kerke maken	96
	Vp die stede meer no min	
	Ende zette daer dat cruce in	
	Verchiert harde menichfoude	
20	Beede met zeluere ende met goude	100
	Iudaes wart kersten daer	
	Ende wart bisscop daer naer	
	Van <i>iherusalem</i> der stede	
24	Onse heere verwijsde hem mede	104
	Die naghelen die ghinghen onsoete	
	Dor sine hande dor sine voete	
	Doe hi kersten wart aldus	
28	Wart hi gheheeten quiriatu	108
	Ende wart helich man daer nare	
	Ende starf salich martelare	
	Wies passie ende leuen	
32	Die kerke scone heeft bescreuen	112
	Dus jonste god onse heere	
	<i>Sente</i> helenen selker eeren	
	Dat mids hare in dien stonden	
36	Sijn helich cruce wart vonden	116
	Daer hi sonder sine scout	
	Onsen zonden ane goud	
	HOE ZILUESTER DEN DRAKE BANT	[V.1e]
40	IN rome lach een drake	1
	In een hol gheheeten een lake	
	Die daer dede grote plaghe	
	Want hi doede alle daghe	4
241ra	VI dusent meinschen als ic las	
	Met sinen blase die venijnt was	
	Siluester dien god minde	
4	Sette in gode zijn gheninde	8
	Ende heeft priestre tot hem ghenomen	
	Ende es toten hole comen	
	<i>Daer</i> hi neder moeste trappen	
8	Onder alf hondert stappen	12

	Eer hij den drake vant	
	Een cruce maecti te hant	
	Den drake bant die heere	
12	So vaste datti nemmermeere	16
	Vut ende comt vor domsdach	
	Ende daert menich meinsche zach	
	Sloot hine vaste ende wale	
16	Met sterken dornen van motale	20
	Dus verlost siluester dare	
	Rome van den groten vare	
	Ende dat meeste deel van der stat	
20	Ontfinc kerstendom om dat	24
	Hi sette oec dese heliche vader	
	Dat die ghewaden alle gader	
	Daermen vp sacreert bequame	
24	Gods ons heeren lichame	28
	Niet en mochten zijden zijn	
	Noch gheuerwet vlassijn	
	Maer wit vlassijn zijt zeker das	
28	Alsoet huter eerden wies	32
	Om dat <i>cristus</i> was int graf gheleyt	
	In een zuuer wit linen cleyt	
	In desen tiden bekeerde met	
32	Vele lieden an <i>cristus</i> wet	36
	Elammanus ende dyoscorus	
	O[.in]eerden doe ooc aldus	
	Datm[e]n die salmodien	
36	[Singh]en soude in tween partyen	40
	So men noch pleecht in desen tiden	
	Deene veers in de zijde	
	Ende dandre ten andren zijden	
40	Dies men niet plach voir dien tiden	44
	Siluester starf in payse	
	Ende bi octouiaens palayse	
	Wart hi ghegrauen sijt ghewes	
241rb	Daert nv ten hoofde gheheeten es	48
	Maer nu rusti als ic versta	
	In een cloester heet monaucula	
4	In een bisscopdom dat gheheeten es	
	Episcopatus mutinensis	52

	XIII jaer hi paus sat	
	X maende ende XI daghe na dat	
8	Die daghelijx seit desen heere	
	Een pater <i>noster</i> in gods eere	56
	Sal tsinen ende sonder waen	
	In gherechten gheloue uulstaen	
12	M Arcus zat paus onghewaent	
	Twee jaer XV daghe VIII maent	60
	Dese zette ter messen also	
	Hoghe te singhene den Credo	
16	I Vlius wart paus hier na	
	Ende waest meer dan XI iaer	64
	Een zant hilt hi als ic versta	
	In die stat van nichema	
20	Daer <i>versaemde</i> teenen hope	
	CCC ende XVIII bisscoppe	68
	Daer wart ghedoemt tien houe	
	Arrius valsche gheloue	
24	Want hi zeide openbare	
	Dattie sone minder ware	72
	Dan die vader in der godheit	
	Dit was alte quaet gheseit	
28	Nochtan hilt hem ant ghone	
	Constantius constantijns sone	76
	Daer die keerke mede doechde <i>zeere</i>	
	Want hi was een quaet heere	
32	Ende dedem pine ende groot verdriet	
	Die dit ongheloue ende hilden niet	80
	In dier tijt dat dit ghesciede	
	Warer vele helicher lieden	
36	<i>Sente</i> niclaus ende eusebius	
	<i>Sente</i> hylaris ende sente maximinus	84
	Die bisscop van trieren was	
	Ende anastacius als ict las	
40	Bisscop van alexandrien	
	Die goed cleerc was in thelogien	88
	Die den <i>quicunque</i> uult dichte	
	<i>Daer</i> hi tgheloue mede <i>verlichte</i>	
241va	Vander helicher drieuoudicheden	
	Ende vander in carnacien mede	92
	Keyser constancius versende	
4	Desen iulius in allende	
	Daer hi X jaer doogde noot	

	Doe constancius was doot	96
	Es hi te rome ghekeert	
8	Te sinen stoele ende gheeert	
	Van leeken ende van cleerken	
	Ende stichte sint twee kerken	100
	XI jaer was hij paus daer	
12	II maent VIII daghe vorwaer	
	S Iberius wart paus sint	
	Dien dien keyser heeft <i>versint</i>	104
	Om datti niet en wilde hem	
16	Arrius heresien te men	
	Drie jaer was hi daer	
	Ten stoele quam hij daer na	108
	Ende dede des keysers raet	
20	Mit arrius gheloue quaet	
	Dus zatti skeysers paus dan	
	Als een onghelouich man	112
	XVI jaer regneerde hy	
24	VII maende drie daghe lesen wy	
	D Oe dese liberius was <i>versent</i>	
	Als ic dede te hant bekend	116
	Sat felix paus een jaer	
28	Ende om datti zeyde uorwaer	
	Ende proufde openbaer	
	Dat die keyser onghelouich ware	120
	Dedi hem thoofte af slaen	
32	Ende daer na zatti sonder waen	
	Liberius der iaren viue	
	Paus ghelijc eenen keytiue	124
	D Amasius wart paus ghemaect	
36	Die in dichten was wel gheraect	
	Te veersene was hi goet cleerc	
	Hi dichte menich goet cort weert	128
	Ieronimus te zijnder ghiften	
40	Sende hem vele scriften	
	Hoe dat paepscap soude leuen	
	Mede heefti hem ghegheuen	132
	Dese twee veerse wel weet dat	
241vb	Gloria patri ende Sicut erat	
	Datmen die mede songhe ouerluud	
	Telken als een salm ghinc vut	136
4	Damasius deedt houden so	
	Vele sancten loefden doe	

	Martijn ende Ambrosius	
	Ieronimus ende bazilius	140
8	Appollonarius ende andre met	
	Die hier niet en zijn gheset	
	Ieronimus met zijnder pine	
	Trac den zoutre in lattine	144
12	Damasius maecte mede	
	Te <i>constantinoble</i> in die stede	
	Een zanc daer te samen	
	C ende L bisscoppe quamen	148
16	<i>Daer</i> wart verdoemt aldus	
	Die valsche cleerc <i>machedoynus</i>	
	Die zegghen woude openbare	
	Dat de heliche gheest gheen god en ware	152
20	<i>Daer</i> wart claert zijt ghewes	
	Dat die heliche gheest es	
	Een mede substantie algader	
	Ghelijc den zone enten vader	156
24	Damasius sat paus daer	
	Lettel meer dan XVIII jaer	
	A lboritus wart paus dan	
	Ende was een goet gherechtich man	160
28	In desen tiden ic las aldus	
	Trac die bible ieronimus	
	Huten ebreuschen in lattine	
	Datti niet dede sonder pine	164
32	In desen tiden alsmen vint	
	So wart gheboren een kint	
	In enaus dien casteel	
	Dat beneden was al gheheel	168
36	Toten gordele ende alleen	
	Ende daer bouen ghedeelt in tween	
	Twee borste twee hoofde mede	
	Ende elc hadde sine <i>verstandelhede</i>	172
40	Ende zonderlinghe sijn weten	
	Als deen serpent woude dander eten	
	Recht toten tween jaren	
	Starf deen kint te waren	176
242ra	Ende tander starf daer na	
	Des derdes daghes als ic <i>versta</i>	
	Ende in deser zeluer stont	
4	So was jan guldemont	180
	Die eerst warf priester was	

	Van anthioten als ict las	
	Ende aertsch bisscop na dat	
8	Van constantinoble der stat	184
	Albericus sat paus aldaer	
	Niet vele min dan XVI i aer	
	A Nastasius wart paus nv	
12	Dese zette dat segghic v	188
	So wien dat ic let ghebrake	
	Datti te paepscap niet trake	
	Ende dat staen soud en oude <i>ende</i> jonghe	
16	Als men dewangelien lase of zonghe	192
	Drie i aer ende XXVI daghe	
	Satti paus sonder zaghe	
	Innocens wart paus doe	
20	Deerste paus die hiet also	196
	Dese zette ende hij woude	
	Dat volc altoos vasten soude	
	Vpten helichen zaterdach	
24	Om dat doe god inden graue lach	200
	Ende sine jongren oec vasten dan	
	Oec zette dese goede man	
	Vele rechte van cleerken	
28	Ende van goede van der keerken	204
	Die hi alle scone bedreef	
	Vele ongheloefs hi verdreef	
	De paes sette hi oec des sijt vroet	
32	Te gheue ne daermen messe doet	208
	XV jaer hi paus sat	
	Twee maent XX daghe na dat	
	S Ozimus wart paus hier na	
36	Dese maecte als ic versta	212
	Ende zette vort recte dan	
	Dat ne gheen eyghin man	
	Te cleercscap ende mochte ghedyen	
40	Ende datmen oec soude wien	216
	Des paesauont als men ziet	
	Die grote keerse die men noch pliet	
	Ende dat gheene cleerc so coene ware	
242rb	Datti dranc openbare vercochte	220

	Recht ooc in desen stonden	
	Wart <i>Sente</i> stephanus lichaem vonden	
4	Die CCC jaer of daer omtrent	
	Gheborghen lach al ombekent	224
	VIII maent zatti paus dare	
	XXV daghe ende twee jare	
8	B onifatius ordineerde dat	
	Wijf noch nonne ghewijt vat	228
	Die houden tien autare	
	Noch dinghen die ghewijt waren	
12	Handelen soude noch dwaen	
	Paus satti hebbic verstaen	232
	Drie jaer ende VIII maende	
	Dus vant ict in scrifturen staende	
16	S elestinus deerste was	
	Paus na desen als ict las	236
	Dese ordineerde aldus	
	Datmen iudica me deus	
20	Voerden introyt vander messen	
	Segghen soude sonder cessen	240
	Ende datmen dien zoutere also ic las	
	Die van onder alf hondert salmen was	
24	Telker messe sonder singhen	
	Want te voren in waren dinghen	244
	En wasser niet anders toe gheset	
	Dan depistole ende dewangelye met	
28	Ende hierbi so hebbic vernomen	
	So zijn huten psalmen comen	248
	Introyten ende gradale	
	Ende offertorien also wale	
32	Die men alle singhen moet	
	Eer men die sacrificie doet	252
	Hij sende als ic bescreuen vant	
	Patriciuse in yrlant	
36	<i>Sente</i> martijns zuster zone	
	Daer hij tfolc bekeerde scone	256
	Hi verdoemde mede dan	
	Pestoriuse den valschen man	
40	Die zegghen woude also	
	Twee persone in <i>cristo</i>	260
	Ende confirmeerde tier vren	
	Een <i>persoen</i> in tween naturen	
242va	Die eene nature die godhede	

	Ende dandre die menschede	264
	Paus satti sonder zaghe	
4	VIII iaer ende IX daghe	
	S Ixtus die derde van dien	
	Name wart paus mettien	268
	Dese zette ende woude	
8	Dat gheen cleerc en soude	
	Hem doen wyen hier no dare	
	Dan int bisscopdom daen hij ware	272
	Hij stichte in rome so ic hore	
12	Onser vrouwen kerke maioere	
	Kerken verchierdi menichfoude	
	Beede met zeluere ende met goude	276
	Den armen gaf hij vele hauen	
16	Bij <i>Sente</i> lauwereins wart hij begrauen	
	L Eo deerste als ic las	
	Die paus van dien name was	280
	Sende uele epistelen vte	
20	Van des ghelouen uirtute	
	Doe die wandelen al dlant	
	Ghedestruert hadden metter hant	284
	Verchierde hi die kerke weder	
24	Ende vernieude vp ende neder	
	Der ambachte ghewijt	
	Hem gheuiel vp eenen tijt	288
	Dat vele lieden tsamen	
28	Te zijnder hant offeren quamen	
	<i>Daer</i> een scoen wijf custe sijn hant	
	<i>Daer</i> hi becoert af wart te hant	292
	Dat rauwede hem so bitterlijc	
32	Doen hij thuus quam heymelic	
	Als hem sine conscientie gaf	
	Dat hi sine hine hant slouch af	296
	Om datsi zake was der dinc	
36	Doe hi niet ter kerken en ghinc	
	Ende daghelix niet messe en dede	
	Also te voren was sine zede	300
	Maecte tfolc gheruchte groot	
40	Doe hi was in deser noot	
	Riep hi onser vrouwen an	
	Ende vaste ende beedde dan	304
	Ende zette hem ane sine hant	
242vb	Ende hij was ghesont te hant	

	Ende sij quam daer hij lach	
	Ende met zinen oghen toe zach	308
4	In deser tijt weet wale	
	Strueerden tlant van ytale	
	Die goten ende vranckerike mede	
	<i>Daer</i> si braken meniche stede	312
8	XXI jaer rigneerde hij	
	Ende bi na IIII maende daer bij	
	H ylarius wart paus nv	
	Dese zette dat segghic hu	316
12	Ende ordineerde ende woude	
	Dat gheen paus en soude	
	Ordineren die hij wilde	
	Dat pauscap na hem hilde	320
16	Artur was nv als ic las	
	Die coninc van bartaengen was	
	Die met zijnder groter houesschede	
	Ende met zijndere doghet mede	324
20	Al brochte onder sine hant	
	Vranckerike ende vlaenderlant	
	Denemerken ende noereweghen	
	Die arture neghen	328
24	Om sine goedechheit groot	
	Ende anders om gheenen noot	
	Eens nam hi sine vaert	
	Met heer crachte te rome waert	332
28	Ende beual sinen broeder tlant	
	Doe hi quam andes berchs cant	
	Quam hem boodscap haestelijc	
	Dat zijn broeder valschelijc	336
32	Ane hem toghe die crone	
	Ende oec zijn wijf dat was onscone	
	Doe keerdi weder also houde	
	Ende recht daer hij landen soude	340
36	Ende vten schepe te lande gaen	
	Heeft zijn broeder daer bestaen	
	<i>Daer</i> vachtmen met nide groot	
	Waleweyn bleef daer doot	344
40	<i>Daer</i> artur omme drouue was	
	Doch wan artur den pas	

	Ende den vp ganc al waest <i>hem</i> zware	
	Doe orlogheden si VII jare	348
243ra	Int ende verzaemden zij	
	Teenen wijghe der zee bij	
	<i>Daer</i> artur <i>zeere</i> wart ghewont	
4	In een scip viel hij tier stont	352
	Ende voer in een eylant	
	<i>Daer</i> men noyt zeder en vant	
	<i>Maer</i> bleef <i>verloren</i> als ic vinde	
8	Noch en weet men niet zijn jnde	356
	Paus zat hylarius	
	VIII jaer ic vint aldus	
	III maenden ende tien daghe	
12	Dit houdic sonder zaghe	360
	S Implicius quam hier na	
	Een helich man alsic versta	
	Die stat van rome sciet hij	
16	In v prochien lesen wij	364
	Ende in elke dat ghijt weet	
	Heefti eenen priester gheset	
	Die anders en dede meer no minder	
20	Dan biechte ende doopte kinder	368
	Ghelijc dat cureyte zijn	
	In deser tijt was meerlijn	
	In bartaengen die den lieden	
24	Dinghen zeide die ghescieden	372
	Sijn moeder was begheuen	
	Ende leedde eender nonnen leuen	
	Ende alsi alleene was	
28	Quam die quade gheest so ic las	376
	Ghedaen als een jonc man	
	Ende zachse harde lieuelic an	
	Doe hi dit hadde langhe ghedaen	
32	Quam hij int leite vor haer staen	380
	<i>Daer</i> so was hemelike	
	Ende heldese lieuelike	
	Ende hier af als men vint	
36	Bleef so draghende kint	384
	Doe so dede die <i>coninc</i> maken	
	Eenen torre van groter zaken	

40	Ende so wat die goede man Sdaghes dede maken daer an Dat lach smorghens al ter neder Die coninc besochte vort <i>ende</i> weder Onder alle zine wijse doe	388
243rb	Hoe dat mochte commen toe Die meesters die van nide groot Gherne ghesien hadden meerlijns doot	392
4	Om datti so vele wiste Te segghene van groten liste Antwoorden dan openbare <i>Waert</i> die moertere ware	396
8	Gheminct met eens kints bloede dan Dat noyt vader en ghewan Dweerc soude wel commen toe Die coninc dede zoucken doe	400
12	Al zelv een kint narnstelike In allen steden in zijn rike So langhe datmen meerline vant Want daer kindre speelden vpt zant	404
16	Ende <i>zeere</i> scouden onderlinghe Sprac deen kint desen dinghen Dus wars sonder vader gheboren Ic hebt di zelue segghen horen	408
20	<i>Daer</i> an kendemen openbare Dat kint sonder vader ware Doe hi quam voir den coninc Sprac hij thans dese dinc	412
24	Heer <i>coninc</i> ic ben verraden Mijn bloet en mach in staden Huwen weerke staen twint Maer doet grauen int fundament	416
28	Ghi sult vinden daer die zaken <i>Daer</i> bi dat uwe weerke braken Die <i>coninc</i> dede grauen te hant So langhe datti onder vant	420
32	<i>Waer</i> af dweerc te valne plach Daert menich meinsche toe zach Dus so maecti te waren Alle die meesters loghenaren	424
36	Die conste hadden so groot Ende loste hem zeluen van <i>der</i> doot Simplicius sat paus dare	428

40	Een lettelt meer dan xv jare F elix wart paus als men zeyt Die derde die also hiet	432
243va	Eene kerke stichte dese heere Te rome in sent jacobs eere Hi zette ende woude ooc Datmen die kerke wyen soude	436
4	Ende dat ooc elc man Diemen in rechte sprake an Ofte wroughen van eenicher zaken Datmen hem respijt zoude maken	440
8	<i>Daer</i> hi hem binnen mochte beraden Ende antwoorden met staden Ende dat die wrougher ooc clare Soude zijn van quader mare	444
12	Hi zat viii jaer xi maent Ende xvii daghe paus onghewaent G elasius als wij lesen Wart nv paus na desen	448
16	Dese maecte orisoene Tracten ende ymnen scone Ter prefatien dedi best Vere dignum et iustum est	452
20	Recht in desen stonden Was <i>Sente</i> michiels kerke vonden In eene steen roetse als men seyt Wiese maecte weet men niet	456
24	Indeser tijt ooc vonden si was Die lichaem <i>Sente</i> barnabas Entie ewangelie hem beneuen Die matheus hadde bescreuen	460
28	In ebreeuchs met zijnder hant Gelasius als ic vant Sat viii maent ende viii jare Ende xxviii daghe paus dare	464
32	A nastasius wart paus nv Dese zette dat segghic v Dat om errescap noch om hoten Gheen eer priester en zoude achter laten	468
36	Sine ghetide groot no cleene Sonder die messe alleene Twee jaer zatti paus doe Ende xi maenden daer toe	472

40	Ende XXVIII maenden met Dus vindict int lattijn gheset Symathus ende laurencius Worden beede ghecoren dus	476
243vb	Alte rome in der steden Hier omme ghescheeden Paepscap ende leeke mede So dat daer was grote onvrede	480
4	Doch mids diericke den coninc Wart so ghesaect die dinc Dat sy mathus paus es bleuen Daer na nochtan wart hi verdreuen	484
8	Om dinc diemen hem teech an Ende lauwerentius wart paus dan Tpaepscap mids desen zaken Ghinc nv echt partyen maken	488
12	So dat zwarlijc nv ghinc staen Een zanc wart nu tsamen ghedaen Daer versaemden teenen hope CC ende XX bisscobbe	492
16	Simathus purgeerde hemclaer Van dat men vp zeyde daer Ende hi wart paus gheconfirmiert Ende laurencius wart ghedampneert	496
20	In desen tiden ic lese aldus Leefde die goede cleerc boetius Sente Remijs ende maxencius Sente leodegarius ende arnulphus	500
24	VII maent ende XVI daghe Sat simathus paus daer Ende XXVIII daghe daer toe HORMISDA wart paus doe	504
28	Die vele goeds den armen gaf Om datsire soude leuen af Die kerken verchierdi mede Met ornamenten telker stede	508
32	Te Sente pieters kerc wart hi begrauen Daer hi liet van zijnder hauen Een stic zeluers dat wouch ter stont Dusent ende XL pont	512
36	XI jaer XVIII daghe dan Satti paus dese goede man IAN deerste die also hiet	

	Wart paus alsomen ziet	516
40	In desen tiden waerlike	
	Bekeerde toet <i>cristum</i> vranckerike	
	Diederic als ic las	
	Die der goten coninc was	520
244ra	Ende ytalyen hadde onder hem dan	
	Vinc desen eersten jan	
	Ende karkerdene mede	
4	<i>Daer</i> hi saen sinen ende dede	524
	Dat god wrac alsic versta	
	Want dieric starf cort daer na	
	Ende een helich hermite zach	
8	In visioene daer hi lach	528
	Datmen in tormenten scerp	
	Sine ziele in die helle warp	
	Hi was VIII maent ende II jaer	
12	Ende XVIII daghe paus daer	532
	F elix die vierde wart paus dan	
	Hi sette dese goede man	
	Datmen bestriken soude die liede	
16	Eer si van der weerilt scieden	536
	Met heliche olyen als ghi ziet	
	Datmen noch te doene pliet	
	Vier ier twee maende zatti	
20	Paus ende XIII daghe daer by	540
	B onifatius quam nv als ic las	
	Die andre van dien name was	
	Dese zette in deser keerken	
24	Dattie leeke van dien cleerken	544
	Verscheeden souden vrouch ende spade	
	Alsmen messe daer in dade	
	Twee jaer XXVI daghe	
28	Satti paus zonder zaghe	548
	I ohannes wart paus doe	
	Dandre die hiet also	
	Indesen tiden ic vinde aldus	
32	Leefde sente maurus	552
	<i>Sente benedictus</i> jongher was	
	Paus zatti als ic las	
	Twee jaer ende IIII maent	
36	Ende VI daghe alsmen waent	556
	A gapitus wart paus hier na	
	Dese zette als ic versta	

40	Dattie papen altoos souden Des sondaechs <i>processie</i> houden Datmen noch hout wale In kerken conuentuale x maenden zat paus dese heere	560
244rb	Ende XIII daghe met eeren S iluerius moeste nv paus wesen Die keyser <i>versinde</i> desen	564
4	Verre lands in eene stede <i>Daer</i> hine doe doeden dede Dat toe brachte als ic <i>versta</i> Die keyserinne theodora	568
8	Omdatti weder woude ontfaen Een bisscob die hi hadde ghedaen Te banne ende verdomt beyde Om datti ieghen tgheloue zeyde	572
12	Hi zat v maent der iaren drie Ende XI daghe alsic zie V irgilius wart paus dan Belligarius die hooft man	576
16	Verloste Rome dat bezeten was Van den goten als ic las <i>Daer</i> hi een cruce wan ter zeluer stont Van goude dat wouch C pont	580
20	Datti sente pietren gaf Noch en stont niet af Theodora die keyserinne Si en dede met fellen zinne	584
24	Desen paus oec vaen Om datti niet woude ontfaen Den bisscob voren ghenoumt Dien agapitus hadde <i>verdoumt</i>	588
28	Ende daer hi in eene keerke vloet Dede sine vte trecken doe Ende een zeel binden omden hals Ende dedem so uele ongheuals	592
32	Dat menne van der morghenstonde Sloyde al toten auonstonde Ende in eenen keerker leyde dan <i>Daer</i> hi starf een helich man	596
36	In desen tiden tiden ic lese aldus W as die cleerc theophotus Die <i>cristum</i> ende sijnder moeder ghinc af	600

40	Om dinc hem die duuel gaf Ende zijnder tot hem zeluen quam Ende zelv berou alle nam	604
244va	Datte ne maria scoene Versoende an haren zone In dezen tiden des zijt wijs So starf <i>Sente</i> Remijs	608
4	Die die kerke te riemen daer Berechte LXXII jaer Paus zat virgilius	612
8	XVIII jaer VI maent aldus Ende XXVI daghe mede P Elagius bezat die stede Dese zette ende woude	616
12	Dat weerlike gherechte zoude Ouer die ghene rechte twaren Die in ongheloeue waren Ofte die mint argher list	620
16	Int gheloue zayde twist In deser tijt hebbic <i>verstaen</i> Was in scollant <i>Sente</i> brandaen In wies vite als ic las	624
20	Men groot wonder lesen mach Ende <i>Sente</i> steuijns ghebeente mede Was bracht te Roeme in die stede Ende bij <i>Sente</i> laureynse gheleyt	628
24	Paus zat dese ter waerheit IIII jaer der maenden tiene XXV daghe na mine ziene I An wart paus na desen	632
28	Die derde jan daer wij af lesen In deser tijt ic lese dus Was die goede cleerc fortinatus Die wijse poete vercoren	636
32	Vte ytalyen gheboren Die te toers quam om datti daer <i>Sente</i> martijns vite screef al claer Ende bisscob wart na dat	640
36	Tote poytiers in die stat Indeser stont zachmen varen In die lucht vieriche scaren Ende daer na bezaten hant	644
	Die lombærde ytalyen lant	

40	I kerke dede maken dese heere In philips ende jacobs eere Ende doe hijse hadde ghewijt Starf hi in curter tijt	648
244vb	Ic en vant niet clare dat Hoe langhe datti paus zat B enedictus deerste die so hiet Wart nv paus alsmen ziet	652
4	In dies paus tijt als ic vant Wonnen die lombarde ytalien lant Doe hongher was ende steerfte groot In deser jammerheyt bleef doot	656
8	Benedictus dese goede man Die paus hadde gheweest dan Eene maent XVIII daghe IIII jaer D oe zo wart so paus daer	660
12	Pelagius die ghecoren was Sonder skeysers beheet so ic las Dat niet te voren mach gheskien Ic en weet hoet nv mach gheskien	664
16	Doe belaghen ic lese dat Die lombærde Rome die stat Het reghende so zeere dan Dattie tybre te rome quam	668
20	Ouer die mure van dier stede Die grote scade in Rome dede Ende vanden beesten die verdrincken Die daer laghen ende stoncken	672
24	Storuen so vele liede zijt ghewes Dat wonder te zegghene es Dat meest dede die stanc Van eenen drake die daer verdranc	676
28	Tien jaer zatti paus daer G regorius wart paus hier naer Deerste die was van dien name Een reyn leerare sonder blame	680
32	Die de heliche scrifture ontbant Ende onderzochte ende ondervant Omtrent XL ommelyen Maecte hij te zijnder partien	684
36	Ende scrijften vele Hi ontbant jobbe ende esechiele Een cloester maecti mede	

	In sine eyghine woninc stede	688
40	So datmen seyde openbare	
	Datti een eerdsch inghel ware	
	Om datti leidde claerlike	
	Een hemels leuen vp eerderike	692
245ra	Hi maecte die statioene	
	Diemen te vastene pleecht te doene	
	Van kerken te keerken in die stat	
4	Van Rome noch houtmen dat	696
	Te vastene daer te desen stonden	
	In verlanessen des volx zonden	
	Hi dede ooc zonder waen	
8	Hoefde ende lede af slaen	700
	Alle beelden met zinen ghebode	
	Die ghemaect waren na die af gode	
	Om dathise clare ende wale	
12	Dongheloue alte male	704
	Ontwortelen woude ende verdriuen	
	Datter meer en zoude bliuen	
	Hi dede ter messen als ic versta	
16	Dies <i>que</i> nostros in tua	708
	Pate disponas . datmen leest daer	
	Daghelike in dien authaer	
	Hi was deerste lesen wij	
20	Die screef seruus seruorum dei	712
	Dats knecht der gods knechte	
	Dit scriuen die pause van rechte	
	Dor al datti was so gheraect	
24	Ende in alle doghet uulmaect	716
	Nochtan haddi aduersarise groot	
	Die beneden na zine doot	
	Datti hadde so goeden name	
28	Ende om zine eewelike blame	720
	Sijn boucke woude verbranden gaen	
	En hadt een zijn dyake ghedaen	
	Die ten helichen zwoer dat	
32	Die heliche gheest vp hem zat	724
	Als eene duue met lichte	
	Maer hi screef ende hi dichte	
	Ende dat hijt zach openbare	
36	Hi zat paus XIII jare	728
	VI maent X daghe daer toe	
	Damanus wart paus doe	

	Dese zette ende woude	
40	Datmen in der keerken luden soude	732
	Tallen ghetiden alst noch doet	
	Paus zatti des zijt vroet	
	Een jaer V maent IX daghe	
245rb	Dit houdical zonder laghe	736
	B Onifatius die derde	
	Wart nv vanden stoele herde	
4	Hi zette dese zaken	
	Datmen een grote laken	740
	Vpten houtaer soude legghen	
	Paus zatti horic zegghen	
8	VIII maent ende noch meere	
	B Onifatius wart doe heere	744
	Die vierde die hiet also	
	Dese brochte dat toe	
12	Anden keyser die hiet focas	
	Dat <i>Sente</i> pieters kerke was	748
	Hooft kerke waerlike	
	Van allen kerken van eerderike	
16	Oec beiaechdi ic lese daer af	
	Dat hem die zelue keyser was	752
	Den Ronden tempel mede	
	<i>Daer</i> te Rome in die stede	
20	Die ghemaect was wilen eere	
	Inder godinnen thebes eere	756
	Die der goden moeder hiet	
	Als wilen plach dat heyden diet	
24	Den tempel wijde hi met eeren	
	In die eere der moeder ons heeren	760
	Ende alle gods helichen met	
	Priesters heefti daer in ghezet	
28	Die ten ewichen gode horen	
	<i>Daer</i> men die duuelen dienden voren	764
	Noch heetet te diere stonde	
	Onser vrouwen kerke rotonde	
32	Alre helichen feeste zette hy	
	Ende alder zielen dach daer by	768
	VI jaer hilt hi die stede	
	Ende XXV daghe mede	

36	D Eus dedit quam hier nare Ende wast XX daghe ende III jare <i>Daer</i> dese custe anden mont Eenen laserzen wart hi ghesont	772
40	D Onifatius die vijfde die Wart nv paus als ic zie Dese zette dat wijf ende man Souden wesen in den ban	776
245va	Die Roefde ofte stale in kerken Hi zat paus als ic merke XIII daghe ende v jaer	780
4	H Onorius zat paus hier na Dit was een helich man Al tgoet datti ghewan Gaf hi den armen mildelike	784
8	Vele kerken maecti rike Die hi <i>verchierde</i> menichfoude Van ghesteenten van zeluere <i>ende van</i> goude	788
12	Drie kerken stichte hi mede <i>Daer</i> te Rome in die stede Deene in <i>Sente</i> agnieten eere Daer in grofmen desen heere	792
16	XII daghe hi paus zat Ende XI jare na dat Ende XXVII daghe daer toe S Euerinus wart paus doe Helich in aller manieren	796
20	Welc gheraect ende goedertiere Die cleercscap minde ende eerde Ende der keerken dinghen meerde Ende milde ieghen darne was	800
24	Hi zat een jaer als ic las Paus doe grouuen sine cleerke In <i>Sente</i> pieters keerke I AN dien vierden paus na datte	804
28	Dese metter helicher scate Cochte menich durent volx vri Van eyghinen dienste seit men nu Hi zat paus tien jaer	808

32	Ende XVIII daghe oec daer naer T heodorus quam hier na Dese maecte als ic versta	812
36	Een bouc van penitentien goet Daer orbors vele in stoet Ender dinc zette hi mede VII jaer hilt hi die stede M artijn wart daer na gheset	816
40	Deerste die also hiet Van desen men ghescreuen ziet Dat eens daer hi messe dede Een quam ter zeluer stede	820
245vb	Diene doot woude slaen Ende daer hi tzwart huut liet ghaen Wart hi te hant staerblent	824
4	Te rome maecti een zint <i>Daer</i> condempneerde steerke Paulus den patriarke Van constantinoble om dat	828
8	Hi valschelic patriarke zat Ende volchde valcher leeringhen Die keyser om dese dinghen Versende den paus te hant	832
12	In eene verre quaet lant <i>Daer</i> hi starf zalichlike Ende voer in hemelrike Sine feeste leecht als ic las	836
16	Alre naest <i>Sente</i> martijns dach Die van tours bisscob was VI iaer II maent als ic las Ende XXVI daghe hi paus was	840
20	E ugenius wart paus dan Die goedertiere heliche man Gracelic zeere ende ghemint Paus zatti alsmen vint	844
24	Twée jaer ende VIII maent XXII daghe alsmen waent V icalius wart paus nv Dese maecte dat segghic v	848
28	Ter romeynscher kerken zanc	

	Na rechter musiken zanc	
	Ende concordene al huut	
	Mede vpter gorghenen luud	852
32	Des men te voren niet en plach	
	Paus zatti als ic zach	
	XIIII jaren maenden zesse	
	T Eodatus zeecht die lesse	856
36	Wart paus nv ghemaect	
	Dese was so wel gheraect	
	Ende so goedertiere te weinsche	
	Dat noyt arm no rijc meinsche	860
40	Die an hem zochte troost	
	Van hem keerde onghenoest	
	Twee maende <i>ende</i> LIIII jaer	
	<i>Ende</i> v daghe zatti paus daer	864
246ra	D Ecius wart paus na dat	
	Dese <i>verchierde zeere</i> die stat	
	Datmen tparadijs heet	
4	Dat vor sente pieters kerke steet	868
	Daer wart hi begrauen dan	
	Drie jaer zat dese man	
	v maent der jaren tiene	
8	Dit es waer na <i>minen</i> ziene	872
	A gato wart paus daer na	
	Ende wast v maent II jaer	
	Ende III daghe daer toe	
12	L Eo dandre wart paus doe	876
	Dese zette ende woude	
	Datmen den paes gheuen zoude	
	In allen kerken hier <i>ende</i> dare	
16	Als agnus dei ghesonghen ware	880
	Van scoenre spraken was hi	
	In scrifturen vroet daer bij	
	Wel so sprac die tonghe zijn	
20	Beede griex ende lattijn	884
	Den armen was hi goet ter core	
	Beede met handen <i>ende</i> met labore	
	x maende hi paus zat	
24	Ende XVII daghe na dat	888
	B enedictus wart paus toe	
	Dandre paus die hiet also	
	Die hem pijnde huter maten	
28	Te volghene zinen vorsaten	892

	In doechdeliken zaken	
	Ende zeere minde hi die keerken	
	x maent ende XII daghe	
32	Zat hi paus sonder zaghe	896
	I An die vijfste zat paus nv	
	Paus zatti dat zegghic v	
	x daghe ende een jaer	
36	S Eno wart paus hier naer	900
	Die van leuene helich was	
	xi jaer als ict las	
	Satti paus <i>ende nemmeere</i>	
40	S Ergius wart doe heere	904
	Deerste paus die also hiet	
	Dese paus alsomen ziet	
	Eene zeluerine casse vant	
246rb	Also hem god dede becant	908
	Te <i>Sente</i> pieters als ic las	
	Die so zeere veroest was	
4	Datmen cume wart gheware	
	Datsi zeluerine ware	912
	In eene oude donckere stat	
	Een cruce vant men in dat	
8	<i>Verchiert</i> arde menichfoude	
	Met ghesteenten ende met goude	916
	<i>Daer</i> in was al gheheel	
	Van ons heeren houte een deel	
12	Datmen daer te toeghen pleecht	
	Als der helicher crucen dach leecht	920
	Hi zat paus IX jaer	
	VIII maent <i>ende</i> XXVIII daer	
16	L Eo die derde wart paus nv	
	Indesen tiden zegghic v	924
	Wart ghedoet <i>Sente</i> lambrecht	
	Die bisscob was te maestrecht	
20	Al bleef te ludeke doot die man	
	Hi wart te tricht begrauen nochtan	928
	Maer doemen den stoel na dat	
	Tote ludeke trac dier stat	
24	Voerdemen den lichame mede	

246ra34 v staat tussen puntjes.

246rb17 v staat tussen puntjes.

	Dattem dode doden dede	932
	Was om datti dorste castyen	
	Puppine van zijnder amyen	
28	Die dodos zuster was	
	Die hi hilt als ic las	936
	Bouen zijn ghetroude wijf	
	Dat coste lambrecht zijn lijf	
32	Dese puppine was merteels vader	
	Ende coninc puppijns auder vader	940
	Ende becghems zone als ic las	
	Te harstale zine woninghe was	
36	Van desen lieden hebbic vernomen	
	Sijn die hertoghen van brabant comen	944
	Dese leo es niet met	
	Int ghetal der pause ghezet	
40	Om datti als ic vernam	
	XI maent zatti ende twee jaer	948
	Ian die zeste wart paus daer	
	Martelare staerf hi als ic las	
246va	Drie jaer twee maent hi paus was	
	Ende XIII daghe mede	952
	IAn die zeuende bezat die stede	
4	Die gheleert was harde wale	
	Ende hadde eene scone tale	
	Eene capelle stichte hy	956
	Sente pieters kerke bij	
8	Inder moeder gods eere	
	Daer groufmen desen heere	
	XXVIII daghe ende twee jare	960
	VII maent zatti paus dare	
12	Sysimus wart paus na dat	
	Die maer XX daghe en zat	
	COntantijn als ic versta	964
	Bezat den paus stoel hier na	
16	Die keyser justinaen	
	Omboot desen hebbic verstaen	
	Te constantinoble in die stede	968
	Daer hi voer hem messe dede	
20	Daer die keyser in warer dinc	
	Gods lichaem van Van hem ontfinc	
	Ende bat voer hem onsen heere	972
	Den paus dedi grote eere	
24	Ende confirmeerde groot ende smal	

	Der Roemscher keerken recht al	
	Keyser philippse zeyde hi	976
	Eenen kettere lesen wij	
28	Om datti telker stede	
	Die beelden huter kerken dede	
	xvi daghe der jaren vii	980
	Satti paus in zinen leuene	
32	G Regorius die so hiet	
	Dandre paus als men bescreuen ziet	
	In deser tijt ic lese aldus	984
	Bekeerde een bonifatius	
36	Tvolc van almaengen eersten lande	
	Daerne die paus zelue sande	
	Eerdsch bisscob wart hi na dat	988
	Tote mens in die stat	
40	Daer na wart hi ghezant	
	Prediken in vrieslant	
	Daer hi wart ghemartelijt	992
	Karle merteel in deser tijt	
246vb	Vader van Coninc puppine	
	Trac doe ouer den rine	
	Daer hi vp die sassen vacht	996
4	Ende warp al onder zine macht	
	Almaengen zwauen prucen doe	
	Ende al toter dinawen toe	
	Hi bestont oec pinen mee	1000
8	Hi trac ouer die roede zee	
	Daer hi die sarasine verslouch	
	Doer haer groot ongheuousch	
	Doe gregorius dese heere	1004
12	Sijn goet om die gods eere	
	Der helicher kerken adde ghegheuen	
	Ende hi zalichlijc zijn leuen	
	Doe hijt xvi iaer adde gheweest	1008
16	viii maent xx maent als men leest	
	G Regorius die derde	
	Wart nv paus ende herde	
	Hi dede ter messen min no mee	1012
20	Quorum solempnitas hodie	

	In conspectu maiestatis tue	
	Celebratur <i>domine</i> deus	
	Dese paus gregorius	1016
24	Verdoemde den keyser leone	
	Om datti die beelden onscone	
	Huut allen kerken werpen dede	
	Met zijnder quader moghenthede	1020
28	Eene zent dedi te zamen	
	Maer doe die bisscoppe quamen	
	Omtrent M als ic las	
	Daer dat doen gheconfirmeert was	1024
32	Datmen die beelden ons heeren	
	Ende der helichen zoude eeren	
	Ende wie des ware contrare	
	Datti dan <i>vermeezaemt</i> ware	1028
36	Indeser tijt belaghen mede	
	Die lombarde Rome die stede	
	Met groter cracht moghentlike	
	Die paus zende in vranckerike	1032
40	An kaerle puppijns vader	
	Ende zende hem al gader	
	Die slotele van der biechten met	
	Datti quame ende onghelet	1036
247ra	Der Roemsher kerken stont in staden	
	Die paus voer te gods ghenaden	
	Doe hi VIII maent . ende X jaer	
4	Ende XX daghe daer naer	1040
	Paus met eeren adde gheweest	
	S acharias als men leest	
	Bezate nv des paus stede	
8	Metten lombarden maecti vrede	1044
	Ende pays van den orloghen	
	Hi trac die dyaloghe	
	Vten griexe in lattine	
12	Meesterlijc met zijnder pine	1048
	Karle puppijns broeder	
	Beede van vader <i>ende van</i> moeder	
	Dede hi ter scolē gaen	
16	Ende oec muenx abijt ontfaen	1052
	Hi zat X iaer maenden twee	
	Ende XV daghe paus min no mee	

	ST euen wart paus daer naer	
20	Ende om dattie lombærde zwaer	1056
	Der kerken waren hart	
	Trac hi te vranckerike waert	
	Ane puppine martijns zone	
24	Om hem te claghene tgone	1060
	Doe hi quam ter zeluer wijlen	
	Daer puppijn was vp III milen	
	Es puppijn ieghen hem ghegaen	
28	Ende <i>nammen</i> metten breydele saen	1064
	Ende leyden ten zeluen male	
	Metter hant in zine zale	
	Daer hine eerlijc ontfinc	
32	Daer wiede hine Coninc	1068
	Ende zijn kint oec waerlike	
	Coninc tsine van vranckerike	
	Ende hare na comelinghe na desen	
36	Altoos coninghe zouden wesen	1072
	Dit stont voirt sonder lette	
	Tote vpten graue hughe capette	
	Die valschelijc <i>verdreef</i>	
40	Ende heere daer in zelue bleef	1076
	Dat al noch in desen daghen	
	Die hertoghen van brabant clagen	
	Want zij recht oec willen zijn	
247rb	Comen van desen puppijn	1080
	v jaer paus steuen zat	
	Ende II maent paus wart na dat	
4	PA ulus ende bezat die stede	
	Die vele goeder werken dede	1084
	Dese was so goedertiere	
	Ende so zacht in allen manieren	
8	Datti noyt vroe no spade	
	Quaet louen woude met quade	1088
	Nachts plach hi te gane	
	Met eenen heymeliken capellane	
12	Alst die lieden niet en zaghen	
	Daer arme lieden ziec laghen	1092
	Van huse te huse in die stede	

16	Ende toten gheuanghenen mede Ende stont hem bij van zinen goede Om te stoppen hare aermoede Weduwen ooc ende weezen Halp hi gherne huten vreezen	1096
20	In deser tijt was waerlike Sente gangolf in lodhrike Die in vranckerike cochte een feyteine Ende deedse in eenen sconen pleyne	1100
24	In borgoengen hute springhen Sijn wijf in waren dinghen Haddi ghelaten also wel Om datsi dede ouer spel	1104
28	Doe brocht zijt naer haer ghevouch Datten een cleerc doot slouch Doe twijf horde zeggghen dan Dat miraculen dede haer man	1108
32	Sprac so dat es also waer Als dat mijn eende singhet claer Ende dat gheschiede also houde Ende also dicken also woude	1112
36	Spreken waest cort of lanc Hoerdemen dat haer ende Clanc COnstantijn dat zegghic v Bezate des paus stede nv	1116
40	Die bi na leec was als ic las Sonder datti priester was Die met onwette quam Ten pauscape als ic vernam	1120
247va	Daer omme wart hire zaen Met groter scanden afghedaen Eene maent zatti paus ende 1 iaer	1124
4	STeuen die derde quam hier naer Die weder al ontsette Dat zijn vorsate zette Ende hem allen degradeerde	1128
8	Die hi voren promoueerde Sonder doepsel ende Crisma Paus zatti als ic versta	1132

12	Drie jaer der maenden zesse A driaen seit die lesse Bezate nv des paus stede Grote karle om des paus bede Belach die lombarder als ic versta	1136
16	In een stat hiet papia <i>Disciderium</i> haren coninc Ende zijn wijf hi daer vinc Ende voerde in vranckerijc ghevaen	1140
20	Te rome quam karel <i>daer</i> na zaen Ende gaf <i>Sente</i> pietren weder Al zijn recht hoghe ende neder Dat hem was te broken af	1144
24	Die zijn vader der kerken gaf Oec gaf hi daer alsic goeme Dese twee hertoghedome Van sploecten <i>ende</i> bouen venten	1148
28	<i>Daer</i> groot af zijn die renten Ende doe wart hi aldus Van rome ghemaect patricius Torren muren maecti mede	1152
32	Ende eendre porten an die stede Eenen zant heeft adriaen Te rome tsamen ghedaen <i>Daer</i> bisscoppe waren vp dien dach	1156
36	C ende drie en vijftach Sonder andre <i>prelate</i> als ic las <i>Daer</i> karel zelue mede was Die paus ende die zant ghemeene	1160
40	Gauen karle die macht alleene Datti den paus kiesende mochte Na dien dat hem orbor dochte Ende ordineren alle dinghen	1164
247vb	Die den Romschen stoele an ghinghe Ende ardsche bisscoppe te waren Huut wat prochien datsi waren	1168
4	Haer bisdom van hem ontfien Moesten eer si in zouden gaen Ende dies hem werdich niet en dochte Dat hine weder zegghen mochte	1172
8	Ende die hier af contrarie dade Datti te hant vermeesaemt ware Karel maecte so ict vinde	

	Van lombardyen rike een ende	1176
12	Ende al datsi met harer macht Sente pietren hadden ontcracht Ende van ouden tiden ontkeert Heefti hem al weder ghekeert	1180
16	Die generale scole alsict gome Die doe lach in die stede van Rome Brochti te parijs in die stede Daer hi cost ende pine omme dede	1184
20	Eenen cleerc addi vercoren Die huut jnghelant was gheboren Die alquin ^{us} hiet so ict las Die wijs van VII arten was	1188
24	Hi leerde kaerle zine parten Ende ooc van den VII aerten So dat karel cleerc was goet Dat eenen prinche wale stoet	1192
28	Karel minde zonderlinghe Te deser weerilt twee dinghen Dats rudderscap ende cleergie Ende zekerlijc dat dinct mie	1196
32	Datti twee die beste adde vercoren Die ter weerilt toe behoren Daer meer in leecht eeren Ende oec den dienst ons heeren	1200
36	Dan in anders yet datmen pleecht Die elc te zinen rechte pleecht Adriaen zat paus daer x maent XXIII jaer	1204
40	Ende XXVIII daghe daer naer Dus so vindict ouer waer VAN DEN PAUS LEO ENDE VAN DEN KEYSERIKE	[V.1f]
248ra	LEO die vierde wart paus dan Ende was een goet helich man Deze sette ende woude	1
4	Datmen processie draghen zoude Als Sente marcs dach leecht Als noch de heliche kerke pleecht	4

8	Ende daer hire met zoude gaen Wart hi van lieden ghevaen Die hem die oghen hute staken Ende vten monde die tonghen traken Maer god ons heere zijt ghewes	8
12	Dies alles dinx machtich es Gaf hem weder na dien Beede zijn tonghe ende zijn zien	12
16	Doe trac hi metter vaert Heymelic te vranckerike waert Tote karle den coninc Diene eerzamelic ontfinc	16
20	Met tranen claechde dan Sijn vernoy die goede man Karel dedene bliuen daer Tote huut waert ghinghe tiaer	20
24	Doe hi voer hi met hem voert Tote Rome in die poert Ende bezochte ende ondervant Die ghene die metter hant	24
28	Die quade daet adden ghedaen Ende daer ouer zaen Met goeder bescheedenthede Nadie mesdaet die elc dede	28
32	Doe purgeerde hem dan Van datmen hem beteech an Ende karel zettene in zijn stede Ende gheboet hem paus ende vrede	32
36	Daer wart die rudder wel gheraect Keyser des riken ghemaect Met consente der roemheeren Die des alle blide waren	36
40	Tote nv ende was waerlike Maer een keyser in kerstenrike Ende van nv voert mee Bleuen den keysere twee	40
248rb	Want constantinoble die stat Behilt haren keyser na dat Daer die stoel hadde ghestaen vorwaer CCCC ende LXVIII iaer	44

4	Sint dat grote constantijn Van rome trac den stoel zijn	48
	So ic hier voren v <i>ver</i> trac <i>Daer</i> ic van constantinen sprac	
8	Karel wart ter zeluer tijt Van den paus ghecroent <i>ende</i> ghewijt	52
	Keyser te zine int roemsche rike Ende zijn oer ooc dier ghelike	
12	Aldus quam die keyser crone Vp die fransoyse scone	56
	Want karels datsi v cont Hilt die crone langhe stont	
16	Tot dattie romejne quamen Ende hem weder ane namen	60
	Die keyser crone ende behilden Om dattie vranxe niet en hilden	
20	Der Roemscher kerken staen in staden Also wijlen hare vordren daden	64
	Maer onlanghe daer na Quam die trone als ic <i>ver</i> sta	
24	Vp die zassen moghentlike Die wel ende vromelike	68
	Bescudden die roomsche kerke Beede met rade ende met weerke	
28	Ende ye zinder vindic bescreuen Es si den almaengen bleuen	72
	Namaels maecten die almanne Dattie crone vp niemanne	
32	<i>Ver</i> steruen zoude van ore te ore Maer datten chore	76
	Die crone zoude zijn te gheuene Ende dat zouden doen zij seuene	
36	III papen ende vier leye Also men noch hout die viseye	80
	Die papen noemic hu hierē Coolne mens ende triere	
40	Dit zijn canselliere int rike Mens in oestlant triere in vranckerike	84
	Coolne in ytalyen lant Die vier leye hoort hier te hant	
248va	Brandenburch es cameraert Sassen die draghen <i>tzwaert</i>	88
	Bihem es scinckere te zijnder baten	

4	Die palesgraue es drossate Van des keyzers houe vri Dit zijn die ghene gheloues my Die den roemschen coninc name maken	92
8	Die vpten stoel comt taken Es hi werdich van der crone Die gheeft hem die paus te lone Dan zal hi van rechter scouden	96
12	Der helicher kerken rechte houden Ende zette daer voren lijf ende goet Doet hi min hi mesdoet Ende breect zijn keyserlic ghelof	100
16	Daer hi meen eedich af wart of VAN DER HELICHER KERKEN ENDE VAN KAERLE ENDE DEN KEYSEREN Dat ic hu maecte die pause cont	[V.1g] 1
20	Van <i>crustum</i> tote karels stont Dat hebbic daer omme ghedaen Dat ghi zult te bet uerstaen Hoe kerstijnheyt eerst began	4
24	Ende van beghinne voirt an Emmer diede ende hoechde Nochtan altoos mede doechde By die keysere danne	8
28	Alle waren heydine tyranne Die die kerstine doden deden Daer mense vant tallen steden Was tusschen <i>crustum</i> als ic las	12
32	Ende dat siluester paus was Was tijt van CCC jaren Daer pause binnen twaren Omtrent XXXIII waren	16
36	Die meest storuen martelaren Om tgheloue van kerstijnhede Ende omme die gods minne mede Maer zint siluester bekeerde	20
40	Constantine so ic voren leerde Wart die kerke zeere verhaen Want hi ende zijn moeder gauen	24

248vb	Haer herte meniche vriede	
	<i>Daer</i> si was te sterker mede	
	Nochan en bescoet noch niet	
	Sy moeste hebben noch verdriet	28
4	<i>Want</i> constantijn constantijns zone	
	Die na den vader drouch die crone	
	<i>Was</i> een onwettich man	
	Ende zette hem als een tyran	32
8	<i>Want</i> niet en gheloefde clare	
	Dat <i>cristus</i> die gods zone ware	
	Almachtich god ghelijc den vader	
	<i>Daer</i> bij haecte hi algader	36
12	Die kerstine die niet en wouden	
	Sijn ongheloue helpen houden	
	Ende was <i>zwaer</i> papen ende cleerken	
	Die zijn ongheloue niet wilden steerken	40
16	Die keysere die na hem quamen	
	Al meest ooc ane namen	
	Dit zelue ongheloue dat ghi	
	Nu horet zegghen mi	44
20	Dat een valsch cleerc aldus	
	Vort brachte hiet artius	
	Met andren dinghen die hi zayde	
	<i>Daer</i> tvolc mede verdrayde	48
24	Dus stont die kerke in baloten	
	Tote vp kaerle den groten	
	Die na <i>cristum</i> nochtan was	
	VIII ^c iaer so ict las	52
28	<i>Daer</i> binnen valsche cleerke	
	Zayden in die heliche kerke	
	Van onghelouen vele twisten	
	Die karel alle chiste	56
32	<i>Want</i> hi roede alle gader huut	
	Van onghelouen tqade cruut	
	Dat in kerstijnheyt was ghewassen	
	Tussen spaengen <i>ende</i> zassen	60
36	Ende wrachte zijn dinc algader	
	Bij rade der pause zijnder vader	
	<i>Daer</i> om was hi werdich daer af	
	Dat beede vinghellijn ende staf	64
40	Elc eerdsch bisscop moeste ontfaen	
	Van hem eer hi in mochte gaen	
	Ende andre prelaten mede	

249ra	Dit recht ende deze sede Hilden die keysere ghemeenlike Tote vpten vierden heinrike Die van den name keyser zat	68
4	Dese resigneerde dat Scone recht der kerken weder So datmen noyt zeder Prelature in ware dinc	72
8	Van eenichen keyser ontfinc Des hem die keysere na dien daghe Tote noch altoos beclaghen Want si mids dien dats waer	76
12	Een scone recht verloren daer Ende des zijn ooc mede Te trancker in die gheestelijchede Want daer te voren twaren	80
16	Die keysere so machtich waren Datmen gheen ~~en~~ paus mocht zetten Daert die keysere woude ~~n~~ letten Zelc keyser alst hem bestat	84
20	Den paus hut ~~en~~ stoele trac Ende zetter eenen ~~n~~ andren ~~n~~ jnne Ende alse twist of onminne Tusschen den paus entie cardinale	88
24	Ende andre prelaten ~~n~~ also wale Gheeru ~~et~~ was in eeniche zaken So moestent die pause maken Die keyse also men vint	92
28	Of die kerke ware ghescint Want ghierich ende twistachtich Ouer moedich ende warachtich Heuet paepscap meest gheweest	96
32	Somen in vele boucken leest Nu hebdi wel verstaen dan Hoe die kerke eerst began Ende thelich kerstinheyt scone	100
36	Op <i>cristum</i> den gods sone Die dalre eerste paus was Ende deerste priester so ic las Daer die heliche kerke huut spruut	104

40	Want die kerke es sine bruut	108
	Ende wi zijn alle zine kinder	
	Die goet zijn meere ende minder	
	Ghi hebt oec wel <i>verstaen</i> dat	
249rb	Die kerke gheen goet en bezat	112
	Maer sij leefde daer af	
	Datmen haer om gode gaf	
4	Also stont menich jaer	
	Hoe dat <i>vercreech</i> daer naer	116
	Tpaepscap tsinen <i>bederue</i>	
	Pant Renten ende erue	
8	Hoe dordinancien ende zeden	
	Die de kerke hout noch heden	120
	Die scone zijn ende wel gheraect	
	Ghezet zijn ende ghemaect	
12	Alleeskine na ende voren	
	Van den pausen huut <i>vercoren</i>	124
	Hoe kersten wart <i>constantijn</i>	
	Ende helena die moeder zijn	
16	Die gauen onder hem beyden	
	Der kerken vele vryheden	128
	Dier si te voren hadden twint	
	Voirt doe ic hu bekint	
20	Hoe karel der kerke <i>kempe</i> quam	
	Ende kerstinheyt in handen nam	132
	Ende kerstinheyt zette in vreden	
	Ende dat zuuerde tallen steden	
24	Van ongheloue ende maket breet	
	<i>Daer</i> hi menichen strijt om streeet	136
	Ende maecte die kerke so rike	
	Dat cume in al eerderike	
28	Es eenich so machtich man	
	Diese wel wederstaen can	140
	Alst oec en soude alsic goeme	
	Waren die <i>prelaten</i> vrome	
32	Maer om tghebrec <i>van</i> hem	
	Achtmen <i>ihesus</i> recht te men	144
	Nu hoirt hier noch meere	
	Vander helicher kerken leere	
36	DBEDIET VAN DER KERKEN ENDE VAN	[V.1h]
	DES PRIESTERS GHEWADEN LI	
	Vander kerken bediede	1
	Dat die leeke liede	

40	Gherne horen moghen	
	Salic v noch cort betoghen	4
	Die kerke in haren bediede	
	Es zameninghe der goeder liede	
249va	Thuus van bedinghen mede	
	Ende eene stat van rechten vrede	8
	<i>Daer</i> men van gheenre zaken	
4	En zal hebben andre sprake	
	Dan gode bidden tallen stonden	
	Om verlatenesse van haren zonden	12
	Alle haer lede willic nv	
8	In corten woorden dieden nv	
	Bider dore vander kerken	
	Muechdi recht gheloue merken	16
	Want also men dat verstaet	
12	Ter dore in die kerke gaet	
	Also leedet gheloue ghewesse	
	Den meinsche in gods kennesse	20
	Ende vanden gods kinne	
16	Voirt ane in zine minne	
	Want sonder gheloue moghen wij	
	Niet weerken dat goet zij	24
	Gregorius seyt so men daer ziet	
20	Gheloue zonder weerc doeck niet	
	Die duuele ghelouen maer dat	
	En mach helpen niet een blat	28
	Want zonder werc es haer gheloef	
24	So es dat al gader doef	
	Die II wande bedieden	
	II manieren van lieden	32
	Dat ioedsche <i>ende</i> dat heydijn	
28	Die steene die daer versaemt zijn	
	Deen vp dandre menich een	
	Die bedieden al ghemeen	36
	Volc der helicher kerstijnheden	
32	Dat in minne <i>ende</i> in vreden	
	Te zamene zal zijn ghemeene	
	Also verzaemt zijn daer die steene	40
	Die hoghe torre die daer staet	

36	Die hoghe <i>ende</i> scerp vp waert gaet Wijst ons onse erue daer bouen Daer die jngle gode louen	44
40	Daer na wij zelen poghen Met scerpen zinne wat wy moghen Ende onse herte spade ende vroe Gheuen jnnichlic daer toe	48
249vb	Truce daer bouen weet dat wel Bediet die zelue slotel Die den hemel ons ontsloet Mids <i>cristus</i> heliche doot	52
4	Bi den pylaren van der keerken Moghen wij die apostolen merken Diet gheloue staende hilden Ende daer omme steruen wilden	56
8	Si bedieden oec mede Prelaten van kerstijnhede Die mids leere <i>ende</i> goet leuen Den volke souden gheuen	60
12	Goede exemple daer zij Te beter zouden wesen by Ende lijf <i>ende</i> goet zonder letten Voir der kerken recht zetten	64
16	Hier toe zijn tallen stonden Prelate van rechte ghebonden Anders zijn si pylare Bet gheheeten dan prelate	68
20	Glasin veynstren die daer zijn Daer dore scijnt dat zonne scijn Dattie kerke verlicht binnen Daer bi mueghedi verzinnen	72
24	Die scrifture die doot Verlichten den groten moet Die clocken bedieden die predicaren Die gods wort openbaren	76
28	Want also die clocken Die goede ter kerken locken Also roupen die predicaren Ten gheloue die zondaren	80
32	Die vonte gheeft ons te verstanen Die ruiure van der jordane Want also <i>cristus</i> alsic las In die jordane ghedoept was	84

36	Also doeptmen dat cont es v Den meinsche in die vonte nv Daer die eerf zonde mede gaet af Dat ons <i>cristus</i> passie gaf	88
40	Touthaer vierhouc diet ghewes Truce dat vierhoucte es Die priester die oec den dienst doet Bediet <i>cristus</i> die an tceuce stoet	92
250ra	Dat witte linen cleet Dat bouen al zine cleedren gheet Bediet rechte zuuerheyte al	
4	Die elc priester hebben zal Die dooc scone ende wit Die men heet eene amit Bediet dien douc als ic vant	96
8	Diemen gode voir zine oghen bant Doe die ioden zeyden zegt my Welc onser slouch dy Dalue dats dat langhe cleet	100
12	Dat hem tot vp deerde sleet Bediet dat purpuren cleet dan Dat hem die joden daden an Doesi spot met hem maecten	104
16	Snachts doe si met hem waecten Ende riepen lude dese dinc Ic groete di der joden coninc Ende bespoghen zijn zoete anschijn	108
20	Gheloeft moeti eewelic zijn Tgordel maect ons den bant becant Daer men <i>cristum</i> mede bant An die collomme vast ende stijf	112
24	Doemen gheezelde al zijn lijf Van bouen tote beneden ontwee Noyt en hadde man so wee Die langhe stole dat verstaet	116
28	Die hem toten voeten slaet Bediet die collomme als ic las Daer <i>cristus</i> an ghebonden was Daer hi ontfinc ten zeluen stonden	120
32	In zijn lijf vele wonden	124

	Mettien knope art ghebonden	
	Ende al gader om onse zonden	
	Die hant vane die hi lanct	
36	Ende anden slincken arm hanct	128
	Bediet den bant daer met twaren	
	Sine anden ghebonden waren	
	Die al die weerilt ontbinden mach	
40	Ende al ontmaken vp eenen dach	132
	Die casule diemen dan	
	Bouen alle dandre doet an	
	Bediet caritate ende minne	
250rb	Die elc priester zal hebben jnne	136
	So uulcommelic datsi al	
	Bouen alle andre doechden gaen zal	
4	Also gheelike als dat cleet	
	Bouen alle ghewaden gheet	140
	Want karitate zijts ghewes	
	Moeder van alder duecht es	
8	Die kelct alsic leze daer af	
	Bediet ons heeren <i>cristus</i> graf	144
	Want also <i>cristus</i> int graf lach	
	Twee nachte ende eenen dach	
12	Also sacreert men des zijt vroet	
	In den kelc <i>cristus</i> bloet	148
	Die patene dien men daer vp leyt	
	Beteekent in der waerheyt	
16	Den steen michel ende groot	
	Daer men <i>cristus</i> graf mede sloot	152
	Ende men verstaet in desen	
	Dat <i>cristus</i> es verresen	
20	Tcorporael comt hier nare	
	Dat bediet die sudare	156
	Daer men in want ter zeluer stont	
	Gods licham datsi v cont	
24	Ende jnt graf doot leyde	
	Na zine steerfelike menschelichede	160
	Wijn ende water des zijt vroet	
	Dattie priester in den kelc doet	
28	Bediet dbloet ende water dan	
	Dat huut <i>cristus</i> zijden Ran	164
	Den wijn bediet zine godhede	
	Ende twater zine menschede	
32	Die te zamen vereent zijn	

	Ghelijc zijn water ende wijn	168
	Die pijssine vor waer ghezeyt	
	Bediet rechte zuuerhey	
36	Want daer en zalmen niet dwaen	
	Datmet vleckes es beuaen	172
	Aldus als ghi hier ziet	
	Ende es die messe anders niet	
40	Dan ghedincken ende leeren	
	Van der helicher passie ons heeren	176
	VAN DEN BEDIEDE VAN DER MESSEN LII	[V.1i]
	Eermen die messe ane slaet	1
250va	Als ghi wel ziet ende verstaet	
	Maectmen wijnwater om tocuoen	
	Dat daghelix zonde af can doen	4
4	Ende die quade gheesten can hissen	
	Daer om werpment voerder missen	
	Om datti te min sal becoren	
	Die ghene die ter messen horen	8
8	Als die priester an sal slaen	
	Die messe gaet hi neder staen	
	Oemoedelike voer den authaer	
	Ende seyt dien confiteor daer	12
12	Dats lichte van dagheliken zonden	
	Om datti ten zeluen stonden	
	Messe wille doen weerdelike	
	Gode theeren van hemelrike	16
16	Buten zonden ende allen smetten	
	Die hem voir gode moghen letten	
	Want priester die in hoeft zonde es	
	En sal niet des zijt ghewes	20
20	Dien hoghen dienst bestaen	
	En doetijt hets zeere mesdaen	
	En zine groete verdoemenesse	
	Nochtan so es die messe	24
24	Ende dat sacrament al dare	
	Also uulcomen in dien authare	
	Als van hem dien al clare	
	Buten hoeft zonden ware	28
28	Dat sacrament es also fijn	
	Dat verbetert niet mach zijn	
	Van den quaden priester no belet	
	No van den goeden ghebetert met	32
32	Want priesters meenen ende wort	

	Dat ten sacramento hort	
	Die maken daer dat sacrament	
	Mids machten diere god toe zent	36
36	Maer die dienst die die goede doet	
	Es gode bequamer des zijt vroet	
	En zalicher zonder waen	
	Den ghenen diere omtrent staen	40
40	Daerom eyst beter messe horen	
	Vanden goeden dan van den doren	
	Als die confiteor es ghedaen	
	So gaet te hant die priester staen	44
250vb	Wel vaste ane dien authaer	
	Ende maecter vp I cruce daer	
	Dat custi thans in der eeren	
4	Der helicher passie ons heeren	48
	Van dien authare ter rechter zijde	
	Also my die scrifture lijde	
	Beteekent dat hemelrike	
8	Entie sluncke diet dat eerderike	52
	Ende om dat <i>cristus</i> sine pine leet	
	Op eerderike diemen daer begheet	
	Ter missen tier zeluer stat	
12	Ende dat eerderike bedarf bat	56
	Goeder worde des zijt vroet	
	Dan dat hemelrike doet	
	So leeft men daer tallen tiden	
16	Die ewangelie ter slincker zijden	60
	Ende doet daer also wale	
	Dat sacrament alte male	
	Datmen ter ewangelien vp staet	
20	Ende ter epistolen zitten gaet	64
	Dats daer omme in waren zaken	
	Dat zanten die epistolen spraken	
	Ende zelue god ewangelie spreect	
24	Daer al ons gheloue in steect	68
	Ende om die reuerentie daer af	
	Doetmen dien Capproen dan af	
	Crucen maken wij tier stede	
28	Vor hoeft ende vor herte mede	72
	Alsmen dewangelie an slaet	
	Dat bediet dat verstaet	
	Dat wy met herten ende met zinne	
32	Selen laten comen jnne	76

	Dat gheloue ende ontfaen	
	Ende altoes daer in volstaen	
36	Dathem die priester somen leert	
	v warf ter messen omme keert	80
	Beteekent datmen <i>cristum</i> zach	
	v warf vpten paesdach	
	Doe hi vp was verresen	
40	Ghebenendijt so moet hij wesen	84
	Die offrande diemen doet	
	Ter messen des zijt vroet	
	Bediet doffrande als ic las	
251ra	Die ant cruce gheoffert was	88
	Anden vridach jammerlike	
	Om die zonden van eerderike	
4	Dattie priester onzen heere dan	
	Hoghe heft daer merken wij an	92
	Sine ghebenendide vpuert	
	Doe hi voer tsinen vader waert	
8	Litteken voren dat hy	
	Als een kempe stout ende vry	96
	Verwonnen hadde sduuels macht	
	Ende den duuel daer toe bracht	
12	Datti vp datti woude	
	Hemelrike hebben zoude	100
	Dat niet te voren mochte ghescien	
	Gheloeft zij hi van dien	
16	Eermen vp heft onsen heere	
	So bidt de priester harde zeere	104
	Voer hem die vp eerderike leuen	
	Ende als ons heere es gheheuen	
20	Bidt hi vor dode zonderlinghe	
	Ende weet dat dese bedinghe	108
	Die de priester daer doet	
	Sonderlinghe es steerc ende goet	
24	Vor den oghen ons heeren	
	Ende can bet impetreren	112
	Salighe dinghe zijt ghewes	
	Dan dandre bedinghe die es	
28	Die priester keert hem omme int lest	
	Ende seyt ite missa est	116
	Daer in moghen wij verstaen	
	Ghi lieden moecht wel henengaen	
32	Gods dienst es nv gheendt	

	Ende onse bede es ghezent	120
	Vor gode van hemelrike	
	Die gheloeft zij eewelike	
36	Men vint wel meer leeringhen	
	Van dezen seluen dinghen	124
	Dan ic gheseyt hebbe nv	
	Doch hebbic gheseyt v	
40	Dat beste <i>ende</i> dat printipale	
	Daer vte dat alte male	128
	Dese vorseide dinghen ruren	
	Also men vint inder scrifturen	
251rb	Men vint leeringhe menicherande	
	Die deen <i>ende</i> dander achterlande	132
	Vp dese dinghen vinden	
4	Soudemen dat al ontbinden	
	Men mocht cume ouer liden	
	Ic wille tandren dinghen tiden	136
	DBEDIET VAN DEN VII HUREN LIII	[V.1j]
8	H Ort ic sal hu ruren	1
	Nu vanden VII huren	
	Die die kerke daghelike	
	Houdende es hoghelike	4
12	<i>Daer</i> wij in VII pointen begaen	
	Die <i>cristus</i> passie ane gaen	
	Ane die mattenen wij verstaen	
	Dat <i>cristus</i> was ghevaen	8
16	Verraden ende oec vercocht	
	Ende jnder ioden handen brocht	
	Om ghelt datmer <i>omme</i> gaf	
	Daer hem zijn vriende ghinghen af	12
20	Al zinght men mattenen dat verstaet	
	Snachts of in die dagheraet	
	Nochtan was hi sauons gheiaecht	
	Maer om datmen al dien nacht	16
24	Ende met hem speelden <i>ende</i> spotten	
	Also men pleecht met zotten	
	<i>Ende</i> hem meniche smade daden	
	So wilt die kerke ghestaden	20
28	Datmen mattenen aldus doet	
	Want dordinanchie es goet	

	Te priemtide als men ons leert	
	Was <i>cristus</i> ghepresenteert	24
32	Voer der rechtre pylaten	
	Ende ghewroucht vtermaten	
	Van menicherande aricheden	
	Die ouer hem die joden zeyden	28
36	Met vuysten zeere te blouwen	
	Ende zijn anschijn zeere te blouwen	
	<i>Daer</i> die mogentheyte des vader	
	In besloten was algader	32
40	Ter derder vren riepen zij	
	Men crucene dat willen wy	
	Een purper cleet dedemen hem an	
	Doe Riepen zij siet hier den man	36
251va	Eene dorne crone scerp <i>ende</i> groet	
	Droughen si hem vp zijn hoet	
	Die menich gat hem stac	
4	Datter dbloet hute lac	40
	Ouer zijn helich anschij	
	Hi moeste ooc ghecruust zijn	
	<i>Ende</i> draghent alsomen woude	
8	Tot daer menne crucen zoude	44
	Ter zester vren ic leze dus	
	Wart ghecruust ihesus <i>cristus</i>	
	Sine lede gherect zonder verdienen	
12	Dat sceen datsi al ontspienen	48
	Met plompen naglen al onzoete	
	Dorsleghen handen ende voete	
	Tusschen II dieue jammerlijc	
16	Ghezet eenen dieue ghelijc	52
	Ghedrinct oec in zijnder pine	
	Met gallen ende met aysine	
	Noene dats die neghende vre	
20	Doe starf zine meinscheyt pure	56
	Anden cruce als teenen gader	
	Sine ziele beual hi zinen vader	
	In zine zijde wart hi ghewont	
24	Met eenen speere ter zeluer stont	60
	Tote in zijn herte so diep	

	Datter water <i>ende</i> bloet huut liep	
	Die eerde befde in dier pinen	
28	Entie zonne liet haer scinen	64
	Ende en coste anscouwen niet	
	Haers sceppers zwaer uerdriet	
	Te <i>verespertide</i> hebbic verstaen	
32	Wart hi vanden cruce ghedaen	68
	Ane die meinscheyt al doot	
	Die godheit hadde gheen ~~en~~ noot	
	Van daer waert hi ghedreghe ~~n~~ dan	
36	Die hemel <i>ende</i> eerde drouch nochtan	72
	Ende metter doot die hi leet	
	Die eewelike doot <i>verbeet</i>	
	Te <i>completen</i> voir waer ghezeit	
40	Wart hi in dat graf geleyt	76
	Scepper alder creaturen	
	<i>Daer</i> worden die scrifturen	
	Veruolt in waren zaken	
251vb	Die die heliche wilen spraken	80
	Twee nachte <i>ende</i> eenen ~~n~~ dach	
	Hi daer inden graue lach	
4	Doe stont hi vp met zijnder vertuudt	
	Ende voer ter hellen <i>ende</i> haelder huudt	84
	Sine vriende allegader	
	<i>Daer</i> na voer hi tsinen vader	
8	Ende zit te zijnder rechter zijden	
	<i>Daer</i> en gheene jare lyden	88
	Van daer hi weder <i>commen</i> zal	
	Dese weerilt doemen al	
12	Ende elken loon doen ontfaen	
	Van datti hier heeft mesdaen	92
	Vinden moet hi ons also	
	Dat wij met hem werden vro	
16	In zijn helich hemelrike	
	Dat duren zal eewelike	96
	VAN DEN VII EEWEN ENDE VAN DES	[V.1k]
	TIJTS BESCHEEDE LIIII	
20	GHelijc dattie dach zijts ghewes	1
	In VII vren ghezet es	
	Also es die tijt al	
	Die comen es <i>ende</i> comen zal	4
24	In VII eewen ghezet	
	Deerste eewe dat ghi weet	

	Was van adame tote noe	
	Doe ouer eerderike ghinc die zee	8
28	Ende niemen en bleef te liue	
	Dan IIII manne ende IIII wiue	
	Dese eerste eewe hilt jn	
	XII ^c jaer een min	12
32	Dandre eewe als ic vernam	
	Stont van noe tot abraham	
	Daer een nieuwe volc of quam	
	Dat besnidenesse an nam	16
36	Also hem onse heere hiet	
	Dese eewe stont als men ziet	
	Omtrent M jare	
	Die derde eewe stont hier nare	20
40	Als men vint bescreuen wel	
	Tot dattie kinder van israël	
	Ouer die zee trocken scone	
	Ten lande van promissioene	24
252ra	Mids gods ons heeren gratie	
	Die heetmen die transmigratie	
	Selke liede maken ons cont	
4	Datso tote moyses stont	28
	Hoe dat es dat latic daer	
	Dese eewe stont oec M jaer	
	Die vierde eewe hilt haren tijt	
8	Tote vp den coninc dauid	32
	Die deerste coninc was van machte	
	Ouer al dioetsche gheslachte	
	Helich prophete ende goet	
12	Dusent jaer dese eewe stoet	36
	Die vijfde eewe durde voirt	
	Tote ihesus cristus ghebort	
	Die met zijnder godliker machte	
16	Onse zalicheyt met hem brachte	40
	Ende met zijnder helicher doot	
	Ons halp huter helscher noot	
	M jaer seytmen mede	
20	Dat dese eewe hilt haer stede	44
	Die zeste eewe zal staen	
	Na ihesus gheborte zonder waen	
	Tote hi weder comen zal	
24	Dese weerilt doemen al	48
	Ende elken loon zal gheuen	

	Van datti hier heeft bedreuen	
	Die VIIste eewe comt hier na	
28	Dats die eewe als ic versta	52
	Die duren zal in deewelichede	
	Ende zonder ende hout haer stede	
	Beede int scone hemelrike	
32	Ende in die helle dies ghelike	56
	Vander hellen tribulatie	
	Behoede ons die gods gratie	
	Ende bringhen ons daer bouen met hem	
36	Int ouerste iherusalem	60
	Also die tijt es te waren	
	Ondersceeden metten jaren	
	Also eist tiaer wildijt lyen	
40	Ondersceeden in IIII partyen	64
	Lenten zomer heeft winter met	
	Ende elc van desen dat ghi weet	
	Es bezet met maenden drie	
252rb	Elke maent heeft te harer partye	68
	IIII weken of daer omtrent	
	Ende elke weke so ghi wel kent	
4	Heuet der daghen VII an	
	Nu so zuldi weten dan	72
	Welc een naturlic dach zij	
	Een naturlic dach gheloues my	
8	Es lanc in zinen doene	
	Vander eender noene ter ander noene	76
	Ende elc dach in zijnder naturen	
	Hout in XXIIII huren	
12	Ende elke vre es voit	
	Ghedeelt vp so corten oirt	80
	Dat elke cume heeft beuaen	
	Vanden oghen een vpslaen	
16	Dus es met maten alle dinc	
	Na des hemels omme rinc	84
	Ende eerderike breet ende smal	
	Maecte god met maten al	
20	En falgierde die mate yet	
	En soude langer duren niet	88
	Watmen doen zal ofte laten	
	Moet algader zijn met maten	
24	Want eist dattie mate faelgiert	
	Dweerc wart al ghedestruert	92

	Dus seyt een wijs <i>man</i> ende vroet	
	Mate es tallen spele goet	
28	HOEMEN JASOLIE SCUWEN ZAL	[V.1l]
	D ie iasolye es menicherande	1
	Dier <i>men</i> pleecht achter lande	
	Selc es jalours ende ghestoirt	
32	Als hi dispitteren hoirt	4
	Of <i>vermanen</i> eenicher dinc	
	Die ieghen zinen god ghinc	
	Of die hoirt of ziet echt	
36	Dinc die es ieghen Recht	8
	Dese jasolye es loonlijc zeere	
	Want si comt wel onsen heere	
	I meinsche es oec jalours ghemoet	
40	Om zijns vrients ramspoet	12
	Of dat hem onrecht ghesiet	
	Datti en can ghebetren niet	
	Die jalousie als ic scouwe	
252va	Es groet reyne ende ghetrouwe	16
	En es gheen vrient so <i>men</i> ons toegt	
	Die niet <i>met</i> sinen vrient en doecht	
4	Mijn vrient es mijn ghemic	
	Want hi es een ander ic	20
	Ende ic ben een ander hy	
	Wat es beter zegt my	
8	Men heeft menich waruen	
	Den riken zijn bederuen	24
	<i>Maer</i> zelden zietmen datti sneeft	
	Die goede ghetrouwe vriende heeft	
12	Dit zeyt aristotiles	
	Ende andre jalouse es	28
	Die quaet ende zeere verdoemt	
	Dat es die van wiuen comt	
16	Want si verbrant nacht en dach	
	Smenschen herte zonder verdrach	32
	So heet es ende fel es hy	
	Ende onghetimpert daer by	
20	Datter om doot es menich man	
	Ende al om zothet nochtan	36
	Ende maect den mensche so moet	
	Hem dinct of hi adde de woet	
24	Ende drincken mach noch eten	
	Nochtan can hi gheweten	40

	Orbors dan in een oirt	
	Dat zijn wille ghinghe voirt	
28	Maer sonde scande <i>ende</i> verlies	
	Elc mensche hoede hem dies	44
	Datti niet werpe zine zinne	
	In jalouse <i>van</i> wiuen minne	
32	Ende die <i>daer</i> niet bezwaert zij	
	Machs hem hoeden wille hy	48
	Hi sal peinsen in zinen moet	
	Datti quaet hem zeluen doet	
36	Ende dat zorghe <i>ende</i> pine al	
	Cort quaet ende nemen zal	52
	Want hi <i>daer</i> om ziel ende lijf	
	Qualic verteert als I keytijf	
40	En datsi des zijt ghewes	
	Die beste die leeft niet en es	56
	Noch alf so goet als hi waent	
	Houti hem hier in een maent	
252vb	Hi zal dan van zijnder quale	
	Te bat hebben weet dat wale	60
	Mestrouwet oec die <i>man</i> yet	
4	Sijns selfs wiue daer hi niet	
	Die rechte waerheyt of en weet	
	Dat zal die man ghereet	64
	Huut zijnder herten weeren al	
8	<i>Ende</i> peinsen dat zijn wijf sal	
	Hoeden <i>haer</i> zeluen wel	
	<i>Ende</i> vele bat dan yement el	68
	Meer verhoedt verloren meere	
12	Aldus zal jalousye zeere	
	Huter herten zijn veriaecht	
	Want so mense meer jaert	72
	So zi vele te meer verret	
16	<i>Daer</i> om es so goed gheuerret	
	Want somense meer vliet	
	So zi meer te coelne pliet	76
	Es een man so keytijf	
20	Datti mint eens anders wijf	
	En <i>daer</i> om ialousie dreecht	
	Hi es harde zeere ontweecht	80

24	Datti hem zeluen verteert soe Om dinc die hem <i>niet</i> hort toe En ziele lijf <i>ende</i> tijt verliest Weet datti meer riest	84
28	Dan die met <i>speere</i> <i>ende</i> met scilde Den wint met crachte weeren wilde Dus es jalousie quaet Van allen dinghen dat <i>verstaet</i>	88
32	Hoets hem elc man dats mijns Raet Want zine ziele <i>ende</i> lijf <i>verslaet</i> HOEMEN GRAMSCAP WEDERSTAEN ZAL	[V.1m]
	Die gramscap wille <i>verduwen</i> <i>Ende</i> felle <i>melancolie</i> scuwen	1
36	Sal gaen daer hi es alleene <i>Ende</i> peinsen met herten reene Om zinen god zinen heere <i>Ende</i> hem dancken arde zeere	4
40	Datti gheweerdichde dathy Na zine ghelike sciep my <i>Ende</i> datti om di bereet heeft Trike daer <i>men</i> eewelic leeft	8
253ra	Dus sout peinsen oec <i>daer</i> toe Om die doot spade <i>ende</i> vroe	12
4	Na volghet waer du gaes Waer du zits of waer du staes Die du van di des zeker zijts Van cons werpen in gheender wijs	16
8	Dune hebs gheen let datti god gaf Dune zout bet <i>verren</i> daer af <i>Ende</i> vandi werpen in der noot Dan du sout alleene die doot	20
12	<i>Daer</i> en helpt toe gheen curen So naect ons van <i>vren</i> te vren <i>Ende</i> en hout vp <i>nemmermeer</i> Sine hebbe ons <i>verbeten</i> eer	24
16	Peynst om die ghene mede Die ghebrec hebben an <i>haer</i> lede <i>Ende</i> oec veel armer zijn dan ghy <i>Ende</i> oec veel beter hebt dan ghy	28
20	<i>Ende</i> danct des gode zaen Dan zuldi v voughen ghaen Biden goeden <i>daer</i> <i>men</i> spreect Van gode <i>ende</i> oec <i>vertrect</i>	32

	Bispele ende exemple goet	
24	Ende daertoe keeren uwen moet	
	Ende werpen hu ghepeins verre	
	Vander dinc die v maect erre	36
	Hier met verdrijfdi dat ghijt weet	
28	Gramscap ende milancolie met	
	Ende felle ghepeinse dat verstaet	
	Ende alle begherte die es quaet	40
	HOEMEN LUXURIE WEDERSTAEN ZAL	[V.1n]
32	Als luxurie hu beroert	1
	Of yet dat toten zonden hoirt	
	So zuldi in eene jnnichede	
	Peinsen om die edelhede	4
36	Die v sceppere verleent heeft	
	Huwer zielen daer zi bi leeft	
	Dats dat hise maken wilde	
	Ende vormen na zijns selfs beelde	8
40	Ende zult dat beelde ghemeene	
	Houden van smitten Reene	
	In zine eere ghelouets my	
	Daer na dat ghemaect zij	12
253rb	Of v een harde groot heere	
	Woude doen al zulke eere	
	Datti v met hem cleedren gaue	
4	Ghi sout v hoeden daer aue	16
	Dat ghise niet en smettet dan	
	Als ghise brocht te houe an	
	Dat zi dan waren scone ende clare	
8	Weet dat dan den heere lief ware	20
	Ende dat ghire oec bi waert gheert	
	Dus zullen wi also mens ons leert	
	Reyne houden zonderlinghe	
12	Der zielen edele cleedinghe	24
	Die ons na zijns zelfs ghedane	
	God heeft zelue ghegheuen ane	
	So dat wij eerlic ende met loue	
16	Ghecleet comen tzinen houe	28
	Ende volghen theliche lam na	
	Daer men zingt alleluya	

20	Oec zuldi ghedincken des Dat vleesch ghenouchte cort es Ende datmen daer om bezurt Groot torment dat eewelic duert Aldus mach wildijt verstaen	32
24	Huwe quade ghenouchte cort es te nievte gaen Ende zo ghi die coringhe quaet Maer weder vecht ende wederstaet So ghise van daghe te daghe badt	36
28	Weder staen zelt ooc na dat Als dat vier es te groot Datter scade of comt of noet So zalment blusschen alte hant	40
32	Aldus sal der luxurien brant Worden ghebluscht groot ende cleene Met ghepeinse steerc ende Reene So ic voren hebbe gheseyt	44
36	Die hier vp dinct doet wijsheyt Want oncuusscheyt van lichamen Doet der zielen vele blamen Nochtan maect ons ghewes	48
40	Datsi verre die minste es Van allen dien hooft zonden Die toter doot die ziele wonden Want oncuusscheyt doet niemant quaet	52
253va	Dan hem diere met omme gaet Maer morden stelen of verraden Bringt andre lieden in groter scaden	56
4	Daer om es beter een oncuusch man Die hem van andren dinghen hoeden can Datti es die cuusschelic leeft Ende hem tandren zonden gheeft	60
8	Hi es ghetelt metten vroeden Die hem van allen wel can hoeden	64
	HOEMEN MAN ENDE WIJF HOUDEN ZELEN [V.1o]	
	MAen ende wijf in allen zinne	1
12	Sullen mallic andren minnen Met herten pur ende Reene Haer dinc dat zal sijn ghemeene	4
16	Ende zi sullen lude ende stille Beede zijn van eenen wille God gaf adame een wijf In dat eerdsche paradijs	8

	In dier manieren in dier wijs	
20	Datsi in een vleesch zijn soudē	
	Ende daer omme den huwelic houden	
	Datsi kinder soudē te gader	12
	Winnen ende den hemelschen vader	
24	Dienen zouden eewelic	
	Hier omme was thuwelic	
	Puur ghemaect alleene	16
	Ende om ander dinc ne gheene	
28	Die thuwelike trect om dat	
	Sine oncuusscheit te bat	
	Doet zondelic na zijn gheuouch	20
	Weet datti mesdoet ghenouch	
32	Maer tocusoen moet wezen al	
	Dat men k[in]dre winnen zal	
	Tote gods eeren dyen	24
	Also ghi nu horet lyen	
36	Die man als ghi horen moecht	
	Es met rechte zijns wijs voecht	
	Daer hi goet es ende bescheeden	28
	En sal bestemmen ende beleeden	
40	Sijn goet ter bester baten	
	Ende en zalt om twijf niet laten	
	Want hi es meester weet wale	32
	Van wiue van goede te male	
253vb	Die man zal in allen zinnen	
	Sijn goede wijf eeren ende minnen	
	Niet alleene om hare scoenheyt	36
4	Om eere doghet ende wijsheyt	
	Ende om hare scone zeden	
	Die beter zijn tallen steden	
	Dan scoenheyt van liue zij	40
8	Die man zal oec daer bij	
	Sijn wijf na zine macht versien	
	Van cleedren ende van allen dien	
	Dat horet toe haren state	44
12	Ende daer in oec houden mate	
	Hebt lieuer dat ghi haer gheeft	
	Tamelike daer zi by leeft	
	Dan dat haer een ander gaue	48

16	Daer ghi hadt beede scande aue Of dat zijt hu heymelic name Daer hu meerder scade af quame Want wijf te nauwe ghespaent	52
20	Oft oec ghehouden te verwaent En es orbor noch oec goet Si en ware van naturen vroet Ende als die man ghelouet des	56
24	Dat zijn wijf goet ende vroet es Late haer als ghebruken dan Ende dancken gode dathise ghewan Valt oec so datso doet	60
28	Eeniche dinc die niet ens goed Dat blameert haer zoetelike Tusschen v tween al heymelike Ende toent haer redenne waer by	64
32	Dat het quaet ghedaen zij Vriendelike ende met minnen Heeft so eeniche doecht van binnen So zals haer hoeden voirt meere	68
36	Ende wachten hu ruste ende eere Ende als ghijt haer eene waerf Anderwerf derdewerf vierdewarf Ghezeyt hebt zom stuer zom soete	72
40	Ens dan en es gheene boete So zijts seker ende ghewes Datso quaet van aerde es Ende dat scelden niet besciет	76
254ra	Maer emmer sone slaetse niet So meer gheslaghen so meer verloren Ic zegt v wel te voren Somen tquade meer slaet	80
4	Maer verret v van haer dats mijns raet So haer quaet wille meer an gaet Want bi haer te zine es quaet En es quader dinc no meer gheblaemt	84
8	Dan I quaet wijf die haer niet en scaemt Ende daer af mach hebben niet Dan scande scade ende al verdriet	

254ra3 v staat tussen puntjes.

254ra5 v staat tussen puntjes.

12	<i>Daer</i> om eist wijsheit dattie man <i>Hem</i> verret van haer vp datti can Twijf sal <i>haer</i> houden in dien Datso haren <i>man</i> sal ontsien	88
16	Ende zijnder eeren altoos wachten Ende zijnder rusten nouwe achten Ende zal zijn ghetrouwe hoede Van sinen liue van zinen goede	92
20	Sone mach als ic verstoet Wech gheuen gheen goet Hier noch <i>daer</i> lude noch stille Ensi by haers mans wille	96
24	Want hi voegt es alte male <i>Haers</i> lijfs <i>haers</i> goets also wale Wil hu wijf emmer zijn quaet Ende niet doen uwen raed	100
28	Ende in <i>haer</i> quaetheyt voirt gaen <i>Daer</i> om en suldi v niet verslaen Om hare quade ghenouchte soe Ende maect v niet tonvroe	104
32	Want zine latet <i>min</i> no meere Om uwe ruste om uwe eere <i>Daer</i> om zet hu te rusten dan So doedi als een wijs man	108
36	En en zegt openbare Gheen quaet van hare <i>Maer</i> decse ghi best moghet <i>Daer</i> an doedi uwes zelfs doeht	112
40	En wreect oec in gheenre wijs Hu zeluen ouer <i>haer</i> selfs aujs Want die ghene es zeere verdoert Die zijn lijf ofte goet verboirt	116
254rb	Omme dat zijn wijf bedrijft Een wijs <i>man</i> ons oec scrijft Dat des wijfs scout meer es	120
4	Dan des mans des zijt ghewes Woude twijf so bleue wel reene Want men vercrachter cume eene Van honderden die des pleghen	124
8	Al zegghen zire selc stont ieghen	

	Dat goede wijf dat <i>verstaet</i>	128
	Ens mans troest <i>ende</i> toeuerlaet	
	Sijn tresoir sine fierhede	
12	Sijn eere zijn ruste sine vrede	
	Sine lieue ghezellinne mede	132
	W aer hi es in elke stede	
	Si es voer hem met trouwen dan	
16	Aldus es oec die goede man	
	Sinen wiue als ghi hier hoirt	136
	Hier met latic dese woort	
	HOEMEN KINDRE HOUDEN ZAL	[V.1p]
20	W ES JONGHE LIEDE PLEGHEN ZULLEN	
	A ls dat kint gheboren es	1
	Salmen dan des zijt ghewes	
	Redelic houden ende voeden	
24	Ende <i>harde</i> nauwe hoeden	4
	Ende groete zorghe <i>daer</i> toe draghen	
	Beede bi nachte ende bij daghe	
	W ant en <i>verstaet</i> noch en kint	
28	M aer leecht als een worm ende wint	8
	Dier men wel pliet inder joncheyt	
	Sijns te vromer in hare oudheyt	
	Salmen hem eene mamme gheuen	
32	W ant bi melke al moet leuen	12
	Dat zal zijn een vrome wijf	
	Die ghesont ende zoete hebbe tlijf	
	Ende oec zoete den adem met	
36	Die melc dicke ende vet	16
	W ant melc dinne <i>ende</i> waterachtich	
	Maect dat kint al <i>ommachtich</i>	
	Al waert oec van eendre coe	
40	D aer <i>omme</i> moet men zien daer toe	20
	Dus es melc des kints onthout	
	Tote dat IIII jaer es oudt	
	Ent hem mach <i>ter</i> spise keeren	
254va	Dan so zalmen <i>hem</i> leeren	24
	Houeschede metter Roeden	
	Ende van mesgane <i>verhoeden</i>	
4	Ten VII jaren zonder letten	
	Salmen tkint <i>ter</i> scoln zetten	28
	Al souter <i>niet</i> an becliuen	
	Om leeren lesen <i>ende</i> scriuen	
8	W ant en es knecht noch heere	

	Hi en heefter af bate <i>ende</i> eere	32
	Ende ooc dicke groot gherief	
	Can hi lezen eenen brief	
12	Diet kint heeft in hoeden	
	Salt houden onder die Roede	36
	Dwinghen met bescheedicheden	
	<i>Ende</i> leeren alle goede zeden	
16	Wyse salmoen seyt dit woirt	
	Hi haet zijn kint die de roede <i>spaert</i>	40
	Men salt leeren houeschelike	
	Groeten armen <i>ende</i> Rike	
20	Houeschlike groeten te maten	
	Leecht een deel groter baten	44
	Want <i>den man</i> maect lief ghetal	
	Ende <i>then</i> cost groot no smal	
24	Men sal ooc kindre daer eeren	
	Diemen <i>ter</i> weerilt wille keeren	48
	Vrouch doen leeren Riden	
	Vp <i>ende</i> af gaen telker zijden	
28	Want an riden leecht hem vele	
	Tornoye tafelronde spele	52
	In orloghen jaghen <i>ende</i> vlien	
	Moetmen meest met ridene plien	
32	<i>Daer</i> om hebsi te menichen tiden	
	Voirdeel die wel connen riden	56
	Men sal hem oec mede leeren	
	Wandelen <i>ende</i> oec wapene antieren	
36	<i>Ende</i> varen talselken spelen	
	<i>Daer</i> goede liede varen zelen	60
	Datsi horen moghen <i>ende</i> zien	
	Wes daer die goede liede plien	
40	En sidi daer af ooc comen niet	
	So ziet dat ghi hu kint tiet	64
	Ter scole om clergie leeren	
	Want <i>daer</i> af comt vele eeren	
254vb	<i>Ende</i> vordeel te menichen malen	
	Hem die hem bezetten wale	68
	Of leert hem comanscap leeren	
4	Ende <i>daer omme</i> varen <i>ende</i> keeren	
	<i>Daer</i> hijt staende mach houden	

	Of hem anders ghebreken zouden	72
	En hebdi oec des gheene macht	
8	So doet hem leeren een ambacht	
	<i>Daer</i> si hem mede gheneeren	
	<i>Ende</i> winnen datsi vertheeren	76
	So datsi om noot van breken	
12	Hare hant niet en dorsteken	
	<i>Daer</i> si soude begaen of scande	
	<i>Want</i> si van lande te lande	80
	Hare consten moghen draghen	
16	Zonder paert <i>ende</i> zonder waghen	
	<i>Want</i> conste en verweghet niet	
	Die zine dinc te rechte ziet	84
	So eist groete zalichede	
20	<i>Winnen</i> broet met arbeyde	
	Ic en vant noyt bescreuen	
	Dat eenich zalich leuen	88
	In broet bidden ligghen mach	
24	Dauid doet ons ghewach	
	Inden zouter daer hi zeyt	
	Huwer handen arbeyt	92
	Suldi eten <i>ende</i> van desen	
28	Suldi goed <i>ende</i> zalich wezen	
	Ionghe liede zullen leeren	
	Die <i>commen</i> wille ter eeren	96
	<i>Ende</i> daer toe zetten haren moet	
32	<i>Want</i> niement en was so vroet	
	Hine wart van leerne gheert	
	<i>Want</i> en es niement volleert	100
	<i>Ende</i> wi in hem zeluen met	
36	Dan hem wijsheyt ghebrect	
	Hi es van naturen wijs	
	<i>Ende</i> die hem zeluen gheuet prijs	104
	Van wijsheden in sinen zin	
40	Hi ne heeft der wijsheyt meer no min	
	<i>Ende</i> wie dat zal hebben doegt	
	<i>Moeter</i> beghinnen inder do joegt	108
	<i>Want</i> wijsheyt datsi v cont	
255ra	En heeft <i>ende</i> noch gront	

	En niemēnt leeft volmaectelike	
	Dan god alleene in hemelrike	112
4	Hi es fonteyne der wijsheyt	
	Daer alle wijsheit hute breyt	
	Vier pointe zijn die al	
	Elc goed kint hebben zal	116
8	Deerste point van desen	
	Es dat kindre zullen wesen	
	Onderdaen al teenen gader	
	Beyde moeder ende vader	120
12	Tharen ghebode zijn ghereet	
	Ende niet te doene dat hem zi leet	
	Maer altoes eeren hem ende ontsien	
	Des zellen goede kinder plien	124
16	Menich meinsche des zijt vroet	
	Heeft vernoy ende rampspoet	
	Ende zelv eere ende groot gheual	
	Dies es te voren verdient al	128
20	An vader ende an moeder mede	
	Want het es ons heeren zede	
	Dat hijt beyde openbaerlike	
	Gheerne leent vp eerderike	132
24	Want het es I tmeeste ghebod	
	Dat ons gheboet ons heere god	
	Tandre point es dat	
	Kindre in elke stat	136
28	Ghedienstich zi ende cleene	
	Riken ende armen ghemeene	
	Ende neder hebben dat ghelaet	
	Want vro verheffen dats hem quaet	140
32	Sijn si cleene metten groeten	
	Ende mettien die hem ghenooten	
	So hebben sijs eere ende lof	
	Waer si commen in elc hof	144
36	Sijn si cleene onder die mate	
	Daer af comt hem grote bate	
	Want si worden lief ghetal	
	Metten lieden ouer al	148
40	Ende mede ansiet onsen heere	
	Die hem goed verleent ende eere	
	Ende waerdicheyt ende voirspoet	
	Ende al om zinen oetmoedt	152
255rb	Daer es den menichen af ghesciet	

	Grote scade ende lanc verdriet	
	Die hem te vrouch als heere sciep	
4	Ende zinen meester te vrouch ontliep	156
	Want eer hi wiste of conste verstaen	
	Want laten zoude of an gaen	
	Was hi so zeere met allen	
8	In scade ende in scanden gheuallen	160
	Dathire in eewichlic moeste bliuen	
	Ende zijn ghetelt metten keytuien	
	Quade haeste es onspoet	
12	Want lijf eere ende goed	164
	Heeftmer dicken bi verloren	
	Terde point muechdi horen	
	Hebben zullen meerdre ende mindre	
16	Dat derde poynt dat kindre	168
	Dats stille zijn ende ghewade	
	Lopen te niemens rade	
	Niet vele sprekens onderwinden	
20	Daer si niet legghen niet en vonden	172
	Want vrouch leeren vele spreken	
	Ende vrouch leeren beziden steken	
	Sijn II dinghen dat verstaet	
24	Die tontleerne zijn quaet	176
	Wie hem daer toe keeren	
	Datsi ghenieten leeren	
	En staens nemmer af	
28	Datmen hem ghistren gaf	180
	Dinct hem heden wesen niet	
	Si peinsen om anders gheniet	
	Ende hebben des eerst vergheten	
32	Hare dorst es onghemeten	184
	Ghelijc si meer in gieten	
	Dies swaters uul wesen	
	Recht also eyst van desen	
36	So si meer te hope tasten	188
	So hare gheweerke meer wassen	
	Hare herte heeft een hol	
	Dat nemmermeer en wart vol	
40	Haer dinct altoes dat haer ghebreect	192
	Tot datse die doot versteect	
	Dan es uul dat herte gier	
	Dat goet moet bliuen hier	
255va	Den licham men den wormen gheeft	196

	Die ziele vaert <i>daer</i> so verdient heeft	
	Tgoet dat blijft den maghen	
4	Die int herte luttel claghen	
	Den ghenen daert <i>hem</i> af bleef	200
	<i>Daer</i> hi dickent zorghe omme dreef	
	Want die blijsscap van den goede	
8	Drijft hem den Rouwe huten moede	
	Hier omme es hi wel keytijf	204
	Die zine siele ende zijn lijf	
	In avonturen zet om goet	
12	Dat sine maghen bliuen moet	
	Die goede kindre zelen	208
	Harer moeder ziele beuelen	
	Goede met goeder jnnicheden	
16	Met aelmoesenen <i>ende</i> met beden	
	<i>Ende</i> die oec dat verzinnen	212
	Weet dats hem bekinnen	
	Die zielen daer si staen	
20	In dat vagheuiet gheuaen	
	Si roupen jammerlic <i>ende</i> carmen	216
	Des moet gode ontfarmen	
	Dat ic v ye dat goed liet	
24	<i>Daer</i> om ic ben in dit verdriet	
	Dat ghi mi metten zeluen goede	220
	Niet en helpt huut deser gloede	
	Tvierde poynt dat es dat	
28	Longhe liede telker stat	
	Gherne wandren by den goeden	224
	Ende by den gheleerden vroeden	
	<i>Daer</i> si an zien ende leeren	
32	Alle poynte van eeren	
	Van duechden <i>ende</i> wijsheden	228
	<i>Ende</i> hem oec also beleeden	
	Een wijsman seyt dit woort	
36	Dat wijsheyt niet toe en hoort	
	Van rechte den jonghen man	232
	Want die wijsheyt en can	
	Tot zijnder herten niet comen jnne	
40	Om die vleescheyt van den zinne	
	<i>Ende</i> datti van desen <i>ende</i> van dien	236

255vb	Niet heeft gheort ende ghesien Want van ziene arch ende goed Machmen te bat werden vroet En was nieman vp eerderike Van naturliken zinne so rike	240
4	Soude hi hem <i>ter</i> wijsheit keeren Hi moeste an andren leeren Wijsheyt doegt of eersam leuen Want dat hem niet es ghegheuen	244
8	Van naturliken zinne Leert hi an eenen andren kinnen Oec es gheseyt te menicher tijt Dat hem wel die ghene castijt	248
12	Die an andren leert <i>ende verstaet</i> Wat hem goed si ofte quaet Dauid zeecht int lattijn Metten goeden eyst goed zijn	252
16	<i>Ende</i> metten verkeerden verkeert Catthoen eyst oec die ons leert In zinen sone datti <i>emmer</i> sal Metten goeden wandelen vor al	256
20	Dus zelen jonghe liede leuen Die an duechden willen cleuen <i>Ende</i> alsi zijn so verre comen Datsi goed <i>ende</i> arch begoemen	260
24	So zelen si alte hare dinghen Met gherechticheden minghen <i>Ende</i> peynsen om dit corte leuen Dat ons hier es ghegheuen	264
28	<i>Ende</i> dat god onse heere al Goed ende arch loenen zal <i>Ende</i> dat niemen wel heeft gheleeft Dan hi die hemelrike heeft	268
32	Die goede kindre willen weten Ic rade hem datsi ouer lesen Dit capitel <i>ende daer</i> na weerken God zalse dan ghesteerken	272
36	In eeren <i>ende</i> in voerspoden <i>Ende</i> voirsien van allen goeden WAT RECHTERSCAPE ENDE HEEREN TOE HORT Wilen vraechde een coninc	[V.1q]
40	Eenen wisen cleerc dese dinc Welc sterker <i>ende</i> meerder ware	1

	So gherechte so die heere	4
256ra	Dat gherechte meerder ware	
	Seyde die meester openbare	
	Want die coninc na al recht	
	Ware des gherechten knecht	8
4	En moeste staen tsinen ghebode	
	Want gherechte quame van gode	
	Om datmen na recht zoude leuen	
	Ende elken soude tsine gheuen	12
8	En dat en mochte die coninc niet	
	Met redenen breken wats ghesciet	
	Met gherechte ware so stijf	
	Het zoude den coninc nemen tlijf	16
12	Des mocht hi verdienen wel	
	Tgherechte en es gheen spel	
	Want hem behoirt steerc te zine	
	Ende te gheuen elken tsine	20
16	Te nemene lijf goed ende iet	
	Alsoet ordineerde die weet	
	Aldus eist tgherechte dan	
	Bouen coninc ende alle man	24
20	Om sgherechts wille es die heere	
	Met gherechte mim no meere	
	Om des heeren wille ghemaect	
	So wel hem diet wel gheraect	28
24	Heerscappien zijn van gode	
	Ende commen huut gods ghebode	
	Om te houdene rechtichede	
	Ende tvolc te bestierne mede	32
28	Want en daden die gherechten	
	Tfolc soude altoos vechten	
	Want het wijs gherechtichede	
	Morden stelen ende roeuen	36
32	Niement soude andren ghelouen	
	Die best mochte wildijt weten	
	Soude andren scoren ende eten	
	Ghelijc den voglen ende den dieren	40
36	Ende die vischen in der riuieren	
	Daer om zalmen steerkelike	
	Ouer arme ende ouer rike	
	Rechten ende ooc ghelike	44
40	Wet ende besceedenlike	
	Als die rechter wildijt weten	

	Ten ghedinghe es ghezeten	
	So sal hi so wel horen dan	48
256rb	Den armen als den riken dan	
	Ende hem oec stat ende stonde maken	
	Dat hi mach toghen zine zaken	
4	Ende verantwoorden mede	52
	Dit zal van rechte zijn zede	
	Daer en wort gheen voordeel	
	Want god ende zijn oordeel	
8	Sal ten rechten ende ten gheliken	56
	Elken doen zijn oordeel striken	
	Welken oordeele sonder waen	
	Niement en zal moghen ontgaen	
12	Daer die gherechte rechter zal	60
	Tgoede ende quade oordeelen al	
	In den zouter zeyt dauid	
	Salich zijn si talre tijt	
16	Die gherechtigheyt doen vortgaen	64
	Ende altoos daer in doen volstaen	
	Tulius spreekt oec dit woort	
	Tot rechters ambachte behoirt	
20	Datti altoos trecht vort steke	68
	Ende onrecht velle ende breke	
	Doet hi anders dat verstaet	
	So es hi valscheit ende quaet	
24	Die de quade doemen dan	72
	En mesdoen een twint daeran	
	Noch diese tormenten mede	
	Want het es gherechtichede	
28	Maer waert dathijns dade yet	76
	Om onste of om ghemiet	
	Si mesdaden harde zeere	
	Voir gode onsen heere	
32	Want gherechte dicwil leeren	80
	Sacht die grampscap ons heeren	
	Ende wreect die ouerdaet om dat	
	Andre liede des doen te bat	
36	Die die quade tormenten dan	84
	En mesdoenre twint an	
	Want si veruullen daer mede	

	Tghebod der gherechtichede	
40	Die ghene die in dat gherechte	88
	Verdoemen yement tonrechte	
	Sijn metten vinghere gods ghewijst	
	Ende veroerdeelt ende verwijst	
256va	Ende van gods monde zijt ghewes	92
	Ende hi die daer verwijst es	
	Ieghen recht zonder sine scout	
4	Sals loon hebben menichfout	
	Inden ewichen hemelrike	96
	Om dattijt nam verduldelike	
	VAN VI POYNTEN DIE HEEREN HEBBEN ZULLEN	[V.1r]
8	HEere te sine es gheen spel	1
	Want hem meer dan yemen el	
	Altoos behoort te zine	
	Beede in sorghen ende in pinen	4
12	Hoe si moghen tlant regeren	
	Tes volx orbor ende te gods eeren	
	Want haer lijf ende ziele zijn pant	
	Waer si bekeeren vor haer lant	8
16	vi poynte hebbic ghelesen	
	Die elken heere in zelen wesen	
	Es hi coninc hertoghe of graue	
	Dit es deerste punt hier aue	12
20	De heliche kerke zal hi minnen	
	Ende altoos haer recht bekinnen	
	Ende haer onrecht wederstaen	
	Tander poynt es sonder waen	16
24	Sijn gherecht in werken in spreken	
	Ende gherecht ordeel niet breken	
	Dat derde vorsienich ende vroet	
	Tvierde houesch ende wel ghemoet	20
28	Tvijfte vrome ende coene van liue	
	Tseste milde ende gheriue	
	Tseuende fel ende hart den quaden	
	Elken na zine misdaden	24
32	Nu willic hu elc ontbinden	
	Wat baten ghi daer in zult vinden	
	Eyst datsi gode minnen	
	Ende hem vor gherechte kinnen	28
36	So hebben si binnen hem ontsien	
	Ende hoeden hem te bad van dien	
	Dat es ieghen gods wille	

	Openbaer ende stille	32
40	Ende quiten <i>daer</i> toe haer scout	
	Ende god die es hem hout	
	Ende verleent hem goed <i>ende</i> eere	
	Also betaemt eenen heere	36
256vb	Tander es gherechtichede	
	In woorden <i>ende</i> in werken mede	
	In elken gherecht ordeel gheuen	
4	Vrienden nichten <i>ende</i> neven	40
	So houden si tgebod ons heeren	
	Ende zijn uul groter eeren	
	Ende veruullen gherechtichede	
8	<i>Daer</i> in leegt alle zalichede	44
	Oec hebsi groten lof van dien	
	Die quade zullense ontsien	
	Ende si quiten mede <i>haer</i> scout	
12	Want dat lants heere eerst ghewout	48
	Ghewan zekerlike	
	Ende macht vp eerderike	
	Also ic ghemerken can	
16	Dat was om dat elc man	52
	Den andren tsine soudē gheuen	
	Dus was landsheere eerst verheuen	
	Cracht valscheyt achter steken	
20	Ende alle quade dinghen breken	56
	Ende houden die mate knechten	
	Ieghen die machtiche te rechten	
	Tvierde es vroet besceyden zijn	
24	Hem en bedarf I twint niet min	60
	Ende die I lant berechten zal	
	Bedarf wel wijsheyt sonder ghetal	
	Ende oec wijse liede daer toe	
28	Die hem gheraden spade <i>ende</i> vroe	64
	Want die zaken sijn menicherande	
	Die gheuallen achter lande	
	<i>Daer</i> toe hoort vele wijsheden	
32	Salmense alte wel bescheeden	68
	Een wijs man zeyt wee den lande	
	Dat staet jn een kints hande	
	Een ander wijse doet ons weten	
36	Wee den lande wies prince huut steken	72
	Dats te verstande dattie heeren	
	Hem zullen daer toe keeren	

40	Datsi nuchtren <i>ende</i> sober zijn Ende altoos sparen den wijn Datti niet hare zinne en leyde Huut gherechter bescheedentheyde Want tanxtelike dinc dat es	76
257ra	Dats I lands heere sijts ghewes Haestich <i>ende</i> ombescheyden man Ende huut hem zeluen wille werken dan	80
4	Daer omme zelen si leyden Met groter bescheedentheyden Alle hare dinghen <i>ende</i> met rade	84
8	Ende daer in bliuen vro ende spade Tvierde es houesch <i>ende</i> goedertiere Dat horet wel te harer manieren Want eenen heere ghevoughet wale	88
12	Ghestade ende houesche tale Goedertiere onder die liede Niet fel vp zine meyseniede Oetmoedich ende zachte	92
16	So sal hi met crachte Sijn ghemint <i>ende</i> lief ghetal Onder zijn volc ouer al Nochtan sone costet twint	96
20	Hem die es also ghesint So hogher es die heere So betaemt zine eere Beede oetmoet <i>ende</i> mate	100
24	In worden <i>ende</i> in ghelaten Want huut oetmoeden spruten can Al dat uulmaken can die man Hets gheseyt ouer vele jare	104
28	So hogher hals so weeker bare Siet daer bi onder die groete Oft onder oetmoediche ghenoeete Machmen toghen hoghen moet	108
32	Alst emmer also wesen moet Die te poynte dit doen can Daer so hanghet wijsheyt an Die vijfste es scamel <i>ende</i> milde	112
36	Wat holpe dat ic langhe telde Miltheyt es so hoghen gaue Datter cume ghenouch aue Seyden alle die nv leuen	116

40	Heere die te poynte can gheuen En es twint te zwaer te doene Sine tenten zine pauwelioene Winnen sterke borghe ende staden Hem en wilse niement scaden	120
257rb	Als die weerilt es zijn vrient Des zijn gheuen heeft verdient Al tvolc poegt om zine vrome	124
4	Waer hi comt hi es willecome Ende hi vint vriende in elke stat Ende hi vordert zinen wille te bat Vrec ghierich landsheere	128
8	Mach also wel hebben eere Als een arch kint mach zijn Een volmaect axtromijn Gheuen hoegt ende vereeret den man	132
12	Die te poynte gheuen can Ende sijn gheuen wille leyden Met groeter bescheedentheyden Van gheuene wil ic neder leggen	136
16	Ende wil hu hier na af segghen Tseste poynt es stout ende coene Dat staet wel eenen heere te doene Als een heere comt te stride	140
20	Met zinen volke so zal hi blide Ghelaet toeghen ende onuervaert Ende hem sceppen te wighe waert So coenlic dat zijn volc al	144
24	Met zinen ghelate vercoenen zal Oec so sal hi spreken an Troestelic zinen volke dan Ende also vercoenen zeere	148
28	Oec so zal die lands heere Alder vorst voren tiden Alsmen huut vaert om striden Ende zal helpen visieren	152
32	Sine scaren ende ordineren Ende wijslic die bedriuen Ende zelue so zal hi bliuen Achter in der lester scaren	156
36	Ende metten besten hem verwaren Want hi des zijt ghewes Van hem allen thoeft es	160

40	Ende ghebrake zijns alleene So zoude al theere ghemeene Sijn ontheert <i>ende</i> ghescoffiert Want alst thoeft faelgiert	164
257va	So felgieren alle die lede <i>Daer</i> om zal des heeren stede Sijn in die leste scare Ende al wart die heere gheware	168
4	Dattie vorste scaren vlien Nochtan sal hi voirt tyen Oft op sine stede bliuen Ende coen ghelaet driuen	172
8	So zullen <i>hem</i> die vluchtiche zaen Scamen datsi hebben mesdaen Ende te hant weder omme keeren Ende zeghe lichte vechten <i>met</i> eeren	176
12	<i>Maer</i> es die heere veruaert Of trect hi yet achter waert So verliest hi te hant den strijt Dits bekent te menicher tijt	180
16	Want scheeren lijf zijts ghewes Voir al zijn volc <i>daer</i> pant es Oec zelue zine omme zaten Vele te bat in rusten laten	184
20	Ende ieghen <i>hem</i> steken noede Dan oft hi vadde ware <i>ende</i> bloede Hier om so ic hebbe ghelesen Selen heeren coene wezen	188
24	Tseuende point voughe heeren wel Dats datsi stuer <i>ende</i> fel Sullen zijn den quaden Die met ouerdaden	192
28	Ende <i>met</i> valscheden omme gaen Ende gherne onnoesele beuaen Sijn si groot zijn si cleene Hier met zullen si reene	196
32	Haer lant maken <i>ende</i> vrien Van alrande quadyen Die goede zelen <i>om</i> dese zake Bliuen in rusten <i>ende</i> in ghemake	200
36	Dit zijn VII pointe van eeren Die wel voughen lands heeren So wie datter een laect	

	Es niet landsheere uulmaect	204
40	WAT BEHORT TE LANDSHEEREN RADE	[V.1s]
	HEeren zullen te haren rade	1
	Goede liede ende ghestade	
	Nemen ende ooc vroede	
257vb	Coemen van goeden bloede	4
	Die ghesien hebben ende ghehoirt	
	Die weten wat toe behoirt	
4	Eenen lands heere met rechte	
	Ende scuwen scalke knechte	8
	Die van nievte zijn vp ghetreken	
	Ende met II tonghen spreken	
8	Ende den heere volghen zine daet	
	Weer si goet si ofte quaet	12
	Ende haers zelfs bate minnen meere	
	Dan haers heeren eere	
12	Dat van goeden troncken es	
	Sijt des seker ende ghewes	16
	Dat het ter doghet eertyet	
	Dan datter af quam niet	
16	Nochtan valt zelv stont contrare	
	Maer men vindt dicts ware	20
	Dat elc te zinen aerde keert	
	Als ons aristotulus leert	
20	Als es I heere lands heere	
	Hine heeft daer wijsheyt nemmeere	24
	No coenheit no heeren leuen	
	Dan hem nature heeft ghegheuen	
24	Ende hi en es maer een man	
	Daer om sal hi hem nemen an	28
	Vrome lieden ende wise	
	Die van heeren auise	
28	Ghehoert hebben ende ghezien	
	En zal hem wijslic mettien	32
	Bewaren vrouch ende spade	
	Ende werken met haren rade	
32	Lands heere ende elc hoghe man	
	Die heeren voere niet en can	36
	Die es als een tortijtse die	
	Licht no clærheyt en gaf nie	
36	Die eens heeren raed zal sijn	
	III pointe scone ende fijn	40
	Hoeren hem van rechte toe	

40	Nu hort ic zal hu zeghen hoe Eerst als ict scouwe Es gherecht zijn <i>ende</i> ghetrouwe Want hi bewaren zal sijn eere An lijf an goed <i>ende</i> an eere	44
258ra	<i>Ende</i> rech <i>ende</i> redenne ansien Van allen dinghen die ghescien Want die rechtre es van onrechte	48
4	Sal onrecht scuwen van rechte <i>Ende</i> recht altoos doen vort gaen So ic hier uoren dede <i>verstaen</i> Tander point es wijshe	52
8	<i>Daer</i> men tlant den heere mede Berechten zal vrouch en spade Want zonder cracht van wisen rade Machmen tlant berechten niet	56
12	Oec mislijc eist dat ghesciet <i>Ende</i> altoos salmen zonderlinghe Wel bewaren II dinghen Deerste datmen beware also	60
16	<i>Der</i> heeren renten datti doe Eerlike houde zinen staet Datti <i>emmer</i> hoe dat gaet Sine hant <i>van</i> eenicher breke	64
20	An zijnder lieder goed niet steke <i>Waer</i> bi datti valle om dat In gods <i>ende</i> inder meinschen haet Tander es als eenicherande	68
24	Discort comt in dinen lande Datmen dat pays metter spoet Want orloghe en was noyt goed Noch eerlic als <i>men</i> leest	72
28	En hadde vp gods uiande gheweest Oft om te houdene tlant Als ons catoon doet becant Die dat ghebiet van rechte	76
32	Datmen om tlantscap vechte Terde punt comt hier an Dat eens heeren raeds man Niet en si ghier om gheniet	80
36	<i>Daer</i> mochte groot <i>verdriet</i> Of comen <i>ende</i> onneere Beyde den lande <i>ende</i> den heere	84

40	Want ghiericheyt maect ontsint Den <i>man</i> datti en kint Trouwe no <i>waerheit</i> wats ghesbiet Vp datti hebben mach gheniet	88
258rb	Tvierde es sonder waen Dat een raeds man sal bestaen Mids <i>sinen heere</i> wats ghesbiet Die dinc <i>daer</i> hi <i>hem</i> toe riet	92
4	Want het ware scade bouen scande Dat I raeds man eenicherande Dinc <i>sinen heere raden</i> zoude Die hi zelue niet doen en woude	96
8	Dese IIII <i>pointen</i> so zal Elc raeds man hebben al Die bewaren wil <i>zinen heere</i> Ende ooc zijn selfs eere	100
12	VANDER LETTEREN ENDE VAN CLEERGYEN [V.1t] EEn die schoonste vont die Die <i>ter weerelt wart</i> vonden ye Ende <i>daer</i> meer orbors leegt in	1
16	Dats die <i>lettere</i> na <i>minen</i> zin Want tfolc leuen zoude als vee En daed die <i>lettere</i> min no mee Want al <i>vergheten bliuen</i> soude	4
20	Dnieuwwe testament <i>ende</i> doude Daer al ons gheloue in leyt Want smeinschen ghedinckelicheyte Metten meinsche cort <i>vergaet</i>	8
24	Nu merct noch <i>ende verstaet</i> Gramarie <i>ende</i> logike Geometrie <i>ende</i> vysike Retorike <i>ende</i> axtromenie	12
28	Ende <i>dien heliche theologie</i> Decrete <i>ende</i> decretale Ende dat loy alte male Ende <i>meniche scoen hystorie</i>	16
32	Daer goed af es die memorie Ende <i>vorwaerden daer</i> toe mede Die met siaertren houden stede Waren langhe te nievte ghegaen	20
36	En hadt die <i>lettere ghedaen</i> Nochtan en dochte die <i>lettere</i> twint En dade die scriuer diese kint	24

40	Ende jnden bouc formeren can Lettere noch scriuer nochtan En dochte beede niet een oirt En daedt die dichter die dat wort Ende den zin van dier materien	28
258va	Scone can zetten <i>ende</i> scherien Ende rechte <i>pointen ende</i> spellen Ende vp zijn recht voirt tellen	32
4	Vanden dichtere latic nv staen Ende wille vp clergie ghaen Ende van dichtre salic v meere	36
8	Hier na segghen jans mi ons heere Die hoogste conste die es Entie edelste zijts ghewes Entie zwarste dats clergie Hine wort gheboren nie	40
12	Diese te gronde conste gheslaen Want cleergie sonder waen Comt huut gode die nieman Te uullen <i>verstaen</i> en can	44
16	Alle die <i>consten</i> zekerlike Die behoren ten eerderike Die zijn met allen rechte Der edelre cleergien knechte	48
20	Ende bastaerde ieghen hare Want cleergie openbare Es gheestelike conste <i>van</i> dien Datmense tasten mach no zien	52
24	Maer al moet gripen metten zinne Ensi en wil oec niewers jnne Dan daer pur zij den zin Daer gheen quaet wille en zi jn	56
28	Wair hi zeyt die wise man Dat wijsheit <i>niet</i> comen en can Inden ghenen lude no stille Die binnen es <i>van</i> quaden wille	60
32	Het esser VII dat weet wale Consten gheheeten liberale Die edel zijn <i>ende</i> harde fijn Ende <i>der</i> andre consten zijn	64

36	Deerste <i>zijn</i> gramarie <i>ende</i> logike	
	<i>Daer</i> na geometrie <i>ende</i> musike	68
	Arismetice <i>ende</i> astronomie	
	Entie heliche theologie	
40	Gramarie leert ons spreken	
	<i>Ende</i> te punte doen <i>vertreken</i>	72
	Beede zin <i>ende</i> ooc woort	
	<i>Ende</i> poyntelic dat zegghen voort	
258vb	Te rechte scriuen <i>ende</i> spellen	
	Te pointe dat woort <i>vertellen</i>	76
	Ten minsten dit hoirt dichters toe	
4	Ic sal v noch wel zegghen hoe	
	Logyke leert openbare	
	Tbesouc tusschen valsche <i>ende</i> tware	80
	Geometrie wildijt weten	
8	Leert te rechte lattijn spreken	
	<i>Ende</i> ooc alrande mate	
	<i>Daer</i> ane leecht grote bate	84
	Musike die leert v vort	
12	Sanc <i>ende</i> al datter toe hoort	
	Arismetice dats gheen spel	
	Leert v rekenen <i>ende</i> tellen wel	88
	Astronomie can leeren	
16	Van den firmamenten tkeeren	
	Hoe die sterren houden <i>haer</i> stede	
	<i>Haer</i> cracht <i>haer</i> virtuud mede	92
	Die theologie comt int leste	
20	Dats die helichste entie beste	
	Van die ghi mi hoort ruren	
	Want si ontbint die scrifturen	96
	<i>Daer</i> onse zalicheyt	
24	<i>Ende</i> al ons gheloue in leyt	
	<i>Ende</i> leert ons <i>daer</i> toe zalichlike	
	Den rechten wech te hemelrike	100
	Dit zijn die aerten liberale	
28	<i>Daer</i> hute spruten weet dat wale	
	Alle die consten die	

258vb4 v staat tussen puntjes.

258vb11 v staat tussen puntjes.

258vb14 v staat tussen puntjes.

	Horen ter cleergie	104
	Selke oec consteneren	
32	Willense anders termineren	
	<i>Maer aldus</i> als ghi hier hoort	
	Gafse mi dijn meester voort	408
	Ghelijc ghi mi nv hoort lyen	
36	Van VII consten der cleergien	
	Also zijn inder leekere hant	
	VII consten ooc becant	112
	<i>Daer</i> dandre alle hute risen	
40	Nu hoort ic zalse hu wisen	
	Smeden <i>ende</i> landwinnen	
	Wollewerc <i>ende</i> sceppeninghe	116
	Naye <i>ende</i> arsatrie dan	
259ra	Conste van ghietene comt hier an	
	Goud motael zeluer of lood	
	Of andre minne cleyne of groot	120
4	Dese zijn bastaerde ghenant	
	Om datmense weerct metter hant	
	Dit zijn die VII principale	
	<i>Daer</i> hute comen alte male	124
8	Andre ambachte diemen pliet	
	Diemen mach ontbeeren niet	
	<i>Maer</i> die zwaerste conste zekerlike	
	Diemen weet in eerderike	128
12	Die subtiylste en meest gheert met	
	Dats die lettre dat ghijt weet	
	Dat zi <i>van</i> allen die zwaerste es	
	Muechdi van allen zijn ghewes	132
16	Met allen ambachte wildijt weten	
	Machmen lachen ende spreken	
	Oft yet peynsen weder <i>ende</i> voort	
	Dat tien ambachte niet en hoort	136
20	<i>Maer</i> in die aerte der scrifturen	
	Machmen cume I let ruren	
	Peynsen lachen noch ghesinghen	
	Noch anders dincken om ghene dinghen	140
24	Dan die scrifture heuet jn	
	<i>Daer</i> toe so gaet aldien zin	
	Die wile datmer ouer es	
	<i>Ende</i> anders niet zijts ghewes	144
28	<i>Maer</i> die smeeft weeft of nayt	
	Of <i>met</i> scepe in die zee wayt	

	Mach anders peinsen wille hy	
	Eten lachen spreken daer by	148
32	Weet oec dattie arbeyt	
	Die ane die scrifture leyt	
	Moet alle des meinschen leden	
	Van bouen tote beneden	152
36	So dat niemant weten mach	
	Van den ghenen die noyt en zach	
	Hoeft scoudren rugghe ende beene	
	Entie licham al ghemeene	156
40	Worden moede van der scrifturen	
	Nochtan zietmen nemmer ruren	
	Dan cume deene hant	
	Dits scriuers wel becant	160
259rb	Die zekerste conste ende die	
	Salichste die was ye	
	Dats den volke de wareyt leeren	
4	Ende wisen die ghebode ons heeren	164
	Hoe si comen ten eewichen lande	
	Ende dese zijn tweerande	
	Selc predict gods woort	
8	Ende leeret den volke voort	168
	Ende leefter oec zelue na	
	Dese zal als ic versta	
	Voer gode zijn ghecroont	
12	Ende met groten loene gheloent	172
	Want hi slacht der zonnen dan	
	Die haer licht huut gheuen can	
	Ende blijft zelue euen claer	
16	Selc can gods weerc huut gheuen	176
	Dier zelue twint na willen leuen	
	Dese slacht der keersen hoet veert	
	Die andren licht ende haer zeluen verteert	
20	Dese zelen ewelike	180
	Sitten inden eewichen slike	
	Om datsi andren tgoede leeren	
	Ende zelue archeyt antieren	
24	Met gheender consten ghewaerlike	184
	Machmen clemmen so hoechlike	
	Als met consten van cleergien	
	Des ghi mi wel zult lyen	
28	Eens smeds of eens weuers zone	188
	Die zelue in zinen persoene	

	Wel ghezet es ende vroet	
	Mach ghewinnen zulke I goed	
32	Datti wert paus of cardinael	192
	Bisscop of officiael	
	Of comen talso groter machte	
	Datti wel al zijn geslachte	
36	Te groten state heffen mach	196
	Dat voren also neder lach	
	Als ghi daghelix moecht zien	
	Want die keerke heeft in dien	
40	Hare ordinancie ghezet	200
	Dat haer goed als ghi wel weet	
	Emmer en mach versteruen twint	
	Op neve vp nichte of op kint	
259va	Maer den ghenen te gheue	204
	Dies werdich es van leuene	
	Ende ghelettert daer toe vort	
4	Also tsinen state behoort	
	Men zal an zien gheen edelhede	208
	Rijcheit no maechscap mede	
	Ghifte no andere conste ne gheene	
8	Dan onsen heere ihesum alleene	
	Doecht ende const vanden man	212
	Wiene drouch of wiene wan	
	Wie anders doet in dese zake	
12	Es een recht symoniake	
	Want symon hiet deerste man	216
	Die prouende met cope ghewan	
	Ende na dien symon wildijt weten	
16	Es symonie gheheeten	
	Sijn gheslachte ende zine maghe	220
	Meeren noch alle daghe	
	Inder helicher keerken zeere	
20	Dat betre god onse heere	
	Alle princen ghemeene	224
	Ende tfolc al groot ende cleene	
	Sullen die cleergie eeren	
24	Ende zonderlinghe ons heeren	
	Die huter clergien leeren	228
	Hoe si sullen bekeeren	
	Want hem al niet kenlic es	
28	Die wise clerc aristotiles	
	Ende andre meestre screuen	232

	Hoe lands heeren soudē leuen	
	In ouden tiden alsic meerke	
32	Waren priesters meest cleerke	
	Wel gheleert inder scrifturen	236
	Beyde van rechte ende van naturen	
	So datsi zelue mochten verstaen	
36	Welc goed of quaed ware ghedaen	
	En want nv afgheleyt es dat	240
	So behouuen vele te badt	
	Wise cleerke te hebben by hem	
40	Want als die naturlike zen	
	Wijs es ende wel gheraect	244
	Ende hi oec dan mede smaect	
	Wijsheyt die cleergie gheeft	
259vb	Ende dan metten andren cleeft	
	So es die wijsheyt meerdere dan	248
	Es eenen puren leeken man	
4	Maer ghierichede vanden goede	
	Verwint so der cleerken moede	
	Datsi uor wijsheyt meest keeren	252
	Om hulde te hebben der heeren	
8	Daer si prouenden af ontfaen	
	En laten die wijsheyt stille staen	
	Ende zeggen hem dat ware niet	256
	Al dit zelue ooc ghesciet	
12	Haren biechtren dats jammer groot	
	Cleergie soude met rechte al bloot	
	Hare wijsheyt baren waer si ware	260
	Want so clacht der zonnen clare	
16	Die haer licht sprayt vp al dat leeft	
	En lichts nochtan te min en heeft	
	Dus es cleergie alsict verzinne	264
	Bouen allen consten coninghinne	
20	Wel hem diese binnen heeft	
	Ende cleerkeelijc daer mede leeft	
	Sonder nijt ende ghierichede	268
	Dit so latic hier mede	
24	HOE DICHTERS DICHTEN ZULLEN ENDE	[V.1u]
	WAT SI ANTIEREN ZULLEN XV	
	OM dat leeke van allen zaken	1
	Rime ende dichten willen maken	
28	Ghelijc clerken dat wonder es	
	So hebbic mi bedwonghen des	4

	Dat ic nv wille bringhen vort	
	Wat eenen dichter toe behort	
32	Die te rechte zal dichten wel	
	Want dichten en es gheen spel	8
	Drie punten hoeren toe	
	Elken dichter <i>ende</i> zegghu hoe	
36	Hi moet zijn I gramarijn	
	Warachtich oec moet hi zijn	12
	Eerzam van leuene mede	
	So mach hi houden dichters zede	
40	Gramarie es deerste zake	
	Want so leert ons scone sprake	16
	Te rechte voughen die worde	
	Al tzinen scoensten acorde	
260ra	Te rechte scriuen ende spellen	
	<i>Ende</i> dat pointelic voort tellen	20
	Men sal voren oec <i>verzinnen</i>	
4	Hoemen dat dicht zal beghinnen	
	Middelen <i>ende</i> daertoe jnden	
	<i>Ende niet</i> huter materien winden	24
	Dat <i>prophemium</i> int beghin	
8	Sal <i>verstannes</i> hebben jn	
	Van datter volghet na	
	Actoriteyt als ic <i>versta</i>	28
	<i>Ende exemplen daer</i> toe mede	
12	Sullen hebben <i>propre</i> stede	
	<i>Daer</i> hem behoirt te stane	
	Na dat gaet <i>der</i> materien ane	32
	Tenden vanden dichten zel	
16	Dat vorste besluten al	
	En <i>daer</i> toe zetten <i>propre</i> waert	
	Also te dier materien hoort	36
	Aldus moet die dichter zijn	
20	Van rechte I gramarijn	
	Want die <i>niet</i> <i>versinnet</i> des	
	Wat conste gramarie es	40
	Als leeke liede die en moghen	
24	Te goeden dichters niet doeghen	
	Want sine hebben gheen fundament	
	<i>Daer</i> men in recht dichten kent	44
	Wat helpt <i>ter</i> vele af ghelesen	
28	Hi moet I <i>grammarijn</i> wesen	
	En connen ten minsten zine parten	

	Dat eist beghin van allen aerten	48
	Dies niet en weet zijts ghewes	
32	Datti gheen dichter es	
	Noch dichter ooc en mach zijn	
	Es hi walsch diets of lattijn	52
	Tander punt dat ic zeyde	
36	Dat es waracheyde	
	Met rechte zullen dichters plien	
	Datsi loghene zullen vlien	56
	Want I dichter es I poete	
40	Die wille datmen wete	
	Sine leere sine scrifture	
	Ende dattie oec eewelic dure	60
	Vintmen zijn ghescrifte valchs dan	
260rb	So en zal nemmermeer man	
	Hem van rechte ghelouen voirt	
	Want hi dichten heeft verbuert	64
4	Ende verloren dichters name	
	En sal des eewelic hebben blame	
	Twee dinghen zijn onder dandre al	
	Daer men niet in lieghen zal	68
8	Hystorien dat zijn deene	
	Want om zake ghemeene	
	En zalmer jn lieghen I haer	
	Want wilen in doude jaer	72
12	En mochte dichten nieman	
	Datti diese scouwede an	
	Als darijs troyen dede	
	Hi zach zelue die waerhede	76
16	Van den orloghen altemale	
	Datti screef scone ende wale	
	Als hijt zach metten oghen	
	Want en hadde niemen moghen	80
20	Bescriuen dan hi diet zach	
	Want mens doe ghemeenlic plach	
	Ende noch met rechte zoude	
	Waert datmen recht doen woude	84
24	Daer om heetmen hystoria	
	Hystoria als ic versta	
	Comt van hystorum houdic in dien	
	Dats griex ende luud also uele als zien	88
28	Om datmens niement betroude	
	Dan hem diet anescouwede	

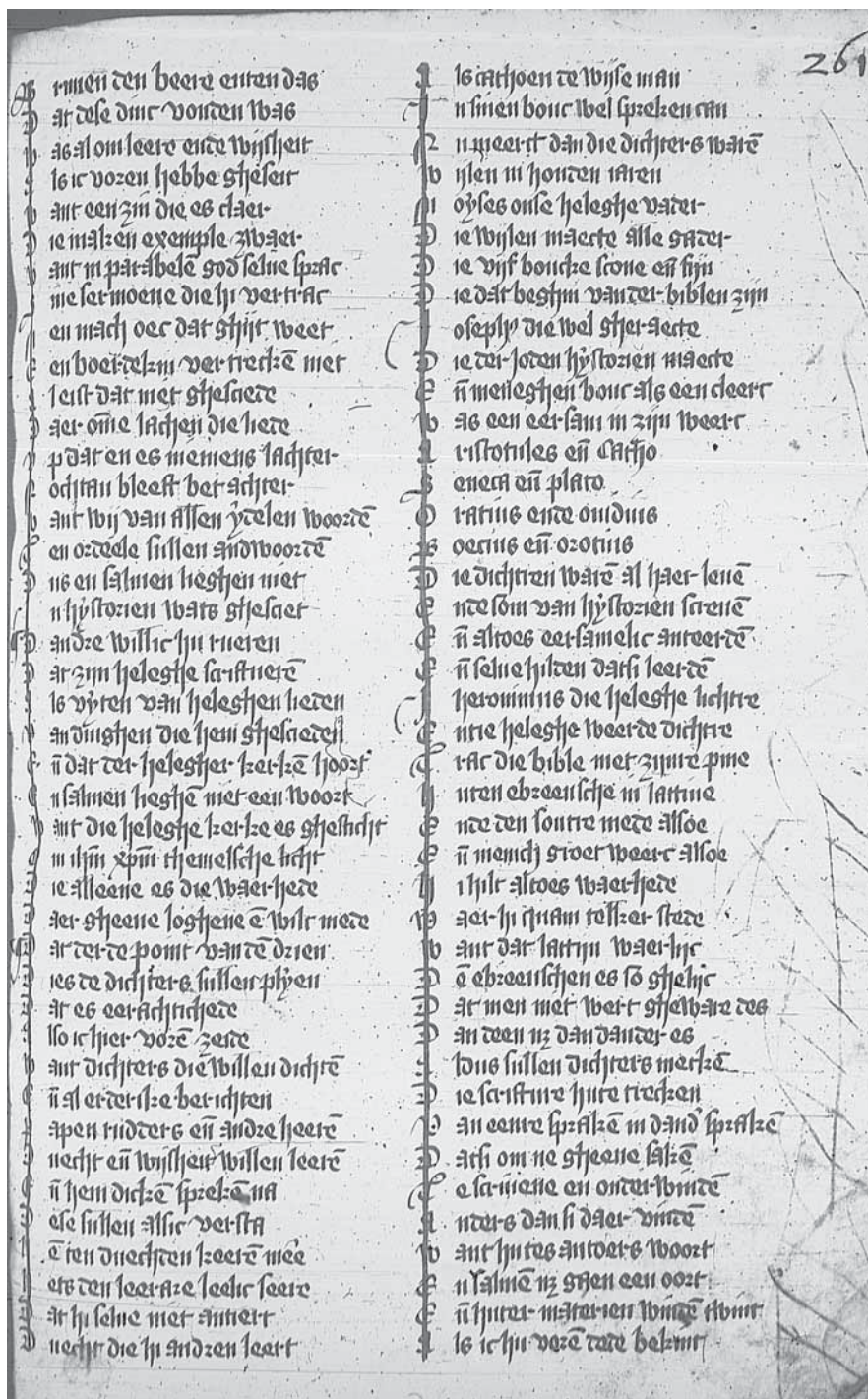
	Hier om zelen die dichters plien	
	Ende harde nauwe vor hem zien	92
32	Als si van hystorien maken	
	So nauwe vallen die zaken	
	Datmen huter waerheyt keert	
	Als I wijs man ons leert	96
36	Ende tyen zelken eeren an	
	Dies noyt scout en ghewan	
	En zelken werpen sy in donneere	
	Die wel weert es alder eere	100
40	Dit doet I deel onwethende	
	Ende nijt wercter dicwil mede	
	Ende ooc onste van gronde	
	Die de wareyt slaet van monde	104
260va	Hier omme blijft vor waer ghezeyt	
	Verholen meniche vromicheyt	
	Meniche doghet ende scone daet	
4	Die nidicheit van monde slaet	108
	Dat jammer es zonder verdrach	
	Dat elc niet ghenieten mach	
	Sijnder doecht of archeit met	
8	Dit ware nochtan gherechte wet	112
	Die scripture seit al bloot	
	Loghene slaen de ziele ter doot	
	Ende wi sullen ooc antwoorden	
12	Van allen ydelen woorden	116
	Daer die rechtte rechten zal	
	Doemen dese weerilt al	
	Iacob van meerlant die vader	
16	Der dietscher dichter es al gader	120
	Stelt zeere die logheneeren	
	Die valsche materien vysieren	
	Die si subtijlic conen cleeden	
20	Ende met sconen worden leeden	124
	Als karlen ende octiuiane	
	Den welken sy draghen ane	
	Ende oec andren goeden lieden	
24	Dinghen die hem noyt ghescieden	128
	En betaemt harer eeren niet	
	Datmen dese belieghe yet	
	Want men manse ghenouch prisen	
28	Metter wareyt in vele wysen	132
	Men leest dat karel voir stelen	

Afb. 24. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.260v (verkleind)

	Ic zegt v al zonder spelen	
	Dat karl noyt en stal	
32	De zelke maken oec gheschal	136
	Datti karle hyet die man	
	Om dattene zijn vader wan	
	Vp eenen waghen an I dienst wijf	
36	God die gheue hem onlanc lijf	140
	Die dese loghene dichte	
	Ende eerst in plaetsen brachte	
	Want puppin zijn vader was	
40	Een helich man zijt zeker das	144
	Ende wan karle an zine vrouwe	
	Dier hi ghegheuen adde trouwe	
	Mids der helicher kerken raedt	
260vb	Sijn moeder vrouwe bertraet	148
	Ende was dochter wi lesen dus	
	Eens keyzers hiet eraclius	
4	Sijn ouder vader wildijt weten	
	Was karel morteel gheheeten	152
	En was in ouerspel ghewonnen	
	Maer wi niet gheweten connen	
8	Weder vp kerre of vp waghen	
	Ic en hordes noyt ghewaghen	156
	Sy doen ons oec verstaen	
	Dat keyser octauiaen	
12	By louene wart gheboren	
	In eene stede die wy horen	160
	Nomen ten zeluen tommen	
	My dinct datti zeere doemen	
16	Die dese loghene maken cont	
	Ende der mede verliesen hare stont	164
	Octavianus moeder was	
	Iulius zuster als ict las	
20	Gheboren huut rome der stat	
	Wat node ware my dat	168
	Sy III ^c milen van daer	
	Vp I velt woeste ende blaer	
24	In coude en in winde	
	Soude ligghen van kinde	172
	Ondanc hebben diet peynsen	

28	Ende selke loghene veynsen Want zire moerdt werken an Die belieghen dus goeden man Men soudem dichten <i>verbieden</i> Hets <i>waer</i> si willen den lieden	176
32	Yet nievs legghen voren Om datsijt gherne horen Ende om datsire an winnen Oft haren name doen kinnen	180
36	Hets <i>waer contepus ende</i> auiaen Dichten <i>ende</i> doen <i>verstaen</i> Ghedichten van vele zaken Van dieren als datsi spraken	184
40	Dats <i>om</i> leeringhe diere hute gaet Daer men svolx wesen by <i>verstaet</i> Ende meniche andre ryme Van reynarde <i>ende</i> ysegrime	188
261ra	Brunen den beere enten das Dat dese dinc vonden was Was al om leere ende wijsheit	192
4	Als ic voren hebbe gheseit Want een zin die es claer Die maken exemple zwaer Want in parabelen god selue sprac	196
8	Sine sermoene die hi vertrac Men mach oec dat ghijt weet Een boerdekin vertrecken niet Al eist dat niet ghesciede	200
12	Daer <i>omme</i> lachen die liede Vp dat en es niemens lachter Nochtan bleeft bet achter Want wij van allen ydelen woorden	204
16	Ten ordeele sullen andwoorden Dus en salmen lieghen niet In hystorien wats ghesciet	208
¶ 20	Dandre willic hu rueren Dat zijn heleghe scriftueren Als vyten van helegghen lieden Van dinghen die hem ghescieden Ende dat der heleggher kerken hoort	212

Afb. 25. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.261r (verkleind)

24	En salmen lieghen niet een woort Want die heleghe kerke es ghesticht Om <i>ihesum cristum</i> themelsche licht	216
28	Daer gheene loghene <i>en</i> wilt mede ¶ Dat derde point van <i>den</i> drien Dies de dichters sullen pleyen	220
32	Dat es eerachtichede Also ic hier voren zeide Want dichters die willen dichten	224
36	Ende al erderike berichten Papen rudders <i>ende</i> andre heeren Duecht <i>ende</i> wijsheit willen leeren	228
40	Ende hem dicken spreken na Dese sullen alsic versta Hem ten duechden keeren <i>meere</i>	232
261rb	Hets den leerare leelic seere Dat hi selue niet antiert Duecht die hi andren leert	236
4	Als cathoen de wijse man In sinen bouc wel spreken can Nu meerct dan die dichters waren	240
8	Wijlen in houden iaren Moyses onse heleghe vader Die wijlen maecte alle gader	244
12	Die vijf boucke scone <i>ende</i> fijn Die dat beghin van der biblen zijn Iosephus die wel gheraecte	248
16	Die der joden hystorien maecte Ende meneghen bouc als een cleerc Was een eersam in zijn weerc	252
20	Aristotules <i>ende</i> Catho Seneca <i>ende</i> plato Oratius <i>ende</i> ouidius	256
24	Boecius <i>ende</i> orotius Die dichtren waren al haer leuen Ende som van hystorien screuen	
	Ende altoes eersamelic anteerden Ende selue hilden datsi leerden Iheronimus die heleghe lichtre	
	Entie heleghe weerde dichtre Trac die bible met zijnre pine Huten ebreeusche in latine	

	Ende den soutre mede alsoe	
	Ende menich groet weerc alsoe	
	Hi hilt altoes waerhede	
28	Waer hi quam telker stede	260
	Want dat lattijn waerlijc	
	Den ebreeuschen es so ghelijc	
	Dat men niet wert gheware des	
32	Dan deen <i>niet</i> dan dander es	264
	Aldus sullen dichters mecken	
	Die scrifture hute trecken	
	Van eenre spraken in dander spraken	
36	Datsi om ne gheene saken	268
	Te scriuene en onderwinden	
	Anders dan si daer vinden	
	Want hutes autoers woort	
40	En salmen <i>niet</i> gaen een oort	272
	Ende huter materien winden twint	
	Als ic hu voren dede bekint	
261va	Seghebrechts oec van gembloes	
	Screef de waerheit altoes	276
	Want hi was een coroniste	
4	Een die beste diemen wiste	
	Vincent oec die jacopijn	
	Die <i>iiii</i> partyen in lattijn	280
	Van spiegel hystoriale	
8	Scone toe brachte ende wale	
	Was goet <i>gram</i> arien dat ghijt weet	
	Warachtich ende eersam met	284
	Dit waren die cleercke	
12	Die wijlen die goede weercke	
	Toe leyden in gheschrifte	
	Niet om ionste no om ghifte	288
	Maer om ghemeen orbor <i>daer</i> toe	
16	Datse nature vermaende doe	
	Noint <i>men</i> oec <i>en</i> onderuant	
	Dat iacop van meerlant	292
	Loghene dichte of voort brochte	
20	Hoe nauwe datment onderzochte	
	Want zijn leuen was eersam	
	Als eenen dichtre wel betam	296
	Die recht dichtre wesen sal	
24	Dat moet hem meest of al	
	Van natueren in wesen gheboren	

	Met dinghen diere toe behoren	300
	Dient <i>niet</i> nature hadde ghegheuen	
28	Alle die ghene die nu leuen	
	En souden hem niet leeren wel	
	Want dichten en es gheen spel	304
	Want het moet <i>commen</i> huut reynen zinne	
32	Daer gheen <i>commer</i> en es jinne	
	Ghiericheit no felheit met	
	Daer menich mede es besmet	308
	Rechte dichters hoe dat veert	
36	Sijn wel groets loens weert	
	Die doghet houden <i>ende</i> waerhede	
	<i>Ende</i> eersaem leuen <i>daer</i> toe mede	312
	Men mochter ombeeren twint	
40	Want <i>tnieuwe</i> <i>ende</i> thoude testament	
	Alle rechte <i>ende</i> onse wet	
	<i>Ende</i> ons gheloeue daer toe met	316
261vb	Want yesten <i>ende</i> ystorien	
	Daer goet af zijn die memorien	
	Waren te nieute al ghegaen	
4	En hadt die dichtre ghedaen	320
	Bi wien si behouden bliuen	
	Mids zijn dichten <i>ende</i> zijn scriuen	
	Nu willic hu segghen ter vaerde	
8	Welke dichters zijn van aerde	324
	Sulc es die dichter van minnen	
	Om dat hi wille zijn lief ghewinnen	
	Sulc dicht openbare	
12	Om dat hi name cont gherne ware	328
	Sulc dicht oec om gheniet	
	Maer dat dichten en es niet	
	Van natueren gheboren jn	
16	Want si dichten om ghewin	332
	Sonder natueren beheet	
	Een recht dichtre godweet	
	Al ware hi in eenen woude	
20	Daer hi nemmermeer <i>en</i> soude	336
	Van dichten hebben danc	
	Nochtan soudi arde onlanc	
	Sonder dichten <i>daer</i> ghedueren	
24	Want het hoert te zijnre natueren	340
	Hine mocht <i>niet</i> laten al woude hy	
	Dichten moet huut herten vry	

28		<i>Commen ende</i> huut claren zinne Daer god behoude jnne Elken dichtre die waerheit mint Hier mede es dit dicht ghehint	344
		NOTA	
		VAN ZEDEN	[V.2]
32		A Ls ic gheloeue zedebaer leuen Es noetlic elken meinsche ghegheuen Want niet orborliker de meinsche Mach ghecrighen te zinen weinsche	1 4
36	¶	Daer cathoen af es in ghebreke Redene vermaent mi dat ic spreke Van sulker leeringhen verstaet twoert Als ionghen lieden toe behoert	8
40	¶	Die ruut zijn <i>commen</i> ter fonteine Van zeden <i>ende</i> duechden ghemeine So gheeft roke <i>ende</i> smake goet	
262ra		Comt sonder vaer hebt goeden moet	12
	¶	Bloumen baert dit houekijn Van goeder leere <i>ende</i> vruechden fijn	
4		O ongheleerde wildijt smaken So moghedi te groeter eeren gheraken	16
	¶	Sonder gode eist al niet Watmen hoert of watmen siet	
8		Souct eerst zijn rike <i>ende</i> sine ghenaden So bestu arde wel beraden	20
	¶	Aldus so wert di al ghegheuen Wat dat di noetlic es int leuen	
12		Want so wie die gode dient Regneert met hem als eewich vriend	24
	¶	Gheloef <i>ende</i> anebede eenen god Hem gheeft eere hout zijn ghebod	
16		Dat hem toe hoert gheeft lof <i>ende</i> eere Dat es der helegheer scrifturen leere	28
	¶	Du suls eeren die heleghe kerke Ende die haer dienen priesters <i>ende</i> clerke	
20		Hen beeden verchieren na dijn vermoghen Wat redene wijst sulstu di poghen	32

	¶ Alstu in den tempel gaes	
	Metten wijnwatre du di dwaes	
24	Van zonden <i>ende</i> valle in orisoene	
	Les ofte zijnt alst es te doene	36
	¶ Wiltu houesch zijn ghesien	
	Voer gode cniele met beeden knien	
28	Voer den meinsche met eenen alleene	
	<i>Ende</i> dander hout rechte dits dat ic meene	40
	¶ Dientstu den priester <i>ten</i> autare	
	Dat ic di leere hebt niet ommare	
32	Wes in allen dientste snel	
	Met beeden handen so dientstu wel	44
	¶ Altoes zijt onderdanich <i>hen</i> beeden	
	Vader ende moeder doet <i>hen</i> gheen leede	
36	Dus doende hu wert <i>eere</i> ghegheuen	
	Vp der eerden <i>ende</i> int langhe leuen	48
	¶ Dattu niet wils dat di ghescie	
	Doe dat selue eenen <i>andren</i> nye	
40	Die minne van <i>cristum</i> saltu winnen	
	<i>Ende</i> goede liede sullen di minnen	52
	¶ Sijt oemoedich <i>ende</i> dat te maten	
262rb	Houerde salmen altoes haten	
	Te vele oemoedich heetmen zot	
	<i>Men</i> hout oec gherne met hem spot	56
4	¶ Sij niet te sonderlinc of te ghemeene	
	Te vele aldus eist dat ic meene	
	Den eersten men te hatene pliet	
	<i>Den</i> anderen reket <i>men</i> ouer niet	60
8	¶ Wes gherechtich want <i>men</i> zeecht	
	Soe wie an gherechtichede cleeft	
	Sijn saet <i>en</i> heeft <i>nemmermeer</i> noet	
	Te biddene als bedelare <i>om</i> broet	64
12	¶ Wie tgheloeue gods hout vast	
	Van zonden so wert hi ontlast	
	<i>Ende</i> hi es in den hemele vermaert	
	Gods vrient so ons scripture verclaert	68
16	¶ Om te verstane elcs redene wel	
	Daer toe verstandel zij <i>ende</i> snel	
	Tote di gheseit der lieder tale	
	Wes traghe int segghen so doestu wale	72
20	¶ Om vrede pays ofte omme ghenaden	
	Te loepene si haestelike beraden	
	Maer om vechten ofte <i>om</i> strijden	

	Al daer te gane saltu <i>vermijden</i>	76
24	¶ Dien du <i>kennes</i> in aermoeden Ghef mildelike van dinen goeden Ghebreect hu goet doch troest die aermen	
	God sal di troesten <i>ende</i> dijns ontfaermen	80
28	¶ Altoes dijn dienst sal zijn ghereit Elken <i>en</i> wert di <i>nemmermeer</i> leit Loent hi di niet <i>een</i> ander sal	
	Dattu verdient loenen al	84
32	¶ Als di ghedient hebben ghehuerde cnapen Laet haren loen niet met di slapen Vp dattu wils dat dine cnechte	
	Segghen du best <i>een</i> man rechte	88
36	¶ Gheloef niet elken smeekenden gheest Sulc dinc es te scuwene meest Bi smeekers es menich onnoesel bloet	
	Bedroghen <i>ende</i> gheworpen onder voet	92
40	¶ Corte <i>ende</i> warachteghe tale Voucht elken meinsche wale Loghenachtich mont beroeft elcs leuen	
262va	Van eeren dit vint <i>men</i> bescreuen	96
	¶ Selden lachen <i>ende</i> dat goedertiere Ne lachtric niet eist bi manieren	
4	Licht van zeden die vele lacht Es metten vroeden cleene ghehacht	100
	¶ Lacht niet alleene want hi es boes Gheheeten gheveinst <i>ende</i> oec loes	
8	Of zot vernaemt in allen hueren <i>Ende</i> lettelt ghemint met zinen ghebueren	104
	¶ Vele rijcheden es groet belet Van duechden <i>ende</i> groete aermoede met	
12	Ter middelheit wille di dan gheuen So moochstu leeden een seker leuen	108
	¶ Drie viande peins te vliene altoes Die weereft t vleesch den duuel loes	
16	Constu dese drie verwinnen God sal di sterken <i>ende</i> minnen	112
	¶ Al dat hangt an dese drie Viandelike strecke met moede vlye	
20	Wiltu scuwen diere zielen grief	

	Doch altoes dat gode es lief	116
	¶ Shemels bliscap hebbe <i>verhoghen</i>	
	Der hellen torment <i>ende</i> haer doghen	
24	<i>Ende</i> die zware bitter doot	
	Waer du zijs hets di wel noet	120
	¶ Hebbe vast al in therte dijn	
	Wattu nu best <i>ende</i> hebs ghesijn	
28	<i>Ende</i> wesen sult dan sullen vlyen	
	Sonden die di te tempterne plyn	124
	¶ Hebstu belof den zanten ghedaen	
	Vulcomme dat hets wel ghedaen	
32	So wie den zanten belofte breect	
	Sijn si goet god eist diet wreect	128
	¶ Maer quade belofte bleue bet achter	
	Al eist datter af comt lachter	
36	Hem diet beloof tmeeste quaet	
	Sal elc scuwen dats mijn raet	132
	¶ Dinen noet ghecrighe <i>maer</i> hoep <i>van</i> goede	
	Vlye so doestu als die vroede	
40	Pine rike te sine van duechden	
	So leefdi ewelic met vruechden	136
	¶ Wouckereeren weduwen of papen amyen	
262vb	Of dochtren der predicaren die ons castyen	
	Ammans muelneeren die bedriuen	
	Loesheit nem niet hare wiuen	140
4	¶ Wiltu om hare wiue pinen	
	Of dochtren curt so sal <i>verdwinen</i>	
	Al tgoet onder di want men siet	
	Dat quaet goet te <i>verdwijne</i> pliet	144
8	¶ Siestu yemen vallen of glijden	
	Dune sult lachen no <i>verblijden</i>	
	Maer doeck met <i>hem</i> <i>het</i> mochte morghen	
	Di ghescien dies wes in <i>zorghen</i>	148
12	¶ Wat dattu does wat di ghesciet	
	Ontdeckt dinen wiue niet	
	Daer vreesse van liue <i>an</i> ligghen mach	
	Wes dies vorsien nacht <i>ende</i> dach	152
16	¶ Wiltu weten heymelichede	
	Der dinghen kindre <i>ende</i> sotte mede	
	<i>Ende</i> dronckaerts elc so hijt peinst	
	Werpt huut zijn woort onghoeuinst	156
20	¶ Comt di yement te ghemoete	
	<i>Ende</i> hi di gheeft vriendelike groete	

	Peinst dat hi vrient zij <i>ende</i> doe alsoe	
	Van ghelike spade <i>ende</i> vroe	160
24	¶ Van winkene <i>ende</i> runene saltu di hoeden	
	Sotte pleghens <i>ende</i> niet die vroede	
	Wantrauwel sijn si <i>ende</i> omme dat	
	Sijn si te scuwene in elke stat	164
28	¶ O kint die durst hebt ganc ter fonteine	
	Der wijsheit <i>daer</i> vintstu water reyne	
	Besloten met v sloten bi den berghe hoghe	
	Dat waterkin met neerenste te drinckene poghe	168
32	¶ Wie ondersouct met groeten labuere	
	Wijsheit die sloten der scriftuere	
	Ontspringhen eerselt hi niet achter	
	<i>Ende</i> wert wijs leuende sonder lachter	172
36	¶ Ontsie dinen meester <i>ende</i> biet hem ionste	
	Wiltu van hem ghecrighen conste	
	Der wijsheden wert di danne ghegheuen	
	Deerste slotele <i>ende</i> oec rijc leuen	176
40	¶ Vrach vest int herte onthout dat wel	
	Tgheleerte ouerles oec snel	
	Alle die sluetelen sultu ontfaen	
263ra	Der wijsheit int herte arde saen	180
	¶ Van <i>vrauwen</i> gheslachte spreect gheen blame	
	Naer dijn <i>vermoghen</i> het ware scame	
4	Maer eert alle goede <i>vrauwen</i>	
	Met ionsten <i>ende</i> met goeder trauwen	184
	¶ Hi es rustier <i>ende</i> dorper van aerde	
	Die van wiuen spreect onwaerde	
8	Wij zijn alle van wiuen gheboren	
	Sij moetent kennen diet lesen horen	188
	¶ Es dijn wijf goet <i>ende</i> di onderdaen	
	In ionsteliker minnen sultuse ontfaen	
12	Weerden <i>ende</i> eeren sulstu haer mede	
	So hebdi beede pays <i>ende</i> vrede	192
	¶ Es so di moylic <i>ende</i> stuer	
	<i>Ende</i> onghemint met elken ghebuer	
16	Wildi dan leuen met ghenaden	
	Maecter hu quite ic dart hu raden	196
	¶ Hebstu kindre castijse wel	
	Te maten maer sij hem <i>niet</i> te fel	
20	Onghewende kindre doen dicwile toren	
	Scade <i>ende</i> scande hem dien si toe horen	200
	¶ Hebstu dienlinghe onder voet	

	Sulstuse houden bestu vroet	
24	Want seerue sijn dicwile vul houerden	
	Ende dienen met groeter onwerden	204
	¶ Doe so dat alle dine ghebuere	
	Di jonstelic minnen talre huere	
28	Groet goet mach di daer af comen	
	Groet quaet verdientstu als sij di domen	208
	¶ Hebstu stief vader of stief moeder	
	Sij dijns selfs een goet behoeder	
32	Subtjil te di antreckende haer ionste	
	Dit leeric hu voer goede conste	212
	¶ Hebstu stief kint du suls hem eere	
	Bewijsen dat raet mine leere	
36	Te meer sal de moeder hu minnen	
	Ende svolcs lof suldi oec winnen	216
	¶ Siestu broedre vallen in strijde	
	Ne help no deen no dander zijde	
40	Maer doe met dinen woorden	
	Datsi vallen in acoorden	220
	¶ Hout selden feeste van maeltijden	
263rb	Van costen suldi hu oec vermiden	
	Die di mochten in aermoeden	
	Bringhen waerstuus niet in hoeden	224
4	¶ Dine tafle ende dijns selues spijsse	
	Saldi voeden in goeder wise	
	Die loepen omtrent lecken ende kijken	
	Dien leckaerts ne wilt niet gheliken	228
8	¶ Hebstu spijsse in dinen mont	
	Van drinckene wachti in dier stont	
	In nappen men te soppene pliet	
	Maer in den mont ne pleechtmens niet	232
12	¶ Soppende in den mont es van zeden mist	
	Ende ezel oec die int water pist	
	Lechstu ter tafle tghebene broet	
	Du does di seluen scande groet	236
16	¶ Ne bijt niet tmorseel dattu wilt legghen	
	Int tplatteel ic moet di segghen	
	Metten scoelakene verbiedic di	
	Dinen nuese te vaghene sonder zij	240
20	¶ Met dinen cleede et es onneere	
	Ne droeghe dine hande nemmeere	
	Tande noch loepende hoghen	
	Metten scoelakene ne wilt niet droeghen	244

24	¶ Van dinen goede saltu wesen Milde wiltu zijn ghepresen Van anders goede die miltheit pleecht Te gheuene van hem men scande zeecht	248
28	¶ Oueruloyentheit van rijcheden Groet gheslachte ende edelhede Ende wijsheit zijn vier groete saken Dieden meinsche ouerdich maken	252
32	¶ Kentstu di seluen van desen naect Ende ouerdich zijts du best ontraect Ende zot gherekent ouer al Waer du coms ende van eeren smal	256
36	¶ Van roeke ende husen die leken in Van quaden wiuen oec niet min Vlye ende mac di der af quite Wiltu wel leuen ende met jolijte	260
40	¶ Ghef den wiuen ghiften gheene Dit eist dat ic daer in meene Wiue die gherne ghifte ontfaen Bieden hem te coepe naer mijn verstaen	264
263va	¶ Die di ghelijc es van gheslachte Vroet oemoedich ende sachte Van zeden die nem teenen wiue Vp datso es reine van liue	268
4	¶ Alstu coms daer du best gheseten Bi meerdren man moetstu weten Dattu niet legghes dine knien Deen vp dander daer hijt mach sien	272
8	¶ Voer den weerden groeten heere Verstaet wel wat ic hu leere Sulstu met blijden gheeste vp staen Ende dune sult niet sitten gaen	276
12	¶ Bi hem en zij dat hijt ghebiede Die aldus doen zijn hoofsche liede Ten huse commende ombekent Als dienlinc ofte bode ghesent	280
16	¶ Vp dattu niet haestelic keert weder Sit vorsienlic ter eerden neder Es hi di ghelijc daer du met gaes Vorgaestu hem du does als dwaes	284
20	¶ Gaet heffen ghelijc oec tvoeren gaen Ghef dine ghelike hets wel ghedaen Es hi meerre so volch hem naer	
24		

	Daer du met gaes hebt <i>niet ommaer</i>	288
	Ghincki <i>hem</i> neffens ghi daet als <i>een</i> zot	
	Het en ware wel zijn ghebod	
28	¶ Bestu peelgrin wats ghesbiet	
	Met ongheliken gheseldi niet	292
	Onghelike ossen als men calt	
	Doen dat <i>den</i> waghen omme valt	
32	¶ Ghewerdicht di yement <i>den</i> nap tegheuene	
	<i>Den</i> nap met eenen bliden leuene	296
	Ontfanc <i>ende</i> drinc hoofschelike	
	<i>Ende</i> gheffene weder vroedelike	
36	¶ Maer bestu van goede cleene	
	So sturt huut <i>den</i> nap al reene	300
	<i>Ende</i> ganckene spoelen rasschelike	
	<i>Ende</i> brinctene weder lichtelike	
40	¶ <i>Den</i> nap dien du wilt ontfaen	
	Du sulter beede dine hande an slaen	304
	Ouer vast an beede zijden	
263vb	Ant tboert te vane moetstu <i>vermiden</i>	
	Gheeft <i>men</i> di <i>den</i> nap ghedincs	
	Dattu <i>niet</i> omme keers alstu drincs	308
4	¶ Van broede <i>daer</i> du af hebs ghebeten	
	Maect gheene soppen wiltuut weten	
	Ter taflen vp dinen ellenboghe	
	Ne lene niet wat di baten moghe	312
8	¶ Sit altoes rechte <i>ende</i> wes van dienste	
	Die bi di sit dat dinct mi tsientste	
	Dien ghelijc <i>ende</i> du ghelijc hem	
	Dien elc van <i>dien</i> ghepayt ic bem	316
12	¶ Meerder dan du <i>daer</i> du met heets	
	Ghef hem tmeeste des niet vergheets	
	Ne stec dine hande <i>niet</i> in de spijse	
	Als een meerder man prise	320
16	Met di heet <i>ende</i> drincken wille	
	Maer hout <i>hem</i> tscoenlaken stille	
	¶ In de spijse ne wilt niet blasen	
	Noch in den dranc het pleghen dwasen	324
20	Wacht van beeden dature niet	
	In blaest <i>daert</i> yement goeders siet	
	¶ Moetstu slapen bi meerder man	
	Ofte diner ghelijc ic rade di dan	328
24	Te bedde gaende vrach <i>hem</i> stille	
	In welke zijde hi rusten wille	

	¶ Gaestu met yemene verre of bi	
	Te weghe vrach hem wie hi zij	332
28	Sinen name sulstu te wetene poghen	
	Wiltstu bi hem niet zijn bedroghen	
	¶ Bestu goet zalich peelgrijn	
	Du moets elken ghetrauwe zijn	336
32	Naer dijn vermoghen saltu niet breken	
	Tbelofte want god sout vp di wreken	
	¶ Bestu met meerdren man ghestelt	
	Te gane te weghe ofte gheselt	340
36	Of met gheliken wilt dat hi wille	
	So blijfdi seker van ghescille	
	¶ Bestu peelgrin verhoet den dach	
	Om goede herberghe so vrach	344
40	Stant tilic vp ende af lech	
	Bi scoenen daghe den langhen wech	
	¶ Int huus van eenen [go]eden man	
264ra	Ne herberghe niet vp dattu can	348
	Elre gheraken want vele loes	
	Vint mense ende bedriegher altoes	
4	¶ Van kinder spele ende van quaden tonghen	
	Der quader cnechte houde ende ionghe	352
	Van paerden voeten van smeekers tale	
	Sulstu di wachten so doestu wale	
8	¶ Wilstu coepen eeneghe dinghe	
	Van vele te zwerne sulstu di dwinghen	356
	Manierlic sulstu tgoet taxeren	
	Dies du te coepene hebs begheeren	
12	¶ Niemen ne knauwe met crommen tanden	
	Van nijde ghelijc dat pleghen vianden	360
	Metter naelden der nijdichede	
	Sulstu niet prekelen met onzedn	
16	¶ Hebstu in di seluen beseuen	
	Dattu in eeren zijz verheuen	364
	Beromdi niet te zeere daer of	
	Want niement voucht zijns selfs lof	
20	¶ Den nacht loue als du vp staes	
	Den dach als du slapen gaes	368

263vb40 lech: *Naast de h aanzet van een niet-afgemaakte letter, in de vorm van een verticaal streepje, iets boven de schrijffregel.*

263vb42 [go]eden: [go] is alleen leesbaar bij UV-licht.

	Dinen weert groet vriendelike Ende thuus ghesinde al dier ghelike	
24	¶ Toecht dinen gasten een blide ghelaet Een blide weert de feeste vulmaect Hem danckende ghef lof ende prijs Als si willen gaen alder wijs	372
28	¶ Wilt niet tanen den slapenden hont Maer twist laet slapen talre stont Dat leden es wiltstuut ontwecken Men mocht te diere onneeren vertrecken	376
32	¶ Vp tghelt dat dine burse in hout Niet vp anders burse wes stout Te coepene du mochts werden bedroghen Dan leestu scaemte ende doghen	380
36	¶ Es yement te di quaet in zinen gront Stopt met consten sinen mont Hi stopt gherne tgat van der stille Die stinckende roke scuwen wille	384
40	¶ Dune sult niet dreeghen hebstu dine eere lief Dinen viant te doene eenich grief Vorwist viant mach di eer toren	388
264rb	Beraden es hi bewist te voren	
	¶ Die vpperste eere in desen dale Es dat de coepman wel betale Betaelt hi wel hi mach met eeren Met coepmanschepen hem gheneeren	392
4	¶ Int betalen souct gheenen morghen Men sal di echt te lieuer borghen	396
8	Langhere dan dine cleedre strecken Saltu dine lede niet recken ¶ Oec saltu setten dine theere Naer dijn winnen naer dine neere	400
12	Wie meer verteert dan hi wint Al wert hi arem men achtet twint ¶ Met dijnre zickelen wilstuut horen Wil niet snijden anders coren	404
16	Ic rade di oec gheer niemens wijf Du mochts verbueren ziele ende lijf ¶ Spreect di yemene in zijn ansijn Slach altoes die hoeghen dijn	408
20	Ende vest int herte al zine woort Wiltuut met eeren vertrecken voort ¶ Als tbeckin comt ende voer di dient	

	Ende bi meerder man sits vrient	412
24	Laet hem dwaen ende metter hant Hout de dwale hets hoofsch becant	
	¶ Waer du best esser cokens noet	
	Of es de tafle van dienste bloet	416
28	Biet dinen dienst men sal di prijs Gheuen ende heeten van dientste wijs	
	¶ Wilstu leuen sonder zorghe	
	Leene niet gherne wes noede borghe	420
32	Die vele borch ende gherne leent Men siet dat hi int hende weent	
	¶ Vlye houerde ende terlinc spel	
	Lichte wiue ende tauernen snel	424
36	Wilstu dat di werde ghegheuen Hier eere ende echt teeweghe leuen	
	¶ Wilstu gode bidden wale	
	Du moets di sluten al te male	428
40	In eenicheden die alle dinc siet Saelt di ongheloent laten niet	
	¶ Es yement beetende van den peerde	
264va	Vp sittende hebbe gheene onweerde	432
	Te dienne want hets houesschede Ende men winter vrienſcap mede	
4	¶ Wilstu dor gode gheuen wat	
	Ghef behendelike dat	436
	Ende wes exempel van duechden So moochdi leuen met vruechden	
8	¶ Metten vinghere saltu niet wijsen	
	Daer du af spreecs men sout mesprisen	440
	Van wien du spreecs keer dijn aensichte Sone machmen di niet begripen lichte	
12	¶ Alstu van dinen paerde ghebeet	
	Best doe af dine sporen ghereet	444
	En zij dattu haestelic rijden Wils so moetstuus vermijden	
16	¶ Cousen ofte stiualen nauwe	
	Trect huut vp ghestrect hu mauwe	448
	Sonder hem te doene pine Ende altoes met blijden aenschine	
20	¶ Spreect di een meerder man toe	
	Ontdecke dijn hoeft spade ende vroe	452
	Priestren sultu eeren mede Waer si zijn ende in welker stede	

24	¶ Beromdi niet van eeneghen dinghen Die ghi niet en mocht vulbringhen Men soude di heeten logheneere Ende met di spotten harenthare	456
28	¶ Es di goede auonture ghesbiet Wes ouerdich daer omme niet Den ondancneliken ontrect god weder Sine gracie ende weerpden ter neder	460
32	¶ Ne drouue niet om clein ongheual Te zeere want hijt wel betren sal Dhemelsche vader die wel zijn kint Castyen mach dwelke dat hi mint	464
36	¶ Dinen viant sultu niet Dine scade ontdecken wats ghesbiet Noch dine aermoede hem betoeghen Di mochter lichte af comen doghen	468
40	¶ Es dijn vrouwe of dijn heere Vp di verbolghen nemmermeere Grammelike andwoerde weder	472
264vb	Laet voeren de gramscap vallen neder	
	¶ Bestu bode tote meerdren man Ghesonden ic rade di dan	476
4	Met staden wiselic ende met manieren Curt dine tale saltu bestieren	
	¶ Hebstu van yemene ghifte ontfaen Wilt hem altoes in dancke staen	480
8	Prijs de ghiften den gheuere mede Hier in verdientstu ionstelichede	
	¶ Wiltstu weten wie man van heeren Es ende gherechtich zij moghen leeren	484
12	Die met hem woenen si kennen wel In een huus ende niemen hel	
	¶ Es eenich bode tote di ghesent Of vrient of vremde ombekent	488
16	Al seit hi dinen onwille met goeden moede Verdrach ende wes wel vp dijn hoede Want men ghemeenlic te segghen pliet Bode mach messeghen niet	492
20	¶ Vlye bode te sine van quader mare	

	Eist stille oec of openbare	
	Sonder conste vlie te hebbene name	
	Van meesterien dus vliestu blame	496
24	¶ Den meerdren sulstu castien twint	
	Van dinghen dies hi hem bewint	
	Daer hi di in scaden mochte	
	Bringhen ende wrekent vp di onsochte	500
28	¶ Gheens dincs sulstu di onderwinden	
	Di niet toe hoerende sulstu vinden	
	Pays ende ruste dat hout mijn zin	
	Lettel bewints brinct vele rusten in	504
32	¶ Huwelic ende last van religioene	
	An te nemene wes niet te coene	
	Ende ouer zee te vaerne onuorsien	
	Wiltu wel gheloeuen myen	508
36	¶ Hebstu dochtren die hubaer zijn	
	Huwese naer de leeringhe mijn	
	Ofte in cloestren sultuse begheuen	
	Daer si salichlike moghen leuen	512
40	¶ Van dinen vrient sulstu niet maken	
	Dinen viant om cleine saken	
	Wie vriendschap verliest es onvroet	
265ra	Ende verliest de scoeren diene behoet	516
	¶ Comstu voer yemens duere staen	
	Dune sult haestelic niet in gaen	
4	Sonder te teekenne het ware mesdaet	
	Clopt hoest of spreekt dats mijn raet	520
	¶ Wie hi es eist wijf of man	
	Hem behouft wel dat hi can	
8	Tetijde zwijghen ende spreken	
	Der eeren mach hem dan niet ghebreken	524
	¶ Hier es dit bouxkin van zeden al	
	God jonne hem eere diet leeren sal	
12	Ende wie dese leeringhe sal beleuen	
	God moet hem deeweghe bliscap gheuen	528
	AMEN	

	VAN BEGRIJPE	[V.3]	
16	V ie met begrijpe quetst zine ghebuere Ende scent datsi van scaemten trueren Sye selue wel hoe tgheual es bi Wel werden mach dat niet en zij		1 4
20	¶ <i>Cristus</i> sprac ten fariseen ghemeen Die zuuer es werpe den eersten steen Als zij verstonden ons heeren woort Niemen en trac om werpen voort		8
24	¶ Noch sprac god pieter stec in dijn zwert Wie metten zwerde den anderen deert Metten zwerde wert hi gheslegghen Waert ons niet zalich god hadt verzwegghen		12
28	¶ Ten snijt gheen zwert so griueelic zeere Als tonghe die rouet des meinschen eere Van goede so vercouuert men wel Maer eere verliesen es al te fel		16
32	¶ Mijns selfs ghebrec cleeft an mi vast Wat anderen weecht es mi gheen last Ic hebbe te draghene ghenouch an tmijn Twi soudic yemens begripere zijn		20
36	¶ Ne vonnest niement gods raet es best Sone werdi niet gheuonnest int lest Al dinct hu eens anders faeute zwaer Hu faeute weecht hu niet te min een haer		24
40	¶ Ghepeins doet wanen waen doet mesmerken Mesmerken doet dolen ende liecht den werken Bi wanen es menich zin ghehoent Maer die wel weerct wert wel gheloent		28
265rb	¶ Die noint mesviel no vallen mochte Het heeft sulc vonden die noint en zochte Elc zye voer hem hoe vaste hi sta Meskief scijnt verre hets dicwile na		32
4	¶ So wie dat spreken wille vp mi Bezye hem seluen wie hi zij Es hi goet ende al de zine So eist mi te mindre pine		36
8	¶ Menich vp den andren spreedt Wiste hi selue wies hem ghebreect Ende hoe hem danne ware ghesciet		

12	Hi zweghe ende sprake vp niemen <i>niet</i>	40
	¶ Ic woude de sulke zaghe vp hem	
	Ende liete mi bliuen dat ic bem	
	Of seide niet meer dan hi saghe	
16	Elder in een vremt ghelaghe	44
	¶ Maer quade tonghen moeten clappen	
	Al soudemense te sticken cappen	
	Daer omme sone lieten zijs <i>niet</i>	
20	Daer menich ongheual af es ghesbiet	48
	¶ En begrijp dinen euenkerstin niet	
	Bepeinse wat di seluen es ghesbiet	
	Ende wiltu goeden loen ontfaen	
24	Sone gaet <i>niet</i> voer wel ghedaen	52
	¶ Paeusen keyseren lants heeren verheuen	
	Ende alle die nu ter weerelt leuen	
	Die moetent hier met allen laten	
28	Ende varen al naect haerre straten	56
	¶ Die dan naer duecht heeft ghestaen	
	Die sal goeden loen ontfaen	
	Kindre nu laet ons wel leuen	
32	So werden wi met gode verheuen	60
	¶ Dies ionne ons die vader ende die zone	
	Ende dheleghe gheest drie persone	
	Als een god alte zamen	
36	Eewelic ende ouer al amen amen	64

HOE EEN KEYSER TWEE PRINCEN

[V.4]

EDEDE VERSOENEN

	En keyser te roeme was	1
40	Die payselic gheloeft mi das	
	Sijn lant regierde ende wiselike	
	Ende hilt justicie so vromelike	4
	Dat niewer was orloghe no strijt	
265va	Ende in desen seluen tijt	
	Gheuiel dat twee de meeste baroene	
	Bi diueerssen occusoene	8
4	In gheschille resen met groeter hatye	
	Elc andren ontseiden gheloeuets mye	

	Deen was hertoghe dander graue	
	Leiden vermenneſſe <i>ende</i> teenen daghe	12
8	Woude elc ſtrijden vp den velde	
	Die keyſer ontboet beede die helde	
	Voer <i>hem</i> binnen den vornomden tijden	
	Hi zeide ghi heeren ghi wilt ſtrijden	16
12	Ende mijn volc te nieute doen	
	Ic wille weten toccusoen	
	<i>Ende</i> hu daer naer te payſe ſetten	
	Si vertrocken <i>hem</i> ſonder letten	20
16	Haer lieder beclachte an beede zijden	
	Doe wildi af legghen dat ſtrijden	
	<i>Ende</i> maken tuſſchen <i>hem</i> beeden zoene	
	Dat <i>en</i> was in gheere manieren te doene	24
20	Met beden noch met ſcoenen woorden	
	Dat hiſe bringhen mochte in acorden	
	Doe vant de keyſer andren raet	
	<i>Ende</i> ſeide hier moet zijn verlaet	28
24	Der bloet ſturttinghen an beeden zijden	
	Maer in wil <i>niet</i> beletten hu ſtrijden	
	Doe dediſe toter brouc ontcleeden	
	<i>Ende</i> in eene ſcoene camere leeden	32
28	<i>Ende</i> elken eenen knijf in de hant	
	Doe ſo zeide de keyſer vaeliant	
	Tote den heeren an beede zijden	
	Nu moochdi vechten <i>ende</i> ſtrijden	36
32	Elc vp andren met vromen moede	
	<i>Ende</i> nemmermeer wert hu te goede	
	Spijſe of dranc in gheere zijden	
	Voer dat ghehent es hu ſtrijden	40
36	<i>Ende</i> deen van beeden doot es bleuen	
	Of dat die veete zij verdreuen	
	<i>Ende</i> dat ghi onderlinghe maect zoene	
	Doe zij hoorden van deſen doene	44
40	Si vielen ſtappans van acorde	
	Dus ſouden de moghende <i>met</i> eenen worde	
	Coninghen keyſeren des ſeker zijt	
	Vellen meneghen fellen ſtrijt	48
265vb	<i>Ende</i> ſparen menich onnoeſel bloet	

265va9 Die: **D** is iets groter dan de overige hoofdletters.

265vb10-11 Tussen deze regels bevinden zich geen witregels.

	Datsi bi groeter ouermoet	
	Destruweren <i>ende</i> bederuen	
4	<i>Ende</i> jammerlic in zijn zonden doen steruen	52
	Dies sulsi zwaren loen ontfaen	
	<i>Ende</i> alle diere te rade gaen	
	Daer si andwoerde sullen gheuen	
8	Van dat si hier hebben bedreuen	56
	Voer hem die alle herten kent	
	Dat es die jüge omnipotent Nota	

	VAN DEN GHEESTELIKEN BOEMGHAERDE	[V.5]	
12	I N eenen aduent dies willic lyen		1
	D oe dochtic in dat herte mijn		
	Dat ihesus in der maghet marien		
	IX maent woude besloten zijn		4
16	Doe docht mi goet dat ic zochte		
	Eenen boemgaert na mijn verstaen		
	Daer hem dat kindekin in mochte		
	Vroylic in vermerghen gaen		8
20	D En boemgaert willic hier beghinnen		
	Met VII boemen dat dinct mi goet		
	Dat icse in mi moet ghewinnen		
	Dies ionne mi god dor zine oemoet		12
24	Van VII bloumen die wi vinden		
	So moet bi elken boeme een staen		
	Hoe ic haer duechden wille ontbinden		
	Dat suldi hoeren arde zaen		16
28	Vp elken boem so moet oec rusten		
	Een voghel lieflic <i>ende</i> fijn		
	Sal ihesus oec des boemghaerts lusten		
	<i>Ende</i> willen daer in gheuanghen zijn		20
32	D En eersten boem met zinen bladen		
	Dats den olijfboem in dat dal		
	Dats datmen therte vul van ghenaden		
	Tallen meinschen draghen sal		24
36	Daer bi sal berrende minne staen		
	Dat es een roede roese scoene		
	Want gods minne sonder waen		
	Spant bouen allen minnen croene		28
40	Een nachtegale sal hier vp zinghen		
	Haren zanc ten meinsche waert		
	Dats datmen haestelic sal vulbringhen		

	Al datmen weet dat god begaert	32
266ra	EEn pallemboem groene ende scone ghedaen	
	Die volchter na dies bem ic wijs	
	Want wie onwille can wederstaen	
4	Met rechte draecht hi der palmen rijs	36
	¶ Daer bi sal staen een lelye wit	
	Dat es een reyne herte fijn	
	Want die hem houden ombesmit	
8	God wille te male zijn eyghin zijn	40
	¶ Daer vp sal vlieghe die edele haren	
	Die hoeghe anscauwet der zonnen licht	
	Dat zijn die hoeghen die niet en sparen	
12	Gods gracie te merkene vast ende ghesticht	44
	Die edel balseme sal hier na staen	
	Dats willeghe aermoede zijts ghewes	
	Want <i>cristus</i> leert ons sonder waen	
16	Dat die hemele haer eyghin es	48
	¶ Een goudbloume es wel mijn gherief	
	Haer scoenheit verchiert den boemghaert al	
	Dats datmen gods minne sal hebben lief	
20	Ende eewelic int herte draghen sal	52
	¶ Daer vp sal rusten een voghel scone	
	Fenix dedelste diemen vint	
	Beteekent dat niemen om anders lone	
24	Diene dan om marien kint	56
	IN desen boemghaert dinct mi dat soude	
	Den zederboem zijn zeere verheuen	
	Dat elc met blider herten soude	
28	Al lijden der magheden kint vp gheuen	60
	¶ Een vyolette sal hier bi staen	
	Die ter eerden buucht haer hoeft	
	Beteekent ons omoet sonder waen	
32	Als <i>cristus</i> in ziere doot ons toecht	64
	¶ Eene turtelduue sonderlinghe	
	Sal zijn des boems gheweldich al	
	Dats dat men goede meeninghe	
36	Altoes ter herten hebben sal	68
	Die cypres es hier naer de hoechste	
	Sijn roke dorgaet den boemghaert al	
	Dats dat elc meinsche van eerdschen troeste	
40	Sijn herte te male af keeren sal	72
	Een blauwe bloume sal hier bi staen	
	Daermen ghestadicheit bi verstaet	

266rb	Want die ghestadeghe sonder waen Altoes den sekere ⁿ loen ontfaet	76
4	¶ Den edelen paeu dinct mi wel goet Dat hi vp desen boem wil bliuen Beteekent wat duechden de meinsche doet Den lof so moet hi gode toe scriuen	80
8	DEs eglentiers es hier wel noet Want scerpheit so bediet hi al Dat elc gods ordeel ende zine doot Altoes voer hoeghen hebben sal	84
12	¶ Die acolye volcht hier naer mijn leeren Die vijffoudich es onderslaghen Mids welken de v wonden ons heeren Elc met compassien ter herten sal draghen	88
16	¶ Des pellicaens trauwe nes niet cleene Dinct mi dat hier van rechte vp staet Dat elc hebbe therte te hem alleene Die boete ghecreech onser mesdaet	92
20	TEn lesten boem staet hier bescreuen Den fijgheboem soete ende daer toe goet Dats dat wij minlic sullen vergheuen Wat ons onse euen meinsche mesdoet	96
24	¶ Eene kersoude na mijn verzinnen Dinct mi dat hier van rechte bi staet Eenich ghebet met berrender minnen Es dat den hemele dore gaet	100
28	¶ Eene leewerke hout haer hier bouen Danckelicheit doetso ons verstaen So wie gode met minnen louen Hi sal loen met hem ontfaen	104
32	GHers moet in desen boemghaert staen Dats diepe omoet des zijt ghewes Want omoet al sonder waen Wortele van allen duechden es	108
36	¶ Dese boemgaert moet met eenen muere Al omme zijn besloten al Dats dat elc meinsche sine natuere Altoes tonder houden sal	112
40	Ic rade hem allen die vroescap draghen Datsi in haren boemghaert gaen Ende datsi gode met herten claghen Datsi ieghen hem hebben mesdaen	116
266va	¶ Ende huut wieden ende trecken	

Die quade crude ende benemen haer groyen
 So moghen si sonder eenich beletten
 4 Vulcommelike in duechden bloyen Nota

I VAN DER ZALEN [V.6]
IC quam al hier in weet van waer 1
 In eene zale hoech van prijse
 8 In kender nieuwer licht no zwaer
 Dieren dranc noch edele spijsen 4
 Ic was daer meer dan VII jaer
 Ende sach daer spijsen ende dranc voert halen
 12 Eer ic verhoerde eenich niemaer
 Datmen tghelach soude betalen 8
SCoenre zale sach nye meinsche
 Al es soe van daghen hout
 16 Want soe es bouen allen weinsche
 Ghetemmert sonder steene ofte hout 12
 Een weert heefter al tghewout
 Want nye meinsche gheweten en conde
 20 Die van leeringhen was so stout
 Waer die zale hende ofte begonde 16
MEneghe woninghe esser binnen
 Bedect al in die selue zale
 24 Daer naer begonstic mi verzinnen
 Hoe men tghelach soude betalen 20
 Die machteghe weert die dede huut halen
 Bi messagiers met groef ghewelt
 28 Sine sculders daer nes gheen weder talen
 Dan elc daer metten liue ghelt 24
HEt mach wel zijn een machtich weert
 Men moet al prisen dat hi doet
 32 Want hi pant noch ghelt begheert
 Dan tlijf wat batet dan behoet 28
 Het moet wesen wi zijns vroet
 Mochtemen met eenegher haue betalen
 36 Het es de sulke die mede moet
 Hi bleue eewelic in der zalen 32
Emmen dincket mi bedwanc

	Dat de weert dus heeft gheset	
40	Hine gheeft <i>om</i> niemens danc	
	Noch <i>om</i> gheene cokene vet	36
	Hi doet sceeden lijf <i>ende</i> let	
266vb	Van der siele in corter stont	
	Waer die ziele vaert die <i>daer</i> naer met	
	Die mate es al sonder gront	40
4	D us heeft mi de weert ghedaecht	
	Dat ic betalen moet tghelach	
	Dat es dat mi <i>zeere</i> versaecht	
	Nochtan moet zijn vp eenen dach	44
8	Doch so namix gherne <i>verdrach</i>	
	Want in bem <i>niet</i> wel bereit	
	Des biddic den weert oft wesen mach	
	Dat hi mi noch een wijle beit	48
12	O ch de weert heeft mi doen <i>manen</i>	
	Ic moet mijn rekeninghe maken	
	Het gaet al <i>buten</i> minen <i>wanen</i>	
	In wiste <i>niet</i> van desen zaken	52
16	Spijse <i>ende</i> dranc mine lieuelike smaken	
	<i>Ende</i> mine juweele moeten hier bliuen	
	Waer ic den eersten nacht sal slapen	
	En can mi pape noch cleerc beschriuen	56
20	M Et groeten aerbeide quam ic hier	
	Onruste es al mijn leuen	
	Om eerdsch goet bem ic hier ghier	
	Gherne waric ter weerelt <i>verheuen</i>	60
24	Met rauwen so moetict begheuen	
	<i>Ende</i> gheldent metter doot wel <i>zwaer</i>	
	Vader moeder nichten <i>ende</i> neven	
	Die zijn wech gheuaren <i>ende</i> in weet waer	64
28	A ldus so hebbic hier gheweest	
	Wanen ic quam dan weetic niet	
	Waer ic sal varen <i>bem</i> ic ontweecht	
	Ons leuen es niet dan <i>verdriet</i>	68
32	Wine weten ons selfs gheen bediet	
	Die weert es diet weet alleene	
	Dat noint was <i>ende</i> es ghesciet	
	<i>Ende</i> wesen sal dats hem cleene	72
36	I C moets bliuen an den weert	
	Want hine seghes niemen danc	
	<i>Ende</i> ghelden dat ic hebbe verteert	
	Als hijt ghebiet eist cort of lanc	76

40	Want hijt al heeft in zijn bedwanc	
	Dies bidden wi hem dor zinen oemoet	
	Dat hi ons bringhe in der jnghele zanc	
267ra	Ende voer den quaden viant hoedt amen	80

EEN GOET EXEMPLE

[V.7]

	V Rient ter noet es emmer goet	1
4	Dies dar ic wel der waerheit ghyen	
	Die dat bekennen si zijn vroet	
	So messelic eist wat mach gheskien	4
	Al zijn de vremde met hu blide	
8	Om dat ghi hem doet oft hebt ghedaen	
	Ter noet vallen si ter lijde	
	Als vrient ter noot bi hu moet staen	8
	E En bode die hem wel verstaet	
12	Ende ghetrauwe es zinen heere	
	Al ware zine heere in dommer daet	
	Hi mochten bringhen in goeden keere	12
	Dat hem te eeren quame ende te vromen	
16	Ende zinen vrienden also wel	
	Hier af willic te redenen comen	
	Hoet eenen groeten heere gheuel	16
	Die rike was van eerdschen goede	
20	Bouen alle zinen ommezaten	
	Ende commen oec van hoeghen bloede	
	Dat punten zijn van groeten baten	20
	D Ese heere was wel bekent	
24	Daer omtrent in groeter eeren	
	Hi hadde hem seluen so ghewent	
	Dat hi plach met vremden heeren	24
	Te houdene menich rikelic hof	
28	Oec nam hise te zinen rade	
	Andre vriende so keerdi of	
	Daer hijt vele bet an bestade	28
	¶ Diere prosente ende goede juweele	
32	Gaf hi hem te menegher tijt	
	Met groeten coste ende in riueele	
	Was hi met hem in jolijt	32
	So wat heeren zijns begherden	

36	Daer plach hi vroylic mede te rijden So dat hi groet goet dus <i>verteerde</i> Met <i>vremden</i> heeren tallen tijden	36
40	¶ Maer <i>eenen</i> broeder sone haddi Ende waren van <i>eenen</i> bedde beede Die ne mochte <i>hem</i> <i>niewer</i> <i>commen</i> bi Dit dedi al met ombesceede	40
267rb	Sijn broeder was een scamel man Ende was cranckelic int goet Die heere ne keerde <i>hem</i> niet <i>daer</i> an	
4	Hoe dat <i>hem</i> ghinc of wat hi doet Hi moest ghedoghen al waest <i>hem</i> <i>zwaer</i> Ende voer in een ander stede Vroedelike regierdi <i>hem</i> <i>daer</i>	44
8	Met wiue <i>ende</i> met kindren mede ¶ Dit gheduerde meneghen dach Datsi bleuen dus <i>versceeden</i> Dat deen den <i>andren</i> <i>niet en</i> zach	48
12	Sint dedi een hof ghereeden Costelic als hi was ghewone Want hi gheen goet <i>daer</i> ieghen ne spaerde Hi woude ontbieden alle die ghone	52
16	Die hi te zinen houe begaerde DOe dedi <i>commen</i> <i>eenen</i> garsoen Die hi onder vraghede wel Sech constu wale bodscap doen	56
20	Ia ic heere bet dan yemen hel Salicse doen <i>ende</i> met eeren Laet mi huwen wille <i>verstaen</i> Doe noomdi <i>hem</i> de <i>vremde</i> heeren	60
24	Die bode sprac het wert ghedaen Hi was behendich <i>ende</i> vroet Tote den heere sprac hi tien tijden Lieue heere docht hu goet	64
28	Ic soude tote huwen broeder rijden Ende bidden mede thuwen houe Sekerlic het ware hu eere Ghi moghet doen met groeten loue	68
32	Die heere balch <i>hem</i> dies wel zeere Ende sprac met haesten <i>zwichet</i> stille Sijns <i>commens</i> ne willic hier <i>niet</i> Rijt wech <i>ende</i> doet minen wille	72
36	Aldus de bode danen sciet	76

	Dient zeere in ziere herten deerde	
	Dat hi den vrenden was so vrient	
	Ende zinen broeder van hem weerde	
40	Dies newer in en hadde verdient	80
	Als die bode quam bi den heeren	
	Sprac hi bi zijns selfs rade	
267va	Mijn heere betraut hu alre heeren	
	Ende groet hu allen vp ghenade	84
	Ende laet hu vriendelike weten	
4	Dat hi es in groeter noet	
	Swaerlike vp sijns huus beseten	
	Om eenen man die hi heeft doot	88
	Vaert tote hem met huwer macht	
8	Ende helpt hem om een besceiden	
	Sij waren anders zins bedacht	
	Elc dus tote den bode zeiden	92
	Dats ons vtermaten leit	
12	God die laets hem wel ghenesen	
	Wine zijnre niet wel toe bereit	
	Wi moeten in andren orbore wesen	96
	¶ Doe sprac de bode wat doet hi dan	
16	Of ghi hem ter noot af gaet	
	Ic duchte hets een verloren man	
	Want sijn troest al an hu staet	100
	Si zeiden en mochte niet ghescien	
20	Tote hem te commene te desen tijden	
	Die bode nam orlof met dien	
	Hi peinsde dat hi woude rijden	104
	Tsijns heeren broeder als hi dede	
24	Dien hi so langhe hadde ghehaet	
	Als hi quam bi hem ter stede	
	Sprac hi vrient aldus verstaet	108
	Mine heere hu broeder sent mi hier	
28	Hi heeft eenen man verslegghen	
	En comdi hem niet te hulpen scier	
	Hi wert wel zwaerlike belegghen	112
	¶ Als die broeder dat verstonc	
32	Vraechdi weder sonder sparen	
	Secht mi es mijn broeder ghewont	
	Ic wille te hant tote hem varen	116
	Met al dat ic gheleesten can	
36	Ach leyder dat ic hem bem so verre	
	Dus wrochte nature in den man	

	Al was zijn broeder vp hem erre	120
¶	Doe sprac de bode vrient <i>verstaet</i>	
40	Het es in een bestant gheleit	
	Tote sondaghe dat onder gaet	
	De zonne dus eist goet <i>verbeit</i>	124
267vb	Sondaghe als de messe es <i>leden</i>	
	Bereet hu dat ghi daer sijt	
	Hier binnen so eist al in <i>vreden</i>	
4	Ende dan so comdi wel te tijt	128
	Die goede man hads groeten <i>toeren</i>	
	Noede so quam hi ant beiden	
	Heeft mijn broeder yement <i>verloren</i>	
8	Ic bids hu secht mi de <i>waerheide</i>	132
	Die bode seide neen hi niet	
	Doet also ic hu hebbe gheseit	
	Sijt <i>daer</i> emmer wats ghesciēt	
12	Ic hoper hu bate <i>ende</i> eere an leit	136
	Hi sprac ic salre <i>emmer</i> zijn	
	Vp dat mi god spaert van der doot	
	O lacen lieue broeder mijn	
16	Dat ic hu weet in sulker noot	140
	Dats mi iammerlike <i>zwaer</i>	
	God behoudu in hu eere	
	Doe nam de bode orlof <i>daer</i>	
20	Ay groet mi minen broeder <i>zeere</i>	144
	Sprac hi met wel zwaren moede	
	Ic saelt wel doen zijt seker das	
	Andwoerde de bode als de vroede	
24	Ende reet weder danen hi <i>commen</i> was	148
	Alsen zijn heere sach ter stede	
	Vraechdi hoet metten heeren stont	
	Si zijn ghesont <i>ende</i> wel te <i>vreden</i>	
28	Maer hi ne zeide hem <i>niet</i> den gront	152
	Echt vraechdi sulsi <i>commen</i> hare	
	Mine lieue ghetrauwe vrient	
	Ia si dat weetic wel vorware	
32	Die heere sprac hets goet <i>verdient</i>	156
	Dat zij mi sijn dus onderdaen	
	So wanneer dat ics <i>beghaerde</i>	
	Ic salse oft god wille wel ontfaen	
36	Doe hiet hi datmer <i>niet</i> ne <i>spaerde</i>	160
	Men ghereeder alles plenteyt	
	Hi wilde hof houden met eeren	

40	Dus wart <i>daer</i> meneghe rijckelicheit Bereet ieghen die vremde heeren	164
268ra	Die tijt quam hi woude beghinnen Te houdene hof na zijn ghedachte Hi wilde leuen met groeter minnen Metten heeren <i>daer</i> hi naer wachte	168
4	Het ghinc anders dan naer zijn ghissen Dies haddi int ghepeins verdriet Selue ghreeddi hem ter messen Want die heeren ne quamen niet	172
8	Als de messe was vulcomen Ghinc hi ter poerten selue naer dien Mettien so heeft hi vernomen Sinen broeder <i>ende</i> versien	176
12	Die brochte wel L man te paerde <i>Ende</i> wel also vele te voet Die hem volchden met snelre vaerde Doe peinsde de heere in zinen moet	180
16	Wanen comt dese man gheiaecht <i>Men</i> gheert zijns niet al hier Hi haest hem ofte hi ware <i>versaecht</i>	
¶	DOe riep hi <i>om</i> den messagier Sech seit hi doet mi verstaen	184
20	Die bodscap die ic di beual Hoe dat duse hebs ghedaen Ic wille de <i>waerheit</i> weten al	188
¶	Die bode seide wildi de <i>waerheit</i> horen	
24	Nemet in duechden lieue heere Die heeren die ghi hebt vercoren En zijn hu vriende min no meere Ic seide hem dat ghi waert in node	192
28	Om te prouuene haren zin Van eens machtichs mans doode Sine wouden hu helpen meer no min Lieue heere mi wel verstaet	196
32	Si ontseiden hu hulpe al bloet Die anderen ter noot afgaet Die vrienſcap die ne es niet groot Als ic vernam tote hu <i>haer</i> jonste	200
36	Reedic te huwen broeder waert <i>Ende</i> seide hem tselue so ic best conste Die wilde <i>commen</i> onghespaert Nauwe constic hem bedieden	204

40	Dat het was in een bestant Nu comt hi hier met desen lieden Ende wille hu helpen metter hant	208
268rb	In sach hem noint <i>man</i> so meslaten Dat hi hu was so verre gheseten Siet nu comt hi hu te baten	
4	Doetene nu met hu thoue heten Ghine moghet <i>niewers</i> bet besteden Want hi es hu vrient ter noot Met desen so quam de broeder ghereden	212
8	Voer de poerte <i>ende</i> vraechde al bloet Lieue broeder eist <i>buten</i> vreden Waer sijn si die hu willen deeren Laet ons trecken <i>daer</i> ter steden	216
12	Wilt god wi sullent wel verweeren ¶ Den heere <i>verwandelde</i> al zinen zin Ende sprac lieue broeder mijn Willecomme so moetti mi zijn	220
16	Doe sprac hi hoe <i>versta</i> ic dan Mi es gheseit voer waerhede Dat ghi doot hadt <i>eenen</i> hoeghen <i>man</i> Ende nu hute ghinghe den vrede	224
20	Die heere sprac hiers niet mesdaen Ende nammem vriendelic in den harem Broeder laet ons heten <i>gaen</i> Van zinne worden si beede warem	228
24	Die heere sprac wilt mi <i>vergheuen</i> Lieue broeder mine mesdaet Ic wille hu vrient zijn al mijn leuen Lieue broeder dies wert goet raet	232
28	<i>Men</i> ontfinse alle blidelike Die metten broeder <i>commen</i> waren Dat hof so hilt <i>men</i> eerlike <i>Men</i> ghinc daer heten sonder sparen	236
32	Die heere ghinc metten broeder <i>dwaen</i> Ende settene neuen ziere zijde Doe dat houen was ghedaen Dedise met <i>hem</i> wesen blide	240
36	Met groeter ghiften die hi gaf Den broeder nam hi tsinen rade Hi bedancte hem <i>zeere</i> der af Ende seide dat hijt gherne dade	244
40	Si scieden blidelic van ghinder	248

268va	Die metten broeder waren commen Sijns broeders wijf ende hare kinder Heeft hi met woensten in ghenomen Hi gaf hem allen goets ghenouch Ende deedse woenen binnen den houe	252
4	Die bode die de bodscap drouch Quammer bi te groeten loue Hier in so mach men verstaen	256
8	Datmen maghe sal trecken voort Die vremde cnoep ontsluit so sciere Ghi moocht hier in wel verzinnen Ghetrauwe vriende zijn mi diere	260
12	Ter noet mach mense best bekinnen Si toeghen hem seluen des zijt vroet Naturlic bloet hadt quaet om laten Wijse boden ghetrauwe ende goet	264
16	Commen den heeren dicwile te baten Dese heere hadde verdreuen Sinen broeder met quaden rade Dat die bode al heeft ontgheuen	268
20	Ende makese goede vriende ghestade Hi es wijs diemen mach gheraden Ende zalich die niet en mesdoet Elc man hoede hem van mesdaden	272
24	So mach hi hebben teeweghe goet Nota	

VAN DEN IX BESTEN

[V.8]

	D En eersten rudder settic voeren Die gheprijs es van den auctoren	1
28	Bouen alle die vp der eerden Eere beuochten metten zweerden So ghematen so goedertiere Ende so houesch in alre maniere	4
32	So milde ende so ghetrauwen Ende so ghemint metten vrouwen Ende so vroeden van zinen zaken Beede in wandelinghen ende in spraken	8
36	Gherechtich ende wijs van rade	

	Entie meer haette ouerdade	12
	So coenen <i>ende</i> so stout ten <i>zwaerde</i>	
	Noch die hem min vervaerde	
40	Als hi in wijghe was verladen	
	Noch die houder dede ghenaden	16
	Die in wijghe voer hem weec	
268vb	So dat hi <i>den</i> leeu gheleec	
	Van alre rudderliker manieren	
	Dien so willic hu visieren	20
4	D At was ector priamus zone	
	Alre eersaemheden was hi ghewone	
	Naer dat heydinscap ghedrouch	
	xix coninghen hi verslouch	24
8	In wijghe al vp zijns selfs eruen	
	Als die niet <i>en</i> wilde laten bederuen	
	Sijns vaders lant <i>ende</i> zine stat	
	Daer al grieken voeren zat	28
12	Darijs sprac diene kende	
	Dat alle weelde was allende	
	Sonder alleene bi Ector te zine	
	Dat was homeriuse wel anschine	32
16	<i>Den</i> groeten cleerc die van hem screef	
	Dat ziere ghelike noint <i>en</i> bleef	
	Inde weerelt naer zine doot	
	<i>Ende</i> voer hem was nye zine ghenoot	36
20	Want alle rudderlike duecht	
	<i>Ende</i> alre vromicheden vruecht	
	Was in ector den wijsen	
	Die eenen rudder wilde prisen	40
24	Hi moeste an ectors dogheden soucken	
	Sine materie wil hijs roucken	
	Ia homerius scrijft van hem dan	
	Dat zijn vader de <i>coninc</i> prian	44
28	Die doocht meercte van <i>den</i> sone	
	Dies de weerelt onghewone	
	Hadde ghesijn voer zinen tijt	
	<i>Ende</i> hadder in so groet delijt	48
32	Dat hi seide lieue kint	
	Dune heues van mi <i>niet een</i> twint	
	Dese groete vulmaecthede	
	Noch van gheenen meester mede	52
36	Dan van der moghentheit van gode	
	<i>Ende</i> van der natueren ghebode	

	Du scijs bet hemelsch ghenoot	
	Mids diere huut nemender doocht groot	56
40	Dan erdericx <i>daer</i> du in leefs	
	Want alle vulmaectheit du heefs	
	Tselue spreet aristotules	
269ra	Van hem <i>ende</i> maect ghewes	60
	Dat brief bouc no lettre mede	
	Vulbrochten niet sine vulmaecthede	
4	Met wapinen dedi zinen hende	
	Bi troyen der stat ghehende	64
	M C jaer <i>ende</i> XXX te voren	
	Eer <i>ihesus cristus</i> was gheboren	
8	Maer al staerf hi die heere	
	Sine name leeft <i>emmermeere</i>	68
	N V so hoert welc was die andre	
	Dat was die groete alexandre	
12	Philips sone van mechedone	
	Die in grieken drouch crone	72
	Want so vromen metter hant	
	Wanic datmen noint <i>en</i> vant	
16	Dese wan grieken <i>ende</i> ytale	
	<i>Ende</i> die romeyne also wale	76
	Senden hem des riken crone	
	Siere hoecheit te lone	
20	Affrike wan hi <i>ende</i> dwanc	
	Sassen egypten sonder wanc	80
	Surien <i>ende</i> surs de rike stede	
	Pertsen <i>ende</i> <i>daer</i> toe meden	
24	Vp darius diere croene af drouch	
	Eens volchdi darius maer <i>onghenouch</i>	84
	Dede <i>hem</i> een zee die tusschen liep	
	Die god dor zinen wille sciet	
28	<i>Ende</i> reet al vp des zeewes gront	
	Noch so maect ons josephus cont	88
	Als hi was vp die ioden gram	
	<i>Ende</i> hi <i>ten</i> berghe van caspien <i>quam</i>	
32	Vernam hi der joden scaren	
	Datsi in die ghebeerchte waren	92
	Gode bat hi in <i>dien</i> stonden	
	Om hare quade <i>omnutte</i> zonden	

36	Dat hi die ongaue rote In den wilden berghe beslote Ende daer loken die berghen tsamen Dat ziere noint hute ne quamen	96
40	En was noint coninc dan hi Die tlant bestoecte van endi Al wasser semeramus int lant	100
269rb	Dwijf die eerst broucke vant Ende liberbacus mede Ende hercules die wonder dede	104
4	Sine wonnen slants maer een deel Maer alexanders want al gheheel Beede met campe ende met wighe Vp porrusse met groeten prighe	108
8	Oec sochti twonder datter in lach Dat noint Coninc dan hi ne sach Ende was ter manen boeme ende ter zonnen Daer noint Coninc mochte commen	112
12	Sine doot wart hem vorseit ter stede Oec so besochti mede Die wonderlike zee van hinden Om twonder dat hire in mochte vinden	116
16	Oec was hi ten eerdschen paradise Daermen gaf den heere van prise Eenen steen in der ghebare Also oft teenen cheinse ware	120
20	In babilonien onder de zine Wart hi vergheuen met fenine Also alle die boden ghemeenlike Van al der weerelt conincrike	124
24	Cheyns brochten van allen landen Te ziere werdicheit in zine handen xxxii iaer was hi hout Als hi staerf de heere bout	128
28	xii jaer drouch hi crone iii ^c xviii iaer sonder hone Staerf hi voer <i>cristus</i> ghebornesse Aristotules scrijft in ziere lesse	132
32	Dat te so sonderlingher eere Prinche ne comt nemmermeere	

	D En derden heydin willic nomen	
	Iulius cesar den vromen	136
36	Vroet van sterren <i>ende</i> van aerde	
	Entie stoutste metten zwaerde	
	Diemen vant in zinen tijt	
	Oec vant hi des zeker zijt	140
40	<i>Den</i> bisex <i>ende</i> der manen ghetal	
	Lustich <i>ende</i> bendich ouer al	
	Dapper <i>ende</i> vrome int strijden	
269va	Roeme coes in zinen tijden	144
	Drie princhen de twee soudens vechten	
	<i>Ende</i> de derde de poert berechten	
4	Crassuse senden si ouer meere	
	Vp die persiene met groeter weere	148
	Ponpeyus bleef in de stede	
	Om die te houdene in goeden vrede	
8	Iulius sonden si in gallen	
	Dat vranckerike heet met allen	152
	Dwelke hi dwanc <i>ende</i> almaengen mede	
	<i>Ende</i> brochtse ter onderdanichede	
12	Van den edelen roemschen rike	
	Met sterken wijghe vromelike	156
	Te ghuulke so stichti de veste	
	<i>Ende</i> liet daer een deel der beste	
16	Die tlant soudens achter waren	
	Te nye maghen quam hi gheuaren	160
	<i>Ende</i> stichter eene veste sekerlike	
	Teenen pale van den roemschen rike	
20	Als of hi zeide elc man gome	
	Dus verre gaet de macht van rome	164
	<i>Ende</i> van danen hi neder reet	
	Int lant dat nu vlaendren heet	
24	Daer de leye valt in de scelde	
	Maecti eene veste met ghewelde	168
	<i>Ende</i> hietse na zinen name gayus	
	Dwelke nu ghend es wi lesent dus	
28	Te thorout int vlaemsche wout	
	Maecti den turre met ghewout	172
	Voer cassele so vacht hi zeghe	
	Maer vele verlies haddi in dien weghe	
32	<i>Ende</i> een van zinen lieuen maghen	
	Hiet cassus dien moest claghen	176

	<i>Ende</i> grouffen vp <i>den</i> berch met <i>eeren</i>	
	<i>Van</i> desen cassus moghen wi <i>leeren</i>	
36	<i>Heeft</i> cassele de name gheheel	
	<i>Oec</i> so maectire <i>eenen</i> casteel	180
	<i>Van</i> dan voer hi te boenen bi	
	<i>Dat</i> hiet de hauene van rutebri	
40	<i>Ende</i> sach <i>daer</i> hi reet bi der zee	
	<i>Die</i> berghen blecken ghelijc <i>den</i> snee	184
	<i>Van</i> groeten bartaengen dat inghelant	
269vb	<i>Nu</i> ten tijden es ghenant	
	<i>Doe</i> vraechdi wat lande het ware	
	<i>Bartaengen</i> seidenen openbare	188
4	<i>Doe</i> seidi dat zijn onse maghe	
	<i>Want</i> brutus dans gheene zaghe	
	<i>Was</i> van eneas ghemeine	
	<i>Gheboren</i> also wel als de romeyne	192
8	<i>Ic</i> wilse an die van roeme dwinghen	
	<i>Datsi</i> van rudderliken dinghen	
	<i>Die</i> oerdine <i>leeren</i> <i>ende</i> dat leuen	
	<i>Ende</i> si ter <i>eeren</i> werden verheuen	196
12	<i>Also</i> hem wel es in slachte	
	<i>Doe</i> voer hi in bartaengen met crachte	
	<i>Ende</i> wart twee <i>waerf</i> verwonnen	
	<i>So</i> dat hi cume es ontronnen	200
16	<i>Doe</i> vant hi in zinen raet	
	<i>Dat</i> hi den tor die noch staet	
	<i>Buten</i> bonen maken dede	
	<i>Daer</i> hi in verwinterde mede	204
20	<i>Ende</i> voer weder derde <i>waerf</i>	
	<i>So</i> dat hi bartaengen <i>verwaerf</i>	
	<i>Ende</i> vinc den <i>coninc</i> cassibelaen	
	<i>Ende</i> dwanckene an roeme saen	208
24	<i>In</i> dese orloghe in dese werre	
	<i>Worden</i> die romeyne erre	
	<i>Om</i> dat hi merrede bouen v jaren	
	<i>Alsoet</i> costume was te waren	212
28	<i>Ende</i> ontseidene voert meere	
	<i>Hier</i> omme wart erre die heere	
	<i>Ende</i> trac te roeme waert an	
	<i>Pompeyus</i> vloet <i>ende</i> julius wan	216
32	<i>Die</i> stat <i>ende</i> volchde pompeyus an	
	<i>In</i> grieken <i>daer</i> hine verwan	
	<i>Pompeyus</i> vloet <i>ende</i> wart verraden	

	<i>Ende</i> onthoeft sonder ghenaden	220
36	<i>Ende</i> julius theeft ghesent	
	Iulius wan al omtrent	
	Beede spaengen <i>ende</i> affrike	
	In egypten quam hi moghendelike	224
40	Daer hi alexanders beelde vant	
	Doe sprac hi dit was <i>een</i> wijgant	
	Die meer dede in XII jaren	
270ra	Dan wi met al onsen scaren	228
	Connen ghedoen binnen onsen leuene	
	Asyen pijnde hem vp te gheuene	
4	Iulius naemt vp ter vaert	
	<i>Ende</i> voer te roeme waert	232
	<i>Ende</i> satter gheweldich keyser <i>ende</i> heere	
	In deser macht in deser eere	
8	Daer hi stont in zinen rade	
	Wart hi <i>vermoert</i> dat jammer <i>ende</i> scade	236
	Wart den edelen roemschen rike	
	<i>Ende</i> duersteken wreedelike	
12	Met XXIII hopenen wonden	
	<i>Ende</i> daer decti te dien stonden	240
	Sine hoeghen als die boude	
	Om dat hi zine doot ghedoghen soude	
16	Dit was XLII iaer te voren	
	Eer <i>ihesus cristus</i> was gheboren	244
	Nu hebdi van den III heydinen ghehoert	
	Nu hoert van den III ioden voort	
20	D ie eerste was josue	
	Die ghinc dor de roede zee	248
	Met moyses <i>ende</i> doghede pine	
	XL iaer in die woestine	
24	<i>Ende</i> die van amelec <i>verwan</i>	
	<i>Ende</i> oec den coninc van basan	252
	Van seoen den coninc amoreen	
	Dor sine bede alst wel sceen	
28	Vielen die mueren van iherico	
	Die jordane dor sine bede vloe	256
	<i>Ende</i> liet lijden ter seluer stont	
	Sine heere vp den droeghen gront	
32	Dese brochte gods baroene	
	Int lant van promissioene	260
	Dat was tfolc van israël	
	<i>Ende</i> leeddese wettelic <i>ende</i> wel	

36	XXIII coninghen ende zeuene Heydin dedi vanden leuene Ende destruweerde hare scaren Hi staerf hoerdic verclaren	264
40	Eer dat troyen ghewonnen was Wel III ^c iaer gheloeft mi das Die ander seker zijt	268
270rb	Was de coninc dauijt Stout ende vrome in elken strijt Ende anders was hi seker zijt	272
4	Milde ende sachter dan een lam Ende als hi wiste dat god was gram Om zine mesdaet riep hi ghenaden Ende beterde zine mesdaden	276
8	Openbaer met oemoedicheden Dat god zine ontfaermicheden Hem dede dor sinen groeten omoet Ende van den liue was hi so goet	280
12	Dat hi jonc slouch in de weere Eenen leeu ende eenen beere Oec slouch hi in den campe doot Goliase den ruese groot	284
16	VI hellen een palme was hi lanc Meneghen wijch groet ende stranc Verwan hi met groeter eere Ende was gherekent in zine weere	288
20	Goet voer V ^m man Om sine duecht hout hu daer an Beloofde hem god dat soude comen Van hem diemen kerst soude nomen	292
24	Hi staerf naer dat troyen verlore[n] was c XLV iaer gheloeft mi das Dat was M iaer te voren Eer ihesus cristus was gheboren	296
28	Den derden jode willic prijsen Dies werdich es in alre wijsen Dat was makabeus judas	

270ra41 III^c: C is in het handschrift boven de middelste I als majuskel geschreven.

270ra42 Tussen ander en seker is een woord van circa 7 letters uitgeradeerd.

270rb25 c is majuskel.

270rb26 M is majuskel.

	Gheen vromer in zinen tijt ne was	300
32	Ende altoes in ziere node	
	So aneriep hi de hulpe van gode	
	Eens so quam hem vreesse ane	
	Van anchiocus ephifane	304
36	Die ghesonden hadde in iherusalem	
	Nichanorre ende met hem	
	Volcs vtermaten vele	
	Dat het ghinc al huten spele	308
40	Om de wet gods te verdriue	
	Ende judase te ontliue	
	Ende den tempel te destruweerne	
270va	Iudaes stoet dit te verwerne	312
	Of te latene bederuene de wet	
	Ende al tfolc te steruene met	
4	Met beden neerenstelic hi gode anlach	
	Snachts in zinen droeme hi sach	316
	Hoe iheremias die prophete	
	Te hem quam bi gods beheete	
8	Ende gaf hem een guldin zwaert	
	Ende hieten vechten onueruaert	320
	Ende tsanderdaeghs wan iudaes den stoet	
	Ende nichanor bleef in den wijch doot	
12	Ende iudaes zuuerde den tempel ons heeren	
	Ende wijdene gode te heeren	324
	Ende stelder in eenen autae	
	Noint ne hadde dese rudder vaer	
16	Sonder vp den seluen dach	
	Daer sijn steruen vp lach	328
	Met cleenre menichten hi verwan	
	Meneghen prinche meneghen man	
20	Ende meneghen onghedeelden strijt	
	Daer af te segghene ware langhen tijt	332
	Hoe meneghe borch ende stat	
	Hi destruweerde ende besat	
24	Nu hoert hoe hi nam hende	
	Als hi sach dat met ghenende	336
	Sine viande quamen gheuaren	
	Met tween ouer groete scaren	
28	Ende zijn volc was zeere verpijnt	
	Ende ontmindert ende ontdwijnt	340
	Doe spraken die hem waren bleuen	
	Heere laet ons ter vlucht gheuen	

32	Dat es beter dan wi vochten Want wi niet <i>vercouueren</i> ne mochten	344
	Neen sprac iudaes laet dit varen <i>Ende</i> vromelic ons heere bewaren	
36	<i>Ende</i> beter es een eerlic hende Dan te leuene met groeter scende	348
	Die staercste scare heeft hi bestaen <i>Ende</i> verwonnen <i>ende</i> tonder ghedaen	
40	Doe quam de crancste scare van achter Daer bleef hi in doot sonder lachter	352
	Dit was C LIIII iaer te voren 270vb Eer <i>ihesus cristus</i> was gheboren	
	Nu hebdi van <i>den</i> III ioden ghehoort Nu hoert van <i>den</i> III kerstine voort	356
4	D Eerste was artur van bertaengen Die alle de lande benorden spaengen	
	Twalsche tduutsche tvriessche rike Noorweghen zweden dier ghelike	360
8	Denemaerken <i>ende</i> hierlant Vromelic wan metter hant	
	De scotten dat hi tonder dede <i>Ende</i> richoen <i>den</i> ruese mede	364
12	Die van huut nemender houaerde Hadde ghemaect van coninx baerde	
	Eenen roc <i>ende</i> hem ghenende Dat hi an artuere zende	368
16	Om zinen baert dor ziere eere Hi soudene met snellen keere	
	Bouen den anderen doen staen Dien slouch artur sonder waen	372
20	Doot in eenen wijghe Oec vacht hi te prighe	
	Ieghen meneghen ruese groot Die alle voer hem bleuen doot	376
24	Die neder sassen quamen vp hem strijden Die nu vriesen heeten tesen tijden	
	<i>Ende</i> wilden hem bertaengen af winnen So machtich waren si der binnen	380
28	Artuer bestreetse stoutelike <i>Ende</i> sconfierese vromelike	

	Ende artuer die vrome ghenoot	
	Sloucher wel v ^c doot	384
32	In desen tijden also ic gome	
	Was int keyserike van rome	
	Keyser leewe te dier hueren	
	Bi rade van den senatueren	388
36	An arture sinen bode zant	
	Ende dede hem doe becant	
	Dat hi den bertaenschen tribuut	
	Betale ende voert al huut	392
40	Die scade die hi den roemschen rike	
	Restituwere of sekerlike	
	Men salne ten nieuwen jare	
271ra	Orloghen met battaelgen zware	396
	Artuer bi rade van zinen baroene	
	Gaf andwoerde als deghe coene	
4	Secht den keyser huwen heere	
	In wille niet dat hi hem trauelgiere	400
	Ic sal selue met minen scaren	
	Den roemschen tribuut bewaren	
8	Bringhen voer roeme int groene	
	In de zweerde van den bortoene	404
	Ende dat mi ten niewen jare	
	Ende haestelic bereeddi hem dare	
12	Ende voer ouer in amorike	
	Dat nu bertaengen heet sekerlike	408
	Daer slouch hi eenen ruese doot	
	Lijf ieghen lijf die zeere was groot	
16	Die eene jonfrauwe hadde vercracht	
	Ende ontlijft met ziere macht	412
	Voert es hi te parijs gheuaren	
	Vromelike met zinen scaren	
20	Ende vant daer eenen romeyn echt	
	Ontfaende dat roemsche recht	416
	Dien slouch hi in campe doot	
	Felloen so hiet die ghenoot	
24	In borgoengen voer hi voert	
	Daer hi wrochte groete moert	420
	Want keyser leewe hadde daer ghesant	
	Lutius met meneghen wygant	

28	Coninghen grauen ende hertoghen Met meneghen man van orloghen	424
	Om artuere te wederstane Die bleuer doot al in de bane	
32	Ende die princhen hi balsemen dede Ende zantse te roeme int stede	428
	Ende ontboet hem ouer luut Dat hi hem sonde den tribuut	
36	Die hi den romeynen sculdich ware Ende meende binnen den seluen jare	432
	Te commene te roeme binnen Curt quam hem mare wilt verzinnen	
40	Dat mordret ziere suster zone Hem af winnen wilde zine crone	436
	Ende zijn wijf gheuioleert te hant Ende die sassen brocht int lant	
271rb	Daer waert trac hi vromelike Ende slouch doot sekerlike	440
4	Sinen neve te dier stont Ende daer wart hi ter doot ghewont	
	Daer gheschiede de meeste moort Daer men hiet af heeft ghehoort	444
8	Daer bleef die edel waleweyn Met zinen oem in dat pleyn	
	Doet ieghen zinen broeder Ende artuer des zijt vroeder	448
12	Gaf zinen neve constantijn De croene ende trike zijn	
	Ende voer om ghenesen in een lant Ende noint manne ne wart becant	452
16	Waer hi voer of waer hi bleef Dit was als men ^{v^c} screef	
	Ende daer toe XLII iaer Van cristus carnacioene vorwaer	456
20	Die ander dat was karel de groete Vrome bouen al zine ghenoeete	
	Wijs van rade ende cleerc goet In battaelgen wel ghemoet	460
24	Stichtere van cloesters ende van kerken Van canesyen te gods ghewerken	

	Selue help hi ten dienstste ons heeren	
	Singhen ende lesen gode theeren	464
28	In kerken als hi ledich was	
	Die sassen <i>verwan</i> hi gheloeft mi das	
	Vierwaerf vromelic met strijde	
	Oec predictie hi <i>hem</i> tien tijde	468
32	Selue tgheloeue metter mont	
	De denen dwanc hi in curter stont	
	Die hunen <i>ende daer</i> toe die vriesen	
	Moesten voer <i>hem</i> de vlucht kiezen	472
36	Swauen beyeren der ghelike	
	Ende almaengen tsterke rike	
	Dit moeste <i>hem</i> al werden onderdaen	
	Spaengen heeft hi tonder ghedaen	476
40	Twee <i>waerf</i> met groter moghentheden	
	Ende bedwancse datsi aenbeden	
	Moesten onse zaleghe wet	
271va	Sente iacops kerke stichte hi met	480
	Ende setter in canoonke <i>ende</i> cleercke	
	Die verstaen soudē ten weerke	
4	Van den saleghen kerstinhede	
	Lombaerdien dwanc hi mede	484
	Ende nam hem lieden de crone	
	Die romeine sonder hone	
8	Senden hem des keyzers hoet	
	Iherusalem wan de heere goet	488
	Ende meneghe relique brochti vandan	
	Ende god dede dor den zaleghen man	
12	Miracle scone <i>ende</i> openbaer	
	Want te iherusalem vp den autaer	492
	Brochte <i>hem</i> dinghel zijts ghewesse	
	Ons heeren besnidenesse	
16	Oec te ronceuale dor zine bede	
	Hi den dach <i>verlinghen</i> dede	496
	Tote aken so staerf de heere	
	Salichlike met groeter eere	
20	In zijn LXXII ste jaer	
	Int carnacioen vorwaer	500
	VIII ^c <i>ende</i> XV mede	
	Noint was prinche die kerstinhede	

24	Meer meerde <i>ende</i> stichte seker zijt Dan karel dede in zinen tijt	504
	N V willic <i>den</i> derden nomen <i>Den</i> reynen <i>den</i> hoofschē <i>ende</i> <i>den</i> vromen	
28	<i>Den</i> heleghe <i>n</i> kerstin <i>ende</i> ghetrauwe Maeht ombesmet van elker vrouwe	508
	Dat was godeueert van bulgoen Die therte drouch van <i>den</i> lyoen	
32	In wandelinghe <i>n</i> sachte als een lam Dese waest die de vaert an nam	512
	In dat lant van ouer meere Twelke stont in der heydine weere	
36	<i>Ende</i> vercochter <i>omme</i> erue <i>ende</i> lant Dat noch ludeke heeft in hant	516
	Dese scone <i>ende</i> dese vrye Trac met gheleede dor ongherye	
40	Dor bulgren <i>ende</i> dor grieken mede <i>Ende</i> dor constantinoble der stede	520
	Waest <i>den</i> keyser lief of leet Ouer braes sent joris dat hi reet	
271vb	In capidocien <i>ende</i> dor der heydine lant Stoutelike als een wygant	524
4	<i>Ende</i> wanner vesten <i>ende</i> steden Anthiochen wan hi mede	
	<i>Ende</i> ghedoechder meneghe <i>n</i> last Eer hise wan so was so vast	528
8	Daer slouch hi in bellonc teenen slaghe Eenen ruese ontwee sonder zaghe	
	Doe trac hi te iherusalem Met groeter macht ic seker bem	532
12	Dwelke vechtender hant ghewonnen was Doe trac hi zijt seker das	
	Ten temple met groeter oemoet Wullin <i>ende</i> baeruoet des zijt vroet	536
16	<i>Ende</i> dede oemoedelike al daer Sine offerande ouer waer	
	Met groeter compassien <i>ende</i> tranen <i>Ende</i> ghinc gode dancken <i>ende</i> vermanen	540
20	Der graciē die hem was ghesciet Dwelke deuocie hem riet	
	Daer wart hi <i>Coninc</i> ghecoren Maer die heere wel gheboren	544
24	Ne woude gheene croene van goude	

	Want die vrouwe recke boude	
	Seide dat <i>cristus</i> een dornin croene	
	Drouch oemoedelic tonsen loene	548
28	Hier naer so wan hi al tlant	
	Curt <i>daer</i> naer quam al te hant	
	Een groet <i>heere</i> van babilone	
	<i>Ende</i> daer toe van menegher crone	552
32	<i>Ende</i> menich prinche gheloeft mi dat	
	Voer ascaloen de vaste stat	
	Godeueert wan den wijch groet	
	So menich heydin bleeffe doot	556
36	Dat tfelt beuloyde van den bloede	
	<i>Ende</i> huut vreesen metter spoede	
	Versmoerder <i>daer</i> in die zee	
	So groete menichte datter wee	560
40	Omme dreef al heydine lant	
	<i>Ende</i> godeueert de prinche vaeliant	
	Besat dat conincrike vorwaer	
272ra	Drie daghe min dan een jaer	564
	<i>Ende</i> daer naer wart hi begrauen	
	In gods tempel met groeter hauen	
4	Neuen de rootche van montecaluaere	
	Daer god ghecruust was openbare	568
	Hi was de eerste mede	
	Die te iherusalem inde stede	
8	Clocken in den tempel hanghen dede	
	Oec dedi int soete dal van josaphat	572
	Daer god de weereit dommen sal ter stat	
	Ter stede daer onse <i>vrau</i> we begrauen was	
12	Eenen cloester stichten gheloeft mi das	
	Van nonnen met groeter weerden	576
	<i>Ende</i> doe godeueert ter eerden	
	Ghedaen was screefmen vorwaer	
16	Dusentich <i>ende</i> ondert jaer	
	Nye sint ne quam in erderike	580
	Beter rudder no zine ghelike	
	Die betere rudders wille prisen	
20	Dan dese IX ofte wijsen	
	Dan si waren in haren tijt	584
	Die wilse nomen sonder respijt	
	<i>Nota</i>	

	VAN XII CNECHTEN DIE RUDDREN	[V.9]	
24	E WORDEN VAN HEEREN		
	Dele vrouwen <i>ende</i> goet van gronde		1
	Die wijsheit hebben <i>ende</i> goede conde		
	<i>Ende</i> vul duechden zijn <i>ende</i> eeren		
28	Haren lof so salmen meeren		4
	In allen houn <i>daer</i> men coomt		
	Om datsi huut eenre ghemeenre mont		
	In allen plaetsen werden gheheert		
32	Dit segghic bi eere die wel gheleert		8
	In duechden <i>ende</i> in eeren was		
	Haer herte zuuer als een glas		
	Bleef altoes eenpaerlike		
36	Dese vrouwe van zinne rike		12
	Wart ghetrauwelike <i>versocht</i> vp minne		
	Van frisschen scilt cnapen van vromen <i>zinne</i>		
	Tote XII toe <i>zeere</i> jonstelijc		
40	<i>Ende</i> gheen van <i>andren</i> te diere tijt		16
	Ne wiste datsi droughen minne		
	An dese vrouwe van wijsen zinne		
272rb	Dese edele vrouwe van herten reene		
	Wart <i>versocht</i> van elken alleene		20
	<i>Ende</i> elken so gaf so andwoerde		
4	Aldus met eenen <i>curten</i> woerde		
	Wildi dat ic hu <i>verzinne</i>		
	<i>Ende</i> ghetrauwelike minne		24
	<i>Ende</i> ghi wilt <i>daer</i> af loen ontfaen		
8	So moetti in eeren <i>vulstaen</i>		
	<i>Ende</i> varen in wapinen <i>vromelike</i>		
	In diueersen conincrike		28
	Daermen in eeren lof ontfaet		
12	<i>Ende</i> proufdi hu met <i>vromer</i> daet		
	<i>Ende</i> ghi ter eeren wert <i>verheuen</i>		
	Ghi wert gheloent al sonder sneuen		32
	Elc sciet van der <i>vrouwen</i> rijc		
16	<i>Ende</i> peinsde dat hi so eerlijc		
	Sijn reysen also soude beleeden		
	Met eeren datter met soude <i>breeden</i>		36
	Sinen name <i>ende</i> werden becant		
20	Der wel edelre vrouwen <i>vaeliant</i>		
	Om wiens minne si hute waren		
	<i>Ende</i> elc ghreedde hem sonder sparen		40
	In diueersen plaetsen <i>ende</i> steden		

24	Met so groeter vromicheden Dat elc wart <i>vermaert</i> ter eeren Ende daden haren lof meeren	44
28	Dat elc ontfinc rudders name Ende quamen thuus al sonder blame Ende hiesschen loen van haerre minnen An dese vrouwe van wijsen zinne	48
32	Maer elken gaf so andwoerde saen Huwen loen hebdi ontfæen Maer bouen dien met goeden zinne Willic hu draghen heerlike minne	52
36	Ende weet dat ic hu hebbe ghenouch ghedaen Ghi hebt rudders name ontfæen Ende die eerlic <i>vercreghen</i> Ende haddic hu ontzweghen	56
40	Te troestene ende <i>niet</i> bewijst ter eeren Hu lof en dochte niet twee peeren Ende ghi waert sciltcnapen als te voren Nu rijddi met vergouddinen sporen	60
272va	Dat ghi der eeren hebt verdient En haddic niet ghesijn hu vrient Ende hu bewijs ter eeren ghedaen	
4	Dese waerdicheit ne haddi <i>niet</i> ontfæen Aldus so hebbic hu <i>verheuen</i> Ende goeden loen van minnen ghegheuen Elc rudder die dese andwoerde <i>verstoet</i>	64
8	Danctes der vrouwen metter spoet Want met haerre wiser leere Makede so van elken eenen heere	68
	<i>Nota</i>	

VAN TWEEN GHESELLEN DIE ELC VOER

[V.10]

12	ANDREN STERUEN WILDEN VOer al dat in de weerelt es Ne gaet niet gheloeft mi des Voer rechte ionstelike trauwe	1
16	Die in bliscepen ende in rauwe Blijft ende niet en es wisselbaer Ende hier af willic doen <i>verclaer</i> Van II coeplieden die ionstelike	4

20	Andren minden <i>ende</i> hertelike	8
	Ende noint andren ne hadden ghesien	
	Maer onderscreuen gheloeues myen	
	Ende vele groeter coepmanscepen andren ghesant	
24	Deen woende te brugghe si hu becant	12
	Ende dander te baldac in de stede	
	Vp eenen tijt al voer waerhede	
	Quam den coeman van baldac in	
28	Dat hi peinsde in zinen zin	16
	Hi wilde sinen gheselle zien	
	Ende bleef begrepen vaste in dien	
	Ende bereedde zine vaert	
32	Ende ouer lanc si hu verclaert	20
	Quam hi te brugghe in de stede	
	Als zijn gheselle die waerhede	
	Van ziere comsten wart becant	
36	Was hi de blijste diemen vant	24
	Ende ontfinckene ionstelike zeere	
	Hine spaerde gout no seluer ter eere	
	Ieghen zinen lieuen compaen	
40	Ende heeftene so vterlike ontfaen	28
	Beede met vrienden <i>ende</i> met maghen	
	Dat nye man in zinen daghen	
272vb	So groete vriendelichede <i>en</i> zach	
	Waer hi nye quam vp eenen dach	32
	Ende binnen dat dese coepman rike	
4	Te brugghe was sekerlike	
	So was besproken een huwelijc	
	Van eere scoenre maghet rijc	36
	Edele <i>ende</i> wel gheboren	
8	Ende dese maecht vte vercoren	
	Sekerde van brugghe die coepman	
	Die zinen lieuen gheselle nam	40
	Ende leeddene toter scoenre maecht	
12	Den welken dien soe so behaecht	
	Dat hi van haerre minnen saen	
	Met groeten ghepeinse wart beuaen	44
	Ende so ontsteken in zinen moet	
16	Dat hem dinct dat hi verwoet	
	Ende trac ter herberghen sonder waen	

	Met zwaren zinne ende al ondaen	48
	Dat hi no eten no drincken en mochte	
20	Die minne dede hem so onsochte	
	Van deser lieueliker ionfrauwe	
	Sijn gheselle hadde zwaren rauwe	52
	Ende lach hem vriendelike an	
24	Als een goet ghetrauwe man	
	Om te weten zinen staet	
	Lieue gheselle niet en laet	56
	Ontdect hu rondelic ieghen mi	
28	Mach ic hu helpen gheloeuets mi	
	Ic sal mi ghetrauwelic in hu quiten	
	Doe so gaf hi een versiken	60
	Met zwaren ghepeinse scamelike	
32	Ende sprac zeere bloedelike	
	Lieue gheselle het ware om niet	
	Niement en mach betren mijn verdriet	64
	Ende biddu dat ghijs mi doet verdrach	
36	Lieue gheselle ic en mach	
	Ic moet weten huwen staet	
	Ende mach icker toe ghevinden raet	68
	Dien salic hu werden laten te goede	
40	Ghetrauwelike met goeden moede	
	Ende daer en twifele hu niet an	
	Doe sprac de coepman och lieue man	72
273ra	In dars hu ghewaghen niet	
	Want die scaemte mi verbiet	
	Entie groete ionste mede	
4	Die ghi mi in deser stede	76
	So minlike hebt ghetoecht nu	
	Want ic mochter met verwerken hu	
	Dat mi noch ware een ander doot	
8	Dus bliuic lieuer in der noot	80
	Dan ic mi brochte in meere quale	
	Lieue gheselle laet varen dese tale	
	Ende secht mi huwer herten gront	
12	Ghetrauwelike te deser stont	84
	Salic hu helpen na mijn vermoghen	
	Al soudicker omme lijden doghen	
	Ende segghet mi rondelic al clae	
16	¶ Doe seide de coepman ouer waer	88
	Gheselle ic bem van minnen tonder	
	So zeere dat meer es dan wonder	

	<i>Ende</i> ic sal al vp ontsinnen	
20	<i>Ende</i> nochtan van deser minnen	92
	Ne mach mi <i>nemmermeer</i> goet gheschien	
	Och lieue gheselle secht mi van <i>wien</i>	
	Ic sal hu ghetrauwelic <i>werden</i> te goede	
24	Neerenstelike met goeden moede	96
	Vp dat ghi mi secht wie hu doet <i>quelen</i>	
	Nu ne willics hu <i>niet</i> langher helen	
	Sprac de coepman zeere veruaert	
28	Het moet hu van mi zijn <i>verclaert</i>	100
	Het es die scone ionghe maecht	
	Die mi aldus heeft verbaecht	
	Die ghi ghesekert hebt te wiue	
32	Al haddemen met eenen kniue	104
	Den anderen int herte ghesteken	
	<i>Men</i> hadder cume bloet huut zien <i>leken</i>	
	So wonderlike was <i>hem</i> te moede	
36	Nochtan sprac hi metter spoede	108
	Gheselle ghetroest hu hebt goet <i>verdrach</i>	
	Ic salre in doen al dat ic mach	
	Om de groete minne van hu	
40	So salic ter tijt van nu	112
	Ghetrauwelic letten vp hu sake	
	Al daer scietsi met curter sprake	
273rb	<i>Ende</i> die goede coepman van brugghe	
	Die so ghinc met leden vlugghe	116
	Toter ion <i>frouwen</i> moeder <i>ende</i> vader	
4	<i>Ende</i> vertelden al te gader	
	Die woerde van zinen lieuen gheselle	
	Nu hoert wat ic hu vertelle	120
	Hoe hi bezorghede zinen veynoet	
8	<i>Ende</i> zeide van zinen state groet	
	Van ziere gheborten <i>ende</i> rijchede	
	Dat hi haestelike dede	124
	Bi consente jonstelike	
12	Dat van den eersten huwelike	
	Van <i>hem</i> niet <i>en</i> soude gheschien	
	<i>Ende</i> vader <i>ende</i> moeder worden in dien	128
	Bi rade van vrienden <i>ende</i> maghen	
16	Datsi den <i>andren</i> coepman ghauen	
	Harer dochter in huwelike	
	<i>Ende</i> bi den rade sekerlike	132
	Van den coepman diere voeren sprac	

20	Dit was trauwe sonder lac Doe ghinc dese goede coepman Tote zinen gheselle die lach ende stan	136
24	In suchtene ende in groeten zeere Wel vp gheselle ne truert nemmeere Huwen wille die sal ghescien Ende hi vertrac hem mettien	140
28	Dat ic voeren hebbe verclaert Ende dat hi die jonfrauwe ter vaert Hebben sal in huwelike Doe was hi blide sekerlike	144
32	Ende dancte zinen gheselle zeere Der trauwen ende der groeter eere Die hi hem hier in hadde ghedaen Ende hier naer ghinc men verstaen	148
36	Ten huwelike ende ter feeste Diemen hilt met bliden gheeste Heerlic ende rikelic mede Binnen brugghe der goeder stede	152
40	Ende als den tijt was ouer leden So wilde de coepman van steden Varen te zinen lande waert Met zinen wiue onghespaert	156
273va	Den tijt quam dat hi woude sceiden Doe woudene die coepman gheleiden Ende vrienden ende maghen vander ionfrauwe	
4	Daer was droufheit ende rauwe Ten sceedene van der compaengye Ende bouen al gheloeues mye Van den tweeën werden ghesellen	160
8	Bouen al hoerdic vertellen Den tijt verghinc tversceet verleet De coepman zeilde wech ghereet Met zinen wiue te lande waert	164
12	Daer hi quam al onghespaert Daer hi rikelic was ontfaen Ende der jonfrauwe groet eere ghedaen Ende jonstelike visentacie	168
16	Hier naer gheuiel in curter spacie Dat scoepmans maghe te brugghe int stede Eenen dootslach daden voer waerhede An eenen heere van groeter macht	172
20	Ende met hare lieder cracht	176

	Mochten si de veete ghehouden niet	
	Sine moesten bliuen int verdriet	
	Goedeloes ende slants verdreuen	
24	Dese coepman <i>quam</i> hier bi in sneuen	180
	Dat hi zijns goets te male wart quite	
	Doe moesti bliuen in crancker vite	
	Arem allendich ende onuerduldich	
28	In despiracien menichfuldich	184
	Wart hi ende in ghepeinse groet	
	Dicwile weinshti om die doot	
	Ende daer hi was in desen dole	
32	Quam hem vp een tijt in de mole	188
	Dat hi te zinen gheselle wilde varen	
	Hi trac ter sluus al sonder sparen	
	Sonder allinc ende penninc	
36	Ende beleede so die dinc	192
	Dat hi int scip quam sekerlike	
	Ende barch hem daer heymelike	
	Tes si van den lande waren in de zee	
40	Doe openbaerdi hem wat souts mee	196
	Ende <i>quam</i> onder die scipheeren	
	Die hem daden lettelt heeren	
273vb	Som woudsine werpen ouerboort	
	Som vielsi daer af in discoort	200
	Ende daden hem om gods wille gracie	
4	Als ouer leden was de spacie	
	Datsi te baldac quamen an tlant	
	Si settene haestelic vp tsant	204
	An hem te houdene was cranc profijt	
8	Dus so landi sonder jolijt	
	Ende was in meneghen ghedochte	
	Wat hi voert an best doen mochte	208
	Hi dachte te sinen gheselle te ghane	
12	Maer hi viel in sulker scame	
	Dat hi den wille onthilt weder	
	Ende ghinc de straten vp ende neder	212
	Bi nachte dat hi zach ende vernam	
16	Waer een huut eenen huus gheloepen <i>quam</i>	
	Dat hem een ander volchde naer	
	Ende brochtene ter doot al daer	216
	Die tfeyt dede ruumde ziere straten	
20	Ende heeft den dooden daer ghelaten	
	Ende die coepman bleeffter bi	

	Hier af quam een groet ghecry	220
	Ende daer vergaderden vele lieden	
24	Die rechter quam hoedic bedieden	
	Ende vraechde den coepman zaen	
	Wie die moort hadde ghedaen	224
	Die coepman lijde vp de stede	
28	Dat hi selue tfayt dede	
	Haestelic wart hi gheuaen	
	Ende ghejugiert sonder waen	228
	Ter doot sonder eenich verdrach	
32	Ende curt daer naer waert de dach	
	Datmen soude justicieren	
	Men leeddene hudewaert sonder vieren	232
	Ende daer hi ter justicien was	
36	Quammer zijn gheselle ras	
	Met andren om de justicie te ziene	
	Ende met eenen scerpen anziene	236
	Wart hi bekennende te dier huere	
40	Sinen gheselle bi auontueren	
	Haestelic riep hi her rechter hoert	
	Laet gaen desen man ic dede de moort	240
274ra	Alle diet hoerden worden huten keere	
	Mids dat hi was ghemint so zeere	
	Rike ende machtich van groeten maghen	
4	Die liede ghinghen weenen ende claghen	244
	Om die jonste van den man	
	Die rechter sprac den andren an	
	Waer omme dat hi lijde de moort	
8	Ende dat hi selue heeft ghehoort	248
	Dat dese ander heeft ghedaen	
	Her rechter seit hi laet dit staen	
	En dede niemen tfayt dan jc	
12	Dus so streden si een lanc stic	252
	Ende elc zeide te dier stede	
	Dat hijt tfayt alleene dede	
	Die rechter die dit wonder hoorde	
16	Deedse met eenen curter worde	256
	Weder leeden in die stede	
	Gheuanghen ende versceeden beede	
	Also laghen si die nacht	
20	In groeter zorghe want elc acht	260
	Te steruene vp den andren dach	
	Elc dreef in hem seluen gheclach	

	Van der <i>zwaerre</i> auontueren	
24	Vp den <i>andren</i> dach ter <i>hueren</i>	264
	Dat dinghens tijt was onghelet	
	Worden si brocht voer de wet	
	Ende <i>daer</i> lijde elc al sonder <i>waen</i>	
28	Dat hi te <i>voeren</i> hadde ghedaen	268
	Ende binnen datmen stont in deser onleden	
	Quam die man ter seluer steden	
	Die ghedaen hadde die moort	
32	Ende hi hoerde dit discoort	272
	Van desen <i>tween</i> onsculdeghe <i>lieden</i>	
	Ende met <i>compassien</i> hoerdic <i>bedieden</i>	
	Quam hem groete berauwenesse	
36	Ende vp gods ontfaermenesse	276
	Heeft hi <i>hem</i> seluen gheopenbaert	
	Ende naectelic de moert <i>verclaert</i>	
	Ende de waer <i>omme</i> dat hijt dede	
40	Ende ontlastese beede ter stede	280
	Dit verwonderde den <i>juge</i> noch <i>meere</i>	
	Ende met <i>eenen</i> <i>curten</i> keere	
274rb	Leedden si de twee ouer zijde	
	Ende <i>vraechden</i> <i>hem</i> tien tijde	284
	Waer <i>omme</i> si <i>hem</i> sonder noot	
4	Alsoe leueren wilden ter doot	
	Ende <i>elken</i> si alleene spraken	
	Daer onder vonden si de <i>saken</i>	288
	Dat deen dede huut onuerduldicheden	
8	Ende dander huut goeder ghetrauwicheden	
	Ende <i>verclaerden</i> de <i>vrienscap</i> groet	
	Die elc <i>andren</i> dede ter noot	292
	Ghelijc dat ghi <i>voeren</i> hebt <i>verstaen</i>	
12	Beede worden si ontsleghe <i>saen</i>	
	Ende de <i>juge</i> sprac metter wet	
	Ende <i>daer</i> wart in teermen gheset	296
	Watmen metten <i>derden</i> soude doen	
16	Ende mids datmen vant <i>occusoen</i>	
	Dat de doode hadde brocht ter doot	
	Smans broeder <i>ende</i> noch stont bloot	300
	Onuersoent in <i>veeten</i> claer	
20	Ende dat hi alsoe openbaer	
	Lijde huut groeter ontfaermenesse	
	Gheschiede <i>hem</i> <i>gracie</i> zijts ghewesse	304
	Dat hi daer behilt zijn leuen	

24	Maer <i>sommen</i> van goede moest <i>gheuen</i> Ouer <i>den</i> dooden seker <i>zijt</i> Ende <i>daer</i> met was hi <i>ghevrijt</i>	308
28	Die coepman van baldac seker <i>zijt</i> Nam <i>zinen</i> gheselle in curter <i>tijt</i> Ende leeddene thuus al sonder <i>waen</i> Daer hi eerlike was ontf <i>ae</i> n	312
32	Van der jonfrauwen scoepmans <i>wijf</i> Ende bleef wonende al <i>zijn</i> lijf Mettē lieuen gheselle <i>zijn</i> Oec gaf hi <i>hem</i> dats <i>waerheit</i> <i>fijn</i>	316
36	Siere suster ende dheelt van <i>zinen</i> goede Om te blusschene zine aermoede Dus was trauwe gheloent met trauwen Ic bidde <i>marien</i> onser vrouwen	320
40	Datso ons <i>verbidden</i> moete Dat wi van onser zonden boete Vercrighen in onsen laetsten <i>stonden</i> Dat wi in trauwen <i>werden</i> vonden	324
274va	Voer die glorieuse maiesteit Der helegheer drieroudicheit <i>amen</i>	

		DIT ES DOCTRINAEL SAUAGE	[V.11]	
4		D Ie dom es ende noede leert Ende dan waent vroeden hi es ontheert Die hoert ende niet verstaet Dat es als een verloren saet		1
8		Daer af comt gheene vrucht Het ontwayt hem in de lucht Die leeren wille versta mine tale Dits dbeghin van doctrinale		4
12	¶	Goede verstannesse es goet Want wel verstaen wel leeren doet Wel leeren doet wiselike leuen Ende in eeren <i>zijn</i> verheuen		8
16		Die wel verstaen si scuwen zonde Ende ontsien gode in alre stonde Men moet wel doeghen groete pine Om langhe in bliscepen te zine		12
				16

20	Nu hoert wat wel gheleert zij Segghic waer volghes mi Hets goede leeringhe dat die man Voer liede <i>hem</i> wel decken can	20
24	Van talen ende van quaden zeden Die ouer al zijn goet vermeden ¶ Als ghi den dommen lieden siet Mesdoen <i>daer</i> an ne keert hu niet	24
28	Ghi sult haer wandelinghe scuwen Die gherne die quaetheit bruwen Quaet gheselscip heeft ghedaen Meneghen scande ende lachter ontfaen	28
32	¶ Als ghi hoert eeneghen man Messpreken diet <i>niet</i> bet <i>en</i> can Ne begriipten <i>niet</i> in scerne Maer rades hem tomberne	32
36	Secht <i>hem</i> dbeste of ghi moocht So doedi hoofschede ende doocht Siedi eenen man mesvallen ¶ Dat ne suldi <i>niet</i> vercallen	36
40	Noch <i>daer</i> toe hem verwiten Sulc es ghegoet hi werdes quite Ende wi ne connen te voeren ghesien Of ons tselue soude moghen ghesien	40
274vb	Al sidi rike wacht hu wel Dat ghi niet <i>en</i> zijt te fel Den aermen no te ouerdadich Maer zijt <i>hem</i> goet ende ghenadich	44
4	Ende danct gode die hu gheeft Daer ghi met eeren vp leeft Al dinct hu dat ghi machtich zijt Daer omme ne maect gheenen strijt	48
8	Ieghen die hu crancker dincken Ende moochdi tswists <i>niet</i> ontwincken Ghine moet vallen in gheuechte So pijnt te strijdene met huwen rechte	52
12	¶ Ne orloghet tonrechte niet Den ghenen dien ghi machtich siet Bouen hu ic segghe hu twi Een vele crancker dan ghi	56
16	Mochte hu vellen bi auontueren Hets wonder hoe zi ghedueren Die altoes peinsen <i>om</i> strijden	
20		

	Al moghen si een waerf verbliden	60
	Si hebber XX toerne ieghen	
	Daer omme eist zothet dat zijs pleghen	
24	Als ghi hebt eenen vrient	
	Die duecht ieghen hu verdient	64
	Of men hu van hem zeecht quaet	
	Ne hout hu niet an sulken raet	
28	Tes ghijt hebt onderuonden	
	Hets gheuallen te meneghen stonden	68
	Dat menich tonrechte wart	
	Beswaert dat hem was te hart	
32	¶ Als ghi siet eenen fellen zot	
	Ne tanes niet het ware spot	72
	Seidi hu felheit ofte dade	
	Hu bleue de lachter ende de scade	
36	Men sal den vroeden fellen man	
	Ontsien om dat hi deeren can	76
	Den fellen zot salmen haten	
	Ende sine wandelinghe laten	
40	Den goedertieren zot verdraghen	
	Ende in spele zijns ghewaghen	80
	Men sal den goedertieren vroeden	
275ra	Minnen ende ziere eeren hoeden	
	¶ Ne spreekt ne gheene dorperhede	
	Maer minnet gode ende goede zede	84
4	Ende als ghi hebt dat hu mestaet	
	Dat doet van hu dats mijn raet	
	Die van den quaden spreekt quaet	
	Sijn onghewroken want haer daet	88
8	Mocht si ontbeiden god sout wreken	
	Datsi mesdoen ende spreken	
	Alsmen zeecht van den goeden goet	
	Diet weder zeecht hi mesdoet	92
12	¶ Draecht huwer ghesellen eere voert	
	Waer ghi van hem spreken hoert	
	Men saelt hu prisin in hoofscheden	
	Die hem wennen te goeden zeden	96
16	Het comt hem dicken ter groeter eeren	
	Eene doocht doet die ander leeren	
	Also licht es hu de duecht	
	Vp dat ghire hu toe voucht ende muecht	100
20	Als die quaethede ende de nijt	
	Si leeden onsachte haren tijt	

	Die met ghenouchten aensien	
	Den goeden vernoy gheschien	104
24	Wel es des vroets mans raet	
	Al es een machtich in hoeghen staet	
	Ende daer in liede mochte deeren	
	Dat hijs wiselic can ombeeren	108
28	Het es natuere van den riesen	
	Datsi wrake ende riguer kieser	
¶	Die gherne houden goede zeden	
	In hem lieden kentmen edelheden	112
32	Dus orcont salemoen	
	Die altoes gherne doocht doen	
	Dat rechte edelheit dat zij	
	An zijn segghen houdics mi	116
36	Ghenade ende oemoedichede	
	Prisic voer alle andre zede	
	Want si huut vryer herten comen	
	Dat heeft men dicwile vernomen	120
40	Huut edelheden comt ghenade	
	Felle dorpre ende quade	
	Hoe souden si ghenade doen	
275rb	Eere ende duecht es hem ontfloen	124
¶	Ne lecht shuwes te vele niet	
	An die ghi loes ende arem ziet	
4	Want si fonderen hem vp lieghen	
	Ende haer smeecken es bedrieghen	128
	Ende somen meer volcht haren rade	
	So meer verlies so meerre scade amen	
8	VAN EENEN RUDDER DIE ZINEN ZONE LEERDE	[V.12]
	VAn eenen heere hoerdic ghewach	1
	Die hem in de wapine plach	
	Te regierne zijn leuen lanc	
12	Vromelike sonder verdrach	4
	Ontfinc hi ende gaf meneghen slach	
	Tote hi so hout was ende so cranc	
	Dats hem nemmeer was belanc	
16	¶ Eenene sone ionc van daghen	8
	Rike van goede hoech van maghen	

	So hadde dese vrome heere	
	Ten sone sprac hi wildi draghen	
20	Wapine so willic hu zaghen	12
	Goede pointe hoert wat ic hu leere	
	Het wert hu bate ende hu eere	
	¶ Die sone sprac lieue vader	
24	Daer an willic zin ende ader	16
	Legghen mach ics werden wijs	
	Noomse mi al teenen gader	
	Ic hebt lieuer nu dan spader	
28	Si moghen meersen minen prijs	20
	Want duecht leeren es goet auijs	
	¶ Dit dochte den heere goet acoort	
	Ende sprac sone verstaet mi voort	
32	Wapene speltmen met letteren zeuene	24
	Deerste zijn twee huwe verstaet voort	
	Deen hu es vromicheit in haer woort	
	Ne pijnt hu dat niet te begheue	
36	Het wert hu eere in huwen leuene	28
	¶ Want wie dat wille zijn ghepresen	
	Ten wapenen si moeten reesen	
	Daert te doene es metten vromen	
40	Ende ne gheen tijt achter deysen	32
	Maer altoes bi den hoofde wesen	
	So salmen hare name nomen	
275va	In vromicheden waer si comen	
	¶ Dander v bediet wijshede	36
	Dats dat ghi hu lijf ende lede	
4	Also wiselike bewaert	
	Met dat hoort ter wapinen zede	
	Ende dat in hu zij gheene bede	40
	Daer ghi de viande ziet ghescaert	
8	Trect metten eersten daer waert	
	¶ Terde es een A dats auontuere	
	Diere vp vallen te menegher huere	44
	Dats prouuelic an meneghen man	
12	Dien so bitterlic wert te zuere	
	Die hem houden na wapine cuere	
	Moet dicwile auontueren dan	48
	Lijf ende goet dic leiter an	

16	¶ Tfierde es een P beteekent pine Daer sonder ne staet hu <i>niet</i> te zine Wildi de wapene antieren	52
20	Die <i>hem</i> poghen vrome te zine Lijden zorghe anxt hets anscine Daermen met moede moet pongieren Scaemte heeft pine in dat bestieren	56
24	¶ Tfiijfste es een E eersamichede Dits een point van goeder zede Onthout dit sone in alre tijt Sijt reine <i>ende</i> milde telker stede Eersaem thoue ter taflen mede	60
28	Dorperhede altoes <i>vertijt</i> Ende hout hu trouwe <i>waer</i> ghi zijt	
32	¶ Tseste es een N <i>ende</i> haer point Dats neerensticheit peinst om tgoent Sone dat ghi traechheit <i>verdrijft</i> Waer dat neerenstichede in woent Vrome herte hem vermoent Dat hi in hogher namen clijft	64
36	Mids dat hi ieghen traechheit kijft	68
40	¶ Noch esser een E in allen keeren So moetti vrouwen <i>ende</i> magheden eeren Ende niet naer haren lachter staen Hu prijs hu lof sal dan meeren Onder <i>vrouwen</i> onder heeren Ne laet hu scalcheit niet beuaen	72
275vb	Ende haet verraders <i>waer</i> si gaen	76
4	¶ Ruddren cnechten onthout dese leere Vanden sone <i>ende</i> vanden heere So salmen hu voer goet bekinnen Met gode <i>ende</i> metter weerelt eere Werdi <i>verheuen</i> in lanc so meere Ende wildi dienstman zijn der minnen	80
8	Doet scalkernien huut huwen zinnen	84
	Nota	

275va23 E is in het handschrift een majuskel.

275va26 reine: De punt boven de i lijkt op een afkortingsteken.

275va30 N is in het handschrift een majuskel.

275va37 E is in het handschrift een majuskel.

275va41 Onder: Tussen On en der bevindt zich een gaatje in het perkament.

275vb8-9 Tussen deze regels bevinden zich geen witregels.

VAN DEN JONGHEN MOONCSKINE

[V.13]

	I N dordine van cistiaus was	1
	Een jonc mooncskin alsic las	
12	Simpel <i>ende</i> goet van wille	
	Oemoedich goedertiere <i>ende</i> stille	4
	Haer reghele <i>ende</i> costume was	
	Dat int cloester gheloeft mi das	
16	Ne was ne gheene beelderye	
	Dan tcrucifix gheloeues mye	8
	Doe so woende een edele vrouwe	
	Bi den cloestre die goede trauwe	
20	An marien beelde drouch	
	<i>Ende</i> so trac naer haer gheuouch	12
	Ten abd <i>ende</i> bat hem sciere	
	Dat hi der maghet goedertiere	
24	Beelde in de kerke ontfighe	
	<i>Ende</i> seide dat alle die dinghe	16
	Der kerken te bet souden varen	
	Dabd consenteret te waren	
28	<i>Ende</i> stelde een beelde vp den autae	
	Als tionghe mooncskin openbaer	20
	Dat lieuelike beelde anzach	
	So eersaem ghinc hi sonder verdrach	
32	Ten abd <i>ende</i> vraechde openbaer	
	Wat dat wijf dede daer	24
	In de keerke <i>ende</i> hi voer dien	
	Daer ne gheene ne hadde ghesien	
36	Want hi hilt datso leuende was	
	Dabd die een vroet man was	28
	Die so zeide lieue kint	
	Dese vrouwe sal dbewint	
40	Hebben van den cloestre al gader	
	Doe seide tkint wel lieue vader	32
	Tkint datso heeft vp haren scoet	
276ra	Es zeere proper <i>ende</i> men joet	
	Saelt hier binnen een mooncskin zijn	
	Dabd die seide sone mijn	36
4	Die moeder met haren soeten kinde	
	Die sal zijn van bewinde	
	Te bewaerne tornament	
	Van der kerken <i>ende</i> al omtrent	40
8	Keelcten boucken reliquien mede	
	<i>Ende</i> al dat behoert tesar stede	

	Tmooncskin toten abd zeide	
	Lieue vader vp alle bede	44
12	Wie sal der vrouwen tetene gheuen	
	Dabd andwoerde sonder sneuen	
	Die de vrouwe heeft lief	
	Die sal doen al haer gherief	48
16	Ende so saelt hem hoeghelic loenen	
	Ende in hemelrike croenen	
¶	Doe peinsde tkint in zinen moet	
	Dadijt selue het ware hem goet	52
20	Ende peinsde dat hi ontsparen woude	
	Half zijn heten ende haer draghen soude	
	Ende al te met heeft hijt ontspaert	
	Ende droucht tsiere lieuer vrouwen waert	56
24	Ende sprac vrouwe ic wille altoes	
	Hu eewelic dienen sonder loes	
	Ende heet van dat ic hu hebbe bracht	
	Ic sal hu na miere macht	60
28	Ontsparen van dat ic soude heten	
	Ende als tmoencskin was gheseten	
	Bi ziere vrouwen ende meercte dat	
	Datso te male niet en hat	64
32	Hi scaemde hem ende ghinc ouer zijde	
	Ende keerde in curten tijde	
	Haestelic voer den autær	
	Die spijsse was wech hine wiste waer	68
36	Dit antierde hi meneghen dach	
	Vp eenen tijt doe ic hu ghewach	
	Brochti ziere lieuer vrouwen	
	Een scotele waermoes in goeder trauwen	72
40	Sonder broet ende zeide saen	
	Beit vrouwe ic sal om broet gaen	
	Ende keerde hem haestelic ter vaert	
276rb	Ende brochte broet onghespaert	76
	Ende als hi quam voer den autær	
	Was twaermoes wech hine wiste waer	
4	Doe so zeide hi zoetelike	
	Toten beelde vriendelike	80
	Mi verwondert zeere dat ghi	

8	Dit waermoes zoopt ghine hadt na mi Ghebeit <i>ende</i> gheten metten broede Nochtan wondert mi loede	84
12	Dat huwen vingher <i>ende</i> huwen mont Sijn also scone te deser stont Als of ghi gheen <i>waermoes</i> hadt gheten Want hi hilt doe ic hu weten	88
16	Dat die vrouwe hat heymelike Dus diendi secretelike Onser vrouwen van ziere spijs Meneghen dach in hoofscher wijze	92
20	<i>Ende</i> ontsparese huut ziere mont Nu quaemt vp eenen kerssauont Dat die moonken vasten ghemeene Te burne <i>ende</i> te broede der gheborten reene	96
24	Van <i>cristum</i> den soeten godsone <i>Ende</i> tmooncskin quam na zine ghewoene <i>Ende</i> brochte broet ziere lieuer vrouwen <i>Ende</i> seide haer met goeder trauwen	100
28	Dat niet anders ne mochte ghecrighen Morphin in wils hu niet verzwighen Salict betren met bliden gheeste <i>Ende</i> dan sulwi groete feeste	104
32	Hebben <i>ende</i> alles ghenouch Dat soete beelde sprac <i>ende</i> louch Sone mijn ic wille dat ghi Morphin selue comt te mi	108
36	Te miere maeltijt te miere feesten Die rikelicste diemen mach vulleesten Sal so wesen doe ic hu verstaen Dat mooncskin wert al ondaen	112
40	<i>Ende</i> beroert in zinen sin <i>Ende</i> zeide wanen comt tghewin Daer ghi vp sout connen ghedoen So groeten cost <i>ende</i> ghi gheploen	116
276va	Hebt te verhoedene onsen koer <i>Ende</i> daer toe der kerken tresoor Ic waende ghi arem hadt ghesijn Dies hebbic lieue <i>vrouwe</i> mijn	120
4	Hu gheuoet naer mine macht Om dat ghi ionstelic hebt ghewacht Onse kerke langhen tijt <i>Ende</i> mi verwondert seker zijt	124

8	Dat ghi niet eer <i>en</i> hebt ghesproken Dies willic hu met talen stoken <i>Ende</i> soude gherne wesen vroet Waer ghelegghen es hu goet	128
12	<i>Ende</i> waer men dese feeste sal doen <i>Ende</i> wine hebben <i>niet</i> gheploen Te ghane yewers sonder consent Van onsen abd die tregement	132
16	Van ons heeft lude <i>ende</i> stille Dus moet zijn bi zinen wille Maer ic sal gherne tote hem <i>gaen</i> <i>Ende</i> bidden hem om orlof saen	136
20	<i>Ende</i> gheeft hi mi orlof <i>vrau</i> we fijn Dat ic dan weet waert sal zijn Daer ghi houden sult dien staet Die <i>vrau</i> we seide sone gaet	140
24	Thuwen abd <i>ende</i> bidt om orlof Ic sal hu leeden in mijn hof Daer ghi met eeren wert ontfaen Om den dienst die ghi ghedaen	144
28	Hebt te miere werdichede Dat ionghe mooncskin trac ter stede Daert zinen vader den abd vant <i>Ende</i> bat orlof te hant	148
32	Dat hi sanderdaeghs ter feeste Mochte <i>gaen</i> met bliden gheeste Daer ne zijn <i>vrau</i> we hadde ghebeden Scerpelic andwoerde dabd ter steden	152
36	Esser eeneghe <i>vrau</i> we binnen In ons conuent doet mi bekinnen Waer so es <i>ende</i> wie so zij <i>Ende</i> ic beuele hu dat ghijt secht mi	156
40	Haestelic sonder respijt Dat ionghe mooncskin seker zijt Seide hem van vp <i>ende</i> van neder	
276vb	Sine ghevaerte voert <i>ende</i> weder Dabd was helich wijs <i>ende</i> vroet <i>Ende</i> loofde gode in zinen moet	160
4	<i>Ende</i> der heleggher maghet marien Die dat mooncskin hadde vorsien Naer sine onnoeselheit in gracen <i>Ende</i> seide sonder langher spacen	164
8	Gaet toter <i>vrau</i> wen <i>ende</i> secht dat ghi	

	Ne gheenen orlof ne coont van mi	168
	Ghecrighen <i>en</i> ware onghelet	
	Dat ic ghebeden ware met	
12	Te deser wederder helegheer feeste	
	Tkint ghinc met bliden gheeste	172
	Toter lieuer vrouwen zijn	
	Ende seide weerde vrouwe fijn	
16	Dabd ne wil mi gheenen orlof	
	Gheuen te <i>commene</i> in hu hof	176
	En ware dat hi selue mede	
	Mochte <i>commen</i> vor waerhede	
20	Maer weerde vrouwe sekerlijc	
	Dat soude vallen costelijc	180
	Soude <i>daer commen</i> onse prelaet	
	Want hi hout groeten staet	
24	Van vissche <i>ende</i> van wine mede	
	Waer hi es in elker stede	184
	Dies so duchtic vrouwe mijn	
	Dat ghi te <i>zeere</i> sout verladen zijn	
28	¶ Doe sprac die moeder der ghenaden	
	Sone en can mi <i>niet</i> ghescaden	188
	Gaet secht <i>den</i> abd dat ghi <i>ende</i> hi	
	Te gader zijt ghenoot met mi	
32	Ende ghi sult hebben alles ghenouch	
	Secht <i>hem</i> dat hi morghin vrouch	192
	Ghereede <i>ende</i> deerste messe zinghe	
	Ende bereede al zine dinghe	
36	Dan suldi <i>commen</i> te gader beede	
	Ter feesten <i>daer</i> ic hu af zeide	196
	¶ Dat tkint was blide <i>ende</i> ghinc saen	
	Daer hi zinen abd sach staen	
40	Ende sprac blidelic wi zijn vader	
	Ter vrouwen houe ghenoot te gader	200
	So ontbiet hu dat ghi zijt	
277ra	Ghereet morghin te mattentijt	
	Ende deerste messe suldi zinghen	
	Ende berechten al huwe dinghen	204
4	Ende dan vader so sullen wi	
	Te houe <i>commen</i> so seidso mi	
	Alst dabt hoerde viel hi mettien	

	Ter eerden neder vp zine knien	208
8	Ende dancte onsen lieuen heere	
	Ende onser vrouwen arde zeere	
	Dat hi soude varen ter glorien waert	
	Dat hi langhe hadde beghaert	212
12	¶ Doe sprac hi ten kinde ende zeide	
	Sone heft vp hu hande beide	
	Ende danct onser lieuer vrouwen	
	Die ghi hebt ghedient met trauwen	216
16	Al ne wistijs selue niet	
	So heeft hu verhoet voer al verdriet	
	Ende so wilt hu groetelic loenen	
	Ende hu hare rijcheit toenen	220
20	Daer omme sone biecht hu nu	
	Onsen lieuen heere salic hu	
	Te nacht ter eerster messen gheuen	
	Dan sulwi beede laten tleuen	224
24	Steruen ende varen te hemelrike	
	Ende daer zijn blide eewelike	
	Dits de feeste sone daer wi	
	Toe ghenoot zijn icke ende ghi	228
28	¶ Als dat mooncskin dat verstoet	
	So bedroufde hem zijn moet	
	Van dien dat hem dabd seide	
	Datsi steruen souden beide	232
32	Ende sprac vader ic secht hu	
	Ic ne wille niet steruen nu	
	Ende dat en seidso mi niet	
	Die mi hu dit segghen hiet	236
36	¶ Doe sprac dabd wel lieue kint	
	En zijt drouue niet een twint	
	Dat ghi huut deser allendicheit	
	Sult varen ter eewegher salicheit	240
40	Daer ghi gode ende onser vrouwen	
	Ende alle heleghe sult aenscauwen	
	Siet dan dat niet drouue en zij	
277rb	Hu herte ende biecht hu ieghen mi	244
	Ende maect hu blide ende puer van gheeste	
	Dat ghi moocht zien die groete feeste	
4	Daer wi toe ghenoot zijn	
	Nu biecht hu lieue sone mijn	248
	¶ Tmooncskin biechte hem alsic las	
	Oemoedelike zijt seker das	

8	Doe ghinc men completen zinghen Daer naer de moonke slapen ghinghen Vp hart stroe also si plaghen Maer niet langhe datsi laghen	252
12	Men luudde mattenen ende si ontspronghen Die si feestelike zonghen De abd deerste messe zanc Hi nam gods lichame ende dranc	256
16	Sijn bloet ende gaf tsacrament Den kinde ende wincte tcouent Die hi de waerheit al daer zeide Ende datsi souden steruen beide	260
20	Curt hier naer gaefsi haer gheeste Ende voeren in de groete feeste In hemelrike voer gods anschijn Daer wi eewelic moeten zijn amen	264
24	E VAN DER ROESE DES CRUCEN En edel roese die hebbic vonden Mocht so becliuen in therte mijn Haer ouerste bladre zijn de v wonden	[V.14] 1
28	Daer god ten oerdeele mede sal zijn Haer roede bladere heefso gheresen Onder tcruce vp eenen berch eenwaerf Daer zijn wi alle bi ghenesen	4
32	Want <i>cristus</i> daer omme die doot staerf ¶ Noch staen die bladre in therte der wijsen Die longins stac al sonder weere Dien dan die hi daer hute dede risen	8
36	Die dede die roetheit al verteeren Dat zaet staet der midden mike Daer ons gheloeue an legHet al Het es ghesayt al kerstin rike	12
40	So wel hem die daer mayen sal ¶ Sijn weerde lichame zijn heleghe bloet ruken Heeft hi an alle kerstine willen zayen	16
277va	Die dat met minnen mach ghebruken Ic wane hi niet beters en mach mayen Die steel wert dorre die roeze wert zwert	20

4	Als hi dat al hadde gheleden En was gheen wonder hi hadde <i>verloren</i> Al dat hem verschede mochte gheuen	24
8	¶ Die durre steel es dat cruce Daer staet een roeze wijde ontdaen Dats den scilt die wi voer ons houden Daer wi des viants strec mede <i>ontgaen</i> Daer ondere staet een zuuere blome	28
12	Die staet als eene lelye wit So es van bouen tote beneden Met roeden bladeren al besmit	32
16	¶ Die violette die es oetmoedich Die staet in een lelye claer Die metelieue es haer behoeder Dats die goede sente ian al openbaer Ay die hem vermeyen mochte	36
20	Met marien in den rozier Daer so die roezen met wee bezochte Ende daer omme mochte peinsen hier	40
24	¶ Ende ic dat ware aerme zondeerse Die daer so lettelt na heeft ghestaen Roesen te lesene al in der persse Als <i>cristus</i> voer ons heeft ghedaen O zuuere bloume wilt mi ontfaen	44
28	Ende doet van mi al mine ghebreke Dat ic dese weereelt mach wederstaen Ende hoedt mi voer die helsche treke	48
32	¶ Die roeze es ant cruce gheuest Dat sal ons allen wesen goet Want haer beghin dat es best Hi es daer de wijn huut bloyen moet Die wijnstoc was daer in een hof	52
36	Sprac <i>cristus</i> tote zinen vader Neemt den keelct der bitterheit of Nochtan gheschie huwen wille al gader	56
40	¶ In eenen edelen zoeten wijngaert Soudic mi gherne te werkene bestaen Och leyder de weereelt valt mi so hart In dar den rancke niet ane gaen	60
277vb	Daer begonste dat eerste wee saen Dat de roeze dede verdwinen Dat de wijnstoc boech ouer zine knien	
4	Tote zinen vader met groeter pinen	64

	¶ Nu laet ons werken met vryen wille In desen boemghaert nacht ende dach Laet ons aenbeden ter seluer hueren		
8	So moghen wi hebben ons vulle ghelach In desen wijnghaert willic gaen Snijden witte druuen ende root Want ic dies niet laten en moet		68
12	¶ Daer hi int houekin ghinc beden Daer zweette hi water ende bloet Dat zaet datmen zayt in cromme weghe Dat slicken die voghele in den woude		72
16	Maer datmen zayt in goede weghe Dat blijft goet ende behouden Die dese roeze heeft ghedicht God die van minnen es ghestoruen		76
20	Die gheue hem dat eeweghe licht Ende ons allen met hem daer bouen amen		80
24	¶ Naect ende arem wasic gheboren In darf claghen gheen verlies Hebbic niet minen tijt verloren Al steruic naect wat rouct mi dies	[V.15]	1 4
28	D ie scripture doet ons verstaen Dat alle rijken sullen vergaen Die binnen van herten zijn versceeden Ende dat willic prouuen zaen	[V.16]	1 4
32	Met <i>cristus</i> die den heeten traen Weende vp iherusalem der steden Sij droughen qualic ouer een Binnen onderlinghe alst sceen		8
36	Dies worden si zwaerlike verdreuen Ende verloren buerch ende leen Het wart gheleit douerste steen Daer donderste lach dus waest bescreuen		12
	M eerct hoe die romeyne te male		

40	Bedwonghen hadden der weerelt pale	
	Die wijle datsi waren eendrachtich	
278ra	Ende doe elc begherde sine male	16
	Te vulne vielen si in den dale	
	Ende worden rasende ende ommachtich	
4	H ier omme sullen princhen hem vorsien	
	Ende nemen te rade die gode ontsien	20
	Het es dbeghin van alre wijsheit	
	Gods vreeze die doet vlyen	
8	Sonde ende scande dies dar ic lyen	
	In der scriftueren voer waerheit	24
	M En sal niemen in rade setten	
	Die scuwende zijn gods wetten	
12	Want zi huut nijde recht verkeereren	
	Ende si zijn riekende naer den vetten	28
	Sij souden verraden ende bringhen in netten	
	Een lant ende al te male ontheeren	
16	G Hi heeren die zijt in den raet	
	Wacht hu te gheldene quaet met quaet	32
	Sijt ontfaermich ende wilt vergheuen	
	So blijft hu macht in haren staet	
20	Ende <i>cristus</i> wert hu toeuerlaet	
	Sone duerfdi zorghe om gheen sneuen	36
	M Aer wildi draghen zware veeten	
	Sekerlike so suldi beeten	
24	Allendich in scaden ende scanden	
	Want god heuet ons beheeten	40
	Bi zinen heleghe propheten	
	Ende spieghel es bleuen in vele landen	
28	V Vijsheit leert ons in der waerheit	
	Datsi sullen gherechticheit	44
	Minnen : die een stede beleeden	
	Ende hebben al sulc ondersceit	
32	Datsi met ontfaermicheit	
	Nederlegghen alle veeten	48
	D ie heeren sullen lude ende stille	
	Pinen int lant alle ghescille	
36	Af te legghene ende nijt	
	So moghen si hebben tharen wille	52
	Haer volc dat es een seker zille	
	Houerde gheduert onlanghen tijt	
40	D En coninc saul was bescreuen	
	In eere epystele hoe hi leuen	56

278rb	Soude naer conincliker aert W ilden die hoeghe princhen <i>verheuen</i> An sulke leere vaste cleuen	
	So waren die lande wel bewaert	60
4	E lc prinche sal in rade scuwen Die ghene die bouen <i>maten</i> kuwen Den wijn <i>ende</i> daer in <i>verblenden</i>	
	W ant si haer zinne onneerlic <i>verduwen</i>	64
8	Elc mach van haren rade gruwen Sij souden princhen <i>ende</i> lande scenden	
	M En sal niemen in den raet Nemen die <i>den</i> heerliken staet	68
12	Breect van den huwelike W ant zonde <i>ende</i> scande elc begaet <i>Ende</i> tghebod gods hi versmaet <i>Ende</i> iaghen <i>hem</i> seluen huut gods rike	72
16	N Aer dat ons die leerrers wijsen Sone salmen niemens raet prijzen Die in hoeftzonden es besmet W ant lichtelike datsi bijsen	76
20	Die hem van zonden <i>niet</i> afgrijsen <i>Ende</i> vallen in des duuels strec	
	¶ M aer princhen die willen <i>verhoeden</i> Haer lande sullen <i>hem</i> bi den vroeden	80
24	Regieren <i>ende</i> volghen haren raet Vp dat <i>hem</i> yement met fellen moede Scalkernie in dhoeren loede	
	So mochten si scuwen sulc baraet	84
28	N V willen wi bidden groet <i>ende</i> cleene <i>Ihesum cristum</i> van nasareene Ouer die hebben regement Sijn si groet of zijn si cleene	88
32	Datsi gods gracie behouden ghemeene Secht amen die hier zijn omtrent amen	

	E VAN EENEN VERWAENDEN CONINC	[V.17]	
36	xempel vertrectmen hier <i>ende</i> daer Niet om datsi alle zijn waer Maer om datmer bi verstaet		1

	Ondersceet tusschen goet <i>ende</i> quaet	4
	Het was een coninc <i>ende</i> hadde verwonnen	
40	Menich rike onder der zonnen	
	<i>Ende</i> tgheluc van dien voerspoede	
	Maecte <i>hem</i> also hoeghe van moede	8
278va	Dat <i>hem</i> dochte dat ziere ghelike	
	Nye en was vp erderike	
	<i>Ende</i> datten niemen ontsetten en mochte	
4	<i>Ende</i> in dit ouer fier ghedochte	12
	So quam hi ghereden sciene	
	Bi eere soeter scoenre riuere	
	Daer wart hi also beraden	
8	Dat hire in woude gaen baden	16
	<i>Ende</i> zinen lichame vercoelen	
	<i>Ende</i> hem van den zweete spoelen	
	Hi beette neder in dat gras	
12	<i>Ende</i> al dat ghinder met <i>hem</i> was	20
	Sine cleeder heeft hi hute ghedaen	
	<i>Ende</i> es in die riuere ghegaen	
	<i>Ende</i> doe hi was in die riuere	
16	Quam in gheliken arde sciene	24
	Een ofte hi die <i>coninc</i> ware	
	Als sinen lieden dochte openbare	
	<i>Ende</i> dede an des conincs abijt	
20	<i>Ende</i> bescreet voert des seker zijt	28
	Des coninx paert <i>ende</i> reet van <i>daer</i>	
	<i>Ende</i> al des conincs ghezinde naer	
	Want si waenden zijt seker das	
24	Dat die coninc haer heere was	32
	Die alsoe van danen voer	
	Die <i>coninc</i> sach desen vremden toer	
	<i>Ende</i> <i>hem</i> wonderde zeere van dien	
28	Lude so riep hi mettien	36
	Waer waert haesti hu so zeere	
	<i>Ende</i> ic hier beide die bem hu heere	
	Sine achtens cleene no groot	
32	Hoe zeere dat den <i>coninc</i> verdroot	40
	Die <i>hem</i> al moeder naect moeste volghen	
	Seere toernich <i>ende</i> verbolghen	
	Dreeghende zine meiseniede	
36	<i>Ende</i> om die scaemte voer die liede	44
	Maecte hi van rijseren I abijt	
	<i>Ende</i> liep in curter tijt	

40	Teere herberghen des seker das	
	Die III milen van danen was	48
	Daer hi voertijts te logierne plach	
278vb	Daer dedi den weert ghewach	
	Sine ghevaerte met woerden clare	
	Ende dat hi de coninc zijn heere ware	52
	Ende beual hem haestelike	
4	Dat hine versaghe van abijte	
	Van paerden ende dat daer toe hoorde	
	Naer sinen staet doe dit hoerde	56
	Die weert stont vp den man ende sach	
8	Hem dochte dat hi te rasene plach	
	Want hi ne kende den coninc niet	
	Hi zeide goet man ens gheen bediet	60
	Dat ghi raest ende calt al nu	
12	Ghi dinct mi ghelijc eenen scu	
	Wat soudi zijn de coninc mijn heere	
	Ghi dinct mi zijn al buten keere	64
	Ende daer toe buten huwen zinne	
16	Maer ic sal hu dor gods minne	
	Eenen houden roc gheuen	
	Van quaetheden ghinc de coninc beuen	68
	Maer den houden roc hi nam	
20	Daer hi haestelic met ran	
	Naer zine liede te zinen casteele	
	Sine herte was in crancken riueele	72
	Ende doe hi voer die poerte quam	
24	Hi riep lude alsic vernam	
	Laet in laet in ic bem hier	
	Dor twijcket zach die portier	76
	Doe hi den coninc sach int aenscijn	
28	Docht hem een naect bouue zijn	
	Hine hadde hemde neder cleet caproen no scoe	
	Bezweet bestouen stont hi daer toe	80
	Ende hi riep vaste laet mi in	
32	Hebdi verloren huwen zin	
	Hoerdijt bouue onreyne kockijn	
	Tordeel der galghen dat wert dijn	84
	Ende der ander bouuen al	
36	Die ic maerghin doen hanghen sal	
	Om donneere die ghi mi hebt ghedaen	
	Twi laetti huwen coninc staen	88
	Hier ghelijc eenen truwant	

40	Die portier achtet <i>niet</i> een zant	
	Binnen dat hi stont aldus verwoet	
	Quamen lieden al metter spoet	92
279ra	Die haestelic moeste binnen <i>commen</i>	
	Die <i>coninc</i> ghinc metten andren drommen	
	Tes hi binnen den wijkette quam	
4	Ende alsen die portier binnen vernam	96
	Wildine weder steken huut	
	Die <i>coninc</i> was een vrome druut	
	Ende smeeet den portier vp zijn hoeft	
8	Dat hi ter eerden viel verdoeft	100
	Doe scoten die ander portiers toe	
	Ende sloughen den coninc so zeere doe	
	Dat hem zijn leuen rauwen mochte	
12	In die zale quam tgherochte	104
	Daer dander <i>coninc</i> sat ende hat	
	Die coninc dede vraghen wat	
	Gheruchte dat <i>daer</i> buten ware	
16	Een sprac <i>daer</i> een vremde mare	108
	Es daer <i>commen</i> een bloet man	
	Die maer en heuet an	
	Eenen roc <i>ende</i> ander twint	
20	Ende hier binnen niemen <i>en</i> kint	112
	Ende heeft huwen portier gheslegghen	
	Dat hi te bedde es ghedregghen	
	Ende hi seit zijt seker des	
24	Dat hi onse rechte <i>coninc</i> es	116
	Ende <i>daer</i> toe onser alre heere	
	Ende belcht hem vtermaten zeere	
	Dat hi dus qualic es ontfaen	
28	Die coninc andwoerde zaen	120
	Doettene hier <i>commen</i> te mi	
	Laet zien wat heeren dat hi zij	
	Men brochten stappans naer dit woort	
32	Doe sprac de <i>coninc</i> bestu verdoort	124
	Dattu minen cnape slaes	
	In bem verdoort seit hi no dwaes	
	Want ic slouch mijns selues cnecht	
36	Ende ghi sit hier iegghen recht	128
	Ter taflen in mine stede	

	Met <i>minen</i> abijte ghecleet mede	
	<i>Ende</i> alle die hier zijn gheseten	
40	<i>Ende</i> die hier dienen <i>ende</i> heten	132
	Sijn mine liede <i>ende</i> de huwe niet	
	In weet wie hu hier sitten hiet	
279rb	Die coninc sprac zwijcht der tale	
	Want hier nes niemen in de zale	136
	Hine hout wel in <i>sinen</i> zin	
4	Dat ic zijn heere zijn coninc bin	
	Ende hu ne kent niemen hier	
	Sone dede mede die portier	140
	Gaet die tafle al omtrent	
8	<i>Ende</i> siet ofte hu hier yemen kent	
	Doe ghinc hi ten hoghen lieden	
	Daer naer ghinc hi ten meysenieden	144
	<i>Ende</i> daer naer <i>ten</i> nedersten ghesinde	
12	Daer ne was niemen diene kinde	
	<i>Ende</i> als die aerme man dit verstoet	
	Ontfiel hem herte troest <i>ende</i> moet	148
	Die coninc sprac wat sechdi	
16	Wie es hier coninc icke of ghi	
¶	Die coninc sprac hets mi ontsient	
	Want in hebbe hier maech no vrient	152
	Daer toe bem ic die aremste man	
20	Die ye ter weerelt lijf ghewan	
	Mi mach rauwen zeere mijn leuen	
	Doe was hem <i>daer</i> tetene ghegheuen	156
	Ter eerden neder vp een banc	
24	Lettel hat hi ofte dranc	
¶	Die <i>coninc</i> gheboet openbare	
	Dat niemen so coene <i>en</i> ware	160
	Die hem leede seide ofte dade	
28	Alst quam in <i>den</i> auont spade	
	<i>Ende</i> elkerlijc te rusten ghinc	
	Sone haddi hallinc noch penninc	164
	Noch ne wiste waer henen tijden	
32	Stroe vant hi <i>daer</i> bezijden	
	Daer honde in te ligghene plaghen	
	Daer croep hi in met <i>zwaerre</i> claghen	168
	In despiracien in <i>zwaren</i> ghedachte	
36	Lach hi dus toter middernachte	
	Doe quam een ionghelinc tote hem <i>daer</i>	
	Scone bleckende <i>ende</i> arde claer	172

	<i>Ende</i> seide coninc slaepstu	
40	Och leider wie seit <i>daer</i> coninc nu	
	Ic bem vele bet ghelijc	
	Eenen zwijne dat leecht int slijc	176
279va	Allendegher man was nye gheboren	
	Ic bem een onsaleghe <i>verloren</i>	
¶	Die ionghelinc sprac hebstu <i>vergheten</i>	
4	Dattu in so hoghe <i>vermeten</i>	180
	Heden reet vp ghenen weghe	
	<i>Ende</i> dat ghi meneghen sconen zeghe	
	Hadt gheuochten vp erderike	
8	<i>Ende</i> niement ne ware dijns ghelike	184
	In dese weerelt in hoghen ghedochte	
	<i>Ende</i> dat hu niement deeren en mochte	
	<i>Ende</i> gode vergaet te danckene <i>daer</i> af	
12	Die hu die auontuere gaf	188
	Dies sidi nu der lieder sceeren	
	Want niemen ne mach langher regneren	
	Dan die heere wille ghestaden	
16	Nochtan es hi so vul ghenaden	192
	Wie vp hem roupt <i>ende</i> wille af staen	
	Siere mesdaet mach gracie ontfaen	
	Die <i>coninc</i> seide ghi secht waer	
20	Dies es leden menich iær	196
	Dat ic in ombekender ouerden	
	Hebbe gheregneert vp der eerden	
	<i>Ende</i> gode danc noch lof gheseit	
24	Dies willic mi ter verduldicheit	200
	Ordereren met oemoede	
	<i>Ende</i> louen gode in miere aermoede	
	Die ionghelinc sprac ic bem gods inghel	
28	Betert hu <i>ende</i> doet voert wel	204
	<i>Ende</i> leert in weelden gode louen	
	Die hu van allen mach rouen	
	Van liue van eeren <i>ende</i> van goede	
32	<i>Ende</i> wilt voert leuen in oemoede	208
	<i>Ende</i> dancken gods ontfaermicheit	
	Voert verstaet voer <i>waerheit</i>	
	Dat ic selue die ghene was	
36	Die <i>coninc</i> scheen gheloeft mi das	212
	Nu zijt voort vro <i>ende</i> onuervaert	
	Ic sal hu stellen <i>daer</i> ghi waert	
	<i>Ende</i> hout voert an telker stede	

40	Iusticie <i>ende</i> gherechtichede	216
	<i>Ende</i> deelt <i>den</i> aermen mildelike	
	Van huwen goede want hemelrike	
279vb	Wert hu bereet naer dit verlijt	
	Vp dat ghi hu in alre tijt	220
	Van sonden hoedt <i>ende</i> van houerden	
4	Dus mooghdi <i>commen</i> ter hogher weerden	
¶	Nu volcht mi <i>ende</i> ic ga voren	
	Want hopen so zijn alle die doren	224
	Ic sal hu leeden in huwe stede	
8	<i>Ende</i> hu liede voer waerhede	
	Sullen hu voert houden meere	
	Ouer haren <i>coninc</i> <i>ende</i> haren heere	228
	Die <i>coninc</i> volchde hem sonder waen	
12	<i>Ende</i> es in zijn bedde ghegaen	
	Gode louende met groeter oemoet	
	<i>Ende</i> bleef voert gherechtich <i>ende</i> goet	232
	<i>Ende</i> diende gode oemoedelike	
16	<i>Ende</i> hilt in wette in rechte zijn rike	
	<i>Ende</i> behilt die hulde ons heeren	
	<i>Ende</i> staerf in groeter eeren	236
	Elc lantsheere mach nemen wel	
20	Exempel an dit bispel nota	

VAN DER HOEGHER ZALE

[V.18]

	IC quam al hier in weet van waer	1
	In eene zale hoech van prise	
24	In kender newer licht no zwaer	
	Dieren dranc noch edele spijsse	4
	Ic was daer meer dan VII iaer	
	<i>Ende</i> sach daer dranc <i>ende</i> spijsse voert halen	
28	Eer ic verhoerde eeneghe niemaer	
	Datmen tghelach soude betalen	8
	SCoenre zale sach nye meinsche	
	Al es so van daghen hout	
32	Want soe es bouen allen weinsche	
	Ghetemmert sonder steene ofte hout	12
	Een weert heefter al ghewout	

	Want nye meinsche gheweten <i>en</i> conde	
36	Die van leeringhen was so stout	
	Waer die zale hende ofte begonde	16
	M Eneghe woninghe esser binnen	
	Bedect al in die selue zale	
40	Daer naer begonstic mi <i>verzinnen</i>	
	Hoemen tghelach soude betalen	20
	Die machteghe weert die dede huut halen	
280ra	Bi messagiers met groeter ghewelt	
	Sine sculders <i>daer</i> nes gheen wedertalen	
	Dan elc <i>daer</i> metten liue ghelt	24
4	H Et mach wel zijn een machtich weert	
	Men moet al prisen dat hi doet	
	Want hi pant noch ghelt begheert	
	Dan tlijf wat batet dan behoert	28
8	Het moet wesen wi zijns vroet	
	Mochtemen met eenegher hauen betalen	
	Daer es die sulke die mede moet	
	Hi bleue eewelic in der zalen	32
12	E mmen dincket mi bedwanc	
	Dat de weert dus heeft gheset	
	Hine geeft om niemens danc	
	Noch om gheene cokene vet	36
16	Hi doet sceeden lijf <i>ende</i> let	
	Van der ziele in corter stont	
	Waer die ziele vaert die <i>daer</i> na met	
	Die mate es al sonder gront	40
20	D vs heeft mi de weert ghedaecht	
	Dat ic betalen moet tghelach	
	Dat es dat mi <i>zeere verzaecht</i>	
	Nochtan moet zijn vp eenen dach	44
24	Doch so namix gherne <i>verdrach</i>	
	Want in bem <i>niet</i> wel bereit	
	Des biddic <i>den</i> weert oft wesen mach	
	Dat hi mi noch een wijle beit	48
28	O ch die weert heeft mi doen manen	
	Ic moet mijn rekeninghe maken	
	Het gaet al buten minen wanen	
	In wiste niet van desen zaken	52
32	Spijse <i>ende</i> dranc mine lieuelike smaken	
	<i>Ende</i> mine juweele moeten hier bliuen	
	Waer ic den eersten nacht sal slapen	
	En can mi pape noch cleerc bescriuen	56

36	M Et groeten aerbeite quam ic hier Onruste so es al mijn leuen Om eerdsch goet so bem ic hier ghier Gherne waric ter weerelt verheuen	60
40	M et rauwen so moetict begheuen Ende gheldent metter doot wel zwaer Vader moeder nichten ende neven	
280rb	Sijn wech gheuaren ende in weet waer A Ldus so hebbic hier gheweest Wanen ic quam dan weetic niet	64
4	W aer ic sal varen bem ic ontweecht Ons leuen es niet dan verdriet Wine weten ons selfs gheen bediet Die weert es diet weet alleene	68
8	D at noint was ende es ghesciēt Ende wesen sal dats hem cleene I C moets bliuen an den weert Want hine seghes niemen danc	72
12	Ende ghelden dat ic hebbe verteert Als hijt ghebiet eist cort oft lanc Want hijt al heeft in zijn bedwanc Dies biddic hem dor zijn oemoet	76
16	D at hi ons bringhe in der inglen zanc Ende voer den quaden viant hoedt amen	80

E VAN MAER

[V.19]

20	E n leelic woort ende ongheraect In de weerelt nu regneert Twelke de gods name laect Ende eerzamen lof blameert Wildi weten tleyde woort	1 4
24	Ic salre hu af doen verclaer Vp dat niement mine redene scoort Dit woort es gheheeten maer	8
28	M Eerct hoe soude eeneghe dinc In die weerelt nu regneren Onder paeus keyser of coninc	

280rb9-10 *Tussen wesen en sal en tussen bliuen en an bevindt zich een genaaide scheur in het perkament, waardoor de woorden verder uit elkaar staan.*

280rb17-18 *Tussen deze regels bevinden zich geen witregels.*

280rb19 *De lombarde (E) is wat groter dan gebruikelijk en steekt naar boven uit.*

	Ende onder princhen ende heeren	12
	Sone soude hem niemen voughen connen	
32	In eenegher doocht al haddijs gaer	
	Andre dies hem niet en jonnen	
	Sine souder vinden an een maer	16
	H Oecheit wert dus gheblameert	
36	Bi den mare datter an cleeft	
	Al hadde een meester ghestudeert	
	Ende hi der scriftueren aert heeft	20
	Ende vul sciencien in der waerheit	
40	Gherechtich ende als een spiegel claer	
	Nochtan bi groeter ombekentheit	
	Salmer vinden an een maer	24
280va	H Eeft een rudder of een knecht	
	De wapine met eeren gheantiert	
	Ende ghehouden strijt ende gheuecht	
4	Vp die heydine vernoyert	28
	Ende sinen lof loept in allen houen	
	Eersamelike ende openbaer	
	Men kannen also niet ghelouen	
8	Men salre vinden an een maer	32
	N O heeren raet no wet eere stat	
	Hoe gherechtich si zijn of goet	
	Ende ne zijn no traghe no lat	
12	In goeden orbore des zijt vroet	36
	Watsi hebben het sal den quaden	
	Int herte steken als een pylaer	
	Al costet hem niet het sal hem scaden	
16	Ende sulre vinden an een maer	40
	L Eeft een poertre vp sine rente	
	Oft heeft een neeringhe met ambachte	
	Ofte een coepman goede vente	
20	Ofte vaert een wel met eenen pachte	44
	Het sullen merken diet niet en cost	
	Hebben si vander seluer waer	
	Ende die hare niet wel en lost	
24	Si sulre vinden an een maer	48
	V Vijflike vrouwen die in heeren	
	Hem hebben ghehouden in goeder betaemte	

28	Ende wijselike haren lof meeren Met rechter vrouweliker scaemte Al zijn si in eeren vte vercoren Ende onbeulect als die spieghel claer Nochtan hebbens andre toren	52
32	Ende sulre vinden an een maer L Eeft een eerlic in huwelike Ofte in eenegher ordine bant Hoe wel hi leeft ofte hoe redelike	56
36	Of hoe eersaem hi es becant Men salse vinden diet vernoyen Mids datsi zijn der duecht contraer Mids nijde ende aercheit die in hem vloyen	60
40	Ende sulre vinden an een maer P redict een cleerc die waerheit Of toecht een zijn meesterie	64
280vb	Pijpt hi zijnacht hi of dichte seit Of spel toecht of melodye Ezels ende ruude saeftiere	68
4	Die der consten niet weten een haer Sullen bi ombekender maniere Haestelic vinden daer an een maer	72
8	M Aer es contrarie alleene Alre redeliker dinc Dat claghic gode van nasareene Dat sulc woort nye in tonghen hinc Dit vyleine felle woort	76
12	Dwelke der weerelt es contraer Goede name deerlic vermoort Vermalendijt sij sulc een maer M Ochten die goede slupen duere	80
16	Ende sij des maers deerfden alle Dat soude mi dincken goede auontuere Ende de quade bleuen in de valle O heere die om onser alre zonden	84
20	Vp den beerch te monte caluaer Hu liet passien ende wonden Weerpt onder voet dit felle maer	88
	nota	

	E VAN DEN DORPMAN ENDE ZINEN WIUE	[V.20]	
24	En dorpman was hier te voren Ende zijn wijf die vercoren Gode zeere ende om zinen wille Gaefsi aelmoesene lude ende stille		1 4
28	Dese twee waren onnoesel zeere Die viant wart huten keere Om haer aelmoessene om haer duecht Die zij daden met goeder vruecht		 8
32	Ende peinsde hoe hise mochte bedrieghen Ende versciep hem sonder lieghen Ghelijc eenen messagier Ende quam loepende wel schier		 12
36	Daer die goede onnoesel man Sijn lant met ziere pinen wan Ende die goede man die vraghede Den viant wat hi iaghede		 16
40	Achter lande ende zochte Of wat niemaren dat hi brochte Die viant seide haestelike		 20
281ra	Ic comme gheloepen huut hemelrike Ende bringhe eene drouue mare Die mi beuolen es haren thare		 24
4	Te segghene ende te doene becant ¶ Doe sprac de man toten viant Lieue sechse ons dat hu god loene Die viant seide god van den troene		 28
8	Es verslegghen in een gheuecht Ay lacen sprac de man nu secht Wie heeft doot minen heere Dit sprac de man met groeten zeere		 32
12	Die viant sprac met curten woorden Pieter ende pauwels vielen in discoorden Ende vochten ouerdadelike Doe quam onse heere sekerlike		 36
16	Ende ghinc haestelic int ghesceet Daer wart hi van den lieden wreet So gheslegghen ende ghewont Dat hi daer doot bleef ter stont		

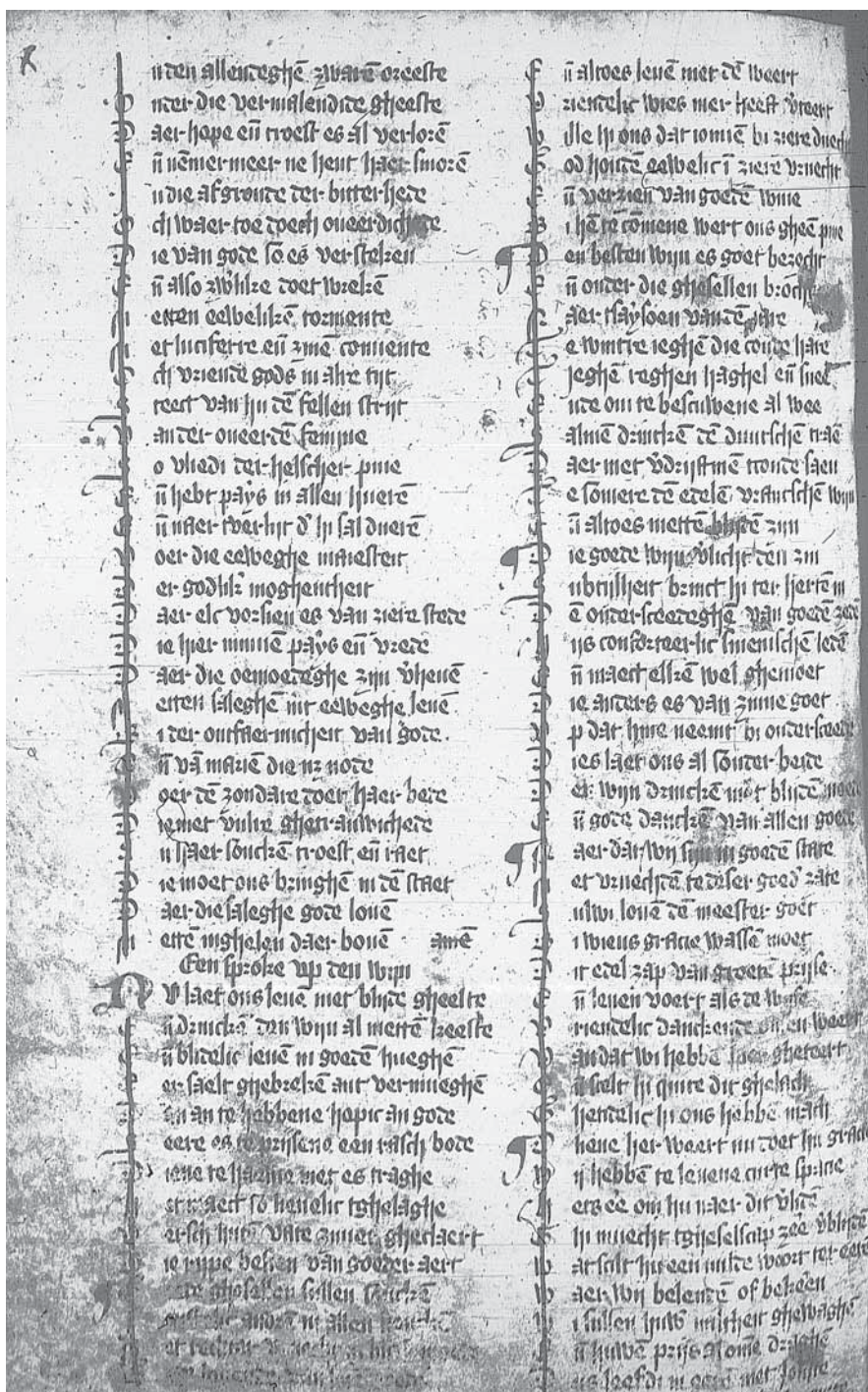
20	Ach lacen sprac de dorpman Wat salic doen nu voort an	40
	Dat ic verloren hebbe minen heere Ende hi wart so huten keere	
24	Dat hi ghinc te zinen wiue Ende seide haer van den ghekiue	44
	Dat in hemelrike es ghesbiet Doe dreefsi beede so zwaer verdriet	
28	Datsi van rauwen waenden steruen Si baden arde menich weruen	48
	Ouer die ziele met groeten weene Ende met goeder herten reene	
32	Gaefsi aelmoessene ouer die ziele Sij wilden datsi vp goede wiele	52
	Pietre ende pauwelse hadden ghebonden Ende al dor steken met diepen wonden	
36	Langhe waersi in dit verdriet ¶ Maer god ne woudse begheuen niet	56
	Hine quam van den hemele saen In een graeu cleet voer den man staen	
40	Ende pieter ende pauwels neuen ziere zijde Onse heere zeide in curten tijde	60
	Ten dorpman die daer stoet Wes niet bedrouft in dinen moet	
281rb	Ic bem ihesus cristus dijn heere Entie hier staen verstaet meere	64
4	Es pieter ende pauwels mede Doe wart die man vor waerhede	
	So gram hi woudse beede slaen Maer ons heeren benaemt zaen	68
8	Ende brochten huter bedwellemthede Ende seide hem die bedrieghelichede	
	Van den viant voeren verclaert Die man was blide ende liep thuus waert	72
12	Ende zeide zinen wiue voort Wat hi ghesien heeft ende ghehoort	
	Si dancten gode met bliden gheeste ende zinne Ende deelden gode van haren ghewinne	76
16	Blidelic om de minne van gode Dus lost god huut alre node	
	Sine vrienden in alre tijt Ghelooft gheheert ghebenedijt	80

20 Moet hi zijn eewelike
Amen secht elkerlike **amen**

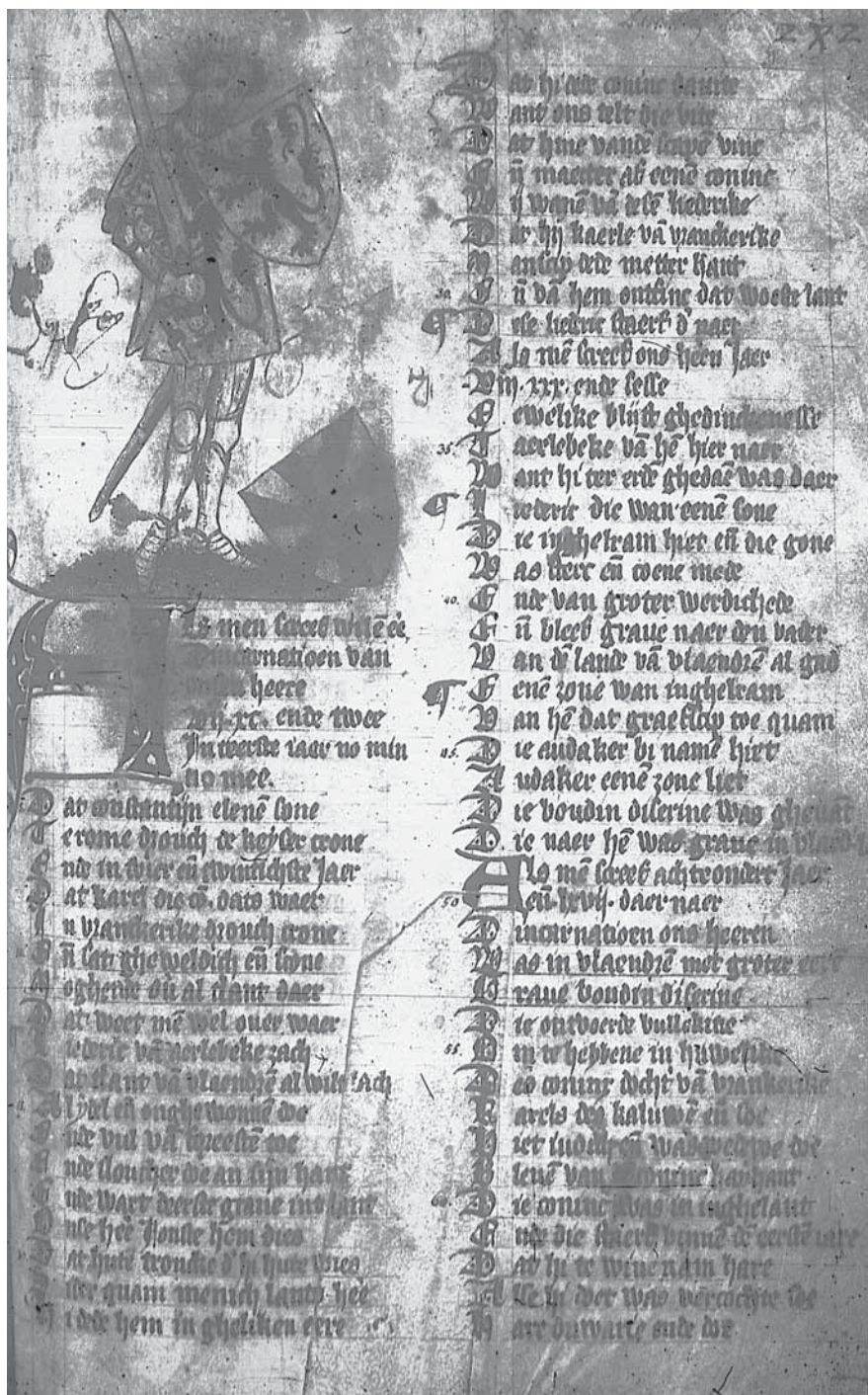
	H VAN HOUERDEN	[V.21]	
	Oueerde es tquaetste venijn		1
24	Ende datter weereit meest doet pijn		
	Ende niemen ne wil bekinnen		
	Dhoueerde van zinen zinnen		4
	Ende dhoueerdeghe stinckende mes		
28	Dinct dat alre eeren weert es		
	Ende niement zijns ghelike		
	Also wel de aerme als de rike		8
	Houerde comt huut verwaenden moede		
32	Ende berrent altoes ghelijc den gloede		
	Lucifer in den hemele began		
	Ieghen gode te makene ghespan		12
	Ende verhief hem met ouerden		
36	Dies wart hi met groeter onweerden		
	Gheworpen in der hellen slijc		
	Daer hi verwacht eenpaerlijc		16
	Dhouerdeghe ombekende moede		
40	Die met hem onder der duuele roede		
	Naer haer verlijt moeten bliuen		
	Eewelike metten keitiuen		20
281va	In den allendeghen zwaren oreeste		
	Onder die vermalendide gheeste		
	Daer hope ende troest es al verloren		
4	Ende nemmermeer ne hent haer smoren		24
	In die afgronde der bitterhede		
	Och waer toe doech ouerdichede		
	Die van gode so es versteken		
8	Ende also zwaerlike doet wreken		28
	Metten eeweliken tormente		
	Met luciferre ende zinen conuente		
	Och vriende gods in alre tijt		
12	Steect van hu den fellen strijt		32
	Van der ouerden fenijne		
	So vliedi der helscher pine		

16	Ende hebt pays in allen hueren Ende naer tverlijt daer hi sal dueren Voer die eeweghe maiesteit Der godliker moghentheit Daer elc vorsien es van ziere stede	36
20	Die hier minnen pays ende vrede Daer die oemoedeghe zijn verheuen Metten saleghen int eeweghe leuen Bi der ontfaermicheit van gode	40
24	Ende van marien die niet node Voer den zondare doet haer bede Die met vulre ghetrauwichede An haer soucken troest ende raet	44
28	Die moet ons bringhen in den staet Daer die saleghe gode louen Metten inghelen daer bouen amen	48
32	EEN SPROKE VP DEN WIJN NV laet ons leuen met blijden gheeste Ende drincken den wijn al metten keeste Ende blidelic leuen in goeden hueghen Eer saelt ghebreken ant vermueghen	1 4
36	Dan an te hebbene hopic an gode Seere es te prijsene een rasch bode Diene te haelne niet es traghe Het maect so lieuelic tghelaghe	8
40	Versch huten vate zuuer gheclaert Die rijpe besien van goeder aert ¶ G[oe]de ghesellen sullen soucken I[on]stelic andren in allen houcken	12
44	Met rechter vruecht in bli[de]n moede G[od]e louende van sinen [g]oede	
281vb	Ende altoes leuen met den weert Vriendelic wies mer heeft verteert Wille hi ons dat ionnen bi ziere duecht	16
4	God houden eewelic in ziere vruecht Ende verzien van goeden wine Bi hem te commene wert ons gheen pine	20

8	¶ Den besten wijn es goet bezocht Ende onder die ghesellen brocht Naer tsaysoen van den iare Te wintre ieghen die coude hare Tjeghen reghen haghel ende snee	24
12	Ende om te bescuwene al wee Salmen drincken den duutschen traen Daer met verdrijftmen tcoude saen Te somere den edelen vranschen wijn	28
16	Ende altoes metten blijden zijn ¶ Die goede wijn verlicht den zin Subtjlheit brinct hi ter herten in Den ondersceedeghen van goeden zeden	32
20	Hijs conforteerlic smeinschen leden Ende maect elken wel ghemoet Die anders es van zinne goet Vp dat hine neemt bi ondersceede	36
24	Dies laet ons al sonder beide Den wijn drincken met blijden moede Ende gode dancken van allen goede ¶ Naer dat wij sijn in goeden state	40
28	Met vruechden te deser goeder zate Sulwi louen den meester goet Bi wiens gracie wassen moet Dit edel zap van groeten prijse	44
32	Ende leuen voert als de wijse Vriendelic danckende onsen weert Van dat wi hebben hier gheteert Ende scelt hi quite dit ghelach	48
36	Ghetidelic hi ons hebben mach ¶ O lieue her weert nu doet hu gracie Wij hebben te leuene curte spacie Hets eere om hu naer dit verliden	52
40	Ghi muecht tgheselschap zeere verblijden Wat scilt hu een milde woort ter eeren Waer wij belenden of bekeeren Wi sullen huwer miltheit ghewaghen	56
44	Ende huwen prijs al omme draghen Dus leefdi in eeren met jolijte [A]dieu wij scelden tghelaghe quite	60

Afb. 26. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.281v (verkleind)

Afb. 27. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.282r (verkleind)

282ra	A	Is men screef wilē eere	[VI.1]	1
		Dincarnatioen van		
4		onsen heere		
		VII ^c XC ende twee		
		In teerste iær no min		
		no mee .		4
		Dat constantijn elenen sone		
8		Te rome drouch de keyser crone		
		Ende in tvier ende twintichste jaer		
		Dat karel die coninc dats waer		8
		In vranckerike drouch crone		
12		Ende sat gheweldich ende scone		
		Moghende ouer al tlant daer		
		Dat weet men wel ouer waer		12
	¶	Liederich van aerlebeke zach		
16		Dat tlant van vlaendren al wilt lach		
		Al ydel ende onghewonnen doe		
		Ende vul van foreesten toe		16
		Ende sloucher doe an sijn hant		
20		Ende wart deerste graue int lant		
		Onse heere jonste hem dies		
		Dat huten troncke daer hi hute wies		20
		Sider quam menich lants heere		
24		Hi dede hem in gheliken eere		
282rb		Dat hi dede coninc dauite		
		Want ons telt die vite		24
		Dat hine vanden scapen vinc		
4		Ende maecter af eenen coninc		
		Wij wanen van desen liederike		
		Dat hij kaerle van vranckerike		28
		Manscip dede metter hant		
8		Ende van hem ontfinc dat woeste lant		
	¶	Dese liederich staerf daer naer		
		Als men screef ons heeren jaer		32
		VIII ^c XXX ende sesse		
12		Eewelike blijft ghedinckenesse		
		Taerlebeke van hem hier naer		
		Want hi ter erden ghedaen was daer		36

	¶ Liederic die wan eenen sone	
16	Die inghelram hiet <i>ende</i> die gone	
	Was sterc <i>ende</i> coene mede	
	Ende van groter werdichede	40
	<i>Ende</i> bleef graue naer den vader	
20	Van den lande <i>van</i> vlaendren al gader	
	¶ Een en zone wan inghelram	
	Van hem dat graefscip toe quam	44
	Die audaker bi namen hiet	
24	Audaker een en zone liet	
	Die boudin diserine was ghenant	
	Die naer hem was graue in <i>vlaender</i> lant	48
28	A Ls men screef achteondert jaer	
	<i>Ende</i> LXVII daer naer	
	Dincarnationen ons heeren	
	Was in vlaendren met groter eeren	52
	Graue boudin diserine	
32	Die ontvoerde vullekine	
	Om te hebbene in huwelike	
	Des coninx dochter <i>van</i> vrankerike	56
	Karels des kaluwen <i>ende</i> soe	
36	Hiet iudich <i>ende</i> was wedewe doe	
	Bleuen van den coninc hayhant	
	Die coninc was in inghelant	60
	Ende die staerf binnen den eersten iare	
40	Dat hi te wiue nam hare	
	Alse hi doet was vercochte soe	
	Hare duwarie <i>ende</i> doe	64
282va	Keerde soe in vrankerike te hant	
	Daer soe haren vader vant	
	Ende diese daer naer wonen dede	
4	Tote senlijs in de stede	68
	¶ Boudin oec die yserine	
	Plach al daer dicwile te sine	
	Daer so woende heymelike	
8	Met haren broeder lodewike	72
	Soe boudin diserine wel bequam	
	Dat hi lodewijcs gheselschap gherne nam	
	Om sine grote vromichede	
12	So dicwile was hi te dier stede	76

	Omtrent die vrouwe dat soe teer tijt	
	Verwandelde haren abijt	
	Ende soe voer wech stillekine	
16	Met boudin den yserine	80
	¶ Alse die coninc dat vernam	
	Hi screef den prelaten dat hi was gram	
	Ende den bisscop van dornike	
20	Ende bat hem dat si ghemeenlike	84
	Vp hem werpen soudē ouer al	
	Alsoe alse sente gregorius beual	
	Die sentencie al sulc was	
24	Alsoe als ict int walsche las	88
	Die wedewen rouede dat hij	
	In verwanessen ware daer bi	
	In deser manieren waren om dit	
28	Boudin verwaten ende iudich	92
	¶ Boudin voer te rome om dat	
	Tote den paus niclaus dien hi bat	
	Dat hi hem van siere mesdaden	
32	Aflaet wilde doen ende ghenaden	96
	Die paus zach ende mercte das	
	Dat hi ionc man ende scone was	
	Ende ten wapenen vrome ende weert	
36	Ende hadde ontfaermenesse te hem wert	100
	Ende sende twee legate om sijn doen	
	Tote den coninc te soissoen	
	Diese wel ontfinc ende deedse daer	
40	Met hem bliuen een stic daer naer	104
	Ende absolueerden den graue doe	
	Ende iudich mede daer toe	
282vb	Ende si scieden naer die dinc	
	Met groter ghiften van den coninc	108
	Ende die coninc die was gram	
4	Wart soe ghepaist dat vul quam	
	Dat huwelic te antsoeren daer naer	
	Bi sinen wille al openbaer	112
	Daer naer alst ons heeren wille was	
8	Die vorseide iudich ghenas	
	Van eenen zone dien hi an haer wan	
	Die graue boudin die edel man	116
	Die men boudin de caluwe hiet	
12	Boudin die yserine hi sciēt	
	Van desen liue daer naer	

	Dat die <i>coninc</i> sijn zweer staerf IIII jaer	120
	In dat incarnatioen dat es waer	
16	Achte ondert neghene <i>ende</i> tachtentich jaer	
	<i>Ende</i> was in die keercke begrauen	
	Te sente bertins met vele hauen	124
	Dese boudin diserine seghet vincent	
20	Die <i>den</i> spieghel <i>van</i> ystorien kent	
	Dat hi die eerste graue was	
	Van vlaendren zijt zeker das	128
	Forestiers hiet hi die andre drie	
24	<i>Ende</i> zeghet sine waren grauen nie	
	Waer de seghet hi sonder blijf	
	Was graue ghemaect an iudich sijn wijf	132
	<i>Desen</i> boudin was ghesent	
28	Van riemen een groet prosent	
	Sente donase dien hi dede	
	Bringhen te brugghe in die stede	136
	<i>Ende</i> dedene legghen in die keercke	
32	Die naer <i>den</i> eersschen gheweerke	
	Ghemaect was onser vrouwen teeren	
	<i>Ende omme</i> dat menne <i>daer</i> soude eeren	140
	Gaf hire toe rente <i>ende</i> goet	
36	Naer dien dat hem ghescepen stoet	
	Dese alse wi hebben verstaen	
	Dede de borch eerst aneuaen	144
	Te brugghe <i>ende</i> began de poert	
40	Omme te weerne der denen moert	
	Hi staerf int carnatioen dats waer	
	VIII ^c <i>ende</i> neghen <i>ende</i> tachtentich jaer	148
283ra	Boudin die caluwe die sone was	
	Boudins yserins als men voren las	
	Huwede <i>ende</i> nam teere bruut	
4	Des <i>coninc</i> ogiers dochter estruut	152
	Van inghelant <i>daer</i> hi an	
	Arnoude den groten wan	
	Hi stichte sente pieters keerke	
8	Van ghent van dieren gheweerke	156
	Die sider soe hout wa dat hi das	

282vb42
283ra9-10

De isolerende punten rond het in Romeinse cijfers geschreven getal zijn rood opgehoogd. wa: Oorspronkelijk is was geschreven; de slotletter is echter of opzettelijk uitgeradeerd, of door onopzettelijke beschadiging van het perkament verdwenen; hi en das in regel 9 zijn uit elkaar geschreven vanwege een (genaaiide) scheur in het perkament. Hetzelfde geldt voor gheheeten en was in regel 10.

	Arnout die houde gheheeten was	
	Ende hi wanre anne dien arnoud	
12	Eenen andren sone hiet alaut	160
	Dese boudin vestede die poort	
	Van brugghe ende haelde als men hoort	
	Die steenen taudenborch ende dat belde	
16	Die coninc hettel met ghewelde	164
	Die borch te brugghe ende tcasteel	
	Maecte zijn vader al gheheel	
	Hi staerf int carnatioen dats waer	
20	ix ^c ende XLVIII jaer	168
	Dese boudin was brocht ter erden	
	Te ghent met groter weerden	
	Tsente pieters vp den berch blandijn	
24	Daer wilde hi begrauen sijn	172
	A lse boudin die caluwe schiet	
	Van desen erdschen liue hi liet	
	Dat graefschip van vlaendren arnoude	
28	Sinen audsten sone ende alaude	176
	Den jonxten liet hi dat graefschip doe	
	Van boenen ende dat lant daer toe	
	Van teerenborch : algader ne waer	
32	Alaut staerf ouer een stic daer naer	180
	Ende sinen broeder quam weder in hant	
	Dat graefschip ende al tlant	
	Dese arnoud hadde een wijf dat was	
36	Des grauen dochter als ic las	184
	Van vermendois daer hi doe an	
	Boudine den ionghen sinen sone wan	
	Dese arnoud hi dede	
40	Der keerken grote houeschede	188
	Ende deedse zeere dien	
	Te sente donaes der canesien	
283rb	Gaf hi ende besette wale	
	Twalef prouenden bi ghetale	192
	Te sente pieters oec te ghent	
4	Meerrede hi de keerke ende oec tcouent	
	Al daer hij begrauen leghet	
	Hi staerf alse men ons seghet	196
	Als men screef ons heeren jaer	

8	IX ^c ende vijftich dats waer Sesse ende veertich jaer was hi Graue in vlaendren lesen wi	200
12	B oudin die jonghe arnouds sone Nam een wijf hiet machtilt ende de gon[Was des hertoghen dochter van sassan lant Die bi namen herman was ghenant	204
16	Dese boudin wan an hare Arnoude den jonghen ne ware Dese boudin daer ic af scriue Staerf binnen sijns vader liue	208
20	Vp den eersten dach van den iare Van den sporkle ende daer nare Was hi ghedaen met groter weerde Tsente bertins in der eerde	212
24	Ende machtilt die zijn wijf was Daer men hier te voren af las Nam te manne naer dien tijt Van esselen den hertoghe godefrijt	216
28	Dese boudin staerf dats waer Als men screef IX ^c jaer Ende vijftich ende zeuene Ende was begraue naer desen leuene	220
32	Te sente bertins daer hi dede Menighe caritatchedede A rnoud de jonghe huwede danne An een edel wijf hiet susanne	224
36	Berengiers dochter des vrien Des conincx van lombardien Daer hi den graue boudine an Die men hiet scoenbart wan	228
40	Alse arnoud de ionghe bleef doet Was hi begraue met eeren groet In sente pieters keerke te blandijn Die ghesticht hadde douder vader zijn	232
283va	Dese arnoud staerf dat es waer Als men screef ons heeren jaer IX ^c ende achte ende tachtentich	

283rb8

De isolerende punten rond het in Romeinse cijfers geschreven getal zijn rood opgehoogd.

283rb12

Door het afsnijden van het blad is het einde van de regel verdwenen.

283rb32

caritatchedede: chede is door de teksthand op rasuur geschreven.

283va3

De isolerende punten rond het in Romeinse cijfers geschreven getal zijn rood opgehoogd.

4	<i>Ende</i> liet sinen sone in vlaendren machtich Die XLVII jaer naer dat Graue in vlaendren naer hem sat <i>Ende</i> hi hadde XXI jaer	236
8	Selue graue ghewesen daer D Ese boudin scone baert Was een scone man <i>ende</i> vermaert Wel gheschepen alte zamen	240
12	<i>Ende</i> harde groet van lachamen <i>Ende</i> harde steerc van liue Dese boudin nam te wiue Eene ogiene <i>daer</i> ic af las	244
16	Die sgrauen ghiselbrecht dochter was Van lucenborch <i>ende</i> soe Hadde vier broeders groet doe Den bisscop van mes ambroene	248
20	Feldry den hertoghe coene Van loreyne <i>ende</i> heynrike Van beyeren den hertoghe rike <i>Ende</i> diederic die te dien tiden was	252
24	Graue van lucenborch als ic las Boudin scone baert <i>daer</i> ic af scriue Wan an desen edelen wiue Eenen sone dien hi naer hem liet tlant	256
28	Die boudin van risele was ghenant Die bi ziere goeder manieren Bi toenamen hiet goedertiere Om sine doghet <i>ende</i> oec mede	260
32	Stichte hi risele die stede Dese boudin metten baerde Die zeere vromich was ten zweerde Staerf als men screef M jaer <i>ende</i> viue	264
36	<i>Ende</i> XXX naer desen liue Soe moeste hi begrauen zijn Te ghent vp den berch blandijn B oudin van risele was vroet	268
40	Machtich steerc <i>ende</i> wel ghemoet <i>Ende</i> wijs <i>ende</i> wel beraden Van goeden werken van goeden daden	272
283vb	Hi nam te wiue in huwelike Des goets conincx dochter van vranckerike Robbrechts die van groeter clergien	276
4	Vroet was <i>ende</i> van philosophien	

	Ende die hadde hi gheleert	
	Van den philosophe ghilbeert	280
	Hi maecte oec sancti spiritus	
8	Eene sequencie begint aldus	
	Ende een respons dat beghint judea	
	Ende iherusalem ende o constancia	284
	Martirum ende oec concede	
12	Ende andre dinghen vele mede	
	Goet te hoerne ende bequame	
	Adele was der dochter name	288
	Des conincx robbrechts als ic las	
16	Hi hadde een wijf die gheheeten was	
	Constancie ende haer vader	
	Was graue van prouencen al gader	292
	Hi wan an haer hughen den coninc	
20	Die alse hi was een jonghelinc	
	Om sine groete soenhede	
	Ende om sine goede zede	296
	Gheheeten was zonderlinghe	
24	De bloume alre ionghelinghe	
	Ende hi wan an hare echt	
	Den hertoghe van bourgoingen robbrecht	300
	Ende heinricke die daer naer	
28	Coninc was van den rike daer	
	Ende dese adele mede	
	Die was in vlaendren graefnede	304
	Die boudin die goedertiere	
32	Te wiue nam in dier maniere	
	Dat men hier voren ghescreuen mach zien	
	Ende hi wan an hare na dien	308
	Twe sonen daer af hiet die een	
36	Boudin van mons van den twee	
	Ende dander de vriese robrecht	
	Ende eene dochter hiet machtilt echt	312
	Daer naer quam die doet heinrike	
40	Die coninc was in vranckerike	
	Die deser adele broeder was	
	Graefnede van vlaendren als men eer las	316
284ra	Die graue boudin haer man	
	Vinc de voochdien an	
	Van philosophe des conincx sone	
4	Van vranckerike tote dat de gone	320
	Quame ter rechter haudde	

	Om dat hi dat lant berechten soude	
	Doe te dien tiden <i>ende</i> den <i>coninc</i> mede	
8	Dat hi wel <i>ende</i> coenlijc dede	324
	<i>Ende</i> die <i>princen</i> <i>ende</i> die baroene	
	Swoeren hem te sine in dien doene	
	Onderoerich sonder plechte	
12	<i>Ende</i> dat te behoudene tes kints rechte	328
	Oft onse heere wilde sparen	
	Dat het leefde tote sinen jaren	
	<i>Ende</i> storft daer binnen soe saude	
16	Die graue <i>coninc</i> bliuen alsoe haude	332
	Van sijns wijfs haluen namelike	
	Die tien tiden hoer was van dien rike	
¶	Dese boudin van risele dede	
20	Taudenaerde maken binnen der stede	336
	Eenen casteel <i>ende</i> naer dat doen	
	Dede hi breken den casteel van harnoen	
	<i>Ende</i> hi stichte eene abdie daer naer	
24	Van mueneken ter seluer stede al daer	340
	Hi wan vp dat conincrike	
	Van almaengen gheheelike	
	Tlant van brabant tote der denre toe	
28	Doe wan hijt voert doe	344
	Van danen al tote der zee	
	Neder waert gaende no min no mee	
	Vanden almaenschen rike	
32	<i>Ende</i> vlaendren datmen hout van vranckerike	348
¶	Die <i>coninc</i> van almaengen die doe	
	Keyser <i>ende</i> coninc was toe	
	Quam met eere groter eruaert	
36	Vp den graue boudine te vlaendren waert	352
	Bi sente oemaers te arcke <i>ende</i> waende daer	
	In vlaendren doe varen : ne waer	
	Die graue hadder doe ieghen	
40	Sulcke tune <i>ende</i> dike gheslegghen	356
	Al dat lant al duere <i>ende</i> thuere	
	Dat die keyser moeste tier huere	
284rb	Weder keeren als die hem doe	
	Ouer niet ghepijnt hadde <i>ende</i> daer toe	360
	Volghede hem naer die graue	
4	<i>Ende</i> bernede hem zijn palais aue	
	Te niemagghen dat rikelic was	
	Die keyser was tompayse das	364

	<i>Ende</i> quam weder vp vlaendren daer naer	
8	Met eere wel ouer VII jaer	
	<i>Ende</i> quam tote dornicke toe	
	Daer hi vinc eenen ruddere doe	368
	Die bi namen hiet mijn heere auel	
12	<i>Ende</i> andre edele liede een deel	
	Ne waer ieghen hem <i>ende</i> zijn heere	
	Ne quam niemen van vlaendren <i>ter weere</i>	372
	<i>Ende</i> goede liede spraken om pais van haren za[k	373-374
16	<i>Ende</i> spraken soe verre daer toe	
	Dat die keyser hem weder gaf doe	376
	Sine gheuane <i>ende</i> brabant	
	<i>Ende</i> hi gaf hem mede dat lant	
20	Van vierambochten <i>ende</i> die graue	
	Dancte den keyser daer aue	380
	Sider dat dit dicht ghemaect was	
	Vant ic eenen bouc daer ic in las	
24	Van desen graue ghescreuen	
	Dat mi dochte quaet achter bleuen	384
	Dats van dat hi stichten dede	
	Den casteel van risele mede	
28	Die keerke tsente pieters hi oec began	
	<i>Ende</i> men screef als hi dat vinc an	388
	Dusentich <i>ende</i> viue <i>ende</i> vijftich ier	
	Hi sette XL canuencke al daer	
32	<i>Ende</i> ordeneerde dat van desen	
	De x papen souden wesen	392
	Daer twee af waren bisscopp die een	
	Van dornicke <i>ende</i> dander van den tween	
36	Te noyoen <i>ende</i> hi sette mede	
	Tiene diakene ter seluer stede	396
	<i>Ende</i> tiene subdiakene daer naer	
	<i>Ende</i> tiene acolite <i>ende</i> daer	
40	Was ghesticht risele de poert	
	Die eer doolde weder <i>ende</i> voert	400
	Van steden te steden eer soe	
284va	Hebbelike stede vant daer toe	
	Alse de graue goeden soude	
	Sente pieters keerke hine woude	404
4	Hare niet gheuen te dier hueren	

	Van sijns selues taefle bi auentueren	
	Of sine nacomende hare	
	Dat mochten willen nemen daer nare	408
8	Om dat het zijn hadde ghewesen	
	Ende dat die keerke bi desen	
	Scade mochte hebben ende zwaereden	
	Naer sijn lijf ne waer hi dede	412
12	Alsoe die de keerke hadde lief	
	Met ghelde dat hi in sine hant hief	
	Van sinen lieden dat hi mochte	
	Verteeren of hem goet dochte	416
16	Rente beiaghen ende lant	
	Dat hi al drouch in des conincx hant	
	Dat hi om die meerre sekerhede	
	Hare van den coninc ontfien dede	420
20	Om dat die van der keerken souden	
	Te vyliker moghen houden	
	Ende hi beiaghede hem lieden van dier dinc	
	Eene preuilegie van den coninc	424
24	Dat soe wie die daernaer mesdade	
	Der keerken ofte dade scade	
	Dat hi der keerken daer ouer soude	
	Gheuen hondert maerc van goude	428
28	Ende hi soude moeten vallen nochtan	
	Daer omme in des conincx ban	
	Alsoe hi de keerke van al dien	
	Datter toe behoerde hadde versien	432
32	In zekeren renten ende in scoenen	
	Dede hi zweeren den personen	
	Die hire hadde ghecoren toe	
	Dat si souden spade ende vroe	436
36	Naer hare macht lesen ende singhen	
	Ende verdienen hare neeringhen	
	Neerenstelike ende dat si souden	
	Dat recht van harer keerken houden	440
40	Die goede man die dus vorsienlike	
	Dit ghedaen hadde ende salichlike	
	Alsoe die omme die quaet hede hadde vaer	
284vb	Van den sinen die souden sijn naer	444
	Wilde de canuencke prouuen	
	Hoe si hem als hem soude behouuen	
4	Ende harer keerken goet bescermen souden	
	Ieghen die ghene diet hem nemen woude	448

	Soe dat hi dede hemlieden	
	Onrecht doen ende mesbieden	
8	Met sinen cnapen die daer quamen	
	In haer goet ende hem dat namen	452
	Die caneuncke daer nare	
	Als si des worden gheware	
12	Dat hem sulc onrecht was ghedaen	
	Si verwieten de ghene saen	456
	Die vp hem alsoe waren comen	
	Ende haer goet hadden ghenomen	
16	Alse die knapen dat ghesaghen	
	Si voerens den graue claghen	460
	Die hem veinsde alse hijt horde	
	Ende sprac dreeghelike woerde	
20	Ten caneuncken sonder sparen	
	Ende beual hem dat zij souden varen	464
	In der caneuncken goet weder	
	Ende keeren dat vp dat neder	
24	Ne maer dat si niet an hare lechamen	
	Hant daden noch daer an quamen	468
	Alsoe lief als si hadden doe	
	Haer lijf ende haer goet toe	
28	Die knapen keerden ende daden	
	Den caneuncken ander waerf scaden	472
	Ende die caneuncke dadense doe	
	Openbare verwaten emmer toe	
32	Daer naer quam die graue teenre stonde	
	Te risele ende alst verstonden	476
	Die caneuncke si ghinghen	
	Tote den graue in der meeninghen	
36	Ouer een ghedraghen waert dat zake	
	Dat die graue an hem trake	480
	Sier knapen ouerdaden	
	Die hem ghedaen hadden scaden	
40	Ende hi dat niet keeren woude	
	Dat menne dan verwaten soude	484
	Als si quamen daer die graue was	
285ra	Si groettene ende hine achte niet das	
	Ende keerde hem ander sins mettien	
	Als ofte hise niet mochte zien	488
4	Ende andwoerde hem niet een woert	
	Ende hi makede ghelike voert	
	Of hi harde gram vp hem ware	

	<i>Ende</i> seide fierlike daer nare	492
8	Ic hebbe hu <i>van</i> nieute ghemaect rike	
	<i>Ende</i> ghi andelt de mine so <i>on</i> neerlike	
	<i>Ende</i> ghi dor mi niet hebt ghelaten	
	<i>Ende</i> hebt mine boden <i>ver</i> waten	496
12	Om dat si daden dat ic <i>hem</i> hiet	
	Dit en blijft onghewroken niet	
	Dat ghi dit te doene hebt bestaen	
	<i>Ende</i> het es wonder sonder waen	500
16	Dat ic mach ghedoghen dat ghi	
	In deser manieren comt voer mi	
	Ic sal hu ontgoeden al ghemeene	
	In sal hu niet nemen alleene	504
20	Huwe <i>prouenden</i> ne waer ic sal	
	Sonder sparen hu doen <i>veruoeren</i> al	
¶	Alse die caneuncken dat <i>verhoerden</i>	
	Si seiden in ghestader andwoerden	508
24	Heere ghine settet ons niet <i>daer</i> bi	
	Hier caneuncke tsine om dat wi	
	Mesdoen soudent <i>ieghen</i> onsen heere	
	<i>Ende</i> <i>ieghen</i> ons seluen zeere	512
28	<i>Ende</i> dat wi soude laten qualike	
	Dat bederuen <i>ende</i> roekeloeselike	
	Dat ghi ons gaeft vp die salichede	
	<i>Van</i> onser ziele om <i>daer</i> mede	516
32	Te eerne <i>ende</i> te dienne gode	
	<i>Ende</i> wi zwoeren bi huwen ghebode	
	Te haudene ghemeenlike	
	Naer onse macht ghetrauwelike	520
36	<i>Ende</i> naer dat ghi <i>kennet</i> nu	
	Dat bi den ghebode van hu	
	Vp ons es ghedaen dese daet	
	Wi manen hu dat ghijs af gaet	524
40	Dat onse heed <i>ende</i> onse rechte dinghen	
	B[.] huwen toe doene ons niet mach dwinghen	
	Dat wi om huwe <i>verbuernesse</i>	
285rb	Niet en werpen <i>verwanesse</i>	528
	Doe veinsde <i>hem</i> die graue dat hij	
	Harde zeere <i>verbolghen</i> scheen <i>daer</i> bi	
4	Alse die caneunken <i>daer</i> nare	

	An den graue worden gheware	532
	Dat sine niet met maninghen	
	Verwinnen mochten noch met smeekingh[en	
8	Ne maer dat hi <i>emmer</i> wart	
	Te hemlieden wart ylanctsam hart	536
	Si <i>verweten</i> den graue doe	
	Daert vele lieden saghen toe	
12	¶ Doe die graue sach sulke ghestadichede	
	Danckedi <i>daer</i> af <i>daer</i> ter stede	540
	Gode onsen heere als te voren	
	Dat sulke liede hi hadde <i>vercoren</i>	
16	Ende van soe ghestadeghen gheweerke	
	Omme te berechtene sine keerke	544
	Ende viel voer hem lieden vp die knien	
	Ende bad hem ghenade van dien	
20	Dat hi hem lieden hadde mesdaen	
	Hi wilde hem van al in baten staen	548
	Oemoedelike ende si	
	Absolueerdene <i>daer</i> bi	
24	¶ Nu latic dese tale staen	
	Ende wille hu doen <i>verstaen</i>	552
	Hoe die keyser heinric	
	Ende van almaengen de <i>coninc</i> rijc	
28	Met hem groet heere nam	
	Ende quamen verbolghen ende gram	556
	Weder te vlaendren waert	
	Ende wille die keyser vp die vaert	
32	Vp den graue verhalen	
	Dat ghecort sijn sine palen	560
	Hi dede slaen sijn ghetelt	
	Tuschen der denren ende der scelt	
36	Ende alsoe voert mede	
	Al tote ghent der stede	564
	Die graue hadde ghegadert sterke	
	Tusschen sente oemaers ende aerke	
40	Een groet machtich heere	
	Alsoe die hem setten wille ter weere	568
	Ende gheheel dat west lant	
285va	Dat quam met hem al te hant	

	Hi omboed die <i>van</i> ghend haestelike	
	Dat si <i>hem</i> hilden vromelike	572
4	Hi soude <i>hem</i> sciere te hulpen comen	
	Ende doen den keyser achter dromen	
	Te <i>desen</i> tide dat es waer	
	Was sente lieuin openbaer	576
8	Niewinghe worden martelare	
	Die keyser hi wart des gheware	
	Ende gheboed <i>sinen</i> lieden	
	Om die mirac ~~len~~ die gheschieden	580
12	Al daer ter stede tote hautem	
	Dat si sauden voeren met hem	
	Sente lieuine <i>den</i> helighen sant	
	Doe wart ghinder groet gheprant	584
16	Maer elc diere de hant an slouch	
	Hi hadder af groet ongheuouch	
	Want haer haermen bleuen staende al stijf	
	Doe riepen si alle man <i>ende</i> wijf	588
20	Vp den groeten heere sente lieuine	
	Ende knielden neder voer sine scrine	
	Ende baden <i>hem</i> ter seluer stonden	
	Met goeder herten <i>ende</i> met monde	592
24	Dat hi <i>hem</i> in hare lede	
	Verleende bate <i>ende</i> ghesondichede	
	Si wilden <i>hem</i> voert meere	
	Doen werdicheit <i>ende</i> eere	596
28	Ende laten <i>sinen</i> lechame daer	
	Doe sach men <i>daer</i> al openbaer	
	Dat si doe ter seluer stont	
	In haer lede worden ghesont	600
32	Om dese miracle den keyser dede	
	Sente lieuine eere <i>ende</i> werdichede	
	¶ Binnen <i>desen</i> hebben die <i>van</i> ghent vernomen	
	Dat die graue an es comen	604
36	Met groter here cracht	
	Daer si naer hebben ghewacht	
	Die <i>van</i> brugghe met haren partien	
	Sijn toe <i>commen</i> <i>ende</i> die <i>van</i> den vrien	608
40	Met groter moghenteit	
	Ende hebben de scelde al beleit	
	Die <i>van</i> ghend trocken huter stede	
285vb	Hem volgheden <i>haer</i> castelrien mede	612
	Die borchgraue was <i>haer</i> leets man	

4	Hi verdiende sijn leen daer an Dandere heeren met ghewelde Maecten brugghen ouer de scelde Ende sijn alle ouer comen Alse die keyser dat heeft vernomen	616
8	Doe trac hi haestelike metter vaert Met sinen lieden achter waert Want hem wel dat dochte Dat hijt niet weder staen ne mochte	620
12	Ende hadde groet wonder daer aue Wanen die macht quam den graue Die graue volghede hem ghenendelike Ende sine liede quamen naer vromelike	624
16	Ende soe waer dat die keyser als ic versta Eenen nacht sliep die graue quam na Ende sliep al daer ter seluer stede Hi volghede hem vaste voert mede	628
20	Wreedere danne een leu ende felre Tote in des grauen lant van ghelre In eene stede ende heet niemaghen Daer hebben die vlaminghe gheslaghen	632
24	Beede tenten ende pawelioene Die graue baudin die heelt coene Berende af des keyzers palays Dies scaemde hem de keyser ende hads onpais	636
28	Dat hi aldus verdreuen was Hem dochte in sine herte das Dat hi doe noch nemmermeere Mochte verwinnen die onneere	640
32	Noch oec den groeten lachter Dat hi aldus es ghedaen achter Van eenen ghematen graue Men macher langhe spreken aue	644
36	Ende soe saelt oec waerlike Dat die keyser van den roemschen rike Vanden graue verdreuen was Ic wane men noit so groet wonder sach	648
40	Doe dit die prnchen ane saghen Die daer metten keyser laghen Spraken si ghemeenlike den keyser an	652
286ra	Ende baden ouer den goeden man Van vlaendren den graue Ende dat hi hem vergaue	656

4	Al gader sinen euelen moet Ende seiden heere dit dinct ons goet Ende dat ghijt laet setten in vreden Ende laetter ons dan voert met ghewerden	660
8	Ende laet commen ten payse den edelen man Seker eere ghi doeter wel an Ende vergheuet hem huwen euelen moet Het es hu eerlic ende goet	664
12	Ende laet ons maken dit soendinc Ende ons ghewerden metter dinc Doedijs niet en trauwen Wi duchten het sal hu berauwen	668
16	Wan al en es niet sijn staet Else groet als de huwe dat verstaet Hi es een groet heere nochtan Ende een vailiant edel man	672
20	Ende heere van vele lands Dat machmen hier zien stappans Want hi hier leeght met groten heere Wine hebben der ieghen gheene were	676
24	Want hi heeft beleit dese stede Met al te groeter moghenthede Ghine mocht hem ontvlien in gheere wijs Edel heere wat segghedijs	680
28	Dat wi daer omme pinen eist hu lief Eer hu daer af comt meerre grief Doe andwoerde die keyser fijn Ghi heeren en mach niet beters sijn	684
32	Ic moet ghedoghen al eist mi leet Nu vaert tote den graue ghereet Ende besiet of hi es alsoe beraden Dat hi vallen wille in ghenaden	688
36	Van dat hi heeft mesdaen Ic wilne gheerne ontfaen Ende voert vp hu segghen dan Ic wilre mi wel houden an	692
40	Dit ghenoughde den heeren wel Si saten vp hare paerde snel Ende reden tote den graue saen	
286rb	Daer si wel waren ontfaen Si hebben den graue vertrocken al Al die redene groet ende smal Ghelijc dat hem die keyser loet	696
4		

	Dit dochte <i>den</i> graue wesen goet	700
	Doe vraechden voert die heeren	
	Of hijs <i>hem</i> soude willen bekeeren	
8	Te hemlieden waert <i>ende haer</i> segghen houden	
	Doe andwoerde die graue boudijn	704
	Ia ic gherne in dier manieren	
	Dat ghi sonder langher vieren	
12	Maect eene corte dachuaert	
	<i>Ende</i> mi alsoe <i>daer</i> in bewaert	708
	Dat ic behoude dat mine	
	Anders bestaets gheene pine	
16	<i>Ende</i> hier mede saelt staen in vreden	
	Tote die dachuaert es leden	712
	Voert so segghe ic hu meere	
	Ic houde <i>den</i> keyser wel ouer minen heere	
20	<i>Ende</i> soude <i>hem</i> dienen gherne huter maten	
	Vp dat hi mi <i>dmine</i> wilde laten	716
	<i>Ende</i> dat sal ic behouden vp dat ic can	
	Anders ne bliuix vp gheenen man	
24	Ic wille oec dat dese vrede	
	Niet langher ne haude stede	720
	<i>Dan van</i> eden ouer drie daghe	
	Voert ic hu oec ghewaghe	
28	<i>Ende</i> wille hu te voren legghe	
	Dat ic danne wille hebben mijn segghen	724
	Openbare niet onder dume	
	Eer ic van <i>desen</i> velde rume	
32	<i>Ende</i> secht <i>den</i> keyser van rome	
	Waer hi wille dat ic tote <i>hem</i> come	728
	Ic salre wesen <i>ende</i> mine man	
	Of god wille <i>ende</i> hijs mi jan	
36	¶ Doe ne wilden si <i>daer</i> niet langher daghen	
	<i>Ende</i> trocken weder te niemaghen	732
	<i>Aldaer</i> si <i>den</i> keyser vonden	
	<i>Ende</i> vertrocken <i>hem</i> <i>ende</i> ontbonden	
40	Al dat <i>hem</i> die graue seide	
	<i>Ende</i> dat hi langher gheene beide	736
	Noch verste wilde consenteren	
286va	Dit <i>vertraken</i> <i>hem</i> die heeren	
	Die graue onbiet hu oec mede	
	Dat ghi <i>verkiest</i> eene stede	740
4	Waer ghi wilt <i>buten</i> <i>der</i> stat	
	Oec ombiet hu die graue dat	

	Als ghi stede hebt ghenomen	
	Hi sal <i>daer</i> tote hu comen	744
8	Beede hi <i>ende</i> sine manne	
	Hi wils hebben een hende danne	
	<i>Ende</i> hi wille hu voert meere	
	Hauden ouer sinen gherechten heere	748
12	Vp dat hi mach behouden tsine	
	Anders waert verloren pine	
	Datmen sprake om acoort	
	Noch ombiet hu die graue voort	752
16	Dat hi sijn segghen hebben moet	
	Eer hi <i>nemmermeer</i> eenen voet	
	Vanden velde sceeden sal	
	Hen doe hem ramp <i>ende</i> ongheual	756
20	¶ Doe andwoerde die keyser dan	
	Dits een die orghelieuoste man	
	Daer ic noint of hoerde segghen	
	<i>Ende</i> hoe dar hi mi dit te voren legghen	760
24	Dit wonder ne hoerde nie man	
	Dat men hier mach scauwen an	
	Wat wondere eist al bem ic gram	
	Ic wane men noint en vernam	764
28	Dat een graue eenen keyser verdreef	
	<i>Ende</i> al toe in dat scoenste bleef	
	Alsoe eist nu met mi ghesciet	
	<i>Ende</i> ic ne caent ghebetren niet	768
32	<i>Ende</i> ic hebs scaemte alte groet	
	Dat ic nv duer die noet	
	Moet hier ligghen gheuaen	
	<i>Ende</i> ic niet ne mach ontgaen	772
36	Noch scheeden van der stede hier haue	
	Hine hebs sinen wille de graue	
	¶ Doe andwoerden die heeren vrome	
	<i>Ende</i> seiden edel keyser van rome	776
40	En meslaet hu niet te zeere	
	Wi sullen of godwil tuwer eeren	
	Dit segghen alsoe beleeden	
286vb	Dat ghi van hier sult sceeden	780
	Met paise <i>ende</i> met groten vreden	

4	Soe dat <i>men</i> hu in allen steden Spreken sal eere prijs ende lof Nu hout hu dan ghepait hier of	784
¶	Doe andwoerde de keyser hier aue Nu doet danne comen den graue	
8	Naer dien dat <i>emmer</i> moet sijn Ende maecter af eenen fijn	788
	Ic saels mi ghetroesten so ic best can Binnen dien wart omboden die edel man	
12	Ende sine manne voeren met hem algheel Ende van sinen edelen lieden I groet deel	792
	Aldus voeren si alle te samen Tote dat si <i>ter</i> stede quamen	
16	Daer dat parlement soude wesen Doe quam die keyser huut met desen	796
	Met harden menighen oghen man Dien ic ghenomen niet en can	
20	Alsoe hem wel be hoerde toe Dat parlement begonste doe	800
¶	Die keyser was gram ghemoet Die graue ieghen hem ouer stoet	
24	Hi neech den keyser neder waerde Oemoedelike tote bi der aerde	804
	Die keyser die ne achtet niet De graue hem des wel gheliet	
28	Hine was gram noch fel Hi ghetroeste hem alles wel	808
	Vp die hope dat die heeren Hem niet sauden ontkeeren	
32	Van dat hem toe soude behoren Mettien hebben die heeren ghecoren	812
	Van des grauen side heeren fijn Die met hem ouer den raet soudent sijn	
36	Aldus hebben die heeren wel gheraect Van beeden partijen haren raet ghemaect	816
	Nu sijn die heeren vele saen Alle te male te rade ghegaen	
40	Die keyser stont daer omme ende suerde Dat die raet soe langhe duerde	820
	Want altoes duchte hi dies Dat wesen soude sijn verlies	
287ra	Ende alst den auonde was ghehende Dat parlement dat nam doe ende	824

4	Eenen vanden heeren gaf men den last Die van sijnre redenen was vast Ende die hadde eene goede faconde	
8	Dat hi de redene alse men waude Ouer hem hallen vertrecken saude ¶ N sijn die heeren van rade comen	828
12	Ende traken daer si hebben vernomen Den keyser ende den graue boudijn Die hare sentencie hebben wouden	832
16	Doe sprac die keyser met staden Ende seide ghi heeren sidi beraden Hi spreke dient gheladen es	836
20	Ende make ons een hende des Doe sprac voren die goede man Die de redene hem nam an	840
24	Hi seide graue boudin ruddere coene Valt te voeten den keyser van roeme Ende bidt hem duer sinen oedmoed	844
28	Dat hi hu vergheue sinen euelen moet Dit suldi doen voren in Dits der heeren segghen int beghin	848
32	Doe andwoerde die edel baroen Ghi heeren dat willic gherne doen Doe viel die graue vele weerde	852
36	Voerdes keyzers voete ter eerde Sinen oedmoet dat hi zochte Die keyser hem dies verdochte	856
40	Dat hi liet den edelen man Ligghen voer sine voete dan Ende en sprac ieghen hem niet	
287rb	Ende alse dat die graue siet Stont hi vp ende seide alte hant Ic ne ligghe hier heden langher int sant	
4	Noc seide die graue die heelt coene Heer keyser wat meendi te doene Wildi niet houden der eeren segghen	860
	Latet ons danne anders belegghen Ende alsoe alst te voren was Ic sal mi wel ghetroesten das	864
	Alse dit die heeren hoerden dan Si spraken doe den keyser an Ende seiden heere keyser edel heere	

	Aldus ne acorderdent wi nemmermeere	868
	Wildi bliuen in huwe harteit	
	Soe waerd verloren aerbeit	
8	Doe sprac die keyser vele zaen	
	Die scaemte heeft mi soe bestaen	872
	Dat icx wat doen ne weet	
	Hebbic mesdaen hets mi leet	
12	Nu secht voert hu segghen dan	
	Doe sprac echt die goede man	876
	Heere die graue bauden	
	Heuet teerst tsegghen wel ghehauden	
16	Nu segghen wi hu voert an	
	Dat ghijt vergheeft den edelen man	880
	Dat hi noint ieghen hu mesdede	
	Oec so segghen wi hu mede	
20	Dat ghi sult doen huwe hant	
	Van den lande dat aelst es ghenant	884
	Ende daer toe mede vander poert	
	Ende van al datter mede toebehoert	
24	Ende hi salre hu af dienen dan	
	Ende werden nv hier hu man	888
	Ende hier af sal hu de baroen	
	Voer de heeren manscip doen	
28	Heer keyser heere ontfatene nv	
	Vriendelike des bidden wi hu	892
	Doe nam die keyser ter seluer stont	
	Den graue ende custene an sinen mont	
32	Doe seiden die heeren tote den graue	
	Edel man nv danct daer haue	896
	Den keyser ende valt hem an den voet	
	Hi heeft hu ghegheuen een scone goet	
36	Doe viel die graue vele soete	
	Neder voer des keyzers voete	900
	Ende dancte sinen gherechten heere	
	Alle duecht ende alle eere	
40	Die hi hem hadde ghedaen	
	Doe dedene die keyser vp staen	904
	Ende also die graue die heelt goed	
287va	Doe voer den keyser stoet	
	Doe besach die keyser an	
	Den graue den edelen man	908
4	Soe waer bi dat hem dochte	
	Dat men niet vinden mochte	

	Rudder in al erderike	
	Die ware sijns ghelike	912
8	Hi peinsde hoe hine hadde <i>verdreuen</i>	
	<i>Ende</i> selue ware int scoenste bleuen	
	Die aenture was wel sijn vrient	
	Maer mi heeft so qualike ghedient	916
12	Ic ne weet wat peinsen meer	
	Al ware mi therte noch alsoe zeer	
	Nochtan moetic alles ghewesen	
	<i>Ende</i> ghetroesten mi in desen	920
16	<i>Ende</i> hebbens goet <i>verdrach</i>	
	Want ict ghebetren niet ne mach	
	Nu ne willic niet meer claghen	
	<i>Ende</i> deser saken niet meer ghewaghen	924
20	<i>Ende</i> wil mi <i>van</i> al setten in vreden	
	<i>Ende</i> desen man <i>van</i> goeden seden	
	Van vlaendren die graue bouden	
	Dat hi sijn lant sal <i>van</i> mi hauden	928
24	<i>Ende</i> sine nacomminghe dies ghelike	
	Sullent hauden <i>van</i> den roemschen rike	
	<i>Ende</i> hier met willic mi ghepait hauden	
	Doe besach die keyser den graue bouden	932
28	So dat hi <i>hem</i> alte wel bequam	
	Bider hant dat hine nam	
	Hi seide heer graue nv sidi mijn man	
	Ghi hout <i>van</i> mi dies ic hu wel jan	936
32	Scone goet <i>ende</i> een groet lant	
	<i>Ende</i> om dat ghi sijt also faeliant	
	<i>Ende</i> ghi ghedaen hebt die meeste vromichede	
	Die noint man dede in kerstinede	940
36	So willic huus te bet achten	
	Ic gheue hu mede de vierambachten	
	<i>Ende</i> walcheren dats noch mee	
	Dat ghelegghen es vp de zee	944
40	<i>Ende</i> hi gaf <i>hem</i> met tier stede	
	Alle die manscepe mede	
	Diere behoren toe Die heeren spraken doe	947-948
287vb	Toten graue <i>ende</i> seiden edel man	
	Valt den keyser te voete dan	
	<i>Ende</i> danct <i>hem</i> van der ghiften scone	

4	Ende ontfaet van der keyser crone Nu wertter mede af sijn man Ende dienter hem af nv voert an Edel ruddere ende vrome	952
8	Nu heeft hu die keyser van rome Grotelike ende wel vorsien Daer die graue lach ouer sine knien Dede hine te hant vp staen	956
12	Daer wart die manscip ghedaen Met handen ende met monde beede Aldus waren versoent die veeden Die een stictijs hadden ghestaen	960
16	Die graue nam orlof saen Ane den keyser sinen heere Ende gheloofde hem voert meere Te dienne ghetrauwelike	964
20	Ende sine nacommers des ghelike Aldus si doe van danen scieden Die graue voer tote sinen lieden Die huter maten blide waren	968
24	Dat die graue alsoe hadde gheuaren Die keyser nam doe sine vaert Met sinen lieden te cuelne waert Doe brac vp met groten gheere	972
28	Altemale dat vlaemsche here Ende trocken doe van voer die stede En oec soe voer die graue mede Met sinen lieden te vlaendren waert	976
32	Die blide waren van der vaert Dat soe alsoe was vergaen Si danckes sonder waen Gode onsen heere van hemelrike	980
36	Ende die van vlaendren ghemeenlike Hadden bliscap groet daer haue Om dat commen was die graue Weluarende ghesont ende vro	984
40	Ende sine liede met also Alst zekerlike wel recht was Ic wane wel dat men noint ne las	988
288ra	Dat noint was deghe so vrome Dat hi den keyser van rome Alsoe verre hute sinen lande dreef	992
4	Ende altoes int scoenste bleef	

	Alse dede dese graue bauden	
	Ende heeft sijn recht behouden	996
	Ieghen den keyser den roemschen heere	
8	Men salre af spreken <i>emmermeere</i>	
	¶ Dese boudin dese edel graue	
	Daer wi nv spreken aue	1000
	Dede in waren saken	
12	Den casteel te risele maken	
	Ende stichten van sconen gheweerke	
	Tsente pieters eene keerke	1004
	Ende alse hi die keerke wien dede	
16	Dede hi bringhen tote dier stede	
	Alle die helighe lachamen	
	Van alle den lande te samen	1008
	Ende hi gaf hem alle die steden toe	
20	Daer si hare tenten sloughen doe	
	Om dat si haer vry eyghin	
	Naer dien tiden sauden sijn	1012
	Ende hi was in die keerke al daer	
24	Ter erden ghedaen als hi staerf daer naer	
	Ende hi staerf dats openbaer	
	Als men screef ons heeren jaer	1016
	Dusentich tseuentich ende seuene	
28	In hope van langhen leuene	
	Dese baudin ende adele de vrye	
	Maecten te risele de kanesie	1020
	Ende taerlebeke seecht men mie	
32	Daer ligghen deerste grauen drie	
	Ende te meesine in die keerke mede	
	Daer leecht adele tier stede	1024
36	A L was adele die graefnede	
	Sonder man : sone was niet sonder rijchede	
	Niet bedi soe hadde cleene	
	Ghenouchte daer in ofte ne gheene	1028
	Want soe leefde ghelijc of soe	
40	Doet ware onder nonnen doe	
	Te meesine ende soe lach	
	In bedinghen nacht ende dach	1032
288rb	In eene abdie die soe	
	Hadde doen maken daer toe	
	Ende soe vaste ende pijnde hare	
4	Om ons heeren minne ende daer nare	1036
	Dede soe in corten daghen	

	Te haren bouf berechten eenen waghen	
	Wel verdect ende wel beslegghen	
8	Ieghen den wint ende ieghen den reghen	1040
	Ende omme dat hare goede oufeninghe	
	Ende hare deuote bedinghe	
	Niet en souden sijn belet	
12	Ende soe dede hare der met	1044
	Te rome voeren in die stat	
	Cortelinghe na dat	
	Daer soe so soe deuotelijchst mochte	
16	Sente pietren ende sente pauwelse versochte	1048
	Ende andre sante : ende soe	
	Ontfinc die benedictie doe	
	Van den paeus ende die cleeddese daer	
20	Met wedewen abite ende daer naer	1052
	Keerde soe in vlaendren weder	
	Ende leide haer hoeft neder	
	Ende staerf ende soe wart begrauen	
24	Te meesine met groter hauen	1056
	Ende soe liet naer hare twee sonen doe	
	Boudine robberechte : ende daer toe	
	Machtilden harer dochter mede	
28	Die an willemme huwelic dede	1060
	Die graue normendien was	
	Die doet slouch als ict las	
	Den coninc edewaerde van inghelant	
32	Ende slouch met crachte an tlant sine hant	1064
	Ende aneuerdet al te hant	
	Ende wart prince ghenant	
	Van tween landen ende naer dat	
36	Hi in die eene side sat	1068
	Van sinen seghele in dier ghebare	
	Als of hi een graue ware	
	Ende hi sat anden andren cant	
40	Met eenen sepre in de hant	1072
	Vp een sittin rikelike	
	Eens ghecroens conincx ghelike	
288va	Dese willem wan an machtilden	
	Sijn wijf alsoe als god wilde	1076
	Drie sonen daer deen af was willem	
4	Die dat coninc rike hilt naer hem	
	Die andre was robbrecht dien hi gaf	
	Normendien ende maectene heere daer af	1080

8	Die ouer zee ende daer men wan iherusalem Ende voer anciochen wel prouuede hem Die derde was heinric die intbeghin Niet ne hadde no meer no min	1084
12	Ende naer des vaders doet I simpel rudder was Ne waer hem gheuiel naer dat ic las Eene wonderlike aenture Daer naer want vp eene hure	1088
16	Daer die coninc sijn broeder plach Der jacht : om wilt te vane hi sach Eenen hert voer hem liden daer Ende dat was in dat tiende jaer	1092
20	Van sinen rike ende hi seide Tote eenen rudder sonder beide Dat hi den hert scieten saude Ende hi scoet alsoe haude	1096
24	Ende hadde sulcke aentuere Dat hi den coninc scoet al duere Alsoe als hi naer den hert scoet Ende teerst dat die coninc alsoe was doet	1100
28	Heinric daer ic eerst af sprac slouch hant An dat coninc rike alte hant Ende alse robberecht dat vernam Sijn broeder ende hi daer ieghen quam	1104
32	Ende dat wederstaen wille dor das Dat hi die oudste broeder was Ende recht hoir van den lande Heinric vergaderde te hande	1108
36	Groet volc van den lande Ende voer ter zee ghereet vechten Ieghen sinen broeder robberechte Dien hi vinc ende voerdene te hant	1112
40	Van danen gheuaen in inghelant Daer hine al sijn leuen helt In eenen casteel met ghewelt Besloten daer hi hem al sijn leuen	1116
288vb	Al sine behoufte dede gheuen Ghelijc hem seluen gheheelike Aldus hilt heinric dat coninc rike Van alte male inghelant doe	1120
4	Ende tgraefscip van noermandien toe Ende drouch al sulken zeghel mede Als sijn vader wilen dede	

8	Hi nam des conincx dochter te wiue Van scollant <i>ende</i> an haren liue Wan hi in huweleke <i>daer</i> naer Twee sonen <i>ende</i> eene dochter ne waer	1124
12	Die twee sonen <i>ende</i> <i>daer</i> toe mee Met vele lieden <i>verdronken</i> vp de zee <i>Ende</i> <i>verdronken</i> in eene vaert Van normandien tinghelant waert	1128
16	Ne waer die <i>coninc</i> hi dede Siere dochter met groeter rijchede Huwen wel <i>ende</i> eerlike An den keyser van rome heynrike	1132
20	<i>Daer</i> die feeste was ghehouden of Te ludeke <i>ende</i> groet hof <i>Ende</i> hi haddere een kint bi ne ware Het staerf onlanghe <i>daer</i> nare	1136
24	Alse die keyser sciet van desen liue Namse de graue van aniou te wiue Die an hare den edelen <i>coninc</i> wan Heinricke den edelen man	1140
28	Den <i>coninc</i> van inghelant den goeden Aldus lietix mi beuroeden Nu sullen wi te spreken bestaen Van den tween ghebroeder sonder waen	1144
32	Die boudin van risele wan als ic las An adelen die sijn wijf was Boudine <i>ende</i> robbrecht de vriese Die <i>daer</i> naer ruddere was van kiese	1148
36	B Omdin die bomdins sone was Van risele also ict las Was vp ghehauden eerlike Onder den keyser heinrike	1152
40	In die keyserlike sale <i>Ende</i> bouen hem allen te male Gheheert die van siere haude waren	1156
289ra	<i>Ende</i> bouen hem allen van skeysers scaren Hi was ghemint van hem allen gader Want hi was recht der aermer vader	1160
4	<i>Ende</i> weesen <i>ende</i> in al sinen doene Exemplare van religioene Daer menne onder muenke sach	1164
8	Hi was besceeremere nacht <i>ende</i> dach <i>Ende</i> sceerem scilt : in haren	

	Noeden die in pinen waren	
	Hi was rikelic in cleedinghen	1168
	Alse prince ende in hebbinghen	
12	Maer in sijnre herten bekeeren	
	Was hi vanden aermen ons heeren	
	Met herten ende met lechamen talr stont	1172
	Ten woerden die men las ende sanc dan	
16	Ne sprac hi ieghen wijf noch ieghen man	
	Noch ne hilt tale ne gheene	
	Dan ieghen gode alleene	1176
	Ende als hi binnen der messen was	
20	So plach hi van costumen das	
	Dat hi hadde hem besiden	
	Darme ouer hem biddende tien tide	1180
	Dien hi sine aelmoesene gaf	
24	Naer die offrande daer af	
	Ende hi dede hem dicwile weten	
	Dat sij in sijn hof quamen eten	1184
	Ende alse die tiden diere waren	
28	Dede hi deelen sonder sparen	
	Den aermen mildelike	
	Van sinen goede ende dier ghelike	1188
	Beual hi den abdien toe	
32	Te mildeliker te deelne doe	
	Wildic van al siere doghet spreken	
	Mi soude tijt der toe ghebreken	1192
	Eer icse gheseide ende ghescreuen	
36	Datter gheene achter bleue	
	¶ Dese bomdin viel in qualen groet	
	Daer naer ende in vreesen der doet	1196
	Ende alsoe alse die vader blide	
40	Van dien sone was in dien tide	
	Dat hi gans was ende ghesont	
	Alsoe was hi drouue om hem tier stont	1200
289rb	Dat hi van groeter siecheden qual	
	Ende dat hof was verdrouft al	
	Om des vader droufhede	
4	Ende om des soens siechede	1204
	Ne maer die heere van hemelrike	
	Visenteerde vriendelike	

8	Den siecken met twee maertelaren Die hem quamen openbaren Den siecken ende troesten ten bedde sijn Sente pieter ende sente marselij Die tote hem seiden te dien stonden	1208
12	Du suls van dijnre onghesonden Wel moghen ghenesen wiltuut doen Verniewe die abdie van annoen Ende die stede ende dien quaden man vijnri	1212
16	Dier in es : daer toe dwinghen dat hi Die stede rume ende nemmermeere Weder te dier stede ne keere Die wijnri hi woende daer doe	1216
20	Ende hadde daer eenen casteel daer toe Vul van duwieren ende van rijcheden Ende was eene gheesele tier stede Alle die liede van den lande	1220
24	Daden beden menigherande An gode om ghenadichede Van pinen die men hem dede ¶ Het gheuiel onlanghe naer dat	1224
28	Dat sijn vader al drouue voer hem sat Die eene ghewiede keerse doe In die hant hadde daer toe Dat hise den sone saude gheuen	1228
32	Die ghelijc was om te latene dleuen Die sone ontete de oghen sijn Die langhe gheloken hadden ghesijn Bi sijnre zwarer onghesonde	1232
36	Ende hi ontete te dier stonde Den mont ende sprac met pinen ten vader Hi saude noch ghenesen al gader Wilde hem de vader gheuen annoen	1236
40	Ende hi telde hem sijn visioen Dat hi te voren hadde ghesien Die vader nam eene keerse mettien	1240
289va	Al bernende daer hi mede Den sone gaf annoen de stede Voer alle die daer waren doe	1244
4	Ende daer si alle saghen toe	

	Hi verlichte ter seluer stonden	
	Van sijnre goeter onghesonde	1248
	Hi beterde dach na dach	
8	Daer <i>men</i> openbaerlic toe sach	
	Ende hi ghenas alte male	
	Vander siecheit <i>ende</i> van <i>der</i> quale	1252
	Ne waer als hi ghenesen was	
12	Vergat hi alte male das	
	Dat hi te voren hadde ghesien	
	Ende en dede niet <i>van</i> dien	1256
¶	Als hi dies vergheten hadde al gader	
16	Daer naer saude sijn vader	
	Ooest waert varen teere steden	
	Ieghen liede die ieghen <i>hem</i> strede	1260
	Ende hi wart <i>daer</i> ghewont zware	
20	Ende te ghend brocht <i>daer</i> nare	
	Ende <i>daer</i> hi in vreesen <i>der</i> doet was	
	Was <i>hem</i> <i>van</i> eenen vermaent das	1264
	Dat hi <i>van</i> annoen voer dien	
24	Een visioen hadde ghesien	
	So dats <i>hem</i> ghedochte al gader	
	Doe sprac hi so <i>anden</i> vader	1268
	Dat hi wijnri omboet om dat doen	
28	Ende bat <i>hem</i> dat hi <i>den</i> casteel <i>van</i> annoen	
	<i>Hem</i> om eenen <i>andren</i> gaue <i>daer</i>	
	Hi hoerdene ghenouch ne maer	1272
	Hine dede niet dies hi <i>hem</i> bat	
32	Daer naer als die graue sach dat	
	Verbat hi met smeekene das	
	Sinen neue die wijnrijs broeder was	1276
	Ende met beloue dat hire dede af	
36	Dat hi <i>hem</i> <i>den</i> casteel gaf	
	Ende de graue quam met eenen deel	
	Lieden alsoe in <i>den</i> casteel	1280
	Dien hi verberende <i>ende</i> warp <i>ter</i> neder	
40	Ne waer wijnri maectene weder	
	Daer naer met crachte als ic vernam	
	Maer ic ne weet hoe hire toe quam	1284
289vb	Soe dat de ionghe graue hadde <i>verloren</i>	
	Sine pine <i>van</i> te voren	
	Ende ghepijnt ouer niet	
4	Ne waer onse heere diet al <i>versiet</i>	1288
	Halp <i>hem</i> dat hi hadde die stede	

	Bi sente marcellins bede	
	Ende bi sente pieters daer naer	
8	Als ic hu segghen sal al cleer	1292
	Het gheuiel daer naer dat wijnri	
	Eenen rudder met hem hadde dien hi	
	Vp seide ende vp hem wilde doen staen	
12	Dat hi hoerdom hadde ghedaen	1296
	Met sinen wiue dies de goede man	
	Seere loechende dien hijt teech an	
	Ende onboed onschulde van dien	
16	Maer het ne mochte niet gheschien	1300
	Dat hi tontsculden mochte commen doe	
	Wat dat hi boed daer toe	
	Maer wijnri beriep den goeden man	
20	Te campe diere noede quam an	1304
	Te vechtene ieghen sinen heere	
	Ne waer hi boed ende bat zeere	
	Dat hi hem mochte verrechten	
24	Ieghen eenen andren ende vechten	1308
	Dat wijnri niet ghedoeghen waude	
	Dat hi ieghen el hiemennde vechten saude	
	Dan ieghen hem seluen ende hij	
28	Moeste ieghen hem vechten daer bi	1312
	Ende hi slouchene inden campe doet	
	Dies hadde die ionghe graue bliscap groet	
	Ende hi danckes onsen heere	
32	Ende den marteleren zeere	1316
	Ende hi voer in den casteel te hant	
	Selue met ghewapender hant	
	Ende warpse huut cleen ende groet	
36	Alle diere in waren sonder slaen doet	1320
	Ende verberrende hoech ende weder	
	Den casteel hoech ende neder	
	Ende verwandelde die duwieren	
40	Van den casteele in andre manieren	1324
	Want hi stichte een gods huus daer	
	Ende gaf weder den caneuncken daer naer	
290ra	Haer rente ende cochte	
	Waer dat hise vinden mochte	1328
	Ende alse hise hadde al	
4	Wel gheordineert hi beual	
	Dat gods huus eenen helighen man	
	Om abd daer tsine voert an	1332

8	Die bi namen was gheheeten roelant Ende hi omboet drie bisscoppe te hant Die bisscop van camerike liebrecht Was die een : ende die andre echt	1336
12	Was die bisscop rabon van noyoen Ende die derde bisscop in dat doen Was die bisscop van orliens ne waer Hi omboed xv abde daer	1340
16	Ende deder bringhen te samen Van xvi santen de lichamen Daer hi de stede wien dede In sente pieters eere mede	1344
20	Ende sente pauwels die appostelen waren Ende van den helighen martelaren Sente marcellins ende sente pieters toe Liet hi daer de reliquien doe	1348
24	Ende dede maken sonder linghe Groete feeste ter keerken wihinghe ¶ Dese boudin hadde te wiue Ghenomen binnen des vader liue	1352
28	Rikilden die graefnede Van henegauwe om daer mede Te hebbene tgraefscip van henegauwe Dat toebehoerde dier vrouwen	1356
32	Ende soe hadde eer ghehadt te manne Den graue van mons hermanne Daer hare af bleuen was een sone Alsoe die graue sach dat die ghone	1360
36	Simpl was ende hem dochte toe Dat hi ter weerelt niet dochte doe Maecte hine cleerc daer bi Ende dede soe daer naer dat hi	1364
40	Bisscop wart van tsalons ende daer mede Beiaechde hi sine eeruachtichede ¶ Dese boudin wan sonen twee An rikilden sijn wijf no min no mee	1368
290rb	Arnoud was gheheeten die een Ende boudin dander van den tweën Vlaendren was in sinen tiden	
4	Soe wel berecht in allen siden	1372

	Dat niemene cleene noch groet	
	Wapene te draghene hadde noet	
	No niemene loec te diere huere	
8	<i>Van vreesen van dieuen sine duere</i>	1376
	No ne hadde <i>daer</i> ieghen wachte	
	No bi daghe no bi nachte	
	<i>Ende</i> die ghene die hare	
12	Lant herden hare <i>ende</i> thare	1380
	Lieten vp tvelt hare ploughe	
	Hi was soe gherecht <i>ende</i> soe ghenoughe	
	Dattene die lieden hieten alte samen	
16	Boindin die goedertiere bi namen	1384
	Nochtan die bisscop <i>van</i> camerike	
	<i>Ende</i> die <i>van</i> atrecht dier ghelike	
	Verwietene beede dor das	
20	Dat rijchilt sine nichte was	1388
	Ne waer die paus <i>van</i> rome liebaert	
	Die ixde die alsoe ghenoumt wart	
	Sijns wijfs oem absolueerdene <i>daer</i> af	
24	<i>Ende</i> gaf hem beeden orlof	1392
	Dat si mochten te gadre bliuen	
	Sonder ghemeenscap <i>van</i> haren liuen	
	In huweleke beede gader	
28	Desen heleghe vader	1396
	Dochte <i>ende</i> hi wart in vare	
	Om sijn hojr dat si nare	
	Hem niet langhe stont sauden	
32	Dat graefscap beede moghen hauden	1400
	<i>Ende</i> dat bleec snieme want men wel	
	Wart gheware dat alsoe vel	
	Dat lant <i>van</i> vlaendren ne hadde niet	
36	Sulc gheluc dat hem onse heere liet	1404
	Dien goeden graue langher dueren	
	Want hi staerf in curter hueren	
	<i>Ende</i> hi was met groeter weerden	
40	Ghedaen te annoen ter erden	1408
	A lse rikilt <i>daer</i> men af sprac hier voren	
290va	Haren weerden man hadde verloren	
	Den goeden graue soe hadde <i>daer</i> naer	
	Menighe pine <i>ende</i> riote zwaer	1412
	Bedi bi harer keytiuicheden	
4	<i>Ende</i> bi arnouds haer soons dulhede	
	Die maer xv jaer was hout	

	Tlant van vlaendren bi harer beeder scaut	1416
	Begonste faelgieren seere	
8	Ende mindren des claechden onsen heere	
	Die vlaminghe van dien verliese	
	Ende oec robbrechte den vriese	1420
	Die des grauen boudins broeder was	
12	Haers heeren alse men hier voren las	
	Dese robbrecht des grauen boudins broedere	
	Was meer ghemint van der moeder	1424
	Dan van den vader die hem ontsach	
16	Dat naer sine doet vp eenighen dach	
	Tusschen sinen sonen mochte ghescien	
	Eenich discoort ende binnen dien	1428
	Drouchi binnen sinen liue in hant	
20	Boudine sinen oudsten sone dat lant	
	Van vlaendren ende brochte tien doene	
	Die manne ende die baroene	1432
	Van den lande dat si hem daden doe	
24	Manscap ende zwoeren hulde doe	
	Ende sinen andren sone mede	
	Robbrechte den vriese so dede	1436
	Hi voer die Mauten helighen zweeren	
28	Te audenaerde dat hi niet deeren	
	Soude sinen broeder naer sijn leuen	
	An tlant dat hi hem hadde ghegheuen	1440
	Als sinen oyre : ende alsoe saen	
32	Als hi den eed hadde ghedaen	
	Voer hi in vrieslant ende dede	
	Huwelic ter seluer stede	1444
	An gheertruden die weduwe was	
36	Van den graue floreins als ict las	
	Die graue was van hollant al gader	
	Ende die hertoghe was haer vader	1448
	Haer man sassen ende soe	
40	Hadde van dien floreinsse doe	
	Eene dochter die sider daer toe quam	
	Dat hare teenen wiue nam	1452
290vb	Als in rechten huweleke	
	Die coninc philips van vranckerike	
	An die vorseide gheertruud wan	

4	Robbrecht die vriese haer man Twee sonen : philips hiet die een Ende die andre van den tween Hiet robbrecht die in vlaendren daer naer	1456
8	Een edel graue was ende voerbaer Ende hi wan twee dochtren an hare Vlaendren was ghepijnt so zware Bi rikilts keytiuichede	1460
12	Ende bi haer soens dulhede Dats hem die van vlaendren bi noden Beclaechden ende senden boden Met lettren van haren verliese	1464
16	Tote robbrecht den vriese Daer si hem te versoukene mede Baden sijns vaders eruachtichede Alse dit die graefnede rikilt verstoet	1468
20	Soe hadde eenen fieren moet Ende die vul van rioten was Soene hadde gheene scaemte das Dat soe derde waerf huwen saude	1472
24	Ende soe bewarp hare alsoe haude In des conincx hoede van vranckerike Ende an sine hulpe dier ghelike Ende nam wille mine scieren	1476
28	Den orguilieussen ende den fiere Graue van normendien teenen man Daer so mede te wederwinne ghewan Die princen ende die baroenen	1480
32	Van vlaendren scum in haren doene A lse robbrecht die vriese die doe In vrieslant woende emmer toe Verstont dat sijn broeder was doet	1484
36	Ende dat men hem van vlaendren omboed Ende van der pijnlichede Die sijns vader wedewe dede Hi quam in vlaendren soe hi eerst mochte	1488
40	Te ghend daer hi rikilden sochte Dat soe hem des lant bederue Liete ane vaen ende sijns vader erue	1492

290vb10

so: De s is over een z geschreven.

290vb25

Tussen In en des bevindt zich op halve regelhoogte de aanzet tot een niet uitgevoerde letter.

290vb28

orguilieussen: De g is in kleinere letter boven het woord geschreven.

291ra	Daer soe dulleke andwoerde toe	
	Ende toechde wel dat soe	1496
	Wijs was ende dat soe hem gheen deel	
4	Vanden lande gaue noch al gheheel	
	Ende gheuielt dats te doene ware	
	Soe soude wel verweeren hare	1500
	Ieghen hem vp welken tiden	
8	Dat hi vp hare wilde striden	
	¶ Alse robbrecht de vriese dat horde	
	Hi balch hem om hare fiere woerde	1504
	Ende voer claghen sinen neue den coninc	
12	Philipse van vranckerike die dinc	
	Ende vander andwoerden die soe hem gaf	
	Die coninc hadde onwerde daer af	1508
	Dat men sinen neue hadde ghedaen	
16	Onrecht ende hi beual hem zaen	
	Dat hi in vlaendren saude varen	
	Ende vergaderen sonder sparen	1512
	Al dat hi vergadren mochte : ende hi	
20	Beloofde hem te stane bi	
	¶ Alse rikilt verstont die dinc	
	Soe corrupeerde den coninc	1516
	Van vranckerike alsoe haude	
24	Met vier dusentich pont van gaude	
	Daer soe hem af doe dede belof	
	Ende hi ghincs den vriese of	1520
	Dat hi hem niet te staden wilde staen	
28	Alsoe hi hem belof hadde ghedaen	
	Ende alse de vriese dat onder vant	
	Hi voer tote sijns wijfs vader te hant	1524
	Den hertoghe van sassen ende daer	
32	Bleef hi een stic daghende daer naer	
	Als aldus dit was die baroene	
	Van vlaendren waren van desen doene	1528
	Drouue en tonghemake	
36	Ende namondelike om die sake	
	Dat rikilt die was des lants vrouwe	
	Dede alden lande soe groeten rauwe	1532
	Beede cleerken ende leeken mede	
40	Met harer groeter pilichede	

	Dat soese met harer ghewelt	
	Reimerde <i>ende</i> roefde om dat ghelt	1536
291rb	Dat soe ghelooft hadde <i>den</i> coninc	
	Doe waren die vlaminghe bi <i>der</i> dinc	
	Soe tonpaise dat si bi noede	
4	In vrieslant senden hare boden	1540
	Tot vriesen dat hi int lant quame	
	<i>Ende</i> ten lande ware name	
	<i>Ende</i> hi ghereedde sine vaert	
8	Alte hant te vlaendren waert	1544
	De wijch van cassele .	
	D Ie vriesen quam in vlaendren te hant	
12	<i>Ende</i> die borchgrauw van cassele die ghenant	
	Was bonefaes hi halp <i>daer</i> toe	
	Dat hi <i>ten</i> castele quam doe	1548
	Van cassele stillekinen	
	Dien <i>daer</i> te voren maecten sine	
16	Vorders vp eenen berch <i>daer</i> ic af las	
	Dat die hoechste berch van vlaendren was	1552
	Daer was een muer soe loech dat <i>men</i> van d[i]	
	<i>Den</i> berch van loedine mochte sien	
20	Alst scoene weder was <i>ende</i> claer	
	Des vriesen vrienden quamen tote hem <i>daer</i>	1556
	Wel ghewapent metten haren	
	Die den casteel daden wel bewaren	
24	Om te behaudene doe	
	Ieghen viande . of siere quamen toe	1560
	¶ Alse rikilt wart gheware das .	
	<i>Ende</i> arnoud haer sone die preus was	
28	Hi beiaghede hulpe te handen	
	An princen van vele landen	1564
	Die si brochten te cassele waert	
	<i>Daer</i> waren met hem in die vaert	
32	Machtighe princen <i>ende</i> coene	
	Hertoghen grauen <i>ende</i> baroene	1568
	<i>Ende</i> borchgrauen met groter eeren	
	Wel gheordineert te doen weere	
36	Artisiene <i>ende</i> camvrisiene	

	Die van mons <i>ende cornisiene</i>	1572
	Va <i>valenchines van oester vant</i>	
	Die van <i>niuele die van brabant</i>	
40	<i>Daer quamen die van sente oemaers doe</i>	
	Die vanden <i>boenen die vanden ghisen toe</i>	1576
	Die van <i>simpol quamen tier stede</i>	
291va	Van <i>betunen van hesdijn mede</i>	
	Van <i>dorlens ende van daubegi</i>	
	Van <i>houdenaerde ende si</i>	1580
4	Van <i>ardennen ende van andre vele poert</i>	
	Menich dorp <i>weder ende voert</i>	
	<i>Daer met here moghendelike</i>	
	Die coninc philips <i>van vranckerike</i>	1584
8	De bisscop <i>van parijs ende de sine</i>	
	<i>Ende die bisscop van loedine</i>	
	<i>Ende de bisscop van beannais toe</i>	
	<i>Daer quamen met groeter macht doe</i>	1588
12	Franchoise <i>normanne poiteuine</i>	
	Bourgoingoene <i>angeuine</i>	
	Van <i>niuers van bours van berry</i>	
	Van <i>thaerters van thens van courbi</i>	1592
16	Van <i>stanpes van orliens die stede</i>	
	<i>Ende van tsanpaengen mede</i>	
	<i>Daer quamen oec te dien doene</i>	
	Die van <i>niele ende die van pieroene</i>	1596
20	Die van <i>sente quintins ende sij</i>	
	Van <i>mont agu ende van couchi</i>	
	Die van <i>senlijs ende andre daer an</i>	
	Die ic niet <i>ghenoumen can</i>	1600
24	Dese <i>ende andre liede toe</i>	
	<i>Quamen onder casselberch doe</i>	
	Omme te <i>sconfierne met gheuechte</i>	
	Den <i>vriese graue robbrechte</i>	1604
28	Die <i>graue robbrecht ne hadde daer</i>	
	Also vele liede <i>niewer naer</i>	
	Maer hi hadde <i>lieden die staerc waren</i>	
	<i>Ende wel consten vechten sonder sparen</i>	1608
32	Hi hadde die <i>van ghend met hem daer</i>	
	Die van <i>viuen ende die van coukelaer</i>	
	Van <i>berghin ende van vorne mede</i>	
	<i>Ende hi hadde die van der stede</i>	1612
36	Van <i>brugghe ende van ypre doe</i>	
	Van <i>roeselaer ende van erdenborch toe</i>	

	<i>Ende die van cassele dese waren</i>	
	<i>In tsgrauen hulpe met haren scaren</i>	1616
40	<i>Wel ghewapent al ghemeene</i>	
	<i>Niet met wapenen alleene</i>	
	<i>Van ysere ghemaect ne waer</i>	
291vb	<i>Van goeden gheloeue claer</i>	1620
	¶ <i>Si daden hute hare linine</i>	
	<i>Cleedre ende daden an wulline</i>	
4	<i>Onder hare wapine ende baden</i>	
	<i>Al cnielende gode ghenaden</i>	1624
	<i>Dat hi hem dat eewelike leuen</i>	
	<i>Naer dit lijf moeste gheuen</i>	
8	<i>Em dat si moesten in dien tiden</i>	
	<i>Met soe cleenre menichte striden</i>	1628
	<i>Gaen ieghen den vranxen coninc</i>	
	<i>Beualen si al hare dinc</i>	
12	<i>Ende al hare saken ghemeenlike</i>	
	<i>Den oghen god van hemelrike</i>	1632
	<i>Die heeren vergaderden daer naer</i>	
	<i>An beeden siden ende daer</i>	
16	<i>Gheuiel soe groete slachtinghe</i>	
	<i>Van sconincx lieden sonderlinghe</i>	1636
	<i>Die inden wijch bleuen doet</i>	
	<i>Dat die erde bleef van bloede roet</i>	
20	<i>Ende dat velt bedect al duere</i>	
	<i>Met doden lieden te dier huere</i>	1640
	R ikilt die graefnede die was	
24	<i>Sake ende ocusoen das</i>	
	<i>Dat die groete slachtinghe gheschiede</i>	
	<i>Daer doet bleuen soe vele liede</i>	1644
	<i>Soe was inden strijt gheuanghen daer</i>	
	<i>Ende in eenen kaerker gheleit daer naer</i>	
28	<i>Ende arnoud haer sone mede</i>	
	<i>Was verslegghen al der stede</i>	1648
	<i>Die soe groet was ende so vromich dat hi</i>	
	<i>Te seerre gheclaeght was daer bi</i>	
32	<i>Ende was te sente oemaers daer naer</i>	
	<i>Gheuoert ende begrauen daer</i>	1652
	B innen dien dat robbrecht die vriese reed	
36	<i>Hare enthare achter lande street</i>	
	<i>Vp sine vianden daer si waren</i>	
	<i>Quam tier tijt vp hem gheuaren</i>	1656
	<i>Eustaes die graue van breenen was</i>	

	<i>Ende vinckene als ic las</i>	
40	<i>Ende voerdene van danen saen</i>	
	<i>Stillekine tsente oemaers gheuaen</i>	1660
	<i>Else des vriesen lieden dat verstonden</i>	
292ra	<i>Si vergaderden in corten stonden</i>	
	<i>Else die gram waren huter maten</i>	
	<i>Ende asseillierden ende besaten</i>	1664
4	<i>Den casteel van sente oemaers doe</i>	
	<i>Ende daden doe soe vele daer toe</i>	
	<i>Else die waren van groter machte</i>	
	<i>Dat si den graue met crachte</i>	1668
8	<i>Der hute traken al wart hem te pinen</i>	
	<i>Ende brochtene weder te sinen</i>	
	<i>Die groeter bliscap plaghen</i>	
	<i>Als sine ghesont saghen</i>	1672
12	<i>Ende rikilt was gheteliuereert doe</i>	
	<i>Van der vanghenessen daer soe</i>	
	<i>In hadde ghelegghen ne waer</i>	
	<i>Boindin haer sone street daer naer</i>	1676
16	<i>Ieghen sinen oem den vriesen</i>	
	<i>Dullike tsinen groeten verliese</i>	
	<i>Diene in orter stont verwan</i>	
	<i>Ende dreeffene doe van dan</i>	1680
20	<i>Met siere macht moghendelike</i>	
	<i>Ende die coninc van vranckerike</i>	
	<i>Die als men hier te voren las</i>	
	<i>Onder cassele ghesconfiert was</i>	1684
24	<i>Voer te morstreul int casteel</i>	
	<i>Daer hi een stic lach met lieden een deel</i>	
	<i>Ende vergaderde een groet here daer</i>	
	<i>Ende voer met crachte daer naer</i>	1688
28	<i>Weder te sente oemaers toe</i>	
	<i>Ende verberrende dat vorbouch doe</i>	
	<i>Ende daer naer voer hi ende de sine</i>	
	<i>Binnen sente oemaers stillekine</i>	1692
32	<i>Ende dat bi verranessen daer bi</i>	
	<i>Die borchgraue van sente oemaers orrij</i>	
	<i>Lietse stillekine in varen</i>	
	<i>Ende als si binnen waren</i>	1696
36	<i>Daden si vele ommaten</i>	
	<i>Si liepen van straten te straten</i>	
	<i>Ende van plaetsen te plaetsen mede</i>	
	<i>Roueden si al daer die stede</i>	1700

40	Die poerters vloen <i>ende</i> sochten Steden <i>daer</i> si hem in ghedecken mochten Die keerken waren gheroeft zware	
292rb	Die muencke waren hare <i>ende</i> thare Meshandelt <i>ende</i> te blauwen Vrauwen ontheert <i>ende</i> joncfrauwen	1704
4	Soe dat <i>men</i> was weder <i>ende</i> voert In groeten <i>zeere</i> in de poert	1708
	B In dien dat die <i>coninc</i> bin dier stede Aldus sinen wille dede	
8	Die bisscop van parijs gausrijt Die binnen sporkete te dier tijt Peinsende in sinen ghedochte	1712
12	Hoe hi den vriese helpen mochte Soe dat hi sine <i>lettren</i> <i>daer</i> aue Heimelike sendde toten graue	1716
	Dat hi sijns vader erue saude Hem bescudden vp dat hi waude	
16	Hem gheuen sinen bosch van belloe Die graue dies blide was <i>ende</i> vro Willecorde ghereet dat hij	1720
	Den bosch hem wilde gheuen <i>daer</i> bi	
20	Die bisscob omboed alsoe haude Den <i>coninc</i> dat hi hem hoeden saude Ende sonder letten metter vaert	1724
	Weder keeren te lande waert	
24	Want van vlaendren die graue robbrecht Ende van boenen die graue echt	1728
	Vp hem quamen <i>ende</i> waren bi Ende en vlo hi niet <i>ter</i> vaert dat hi	
28	Lichte mochte werden gheuaen Die <i>coninc</i> gheloefde hem zaen Ende vloe huter poert bi nachte dats <i>waer</i>	1732
	Ende liet zijn her nachts al <i>daer</i> Ende die graue voer in die poert	
32	Van sente oemaers <i>ende</i> behiltse voert Ne waer hi was drouue das Dat hem soe groet onrecht ghedaen was	1736
36	Den lieden <i>ende</i> der keerken <i>daer</i> Die bisscop maecte den pais <i>daer</i> naer Tusschen den graue van buenen die was	1740
	Sijn broeder alsoe als ict las Ende den graue van vlaendren <i>ende</i> hi gaf	

	Den bosch <i>daer</i> ic hier te voren seide af	1744
292va	Den graue <i>van</i> buenen <i>ende</i> also	
	Hauden noch den bosch <i>van</i> bello	
	Die <i>van</i> buenen vp den dach <i>van</i> heden	
	In rechter eruachticheden	1748
4	Aldus verdreef de vriese sine vianden	
	Ende bleef heere van den lande	
	A lse rikilt was des lants verdreuen	
	Ende arnoud haer sone doet was bleuen	1752
8	Soe voer met haren sone int lant	
	Van henegauwe alte hant	
	Daer soe was in haer ghebede	
	Ende groete penitencie dede	1756
12	Ende vastede <i>ende</i> diende daghelike	
	De aerme <i>ende</i> namelike	
	Den laserschen lieden dien soe	
	Selue plach te dienne spade <i>ende</i> vro	1760
16	Soe datsoe <i>van</i> haerre aermoede	
	Van haren rappen <i>van</i> haren bloede	
	Bedroopt was menich waerf ghenouch	
	Met dat soese baedde <i>ende</i> dwouch	1764
20	Ende soe menich waerf na dat	
	Selue ghinc baden in haer bat	
	In dese berauwenesse was soe	
	Ende pijnde haer seluen emmer toe	1768
24	Ende staerf wel <i>ende</i> helichlike	
	Vp die yde namelike	
	Van maerte alse men screef M jaer	
	Ende LXXXVI daer naer	1772
28	Ende was begrauen te annoen	
	In onser vrouwen cappelle na dat doen	
	Daer soe hadde caritate groet	
	Ghegheuen <i>ende</i> ghedaen na haers mans doet	1776
32	Ende haer sone die met hare	
	Hute vlaendren was commen dare	
	Voer ouer zee te iherusalem	
	Ende men ne hoerde daer na <i>van</i> hem	1780
36	Ne gheene niemare waer hij	
	Daer naer beuoer no bequam : niet bedi	
	Hi liet eenen sone die bleef daer	
	Hoyr <i>van</i> enegauwe naer hem dats waer	1784
40	¶ Alse die vriese hadde dat lant	
	Van vlaendren alsoe in sine hant	

292vb	Hi sende tote den keyser heinrike Sine boden oesschelike	1788
	Met lettren daer hi hem mede omboet Waer dat sake dat hi sijns hadde noet	
4	Dat hi hem saude sonder waen Met al siere cracht in staden staen	1792
	Van desen boden was een namelike Een hiet boudin voocht van curtrike	
8	Diet dicken vertelde na dien stonden Ende als si naken begonden	1796
	Der stede van cuelne quam eerlike Daer ghereden ende rikelike	
12	Eene vrouwe die haer negheen Ne kende die van groeter eeren sceen	1800
	Die vrouwe vraghede hem wie si waren Ende waer si wilden henen varen	
16	Ende wanen dat si quamen toe Sine wilden der vrouwen doe	1804
	Niet ontdecken al openbare Daer soe omme vraechde dare	
20	Die vrouwe seide te dier tijt Ic weet wel dat ghi boden sijt	1808
	Robbrechts des vriesen die graue es In vlaendren sijt seker des	
24	Dat hi hem heuet verzworen In dien dat hem hier te voren	1812
	Sijn vader de graue dede zweeren Hi zwoer dat hi niet saude deeren	
28	An tgraefscip van vlaendren no pinen Boudine sinen broeder noch den sinen	1816
	Nu heeft hi ghedaen hier ieghen Hi heeft arnoude te doet gheslegghen	
32	Boudins sijns broeder sone ende mede An gheuaen sine eruachtichede	1820
	Ende hi sent hu tote heinrike Den keyser daer omme namelike	
36	Dat hi wille de gratie zijn Beiaghen ende hem vrient zijn	1824
	De keyser sal hu wel ghehoeren Else ghijt hem lecht te voeren	

40	<i>Ende</i> doen hu <i>versouc daer aue</i>	
	<i>Ende</i> robbrecht de vrieze de graue	1828
	<i>Ende</i> sijn suene sullen behauden	
293ra	<i>Tlant van vlaendren in harer ghewauden</i>	
	<i>In paise beede te gadre ne waer</i>	
	<i>Die ghene die graue sal sijn daer naer</i>	1832
4	<i>Die huus heeren sons sone sijn al</i>	
	<i>Sal ter doet hebben sulc gheual</i>	
	<i>Dat naer sijn leuen ne sal sijn</i>	
	<i>Gheen oir van sinen lachame fijn</i>	1836
8	<i>Eene scone ionghelinc die sal daer</i>	
	<i>Hute denemerken commen die sal daer naer</i>	
	<i>Graue wesen ende hauden dat lant</i>	
	<i>Van vlaendren al in sine hant</i>	1840
12	<i>Ende van sinen lechame des ghelike</i>	
	<i>Ne sal gheen oir bliuen sekerlike</i>	
	<i>Si twee sullen naer dien tiden</i>	
	<i>Om tgraefscip van vlaendren striden</i>	1844
16	<i>Deen sal commen van oest dander van west</i>	
	<i>Ende het sal gheuallen best</i>	
	<i>Den ghenen die van oest commen sal</i>	
	<i>Bedi hi sal tonder doen al</i>	1848
20	<i>Den andren ende ontliuen</i>	
	<i>Ende selue voert an heere bliuen</i>	
	<i>Ende hi ende sijn hoer sullen tlant</i>	
	<i>Van vlaendren hebben in haer hant</i>	1852
24	<i>Tote antkerst tide ende hauden</i>	
	<i>Alse des grauen liede weten wauden</i>	
	<i>Ane de vrouwe wie so was</i>	
	<i>Soe ne wilde hem niet berechten das</i>	1856
28	<i>Ende soe ne was noint ghesien al daer</i>	
	<i>Binnen dien lande weet voer waer</i>	
	<i>Ende si vonden daer naer ouer waereit</i>	
	<i>Al dat soe hem lieden hadde gheseit</i>	1860
32	<i>Want die vrieze daer naer vlaendren hilt</i>	
	<i>Met groeten paise in siere ghewelt</i>	
	<i>Ende soe machtich dat hi</i>	
	<i>Huwede sine stief dochter daer bi</i>	1864
36	<i>Met chiereit eerlike</i>	
	<i>Anden coninc philipse van vranckerike</i>	
	<i>Ende alst hier bouen staet hi dede</i>	
	<i>Siere suster huwen mede</i>	1868
40	<i>Ane den coninc van inghelant</i>	

293rb	Die <i>coninc</i> willem was ghenant V an twee dochteren die de vriese an Gheertruden der graefneden wan	1872
4	Nam die eene eerlike Coninc canut in huwelike Van denemerken die <i>daer</i> nare Den edelen graue wan an hare	1876
8	Karle die in vlaendren dede Menighe doochdachtichede Dese <i>coninc</i> canut die was Van sinen lieden als ict las	1880
12	Verraden <i>ende</i> met onrechte groet In eene keerke gheslegghen doet Daer onse heere menich teekin dede Ende menighe miracle mede	1884
16	Dor sinen wille so dat hi In dat lant was ghehauden <i>daer</i> bi Ouer eenen groeten martelare Ende oec ontfinc <i>daer</i> nare	1888
20	Die denen daden hem groete eere Altoes sonder af keeren ¶ Die coninghinne die ghenant Was aleit ruumde tlant	1892
24	Ende vloet met haren cleenen kinde Kaerle dat soe zeere minde In vlaendren toten vriese <i>ende</i> bleef daer Met haren vader een stic <i>daer</i> naer	1896
28	Die vader huwetse <i>daer</i> naer hoghe An roegeere den hertoghe Van poelgen <i>ende</i> so hadde van hem Daer naer eenen sone hiet willem	1900
32	Die van den hertoghe domme al gader Hoer was <i>ende</i> hilt naer den vader Hi was een wonderlic goed man Ende edel <i>ende</i> vul <i>emmer</i> an	1904
36	Van duechden ne ware Alse hem quam die drouue niemare Van des edels grauen karels doet Hi hadde dies rauwe so groet	1908

293ra42

Deze regel is wel gelinieerd, maar niet beschreven. Er is niet geradeerd. De regel moet zijn overgeslagen om ruimte te bieden aan de twee regels hoge lombarde waarmee de volgende kolom begint.

293rb19

eere: De eerste e is een verbetering van een aanvankelijk geschreven r.

40	Dat hi viel in doet qualen <i>daer</i> nare	
	<i>Ende</i> als hi wart gheware	
	Dat hi niet langher leuen saude	
	Hi dede <i>commen</i> alsoe haude	1912
293va	Den erdschen bisscop <i>van</i> salenike	
	<i>Ende</i> den bisscop <i>van</i> trois dies ghelike	
	Om vast te makene tien stonden	
4	Bi harer tween orconden	1916
	Die ordinancie <i>van</i> dien goede	
	Dat hi hadde in siere hoede	
	Hi gaf al sine eruachtichede	
8	<i>Ende</i> al sine catheile mede	1920
	<i>Ende</i> al dat hi hadde te dier stont	
	<i>Van</i> dat hi was <i>van</i> liue ghesont	
	Den apostele ons heeren	
12	Sente pietren <i>hem</i> te eeren	1924
	In des paus honorius hant	
	Die doe ouer paus was becant	
	Om wel <i>ende</i> vredelike	
16	Te besittene hemelrike	1928
	Des vriesen ander dochter die was	
	Gheertruut gheheeten als ict las	
	<i>Ende</i> was ghegheuen in huwelike	
20	Den graue <i>van</i> bruesele heinrike	1932
	Dese graue <i>van</i> bruesele verstont	
	<i>Vanden</i> borchgrauē coenraerde teere stont	
	Die <i>hem</i> seide <i>emmer</i> toe	
24	Dat <i>daer</i> goede rudders waren <i>ende</i> doe	1936
	Voer hi te dornike om besien	
	De duecht <i>ende</i> de vromicheit <i>van</i> dien	
	So dat hi teere tijt was ghereden	
28	Met <i>hem</i> lieden <i>buten</i> der stede	1940
	Alsoe die <i>hem</i> zeere vp sine cracht	
	Verliet <i>ende</i> vp sine macht	
	Hi bat eenen ruddere dien hi <i>daer</i> vant	
32	Die goesin <i>van</i> den foreeste was ghenant	1944
	Dat hi met speere <i>ende</i> met scilde	
	Ieghen <i>hem</i> iosteren wilde	
	Die ander dat onseide bedi	
36	Hi ware sijn gherechte heere seide hi	1948

	Ende ontsach dat hine quetsen mochte	
	Soe dattene soe vele <i>versochte</i>	
	Die graue <i>ende</i> riep hem an	
40	Dat hi ware een bloede man	1952
	Soe dat hi hem dede <i>daer</i> mede	
	Soe groete moilichede.	
293vb	Ende riep vp hem soe vele	
	Dat hi in ioester spele	1956
	Ieghen hem <i>daer</i> liep een speere	
4	Dat hem quam te zwaren deere	
	Want hi veste dat speere den graue	
	Int herte <i>ende</i> warpene aue	1960
	Van den perde dat hi viel doet	
8	<i>Daer omme</i> hadde tlant rauwe groet	
	Want hi was van goeder namen	
	Ende hadde al sijn lant te samen	1964
	Van roeuers ghesuuert al duere	
12	Ende van dieuen soe dat tier hueren	
	In gheen lant meerre zekerhede	
	Was danne int tsin noch meerre pais mede	1968
	¶ Als bi siere lichtheden groet	
16	Die graue aldus was bleuen doet	
	Sine wedewe die dochter was	
	Robbrechts svriesen als ic eer las	1972
	Huwede an den graue	
20	Van elsaten scone <i>ende</i> gaue	
	Die an hare diederike wan	
	Van elsate den stauten man	1976
	Die een edel graue <i>daer</i> naer	
24	In vlaendren was <i>ende</i> wide maer	
	Des vriesen derde dochter was	
	Abdesse te meesine als ict las	1980
	Ende soe was al <i>daer</i> tier stede	
28	Begrauen als soe staerf mede	
	¶ <i>Daer</i> naer robbrecht de vriese de vader	
	Van desen drien dochtren al gader	1984
	Voer ouer zee te <i>iherusalem</i>	
32	<i>Daer</i> hi so wel prouuede hem	
	Men saude hu niet moghen	
	Al sine victorien hu toghen	1988
	No ghetellen hi keerde <i>daer</i> naer	
36	In vlaendren <i>ende</i> staerf <i>daer</i>	
	Ende was ghedaen ter erden	

	Te cassele met groeter weerden	1992
	In sente pieters keerke ter stede	
40	Die hi selue stichten dede	
	Dat dese robbrecht de vriese doet bleef	
	Dat was int jaer als men screef	1996
294ra	Dusentich neghentich ende drie	
	Die was de eerste graue die	
	Hute vlaendren voert te iherusalem	
4	Ne waer : niet ne waest ghewonnen bi hem	2000
	Maer het was ghewonnen siden	
	In sijns sons robbrechts vriesen tiden	
¶	Daer naer in eene andre vaert	
8	Als die hertoghe godeuert	2004
	Van builloen voer te iherusalem	
	Voer de vorseide vriese met hem	
	In die vaert van iherusalem	
12	Van den eersten vriese vandic van hem	2008
	Ghescreuen in latijn ende ic las	
	Sider dat dit dicht ghescreuen was	
	Alsoe hi ter poerten van iherusalem quam	
16	Ende in wilde varen hi vernam	2012
	Dat die poerte ieghen hem loec toe	
	Ende stappans wart hi doe	
	Arde zeere tonghemake	
20	Ende peinse stappans vele om die sake	2016
	Soe dat hem niet ne dochte sijn	
	Van ghelucke een teekijn	
	Hi keerde weder van dane	
24	Ende sette hem te gane	2020
	Tote eenen hermite bet vort	
	Die ne woende niet verre van der poert	
	Dien hi hilt naer dat hire verstant an	
28	Ouer eenen helighen man	2024
	Teerst dat hi den helighen man vant	
	Hi sprac sine biechte te hant	
	Die hermite sette hem tien stonden	
32	Penitencie van sinen sonden	2028
	Ende van arnouds doet sijns neuen	
	Die bi hem verloes sijn leuen	
	Als ghi hier voren hebt ghehoert	
36	Ende hi seide den vriese voert	2032
	Wilde hi dan ghenaden	
	Vinden van sine mesdaden	

	<i>Ende hebben de ionste ons heeren</i>	
40	<i>Hi saude moeten weder keeren</i>	2036
	<i>Sinen andren neue die was ghenant</i>	
	<i>Boudin van henegauwe dat lant</i>	
294rb	<i>Van vlaendren ende weder gheuen</i>	
	<i>Daer hine hute hadde verdreuen</i>	2040
	<i>Den vriese dien zeere verwach</i>	
4	<i>Dat teekin dat hi ter poerten zach</i>	
	<i>Was ghewillich te doene al</i>	
	<i>Dat hem dermite riet ende beual</i>	2044
	<i>Hi keerde weder ter poerten toe</i>	
8	<i>Ende soe wart voer hem ontaen doe</i>	
	<i>Else hi was binnen iherusalem hi verstont</i>	
	<i>An astronomiene binnen dier stont</i>	2048
	<i>Die wel in sterren conste zien</i>	
12	<i>Ende heydine waren nochtien</i>	
	<i>Dat in corten tiden die kerstine</i>	
	<i>Sauden winnen die sarrasine</i>	2052
	<i>Tlant van iherusalem ende oec die stede</i>	
16	<i>Ende het gheschiede alsoe mede</i>	
	<i>Else hi verstaen hadde daer</i>	
	<i>In des conincx philips dertienste jaer</i>	2056
	<i>Waer de vriese voer te vlaendren waert</i>	
20	<i>Langhentijt eer iherusalem ghewonnen wart</i>	
	<i>Ende else hi in vlaendren weder quam</i>	
	<i>Van al dat hi sinen neue nam</i>	2060
	<i>Boudine van henegauwe eer</i>	
24	<i>En gaf hi hem weder nemmermeer</i>	
	<i>Van al vlaendren groet noch cleen</i>	
	<i>Dan douway de poert alleene</i>	2064
	V <i>an des vriesen weder keeren</i>	
28	<i>Als hi was in groter eeren</i>	
	<i>Verheuen ende zeere te bouen</i>	
	<i>Ende machtich in allen houen</i>	2068
	<i>Begonste hi eenen nieuwen zede</i>	
32	<i>Daer hi an zeere mesdede</i>	
	<i>Else cleerken storuen in sijn lant</i>	
	<i>Hi sendere sinen bode te hant</i>	2072
	<i>Ende dede die eeruachtichede</i>	
36	<i>Tsinen bouf nemen ende dede</i>	
	<i>Daer hute steken oir ende meisnieden</i>	
	<i>Ende setter in sine lieden</i>	2076
	<i>Die cleerken die in dien daghen</i>	

40	In vlaendren waren ende dit saghen Dat hem die graue wart dus scarp Ende in sulker manieren warp	2080
294va	In scalcheden dat ghelijc dien Noint ghehoert wart noch ghesien Sine mochtent niet ghedoghen	
4	Si dadent den paus toghen Ende setten hem te gane Tote den paus urbane Ende vielen alle ghemeene	2084
8	Vp sine voete met groeten weene Ende beclagheden hem alle van dien verliese Dat hadde ghedaen die vriese Ende van dier groeter scalcheden	2088
12	Daer hise in wilde weerpen mede Alsoe die paeus hadde ghehoert Der cleerken claghe ende hare woert Hi sende lettren tote den graue	2092
16	Robbrechte den vriese daer aue Alsoe ghi sult horen hier naer Alsoe men screef XI ondert jaer	2096
20	V rbaen bisscop knecht der knechte Sinen lieuen sone robbrechte Den edelen graue ende weerden man Van vlaendren ende datter hanghet an Sine benedixie met groetinghen	2100
24	Lieue sone ghedinc van wat dinghen Du best sculdich onsen heere Te dankene harde zeere Die di heuet in dit leuen	2104
28	Ieghen dine maghe verheuen Teenen riken man ende groeten Van eenen aermen ende cleenen ghenooten Ende teenen rikeliken van oghen state	2108
32	Ghi sout wesen oetmoedich ende ghemate Ende dancken gode van allen dan Ende dat alre meest es nochtan Ende lettel onder princhen es ghesien	2112
36	Hi heeft di ghegheuen te dien Dattu coens clergie ende religioen Nu peins danne wattu suls doen Ende ghedinc des gheens hier bi	2116
40	Die di sulc maecte ende pijn di	2120

	Alsoe te doene in alre wijs	
	Dattu niet ondankelic zijs	
294vb	Ende doe gode onsen heere	
	In allen sinen cleerken eere	2124
	Ende hoeghedaen dat si sijn nochtan	
4	Wachti neerenstelijc voert an	
	Hem te doene moilichede	
	Ende ne sla te gheere stede	2128
	Naer der cleerke doet dine hant	
8	An haer goet noch an haer lant	
	Ne waer hautse quite ende vry	
	Dat si gode moghen dienen daer bi	2132
	Ende laet hem gheuen hare	
12	Patremonie hare ende dare	
	Daert hem voucht ende haer wille es	
	Ende wiltu di vermeten des	2136
	Dat van hauden tiden zij	
16	In dijn lant costume ic seg di	
	Dat dijn sceppere seecht teere stede	
	Ic bem selue die waerhede	2140
	Niet vsagie ende costume daer bi	
20	Lieue sone so willen wi	
	Ende manen ende ghebieden	
	Dattuut dus hauts hem lieden	2144
	Bi sente pieters slotelen die was	
24	Der apostelen prince ende dattu das	
	Ghedinchs dattu does eere	
	Emmer gode onsen heere	2148
	Die di gheheert heeft ende vrye	
28	Ende eere oec die clergie	
	Want god selue ghewaghet des	
	Die ghene daer hi af gheheert es	2152
	Dat hise sal eeren ende hier bi	
32	Beuele ic gode onsen heere di	
	D ie graue robbrecht die vriese hi bleef doe	
	In sine harthede emmer toe	2156
	Ende en wilde niet onderhoerich sijn	
36	Den paus noch den lettren sijn	
	Ne waer hi sette in groeten vare	

	Die clergie hare <i>ende</i> thare	2160
	<i>Ende</i> dede met crachte sinen cnapen	
40	Haer goed nemen <i>ende</i> vp rapen	
	Die cleerke die <i>daer</i> omme waren	
	In groeten anxte <i>ende</i> in zwaren	2164
295ra	Verstonde dat was te dier wile	
	Te riemen <i>vergadert</i> eene consile	
	Voer den <i>erschen</i> bisscop reynaude	
4	<i>Ende</i> si voeren alsoe haude	2168
	<i>Daer</i> dat consilie <i>vergadert</i> was	
	<i>Ende</i> daden voer tconsilie claghen das	
	Dat die graue niet ne dede	
8	Dor den paeus noch dor sine <i>lettren</i> mede	2172
	Dat onrecht <i>ende</i> dat mesbieden	
	Dat de graue dede hemlieden	
12	A lle die ter consilien waren doe	
	Spraken so vele <i>ende</i> rieden <i>daer</i> toe	2176
	Dat die heersche bisscop alsoe haude	
	Hiet den proest <i>van</i> sente oemaers dat hi saude	
	<i>Ende</i> dans janne die abd was	
16	Van sente bertins als ic las	2180
	<i>Ende</i> den abd <i>van</i> hain gheeraerde	
	<i>Ende</i> den proeft <i>van</i> watine bernaerde	
	Bider macht <i>van</i> hare consile	
20	Dat si sauden <i>varen</i> tier wile	2184
	<i>Daer</i> si den graue <i>van</i> vlaendren vonden	
	Die tsente bertins was tien stonden	
	In dien cloester heimelike	
24	Om dat hi <i>daer</i> deuotelike	2188
	In suueren leuene saude liden	
	Den tijt om dat was in vasten tiden	
	<i>Ende</i> vasten <i>ende</i> lesen	
28	<i>Ende</i> in bedinghen al <i>daer</i> wesen	2192
	Alsoe dese viere vonden	
	Den graue si maendene tien stonden	
	Dat hi der cleerken goet <i>ende</i> lant	
32	<i>Daer</i> hi an hadde gheslegghen sine hant	2196
	Weder keeren saude <i>ende</i> hem lieden	
	<i>Ende</i> hem <i>ende</i> haren meisnieden	
	Laten ghebruken <i>ende</i> dat hi saghe	
36	Dat hijt dade voer palme sondaghe	2200
	<i>Ende</i> <i>daer</i> af sochte ghenade voert an	
	Ne dade hijs niet si saudene dan	

	Verwaten ende sijn lant voert	
40	Ende alle sine steden ende alle sine poert	2204
	Interdijt setten ende nieuwer der in	
	Messe laten singhen no meer no min	
295rb	Hi wart soe veruaert hier mede	
	Dat hi der keerken ghenouch dede	2208
	Ende belouede hare ende zwoer mede	
4	Voert meer onderhoerichede	
	Ende restituerde also saen	
	Dat hi vp die keerke hadde ghedaen	2212
	Hi wilde oec dat niemen die naer hem qua[	
8	Vp hemlieden eenighe dinc name	
	Noch ne saude dorren mede	
	Doen eenighe moilichede	2216
	Dit was ghebonden so zware	
12	Dat wel ghehauden was daer nare	
	Dit was ghedaen als men screef dats waer	
	Dusentich ende een ende neghentich jaer	2220
16	N aer robbrecht den vriese wart sijn sone	
	Robbrecht die vriese graue die gone	
	Hi was vul van groeter vromicheden	
	Ende van groeter stautheden	2224
	In orloghen ende in striden	
20	Ende van groter namen becant wide	
	Dese was oem van lodewike	
	Den groten coninc van vranckerike	2228
	Ende van kaerle die so groet was ende [	
24	Ende van diederike die daer naer	
	Graue was van vlaendren ende dat lant	
	Alte male hadde in sijn hant	2232
	Hi huwede hoghe als ic las	
28	An een wijf hiet clemencie die was	
	Des hertoghen dochter die hiet willem	
	Al bourgoinge was onderdanich hem	2236
	Want hi was hertoghe int lant	
32	Ende hi was bi toe namen ghenant	
	Teeste hardie : dat mach wale	
	Stout hoeft sijn in duutschsscher tale	2240

295rb7	qua[: Door het afsnijden van de bladrand is tekstverlies opgetreden. Zichtbaar is nog dat de schacht van de vierde letter de halve regelhoogte had.
295rb23	ende [: Buiten de kolom in de rechtermarge geschreven op een lelijke plek (knoest) in het perkament. Het einde van de regel is door het afsnijden van de bladrand verloren gegaan.

36	Ende die paeus calixtus hi was Haer broeder als ict las Die graue robbrecht hi wan an hare Eenen sone die was graue daer nare In vlaendren hiet boudin apkin	2244
40	Daer vele doechden af ghescreuen sijn Ende twee andre kindre daer toe Binnen drien jaren soe viel soe	2248
295va	In sorghen voer die kindre hare Dat si striden mochten daer nare Naer haers vader doet om dat lant	
4	Ende soe dede soe dat soe raet vant Daer soet mede daer toe brochte Dat soe gheene meer draghen mochte Dat god onse heere wrac also	2252
8	Dat soes dicwile wart onuro Want hare kindre voer hare Alle gader storuen daer nare Ende soe sach als soe wedewe was ghinder	2256
12	Andre grauen danne haer kinder Daer soe dicken groete droufhede Omme hadde ende weende mede Daer naer hilt eene consile	2260
16	De paus vrbaen eene wile In nauernen te cleermont Ende troeste ende vermaende tier stont Te vaerne te iherusalem	2264
20	Alle goede kerstine ende gaf hem Van al haren sonden pardoen Die de vaert van ouer zee sauden doen Om te teliuereerne de stede	2268
24	Ende dat helighe graf mede Vanden heidenen vianden Ende om te doene huut haren handen Alsoe die graue gheware wart	2272
28	Dat soe menich hoghe man ende waert Haer lant ende haer rike Lieten recht in dier ghelike Oft god selue te dier stonde	2276

32	Beuolen hadde huut sinen monde Om te vaerne te <i>iherusalem</i> Liet sijn lant <i>ende</i> voer met <i>hem</i> Int gheselschap <i>ende</i> in die <i>partie</i>	2280
36	Des grauen van <i>normendien</i> Sijns neuen die <i>willem</i> was ghenant <i>Ende</i> als hi ouer zee quam int lant Van <i>iherusalem</i> daer men die stede	2284
40	Wan <i>ende</i> <i>antiochen</i> mede Hi dede daden <i>ende</i> soe vele crachte <i>Ende</i> vromicheden dat hu niemen mochte	2288
295vb	Ghesegghen al dat ghetal Hi dede soe vele ouer al Soe dat om sine groethede	2292
4	Van herten <i>ende</i> om sine haestichede Daer hi so vaste in was <i>ende</i> so fijn Dat hi niet <i>verwonnen</i> mochte sijn	2296
8	Die <i>arrabiene</i> alle te samen <i>Ende</i> die <i>tuerken</i> <i>hem</i> bi namen Hieten sente <i>joris</i> sone <i>Ende</i> si warens wel ghewone	2300
12	Dat sine ontsaghen alse men ontsiet Licht <i>ende</i> dorre als ment <i>commen</i> siet Alse teliuereert was die stede <i>Ende</i> daer hute oec <i>verdreuen</i> mede	2304
16	Dongheloeuighe liede <i>ende</i> ebrommaer Patriaerke gemaect was daer <i>Ende</i> die hertoghe godeuert scone Verheuen was ter coninc crone	2308
20	Te <i>iherusalem</i> in die stat Die graue robbrecht na dat Sette <i>hem</i> <i>ten</i> wederkeere Bider hulpe van onsen heere	2312
24	<i>Ende</i> voer te <i>vlaendren</i> waert <i>Ende</i> brochte met <i>hem</i> in die vaert Sente <i>ioris</i> haren daer ic af las Dies sone dat hi gheheeten was	2316
28	Te <i>auenchijn</i> dat hine gaf Daer men blide was der af Die van <i>vlaendren</i> waren blide zeere <i>Ende</i> ontfinghene met groter eeren	2320
32	<i>Ende</i> hi hilt dat lant van <i>vlaendren</i> daer naer Wel <i>ende</i> edelike twalef jaer	

	D Aer naer gheuiel lodewike	
	D en <i>coninc</i> van vranckerike	2324
	Dat hi <i>varen</i> wilde vp dammartijn	
36	E nde hi omboed <i>den</i> oem sijn	
	R obbrecht <i>den</i> vriese dat hi	
	Hem holpe <i>ende</i> stonde bi	2328
	Alse de vriese hoerde tgone	
40	H i voer met siere suster sone	
	D en <i>coninc</i> te dammartijn daer naer	
	E nde als hi metten neue was daer	2332
296ra	H i vacht moghendelike <i>ende</i> street	
	Naer sine costume <i>ende</i> reed	
	H are <i>ende</i> thare achter lande	
4	E nde destruerde <i>sconincx</i> viande	2336
	D aer hi vele <i>pinen</i> toe dede	
	E nde <i>vermoyede</i> sine lede	
	So dat <i>men</i> seide dat sijn <i>paert</i>	
8	V p hem viel <i>ende</i> hi ghequetst wart	2340
	V anden laste harde zware	
	E nde hi was ghedreghe <i>daer</i> nare	
	In sijn bedde <i>daer</i> hi drie daghe lach	
12	E nde staerf vp den vierden dach	2344
	O m sine doet al ghemeene	
	Viel <i>vlaendren</i> in groten weene	
	E nde die <i>coninc</i> sijn neue dede	
16	H em voeren met groeter droufheden	2348
	T e sente vaes tatrecht <i>ende</i> daer	
	W as hi ter erden ghedaen <i>daer</i> naer	
	I las <i>van</i> hem dat hi doet bleef	
20	A ls men <i>XI^c</i> iaer screef	2352
	E nde elleue <i>ende</i> dese gherakede	
	R obberecht de vriese hi makede	
	D en prooft <i>van</i> sente donaes hebic <i>verstaen</i>	
24	V an brugghe aerssche capelaen	2356
	In <i>vlaendren</i> <i>ende</i> der af	
	W ant hi hem den zeghel <i>van</i> <i>vlaendren</i> gaf	
	A lse de graue begrauen was	
28	D ie <i>coninc</i> die was drouue das	2360
	Hi dede voer hem <i>commen</i> <i>sinen</i> sone	

	Boudin apkine <i>ende</i> die gone	
	Was een jonghelinc edel ghedaen	
32	<i>Ende</i> hine hadde doe noch niet ontfaen	2364
	Rudders ordine <i>ende</i> daer naer	
	Maectene die coninc ruddere <i>daer</i>	
	<i>Ende</i> drouch hem in hant al gader	
36	Tlant dat hadde ghesijn sijns vader	2368
	Voer vele heeren <i>ende</i> beual	
	Dat die baroene van den lande al	
	Sine manne werden <i>ende</i> daden hem mede	
40	Manscap naer des lants sede	2372
	Else die coninc dat hadde ghedaen	
	Keerde hi weder te lande zaen	
296rb	N V suldi horen hier ter stede	
	Van des grauen boudins gherechtiche[d	2376
	<i>Ende</i> van sijre groeter duecht	
4	Die hi hadde in sijre juecht	
	Else die <i>coninc</i> als men eer las	
	Weder in sijn lant ghekeert was	2380
	Die graue de ombieden	
8	Een deel van sinen lieden	
	<i>Ende</i> alle sine baroene	
	Dien hi wat micte de doene	2384
	Toghede <i>ende</i> seide te hant	
12	Dat hi wilde hauden sijn lant	
	In paise <i>ende</i> bat hemlieden doe	
	Dat si hem wilden helpen <i>daer</i> toe	2388
	<i>Ende</i> seide wel ware dat zake	
16	Dat eenich meinsche pais brake	
	Hi sauder afdoen sine rechtinghe	
	Als si verstonden sine meeninghe	2392
	Si beloueden hem te hant	
20	Si sauden in paise hauden dat lant	
	Als si gheparlement hadden <i>daer</i> of	
	Sciet alte male dat hof	2396
	<i>Ende</i> als si danen scieden	
24	Seide dat meeste deel van den lieden	
	Dat tlant niet langhe saude moghen st[a	

296rb2 *Door het afsnijden van het blad is het einde van de regel verdwenen. De laatste letter is nog deels zichtbaar.*

296rb25 *Door het afsnijden van het blad is het einde van de regel verdwenen. De laatste letter is nog deels zichtbaar.*

	In paise sonder eenich waen	2400
	Bi alsulken kinde want bidien	
28	Niemene ne saud ontsien	
	D aer na omtrent ouer twee maende	
	Soe quam een arem wijf gaende	2404
	Tote den graue ende dede claghe das	
32	Dat soe van eenen ruddere gheroeft was	
	Die hare geroeft hadde twee coen	
	Als hem soe hadde ghetoecht dat doen	2408
	Ende gheseit waer dat menne vinden saud[e	
36	Die graue voer daer alsoe haude	
	Ende voerdene te brugghe gheuaen	
	Sine maghe quamen ten graue saen	2412
	Ende baden hem vp ghenade	
40	Dat hine niet hanghen ne dade	
	Noch doghen hute steken ende die graue	
	Dede hemlieden belof daer aue	2416
296va	Dat deen noch dander saude gheschien	
	Hi dede water doen naer dien	
	In eenen ketel ende wel ghereet	
4	Heet maken ende alse het was heet	2420
	Was die rudder al ghecleed ende sijn sweerd	
	Ghegort ende daer in gheworpen ter vaert	
	Ende ghesoden daer hi mede	
8	Den rouers sulke vreesede dede	2424
	Datter ne gheen ne was so coene	
	Dat hi bestont roef te doene	
	Int lant van vlaendren voert meere	
12	Si ontsaghene alle alsoe zeere	2428
	¶ Vp eenen tijt versochte dat helich graf	
	Karels canuts sone daer ic eer af las	
	Hier te voren ende de gone	
16	Was des grauen boudins moyen sone	2432
	Aleiden die coninghinne was	
	Van denemerken als men hier voren las	
	Ende hi bestont die selue vaert	
20	Als die niewinghe ruddere wart	2436
	Daer hi vromelike met groter cracht	
	Ieghen ons heeren vianden vacht	

24	Ende besteedde met groter eeren Sijn leuen in den dienst ons heeren Van sinen pinen dat beghin Ende van daden die hi hadde in	2440
28	Else die wel bedocht was des Dat men sculdich te dienne es Ende te hebbene in groeter eeren Den heeren bouen allen heeren	2444
32	Daer naer quam hi weder int lant Van vlaendren daer hi sinen oem vant Robbrechte den edelen ionghelinc Van vlaendren graue diene ontfinc	2448
36	Alsoe wel ende eerdene toe Else sulken man behoerde toe Ende else die graue van liue sciet Boudine apkine sinen sone hi liet	2452
40	Dat graefscip van vlaendren ende onthilt mede Karle als sijn vader dede Ghewillichlike ende gaerne Ende beual hem te achterwaerne	2456
296vb	Ende te ordinerne sonderlinghe In eenen deele sine dinghen Ne waer hi huwede voer die stont	2460
4	An sgrauen suster van cleermont Reynauts eene joncfrauwe bequame Mergriete was haren name Hare was raouls ende perone	2464
8	Die graue beual hem naer dien doene Te berechtene ende sette in hant Tgraefscap van ameins ende dat lant Ende den casteel van encre toe	2468
12	Beual hi hem te hoedene doe Met dat boudin apkin Sette van den rade zijn Vele an kaerle sinen neue ende dede	2472
16	Dat hi hem ried ende leerde mede Wies hi in soe groeter moghentede Ende in duechden ende in edelheden Dat hem allen wonderde das	2476
20	Vander hedelheit die in hem was Ende sine groete macht saghen Soe dattene daer bi ontsaghen Sine ghebuere alle ghemeene	2480

24	Niet grauen hertoghen alleene Ne waer die coninc van vranckerike Ontsachene oec dies ghelike	2484
28	Vp eenen tijt gheuielt dat hi was Te sente pieters te ghend als ic las Ende daer hi in die keerke saude gaen Horen vesperen wart hi bestaen	2488
32	Van eenen aermen wiue die liep An hem ende claeghde ende riep Dat hare coe ghestolen ware Die graue bat soetelike hare	2492
36	Dat soe soude daer ter duere Sijns verbeiden tote dier huere Dat hi vesperen hadde ghehoert Dat aerme wiuekin tart bet voert	2496
40	Ende seide ic ne mach niet ombeiden Ic ne wille van hu niet sceiden Ic wille bliuen bi huwer siden Heere want ic hu niet tien tiden	2500
297ra	Sal moghen spreken bedi Die rudders sullent benemen mi Hier esser so vele doe dede hi af Sinen mantel dien hi den wiuekine gaf	2504
4	Te houdene tes hi hadde ghoort Vesperen ende alse hi quam voort Doe wilden die rudders daer Ieghen den graue spreken ne waer	2508
8	Hi seide dat hi van gheere zake Tien tide wilde horen sprake Eer dat arem wijf berecht ware Ende hi horde stappans hare	2512
12	Ende berechtese dat soe alsoe Hare wel ghepait van hem hilt doe T E thorut plach te sine alle jare	2516
16	Eene grote iaermaerct ende dare Plaghen te comene danne Met coepmanscepen vele coepmanne Soe dat diegraue teere stont	2520
20	Van x rudders roeue verstont Die omme dat si waren van groter machte Ende van so groten gheslachte Eenen coepman die daer was comen	2524
24	Ter feesten hadden hem ghenomen	

	Ende gheroeft van sinen goede	
	Die de graue met grammen moede	
	Al te hant vanghen dede	
28	Ende in een huus sluten dede	2528
	Die maghe waren veruaert ende baden	
	Den graue omme ghenaden	
	Oemoedelike ende name	
32	Alsoe uele goeds als hem bequame	2532
	Van hemlieden ende parde	
	Ende dat hise daer bi sparde	
	Van hanghene ende die graue	
36	Toghede ghelike daer aue	2536
	Dat hi hem saude ghestaden	
	Van den dinghen daer si omme baden	
	Ende beual hem dat si ombiden	
40	Sauden daer buten tien tiden	2540
	Dat hi weder commen ware	
	Hi ghinc met eenen deel lieden daer nare	
297rb	Int huus daer die rudders laghen gheuaen	
	Ende hiet sinen lieden saen	2544
	Dat sise hinghen daer ter stede	
4	Sine lieden daden groete bede	
	Dat hijs hem wilde verdraghen	
	Want si van der rudders maghen	2548
	Daer omme ghehaet sauden wesen	
8	Doe verliet hijs hem met desen	
	Ende beual den gheuanghenen saen	
	Dat die ghene die wilde ontgaen	2552
	Alle die andre hanghen saude	
12	Daer was een die alsoe haude	
	Alle sine ghesellen hinc	
	Ende als hi ghedaen hadde die dinc	2556
	Beual die graue den xden alsoe saen	
16	Dat hi vp eene banc ghinghe staen	
	Ende ouer eenen balke daer nare	
	Vorpe eene line die vaste ware	2560
	An sinen als ende als hi al	
20	Ghedaen hadde dat hi hem beual	
	Die graue ontstac hem eer hiet lanc	
	Van onder de voete die banc	2564
	Ende hi bleef hanghende daer	
24	Der herden omtrent drie voete naer	
	Die graue ghinc hute dien huse te hant	

	<i>Daer</i> hi haerre lieder maghe vant	2568
	<i>Ende</i> seide tote <i>hem</i> lieden gaet	
28	Tote huwen maghen <i>ende</i> gheeft <i>hem</i> raed	
	Dat si <i>hem</i> voert meer niet ne pinen	
	<i>Yemene</i> te roeuene van den sinen	2572
	<i>Ende</i> als hi dat seide hi sat	
32	Vp sijn paert <i>ende</i> voer wech naer dat	
	Si ghinghen int huus <i>daer</i> si vonden	
	Hare maghe verhanghen tien stonden	2576
	<i>Ende</i> doet : si worden veruaert	
36	<i>Ende</i> vloen van <i>daer</i> metter vaert	
	Die graue gaf met sulken daden	
	Soe groete vreesen den quaden	2580
	Dat si des roeuens af stonden	
40	Ia al hadde men cleedre vonden	
	Of nappe of ander haue	
	Ligghende vp die strate die graue	2584
297va	Was soe ontsien dat wijf noch man	
	Hadde gheslegghen sine hant <i>daer</i> an	
4	H Et hadde een groet gheluc ghewesen	
	Den lande van vlaendren hadde het desen	2588
	Graue moghen behauden langhe	
	Die soe groet was sonderlanghe	
	Ne waer als hi sijn lant sach	
8	In soe groeten paise nacht <i>ende</i> dach	2592
	Dat voer <i>hem</i> stille noch openbare	
	Gheene claghe quam binnen eenen jare	
	<i>Hem</i> dochte in sine herte dat	
12	Dat <i>hem</i> leelic was <i>ende</i> messat	2596
	Dat hi thuus stille lach soe uele	
	<i>Ende</i> hi niewer voer te gheen en spele	
	Bede hi was jonc sterc <i>ende</i> staut	
16	<i>Ende</i> alsoe lettelt als xxx jaer haut	2600
	<i>Ende</i> hi begonste antieren	
	Die tornoye <i>ende</i> torniere	
	<i>Ende</i> waer hi vergaderinghe wiste	
20	Van rudders hi niewerinc ne miste	2604
	Daer af hine quam mede	
	Om tornieren te dier stede	
	<i>Ende</i> al was de weerel te dien tiden	
24	In hoghen <i>ende</i> metten bliden	2608
	Om tscone rudderscap dat hi de	
	Nochtan ne hadden droufhede	

28	Die <i>prelaten</i> van den keerken Metten muencken ende metten cleercken Ende die vroede liede vanden lande Die om hem menigherande Sorghe droughen in dien daghen	2612
32	Ende seiden dat si ontsaghen Dat hi hiet langhe mochte leuen In soe vele vreesen sonder sneuen Ende sine waren niet in haren waen	2616
36	Bedroghen en gheuiel hem zaen Alse ghi hier naer sult horen wel Want het teenen tide gheuel Dat coninc heinric van inghelant quam	2620
40	In tlant van normendien al gram Daer hi ieghen sinen broedre vacht Robberechte dien hi met groeter cracht	2624
297vb	Vinc ende voerdene te hant Met hem gheuaen in inghelant Ende dies robberechts sone die doe was	2628
4	Een kint van x jaren als ic las Ende ontheruet vlo te hant Tote sinen neue int lant	2632
8	Van vlaendren den goeden graue Daer wi nv spreken aue Diene vp hilt ende eerde Ende wijsde ende leerde	2636
12	Edele seden ende manieren Ende rudderscip antieren Ende maectene ruddere daer naer Als hi haut was xv jaer	2640
16	Ende vermaende hem an te vane Torloghe ende te bestane Met stride sinen oem den coninc Van inghelant ende te dier dinc	2644
20	Was die graue neerenst seere Want hi in menighen keere Asselgierde met siere partien Ende reed in tlant van normendien	2648
24	Ende dede tonder in eenen deele Daer beede borghe ende casteele	

	<i>Ende</i> dede menigherande	
	<i>Pine ende</i> scade <i>den</i> lande	2652
	<i>Dat</i> die coninc bi siere cracht	
28	Niet hadde te besceermene macht	
	No met siere groeter rijchede	
	Soe ntsach hi des grauen vromichede	2656
	<i>Doe</i> omboet die coninc heinric <i>den</i> graue	
32	<i>Van</i> vlaendren dat hi stonde aue	
	<i>Vp hem</i> te orloghene voert an	
	Ne dade hijs niet hi saude dan	2660
	<i>Vp hem</i> <i>commen</i> met al sinen here	
36	<i>Te</i> brugghen <i>ende</i> doen hem groete deere	
	<i>Die</i> graue omboed weder <i>den</i> coninc	
	Het ne ware gheen <i>en</i> moet dat hi <i>om</i> de dinc	2664
	<i>Hem</i> soe verre pinen saude	
40	<i>Want</i> hi te ruem <i>commen</i> waude	
	<i>Daer</i> naer in corten termine	
	Vollechde de graue <i>ende</i> de sine	2668
298ra	<i>Des</i> conincx boden te roaen waert	
	Hi voerde met <i>hem</i> in die vaert	
	Viue ondert rudders tote roaen toe	
4	<i>Daer</i> die coninc heinric selue was doe	2672
	<i>Daer</i> voer hi vp die poerte slaen	
	Met sinen speere <i>ende</i> riep saen	
	<i>Vp</i> die poerters <i>ende</i> seide	
8	Secht <i>den</i> coninc dat ic sijns beide	2676
	Alsoe die coninc die stauthede	
	Verstont <i>ende</i> die groete noese mede	
	Hi hadde met <i>hem</i> tier stede wale	
12	Twee dusentich rudders bi ghetale	2680
	Hi andwoerde <i>ende</i> seide <i>daer</i> toe	
	Als een vroed man als hi was doe	
	<i>Dat</i> hi niet hute voere dan	
16	Ieghen ontsinden ionghen man	2684
	<i>Ende</i> verboed al den rudders <i>daer</i> nare	
	Datter gheen so coene ne ware	
	<i>Dat</i> hi buten der poerten voere : bedi	
20	Als si moede sullen wesen seide hi	2688
	Sullen si weder keeren te lande waert	
	<i>Ende</i> de graue ne sal in die vaert	
	Groet noch cleene draghen met <i>hem</i>	
24	<i>Van</i> den lande dat ic haudende bem	2692
	<i>Die</i> graue boudin was harde gam	

	Datter niemen ieghen hem quam	
	Ende voer omtrent die muere	
28	In waert roupende al duere	2696
	Hine wiste wat doen want hem dochte	
	Dat hi sulken poert niet winnen mochte	
	Metten lieden dien hi hadde daer	
32	Hi sach eenen trop van herten daer naer	2700
	Die de coninc hadde daer bi	
	In een paerc besloten doe seide hi	
	In maechs els niet doen doch ic sal	
36	Die herte die ic ghinder zie al	2704
	Huter vanghenessen doen saen	
	Ende daer si willen laten gaen	
	Ende hi ende sine rudders mede	
40	Voeren dapperlike tier stede	2708
	Daer die herten waren ende traken	
	Hare zweerden ende braken	
298rb	Eenen groeten thun sonder sparen	
	Daer die herten in besloten waren	2712
	Ende hi sciet di herten tien stonden	
4	Hare ende thare metten honden	
	Ende andre beesten die waren daer	
	Ende keerde in vlaendren daer naer	2716
¶	Diese ionghe graue als ict las	
8	Die ten orloghe so wel ghecostumeert was	
	Ende van dicwile te verwinne mede	
	Ende van groeter vromichede	2720
	Berecht dat lant van vlaendren ende helt	
12	Met soe groeter cracht ende ghewelt	
	In sinen corten leuene dat hi	
	Harde zeere vermaerd wart daer bi	2724
	Van groeter vromichede hare ende thare	
16	Alle die lande duere ne ware	
	Hine mochte niet langhe ghedueren	
	Want god also wilde tier hueren	2728
	S Elden sietmen eerdsche moghenthede	
20	Langhe dueren teere stede	
	Binnen dien dat die graue dede	
	Soe groete dade ende michte mede	2732
	Meer te doene ende hi zware	
24	Quetste normendien hare ende thare	
	Gheuielt dattene in eenen stride	
	Een ruddere ghemoette teenen tide	2736

28	Diene hurte tieghen tfoerhoeft zijn Metten scilde een lettelkijn Dat hine quetste daer mede Ende dat swal een deel tier stede	2740
32	Daer hi die quetsinghe ontfinck Waer hine liet niet omme die dinc Te vechtene ende die wonde Begonste wassen tier stonde	2744
36	Want die hitte pijnde hem zware Vander sonnen soe dat hi daer nare Vanden vechtene moeste ombaren Ende hi moeste om ghenesen varen	2748
40	Tote atrecht in die stede Daer hi eerssaters commen dede Some lieden waenden van desen Dat hi wel moghen ghenesen	2752
298va	Hadde : haddi hem in goeder wisen Willen hoeden van onganser spisen Andre waenden tien stonden	
4	Dat gheuenijnt waren sine wonden Bi eenen ersatere die dat dede Dor des conincx van inghelant bede Diene huter maten seere ontsach	2756
8	Ende die wonde argherde nacht ende dach Soe dat niet helpen mochte doe Watter die ersatren daden toe Die graue doghede pine zwaer	2760
12	Ende qual wel naer een jaer Al ligghende teere stede Hen ware dat hi hem dede Bi groeter moilicheden	2764
16	Voeren van steden te steden Sometijt in eene liciere Naer eens onuermoghens mans maniere	2768
20	A lse den graue boudine dochte Dat hi niet ontgaen ne mochte Van siere qualen die was soe zwaer Hi maecte hoir van den lande daer Karele sinen neue dien hi vonden	2772
24	Hadde te menighen stonden	2776

	Vul van groeter vromicheden	
	Ende van groeten sinne mede	
	Ende drouch hem dat graefscap van den lande	
28	Van vlaendren in sine hande	2780
	Nochtan was sijn moeder ende die baroene	
	Onghewillich van dien doene	
	Ende die graue ontfijnc tier tijt	
32	Te sente bertins muencs abijt	2784
	Ende leedde alsoe sine quale daer	
	Omme trent X maende daer naer	
	Ende staerf daer ende was ter erde	
36	Daer ghedaen met groter werde	2788
	Else die werdich was vele eeren	
	Als men screef dincarnatioen ons heeren	
	Ellef ondert ende negentien jaer	
40	Noch ghedinct men sins alle iare daer	2792
	M aer boudin daer ic sprac aue	
298vb	Wart die goede karel graue	
	Die niet min dede gherechtichede	
	Dan sijn vorsate boudin dede	2796
	Ende hi hadde sinnes meer	
4	Dan die graue boudin hadde eer	
	Ende hi was riper van der hauden zijn	
	Dan die graue boudin die helt fijn	2800
	Ende des grauen boudins moeder mede	
8	Clemencie die graefnede	
	Hadde vp kaerle groten nijt	
	Dor willems wille van ypre tier tijt	2804
	Harer nichten hadde ende daer bi	
12	Begheerde soe seere dat hi	
	Haer soens hoir ware bleuen	
	Van den lande naer sijn leuen	2808
	In tlant van simpol was tier stonde	
16	Een graue hiet hughe ende die begonde	
	Vp den graue kaerle toghen	
	Quaden wille met orloghen	2812
	Ende voer met crachte in sgrauen lant	
20	Ende stichster inne roef ende brant	
	Ende wasterde met crachte	
	Ende dede darechste dat hi mochte	2816

24	Ne waer god onse heere gaf Den graue karle macht <i>daer</i> af Dat hi alle sine viande Tonder dede achter lande	2820
28	Soe dat hi in groeter oemoedicheden Verkeerde hare fierheden Diene orloghen begonden Soe dat hi in corten stonden	2824
32	Hi <i>ende</i> sijn lant in goeden paise stoet Sonder <i>daer omme</i> te stortene bloet <i>Ende</i> hi dede <i>hem</i> alsoe ontsien Dattene voert meer negheen <i>van</i> dien	2828
36	Dorste stoken noch orloghen Noch eenighe felhede toghen <i>Ende</i> clemencie die graefnede Sochte an <i>hem</i> pais <i>ende</i> vrede	2832
40	<i>Ende</i> drouch <i>hem</i> drie casteele in handen Die soe hadde binnen den lande Dixmude <i>ende</i> arie <i>daer</i> toe <i>Ende</i> sente venants <i>ende</i> soe	2836
299ra	Wilde in paise sijn voert an <i>Ende</i> soe stichte twee abdien dan Auennes <i>ende</i> brouborch mede	
4	<i>Daer</i> soe groeten cost toe dede <i>Ende</i> die graue dede hare mede Eere <i>ende</i> groete werdichede	2840
8	¶ Die graue hughe <i>van</i> sempol nochtan Bleef in sine fierhede <i>emmer</i> an <i>Daer</i> hi inne hadde ghewesen Alsoe ghi hier voren hoert lesen	2844
12	Soe dat hi den graue dede Soe groete gramscap <i>daer</i> mede <i>Ende</i> met siere groeter houerde Dat die graue dede ter herde	2848
16	Werpen simpol <i>sinen</i> casteel <i>Ende</i> <i>van</i> <i>sinen</i> andren vesten een deel <i>Ende</i> wasteerde in dien doene Alle sine waernisoene	2852
20	Die goede graue karel hi dede Tonder den graue wautern mede	2856

	Van esdin die <i>ommestride</i>	
	Ghereedde <i>ieghen hem tallen tiden</i>	
	Hi <i>iaechdene tsiere scande</i>	
24	Alte male huut <i>sinen lande</i>	2860
	Ende drouch <i>eenen andren ruddere in hant</i>	
	Sijn graefscap <i>ende zijn lant</i>	
	Niet bedi bi <i>siere ghenaden groet</i>	
28	Int hende voer <i>sine doet</i>	2864
	Ontfaremde <i>hem sijns ende hi gaf</i>	
	Hem rente <i>daer hi mochte af</i>	
	Hebben <i>soffisantelike</i>	
32	Sine lijfneere <i>daghelike</i>	2868
	Die goede graue karel hi dede	
	Tonder bi <i>siere vromichede</i>	
	Den graue van mons <i>ende daer toe</i>	
36	Thomase van <i>chouchy die doe</i>	2872
	Vlaendren bi <i>costumen plaghen</i>	
	Te orloghene met <i>haren maghen</i>	
	Ende si waren <i>soe besonder</i>	
40	Vanden graue ghedaen <i>tonder</i>	2876
	Dat si niet alleene <i>tien tiden</i>	
	Achter lieten <i>haer striden</i>	
299rb	Vp tlant van <i>vlaendren ne ware</i>	
	Al hadde men <i>hem mesdaen zware</i>	2880
	Van dien van <i>vlaendren ende ghedaen verdriet</i>	
4	Sine haddent dorren <i>handen niet</i>	
	Sine moestent ghedoghen <i>doe</i>	
	Wilden si of ne wilden <i>toe</i>	2884
¶	Aldus velde ter <i>neder</i>	
8	Die graue karel voert <i>ende weder</i>	
	Die orloghers <i>ende haer ghescal</i>	
	Ende maecte pais <i>ouer al</i>	2888
	Ic en saude hu niet <i>moghen</i>	
12	Vulcommelike <i>ghetoghen</i>	
	Hoe weert hi was <i>ende hoe eerachtich</i>	
	Ende hoe seere ontsien <i>ende hoe machtich</i>	2892
	Hi was <i>daer toe deuoet zeere</i>	
16	Ieghen gode onsen <i>lieuen heere</i>	
	Ende ieghen alle <i>prelate</i>	
	Oemoedich <i>ende ghemate</i>	2896
	Ende ieghen alle die <i>liede mede</i>	
20	Van religioene telker <i>stede</i>	
	Ende bat hem <i>oemoedelike</i>	

	Dat sine begrepen ghetidelike	2900
	Ende dat sine castien wauden	
24	Alst point ende tijt sijn saude	
	Ende als hi besief dat hi hadde mesdaen	
	Hi beloofde alsoe saen	2904
	Hem te beterne ende bat hem lieden zeere	
28	Ouer hem te biddene onsen heere	
¶	Die graue ne nam niet den keerken	
	Noch den papen noch den cleerken	2908
	Noch andren goeden lieden ne ware	
32	Hi bescudde hem dat hare	
	Ende sochte hare profijt	
	In alre manieren talre tijt	2912
	Voer sine doet omtrent twee jaer	
36	Was die tijt in vlaendren zwaer	
	Bi dat tcoren zeere ghefaelgiert was	
	Dies was tfolc zeere tonpaise das	2916
	Van onghere al duere ende die graue	
40	Die tonghemake was hier aue	
	Verliet een groet deel van den sinen	
	Renten den ghenen die plaghen pinen	2920
299va	Van den renten die si van haren	
	Lande iaerlijx sculdich waren	
	Ende hi verboed alte malen	
4	Te bruene bier ende goedale	2924
	Ende die ghene die verteerden	
	Bouen maten goed ende wasterden	
	Bedreef hi ende brochte in dien	
8	Dat si der maten moesten plien	2928
	Ende help hem te haren lijfneere	
	Ende den maten te harer teeren	
	Hi dede de backers dwinghen	
12	Broed te backene van allinghen	2932
	Al waest cleene dat die aerne man	
	Die gheenen penninc hadde dan	
	Om eenen allinc of hine brochte	
16	Broed al waerd cleene bebben mochte	2936
	Hi dede in alle sine houe	
	Gode teeren ende te loue	
	Elken gheuen daghelinghe	
20	Een broed van eenen penninghe	2940
	Elken aermen om met sinen goede	
	Te verlichtene sine aermede	

	<i>Ende</i> in wat steden dat hi selue was	
24	Quamen de aerme als ic las	2944
	Soe vele datter was gheen ghetal an	
	So gaf hi met sinen handen dan	
	Penninghe cleedre <i>ende</i> spise	
28	Naer eens milds oemoedichs mans wise	2948
	Soe dat vp eenen tijt gheuel	
	In die poert van ypre dat hi wel	
	vi ^m broeds gaf <i>ende</i> viii ^c toe	
32	Naer dien dat ghetellet was doe	2952
	Hi ne mochte ghedoghen niet	
	Dat yemene van hem ontseit sciet	
	Hine warp dicwile sine cleedren af	
36	Van sinen halse dien hi den aermen gaf	2956
	Die diere waren <i>ende</i> rike	
	<i>Ende</i> troestede te doene des ghelike	
	Den princen <i>ende</i> den baroenen toe	
40	Die saghen dat hi dede doe	2960
	<i>Ende</i> recht in die maniere	
	Dat hi sochte was <i>ende</i> goedertiere	
299vb	Ieghen doemoedighe tallen tiden	
	Oec was hi fier <i>ende</i> vreet banderzide	2964
	Ieghen die ghene die bi haren	
4	Verwaentheden moylic waren	
	Ieghen de goedertierne was hi een lam	
	<i>Ende</i> alse hem hiet te doene quam	2968
	Ieghen die ouermoedighe hi wart	
8	Fier <i>ende</i> vreet alse een liebaert	
	Hi dede sulke fortse den quaden	
	Die den aermen onrecht daden	2972
	<i>Ende</i> vp die aermen pleidierden	
12	Of met barate kalengierden	
	Dat di aerme in dien daghen	
	Wel in paise te sine plaghen	2976
	Die goede graue hi dwanc oec mede	
16	Bi goeder gherechtichede	
	Lieden die woenden in sijn lant	
	Die wonderlic waren an den zee cant	2980
	Die bi costumen waren ghewone	
20	Te vechtene <i>ende</i> manslacht te doene	
	<i>Ende</i> te vergaderne bi bakinen	
	Als elc wilde hebben den sinen	2984
	Dese quade costomen al	

24	Velde hi groet <i>ende</i> smal Hi dede in sijn lant <i>verbieden</i> Al duere <i>ende</i> thuere den lieden	2988
28	Dat niemene in dien daghen Boghen noch scichte saude draghen Hi was soe ghemint <i>ende</i> ontsien Anden zee cant dat <i>van</i> al dien	2992
32	Quaden volke niemen was soe coene Dat hi hiet dorste bestaen te doene Ieghen eenich ghebod cleene of groet Dat <i>men</i> <i>van</i> des grauen weghe gheboed	2996
36	Hi warp naer sine macht neder Dat onrecht <i>ende</i> maecte recht weder Ende dede oec trecht voert gaen Ende alle dese dinghen sonder waen	3000
40	Hadde hi gheordineert soe wel Dat te wat tiden so gheuel Dat cleerc of muenc hadde te doene Voer <i>hem</i> of volc <i>van</i> religioene	3004
300ra	Dat hi eerst te haren bestringnen dede Verstaen <i>ende</i> die <i>termineren</i> mede Ende <i>daer</i> naer berechte hi	
4	Andre besteede daer bi Hi seide al openbare Dat niet ghenouchlic <i>ende</i> ware Dat die ghene die in bedinghen	3008
8	Bi rechte sauden sijn <i>ende</i> singhen Ende lesen <i>ende</i> gode louen Ligghen sauden in der princhen houen	3012
12	A Ort hier af eene dinc die gheuel Die werdich es te <i>vertelne</i> wel Dat mer moghe bekennen bi Soe ghedane deuocie hadde hi Ter heligher keerken waerd	3016
16	Dat mens wel gheware wart	3020
¶	Het gheuiel vp eenen dertiendach Dat hi in sijn hof <i>commen</i> sach Den abt <i>van</i> sente bertins <i>daer</i> hi was	
20	Te brugghe in sijn hof als ic las Hi seide wat doedi hier nv Heer abd wie sal ouer hu Eden die oemesse singhen die ghi	3024
24	Sculdich waert te singhene dincke mi	3028

	Naer dien dat soe hoghe een dach es heden	
	Die abd andwoerde hem tier steden	
	Heere in die abdie sijn wale	
28	Hondert muencke bi ghetale	3032
	Dus sijnre ghenouch int religioen	
	Die de oemesse sullen doen	
	Die graue gaf den abd andwoerde	
32	Alse hi die onsculde hoerde	3036
	Her abd ghi waerd wel sculdich nv	
	Oemesse te singhene ende hu	
	Daer toe te voughene dat ghi saet	
36	Desen hoghen dach ende haet	3040
	Met huwen broedren ende stont hem bi	
	In huwen reeftre ende dat ghi	
	Den ghenen die waren in pinen	
40	Te nacht te haren mattinen	3044
	Goede prouenden daet gheuen	
	Van den renten die hu sijn bleuen	
300rb	Van minen voerders den grauen	
	Die si in huwe keerke gauen	3048
	Ghine saude in gheenere maniere	
4	In princen houen nv iokieren	
	Die ab seide heere mi dede	
	Cracht ende noet hier commen ter stede	3052
	Bedi een ruddere wille heere	
8	Mine keerke veronrechten zeere	
	Hi wille hare lant nemen daer soe	
	Af heeft gheweest emmer toe	3056
	In possessien paysiuelike	
12	Sestich jaer ende meer een paerlike	
	Die graue seide dat saudt	
	Bi eenen cnape hebben omboden mi	3060
	Want hu lieden van religioene	
16	Behoert toe bedinghe te doene	
	Ouer mi ende mi behoert	
	De keerke te besceermene voert	3064
	Die graue die omboed den ruddere doe	
20	Ende vraechde hem waer toe	
	Dat hi sulcke moylichede	
	Der keerken van sente bertins dede	3068
	Ende wat hi hare heesschende ware	
24	Die ruddere andwoerde daer nare	
	Dat tlant te sinen rechte hoerde toe	

	Ende dat die keerke met onrechte hilt doe	3072
	Die graue seide laet den abt wesen	
28	In paise ende zwichet voert van desen	
	Ne doedijs niet ende ic claghe	
	Der af hore meer naer desen daghe	3076
	Bi der trauwen die ic bem sculdich nv	
32	Des grauen boudins ziele ic sal van hu	
	Des seluen ghelike doen mede	
	Dat hi metten ruddere dede	3080
	Die te brugghe ghesoden was	
36	Die ruddere sconfierde hem das	
	Ende die abd hadde sinen pais also	
	Ende hi keerde weder thuus al vro	3084
40	I n dien tiden dat die graue was claer	
	In duechden soe vele ende openbaer	
	Daer ic niet soffisant ne bem	
	Al te telne de waerheit van hem	3088
300va	Alsoe alse die goede waren blide	
	Om sine duecht tallen tiden	
	Alsoe haddens die quade droufhede	
4	Ende waren ghetorment daer mede	3092
	Dat nochtan niet te wonderne was	
	Want si worden gheware das	
	Dat die graue met siere ghewelt	
8	Alle die ghene te rechte helt	3096
	Ieghen hem alle tijt die si	
	Quetsen wilden ende dat hi	
	Hemlieden van haren quaetheden	
12	Wederstoet dat si te gheenen steden	3100
	Hare ontrauwe die si voert brochten	
	Tharen wille voederen mochten	
	So dat hem wel dochte dat sij	
16	Daer mede bedoruen ende daer bi	3104
	Begonsten si hem quaden wille	
	Draghen in hare herte stille	
	Ende daer naer met haren quaden treken	
20	Loghene ende quaet van hem spreken	3108
	I N des goeds karels tiden was	
	Een profit te brugghe als ict las	

300va8

te: Oorspronkelijk heeft de kopiist die geschreven. De d is vervolgens uitgeradeerd en van de i is een t gemaakt.

300va21

des: Boven de regel geschreven in kleine letter.

24	Die ouerdich was <i>ende</i> fier Arsche capellaen <i>ende</i> cancellier Van den lande van vlaendren was hi doe De hiet bertolf <i>ende</i> hi hadde doe Vergadert groete rijchede	3112
28	Van sijns vaders eruachtichede <i>Ende</i> van sgrauen goede die doe was <i>Ende</i> van sinen voerders als ic las Hi hadde vergadert vriende <i>ende</i> maghe	3116
32	<i>Ende</i> clam <i>ende</i> rees alle daghe Te harde groeter heerscepien <i>Ende</i> maecte met siere partien Die hi groet hadde <i>ende</i> van vele neuen	3120
36	Soe dat hi <i>daer</i> bi wart verheuen In soe groeter verwaentheden dat hi Alle dandre verondweerde <i>daer</i> bi Dat hem die quade houerde riet	3124
40	<i>Ende</i> hi hem seluen kende niet Dicken siet men den mannen keeren Hem ter manieren van haren heeren	3128
300vb	Dat men wel sach an des proofts liede <i>Ende</i> oec an haers selues meisniede <i>Ende</i> ane sine neuen die hi	3132
4	Hadde sachte vp ghehauden <i>daer</i> bi Si vielen tharen onsalicheden In sulker ouerdicheden	3136
8	Als si saghen an haren heere Diere af vervult was zeere T ien diden quam een ruddere claghen In sgrauen hof <i>ende</i> dede daghen	3140
12	Eenen andren edelen man Dien hi verde brake leide an Die ruddere andwoerde dat hi das Niet sculdich te verandwoerdene was	3144
16	Dat hi hem hadde ghetiet Want hi hadde hem seluen ontvriet An des proofts bertolf nichte die doe Sijn wijf wettelic was om dat soe	3148
20	Des grauen scalckinne was <i>ende</i> bedi Dat hi edel man was <i>ende</i> vry Ne was hi niet sculdich sulcken man Van der claghe te verandwoerdene dan	3152
	<i>Daer</i> bi wart in groeten gramscepen	

24	Al des proefte gheslachte begrepen Ten graue <i>ende ten</i> ruddere waert bedi Si vielen in groeter scamenessen <i>daer</i> bi	3156
28	Dat <i>men hem</i> scalckernien vp seide Soe dat <i>hem</i> die graue dach leide Te cassele om dat si <i>hem</i> <i>daer</i> Bescermen sauden <i>ende</i> maken claer	3160
32	Van alsulker scalckernien Als <i>men hem</i> vp wilde tien ¶ Die prooft bertolf <i>ende</i> sine maghe	
	Quamen te cassele te dien daghen <i>Daer</i> hi soe vele rudders met <i>hem</i> brochte	3164
36	<i>Ende</i> andre vriende dat den graue dochte Dat van soe groeter gaderinghe Mochte <i>commen</i> groete discordinghe	3168
40	<i>Daer omme</i> hi eenen andren dach sette Hemlieden <i>daer</i> of te <i>commene</i> in wette Dat pleit stont langhe in sgrauen hof Sodat viel <i>ende</i> ghewijst wart <i>daer</i> of	3172
301ra	Dat die vrouwe <i>daer men</i> vp leide Die scalchede <i>ende</i> seide Saude doen staen hare vrihede	
4	Bi sgrauen rade <i>ende</i> mede Bi hulpen van XII edelen man <i>Ende</i> die claghe bleue nochtan Behauden int ander gheslachte	3176
8	Hier quam die eerste wachte Dat die prooft <i>ende</i> sine neuen Stonden naer des grauen leuen <i>Ende</i> die duuel die al duere	3180
12	Haet die meinschelike natuere Minghede <i>hem</i> in <i>haer</i> ouerdichede <i>Ende daer</i> toe in <i>haer</i> quaethede	3184
16	L ambrecht hadde eenen sone Des prooft broeder <i>ende</i> de gone Hiet boufsaert bi namen die was Een hoghe man naer dat ict las <i>Ende</i> van nieute verheuen hoghe	3188
20	Dese hadde een orloghe Vp sinen ghebuer die thamar hiet Dien hi dede menich verdriet Dese thamar was een goed man	3192
24	<i>Ende</i> hadde groeten neerenst <i>emmer</i> an	3196

	In aelmoesenen te gheuene	
	Ende sustinancie te haren leuene	
	Den aermen lieden <i>emmer</i> toe	
28	Boutsaert orloghede mede doe	3200
	Thamars neue eenen die wauter hiet	
	Dien hi niet in rusten wesen liet	
	Ende boutsaert dede met stride	
32	An deene <i>ende</i> an dandre zide	3204
	Manslacht <i>ende</i> pine zware	
	Te menighen tiden ne ware	
	Ons heeren vriend karel die graue	
36	Maecte dicwile vrede daer aue	3208
	Tusschen hemlieden <i>ende</i> binnen den vrede	
	Maecte hi dicwile pais mede	
	Tusschen hem lieden daer si doe	
40	Some onghewillich waren toe	3212
	Ne ware de prooft <i>ende</i> de sine	
	Wantrauweden den graue stillekine	
301rb	Dat hi haren weder winne ghenouch	
	Ionstich was <i>ende</i> dat hine drouch	3216
	Ende dies droughen si groeten nijt	
4	Ende beclaghedens hem in alre tijt	
	Van dinghe die de graue dede	
	Om ghemeene nuttelichede	3220
	Ende omme des lands orbare	
8	Dat hi dat dede om hare dare	
	Dese boutsaert <i>ende</i> de sine	
	Die vul waren van venine	3224
	Van hoeuerden <i>ende</i> van nide	
12	Asselieren teenen tide	
	Thamarre te sinen huus onuersien	
	Dat hi niet ne wiste van dien	3228
	Ende dat hise duchte niet	
16	Alse die hem vp den verde verliet	
	Daer braken si sijn hof beneden	
	Ende dreuene van steden te steden	3232
	Dat hi int vpperste bi dien	
20	Van sijnre vesten moeste vlien	
	Daer hi hem met pinen in helt	
	Si braken hem af met ghewelt	3236
	Sine boemgaerden <i>ende</i> dat si vonden	
24	Beneden dat braken si tien stonden	
	Ende veldent neder ter erden toe	

	Thamar toghede <i>den</i> graue doe	3240
	Sijn <i>verlies ende</i> sine scade	
28	<i>Ende</i> die onweerde die si hem <i>daden</i>	
	Si waren teere zekerer stede	
	<i>Ende</i> teenen ghenomden daghe mede	3244
	Ghedaghet voer <i>den</i> graue ne waer	
32	Sine ghedangierden niet daer	
	Te <i>commene</i> noch te sendene toe	
	Hiemene diese onsculdichde doe	3248
	Of ouer <i>hem</i> hadde ghestaen	
36	Of ouer <i>hem</i> andwoerde ghedaen	
	Die graue ne makede das	
	Gheene ghelike dat <i>hem</i> mesdaen was	3252
	<i>Ende</i> peinsde dat <i>hem</i> tien tiden	
40	Noch een stic saude ombiden	
	Vp auentuere of si bate	
	Wilden doen van der ommate	3256
301va	Die si in sijn lant hadden ghedaen	
	<i>Ende</i> voert in weldoene staen	
	Hi omboetse <i>daer</i> naer heimelike	
4	Te brugghe <i>daer</i> hise vriendelike	3260
	Begreep <i>ende</i> castiede <i>daer</i> of	
	<i>Ende</i> si <i>daden</i> <i>hem</i> belof	
	Dat si vp <i>den</i> <i>andren</i> dach <i>daer</i> naer	
8	Met haren vrienden sauden comen <i>daer</i>	3264
	Ombate te doene <i>ten</i> graue waert	
	Ne waer die prooft had onweert	
	<i>Ende</i> de sine dat sire <i>commen</i> sauden	
12	Alse die gheene bate doen ne waude	3268
	<i>Ende</i> en quamen niet te dier stede	
	No vrient van haren haluen mede	
	Die graue deedse voer <i>hem</i> daghen doe	
16	Een waerf anderwaerf toe	3272
	Dat si niet en quamen nochtan	
	<i>Ende</i> al wiste wel de goede man	
	Dat si <i>hem</i> dat <i>daden</i> <i>tsiere</i> onweerden	
20	Bi harer groeter hoeuerden	3276
	Hine makes gheene ghelikene <i>waer</i>	
	Hi omboetse om dat si <i>daer</i> naer	
	Dat betren sauden niet bedi	
24	Dat was al <i>omme</i> niet want si	3280
	Verhoeuerdent in lanc so meere	
	Om datse die graue verdrouch zeere	

28	Ende ghereedden hem om meer mesdaden Hem te doene ende meer scaden Tote dien dat si hadden ghedaen doe Danne hem te veroemoedeghene daer toe Dat si anden graue pais sochten	3284
32	Dien si daer niet soeten mochten Want hi vp hem ende vp hare vrient Balch des si wel hadden verdient Die quade lieden hebben ombeden	3288
36	Tote dat die graue was ghereden In vranckerike teenen stonden Diese alsoe hadden ghebonden Metter scerper rechtinghen die hi dede	3292
40	Dat si niet dorsten hare quaethede Vorderen als hi te vorscine was Ende en mochte niet ouer een commen das	3296
301vb	Te haren wille ende bedi Alse hi huten lande was daden zij Vergaderen teere stede	3300
4	Vele rudders ende groet volc mede Ende reden met ghewapender hant Ende braken huse in sgrauen lant Ende voerden wech te dien stonden	3304
8	Alle die cateilen die si daer vonden Ende roefden daerme volc achter lande Ende sloughen doet hare viande Die si doet wilden slaen hare ende thare	3308
12	Dese dinc was openbare Ende haer ouerdadich wesen Soe dat de ghelike van desen Noint en hadde meinsche van dien	3312
16	Int lant van vlaendren zien ghescien Bedi het was int lant van vlaendren gese[Van hauden tiden ouer wet Bi alle der grauen tiden	3316
20	Ende wel ghehauden oit siden Dat niemen in vlaendren omme vaen	

301va39-42 *Door het gebruik van een te klein vel perkament voor het formaat van de codex ontbreekt de linkeronderhoek van het blad. De laatste regels van de kolom zijn derhalve meer naar rechts geschreven.*

301vb17 *gese[. Enige letters aan het einde van de regel zijn in de vouw verdwenen en daardoor niet meer leesbaar.*

	An andren man die hand dorste slaen	3320
	No roeuen lude no stille	
24	Noch ontledene dor des orloochs wille	
	<i>Daer</i> naer alse hute vranckerike quam	
	Die goede graue karel <i>ende</i> hi vernam	3324
	Die groete quaetheit <i>ende</i> die ontrauwe	
28	Diere ghedaen was hadde hijs rauwe	
	<i>Ende</i> peinsde dat hi saude das	
	Wrake nemen van dat onrecht ghedaen was	3328
	Gode onsen heere <i>ende</i> hem seluen toe	
32	<i>Ende</i> om dat hi wille weten hoe	
	Dat hi bestonde de wrake te doene	
	Omboed hi voer hem die baroene	3332
	Typre vp den vierden dach	
36	Die voer die kalende van marte lach	
	<i>Daer</i> sochte hi an hemlieden raed	
	Hoe hi berechten saude dese daet	3336
	<i>Ende</i> vertelde hemlieden in ordinem saen	
40	Al dat feet also sijt hadden ghedaen	
	<i>Ende</i> om dat niet scinen en saude	
	Dat hi hem seluen wreken waude	3340
302ra	Sochte hi raed ane die baroene	
	Wat hire met hadde te doene	
	<i>Ende</i> die ghene die de ouerdaden	
4	Waren ghedaen <i>ende</i> die scaden	3344
	Waren <i>daer</i> met groeten zeere	
	Weenende <i>ende</i> claghende zeere	
	Dat si gheroeft <i>ende</i> te blauwen waren	
8	Van sproofts maghen <i>ende</i> van den haren	3348
	<i>Ende</i> baden den graue vp ghenade	
	Al weenende dat men hem recht dade	
	Alse die graue die baroene	
12	Ghemaent hadde van dien doene	3352
	Si gauen haer vonnesse der aue	
	Dat hi <i>daer</i> varen saude de graue	
	<i>Ende</i> onder souken sekerlike	
16	Bi hoerne bi siene <i>ende</i> claelike	3356
	Al dat fait <i>ende</i> dat hi vander zake	
	Naer die mesdaet name wrake	
	Al kende die graue boutsaerts quaethede	
20	<i>Ende</i> sine groete onghetrauwichede	3360
	<i>Ende</i> hem oec wel gheseit was	
	Dat hem boutsaert hadde vermeten das	

24	Dat hi doet saude slaen den graue Vp dat hi dade wrake <i>daer</i> aue Nochtan seide hi <i>daer</i> naer Ic sal seker varen <i>daer</i> Bider hulpen ons heeren bedi	3364
28	Ic bem bereet te steruene wil hi Om gherechtichede want om die noet Noch om die vreesse van dier doet Ne sal ic laten nv noch echt	3368
32	Iusticie te doene na recht Ende gheuielt dat men mi mede Doet sloughe om de gherechtichede Die doet saude meer glorieus wesen	3372
36	Dan vreeselic in desen Vp dien andren dach die graue nam Met hem een deel rudders ende quam Ter stede ende vant och ende weder	3376
40	Die huse gheworpen ter neder Ende gheroeft ende ghespaerft hutermaten Der liede goed ende niet ghelaten	3380
302rb	Den haermen <i>daer</i> si hare theere Af nemen mochten ende hare lijfneere Het was hem ghenomen al gader	3384
4	Als dat sach der aermer vader Die graue hi versuchte doe Diepelike ende weende toe In therte binnen omme die dinghen	3388
8	Ende hi verberende boetsaert woeninghe Int beghin van der justicien omme das Dat hi van al den quaden wortele was Ende hi voer te brugghe van dane	3392
12	Als die wille hadde te verstanen Van andren besicheden Als hi quame binnen der stede Maer hine dede van <i>daer</i> nemmermeere	3396
16	Van dat hire quam wederkeere ¶ Vp den eersten dach die <i>daer</i> na lach Dat was in maerte deerste dach Was hi te brugghe te dier stont	3400
20	Ende tallen saken hi verstant Ende dat al bi gerechticheden Naer sine costume ende seden Die prooft van brugghe bertolf sendde doe	3404

24	Wide van steenuerde ende daer toe Andre die hem heymelichst waren Die dede hi tote den graue varen	3408
28	Omme den graue te biddene daer Ouer sinen neue ne waer Als si daer quamen sine baden Niet soe vele omme pais als si daden	3412
32	Claghen ouer den graue ende voert Seiden si tote hem dese woert Heere na de scanden die ghi hebt ghedaen Boutsart laet hu belghen staen	3416
36	Naer dat ghi met huwer machte Te scanden al sine gheslachte Hebt verberrent sijn huus laet bi desen Hem ieghen hu in paise wesen	3420
40	Van dat hi huwen euelen moet heuet Sonder redene ende vergheuet Nu meer huwen euelen moet Al eist nochtan dat ghijt spade doet	3424
302va	Oft hu wille es doet hem ghenaden Want hi es drouue van der scaden Ende van den onrechte dat ghi Hem hebt ghedaen nv laet vallen hier bi	3428
4	Huwe gramschap ende huwen nijt Die ghi vp hem draghende sijt Ende vp sijn gheslachte ende doet bate	
8	Den ghenen dien ghi bouen maten Pine ende torment hebt ghedaen Ende sonder redene ende sonder waen Die graue andwoerde wat seghdi	3432
12	Van vergheuene ende tiet mi Dat ic groete scande bautaerde Ghedaen hebbe tonrechte ende tonwaerde Wat dinghen hebbic hem ghedaen dan	3436
16	Daer ghewroke moghen wesen an Alsoe groete onghetrauwichede Alse hi an die haerme liede dede Het ware bet recht dat hi al	3440
20	Weder gaue groet ende smal Dat hij hem nam ende hijt becochte Met sinen liue onsochte Dat hi dede soe groeten rauwe	3444
24	Den haermen met siere ontrauwe	3448

	Hem was gheberrent een cleen husekin	
	Sonder te pijnne den lechame zijn	
	Ic wille dat hi bi rechte keere	
28	Dat hi tonrechte nam heere	3452
	Ende dat hi bekenne wie hi zij	
	Ende of hi van gheslachte es vry	
	Ende daer naer wilic wel mede	
32	Dat hi vinde ghenadichede	3456
	Bi wat redenen sal die man	
	Verlaet moghen hebben die nochtan	
	Den haermen onthaut dat hi hem heeft	
36	Ghenomen ende niet weder gheeft	3460
	Al was sgrauen vonnesse in desen	
	Alsoe recht alst mochte wesen	
	Ende metter euangelien wel	
40	Ouer een draghende ende niet el	3464
	Nochtanne willet in gheenre manieren	
	Die proft bertolf ottroyeren	
302vb	Ter redenen noch ter waerheden	
	Maer hi bleef in groeter felheden	3468
	Ende al verwoed in sinen sin	
4	Ende vorsceerpt ende ontsteken daer in	
	Metten gheeste vanden viant	
	Ende murmurerende te hant	3472
	Stillekine ende brochte in roere	
8	Sine maghe ende in quader voere	
	Van verwoetheden ende gaf	
	Den ghenen daer hi oeft was af	3476
	Poringhe ten quaden willen	
12	Die hi met rechte saude stillen	
	Ende of trecken ende bringhen	
	Hute haren quaden meeninghen	3480
	Ende die onghetrauwe boden mede	
16	Die niet hadden hare besichede	
	Tharen wille ghedaen aergherden voert	
	Voer den prooft des grauen woert	3484
	Ende sine andwoerden ende ontstaken	
20	Der iongher lieder herte bi der sake	
	Met gramscepen ten graue waert	
	Ende seiden al onghespaert	3488
	Dat si gheene ghenade vonden	
24	An den graue sine stonden	
	Emmer sine scalcke te sine	

	De prooft <i>verwoedde ende</i> de sine	3492
	<i>Ende</i> peinsde onder hem eenen raed	
28	Die gheuenijnt was <i>ende</i> quaet	
	Dat was met onghetrouwicheden groe[	
	Haren gherechten heere te slane doet	3496
	Die duuel die vul es <i>van</i> quade	
32	Minghede <i>hem</i> met desen rade	
	<i>Ende</i> noch sesse persoene mede	
	Waren te rade <i>van</i> deser quaethede	3500
	Metten proft bertolue <i>ende</i> mettien	
36	Die voer peinst hadden <i>ende</i> voer sien	
	Wijnri des proft broeder <i>ende</i> met <i>hem</i>	
	Sijn neue robbrecht <i>ende</i> willem	3504
	<i>Ende</i> woerin <i>ende</i> inghelram toe	
40	<i>Van</i> eesine <i>ende</i> ysaac die doe	
	Die sprofts maghe waren ghemeenlike	
	Alle dese zwoeren heymelike	3508
303ra	Teersten dat sire mochten comen ane	
	Den graue karel doet te slane	
	<i>Ende</i> sekerden onderlinghe	
4	Elc andren te heelne dese dinghen	3512
	<i>Ende</i> dat niemen saude openbaren	
	Voer die dinghen vul <i>commen</i> waren	
	Dese dinghen waren bi nachte	
8	Ghedaen <i>ende</i> in bedecter wachte	3516
	Nochtan ne consten sijt niet also bedriuen	
	Dat <i>verholen</i> mochte bliuen	
	<i>Daer</i> ne liepen niemaren aue	
12	Die men ontdeckte den graue	3520
	<i>Ende</i> men seide <i>hem</i> wel al bloet	
	Dat hi in vreesen ware <i>van</i> der doet	
	Ne ware hine gheloeuets niet <i>daer</i> bi	
16	Hi kende sine consiencie soe vry	3524
	<i>Ende</i> puer <i>daer</i> in <i>ende</i> wel besneden	
	Met rechte <i>ende</i> gherechticheden	
20	D aer naer vp den andren dach	
	<i>Ende</i> <i>daer</i> naer als hi vp was ghestaen	3528
	Ghinc hi alte hant aneuaen	
	Dat weerc <i>van</i> ontfaermicheden	
	Bedi het waren sine seden	

24	Dat hi vp <i>elken</i> dach beual	3532
	Gode sine ghewerken al	
	<i>Ende</i> eer hi messe ghinc hoeren	
	Gaf hi met <i>sinen</i> handen te voeren	
28	Sine aelmoesene <i>den</i> aermen	3536
	Dier hi <i>hem</i> dicwile liet ontfaermen	
	<i>Ende</i> in dit doen was hi alsoe zeere	
	Deuot ieghen <i>onsen</i> heere	
32	Dat hijt sometijt al baeruoet dede	3540
	Bi groeter oemoedichede	
	<i>Ende</i> en liet <i>hem</i> helpen niemen bedi	
	Hi drouch selue die spise <i>ende</i> hi	
36	Gafse <i>den</i> aermen metter hant	3544
	<i>Ende</i> cussedese mede die heere failiant	
	Metten monde deuotelike	
	Om des heeren wille <i>van</i> hemelrike	
40	<i>Ende</i> hi cleedde vp <i>elken</i> dach	3548
	Dies langhe bi <i>costumen</i> plach	
	Tiene aermen met <i>nieuwen</i> cleede	
303rb	Die hi <i>hem</i> dede ghereeden	
	<i>Ende</i> met <i>nieuwen</i> ghescoite mede	3552
	Bi siere groeter oemodichede	
4	Alse hi dat weerc hadde ghedaen	
	Naer sine costume hi ghinc saen	
	Ter <i>keerken</i> met cleenen gheselscepe	3556
	Hine ontsach niements viantscepe	
8	Sijn gheselschap spaerde <i>hem</i> hare <i>ende</i> thare	
	Some in cappellen <i>daer</i> nare	
	Some in herberghen : <i>ende</i> die goede	3560
	Graue viel met groeter oemoede	
12	Neder voer onser vrouwen autær	
	<i>Ende</i> dede sine bedinghe <i>daer</i>	
	In dupperste side <i>van</i> der keerke	3564
	<i>Ende</i> beual al sine ghewerke	
16	<i>Den</i> heere <i>van</i> hemelrike	
	Met goeder herten deuotelike	
	Die graue begonste naer dien	3568
	Ter erden ouer sine cnien	
20	<i>Sinen</i> seuen sallem lesen	
	<i>Daer</i> quam een arem wijf binnen <i>desen</i>	
	Die <i>hem</i> aelmoesene bat	3572
	<i>Ende</i> hi hadde in <i>costumen</i> dat	
24	Elcx daechs als hi dede bedinghe	

	Dat hi in sine hant hadde XIII penninghe	
	Die hi in almoessenē gaf	3576
28	Ende hi gaf den aermen wiue daer af	
	Binnen dien tiden dat die capelane	
	Die preten van tierchen vinghen ane	
	Ende dat hi sinen seuen salme las	3580
	Ende bi costumen plach hi das	
32	Oec plach hi sine orisoene	
	Alse men sanc lude te doene	
	Dat sijt alle mochten horen toe	3584
	Die omme trent hem waren doe	
36	Die meester van der boesheit boutsaert	
	Quam hem senender te hem waert	
	Met ghetrecten zweerden ende die lieden	3588
	Waren alle van des profits meisnieden	
40	Int eerste leide die quade boutsaert	
	Vp des grauen hoeft liselike dat zwaert	
	Dat hijt rechten saude ieghen den slach	3592
303va	Ende alse dat aerme wijf dat sach	
	Dier hi die aelmoesene gaf	
	Soe was tonghemake daer af	
4	Ende riep vp den graue seere	3596
	Wachaermen wacht hu wel lieue heere	
	Die graue die hief sijn aensichte vp waert	
	Ende die verwoedde bautaert	
8	Slouch al dat hi gheslaen mochte	3600
	Den edelen graue onsochte	
	Int voerhoeft soe dat hi daer mede	
	Sine hersinen spersen dede	
12	Vp dat pauement al duere	3604
	Ende al was die slach tier huere	
	Ghenouch ter doet van dien goeden man	
	Die quade moerdenaren nochtan	
16	Die ghesworen hadden sine doet	3608
	Makeden hem wonden harde groet	
	Ende sloughen hem af daer	
	Den rechteren arem wel naer	
20	Daer hi mede die aelmoesene gaf	3612
	Den aermen wiue daer ghi horet af	
	Nu willic een lettē laten staen	
	Die materie ende aneuaen	
24	Te sprekene van harer felhede	3616
	Ende van harer onghetrouwicheden	

	A Y onghetrauwe <i>ende</i> quat sonder waen	
	Boutsart wat heestu ghedaen	
28	Ay verwoedde proft hoe groet quaet	3620
	Heestu ghewilcort in dinen raed	
	Ay onghetrauwe <i>ende</i> verwaten	
	Die te doene zwoers sulke <i>ommate</i>	
32	Nu merct <i>ende</i> besiet wat ghi hebt ghedaen	3624
	<i>Ende</i> gheiaghet <i>ende</i> vuldaen	
	Wien hebdi gherouet van den liue	
	Huwen rechten heere keytiue	
36	Waer <i>omme</i> slouchdine doet	3628
	Om sine gherechtichede groet	
	In wat tide was dit ghedaen	
	In die vastenen sonder waen	
40	In wat steden in die keerke	3632
	<i>Daer</i> qualike sitten dustane wercke	
	In wat manieren daeddi dese	
303vb	Groete felheit <i>daer</i> ic af lese	
	Trauwen ghi daetse qualike zeere	3636
	Sonder reuerencie <i>ende</i> eere	
4	Die ioden doedden wilen eere	
	Buten der steden onsen heere	
	<i>Ende</i> ghi den huwen in die keerke	3640
	Dit sijn onghelike ghewerke	
8	Die ioden ne lieten niet das	
	Dat <i>ihesus cristus</i> hare heere was	
	Ne waer ghi wilt wel al bloet	3644
	Dat hi hu heere was die ghi sloucht doet	
12	Nu hebdi <i>verloren</i> huwe stede	
	Alse die ioden <i>ende</i> hu volc mede	
¶	Nu weten te sprekene keeren	3648
	Van karels doet des oemoedichs heeren	
16	Die mi dinct dat gheluckich was	
	Willen wi neerenstelic merken das	
	<i>Ende</i> besceedelic wi moghen dan	3652
	Merken dat dese goede man	
20	Es in weerdicheden <i>ende</i> in heeren	
	Metten martelaren ons heeren	
	Weten hier af spreken nv ter stede	3656
	Behauden der martelaren waerdichede	
24	Het es ghescreuen te waren	
	Dat die pinen der martelaren	
	Alsoe vele niet ne maken	3660

28	Alse maken menich <i>waerf</i> die <i>saken</i> Daer si martelio <i>omme</i> ontfaen Die de <i>saken</i> wille <i>verstaen</i> Waer <i>omme</i> hi ghemartelijt was	3664
32	Hi vint goede waer heit das Dat hi bi <i>sijnre</i> gherechtichede Om dat hi stont <i>ouer</i> de waerhede Ende hise niet ne wilde begheuen	3668
36	Wart hi martelare <i>ende</i> liet <i>sijn</i> leuen Niet bedi die graue hadde wale Van desen ghehorte <i>voren</i> tale Ay vp den <i>viijften</i> dach van <i>siere</i> doet	3672
40	Waest hem <i>typre</i> gheseit al bloet Van des <i>proofts</i> onghetrouwichede Van <i>boutsaerts</i> <i>ende</i> van <i>sinen</i> ghesellen mede Ende hi andwoerde al openbare	3676
304ra	Dat hi ghereet te steruene ware Alle tijt om gherechtichede Ende vp den <i>seluen</i> dach mede	
4	Daer wi <i>nv</i> tale hilden aue Clagheden <i>typre</i> den graue Die <i>prooft</i> van <i>sente</i> martins das Dat hi <i>der</i> oemoedigher bescermer was	3680
8	Ende liede oec dat hi ware Van hem lieden ghedreecht harde zware Daer hem doe die goede graue af Alte hant andwoerde gaf	3684
12	Wat dat si hu dreeghen ic bem Wel <i>verzekert</i> dat hi van hem Ne gheene <i>deeere</i> binnen dien Dat ic leue moghe ghescien	3688
16	Ende gheuiele hu oec mede Te steruene <i>ouer</i> hu <i>waerhede</i> Wat dinghen mochte <i>sijn</i> rikeliker Dan alsoe te steruene <i>ende</i> eerliker	3692
20	Wat mach <i>weerder</i> <i>sijn</i> <i>ende</i> meer mare Dan te steruene gods martelare Ne haddi niet ontsteken <i>binnen</i> Gheweest metter martelien <i>minnen</i>	3696
24	Hine hadde dese woert niet gheseit <i>daer</i> Bedi hi wiste wel <i>ouer</i> waer Dat <i>sijn</i> glorieuse vader De coninc van denemarken al gader	3700

28	Om gherechtichede was ghesleghe <i>Daer</i> hi bi hadde ghecreghen Dat hi was ontfaen in hemelrike Ouer sant ghetelt des ghelike	3704
32	Nu hebdi ghehoert al bloet Hoe dat was des grauen karels doet Nu willic hu openbaren Hoe ghedaen sine ghewerke waren	3708
36	Hi was tallen tiden berecht Voer sine doet altoes <i>ende</i> echt Hi sprac dicwile biechte penitencie hi dede Hi lach <i>ende</i> dede sine ghebede	3712
40	Alsoe <i>men hem nam</i> dat leuen <i>Ende</i> dat hi doe hadde ghegheuen Aelmoessene dat dede	3716
304rb	Dat sine bedinghe <i>daer</i> mede Te bequamer sijn sauden onsen heere <i>Ende</i> was eenighe smette in <i>hem</i> heere	3720
4	<i>Van eenighen erdschen sonden</i> Het es te hopene dat tien stonden Bider pine <i>van</i> sijnre doet	3724
8	<i>Ende</i> bi den bloede dat hi soe groet Hute sinen wonden liet Die soe groet waren <i>ende</i> soe diep Die sonden af ghedweghen waren	3728
12	In den bloede der martelaren Doe begonste <i>hem</i> bedincken dan Boutsart <i>ende hem quam</i> berauwenesse an Van den sonden die hi hadde ghedaen	3732
16	Hi liet scip <i>ende</i> roeder staen <i>Ende</i> slouch <i>hem</i> seluen voer die borst doe <i>Ende</i> weende bitterlike toe <i>Ende</i> begonste wel ghewesse	3736
20	Te hebbene groete berauwenesse <i>Van</i> dies hi ane den graue karel dede <i>Ende van</i> der moerdaet mede Want <i>hem</i> noint toe quam vor dien stonden	3740
24	Berauwenesse <i>van</i> sinen sonden Alsoe langhen tijt hadde gheclaecht <i>daer</i> <i>Ende</i> beweent sine sonden <i>zwaer</i> Ghinc hi in dat scip weder bekien	3744
28	Of hi <i>hem</i> hiet mochte ghehelpen met dien <i>Ende</i> alst taende bleef al stille	

	Wart hi gheware ons heeren wille	
	<i>Daer an ende</i> hi ne hadde voert ane	3748
	Gheene hope <i>van</i> ontgane	
32	<i>Ende</i> keerde weder ter steden	
	Weenende met groter droufhede	
	<i>Daer</i> hi <i>hem</i> te deckene plach	3752
	Om te hebbene <i>verdrach</i>	
36	Also hi <i>hem</i> hadde <i>daer</i> nare	
	Langhe ghedect hare <i>ende</i> thare	
	In diuersen <i>steden</i> was hi voert	3756
	Gheleet te risele in die poert	
40	<i>Van eenen</i> <i>scalc</i> <i>daer</i> hi sijn	
	Moeste in een cleen husekijn	
	Hi die tetene begaerde	3760
304va	Sende tote <i>sinen</i> oem bernaerde	
	<i>Van</i> robais die woende <i>daer</i> bi	
	<i>Sinen</i> <i>scalc</i> <i>ende</i> bat <i>hem</i> dat hi	
4	<i>Hem</i> omme te stelpene de noet	3764
	Vanden honghere wilden <i>senden</i> broed	
	<i>Ende</i> die bode bad dat <i>men</i> <i>hem</i> gaue	
	<i>Van</i> den witsten broede dat <i>daer</i> aue	
8	Sijn heere boutsaert mochte eten	3768
	Met dat hi dit dede weten	
	<i>Ende</i> dus seide openbaerlike	
	Verriet hi <i>sinen</i> heere simpelike	
12	Also die niet waende dat noet was	3772
	Te sijns oems huse te zwichene das	
	Dese dinc moeste hier toe keeren	
	Bi den rechten vonnesse ons heeren	
16	Dat den ghenen sijn <i>scalc</i> verriet	3776
	Dit en ontsach die moerdenare niet	
	Die vermoert hadde <i>dien</i> die sijn heere was	
	<i>Ende</i> also bernaerd gheware wart das	
20	Dat boutsaert sijn neue <i>daer</i> was int lant	3780
	Hi omboet hughen <i>van</i> liewen te hant	
	<i>Sinen</i> broedre die <i>hem</i> beriet doe	
	Mettien bernaerde <i>ende</i> <i>daer</i> toe	
24	Met <i>sinen</i> broeder oliuiere	3784
	Van bandijs hoe dat si sciene	
	Best haden te doene hier bi	
	Bedi al was dat sake dat si	
28	Meer begheerden sine <i>verbessinghe</i>	3788
	<i>Dan</i> sine destrueringhe	

	Nochtan drouch <i>haer</i> raet <i>daer</i> toe	
	Dat hughe <i>van</i> leewe omboed doe	
32	Den borchgrauē <i>ende</i> die poerters mede	3792
	<i>Van</i> risele <i>ende</i> dat hi teere stede	
	Boutsærde hadde vonden dan	
	<i>Ende daer</i> en was gheen twiuel an	
36	Haddi boutsærde willen sparen	3796
	<i>Ende</i> helpen hi ware wel ontuaren	
	Hine hadde in vreesen <i>van der</i> doet	
	<i>Daer</i> bi niet gheweest soe groet	
40	Als die <i>van</i> risele hadden verstaen	3800
	Die voeren doe hute vele zaen	
	<i>Ende</i> vinghen bautaerde dien si doe	
304vb	Voerden tote risele toe	
	<i>Ende</i> daden ghereeden daer	3804
	Eene galghe tsinen bouf ne waer	
4	Boutsært hadden hem gheworpen zeere	
	In groeter hopen an onsen heere	
	<i>Ende</i> beliede al openbare	3808
	Sine mesdaet voer tfolc al dare	
8	<i>Ende</i> seide dat sine mesdaden	
	Al werdich waren wies men hem dade	
	<i>Van</i> tormente alle die manieren	3812
	Die men conste gheuisieren	
12	<i>Ende</i> hi bat dat men hem alte hant	
	Af sloughe deene hant	
	<i>Daer</i> hi hadde ghedaen mede	3816
	Die groete onghetrouwichede	
16	<i>Ende</i> alst niemen wilde doen hi bat	
	Dat hi selue mochte doen dat	
	<i>Maer</i> men ontseit hem dat <i>van</i> dien	3820
	Noch <i>deen</i> noch dander mochte ghescien	
20	Doe bat hi onsen heere ghenaden	
	<i>Van</i> sinen groeten mesdaden	
	<i>Ende</i> vertrecte die groete ghenadichede	3824
	Die onse heere wilen dede	
24	Onsen auden vaden soe dat si	
	Some weenden diere waren bi	
	<i>Van</i> groeter ontfaermenesse	3828
	<i>Ende</i> in rechter berauwenesse	
28	<i>Van</i> sinen sonden voughedi doe	
	Sine lede sijns dancs <i>daer</i> toe	
	Dat menne tormente <i>ende</i> vlacht al <i>daer</i>	3832

32	Sine lede in een wiel <i>ende daer</i> naer Vp eenen saerken mast verheuen <i>Ende</i> aldus soe hende hi tleuen Vp dien naesten dach die <i>daer</i> na quam Tier tijt dat die dach hende nam	3836
36	A lse die graue sonder ghenoot Karel te brugghe was bleuen doet Dat lant wart <i>veruullet zeere</i> Met droufheden ye lanc so meere	3840
40	<i>Ende</i> die roeuers <i>ende</i> die moerdenaren Die van roeue ne af ghestan waren Meer van vreesen dat si ontsaghen	3844
305ra	Den goeden graue in sinen daghen Dan dor die vreesen van onsen heere Begonste doe roeuen <i>zeere</i>	
4	Die coepmanne die leden Van den eenen ten andren steden <i>Ende</i> leidense ghebonden In vanghenessen te dien stonden	3848
8	<i>Ende</i> worden vul van quaetheden <i>Ende</i> van groeter verwoetheden Dat si hem niet onthilden das Dor dat in die helighe vastenen was	3852
12	Ne ware god dor sine groete ghenade Vellede hare ouer daden Mijn heere willem van ypre vernam Des grauen karels doet <i>ende</i> hi quam	3856
16	Alse die maech was calengieren Vlaendren <i>ende</i> in dier manieren Slouch hine hant ant lant doe <i>Ende</i> dede soe vele <i>daer</i> toe	3860
20	Dat hem die van arlen zaen Hulde zwoeren <i>ende</i> worden onderdaen <i>Ende</i> cassele <i>ende</i> belle mede <i>Ende</i> berghinne oec die stede	3864
24	Van ypre oec <i>ende</i> vorne ambacht Als hijt al tsiere hant hadde bracht Dedi tonder sonder sparen Die roeuers <i>ende</i> die moerdenaren	3868
28	Soe dat hi bi desen	3872

	Al tlant dede in paise wesen	
	Ende die andre baroene	
	Spraken te gadre van dien doene	
32	Soe dat si ouer een droughen doe	3876
	Dattene hem god selue sende toe	
	Ende dat elkerlijc an sine side	
	Tlant saude bescermen tien tide	
36	A lse die niemare quam lodewike	3880
	Den coninc van vranckerike	
	Die karels moyen sone was	
	Hi hadde groete droufhede das	
40	Ende hi verdroucht zware dat willem	3884
	Van ypre hadde onderwonden hem	
	Sonder sijn beuelen te bestane	
305rb	An tlant van vlaendren hant te slane	
	Tonrechte ende te dier sake	3888
	Wilde hi mede doen wrake	
4	Ende van des grauen karels doet	
	Daer hi omme hadde rauwe groet	
	Soe dat hi omtrent alfudstinen quam	3892
	Om dit tatrecht als ic vernam	
8	Ende om dat van kaerle naer sijn leuen	
	Van sinen liue gheen hoir was bleuen	
	Sprac hi den baroenen daer aue	3896
	Wien si wilden hebben teenen graue	
12	Daer seider vele van dier dinc	
	Dat die naeste ware die coninc	
	Ende rieden den coninc daer bi	3900
	Dat hi vele kindre hadde dat hij	
16	Eenen van sinen kindren gaue	
	Vlaendren ende maecten graue	
	Die coninc die een vroed man was	3904
	Peinsde ende merkede das	
20	Dat hi gheenen sone hadde doe	
	Bouen XII jaren daer toe	
	Ende dat niemen van sulker haude	3908
	Te berechtene macht hebben saude	
24	Tlant van vlaendren hine hadden vroeden	
	Wel gheleerden raed ende goeden	
	Ende hine mochte niet als hi wel sach	3912
	In vlaendren wesen nacht ende dach	
28	Ende ontsach datter of mochte gheschien	
	Soe dat hi te rade wart van dien	

	Dat hi willemme omboed <i>daer</i> toe	3916
	<i>Den</i> graue <i>van</i> normendien die doe	
32	Onthereft was bi <i>sinen</i> oem heinricke	
	Alsoe ment hier voeren leset claelike	
	<i>Ende</i> die karels maech was <i>binnen</i> <i>sinen</i> liue	3920
	Hi hadde niewinghe te wiue	
36	Eene vrouwe ghenomen eerlike	
	Der coninghinnen suster <i>van</i> vranckerike	
	Dese graue <i>van</i> normendien	3924
	Quam tote <i>den coninc</i> met siere <i>partien</i>	
40	Met ghewapender hant <i>ende</i> lette <i>daer</i>	
	Omme trent XV daghe <i>ende daer</i> naer	
	Quamer vele baroenen toe	3928
305va	Die dat graefscip calengierden doe	
	<i>Daer</i> quam een edel man <i>ende</i> hiet arnoud	
	Die een edel man was <i>ende</i> een staut	
4	Dat graefscip oec calengieren	3932
	<i>Daer</i> quamen oec in dier manieren	
	Willems boden <i>van</i> ypre die hant	
	Emmer toe hadde ghesleghe an tlant	
8	In eenen deele <i>ende</i> seider toe	3936
	Dat hi was sculdich te sine heere doe	
¶	Boudin die graue baumons was	
	Ionc man <i>ende</i> goed ruddere als ic las	
12	Van siere haude <i>ende</i> hi versochte	3940
	<i>Den</i> coninc <i>daer</i> hi met hem brochte	
	Eenen deel edelre baroene	
	<i>Van</i> <i>sinen</i> lande te dien doene	
16	Hi claghede voer die baroene al gader	3944
	<i>Den</i> coninc dat sijn auder vader	
	Boudin <i>ende</i> andre met hem	
	Wilen voer te iherusalem	
20	Die hute vlaendren gheiaghet was	3948
	Bi <i>sinen</i> oem robberechte <i>ende</i> hi bat das	
	<i>Den</i> coninc oemedelike dat	
	Dat hi hem al vp der stat	
24	Sine erue weder gaue	3952
	<i>Daer</i> ontetereft was aue	
	Hi seide hem oec waert dat die coninc	
	Dach wilde setten <i>van</i> der dinc	
28	Hi sauder <i>commen</i> <i>ende</i> alsoe saen	3956
	Met <i>sinen</i> lechame doen staen	
	Wilder yemen spreken toe	

32	Dat niemen soe groet recht doe Int graefscip hadde alsoe hi Sinen rudders die hem stonden bi Van sinen lande baden den coninc Daer omme ende seiden van dier dinc	3960
36	Groet pais commen mochte bi ghelike Doe andwoerde goedertierlike Die coninc hem lieden der aue Ende hi toghede den graue	3964
40	Goede ghelike ende hietene neue doe Ende settene in hopen toe Dat hi hem sinen heesch saude gheuen	3968
305vb	Ne waer na dien dat es bescreuen Dat salomon ghewaghet des Dat die herte vanden coninc es	3972
4	Alle tijt in die hant ons heeren Ende dat hise sal doen keeren Daer hi wille tandere dinc	3976
8	Alsoe was therte van den coninc D Ie coninc van vranckerike Bi ons heeren wille gheheelike Hadde die macht in dien doene Ende brochte daer toe die baroene	3980
12	Dat si ottroy daden daer toe Dat hi den graue van normendien doe Willemme dat graefscip van vlaendren gaf Aldus verloes die hope daer af	3984
16	Boudin van mons die danen sciet gram Hi keerde weder danen hi quam Ende begonste gramscap toghen Vp tlant van vlaendren ende orloghen	3988
20	Daer naer asselgierde hi teere vaerde Den casteel van audenaerde Ende berrendene tote in den gront Ende hi berrende te dier stont	3992
24	Meer danne hondert ouder wijf ende man In sente wouborghen keerke daer an ¶ Die coninc van inghelant die oem was Des nieuwen graue vreesede das	3996
28	Dat hem te deeren ende tonuromen Sijns neuen macht mochte comen Ende begonste te minderne met crachte Ende met liste sijns neuen machte	4000

32	Al dat hi mochte met gheuene Hi sendde tote den grauen steuene Van blois ten boenen daer hi mede doe Ende met andren beden daer toe	4004
36	Met uele ghiften die hi gaf Ende met vele belouene daer af Vele van den princhen ende heeren Van sinen acorde dede keeren	4008
40	Ende seide vaste dat vlaendren sine Rechte erue sculdich es te sine Van boudins haluen die sijn oem was	4012
306ra	Van hanoen daer men hier voren af las Ende van robbrechte svriesen haluen toe Ende hi hadde in sine hulpe doe	
4	Den graue van lueuene sinen zweer Ende thomase van couchi ende noch meer Willem van ypre die vorseit es Ende troestese ende seide hem des	4016
8	Dat si hem sauden lude ende stille Setten ieghen des conincx wille Niet bedi dat hi int herte sine Hopede graue te sine	4020
12	Van vlaendren want hi te voren Die hope daer af hadde verloren Ne waer bedi dat hi wille breken Des conincx macht ende weder steken	4024
16	Die coninc van vranckerike Quam in vlaendren moghendelike Metten graue willem teerste in de poert Van risele ende van danen voert	4028
20	Te ghend te brugghe daer nare Ne waer dat was een deel zware Want si waren een deel tonghewillegher das Dat die coninc van inghelant was	4032
24	Ionstich willemme van ypre doe Ende dies met hem waren toe Die graue willem voer van daer Ouer risele ende daer naer	4036
28	Ouer betune ende van dan Te teerenborch daer hi wel was ontfaen Van al den volke ghemeenlike Ende van der clergie al dier ghelike	4040
32	Daer naer voer hi te cassele toe	4044

	<i>Van sente oemaers ende daer naer doe</i>	
	<i>Die borchgraue ende daer toe mede</i>	
	<i>Die poerters van der stede</i>	
36	<i>Bi sulken voerwaerden sine ontfighen</i>	4048
	<i>Alse besproken waren te dien dienghen</i>	
	D <i>ie coninc van vranckerike ende met hem</i>	
40	<i>Die nieuwe graue van vlaendren willem</i>	4052
	<i>Quamen te gadre te brugghe ende daer naer</i>	
	<i>Omboed den coninc den bissoppe al daer</i>	
	<i>Van dornike ende van noyoen</i>	
306rb	<i>Dat beede was een ende hiet symoen</i>	
	<i>Dien hi te vergaderne beual</i>	4056
	<i>Van den bisscopdomme die prelate al</i>	
4	<i>Om smeeren ende maken reene</i>	
	<i>Die keerke van sente donaes niet alleene</i>	
	<i>Om dat soe met meinscheliken bloede was</i>	4060
	<i>Besmet alse men hier voren las</i>	
8	<i>Ne waer als datter inne waren</i>	
	<i>Die onghetrauwe moerdenaren</i>	
	<i>Ende daer inne hare wandelinghe</i>	4064
	<i>Ghehad hadden ende hare voninghen</i>	
12	<i>Daer soe in vele manieren bi</i>	
	<i>Besmet was zeere ende hi</i>	
	<i>Met eerlicheden ende met betame</i>	4068
	<i>Den glorieusen lechame</i>	
16	<i>Van karle daden ter eerden</i>	
	<i>Die niet met sulker werden</i>	
	<i>Begrauen was ende in sulker eeren</i>	4072
	<i>Alse betaemde sulken heere</i>	
20	<i>Dat was alsoe ghedaen ne waer</i>	
	<i>Die miracle die god dede daer</i>	
	<i>Ne sal men niet helen voer die liede</i>	4076
	<i>Men sal segghen watter in ghesciede</i>	
24	<i>Daer liede van helighen doene</i>	
	<i>Ende oec van religioene</i>	
	<i>Of gauen openbare orconde</i>	4080
	<i>Die dat saghen tier stonde</i>	
28	<i>Daer dans absalon een af was</i>	
	<i>Die abt van sente amans die das</i>	
	<i>Harde wel gheloeft was waer af</i>	4084

32	Dat hi eenighe orconde gaf Ende alle die helighe lieden toe Diet alle saghen orcondent doe Alse men den lachame van den graue Ontdecte ende dede aue	4088
36	Dat linlaken daer hi in lach Dat was nochtan die vijftichste dach Dat hi hadde gheleghen daer Si vonden scone ende claer	4092
40	Ombesmet ende onuerkeert ende daer toe Quammer ghene quade roke af doe Ende dor al dat hi sonder zaghe	4096
306va	Hadde gheleghen vijftich daghe In eene tomme besloten nochtan Waren sine wonden te siene an	
4	Alsoe versch alsoe nieuwe daer hi lach Alse ofte hi vpden seluen dach Die wonden hadde ontfaen daer Ende men vant dat lijnwaet alsoe claer	4100
8	Ende versch daer hi in was ghewonden Datter gheene smette an was vonden Vanden verschen bloede ende die stede Wart met soe groeter roke mede	4104
12	Veruult dat hem allen dochte Alst wel met redenen mochte Dat onse heere wilde sinen vriend Bliscap gheuen dies hadde verdient	4108
16	Dien lachame was ghedreghen doe Te sente kerstoffels kerke toe Binnen brugghe ende ghedaen In die keerke tote dien stonden saen	4112
20	Dat die princen vergaderden daer Van den rike ende tfolc ende daer naer Was die keerke van sente donaes ghedaen Reconsilieren alsoe saen	4116
24	Dat men den lechame des edels grauen Binnen der keerken mochte grauen Ic late te sprekene lieden Van den tranen die tien tiden	4120
28	Die princen ende dat ghemeene Volc daer storten groet ende cleene Bedi die dit leest mach wel merken das Dat daer groete droufhede was	4124

32	Die bisscop reconcilierde <i>daer</i>	4128
	Sente donaes keerke <i>ende daer</i> naer	
	Die clergie <i>ende</i> dat volc namen	
	Den lachame <i>ende</i> quamen	
36	Te sente donaes keerke <i>daer</i> mede	4132
	Met groeter werdichede	
	<i>Daer</i> si den graue daden ter erden	
	In die keerke ter midde <i>waerden</i>	
40	<i>Ende</i> die <i>coninc</i> dede <i>daer</i> naer saen	4136
	Robberechte huten torre gaen	
	<i>Ende</i> die andre moerdenaren	
306vb	<i>Daer</i> si met crachte gheuloen waren	
	<i>Ende</i> deedse ligghen tien stonden	4140
	In vanghenessen ghebonden	
4	¶ Naer dat si alle te samen	
	Seiden die huten torre quamen	
	Gheschiede scone miracle <i>daer</i>	4144
	Bedi si seiden openbaer	
8	Dat si noint in gheere wisen	
	Noch in drancke noch in spisen	
	Dies si ghenouch hadden ghedraghen	4148
	Mettem in den torre <i>daer</i> si laghen	
12	Noint smake en mochte ghewinnen	
	Alsoe langhe als sire waren binnen	
	Nichte meer dan ofte si doe	4152
	Herde hadden gheheten <i>emmer</i> toe	
16	<i>Ende</i> als si <i>commen</i> waren neder	
	Ghecreghen si hare smake weder	
	Die al dore te voren	4156
	In den torre hadde verloren	
20	<i>Ende</i> men robberechte <i>daer</i> naer	
	<i>Van</i> den wine drincken die neder was brocht <i>daer</i>	
	Huten torre dien hi zeere doe	4160
	Prijsde <i>ende</i> hi swouer <i>daer</i> toe	
24	Dat hi sider dat hi was beseten	
	Gheen en soe goeden wijn hadde ombeten	
	<i>Ende</i> hine wiste niet das	4164
	Dat het <i>van</i> den seluen wine was	
28	<i>Daer</i> hi af te drinckene plach	
	Doe hi inden torre lach	
	<i>Ende</i> als ment hem dede verstaen	4168
	Hi bekennedene alsoe saen	
32	<i>Ende</i> dattene onse heere oec tien stonden	

	Castiede van sinen sonden	
	Ende hi ende sine ghesellen mede	4172
	Loueden ons heeren goedhede	
36	Alse die graue karel ter eerde	
	Was ghedaen met groeter werde	
	Die coninc die vergaderde daer	4176
	Al theere dat hi mochte ende daer naer	
40	Ghereedde hi seere sine vaert	
	Metten nieuwen graue typre waert	
307ra	W illem die men van ypre hiet	4180
	Daer ic eer af sprac hine ontsach hem niet	
	Alsoe seere als hi sculdich was	
4	Des conincx macht ende hi dede das	
	Openbare des ghelike	4184
	Bedi hi quam stautelike	
	Ieghen den coninc ende hi vacht	
8	Ieghen sine liede met groeter macht	
	Ne ware hine wiste niet binnen dien	4188
	Doe hi vacht hoet hem saude gheschien	
	Want some die van ypre doe	
12	Hem trouwe belooft hadden ende daer toe	
	Heet ghedaen ghetrouwe te sine	4192
	Hadden ghesproken stillekine	
	Hem te verradene ende van dier dinc	
16	Hadden si ghesent tote den coninc	
	Boden dien si haren eed doen daden	4196
	Dat si willemme sauden verraden	
	Van ypre ende ontdoen daer naer	
20	Die poerte den coninc quame hi daer	
	Ay god hoe drouue mach van desen	4200
	Verranessen vlaendren wesen	
	Ende elken mach wondren das	
24	Van den lande dat soe ongheuallich was	
	Dat sinen heere van te voren	4204
	Bi verranessen hadde verloren	
	Ende gheenen heere mochten hebben doe	
28	Daer ne ware verranesse toe	
	Dese verranessen hadden van dien	4208
	Een deel van ypre wel vorsien	
	Ende waren ouer een ghedraghen das	
32	Dat het hare bederue was	
	Dat si met allen den haren	4212
	Den coninc onderhoerich waren	

36	Danne willemme van ypre niet bedi Sine wisten niet an hem daer si Blameren af mochten sine persoene Noch daer af spreken onscoene Ne waer dat si ontsaghen	4216
40	Dat eenich van sinen zweer maghen Te tilike mochten werden groeten heeren Ende danne saude ieghen hem keeren	4220
307rb	Alse men van middaghe toter noenen Gheuochten hadde met stauten doene Ane die oest side vp die stede	4224
4	Ende an die west zide mede Die verraders setten eene baniere Vp sente pieters keeerke sciere Daer si bi daden den weder winnen	4228
8	Teekin om te comene binnen Ende ontdade de suutpoerte doe te samen Des conincx lieden binnen quamen Ende liepen al duere die poert	4232
12	Daer si wilden weder ende voert Ende alse willem wart gheware das Dat hi van binnen verraden was Hine wiste wat doen dan vlien	4236
16	Maer hi begonste te spade in dien Want daneel van denremonde Volghede hem ende vinckene tier stonde Ende leuerdene alsoe saen	4240
20	Al onghewapent den graue gheuaen Als ypre weder ende voert Gheroeft was al duere die poert Ende vele van dien rudders mede	4244
24	Gheuanghen waren in die stede Die coninc ende die graue toe Beualen die port den borchgrauē doe Ende voeren van daer moghendelike	4248
28	Ende daden tonder lichtelike Cassele ende neder vlaendren mede Ende quamen weder ter stede Van brugghe om wrake te doene al daer	4252
32	Van karels doet die soe groet was ende soe zwaer D Ie coninc beual te doene Wijnri huten prisoene Ende sine ghesellen die waren	4256

36	Wel XXVII teere scaren Wijnri alse wi horen lesen Hadde des proofts bertolfs broeder ghewesen Ende een van dien die hier te voren	4260
40	Sgrauen karels doet hadden ghesworen Die coninc ende die graue mede Daden dese teere anderer stede	
307va	In eenen hoghen torre leeden Ende sijn aldus van den andren ghesceeden Doe warpmense daer met groter onwerde	4264
4	Van den torre neder al tote der herde Aldus si ghedoet waren Die onghetrauwe moerdenaren Ne maer die lieden minden meere	4268
8	Robberechte daer wi af spraken eere Danne eenich van sinen ghesellen Hi hadde gheweest als ic hore tellen Een van die sgrauen doet hadden ghesworen	4272
12	Metten andren al hier te voren Ende hi hadde ontsculdenesse Gheboden van der verranesse Soe dat den coninc ende den graue toe	4276
16	Niet en dochte sekerghenouch alsoe Dat menne ontluede al daer Ende si voerdene daer naer Te cassele daer si hem alsoe saen	4280
20	Buter poert thoeft daden af slaen E Nde van dien die daer te voren Des grauen doet hadden ghesworen Dien ic inghelram horde nomen	4284
24	Van eesine was daer toe comen Bi der hulpe namelike Van sinen oem diederike Van dixmude dat hi tote dier stont	4288
28	In paise bi onsculde stont Ende hi hadde hem vermeten zeere Wilde hem yemen min ofte meere Vp segghen van sulken scanden	4292
32	Hi sanc van hem doen te handen Met sinen lachame stautelike Ende hem verweeren dapperlike Ne waer daer naer begonste hij	4296
36	Daer af te gane bedi	

	Hi decte hem stillekine	4300
	Int beghin onder de sine	
	Ende daer naer als hi mede	
40	Daer af tijt sach ende stede	
	Haddi des vermetens begheuen	4304
	Om te behaudene sijn leuen	
307vb	Ende vloee hutē lande ende nemmer meere	
	Ne dede hi in vlaendren weder keere	
	W illem van werueke als ict las	4308
4	Metten andren lieden dat hi een was	
	Van den ghenen die daer te voren	
	Des grauen karels doet hadden ghesworen	
	Alsoe die graue gheslegghen was na dat	4312
8	Rouede hi des grauen karels scat	
	Ende voer te werueke daer naer	
	Ende voerde vele van den scatte daer	
	Maer god onse heere diet al versiet	4316
12	Hine wilde ghedogghen niet	
	Dat hi langhe bliscap dreue	
	Mettien scatte ende hi hem blue	
	Binnen dien dat hi bliscap hadde das	4320
16	Dat sijn weder zake verwonnen was	
	Quam hem vreesse toe onuersien	
	Diene hutē lande dede vlien	
	Hi toghede dat hi int beghin	4324
20	Hem vaste wilde hauden daer in	
	Vp dat men hem hiet tien waude	
	Dat hi hem daer af verweeren saude	
	Daer naer moestene die prekelinghen	4328
24	Van sijnre conciencie dwinghen	
	Daer toe dat hi sijn wijf met hem nam	
	Daer nochtan niemene vp hem ne quam	
	Ende vloee ter vaert met hare	4332
28	Ende voerde met hem al dare	
	Eenen deel van sinen vrienden doe	
	Ende een groet deel van sinen goede toe	
	Dit was vi daghe naer dat ic las	4336
32	Naer dien dat die graue verslegghen was	
	Alsoe die borchgraue hadde verstaen	

	Van dornike hi voer also saen	
	Te werueke hi nam alte hant	4340
36	Alle de cateile die hi <i>daer</i> vant	
	Ende verberrende thuus soe dat hire niet	
	Eenen stoc staende bluen liet	
	Ende alse bi dornike leet willem	4344
40	Die van dornike volgheden hem	
	Diene vanghen wilde ne waer	
	Hi ontvloe ende verloes sijn wijf <i>daer</i>	
308ra	Ende vele van den sinen toe	4348
	Ende sijn goet soe dat hem doe	
	Twee ghesellen ende een paert	
4	Nemmeer bleuen in die vaert	
	Hi quam teenen cloester <i>daer</i> naer	4352
	Van muencken ende ontfinc <i>daer</i>	
	Van den abd moncs abijt	
8	Dat drouch hi eenen corten tijt	
	Want hi trac cort ter weerel weder	4356
	Ende leide doe dat abijt neder	
	Dor sijns wijfs wille om dat niet was	
12	Bi hare dat hi begonste das	
	Ende hi ghinc weder wapine draghen	4360
	Die te voren stille laghen	
	Ende die hi hadde begheuen	
16	Hine voughede niet sijn leuen	
	Omme te becommene onsen heere	4364
	Dien hi verbolghen hadde zeere	
	Metten onghetrauwen daden	
20	<i>Daer</i> hi mede was gheladen	
	Soe seere was verhart die herte sijn	4368
	Soene mochte niet vermuerut sijn	
	Dese dinc ende dese bediede	
24	<i>Daer</i> ic af gheseit hebbe gheschiede	
	Omtrent twee maende na dat bleef doet	4372
	Die goede graue sonder ghenoot	
	Doe maecte die coninc sine vaert	
28	Lodewijc te vranckerike waert	
	Ende liet willemme den graue	4376
	In vlaendren ende heere <i>daer</i> aue	
	Ende den lande sine vrihede	
32	Ende sine wet hauden mede	
	Ghelijc dat die grauen plaghen	4380
	Die waren voer sinen daghen	

36	T Eerst dat sach die graue willem Dat hi wel hadde onder hem Die lieden hi begonste doe Te pijnne ende te persene emmer toe Ende onder doen der scalchede	4384
40	Ende hare goed nemen mede Ende hi deedse vaen daer naer Ende warpse in vanghenessen daer	4388
308rb	Doe worden zeere tonghemake Die van vlaendren om de sake Alsoe die alsoe voer dien daghen	4392
4	Niet beleet te sine ne plaghen Si saghen dat men hem emmer toe mede In lanc so meer argher dede Soe dat si begonsten int beghin	4396
8	Daer omme murmureren in haren zin Ende si begonsten daer nare Daer af te sprekenen openbare Ende daer naer si hem berieden	4400
12	Hoe si onder hem lieden Loesen mochten van dien scalcken doene Van dien nieuwen pharahoene Int hende drouch haer raet daer toe	4404
16	Dat si hem wilden setten doe Ieghen hem ende orloghen Alsoe die eer die doet wilden ghedoghen Dan si ghedoghen sulke dinghen	4408
20	Ende die van risele sonderlinghe Setten hem daer ieghen openbare Want hi tormentese al te zware Ende dede hemlieden felhede	4412
24	Meer dan hi den andren dede I N dien tiden was in elsaten Een ionc ruddere van goeden state Die dideric hiet ende die gone	4416
28	Was des grauen didericx sone Van elsaten den lande dien hi an Robbrechts des vriesen dochter wan Gheertruden die als icker af las	4420
32	Des goeds grauen karels moye was Ende dien van vlaendren dien wel was cont Dat dese dideric naerre bestont Den graue kaerle danne willem	4424

36	Senden selue boden tote hem Van dien van risele heymelike Ende omboden hem vriendelike Dat hi in vlaendren quame ende dat hi mede	4428
40	Versochte sine eruactichede Daer hi rechte hoer af ware Diederic quam in vlaendren daer nare	
308va	Ende die van vlaendren ghemeenlike Ontfinghene harde blidelike Ende hi begonste te dien tiden	4432
4	Ieghen den graue willem striden Doe dede alsoe die graue willem Dat die coninc lodewijc quam tote hem In vlaendren hute vranckerike	4436
8	Ende die herdsche bisscop des ghelike Van riemen die voer hem teere stede Den graue dideric daghen dede Omme dat hi sine hant	4440
12	Hadde gheslegghen an anders mans lant Diederic ne wilde comen al daer Ende hi wart verwaten daer naer Ende alle die met hem wilden	4444
16	An hem hauden ende hilden Ende die casselrie was te dier tijt Van risele ghedaen interdijt Om dat dideric met siere ghewelt	4448
20	Daer meest daghede ende helt ¶ Die coninc omboed diderike Vlaendren te rumene haestelike Ende dat hi sonder letten te hant	4452
24	Weder saude keeren in sijn lant Diederic die moyen sone was Des conincx lodewijcs als ic las Ende ombeide diere auentueren	4456
28	Die hem god gheuen wilde tier hueren Ende ghereedde hem neerenstelike Om hem te behaudene stautelike Die coninc vergaderde al daer	4460
32	Groet here ende besat daer naer Binnen risele diderike Ende assaelierde daghelike Drie waeruen an elke side	4464
36	Die stede met groeten stride	

	Ende dede al dat hi machte	4468
	Met pinen ende met crachte	
	Omme ten poerten te commene in	
40	Maer het ne diedde meer no min	
	Ende vp den visten dach daer naer	4472
	Dat die coninc hadde ghelegghen daer	
308vb	Voer die poert met al siere macht	
	Sciet hi van daer ende voer tatrecht	
	Ende alsoe in vranckerike voert	4476
4	Ende dideric sciet huter poert	
	Van risele ende voer tlant al duere	
	Ende vacht te somegher huere	
	Ieghen willemme : ende willem	4480
8	Was some tijt te bouen van hem	
	Ende hi was sometide	
	Te bouen an dander side	
	Eens quamen si met groeten prighe	4484
12	Te axpoele te eenen wighe	
	Daer dideric was ghesconfiert so	
	Dat hi doe te halst binnen ontvlo	
16	W illem vergaderde naer dat	4488
	Een groet here ende besat	
	Den casteel van aelst ende daer toe	
	Diedericke diere binnen was doe	
	Ende als hi met groeten gheere	4492
20	Den casteel met sine heere	
	Asselierre om te winnen	
	Van dien ghenen diere laghen inne	
	Was hi van eenen man die te doet was	4496
24	In die hant ghescoten als ict las	
	Onder den dume daer hi af bleef doet	
	Alne was die wonde niet groet	
	Hi was van hitten verzwærd al	4500
28	Ende hi besiet dat sijn arem zwal	
	Hi dede tote hem commen tier tide	
	Heymelike godefride	
	Den hertoghe die met hem was	4504
32	Ende liede tote hem das	
	Tusschen hem tween heymelike	
	Dat hi steruen waende cortelike	
	Ende hiet hem in nauwen rade	4508
36	Dat hi vroedelike dade	
	Dat there sciede van dane	

	Als hi ghedaen hadde te verstande	
	Godefride sine aentueren	4512
40	Godefroet sendde tier huere	
	Sinen bode tote diederike	
	Ende omboed hem vriendelike	
309ra	Dat hi wilde den pais maken	4516
	Van den sinen ende willems saken	
	Ende dede alsoe van danen sceeden	
4	Dat here ende danen leeden	
	¶ Ende als there was ghesceeden van danne	4520
	Godefroet dede te verstande	
	Diedericke met sinen boden al bloet	
8	Dat willem van normendien was doet	
	Ende sijn volc voer sijnre verde	4524
	Willem was ghedaen ter erde	
	Te sente bertins in die abdie	
12	Dese willem van normendie	
	Staerf alse men screef dats waer	4528
	XI ^c ende XXVII iær	
	¶ Aldus wan die elsatre dat lant	
16	Ende nam te wiue alte hant	
	Des conincx dochter van iherusalem	4532
	Sibelien die eenen sone drouch hem	
	Die bi namen philips was ghenant	
20	Die naer hem bleef graue int lant	
	Ende noch eenen andren sone	4536
	Die matheus hiet ende die gone	
	Nam een wijf daer hi behuwede mede	
24	Dat graefscap van boenen ende die stede	
	Ende noch eene dochter die hi wan	4540
	An hare die nam eenen man	
	Die graue van henegauwe was	
28	Ende soe hiet mergriete als ict las	
	Dese diederic hilt in vreden	4544
	Tlant van vlaendren ende die steden	
	Ende sijn sone die hadde onder hant	
32	Philips die steden ende al dat lant	
	Binnen des grauen sijns vader liue	4548
	Dese philips daer ic af scriue	
	Bedreef den graue van hollant	
36	Floreinse dat hi hem ghinc in hant	
	Soe dat sijn broeder ende sijn vader	4552
	Ende die grauen beede gader	

	Van ghelre <i>ende van cleuen</i>	
40	Die waren sgrauen floreins neuen	
	Spraken alsoe den pais van dien	4556
	Als men mach noch bescreuen sien	
309rb	Dat den graue van vlaendren die helt	
	Bleef doe bewesten der scelt	
	Wat soe <i>daer</i> viele <i>ende</i> wat dat ware	4560
4	<i>Ende</i> dat <i>emmer</i> toe <i>daer</i> nare	
	Gheselschap dat men <i>daer</i> nemen saude	
	Te brugghe laghe in sgrauen ghewaude	
	Dit <i>ende</i> andre dinghen wan	4564
8	Philip dien stauten wisen man	
	Desen pais <i>ende</i> dese vorworde	
	Was ghemaect van woerde te woerde	
	<i>Ende</i> des profits huus te brugghe alst es bleuen	4568
12	Van anderinghen wel bescreuen	
	Als men screef XI ^c jaer	
	<i>Ende</i> XLVII weet voer waer	
	A ls willem van normendien doet was	4572
16	<i>Ende</i> begrauen als ict las	
	Te sente bertins biden graue	
	Boudin apkine <i>daer</i> ic voren sprac aue	
	Die graue diederic hilt al tlant	4576
20	Bides conincx wille in hant	
	Waer uele van vlaendren waren	
	Hem zeere ieghen metten haren	
	Bedi <i>daer</i> was willem van loe	4580
24	Harde gram te hemwaert <i>ende</i> alsoe	
	Onghetrauwe <i>ende</i> onghedouf	
	Dat hi uele liede doet slouch	
	<i>Ende</i> roefde <i>ende</i> bernede mede	4584
28	Keerken <i>ende</i> dorpen te menigher stede	
	In dien tiden staerf als ict las	
	Clemencie die des paeus suster was	
	Calixtus die ghehad hadde voer anne	4588
32	Den ionghen robberechte te manne	
	<i>Daer</i> soe af in harer ghewelt	
	Dat derdendeel van vlaendren helt	
	Te harer duwarien <i>ende</i> soe	4592
36	Liet den graue diederic doe	
	<i>Ende</i> al dat hare in vlaendren was bleuen	
	Soe stichte in <i>haer</i> leuen	
	Twee abdien <i>daer</i> die eene af es	4596

40	Bruborch <i>ende</i> die andre auennes Die graue diederic <i>daer</i> ic af scriue Nam <i>daer</i> naer sibelien te wiue	
309va	Des conincx dochter <i>van iherusalem</i> Die sonen <i>ende</i> dochteren drouch <i>hem</i> Die graue diederic haette soe	4600
4	Den onghetrauwen willem <i>van loe</i> Dat hi <i>hem</i> sinen casteel af wan <i>Ende</i> hute vlaendren iaghede nochtan Voer hi doe in inghelant	4604
8	<i>Daer</i> hi den coninc steuine vant Dien hi wel ontfinc <i>ende</i> hi was vro <i>Ende</i> hi onthiltene also	4608
12	Else betaemde alsoe hoghen man <i>Ende</i> hi prouuede <i>hem</i> alsoe voert an Int hof <i>ende</i> dede mede	4612
16	Soe menighe vromichede <i>Van</i> rudderscepe dat die coninc <i>Hem</i> seere minde om die dinc <i>Daer</i> hi goede redene hadde toe Bedi hi besceeremdene doe	4616
20	Den coninc ieghen sine viande Dat hijs bleef sonder scande D ie graue <i>van loncheestre</i> als ict las Robberecht die beiaecht sone was	4620
24	Des conincx heinricx die begonde Een orloghe teenen stonde Ieghen den coninc <i>van inghelant</i> Steuine dien hi huter hant Wilde werpen tconincrike	4624
28	Ofte <i>hem</i> doden endelike Soe dat si metten haren teere tijt Vergaderden in eenen strijt <i>Ende</i> die graue vinc den coninc <i>daer</i>	4628
32	<i>Ende</i> leidene in vanghenessen zwaer ¶ Alset willem <i>van loe</i> hadde verstaen Hi nam met <i>hem</i> <i>van</i> sinen rudders saen <i>Ende</i> dede soe uele dat hi teere tijt	4632
36	Ieghen robberechte quam in eenen strijt Dien hi vinc <i>ende</i> leddene mede In vanghenessen teere stede <i>Daer</i> na spraken die baroene <i>Van</i> den rike alsoe <i>van</i> dien doene	4636
40		

	Dat men ouer een drouch daer af	4640
	Dat men den eenen om den andren gaf	
309vb	Die coninc wilde wel gheweten	
	Die doghet ende niet vergheten	
	Die hem hadde ghedaen willem van loe	4644
4	Ende hi dan liede hem daer af alsoe	
	Dat hi hem dat lant vantansien gaf	
	Ende hi ward sijn man daer af	
	Ende hi dede hem voert meere	4648
8	Bouen allen princen heere	
	Die varen in sinen lande	
	Ende oec vriendschap menigherande	
	Binnen den tide dat willem van loe	4652
12	Ghehert was ende ontsien alsoe	
	In al gader dat coninc rike	
	Die heere van hemelrike	
	Slouchene met siere roede dat hi	4656
16	Dattu doen wilde castien daer bi	
	Dat hi in die oghen blent wart ne wa[	
	Hi bleef met herten siende clare	
	Ende die gracie van onsen heere	4660
20	Ontstac sine herte alsoe seere	
	Dat hi omme sine salichede	
	Begonste peinsen ende hi ontede	
	Sine scatten ende hi gaf	4664
24	Den aermen mildelike daer af	
	Ende stichte ende dede werken	
	Dor gods wille nieuwe keerken	
28	A lse men screef XI ^c jaer	4668
	Ende twee ende vijftich daer naer	
	Was te sente oemaers in die stede	
	Soe groet een brant datter mede	
	Die huse verbernedden alte male	4672
32	Menich palais ende menighe sale	
	Ende die keerke berrende mede doe	
	Van sente bertins ende daer toe	
	Cloester gasthuus ende fermerie	4676
36	Ende al dat was in die abdie	
	Ende die goede abd liebar was	
	Seere ghepijnt ende tonghemake das	

40	Ende hi voer ouer in inghelant Daer hi willemme van loe vant Die berechtere was gheheelike Van al gader den conincrike	4680
310ra	Ende hi vertelde hem al Seere weenende sijn ongheual Else hijt hoerde hi was drouue das	4684
4	Dat die eerlike stede verbrant was Ende hi gaf hem eenen groeten oep doe Van gaude ende van seluere toe	4688
8	Ende harde vele hauts mede Om te voerne tsire stede Ende om te legghene in ghewerke	4692
12	Beede ter abdien ende ter keerken Dat mids dien eewelike naer desen Sijns sal ghedinckenesse wesen	4696
16	Daer naer staerf die coninc steuen Ende heinric wart coninc naer sijn leuen Sijn sone die haette zwaerlike	4700
20	Int beghin van sinen conincrike Die vlaminghe ende dede Hare casteele vellen mede	4704
24	Ende hare huse hare ende thare Ende dede hem nemen al dat hare Ende iaghetse huten lande alsoe	4708
28	Hi iaghede oec willemme van loe Huten sinen lande die daer naer In vlaendren keerde ende bleef daer	4712
32	Woenende te loe te sinen casteele Daer hi ruste seuen jaer gheheele Ende hi gaf in keerken mildelike	4716
36	Ende den aermen alsoe ghelike Van sinen goede omme te winne Daer mede ons heeren minne	4720
	Ende staerf in sinen casteel daer naer Te loe ende was begrauen daer In sente pieters keerke den visten dach	
	Die in die maend van sporkele ghelach N V salic zwighen van desen Ende van den graue diederic lesen	
	Daer ghi eerst af horet tale Als die stautelic ende wale Een stic dat lant hadde berecht	

40	Van vlaendren moeste hi ghelden haer recht Der doet ende staerf ende in groeter werden	4724
310rb	Ende hi was ghedaen ter erden In een gods huus teere stede Dat hi selue maken dede	
4	Met sijns selues goede in zijn lant Dat bi namen watene es ghenant	4728
	Also men XI ^c jaer Screef ende LXX daer naer	
8	Ende philips zijn sone daer ic aue Sprac een lettelt eer wart graue	4732
	D Ie graue philips was tlant ende goed Godeuruchtich ende wijs ende vroet	
12	Graue van vlaendren ende van artois Hi nam die graefnede van vermendois	4736
	Te wetteliken wiue ne ware Hine hadde gheen kint bi hare	
16	In philips tiden ghinc eene vloet In vlaendren naer dat ic verstoet	4740
	Die zwaer was ende vreeselic toe Lettelt swerne wart verloren doe	
20	Soe datter te brugghen in die stede Vloyede ende die graue dede	4744
	Ieghen dese vloet werpen eenen dam Daer den damme die name af quam	
24	Om datter vp was ghesticht die stede Die graue gaf der poert die vryhede	4748
	Alle die poerters wesen sauden Dat hise tolvri soude hauden	
28	In vlaendren ende hi gaf Der poert die vryhede daer af	4752
	Also men screef XI ^c jaer Ende tachtentich daer naer	
32	Dese graue philips sette In vlaendren alle die wette	4756
	Die graefnede van vermendois staerf Sijn wijf ende hi huwede anderwaerf	
36	An eene vrouwe ende soe Was coninghinne van portengale doe	4760
	Hiet machtilt ende an hare Wan hi gheen kint daer nare	
40	In dien tiden dat es waer Rees een orloghe groet ende zwaer	4764

	Tusschen den coninc van vranckerike	
	Ende den graue des ghelike	
310va	Philipse van vlaenderlant	4768
	Diet hardelike nam in hant	
	Hi sat vp ende voer te ghent	
4	Ende alst den volke wart bekend	
	Ende si dat hadden vernomen	4772
	Dat haer prince daer was comen	
	Si . liepen ter plaetsen waert al ghemeene	
8	Aude ionghe groet ende cleene	
	Die liede zweghen doe al stille	4776
	Ende die graue sprac sinen wille	
	Ende seide ghi heeren ic wille dat ghi	
12	Alle zeere nv helpt mi	
	Want ic hebs te doene zeere	4780
	Ic hebt ieghen eenen groeten heere	
	Van vranckerike den coninc fier	
16	Hi wille mi verderuen ic claechs hu hier	
	Maer wildi mi nv bi staen ghetrauwelike	4784
	Ic hope an gode van hemelrike	
	Dat ic beede nv ende echt	
20	Ieghen hem sal behauden mijn recht	
	Of ic salre omme doghen onurede	4788
	Ende alle mine vriende mede	
	Ende hi verhaelde in curter tale	
24	De gheleghentheit alte male	
	Wies hem die coninc adde mesdaen	4792
	Maer het was lanc eer hem tbistaen	
	Presenteerden die van ghend	
28	Maer emmer daden si consent	
	Ende daden hem hulpe vromelike	4796
	Alst wel bleec ghewaerlike	
32	E nde die graue met snelre vaert	
	Bereede sine heruaert	
	Ende trac duere in vranckerike	4800
	Met groter macht gheweldelike	
	Duer compingen tote louuers bi parijs	
36	Ende vinc daer in vromer wijs	
	Den graue van sente martins met	4804
	Ende brochten met hem sonder belet	

Helpe vā vlamd'lant
 ter hardelike nam in hant
 i'lar up en voer te gheint
 n alth de volke wārt bekent
 n si dar hadde vnome
 an h'prince d'was come
 r'heste ter plaente waert al ghemene
 ue ionghe groet en deene
 ie tiec zweghe doo al tiec
 n die graue h'rac sine wille
 lende ghy heen te wille dat ghy
 lende nu helpt nu
 ant ich heb te we ne zee
 e hebt leghe eenē groet hēe
 an vandenke te coninc her
 e wille in vromē te daechē hū hēe
 wād mi nū bi hēe ghevaulwelike
 c hope an gode vā heimelrike
 ad te wec nū en ede
 eghe hē sal behouden mīn recht
 e te lare d'ne doghe onure
 e wille nū te lende mede
 e onthoudet al corter tale
 e gheheylgheit alte male
 e wille die coninc aode mēdne
 e aer hē d'ne d'ne der hē t'vstagen
 e wille die vāghend
 e aer coninc inden si consent
 e n oden hē hūte vromelike
 e lē wel blec ghevaulwelike
En die graue met sueler vaert
 bereede sine hermaert
 e n t'ne d'ne in vānkerike
 e et groter macht ghevelde hēe
 e uer apengē tote lōuers bi p'ns
 e n vūc d'ne in vromer wjs
 e en graue vā seute martins niet
 e l'p'ghe met hē sōnd telet
 e n alon vāndende en mēde
 e n vromē in sine vānde slaend
 e as hū in vānkerike met mēde
 e at te mēde te onfachte

D ie vā p'ns seiden ghemene
 D at coninc seult was groet en d
 n desen tide si hū brant
 Diloghe de coninc vā inghelan
 H emme en sijn broed richaert
 H toghe vā gheene si hū vdaert
 D en coninc vā vānkerike
 e et groter macht ghevelde hēe
 e n oetruerde doels en herken
 e n ande vele quader ghevelde
 e adē hū vānkerike
 e iōs vrelke tike stont fūghen
 e n mē te wē me aode ghehen
 e e seiden d' m ghesien
 D e quā de bisscop vā nēme wille
 e n te graue vā bloes met hem
 e iōs theolalde sekerlike
 D coninc hē vā vānkerike
 e n maecten een lestant
 v an herlauonde si hū brant
 D ote dat p'etche sōnd hēe
 e n als vleden ware die tiden
 e erde hē die p'nter m'achtich
 e n allen sōd seer crachtich
 h ute inghelan hūte vānkerike
 e n philips die graue rike
 v ā vlamd' met meneghe mā
 e n vlamd' met moede grān
 e n ussche copinge en amens
 e m vñch te hēbne wās h'ghē
 e aer d'vstagen men si h'rac
 D at die p'nter sōnd lac
 e vōd gheselt mēde aode
 e n oer d'p seker w'vande
 D at philips vā vlamd' on gaf
 e v'v'v'v' vā en sijn en saeter af
 e n telmeren de graue vā v'v'v'v'
 D icut de hōde wider stont
 e et hē de graue af aode ghevōne
 e n ont thevdelike v'v'v'v'v'
 e an den p'pse sekerlike
 e af hē de coninc vā vānkerike

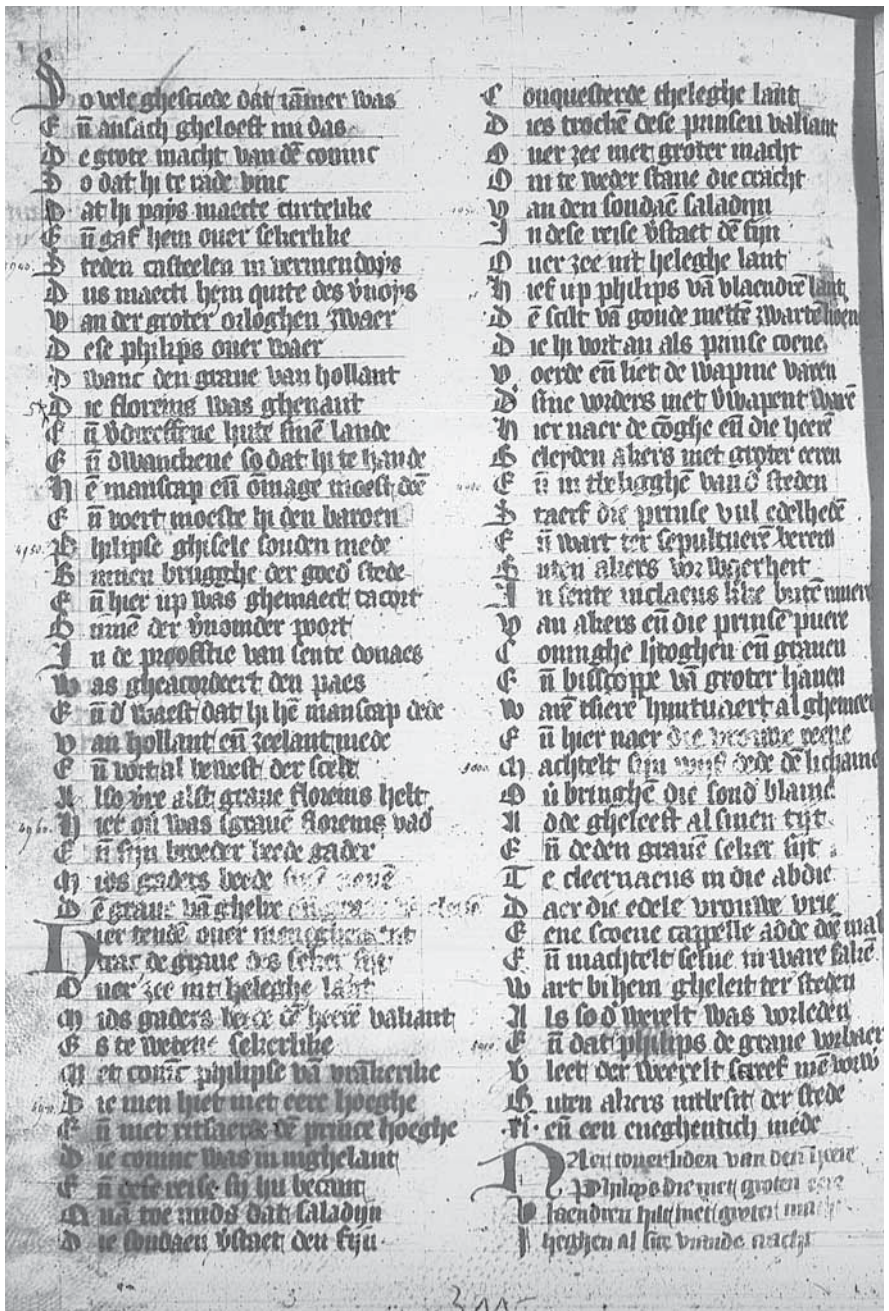
Afb. 28. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.310v (verkleind)

40	Ende aldus brandende ende vaende Ende vromelic in sine viande slaende Was hij in vrankerike met machte	4808
310vb	Dat den meneghen dede onsachte Die van parijs seiden ghemeene Dat sconincx scult was groet ende cleene	
4	I n desen tiden si hu becant Orloghe de coninc van inghelant Heinric ende sijn broeder richaert Hertoghe van gheenen sij hu verclaert	4812
8	Den coninc van vrankerike Met groter macht gheweldelike Ende destruerde cloesters ende kerken Ende anders vele quader ghewerken	4816
12	Daden si in vrankerike Mids welken trike stont surghelike Ende men te voren nie adde ghesien So vele scaden daer in ghescien	4820
16	Doe quam de bisscop van riemen willem Ende de graue van bloes met hem Mids theobalde sekerlike Sconinx hoem van vrankerike	4824
20	Ende maecten een bestant Van kersauonde sij hu becant Tote dat paesschen soudē liden Ende als verleden waren die tiden	4828
24	Bereeden hem die princen machtich An allen siden seere crachtich Hute inghelant hute vrankerike Ende philips die graue rike	4832
28	Van vlaendren met meneghen man Ende versaemden met moede gram Tusschen compingen ende amiens Om wijch te hebbene was haer ghepeins	4836
32	Maer daer tusschen men so sprac Dat die princen sonder lac Worden ghestelt in goeden acorde Ende oec up seker vorworde	4840
36	Dat philips van vlaendren ouer gaf Tgraefscip van crispi ende scieter af Ende teliuereret den graue van behamont Dient toe horde vorder stont	4844
	Eert hem de graue af adde ghewonnen	4848

40	Ende om tvriendelike vulcommen Van den payse sekerlike Gaf hi den coninc van vrankerike	
311ra	Eeneghe casteele die hi van hem hilt Hier met was torloghe ghestilt Dat niet langhe ne bleef in vreden	4852
4	Maer dat quam bider onseden Van den coninc van vrankerike Die wilde verstemken onduechdelike	4856
8	Die coninghinne die sgrauen nichte was Siere suster dochter als ic las Welke suster in goeder trouwe	4860
12	Adde graue boudine van heneghouwe Dese coninghinne was oemoedich ende goet Dede scoen aelmoesene ende baruoet	
	Visenterese de kerken oemoedelike Als die baroene van den rike Ende de royale dit adden vernomen	4864
16	Sijn sij bi den coninc comen . Ende hebbense beede ghestelt in vreden Dat si bleuen in ionstelicheden	4868
20	Die coninc metter coninghinnen Nochtan bleeffen af een grimmen Ende noch om ander saken mede	4872
24	Dat groet discort ende onvrede Rees tusschen den coninc ende den graue Ende en spaerde lijf noch haue	
	Ende vergaderden in dien tiden Groet hercracht an beeden siden Naer tsinxenen als de velde waren groene	4876
28	Die coninc ende sine baroene Ende de graue ter ander siden Brochten meneghen man om striden	4880
32	Voetganghers ende ander ghewapent ras Ende trocken tote an tpas Dat gheheeten es sosi	4884
36	Ende daer dede die graue vri Huten torren met snelre vaerde Steken zijn eerlike standaerde	
	Twelke onwaert adden die vranxsche baroene	4888

	<i>Ende</i> die van ghend als liede coene	
	Sloughen haer tenten ouer tpas	
40	An sconinx heere met leden ras	
	Twelke was een stout bestaen	4892
	Daer heeft de witte leeu ontfaen	
311rb	Van ghend alsbant ende crone	
	Van goude <i>ter</i> heeren <i>ende</i> tsinen loene	
	Dit vreeselike riguer sekerlike	4896
4	Was bi den coninc heinrike	
	Van inghelant bracht in een bestant	
	Van sente ians messe dat <i>quam</i> vorhant	
	Den termijn van eenen jare	4900
8	Was tbestant verlinct al dare	
	Dit was intcarnacioen vorwaer	
	<i>xī^c</i> <i>ende</i> vierentachtentich jaer	
	H ier naer rees een nieu orloghe	4904
12	tusschen den vornomden prinsen hoghe	
	Waer af graue boudin upsetter was	
	Van den berghe also ic las	
	Die sgrauen philips suster adde te wiue	4908
16	Dese hilt in ghekiue	
	Sinen zwagher ieghen den coninc	
	Als graue philips vernam de dinc	
	Trac hi in sgrauen boudins lant	4912
20	<i>Ende</i> heuet ghesilgiert <i>ende</i> verbrant	
	Mids der groter bistance	
	Die hem die bisscop van coelne dede	
	<i>Ende</i> ander heeren van machte groet	4916
24	Als dit de coninc vernam albloet	
	<i>Quam</i> hi neder met groten heere	
	Tote in vermendoys ter weere	
	Ia toten casteele mons didyer	4920
28	<i>Ende</i> begonster te brandene scier	
	Sgrauen liede <i>daer</i> jeghen waren	
	<i>Ende</i> verstaken sconinx scaren	
	<i>Ende</i> om dat ghinc te winter waert	4924
32	Vertrac de coninc sij hu verclaert	
	Mids dat in nouember was	
	Maer curt daer na gheloeft mi das	
	<i>Quam</i> die coninc neder aue	4928
36	<i>Ende</i> met hem van den berghe die graue	
	<i>Ende</i> beleyden amiens	
	Doe <i>quam</i> philipse in sijn ghepeins	

	Van vlaendren den edelen graue	4932
40	Om te bescuwene de zware plaghe	
	<i>Van roeue van branden ende doetslaghen</i>	
	<i>Ende vrouwen crachte dies in dien daghen</i>	
311va	So vele gheschiede dat iammer was	4936
	<i>Ende ansach gheloeft mi das</i>	
	De grote macht van den coninc	
4	So dat hi te rade vinc	
	Dat hi pays maecte curtelike	4940
	<i>Ende gaf hem ouer sekerlike</i>	
	Steden casteelen in vermeldoys	
8	Dus maecti hem quite des vernoys	
	Van der groter orloghen zwaer	4944
	Dese philips ouer waer	
	Dwanc den graue van hollant	
12	Die floreins was ghenant	
	<i>Ende verdreeffene hute sinen lande</i>	4948
	<i>Ende dwanckene so dat hi te hande</i>	
	<i>Hem manscap ende ommage moest doen</i>	
16	<i>Ende voert moeste hi den baroen</i>	
	Philipse ghisele souden mede	4952
	Binnen brugghe der goeder stede	
	<i>Ende hier up was ghemaect tacort</i>	
20	Binnen der vornomder poort	
	In de proofstie van sente donaes	4956
	Was gheacordeert den paes	
	<i>Ende daer waest dat hi hem manscap dede</i>	
24	Van hollant <i>ende</i> zeelant mede	
	<i>Ende vort al bewest der scelt</i>	4960
	Also verre alst graue floreins helt	
	Hier ouer was sgrauen floreins vader	
28	<i>Ende sijn broeder beede gader</i>	
	Mids gaders beede sinen neuen	4964
	Den graue van ghelre <i>ende</i> graue van cleuen	
32	H ier tenden ouer meneghen tijt	
	trac de graue des seker sijt	
	Ouer zee int heleghe lant	4968
	Mids gaders beide den heeren valiant	
	Es te wetene sekerlike	
36	Met coninc philipse van vrankerike	
	Die men hiet met eere hoeghe	4972
	<i>Ende met ritsaerde den prince hoeghe</i>	
	Die coninc was in inghelant	

Afb. 29. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.311v (verkleind)

40	Ende dese reise sij hu becant	
	Quam toe mids dat saladijn	4976
	Die soudaen verstaet den fijn .	
311vb	Conquesterde theleghe lant	
	Dies trocken dese prinsen valiant	
	Ouer zee met groter macht	4980
4	Om te weder stane die cracht	
	Van den soudaen saladijn	
	In dese reise verstaet den fijn	
	Ouer zee int heleghe lant	4984
8	Hief up philips van vlaendren lant	
	Den scilt van goude metten zwarten lioene	
	Die hi vort an als prinse coene	
	Voerde ende liet de wapine varen	4988
12	Daer sine vorders met verwapent waren	
	Hier naer de coninghe ende die heeren	
	Beleyden akers met groter eeren	
	Ende in tbeligghen van der steden	4992
16	Staerf die prinse vul edelheden	
	Ende wart ter sepultueren bereit	
	Buten akers vor waerheit	
	In sente niclaeus kerke buten muere	4996
20	Van akers ende die prinsen puere	
	Coninghe hertoghen ende grauen	
	Ende bisscoppe van groter hauen	
	Waren tsiere huutuaert al ghemeene	5000
24	Ende hier naer die vrouwe reene	
	Machtelt sijn wijf dede den lichame	
	Ouer bringhen die sonder blame	
	Adde gheleeft al sinen tijt	5004
28	Ende deden grauen seker sijt	
	Te cleeruaeus in die abdie	
	Daer die edele vrouwe vrie	
	Eene scoene cappelle adde doen maken	5008
32	Ende machtelt selue in ware saken	
	Wart bi hem gheleit ter steden	
	Als so der werelt was vorleden	
	Ende dat philips de graue vorbaer	5012
36	Verleet der weerelt screef men vorwaer	
	Buten akers intbesit der stede	

	xī ^c ende een eneghentich mede	
40	N Aer touerliden van den heere Philips die met groten eere Vlaendren hilt met groter macht Iheghen al sire viande cracht	5016
312ra	Soe slouch an vlaendren die hant Graue boudin de heere valiant	5020
4	Die graue was van henegauwe Mids dat hi mergrieten die vrouwe Philipps suster hadde te wiue	5024
8	Ende omme te scuvene alle ghekiue Was een deel van den lande Ghestelt in des eertsch bisscops hande	5028
12	Van riemen die suster sone was Graue philips also ic las Wiens vader hier te voren	5032
16	Graue philipse dede menichen toren Graue boudin was hi ghenamt Van den berghe si hu becant	5036
20	Ghelijc ghi voren hebt ghehoort Hoe die coninc was ghestoort Van vranckerike up philipse den graue	5040
24	Daer ghi hier voren horet aue Dat hi was metten vranxschen heeren Was in graue philips deeren	5044
28	Ende machtilt dat edele wijf Behilt duwarie haer lijf Vp tlant van vlaendere gelouet das	5048
32	Maer niet langhe het te doene was Bedi soe galt der weerelt scout Ende philips de coninc bout	5052
	Quam van vor akers in vranckerike Binnen parijs daer hi eerlike Hof hilt daer ontboden waren	
	Die ghenote sonder sparen Van der crone ende die baroene Ende ute desen occusoene	
	Voer graue boudin te parijs Vp den kerst dach des sijt wijs	

36	Ter weerdicheden van den coninc Ende als hi vernam de dinc Dat die graue <i>daer</i> comen was	5056
40	Balch hi hem zeere geloeft mi das Vp den graue met erren moeden Maer die princhen brochtent te goede Ende maecten den <i>coninc</i> wel gemoet	5060
312rb	Ten graue waert die sijn goet Ontfinc <i>ende</i> manscap dede Den <i>coninc</i> <i>ende</i> bleef in paise <i>daer</i> mede	
4	E nde int vierde iaer <i>daer</i> naer Staerf vrouwe mergriete vorwaer Graue boudins wijf van henegauwe Ende achter dese edele vrouwe Bleef een sone wide bekant	5064
8	Graue boudin wart hi ghenamt Een edel prince van hoghen doene Ende dese edele graue coene Een iaer voer sijns uaders doot	5068
12	Trouwede die edele ghenoot Van sampaengen sgrauen dochter Vrouwe marien van moede sochter Vantmen doe nieuwer in ware dinc	5072
16	Van vranckerikerike die coninc Lodewijc was haer ouder vader Twee dochtren hadden si te gader Die outste hiet jane vor waer	5076
20	Ende vander ander doe ic verclaer Dat soe mergriete was ghenamt H ier naer keerde in jnghelant Die <i>coninc</i> richaert van ouer zee	5080
24	De welke met orloghen wee Dede der cronen van vranckerike Mids groeten ghescille dat haestelike Rees in waren dinghen	5084
28	Tusschen beede den coninghen Die coninc philips gaderde groot heere Iheghen den <i>coninc</i> richaert ter weere In desen tiden was ouer leden	5088
		5092

32	Graue boudins vader vor waerheden Ende boudin wart gheweldich heere Van bede den landen met groter eere Van vlaendren <i>ende</i> van henegauwe	5096
36	Dese edele prinche ghetrouwe Wart mids ghescille in ware dinc Iheghen den vranxschen coninc <i>Ende</i> wart van <i>sconinx</i> richaers partie	5100
40	Van welken rees een grote enuye Tusschen den <i>coninc</i> <i>ende</i> den graue Dat hi <i>hem</i> was gegaen haue	
312va	Ende ghealijert met sinen viant Ende meende mids dien vlaender lant <i>Ende</i> henegauwe te nieute te doene	5104
4	<i>Maer</i> graue boudin nam sine baroene Met groeter macht gheweldelike Trac tusschen dorneke <i>ende</i> camerike Ende wan des <i>coninc</i> slote voer waer	5108
8	<i>Ende</i> haestelike trac van daer Voer atrecht an die oest side Ende beleitse te dier tide Twee daghe <i>ende</i> keerde ter vaert	5112
12	Metten sinen te vlaender waert Ende besette sine steden Iheghen <i>sconinx</i> moghenthede Die neder quam met groten heere	5116
16	Om den graue te doene dere Tote harien die coninc quam Seere tornich <i>ende</i> gram Metter macht van sinen lieden	5120
20	Doe waren eenighe die rieden An beede siden in ware saken Dat de graue quam ter spraken Iheghen den vranxschen connc	5124
24	Ende soe verre ghesciede de dinc Dat naer tversceeden van beede den heeren Men den coninc sach weder keeren Met sinen heere in vranckerike	5128

- 28 **E**nde hier naer zeere curtelike
Trac graue boudin ter vaert 5132
Met *sinen* heere te sint thomaes waert
Ende beleide de stede met machte
- 32 Vijf weken met hercrachte
Ende wan de stede *ende* den casteel 5136
Twelke hi ouer gaf gheheel
Den *coninc* van jnghelant
- 36 Dat scadelic was *der* vranken lant
Curt hier naer als men vorwaer 5140
Screef XI^c *ende* XCVIII jaer
Quam richaert de *coninc* met geweld
- 40 Bi gisors *daer* hi up den velde
Vant den coninc *ende* sine liede 5144
Met groter macht hordic bedieden
- 312vb *Daer* was grote scermutsinghe
Maer endelike gheschieden de dingen
Dat de coninc van vranckerike 5148
- 4 Vanden velde moeste wiken
Ende vloet te gisors in de stede
Vor sconinx richaers moghenthede
Ende vele vander vrancscher side 5152
- 8 Warter verslegghen in dien tide
Te dier bataelgen ende gheuaen
Ende curt *daer* na sonder waen
Trac *coninc* philips in normendien 5156
- 12 Met groter macht hordic lien
Ende stichter in roef ende brant
Maer haestelic so wart ghesant
Van den paeus een legaet 5160
- 16 Die om te bescuwene tgrote quaet
Van den twee coningen te hant
So maect hi haestelike bestant
Duerende eenen sekeren tijt 5164
- 20 **C**urt hier naer sonder respijt
Trac die coninc richaert
Met groter macht si hu verclaert
Voer een casteel saluch genamt 5168
- 24 Twelke toe behoerde enen heere valiant
Die wilen was van sconinx partie
Van jnghelant gheloues mi
Viconte van limoges was hi genamt 5172
- 28 Om dese ontrouwe si hu bekant

	Beleydi den vornomden casteel	
	Ende storemder up sonder riueel	
	Ende int bestriden van den casteel	5176
32	Wart ghescoten met enen quareele	
	Te meskiene de ingelsce coninc	
	Van welker scote hi ontfinc	
	So zware quetsine dat hire af starf	5180
36	Ende trike up sinen broeder verwarf	
	Van jngelant die men hiet jan	
	Die hem haestelike maecte dan	
	In jngelant ende liet normendien	5184
40	Ende ghyanen horic lien	
	Twelke de coninc van vranckerike	
	Al weder ghecreech haestelike	
313ra	Niet ieghenstaende dat dit gesciede	5188
	Die graue boudin ende sine liede	
	Hilden torloghe met groter macht	
4	Maer vrouwe marie wart bedacht	
	Die graefnede ende voer te parijs	5192
	Ende dede als eene vrouwe wijs	
	Ende maecte den pays van haren man	
8	Dat sij ghevriende bleuen vort an	
	Ende was eerlike ontfaen	5196
	In sconinx hof sonder waen	
	In de kerstdaghe vor waer	
12	Als men screef XII ^c jaer	
	H Ier naer de vrouwe so vele dede	5200
	C urtelike dat binnen der stede	
	Van perone die graue quam	
16	Biden coninc als ic vernam	
	Daer hi eerlike was ontfaen	5204
	E nde curt hier naer de graue saen	
	Q uam te brugge in de stede	
20	Ende nam up sonder bede	
	Tcruce om te vaerne ouer zee	5208

313ra13	dede: <i>De laatste twee letters zijn met zwarte inkt overgetrokken.</i>
313ra14	stede: <i>De eerste e is overgetrokken met zwarte inkt.</i>
313ra16	vernam: <i>Met zwarte inkt overgetrokken.</i>
313ra18	saen: <i>De laatste drie letters zijn met zwarte inkt overgetrokken.</i>
313ra19	stede: <i>De laatste twee letters zijn met zwarte inkt overgetrokken.</i>
313ra20	bede: <i>De laatste letter is met zwarte inkt overgetrokken.</i>
313ra21	ouer: <i>De laatste letter is met zwarte inkt overgetrokken.</i>

	<i>Maer</i> eer hi wech trac so dedi mee	
	Duechden met ghiften scone	
24	Te boudeloe dan in persone	
	Nie graue dede te voren	5212
	Ende hier naer die prince vercoren	
	Trac eerlike in de saleghen vaert	
28	Den rechten wech te venegen waert	
	Als men screef XII ^c jaer	5216
	Ende drie daer toe ouer waer	
	Ende als hij te venegen quam	
32	Bleef hi daer ligghende als ic vernam	
	Den wnter ende binnen den tijt	5220
	Halp hi winnen des seker sijt	
	Van gasare die sterke stede	
36	Ende hier naer voer waerhede	
	Trac hi te <i>constantinoble</i> waert	5224
	In hulpen ende troeste sij hu <i>verclaert</i>	
	Van alexis die was verdreuen	
40	Ende heefden met fortsen verheuen	
	Ondanx alle sinen vianden	5228
	Dat hi tghewelt van sinen lande	
313rb	Behilt bi sgrauen boudins macht	
	Maer niet lange gheduerde die cracht	
	Keyser alexis en wart verslegghen	5232
4	Ende de sine worden verdreuen	
	Ende als graue boudin dit vernam	
	Met moede ende machte dat hi quam	
	Ende met groter fortsen mede	5236
8	Te <i>constantinobele</i> der stede	
	Ende dreef de viande vter stat	
	Ende voert huut grieken <i>verstaet</i> dat	
	Ende al met sire vromicheden	5240
12	E nde curt <i>daer</i> naer voer <i>waerheden</i>	
	Wart hi ghecoren biden heeren	
	Gheweldich keiser met groter eeren	
	Van al gader grieken lant	5244
16	Ende als de mare wart bekant	
	In kerstinede wide ende side	
	Vernaemt die graefnede die blide	
	Van herten was alst was recht	5248

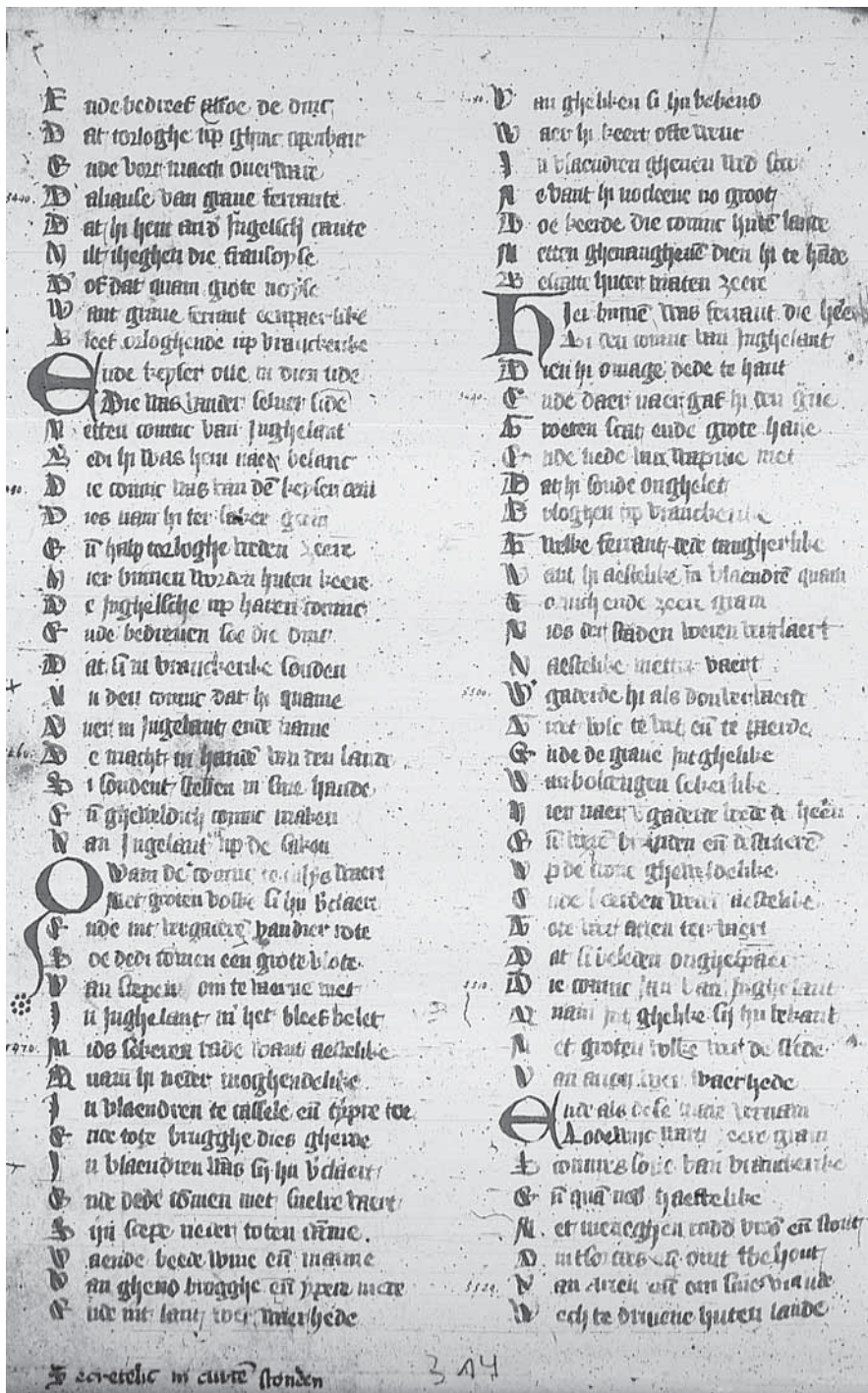
20	Ende haere bereescept maect echt Te vaerne in den griescchen dan Bi keyser boudewine haren man Ende voer voren te parijs	5252
24	Met janen harer dochter faytijs Tote philipse den coninc Diese al daer in hoeden beuinc Mids dat soe was van sinen bloede	5256
28	Ende die keyserinne goede Trac wech te lande ende voer ter zee Daer quam der goeder vrouwen so wee Dat soe starf al up de vaert	5260
32	Ende wart begrauen si hu verclaert In de stede van acharen In iaer XII ^c hordic verclaren Ende daer toe twee gheloeft mi das	5264
36	Dies menich meinsche drouue was Om de duecht van der vrouwe Hier naer die edel prinse ghetrouwe Keyser boudin die grote heere	5268
40	Voer met machte met groter eere Voer andernoble teenen stride Dies menich drouue wart ende onblide Want die prinse wart verloren	5272
313va	In den strijt dies menich toren Adde om den edelen man Noynt recht verclaers daer af ne quam Waer hi voer ofte bleef	5276
4	Dies menighen groten rouwe dreef Eneghe seiden in ware saken Dattene vinc een jan blake Weder hi dede of ne dede	5280
8	Noynt ne quaemt ter waerhede Waer die edel prince bevoer 12	
	E nde naer desen zwaren tour Van den edelen keyser goet	5284
16	Wart ghecoren des sijt vroet Teenen keyser heynric sijn broeder Van den vader niet van der moeder	

	Ende dit gheschiede ouer waer	5288
	Als men screef ons heeren iaer	
20	XII ^c ende daer toe viue	
	Doen bleef tlant den edelen wiue	
	Van vlaendren ende van henegauwe	5292
	Ianen der edelre lants vrouwe	
24	Die de houtste dochter was	
	Van den keyser als ic las	
	De welke trac te huwelike	5296
	Bi sconincs rade van vranckerike	
28	Met sconincx sone van portegale	
	Ferrant hiet hi in ware tale	
	E nde als die brulocht <i>ende</i> die feeste	5300
	O uer leet met bliden gheeste	
32	Maecte vrouwe jane hare vaert	
	Met haren man te vlaender waert	
	Omme ontfaen te sine al daer	5304
	Int graefscEEP al ouer waer	
36	Van vlaendren <i>ende</i> van henegauwe	
	Als rechte eeruachtege lantsvrouwe	
	M Aer eer si <i>neder</i> quamen ter vaert	5308
	Q uam voren <i>neder</i> ongespaert	
40	Die houtste sone van den coninc	
	Hiet lodewijc in ware dinc	
	<i>Ende</i> was niewinghe rudder gedaen	5312
313vb	Voer arien so quam hi saen	
	Met lieden van wapinen wel vorsien	
	Beede ghescut ende engien	
4	Ende al dat behoert in orlogen	5316
	Dede bringen die prince <i>vermogen</i>	
	Ende dede <i>versouken</i> an de stede	
	Dat sij sonder langher bede	
8	Hem ouer ghaue want het ware	5320
	Sijn proper goet al openbare	
	Commende van sire moeder weghe	
	Of <i>anders</i> up dat hise ghecreghe	
12	Vechtender hant al sonder waen	5324
	<i>Daer</i> ne ware gheen ontgaen	
	Die van binnen met <i>curte</i> worden	
	Ghauen vriendelike in antworten	

16	Dat hi vercreghe stede ende casteel Van sinthomaes twelke gheheel Hem toe behoerde als de stede Si souden sonder eneghe bede	5328
20	Hem ouer gheuen vriendelike Hier up vertrac hi sekerlike Voer sintomaers die niet saen Aestelike in hant sijn ghegaen	5332
24	Maer beiden enen curten termijn Maer endelike in den fijn Ghauen si ouer al gheheel Bede stede ende casteel	5336
28	Ende quam al gader in hant Lodewike siere moeder lant Arien ende al die contreye	5340
32	E nde curt na dese meleye Quam graue ferrant te landewaert Met vrouwe janen si hu verclaert Die eeruachtiche vrouwe was Van beede den lande gheloeft mi das	5344
36	Van vlaendren ende van henega[uw]e Maer ferrant die liet die vrouwe Te duway al binnen der poort Ende reet met sinen lieden vort	5348
40	Tote ypre gheloeft mi das Daer hi wel ontfanghen was Ende vort int west lant ende int vrie mede	5352
314ra	Ende te brugghe binnen der stede Daer men hem dede grote eere Ende wart ontfaen ouer lantsheere	5356
4	Ter weerdicheden van sine wiue M Aer die van ghend die worden stiue Ende en wilden niet ontfaen	5360
8	En waren dat si saghen aer Ianen des keyzers boudins dochter So hadden si geuallen sochter Maer om dat so niet jegenwordich was	5364
12	Waer si ontpayt geloeft mi das Ende daer toe sekerlike	

	Ne wisten si van den huwelike	
	Arde lettelt sekerheden	5368
	Hier omme so was de stede	
16	Ontpayt huter maten zeere	
	Ende weder stonden ferrante <i>den heere</i>	
	Beede te voet ende te paerde	5372
	<i>Haer</i> leetsman was arnout van audenaerde	
20	Ende der rase van gauere mede	
	Ende volgheden <i>hem</i> tote binnen der stede	
	Van curtrike <i>maer</i> graue ferrant	5376
	Trac ouer leye sij hu bekant	
24	Ende dede af breken die bruce sciene	
	Van der leyen dat die ruiere	
	Die van ghend niet soudent liden	5380
	Ende doe onder bleef dat striden	
28	Ende de stede van curterike	
	Wart ghepilgeert groetelike	
	Van die van ghend si hu verclaert	5384
	Eer si trocken tuuswaert	
32	E nde hier naer hordic bedieden	
	Gaderde ferrant vele lieden	
	Van wapinen te <i>paerde ende</i> te voet	5388
	<i>Ende</i> trac henen metter spoet	
36	In vlaendren si hu bekend	
	<i>Ende</i> beleyde de stede van ghend	
	Niet langhe hi <i>daer</i> voren lach	5392
	Men vriendelic tretieren sach	
40	Tusschen ferrante <i>ende der</i> stede	
	So dat al den onvrede	
	Vriendelike <i>wart</i> af gheleyt	5396
314rb	<i>Ende</i> de stede voer waerheit	
	Gaf ferrante III ^M <i>pont</i>	
	Ende <i>daer</i> toe ter seluer stont	
4	Worden in gracen ontfaen	5400
	Van graue ferrante sonder waen	
	De twee mesdagedhe <i>ter</i> vaerde	
	Te wetene arnout van audenaerde	
8	<i>Ende der</i> rase van gauere mede	5404
	Hier met <i>wart</i> pays <i>ende</i> vrede	

	E nde daer naer wart groot ende fel	
12	Torloghene want zeere rebel Maecte hem die hertoge van brabant Vp den edelen graue ferrant Dat niet langhe staende en bleef Want hi den hertoghe daer toe dreef	5408
16	Hij ne brochten te ghenaden So dat de hertoghe wart beraden Dat hi moeste te ghysele sende Twee de liefste die hi kende	5412
20	Duer des grauen ferrants werde Heynrike ende godeueerde Dit gheschiede als men vor waer Screef XII ^c ende VII jaer	5416
24	Ende daer na ouer meneghen tijt Wart weder orloghe ende strijt Daer de hertoge van brabant om wart geuaen Ende wart brocht al sonder waen	5420
28	Te ghend int sgrauen steen Van ferrante den prinche reen	5424
32	E nde hier naer binnen curter tijt Rees groot orloghe ende strijt Tusschen beede den coninghen Twelke bi vreemden dinghen Toe cam als ic hu sal verclaren Een graue van boloengen te waren	5428
36	De welke reynalt was ghenant Groet van gheloeue sij hu bekant Biden coninc van vranckerike Wart berucht vremdelike	5432
40	Van verranessen si hu verclaert Om twelke hi trac met snelre vaert An den jnghelschen coninc	5436
314va	Ende bedreef alsoe de dinc Dat torloghe up ghinc openbare Ende vort maecti ouerware	5440
4	Dalianse van graue ferrante Dat hi hem an der jnghelscher cante Hilt iheghen die fransoyse	5444

Afb. 30. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.314v (verkleind)

8	Daer of dat quam grote noyse Want graue ferrant eenpaerlike Bleef orloghende up vranckerike	
	E nde keyser otte in dien tide	5448
12	Die was vander seluer side Metten coninc van jnghelant Bedi hi was hem naer belanc	
	Die coninc was van den keyser oem	5452
16	Dies nam hi ter saker goem Ende halp torloghe voeden zeere Hier binnen worden huten keere	
	De jnghelsche up haren coninc	5456
	Ende bedreuen soe die dinc	
20	Dat si in vranckerike sonden	
43	Secretelic in curten stonden	
21	An den coninc dat hi quame	5460
	Ouer in jngelant ende name De macht in handen van den lande	
24	Si soudent stellen in sine hande Ende gheweldich coninc maken	5464
	Van jngelant ende up de saken	
28	Q vam de coninc te calys waert Met groten volke si hu verclaert	
	Ende int vergaderen van dier rote	5468
	Soe dedi commen een grote vlote Van scepen om te vaerne met	
32	In jnghelant maer het bleef belet Mids sekeren rade want aestelike	5472
	Quam hi neder moghendelike In vlaendren te cassele ende typre toe	
36	Ende tote brugghes dies gheroe In vlaendren was sij hu verclaert	5476
	Ende dede commen met snelre vaert Sijn scepe neder toten damme	
40	Vaende beede wiue ende manne	

314va43 *De gehele regel is onder de kolom geschreven door hand I. Voor de bijgeschreven regel is een verwijsteken geschreven (+), dat is herhaald in de linkermarge, op de plaats waar de regel moet worden ingevoegd. De verwijstekens zijn niet rood opgehoogd. De eerste letter van de bijgeschreven versregel is wel op dezelfde wijze rood opgehoogd (met een hellend streepje) als de letters in de hoofdletterkolom.*

314va26 *ende: Boven de regel geschreven met dezelfde kleur inkt.*

314va31 *scepen: Na het woord is een laatste letter uitgeradeerd.*

	Van ghend brugghe <i>ende</i> ypere mede	5480
	Ende int lant voer waerhede	
314vb	Van gheliken si hu bekend	
	Waer hi keert ofte went	
	In vlaendren ghenen weder stoot	5484
4	Ne vant hi no cleene no groot	
	Doe keerde die coninc huten lande	
	Metten gheuanghenen dien hi te hande	
	Bescatte huter maten zeere	5488
8	H ier binnen was ferrant die heere	
	Bi den coninc van jnghelant	
	Dien hi omage dede te hant	
	Ende daer naer gaf hi den <i>graue</i>	5492
12	Groeten scat ende grote haue	
	Ende liede van wapine met	
	Dat hi soude onghelet	
	Orloghen up vranckerike	5496
16	Twelke ferrant dede tangherlike	
	Want hi aestelike in vlaendren quam	
	Tornich ende zeere gram	
	Mids der scaden voeren verclaert	5500
20	Haestelike metter vaert	
	Vergaderde hi als donvervaerde	
	Groet volc te voet <i>ende</i> te paerde	
	Ende de graue jnt ghelike	5504
24	Van boloengen sekerlike	
	Hier naer vergaderde beede de heeren	
	<i>Ende</i> voeren branden <i>ende</i> destrueren	
	Vp de crone gheweldelike	5508
28	Ende keerden weder aestelike	
	Tote voer arien ter vaert	
	Dat si beleden onghespaert	
	Die coninc jan van jnghelant	5512
32	Quam jnt ghelike sij hu bekant	
	Met groten volke voer de stede	
	Van arien voer waerhede	
	E nde als dese mare vernam	5516
36	Lodewijc wart zeere gram	
	Sconinxs sone van vranckerike	
	<i>Ende</i> quam neder haestelike	
	Met meneghen rudder vroom <i>ende</i> stout	5520
40	Om tsorcoes <i>ende</i> omt tbehout	
	Van arien <i>ende</i> om sine viande	

315ra	Wech te driuene hutē lande Ende sijn vader die coninc Die quam neder in ware dinc Om der stede te doene ontset	5524
4	Maer bi spieres al onghelet Quam int heere die niemare De welke aestelike daer nare Sloughen den raet dat die coninc	5528
8	Achter trocken ende varinc Sonder letten in waerheden Souden hem aestelic doen va[n] steden Die twee grauen sonder beden	5532
12	Dus wart gheordineert dat sceiden Van vor arien int groene Ende beede de grauen van hogen doene Keerden in vlaendren ter vaert	5536
16	Ende namen haren wech ongespaert Tote aken in diere stonden Daer si den keyser ottē vonden Diese vriendelic heeft ontfaen	5540
20	Daer hebben si haer versouc gedaen Van sconincs weghe van inghelant Sinen hoem dat hi te hant Hem soude willen werden te goede	5544
24	Met groeter haesten ende spoede Iheghen den coninc van vrankerike Die keyser otte sekerlike Die beriet hem metter spoet	5548
28	Ende seide lijf ende goet Willic waghen vromelike Iheghen den coninc van vrankerike Met minen oem van jnghelant	5552
32	E nde de keyser alte hant Metten hertoghe van loreyne Ende met meneghen rudder reyne Quam nederwaert tote valentine	5556
36	Omme te beradene pine	

315ra5 int: *Door hand I op rasuur geschreven. De schacht van de eerste letter van heere is door deze hand met zwarte inkt opnieuw aangezet.*

315ra10 va[n]: *De laatste letter is alleen leesbaar met UV-licht.*

315ra28 seide: *Met kleine letter boven de regel geschreven.*

	Den fransoyzen met sire macht	5560
	Ende graue ferrant met groter cracht	
	Adde daer vergaderen doen	
40	Meneghen man van herten coen	
	Henewiers ende vlaminghe	5564
	Ende die graue in ware dinghe	
315rb	Wan boloengen in diere ghelike	
	Als dit vernam ghewaerlike	
	Die vranxcse coninc si hu verclaert	5568
4	Maecte hi hem haestelike neder waert	
	Met vele van sinen edelen lieden	
	Maer vorwaer hordic bedieden	
	Dat de meeste ende machtechste partie	5572
8	Van vranckerike horic lien	
	Edele ende ten wapenen goet	
	Beede te paerde ende te voet	
	Waren met lodewike gheuaren	5576
12	Sconinxcs sone horic verclaren	
	Van vrankerike met groter macht	
	Om te wederstane die cracht	
	Van den jnghelschen geloeft mi das	5580
16	Mids welken de coninc was	
	Van vrankerike te min vorsien	
	Ende niet ieghen staende van dien	
	Dat lodewijc des conincs sone	5584
20	In ghyanen was om tgone	
	Van den jngelschen voren gheseit	
	Die vrancsche coninc vor waerhede	
	Quam te bouines ende van dan	5588
24	Tote dornike met menegen man	
	Ende hoerde messe binnen der stat	
	Ende sanderdaechs verstaet dat	
	Trac hi te bouines met sinen heere	5592
28	A ls die hadde wille ende gheere	
	Te wederstane die moghenthede	
	Van den keyser ende daer toe mede	
	Van graue ferrante ende die partijen	5596
32	De welke laghen hordic lien	
	Te mortaengen in dien tijt	

	Wel vorsien des seker sijt	
	Om te beuechtene den coninc	5600
36	Van vrankerike verstaet die dinc	
	Ende mids dat hi van dorneke vertrac	
	Te bouines so hilt in dat	
	Die keyser ende al die heeren	5604
40	Dat die coninc wilde keeren	
	Met haesten weder in sijn lant	
	Om twelke die prinsen valyant	
315va	Die keyser ende die ander baroene	5608
	Hem stelden als lieden coene	
	Te volghene der vrancsher scare	
4	Bedi si hilden ouer ware	
	Dat die coninc ware ghevloen	5612
	Ende dat was tocusoen	
	Dat sij volgheden steerkelike	
8	Ende alst vernam die coninc rike	
	Van vranckerike dat sine viande	5616
	Hem volghede binnen sinen lande	
	So keerde hi hem vromelike	
12	Ende beriet hem haestelike	
	Met sinen prinsen in curter tijt	5620
	Om met heeren te nemene strijt	
	Ghelijc dat curt bleec der naer	
16	Want die keyser ouer waer	
	Mids beede den grauen coene	5624
	Waren commen duer dat groene	
	Soe naer der vranxser siden	
20	Datmer ordineerde om striden	
	Ende scaerde die bataelgen	5628
	Daer was gheclanc van den maelgen	
	Groot ende van arnassche met	
24	Daer ne was langhe niet ghelet	
	Men scoot arde sterckelike	5632
	Int vergaderen sekerlike	
	Maer seere curt soe wart gedaen	
28	Tschieten men ghincker houwen ende slaen	
	An beede siden met groten moede	5636

315va2 *Na als is die met bruine inkt geëxpungeerd en doorgestreept, en daarna met rood nogmaals doorgestreept.*

315va3 *vrancsher: sher is door hand I op rasuur geschreven.*

	Dat velt beronnen wart metten bloede	
	Ende waert een staende gedurich strijt	
32	M Aer in thende des seker sijt	
	Moeste de keyser met sire macht	5640
	Wiken voer des conincs cracht	
	Ende moest vlien van den pleyne	
36	Soe dede die hertoghe van loreyne	
	Ende daer toe menich edel man	5644
	Ende daer bleef in den dan	
	Verslegghen menich rudder stout	
40	Ende ander liede jonc <i>ende</i> hout	
	Heynewiers ende vlaminghe	5648
315vb	Namen scade sonderlinge	
	Ende die van boloengen mede	
	Bedi si waren te diere stede	
4	In deerste bataelge an de fransoyse	5652
	Dies hadden si de meeste noyse	
	Ende graue ferrant wart gheuaen	
	Ende jntghelike sonder waen	
8	Die graue van boloengen met	5656
	Ende menich rudder wart ghelet	
	Ende gheuaen al up dien dach	
	Duutsche <i>ende</i> ander horic gewach	
12	Tote C <i>ende</i> XXVII toe	5660
	Warter gheuaen in dat geroe	
	Ende menich <i>ander</i> edel man	
	Dien ic ghenomen niet en can	
16	Dit gheuiel up den XIII ^{ste} dach	5664
	Die in oustmaent ghelach	
	Als men XII ^c <i>ende</i> XIIIII screef	
	Dat den coninc de seghe bleef	
20	Buten bouines up dat velt	5668
	<i>Ende</i> hier na die <i>coninc</i> met geweld	
	Trac met sine geuanghenen ter <i>vaert</i>	
	Den rechten wech te parijs waert	
24	Ende als hi binnen <i>der</i> stede quam	5672

315va36	dede: Door hand I boven de regel geschreven.
315vb12	c: De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.
315vb16	De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.
315vb18	De isolerende punten rond de getallen zijn rood opgehoogd.
315vb21	coninc: De isolerende puntjes rond het woord zijn rood opgehoogd.

	Van parijs als ic vernam	
	Dedi ferrante onghelet	
	Den graue ligghen int sastelet	
28	Ende die ander gevanghene mede	5676
	In andere plaetse in andere stede	
	E nde binnen desen tide vorwaer	
32	Dat die gheuangen <i>lagen daer</i>	
	Gheschiede grote plaghe	5680
	Van brande dat vordien daghe	
	In vlaendren nie dies ghelike	
	Niet gheschiede sekerlike	
36	Want van vlaendren de drie steden	5684
	Verberrenden in waerheden	
	Tmeeste deel ende curt daer naere	
	Gheschiede noch ene plage zware	
40	Vander zee want twater quam	5688
316ra	Soe gheweldich als ic vernam	
	Omtrent brugghe <i>ende</i> sulke vloet	
	Dat al onder twater stoet	
4	Wel VII milen omtrent de port	5692
	Dies de meneghe wart ghestoert	
	Ende bescaet so bitterlike	
	Dat elken was deerlike	
8	Metten oeghen te siene an	5696
	Ende binnen dat geuangen man	
	Die graue ferrant lach te parijs	
	So slouch die coninc des sijt wijs	
12	An vlaendren sine hant ter vaert	5700
	Ende tlant al onghespaert	
	Keerde an den coninc saen	
	Ende die graue die bleef <i>daer</i> geuaen	
16	Langhe ende menegen dach	5704
	Ende al dedemen ghewach	
	Voer den coninc van den graue	
	En diede niet van eenen caue	
20	Hine moeste staen des conincs wille	5708
	Ofte bliuende ligghende stille	
	Die graue coes in sinen raet	
	Naer dat hem ghescepen staet	
24	Dat hi stelle van alre dinc	5712
	Te bliuene an den coninc	
	Daers anders niet te vindene an	
	Ofte hi moet bliuen <i>gheuangen</i> man	

28	Al sijn leuen sonder ghenade	5716
	E nde volgende desen rade	
	S o wart hi ontfaen in gracen	
	Van den <i>coninc</i> naer dier spacen	
32	Soe keerde hi in vlaendren weder	5720
42	Als die coninc vp <i>ende</i> neder	
33	Van al tal hadde sijn gheuouch	
	Dat den graue te laste wouch	
	Ende al gader sinen lande	5724
36	Ende daer naer alte hande	
	<i>Quam</i> hi in vlaendren si hu verclaert	
	Bi sinen wiue al ongespaert	
	Vrouwe janen des seker sijt	5728
40	Ende leefde zeere curten tijt	
	Naer dat hi van parijs keerde	
316rb	Dies de meneghe verseeerde	
	Want het was een rudder vrome	5732
	Lieuelic ende willecome	
4	Tallen plaetsen daer hi was	
	Ende staerf gheloeft mi das	
	Int XII ^c XXXIII ^e jaer	5736
	Des anderdaghes ouer waer	
8	Naer <i>Sinte</i> cristoffels dach	
	Die in hoymaent ghelach	
	Ende was te merket begrauen	5740
	Int cloester dat binnen haren dagen	
12	Vrouwe jane sijn wijf stichte	
	Omdat haer siele ten eweghen lichte	
	Bi gods gracie mochte commen	5744
	Ende leider an grote sommen	
16	Van goede die edele graefnedinne	
	<i>Ende</i> adder toe werdicheit <i>ende</i> minne	
	Want so wilder sijn begrauen	5748
	Naer haer lijf maer als der daghen	
20	Verleden waren eenen tijt	

316ra31 *coninc: De isolerende punten rond het woord zijn rood opgehoogd.*

316ra42 *De regel is door hand I onder aan de kolom geschreven. Een verwijsteken ervoor (+), corresponderend met eenzelfde teken in de linkermarge van de kolom, geeft de plaats aan waar de regel moet worden ingevoegd. De verwijstekens zijn niet rood opgehoogd; de beginletter van de bijgeschreven regel is dat wel.*

316ra37 *hi: Op rasuur geschreven door hand I.*

316rb6 *De isolerende punten rond de getallen zijn rood opgehoogd.*

	N Am die vrouwe des seker sijt	
	In huwelike eenen groten heere	5752
	De welke was al vul der eeren	
24	Thomaes so was hi ghenant	
	Ende was graue si hu bekant	
	Van sauoye si hu verclaert	5756
	Ende als die edele vrouwe vermaer	
28	Met thomase den prinse valiant	
	Beseten hadde vlaender lant	
	Van XI jaren den termijn	5760
	Soe staerf die edele vrouwe fijn	
32	Sonder hoer van haren lichame	
	Ende die vrouwe sonder blame	
	Was begrauen onhelet	5764
	In dat cloester te market	
36	Bi graue ferrante den edelen man	
	Ende men screef hout hu <i>daer</i> an	
	XII ^c jaer XL <i>ende</i> viere	5768
	Alsoe staerf die vrouwe fiere	
40	Ende graue thomaes voer sire straten	
	<i>Ende</i> heeft vlandren ghelaten	
	Ende als die vrouwe begrauen was	5772
316va	W art eruachtich gheloeft mi das	
	Mergriete <i>haer</i> suster in goeder trouwe	
	Van vlaendren <i>ende</i> van henegouwe	
4	Ende dese vrouwe si hu becant	5776
	Adde te kindre joncheeren valiant	
	Twee ende doutste hiet ian	
	Boudewijn hiet de ioncste man	
8	Van auesnes de toe name	5780
	<i>Ende</i> hier naer de vrouwe bequame	
	Mergriete die edel graefnede	
	Huwede sonder langher bede	
12	A n willemme den graue van dampier	5784
	Een vroom rudder van herten fier	
	Ende bi desen edelen heere	

316rb30 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

316rb38 *XL ende viere: Door hand I geschreven op rasuur. Bij beide in Romeinse cijfers geschreven getallen in deze regel zijn de isolerende punten rood opgehoogd. Hand I heeft met zwarte inkt over de rubricatie heen, opnieuw punten rond het verbeterde getal gezet.*

316va1 *Tussen Wart en eruachtich is een g doorgestreept.*

316va10 *Tussen edel en graefnede is lantsvrouwe eerst met bruine, daarna met rode inkt doorgestreept.*

16	Hadde soe III kindre van groter eere Willemme ghwy ende janne Hier naer curt gheburden danne Mergriete dat soe weduwe bleef Van willem daer soe om dref	5788
20	Huterlike groten rouwe Ende die edele lantsvrouwe Bleef regierende wiselike Beede de lande sekerlike	5792
24	Tote dat soe van der weerelt sciet Binnen haren tide ne liet so niet So ne versach bi uroeden rade Om te bescuwene orlogen ende scade	5796
28	Van haren kindren in ware dinc Ende mids den rade van den coninc Van vranckerike haren soue reyn Soe dede die edele vrouwe reyn	5800
32	Henegauwe ende vlaender lant Haer emmer behoudende de houer hant Van beede den lande ende tregement Ian van auesnes sij hu bekent	5804
36	Was henegouwe toe gheleit Dies so soudi vor waerheit Boudewine sinen broeder vorsien Vp henegouwe gheloues mien	5808
40	Ende willem van dampier vor waer Soude behouden openbaer Vlaendren te sinen deele	5812
316vb	Dies blide was ende in riueele Ende dies soude gwi te hant Versien sijn int selue lant	5816
4	Van vlaendren si hu verclaert Ende janne de ionxste sone ter vaert Was toe gheleit die heerscepie Van dampier gheloues mie	5820
8	Aldus heeft die vrouwe vroet	

316va15 *De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.*

316va19 *Tussen willem en daer is van eerst met bruine inkt geëxpungeerd en doorgestreept, daarna nogmaals met rode inkt doorgestreept.*

316vb3 *selue is door de teksthand geschreven boven het eerst met bruine, daarna met rode inkt doorgestreepte vlaender.*

	Elken kinde bewijst sijn goet	
	Met goeden vroeden wisen rade	5824
	Om te bescuwene meere scade	
12	Van orloghen ende twiste	
	Soe waren vonden dese liste	
	C urt hier naer trac te huwelike	5828
	Willem van vlaendren sekerlike	
16	Met shertoghen dochter van brabant	
	De welke heynric was ghenant	
	Dese dochter van den hertoghe	5832
	Was weduwe van enen prince hoge	
20	Die lantgraue was van dueringen	
	Dese willem in ware dinghen	
	Trac ouer zee metten coninc	5836
	Van vrankerike in ware dinc	
24	Ende wt in eenen strijt gheuaen	
	Van den heydenen sonder waen	
	Voer de stede van masoore	5840
	Maer met eenen sconen trosoere	
28	Wart hi ghelost onghelet	
	Dat was de stede van damet	
	Die ouer hem gegheuen was	5844
	Curt hier naer gheloeft mi das	
32	Keerde hi te lande sonder beiden	
	Dese willem was vul der edelheden	
	Ende bleef antierende twapenspel	5848
	Maer harde curt het hem mesual	
36	Want te trengis in den tornoy	
	Wart doot ghedroomt die rudder moy	
	Dies menich adde zwaer verdriet	5852
	Dat hi dus van der weerelt sciet	
40	Ende sonder hoer van sinen lichame	
	Ende die edel vrouwe name	
	Sine weduwe behilt sekerlike	5856
317ra	Duwarie up dlant van curtrike	
	Ende up de stede ende vort met	
	Was soe upt wout van niepen beset	
4	Dese edele weduwe vroede	5860
	Dede stichten met haren goede	
	De keerke te groeninge in de heere	
	Gods ende daer naer met groter eere	
8	Wart soe selue daer in begrauen	5864

	E nde na willems doot in curten dagen	
	D ie aldus staerf in siere vruecht	
	Ghelijc ghij voeren hoeren muecht	
12	Int jaer XII ^c ende LI jaer	5868
	Soe stelde vrouwe mergriete vor <i>waer</i>	
	Ghwy haren sone in willems stede	
	Sijns broeders maer vor <i>waerhede</i>	
16	Soe behilt die upperste voechdie	5872
	Van beede den landen geloeues mie	
	De welke stonden haren tijt	
	In groten payse seker sijt	
20	Dese edele lantsvrouwe	5876
	Dede met joncsten in goeder trouwe	
	Stichten vele scoenre werken	
	Beede spittaelen ende kerken	
24	Ende coes <i>haer</i> principale stede	5880
	Te felines daer soe dede	
	Eenen sconen cloester maken	
	Ende bleef wonende in ware saken	
28	Tote soe van <i>der</i> weerelt sciet	5884
	Dit edele wiuelike diet	
	Besat de landen langen termijn	
	Inthende moeste soe doen <i>haeren</i> fijn	
32	Als men screef ons heeren iaer	5888
	XII ^c ende LXXVIII vorwaer	
	E nde naer dat so <i>der</i> weerelt verleet	
36	S o bleef van werden tghesceet	5892
	Dat soe dede van beede den landen	
	Want graue gwy die <i>quam</i> in handen	
	Vlaendren naer capoytement	
	Twelke voeren es bekent	
40	Naer doerdinanche sekerlike	5896
	Van den coninc van vranckerike	
	Ende mergrieten siere moeder	
317rb	Ende jan de houtste broeder	
	Van auesnes sij hu bekant	5900
	Behilt van henegouwe tlant	
4	Ende bleef af gheweldich graue	

	Nemmeer ne sprekicker aue	
	M Aer van gwyē ic voert scriue	5904
8	Die adde te sinen ghetrouweden wiue De dochter van den vogaet Van bestunen dat verstaet	
	Ende daer toe heere van dendermonde	5908
12	Een wijs man in siere stonde Ende van groten gheloue mede In vranckerike om sine wijsheide	
	Ende bi deser vrouwen goede	5912
16	Haddi kinder van hoghen moede V Iue sonen ende dochtren viere Vrome princhen ende lantsvrouwen fiere	5916
	Die houtste sone robbrecht hiet Ende was een ouer vrome diet	
20	Edel ende ten wapinen goet Ende om sinen hoeghen moet So was hem ghegheuen te wiue	5920
	Eene edele vrouwe ende scoen van liue Van cicilien des conincxs dochter	
24	Vroeder wiser noch te sochter Vant men nauwer in enich lant	5924
	Blance so was soe ghenamt Ende haer vader die coninc	
28	Hiet karel in ware dinc Ende was een ouer vrome princhier	5928
	Dese coninc van herten fier Wan te boneuenten den strijt	
32	Vp meynfroete des seker sijt Die forchelic ieghen de helege kerke	5932
	Hem verhief met quaden gheweerke Ende wilde keyser sijn met crachte	
36	Maer karel van cecilien met machte Met robbrechte siere dochter man	5936
	Velden neder in den dan Daer meynfroet ende sijn conroet	
40	E Vp den velde om bleuen doot nde naer de battaelge vor waerhede	5940

317rb7

te: Op rasuur geschreven door hand I.

317rb17

fiere: Later toegevoegd, naar het lijkt door hand I.

317rb41

om: Met kleine letter boven de regel geschreven.

317va	Halp robbrecht winnen die sterke stede Van apulien met sinen zweer Ende dede voert ende weder gekeer	
4	Int lant van napels vromelike Dese robbrecht sekerlike Hadde bi blancen sinen wiue Eene joncheere scone van liue	5944
8	Hiet karel die te sine xv jaren Staerf <i>daer</i> men om sach mesbaren Ende curt naer desen groeten rouwe Staerf blance die edele vrouwe	5948
12	Ende binnen curten tiden <i>daer</i> naer Ver huwede robbrecht ouer ware Bi sijns zweers rade <i>ende</i> nam In huwelike eene vrouwe lofsam	5952
16	Van niuers die graefnede Eene princhesse van edelre sede Suster van den prinche hoeghe Die in borgoengen was hertoghe	5956
20	Ende bi desen edelen wiue Addi twee sonen vrome van liue <i>Daer</i> af de houtste hiet lodewijc Ende wart graue sekerlijc	5960
24	Van niuers naer siere moeder doot Ende dede voert een huwelic groot Van den welken sekerlike Hij behuwede warachtelike	5964
28	Tgraepscip van reteers in ware dinc Ende al bi rade van den coninc Van vranckerike sine soue reyn	5968
32	D ie ander broeder was een edel greyn Ende wart een vrome heere valiant Robbrecht van cassele was hi ghenant Ghelijc ghi naer sult horen verclaren Maer voeren willic hu openbaren	5972
36	Wie si waren die vrome heeren	5976

317va4	<i>Tussen van en napels is een a doorgestreept.</i>
317va8	<i>De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.</i>
317va14	nam: <i>Op rasuur geschreven door hand I.</i>
317va15	vrouwe lofsam: <i>Op rasuur geschreven door hand I.</i>
317va31	een: <i>Boven de regel geschreven.</i>

	Ende kinder van wiser leeren	
	Beede manne ende wiue	
	Commende van den edelen liue	
40	Van gwy den edelen graue	5980
	Die lieuer minden heere dan haue	
317vb	Die houtste na robbrechte ouer <i>waer</i>	
	<i>Daer</i> ic hier voeren af dede verclaer	
	Hiet willem ende was een rudder goet	5984
4	Gode vruchtende <i>ende</i> wel gemoet	
	Eerende papen ende cleerken	
	Wisende vele goede ghewerken	
	Hier natrac hi te huwelike	5988
8	Ende nam eene vrouwe rike	
	Des heeren dochter van nigella	
	Hier naer de selue als ic versta	
	Die begreep in huwelike	5992
12	Raoult dochter van neele sekerlike	
	Die coninc stauel in vranckerike was	
	In dien tide als ic las	
16	D Ie derde sone van gwy den <i>graue</i>	5996
	Was een rudder goetvruchtich <i>ende</i> gaue	
	Boudewijn soe was sine name	
	Ende was een rudder sonder blame	
	Edel van seden <i>ende</i> reyne van liue	6000
20	Ombeulect van allen wiue	
	Ende inde vrucht van <i>ziere</i> jonchede	
	Quam hem an groete siechede	
	<i>Daer</i> hi af qual lange stonde	6004
24	Ende sinde in deser onghesonde	
	Addi luxurie willen bedriuen	
	Ende wesen int ghelschap van wiuen	
	Also de medicine vte gauen	6008
28	Ende mids dat sine anders souden lauen	
	Me hadde wel ghehoept der baten	
	Maer om gode wildijt al laten	
	Dus staerf die edele jonghe juecht	6012
32	In heeren ende in groeter duecht	
	D Een vierde sone was vul <i>der</i> eere	
	Ende in cleergien soffisant	6016

36	Ihan soe was hi ghenamt Proest te brugge binnen <i>der</i> stede Ende int ghelike te ricele mede Van mets ende van ludeke mede	6020
40	Hilt hi de upperste weerdichede	
318ra	Als van den state vander clergien D Ie vijfste sone hordic lien Hiet philips ende in <i>siere</i> juecht	6024
4	Soe was hi ghestelt ter duecht Ter clergien ende wart saen Canoene <i>maer</i> curt wart ghedaen Bedi hem verwandelde sijn moet	6028
8	Ende wart rudder van prise goet Vrome ten wapinen <i>ende</i> ter heeren Ende nam in huwelike met <i>eeren</i> Die hertoghinne van chiet	6032
12	Ende daer hi behuwede met Singnorien ende groete rijchede Bi apulien der goeder stede D E III dochtren werden hu <i>verclaert</i>	6036
16	Van den edelen graue waert Waren vrouwen van groter namen Ende leefden in heeren sonder blamen In huwelike met groten heeren	6040
20	Die men wel nomen mach ter eeren Die eerste dochter sij hu bekant Adde den hertoghe van brabant Die ander van hollant den graue	6044
24	De derde eenen heere van groter haue Van melanen so was hi heere De vierde van bloys den edelen heere Dese branken van groeten gheslachte	6048
28	Wart een strunc van groter machte Ende daer naer crachtegher sekerlike Want die edele vrouwe rike Des grauen gwys wijf <i>der</i> weerelt verleet	6052
32	Ende die graue naer dat versceet Trac thuwelike ende nam saen Een edel wijf al sonder waen Van lusenborsch des grauen dochter	6056

36	Scoenre ende van moede sochter Was newer bi haer ghelike	
	D Ese edele vrouwe sekerlike Was van namen graefnedinne	6060
40	Wel wijs en van sceerpen sinne Was dese vornomde lantsvrouwe	
	Ende biden edelen prinche getrouwe	
318rb	Gwy van vlaendren den edelen graue Adde soe vi kindre daer men sprac aue	6064
	Vele ende de drie waren	
4	Man behoefde hoeric verclaren Hare namen doe ic hu bekant	6068
	Ian was de houtste ghenant Die ander gwy de derde hiet	
8	Heynric ic ne lieghe hu niet Van den drien dochtren sekerlike	6072
	Waren de twee in huwelike De houtste hadde enen heere valiant	
12	Die coninc was in scotlant Die ander hadde in huwelike	6076
	Van frenes den heere rike	
	D E derde dochter geloeft mi das In huwelike ghesekert was	
16	Met edewaerde den houtsten sone Van jnghelant maer omme tgone	6080
	Rees groet orloghe ende strijt Want in zeere curter tijt	
20	De maere in vranckerike quam Bi den coninc als ic vernam	6084
	Mids den ouer scriuene ter vaert Van eenen symoene lauwaert	
24	De welke was van sgrauen houe Groet gherekent ende cranc van loeue	6088
	Dat hi des sgrauen heymelihede Den coninc philippse te wetene dede	
28	Dies was hi crancker mieden waert Ende die coninc heeft niet ghespaert	6092
	Hi ne ontboot wel aestelike	

318ra41

vornomde: De laatste twee letters zijn opnieuw aangezet met zwarte inkt.

318rb2

De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.

318rb7

Tussen Die en ander is derde eerst met bruine, daarna met rode inkt doorgestreept.

32	Den graue gwy sekerlike Dat hi quame te parijs Ende brochte met <i>hem</i> die maecht feytijs Philippen siere dochter de ionge juecht	6096
36	D Ie graue hilt dit al ouer duecht Ende meende te sine wel ontfaen Van den coninc sonder waen Die men die scone philips hiet	6100
40	Ende noch om een ander bediet Dat was dat hi was petrin	6104
318va	Van der scoender maghet fijn Ende dat soe naer hem was genaemt Dies heeft die edel graue ghewaent	
4	Dat hi om duecht ontboden was Dies maecti hem met leden ras Met sire dochter bi den coninc Dies blide was in ware dinc	6108
8	Ende dede forchelic de dochter houde Ende den graue heeft hi gescouden Ende sprac hem an ter stede Van groeter onghetrouwichede	6112
12	Ende dat hi hadde verbuert sijn leen Want die prinche al ghemeen Van vranckerike <i>ende</i> die groete raet Adden ghesloten wel verstaet	6116
16	Dat gheen prinche van den rike Ne souden stellen in huwelike Hare kindre huter vrancscher crone Het en ware al sonder hoene	6120
20	Bi des conincs consente voeren Oft hi soude sijn goet verbueren Ende mids deser groeter mesdaet So ne wasser ne gheen verlaet	6124
24	Hine hadde verbuert leen <i>ende</i> goet Huten welken metter spoet De coninc met <i>zeere</i> fellen moede Hem verboot die vlaemsche hoede	6128
28	Mids der mesdaet voren gheseit <i>Daer</i> wart in menegher vouden gheleit Sgrauen mesdaet <i>ende</i> gheheuen Aldus soe was te sceerne ghedreuen	6132
32	Gwy die edele lantsheere Van sinen souereynen heere	6136

	Dat groete fraeude was sekerlike	
36	H Et was om niet ghewaerlike Wat onsculde de graue dede	6140
	Hem ne mochte helpen niemens bede	
	Hine moester siere dochter laten	
	Ende die graue voer siere straten	
40	Ende quam neder te vlaender waert	6144
	Drouue ende gram si hu verclaert	
	In desen tiden voer waerhede	
318vb	Was twater te parijs in de stede	
	Soe groot soe crachtich ende so vermogen	6148
	Dat beede de bruggen henen vlogen	
4	Metten stroeme vander seyne	
	Dit gheschiede alsoe ic meyne	
	Als men XII ^c ende XCVI screef	6152
	Nu willic voert scriuen van daert bleef	
8	Van den edelen graue gwy	
	Als de prinche gheloues mi	
	Binnen vlaendren commen was	6156
	Dedi vergaderen quic ende ras	
12	Sinen raet in curter tijt	
	Ende int ghelike sonder respijt	
	Maghe ende vriende in groete getale	6160
	Ende vertrac hem alte male	
16	Sine gheuaerte van parijs	
	Ende bat hem beden om haer auijs	
	Ende om haren goeden raet	6164
	Ende doe si gheanhort adden den staet	
20	Van den edelen prinche goet	
	Soe rieden si hem dat hi metter spoet	
	Aestelike sonde te rome waert	6168
	Anden paeus si hu verclaert	
24	Die bonifaces was ghenamt	
	Dat hi den coninc alte hant	
	Van vrankerike dede apeleren	6172
	Saen waren bereet om procureren	

318va34	fraeude: fr is door hand I op rasuur geschreven; ae is met zwarte inkt opgehoogd.
318vb6	De isolerende punten rond de getallen zijn rood opgehoogd.
318vb20	goet: Door hand I met zwarte inkt overgetrokken.
318vb21	dat hi metter spoet: Op rasuur geschreven door hand I.
318vb22	waert: rt is door hand I met zwarte inkt overgetrokken.

28	Die boden van den graue lofsam Ende trocken wech als ic vernam Aestelike so dat si quamen Voer den paeus alte samen	6176
32	Daer si hare botscap daden H Aestelike so wart beberaden De paeus bonifacius Ende laste haestelike aldus	6180
36	Van melanen den legaet Dat hi sonder enich verlaet Trocke bi den vrancschen coninc Hem segghende dat hi vor alle dinc	6184
40	De dochter van den graue gwy Hem weder sonde ende dat hi Den graue liete ghebruken paysiuelike	6188
319ra	Sijn lant ende van den huwelike Hine gheen belet ne dade Ende daer hi anders worde te rade	
4	Dat hi int hof te rome sonde Ende dade verantworden in curter stonde Hem nommende dach ende tijt Dit wart ghedaen des seker sijt	6192
8	Van den legaet vor den coninc E nde als die coninc verstont die dinc Waer omme hi daer commen was Soe gaf hi hem antworde ras	6196
12	Dat hi van sire singerien Hem nemmermeer soude ontvrien Noch volghen daer omme in enich hof Want hi vri al tote noch	6200
16	Ende sine vorders daer af waren Ende oec so hilt hi sonder sparen Selue hof ende jughement Ghelijc den menegen ware bekend	6204
20	Dat hem gheene saken ontgroten mochte Wie recht te sinen houde sochte Mids welken dat hi weder seide Tapeel sonder langher beide	6208
24	Als die niet wilde obedieren De legaet al sonder vieren	6212

	Nam orlof an den coninc	
27	Ende haeste hem in ware dinc	
42	Dat hi bi den paeus <i>quam</i> saen	6216
43	<i>Ende</i> dede hem curtelike verstaen	
44	De antworde van den [coninc]	
28	Sant den graue die antworde	
	Van den coninc van worde te worde	6220
	Die aestelike sant in jngelant	
	<i>Ende</i> deet den coninc becant	
32	<i>Ende</i> sochte an <i>hem</i> surcors ende raet	
	Ende elder mede dat verstaet	6224
	In aelmaengen in oesterike	
	An moghende heeren ende rike	
36	Die ic hu sal nomen sciene	
	E Erst enen mogende heere <i>ende</i> fiere	6228
	E Ardouffles den coninc machtich	
	Van aelmaengen <i>ende daer</i> toe crachtich	
40	Van oesterike den hertoghe	
	<i>Ende daer</i> toe andere princetsen hoege	6232
319rb	Van brabant geldre <i>ende</i> gulke lant	
	Hollant ende andere heeren bekant	
	Ende noch wasser een prince vorbaer	
4	Die in huwelike adde vorwaer	6236
	Alienor de dochter van jngelant	
	Graue van baer was hi ghenamt	
	Dese vornomen grote heeren	
8	Vergaderden met groter eeren	6240
	Te gheraertsberghe in de stede	
	<i>Daer</i> graue gwy manscap dede	
	Van aelmaengen den coninc	
12	Die <i>daer</i> beloefde vor alle dinc	6244
	Te bescermene den graue gwy	
	Iheghen den coninc gheloues my	
	Van vrankerike <i>ende</i> sine macht	
16	Hier naer dese heeren van groter cracht	6248
	In aliansen hem verbonden	
	Metten graue <i>ende</i> in curten stonden	

319ra42-44

Deze regels zijn onder de kolom geschreven door de teksthands, achter een verwijsteken (+), dat correspondeert met een zelfde teken in de linkermarge, op de plaats waar de regels moeten worden ingevoegd. Een vierde, nu ontbrekende versregel, zal hebben gestaan op het perkament dat is afgesneden bij het binden. Het einde van regel 44 is hierdoor nog slechts gedeeltelijk zichtbaar. De verwijstekens zijn niet gerubriceerd.

	Sonden si in vranckerike saen	
20	Drie prelate die ontfaen	6252
21	Lettren hadden van den heeren	
42	Om te ontsegghene met eeren	
22	Den vranxsen coninc met hogen moede	
	Ende de drie prelate vroede	6256
24	Die de deffianche daden	
	Waren rijc ende van groten stade	
	Van gemblos deerste ende dander was	
	Van sinte baefs gheloeft mi das	6260
28	De derde was van gheraertsberghe	
	Dit ouerleden seere int herghe	
	Reeden hem partijen in beeden siden	
	Beede om vechten <i>ende</i> om striden	6264
32	E nde de coninc van vrankerike	
	Dede mandemente haestelike	
	Ende quam met haesten te vlaendren <i>waert</i>	
	Ende graue gwi al onghespaert	6268
36	Sant willemme sinen sone te duway	
	Met vromen ruddren met herten gay	
	Ende robbrechte sinen houtste sone	
	Sant hi te risele ende de gone	6272
40	Adde met hem in siere hoede	
	Drie grauen van hoegen moede	
319va	Van spanehan van catenhellenboge	
	Van valkenberghe goet ter orloge	6276
	Ende ruddren <i>ende</i> cnapen een grot getal	
4	Ende graue gwy sant ouer al	
	Lieden van wapine in sijn steden	
	Iheghes conincs moghentede	6280
	Die aestelike neder quam	
8	Vor risele <i>met</i> menegen vromen man	
	Twelke hi beleide aestelike	
	Int jaer ons heeren sekerlike	6284
	xii ^c ende xcvii jaer	
12	B innen desen tiden ouer waer	
	Dat risele aldus was beleit	

319rb42

De regel is onder de kolom geschreven door de teksthand, achter een verwijsteken (+) dat correspondeert met een zelfde teken in de linkermarge van de kolom, op de plaats waar de regel moet worden ingevoegd. De verwijstekens zijn niet gerubriceerd.

319va11

De isolerende punten rond de getallen zijn rood opgehoogd.

	Die coneghinne vor waerheit	6288
	Van vrankerike die jehanne was genamt	
16	Trac in sampaengen alte hant	
	Metten hertoghe van loreyne	
	Ende met menegen rudder reyne	6292
	De graue van rossi <i>ende</i> van verbone	
20	Waren in dit gheselschap scone	
	<i>Ende</i> bereedden hare vaert	
	Om den graue al onghespaert	6296
	Van baer te velne <i>ende</i> sijn lant	
24	Te selgierne als viant	
	Mids dat hi vander aliantse was	
	Van graue gwy als ic las	6300
	Maer hi bedochte hem alte hant	
28	Ende gaf hem ouer in de hant	
	Van der coninghinnen saen	
	Diene te parijs sant gheuaen	6304
	Van danen soe trac die coneghinne	
32	Voer risele met haren ghesinne	
	<i>Ende</i> philips van artois die sone was	
	Sgrauen van artois als ic las	6308
	De welke robbrecht was ghenamt	
36	Trac voer betunen si hu bekant	
	Mids dat toe behoerde robbrechte	
	Van vlaendren die lach in de hechte	6312
	Van risele der goeder stede	
40	Mids dat sij sconinx moghenthede	
	Die van betunen duchten zeere	
319vb	Ghauen hem ouer met sulken keere	6316
	Philipse van artoys in ware dinc	
	Diese huter name van den coninc	
4	Ouer nam <i>ende</i> curt <i>daer</i> naer	
	Quam hute gasscoengen ouer <i>waer</i>	6320
	D Ie graue robbrecht van artoys	
	Tote vuerne <i>daer</i> hi vernoys	
8	Vele dede alsoe ic sal saen	
	Hu verclaren sonder waen	6324
	Hi hadde in siere cheuauchie	
	Vele groeter heeren geloues mie	

12	Die ic som nomen sal ter vaert Van sempoel her jaquemaert	6328
	Sijn broeder ende lodewijc van borbon Ende robbrecht die graue coen	
16	Van boloengen ende janne in ware dinc Van tancaruille die camerlinc	6332
	Van vrankerike tien tiden was Ende menegen rudder vrome ende ras	
20	Ende binnen vorne gheloues my Waren ruddren van herten vri	6336
	Vlaminghe ende almanne coene Ende onder dese vornomen baroene	
24	Waren drie grauen die ic hu Nomen sal ter tijt van nv	6340
	Deerste was van gulke die graue Die lieuer minde heere dan haue	
28	Die graue gwy was zijn houder vader Dese was capeteyn van al gader	6344
	Den gheselscepe dat daer was Die ander twee geloeft mi das	
32	Waren graue coene ende stout Lustich vrome ende niet hout	6348
	Deen van blanmont ende dander van mons Dese heere meenden respons	
36	Den fransoyen te doene metten zwaerde Si daden sadelen hare paerde	6352
	Ende voeren te velde vromelike Daer si verraden waren jamerlike	
320ra	Want int vergadren vanden strde Een rudder vander vlaemscher side	6356
	Die boudin roufin was genamt Die voerde den vlaemschen leu rampant	
4	Ende eermer gaf slach of stoet De banniere hi wech scoot	6360
	Ende voer ouer als een verrader Int fransche here daer site gader	
8	Hilden trac die losengier Biden castelein die tbestier	6364
	Van berghen adde te te diere tijt	

12	Die oec was des seker sijt Ghekeert metter vrancser partie Met desen toere gheloues mie Worden de vlaminge ghesconfiert	6368
16	Ende die fransoyse seere versiert De were was cranc die mer dede N Ochtan soe dede <i>daer</i> vromichede Die heere van gauere een rudder stout	6372
20	De welke was in tonhout Van graue van gulken tiere stont Maer die rudder wart soe duer wont Dat hi doot bleef up den velde	6376
24	Die graue van gulken wart met geweld Van den fransoysen gheuaen Maer hi was al sonder waen Soe duer wont <i>ende</i> soe duer sleghen	6380
28	Dat die vrome coene deghe Staerf binnen derden daghe Die graue van mons al sonder saghe Ende van <i>blan</i> mont die graue met	6384
32	Maecten hem sonder enich belet Huter bataelgen <i>ende</i> typre jn D Ie graue van artois naer dit gewin Trac binnen vuerne met moede	6388
36	Dat hi silgierde vanden goede Dat hi daer vant wart zaen ghenomen <i>Daer</i> naer keerdi met deser vromen Tote voer ricele in sconinx heere	6392
320rb	Twelke machtich was <i>van</i> groeter weere Voer ricele lach die coninc XI weken in ware dinc <i>Ende</i> binnen den voernoomden tide	6396
4	Besochte elc anderen <i>met</i> groten nide Beede van buten <i>ende</i> van binnen Vp eenen morgen voer huut <i>om</i> winnen	6400
8	Die graue van valkenberghe degenlike Met groeten moede ghenendelike Want hi hadde tawet doen spien Dat si waren onversien	6404
12	Want die graue van <i>den</i> foreeste	

	<i>Ende</i> jan van tsalons met groeter feeste	
	Mids gaders den graue van monbliaert	
16	Dese soudē hebben bewaert	6408
	Metten heeren dat aweet	
	Dese waren eldre in haer retreet	
	Mids welken there was sonder hoede	
20	Dat den meneghen <i>verghinc</i> tongoede	6412
	Diet becochten metten liue	
	There was beroert met desen gekiue	
	<i>Ende</i> ronnen toe up die van binnen	
24	Die keeren moeste want geen winnen	6416
	Ne was tverbeiden van den here	
	<i>Maer</i> scamelic in vromer weere	
	Deynsden si tote voer de baelgen	
28	<i>Daer wart men</i> vechtende als in bataelgen	6420
	Want de fransoyse volgeden stranghe	
	In dit vechten ende bedranghe	
	Wart die graue van vendome gheuaen	
32	Van den graue al sonder waen	6424
	Van valkenberghe den deghe ⁿ stout	
	<i>Maer</i> niet ne mochtine in sijn behout	
	Binnen risele ghebringhen	
36	<i>Ende</i> doe die graue beuoelde die dingen	6428
	Van valkenberghe <i>dat</i> hine niet mochte	
	Behouden met enen vromen gedochte	
	Schoet hine metten hoofde neder	
320va	In eenen pit <i>daer</i> hi nie seder	6432
	Leuende nemmermeer huut quam	
	<i>Ende</i> die van binnen als ic vernam	
4	Keerden met pinen binnen <i>der</i> stede	
	<i>Ende</i> die van buten voer waerhede	6436
	Namen den graue van vendome	
	<i>Ende</i> keerden achter <i>met</i> crancker vrome	
8	Toernich zeere om haer verlies	
	Die van vendome sijt seker dies	6440
	Voerden haren heere te lande	
	Met groeter droufheit menegerande	
12	<i>Ende</i> ordineerden sine sepulturen	
	E nde naer dese auontuere	6444
	Dede die <i>coninc</i> stuermen zeere	
	Met engienen met fellen keere	
16	Beede up poerten ende muren	
	Curt hier naer wilde auentueren	6448

	Van valkenberghe die vrome heere	
	Metten duutschen van vromer weere	
20	Die met hem daer binnen laghen	
	Ende trocken hute want si saghen	6452
	Tlinwaet van der coneghinnen	
	Ende van den coninc met vromen sinne	
24	Soe hebben sijt haestelijc ghecregen	
	Maer haestelike quammer jeghen	6456
	Sconinx liede met groter cracht	
	Doe keerden si als die de macht	
28	Van den heere niet mochte verbeiden	
	Ende moesten van den velde sceden	6460
	Ende keerden binnen sonder verlies	
	Den coninc sinen toeren wies	
32	In lanc so meer vp die van binnen	
	Ende die coninc naer mijn versinnen	6464
	Dede vergaderen sine baroene	
	Die bi hem laghen van hoegen doene	
36	Daer waren drie hertoghe reyne	
	Borgoengen bertaengen ende loreyne	6468
	Ende daer toe XXXIII grauen	
	Machteghe princhen van groeter hauen	
40	Daer socht i an hem leden raet	
	Want hi vernomen hadden den staet	6472
320vb	Van den coninc van jngelant	
	De welke als een prinse valiant	
	Hem bereedde met groeten moede	
4	Om vromelic te werdene te goede	6476
	Den graue gwy ende int ghelike	
	Die heeren van den keyserike	
	Met ardoufele den coninc rike	
8	Doe sprac voeren haestelike	6480
	Die graue van henegauwe ende seide	
	Ic soude senden sonder beide	
	An ardoufle den coninc	
12	Ende hem vermanen in ware dinc	6484
	Den heet ende de verbinde scone	
	Die es tusschen der keyser crone	
	Ende der cronen van vrankerike	

16	Ende senden hem presenten rike Ende doen de alianse sceeden De coninc sloet datment beleeden Soude alsoe die graue seide	6488
20	Nochtan die graue voer waerhede Was van maechscepe naer belanc Ghwy van vlaenderen lant Maer robbrecht van vlaendren die coene	6492
24	Adden gheorloghet ende sine baroene Dies wart hi van sconinx partie Van vranckerike gheloues mie	6496
28	A Ls desen raet dus wart ghesloten Biden coninc ende sinen ghenoten Was tlast beuolen metter vaerde Van sempoel jakemaerde Die aestelike te cuelne quam	6500
32	Bi ardoufle als ic vernam Coninc van den romschen rike Hi recomendeerne haestelike Van sconinx van vranckerike wege	6504
36	Met scoenen worde naer der pleghe Ende ontecdene met worden scone Sijn last seggende hoe die crone Van vranckerike stonde verbonden	6508
39	Iheghen tkeyserike van langhe stonden	6512
42	Dat sij voert an te gheenens daghen Deen up den anderen ne soudens wagen	
40	Haer macht no anders eeruelichede Minderen te ghere stede Waer af de coninc sinen heet	6516
321ra	Behouden wilde wien lief wien leet Ghetrouwelike alsoet behoerde Ende met hem bliuen in goeden acorde Alsoe hi meende dat jntghelike	6520
4	Hi vter name van den keyserike Doen sal ende sculdich es te doene	
8		

320vb39

Van en stonde lijken door de teksthand op rasuur te zijn geschreven.

320vb42

De regel is door de teksthand onder de kolom geschreven, achter een verwijsteken (+), dat correspondeert met een zelfde teken, dat in de linkermarge van de kolom is aangebracht op de plaats waar de regel moet worden ingevoegd. De verwijstekens zijn met bruine inkt geschreven en later met rubriek opgehoogd.

	Ende dat hi no sine baroene	6524
	Hem onderwinden cleene no groot	
12	Van den orloge dat al bloet	
	Ieghenwordich in vlaendren was	
	Tusschen den <i>coninc</i> gheloeft mi das	6528
	Ende van vlaendren den graue gwy	
16	In deser condicien soe es my	
	Ghelast ende <i>in</i> curter spacie	
	Dedi voert de presentacie	6532
	Van vele sommiers gheladen <i>met</i> scatte	
20	E nde als die <i>coninc</i> beuoelde datte	
	Die ghierich was gaf hi antworde	
	Iheghen wordich daert menich horde	6536
	Dat de aliansen van beeden den rike	
24	Hi soude doen houden ende bliken	
	Ghetrouwelike in alre manieren	
	Dit sprac hi met worden fiere	6540
	Ende van den orloghe groet no smal	
28	Ic mi niet bewinden en sal	
	Tusschen den <i>coninc</i> ende den graue	
	Hier ghinc hi ongetrouwelike aue	6544
	Den graue gwy als ghi mocht horen	
32	Dies gesciede hem leede ende toren	
	Als ghi hier naer sult verstaen	
	Sempoel nam orlof sonder waen	6548
	Ende quam voer ricele bi den coninc	
36	Wien dat hi vertelde de dinc	
	Dies bouen maten blide was	
	Curt hier naer sijt seker das	6552
	Trac huut ricele heymelike	
40	Bi den <i>coninc</i> van vranckerike	
	Een rudder die was van den rade	
	Robbrechts van vlaendren vrouch <i>ende</i> spade	6556
321rb	Robbrecht datcies was hi ghenamt	
	Ende dede den <i>coninc</i> bekant	
	Wildi doen bi sinen rade	
4	Hi soude hem wisen de rechte trade	6560
	Dat hi risele soude ghecrighen	

321ra17

in: Op rasuur geschreven door de teksthand.

321ra27

groet: De e is met kleine letter boven het woord geschreven.

321rb1

datcies: Door de teksthand boven de regel geschreven, met invoegeteken op de schrijflijn.

	D ie <i>coninc</i> vragede hoe hijt bedriuen	
	Soude met enen corten worde	
8	Die verrader gaf antworde	6564
	Ende seide dat men huten here	
	Liete roukeloes ende sonder weere	
	Swine loepen een groot ghetal	
12	Buten der porten al ouer al	6568
	Die men heet ter magdaleenen	
	Ende hier up souden seere beenen	
	Van valkenberghe die prueusche heere	
16	Ende pinen nerenstelijke seere	6572
	Te ghecrighene die proye	
	Ende voert om hem te vernoye	
	Te bringhene dat men ware vorsien	
20	Van sterken lagen te dien	6576
	Als hi buten te velde ware	
	Dat sine besprongen in vromen ghebare	
	Dus sal hi forcelic keeren in	
24	Ende ic sal peinsen om hu ghewin	6580
	Op datmen volcht rasschelijke	
	Ic sal die poerte crachtelijke	
	Open houden tes men es binnen	
28	Van die van buten dus moechdi winnen	6584
	Risele up dat hu dinct goet	
	Die <i>coninc</i> acorderet metter spoet	
	Ende die verrader keerde weder in	
32	D Ese verranesse ende den sin	6588
	Was heymeliken binnen der nacht	
	Tote robbrechte van vlaendren bracht	
	Want int heere van den coninc	
36	Was menich prinse die hem an ghinc	6592
	Ende dien thorloghe zeere leed was	
	Ende robbrecht met leden ras	
	Dede Robbrechte daties vaen	
40	Smorghens vro al sonder waen	6596
	Quam de proye voer de stede	
	Ende die laghen voer waerhede	
321va	Ware heymelic vorsien	
	Ende die graue geloues mien	6600
	Van valkenberghe enen lust vant	

4	Daer hi de proye mede gheprant Hi dede een jonghe bigghe bringen Ende die dedi lude singhen	6604
8	Me tracse bider hoeren sterkelike Ende het ghelde so ouerlike Dat al die verkene buten waren Daer waert quamen sonder sparen	6608
12	Ende worden gheiaecht ter porten in Als die van buten desen sin Saghen braken up die laghen Ende altemet passerden de dagen	6612
16	Ende de leeftocht wart binnen diere E nde curt hier naer gheuiel sciene Daer robbrecht ouer tafle sat Met sinen lieden ende at	6616
20	Dat in de sale een steen ghevlogen quam Die twee ruddren haer lijf nam Hier naer dede robbrecht ouer geuen Risele behouden arnasch ende leuen	6620
24	Ende trac huut met fieren sinne Ende die coninc quammer jnne Ende doe robbrecht ende die soudeneren Huter stede soude varen	6624
28	Wart beslegen in een vat Robbrecht daties verstaet dat Om wech te voerne maer sulc gheschal Maecti dat een groot ghetal	6628
32	Fransoyse quamen diene saen Te liuereerden ende lieten gaen V den vierden dach naer dat de stede Was ouer ghegheuen vorwaerhede	6632
36	Sant die coninc typre waert Chaerle sinen broeder ter vaert Ende vele lieden van wapinen mede Maer daer waren in de stede	6636
40	Duutsche vrome helden coene Ende drie grauen van hogen doene Van den berghe ende vander marken Ende van blaumont ende elc met staercken	6640
321vb	Vromen lieden ende valiant	

	Wel III ^m sij hu becant	
	Waren deser soudeneeren	
4	Ende als chaerle quam geuaren	6644
	Tote comene met sinen lieden	
	Quamen die grauen hordic bedieden	
	Ende metten vlaminghe hem te moete	
8	Maer haestelike ende onsoete	6648
	Waren dutsche ende vlaminghe	
	Ter neder gheleit curtelinghe	
	In dit pongijs so wart gheuaen	
12	Die graue vanden berghe sonder waen	6652
	Ende dander ontfloen typre in	
	Ende chaerle volgede na dit ghewin	
	Tote voer ypre an die voerbaelge	
16	Die hi verbrande als die een maelge	6656
	Niet en gaf om die van binnen	
	Doe keerdi af doe ic hu kinnen	
	Biden coninc die binnen dien	
20	Ghecreech curterike gheloues mien	6660
	Ende trac tingelmonstre van dan	
	Daer hem chaerle sijn broeder quam an	
24	E nde te desen tiden anden coninc sonden	
	Die van brugghe in corten stonden	6664
	Ende gauen hem ouer voer waerhede	
	Den coninc behouden hare vryhede	
	Ende die coninc ouer waer	
28	Sant haestelike sinen broeder daer	6668
	Die de stede van brugge up nam	
	Ende sanderdaechs voer hi in den dam	
	Om te vercrighene in ware dingen	
32	Sconinx van jnghelant scepinghe	6672
	Die binnen dien tide geloeft mi das	
	In vlaenderenouer commen was	
	Ende was te ghend gheloues mye	
36	Comen bi den graue gwye	6676
	Metten waloyzen met groter macht	
	Als die maroniers die cracht	

321vb2

De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.

321vb21

dan: De a is naderhand geschreven over oorspronkelijk ae.

321vb27

Ende: Vanaf de uitstaande hoofdletterkolom doorlopend geschreven. Mogelijk is de n in tweede instantie toegevoegd.

40	Van den fransoysen adden vernomen Ende dat chaerle van valoy was comen Binnen brugghe met groter macht Haesten si hem met groter cracht	6680
322ra	Met haren scepen al in de zee Ende chaerle sonder letten mee Liet den damme in de stede	6684
4	III ^c bedauwers voer waerhede Ende keerde tingelmonster saen Bi den coninc sonder waen	6688
8	E nde binnen dat dit gheschiede Quam robbrecht ende sine liede Van risele binnen ghend gheuaren Daer vant hi hordic verclaren Den coninc van jnghelant	6692
12	Ende vele groter heeren valiant	
13	Die ghi naer sult horen verclaren	
15	Maer daer quamen aesteghe maren	6696
16	Dat die van brugge waren ghekert Dies die graue was verseert Ende die heeren ghemeenlike Ende huten welken haestelike	6700
20	Twee vrome prinsen woerden gesant Met lieden van wapine soffisant Ten damme die ic hu sal verclaren De hertoghe van oesterike een vromebaeren	6704
24	Ende die prinche van gales met Dese en hebben niet ghelet Sine quamen met crachte te damme in Dat was der bedauwers onghewin	6708
28	Want sij worden daer verslegghen Vp der straten ende buten wegghen Daer sy heymelic waren gheuloen Ende hier na die prinche coen	6712
32	Keerden weder binnen ghend C urt hier naer doe ic hu bekend Vergaderde die heeren ghemeenlike Binnen der vornomde stede rike	6716
36	Om te hebbene auijs ende raet	

	Ende daer si waren in desen staet	
	Sprac voren van gelre de graue	
	Dus es valschelijc ghegaen aue	6720
40	Van almaengen die coninc	
	<i>Daer</i> vertrac hi al die dinc	
	Hoe van simpoel jakemaert	
322rb	Alle dingen adde bewaert	6724
	Van <i>sconinx</i> weghe van vranckerike	
	Ghelijc ghi voeren properlike	
4	Al in lants hebt hoeren verclaren	
	Dies de heeren toernich waren	6728
	Ende maecten aliantse daer	
	Dat si souden ouer waer	
8	Arduffle beuechten om de mesdaet	
	Vp datter ware enigen raet	6732
	Van den orloghe jegenwordelike	
	Waer af die hertoghe van oesterike	
12	Principael up setter was	
	Die hertoghe van brabant sijt seker das	6736
	Heynric van lutsenborch <i>ende</i> noch drie	
	Grauen deerste was geloues mie	
16	Gelre blanmont <i>ende</i> valkenberghe	
	Ende vele andre diet intherghe	6740
	Namen swoeren eendrachtelike	
	Tvornomde orloge ghetrouwelike	
20	Elc met andren te bestane	
	H ier naer begonste men ante slane	6744
	Hoemen torloghe soude beleeden	
	Want men den <i>coninc</i> sach bereeden	
24	Van vranckerike ende sine lieden	
	Om bataelge want sine scieden	6748
	Hem voort meer naer dien tijt	
	Doe wart gheauiseert seker sijt	
28	Datmen sprake om een bestant	
	Want die <i>coninc</i> van jngelant	6752
	Mids gaders den heeren van sire side	
	Ne ghetroesten hem niet tbestriden	
32	Tvransche heere mids dat die <i>coninc</i>	
	Van almaengen hem dus af ghinc	6756
	Als desen raed dus wart gheslegen	
	Curt daer na wart vercregen	
36	I jaer bestant an beeden siden	
	In condicien dat binnen dien tiden	6760

	Die <i>coninc</i> van vranckerike	
	Behouden soude sekerlike	
40	Brugge curtrike <i>ende</i> ricele mede	
	<i>Ende</i> al tgoent voer waerhede	6764
	Dat hi in vlaendren adde gewonnen	
322va	E nde voert soude <i>partien</i> sommen	
	Haer feet vor onsen helegen vader	
	Bonefacius die al gader	6768
4	Tghescil soude hoeren an beede siden	
	<i>Ende</i> dat jugeren sonder vermiden	
	<i>Ende</i> dat binnen den vornomden jare	
	Dit acordeerden al dare	6772
8	Beede die coninge <i>ende</i> die graue	
	<i>Ende</i> hier met scieden aue	
	Beede de <i>partien</i> sekerlike	
	Die <i>coninc</i> trac in vranckerike	6776
12	<i>Ende</i> die <i>coninc</i> van jnghelant	
	Trac te scepe waert sij hu bekand	
	<i>Ende</i> als dit die waloyse vernamen	
	Begonsten si hem seere vergramen	6780
16	Dat sij dus scieden sonder ghewin	
	<i>Ende</i> acordeerden in haren sin	
	Te pilgierne de stede van ghend	
	<i>Ende</i> oec datter ware omtrent	6784
20	<i>Ende</i> staken te vele steden tvier	
	Binnen ghend <i>ende</i> ronnen scier	
	In de huse om rouen <i>ende</i> pilgeren	
	Maer dat sach men saen sesseren	6788
24	Want die van gend in de wapine liepen	
	Met luder stemmen dat si riepen	
	Slach al doot met groten moede	
	Die ons rouen van onsen goede	6792
28	In dese beroerte met moede groot	
	Worden daer ghesleghen doot	
	Wel III ^M waloyse schiere	
	<i>Ende</i> gherne hadden sij in dangieren	6796
32	Brocht de waloyse die buten waren	
	Maer die graue al sonder sparen	
	Met sinen kindren was daer jegen	
	Maer anders waer doot bleuen	6800

36	De princse buten ende alle sijn lieden Aldus de waloyse ute vlaendren scieden	
	E nde naer dat dingelsce gesceeden waren Troocken wech met haren scaren	6804
40	Die princsen van den keyserike Die ic hu voren claerlike Hebbe genoomt als ghi hebt ghehoert	
322vb	Si bleuen vromelike upt twoerd Dat sij beloefden ende seiden Ende daden hare hyeraeude gereyden	6808
4	Die sij sonden an den coninc saen Van almaengen sonder waen Ende ontseiden hem alle vrede Ende alle sine hulpers mede	6812
8	A ls van almaengen die coninc Dit verstont wel varinc Sant hi met groeten spoede Om lieden die hem worden te goede	6816
12	Daer quam gerfant van hongherien Ende de vriesen in groten partien Ende lodewijc van bayuier Ende ruddren ende scilt cnapen fier	6820
16	Tote XVIII ^M ten wapinen rasch An dander side quam wel tarnasch Dhertoghe van oesterike ende sine partie Met lieden van wapinen geloues mye	6824
20	Wel XIII ^M al sonder faelie Daer gheschiede grote bataelge Ende in desen groeten stoet Wart arduffels geslegen doot	6828
24	Die coninc van den roomscen rike Lodewijc van beyeren sekerlike Wart in desen strijt ghevaen Ende ruddren ende cnapen sonder waen	6832
28	Vele gheuaen ende doot gheslegen Ende naer desen eerliken segghen Trac die hertoge van oesterike Metten heere sekerlike	6836
32	Voer aken ende lacher XL daghe	

	<i>Daer</i> wart hi ontfaen al sonder saghe	6840
	<i>Ende</i> ghecroent binner der stede	
	<i>Ende</i> curt daer naer voer <i>waerhede</i>	
36	<i>Quam</i> die graue van henegouwe	
	Toten coninc in goeder trouwe	6844
	Die heere was van den roomscen rike	
	<i>Ende</i> dede hem manscap haestelike	
40	<i>Ende</i> maecte voert een huwelic	
	Dat de roemsce <i>coninc</i> rijc	6848
323ra	Nam chaerles dochter van valoy	
	Hier <i>wart</i> die graue quite des rois	
	Van almaengen des sijt vroet	
4	Hier naer die graue metter spoet	6852
	Sant robberechte te rome waert	
	Sinen sone om de dachuaert	
	Te houdene voer onsen helegen vader	
8	Bonefacius die al gader	6856
	Tghescil soude hoeren an beede siden	
	<i>Ende</i> termineren in curten tiden	
12	E nde int ghelike in ware dinc	6860
	Sant die vranxsche coninc	
	Van simpoel jakemaerde	
	Die jngelsce coninc ter vaerde	
	Santer den bisscop sonder sij	
16	Van durommes gheloues my	6864
	Als dese III partie waren	
	Te roeme commen metten haren	
	Trocsi voer onsen helegen vader	
20	<i>Ende</i> toechden haer last al gader	6868
	<i>Ende</i> als ons helege vader heeft gehort	
	De partijen weder <i>ende</i> voert	
	Soe termeneerde haestelike	
24	Dat de coninc van vranckerike	6872
	Den graue van vlaendren soude geuen	
	Siere dochter sonder <i>daer</i> iegen	
	Te seggene te doene in eneger manieren	
28	<i>Ende</i> dat hi hem restituerde schiere	6876
	Sine eerue die hi hem af adde ghewonnen	
	Sonder delay of wan comen	
32	E nde in ghelike soude hi mede	6880
	Den coninc van ingelant vor <i>waerhede</i>	
	Restitueren <i>ende</i> weder keeren	
	Sonder belet ofte deeren	

36	Sloten <i>ende</i> steden die de coninc Van vranckerike in ware dinc	6884
	In gasscoengen adde doen vercrighen <i>Ende</i> hier met souder torloghen bliuen <i>Ende</i> cesseran an allen siden	
40	<i>Ende</i> brieue waren in curten tiden	6888
323rb	Hier af gemaect <i>ende</i> ghebullert Hier met sijn de heeren gekeert Te lande <i>waert</i> al metter spoet	
4	Robbrecht van vlandren des sijt vroet Quam in vlaendren sekerlike Bi sinen vader dien hi claerlike Heeft vclaert die terminacie	6892
8	Van den paeus in curter relatie Die ander twee heeren te gader quamen Tote binnen parijs <i>daer</i> si te samen Troocken bi den vrancscen coninc	6896
12	<i>Ende</i> <i>daerbi</i> was in ware dinc Chaerle van valoy's loys duren's De graue van artoys <i>ende</i> menich prens Ruddren <i>ende</i> cnapen van oegen moede	6900
16	<i>Daer</i> vhaelden metter spoede Die bisscop <i>ende</i> iaquemaert vornomt Van al tal in curter stont Des paeus sentencie voer waerhede	6904
20	<i>Ende</i> die heeren toechden ter stede Des paeus sentencie <i>ende</i> jugement <i>Ende</i> iegenwordich <i>ende</i> present Vanden coninc nam die lettre scier	6908
24	Die graue van artoys <i>ende</i> warpse int vier Dat den menegen wonder dochte Dies de coninc niet en rochte <i>Ende</i> seide voert in gheere manieren	6912
28	Ne soudi de sentencie obedieren Maer alsoe varinc als paesschen quamen <i>Ende</i> den vrede hende name Soudi ter oerlogen verstaen	6916
32	Alsoe hi dede sonder waen Want hi den graue van artoys sant	6920

323ra35 — steden: *Midden in het woord zit een gaatje in het perkament, waar omheen is geschreven.*
 323rb20 — heeren: *De slotletter is achteraf toegevoegd.*

	In gasscoengen alte hant	
36	E nde chaerle <i>van</i> valois <i>ter</i> vaert Sant hi neder te vlaender waert	6924
	Ende curt <i>daer</i> na dat hi <i>quam</i> int lant	
	Ghinc hem al vlaendren in hant	
40	Sonder alleene de stede van ghend	6928
	Als dit den graue was bekend	
323va	Sant hi ute met groeter spoede	
	Datmen haestelic worde te goede	
	An die heeren sonder sparen	
	Die van siere aliantse waren	6932
4	<i>Maer</i> het was al omme niet	
	Dies de graue dochde <i>verdriet</i>	
	Ende moest sceppen anderen raet	
	Naer dat hem ghescepen staet	6936
8	Want hinen mochten in geere maniere	
	Den raet vinden noch visieren	
	Om sinen vianden te wederstane	
	Doe moest enen raet vangen ane	6940
12	Dat hi robbrecht <i>ende</i> willem	
	Sijn twee houtste sonen <i>ic</i> seker <i>bem</i>	
	Hem ouer gauen sonder waen	
	Chaerle van valois als gheuaen	6944
16	Ende in condicien besproken clær	
	Dat <i>haer</i> vangenesse <i>maer</i> een jaer	
	Ne soude ghedueren <i>ende</i> binnen <i>der</i> tijt	
	Soe mochte de graue houden tretijt	6948
20	Metten coninc omme apoynteren	
	Ende constement niet veracorderen	
	Met vriendelicheden binnen <i>der</i> tijt	
	Soe soude chaerle des seker sijt	6952
24	Van valois al sonder waen	
	Den graue <i>weder</i> senden saen	
	Ende robbrechte <i>ende</i> willeme mede	
	Ongheuaen te ghend inde stede	6956
28	In sulken state als hise ontfinck	
	Aldus die graue in handen ghinc	
	Ende sine kindre gheloeft mi das	
	<i>Daer</i> hi zeere in bedroghen was	6960
32	Want chaerle <i>van</i> valois sant de geuane	

	Den <i>coninc</i> ende dede hem te verstande	
	De conditie voeren verclaert	
	Ende die <i>coninc</i> onghespaert	6964
36	Dede chaerle gelofte in sijn hant	
	Te houdene als een prince vaeliant	
	Tbesprec tusscen hem ende den graue	
	Maer hine hilter een twint niet aue	6968
40	Ghelijc ghi hier na sult verstaen	
	D Ie <i>coninc</i> sant de graue geuaen	
	Te <i>compiengen</i> in den turre sciere	
323vb	Ende robbrechte sinen sone fiere	6972
	In een casteel dat chinon heet	
	Twelke in toreynen steet	
4	Ende willemme hi in ouuergne sant	
	In een casteel nonnette heet	6976
	Ende die graue al binnen den jaere	
	Dede beede stille ende openbare	
8	Versouc doen zeere neerenstelijke	
	An den <i>coninc</i> van vranckerike	6980
	Om tapoynterne binnen der tijt	
	Maer hine conste seker sijt	
12	Pays ghecrighen noch acort	
	Ende als de graue dit heeft ghehort	6984
	Dedi versouken haestelijke	
	An chaerle van valois sekerlike	
16	Dat hine sonder langer respijt	
	Dade teliuerenren ende gheuriijt	6988
	Hem ende sine kindren mede	
	Sonde te ghend binnen der stede	
20	Volgende der gheloften sine	
	Chaerle voer in curten termine	6992
	An den <i>coninc</i> daer hi versochte	
	De teliuerantsche soe hi best mochte	
24	Van den geuangenene harde sciene	
	De <i>coninc</i> wederseit in felre manieren	6996
	Ieghen eere ende iegen trouwe	
	Dus stont geuangenene nauwe	
28	Want si moesten bliuen geuaen	
	E nde die <i>coninc</i> sonder waen	7000
	Sant raoul van neele sijt seker das	
	In vlaendren die <i>coninc</i> stauel was	
32	Als gouuerneer te sine van den lande	
	Ende die graefnede te hande	7004

	Voer met haren <i>drien</i> sone te hant	
	Te namen in <i>haer</i> selues lant	
36	Curt hier naer die <i>vranxsce coninc</i>	
	Trac in <i>vlaendren</i> in ware dinc	7008
	<i>Daer</i> hi grotelic in <i>wart</i> ontfaen	
	<i>Ende daer</i> ghifti sonder waen	
40	Eenen verrader losengier	
	Den welken dien hi gaf <i>tbestier</i>	7012
	Van den casteele van <i>malen</i> te hant	
324ra	Gobeert <i>delespinanche</i> genamt	
	Voer steldi gouuerneer ter vaert	
	Van simpoel her <i>jaquemaert</i>	7016
4	<i>Ende</i> uerliet <i>raoul</i> de neele	
	Curt trac de <i>coninc</i> met <i>groten</i> riueele	
	Te <i>vranckerike</i> <i>waert</i> al metter vaert	
	Curt hier naer trouwede <i>edewaert</i>	7020
8	Van <i>jngelant</i> sekerlike	
	Des <i>coninxs</i> suster van <i>vranckerike</i>	
	Die <i>jehane</i> was genamt	
	<i>Vlaendren</i> bleef in <i>sconinxs</i> hant	7024
12	Twee jaer seere <i>paysiuelijc</i>	
	Hier binnen soe dede <i>sterkelijc</i>	
	De gouuerneer <i>diuerse</i> casteele	
	<i>Versterken</i> <i>ende</i> meer in deele	7028
16	<i>Tcasteel</i> van <i>ricele</i> dan enich <i>ander</i>	
	Curt <i>daer</i> naer dedi een <i>ander</i>	
	<i>Datti</i> <i>vlaendren</i> <i>bescatte</i> zeere	
	Om desen cost dies uten keere	7032
20	<i>Menich</i> was al heymelike	
	H ier naer gesciede <i>curtelike</i>	
	D at hute brugge <i>verwandelen</i> <i>ginc</i>	
	Een vleeschouwer in ware dinc	7036
24	Die <i>jan</i> breidel was ghenamt	
	Met <i>gheselsceppe</i> sij hu bekant	
	Te malen daer men <i>vercochte</i> wijn	
	Int casteel verstaet den <i>fijn</i>	7040
28	<i>Ende</i> <i>jan</i> <i>vornomt</i> wilde hebben wijn	
	Van den <i>cnape</i> verstaet den <i>fijn</i>	
	De <i>cnape</i> <i>janne</i> qualike toe sprac	
	Twelke <i>jan</i> voernomt <i>aestelike</i> wrac	7044
32	<i>Want</i> hi slouch den <i>cnape</i> doot	
	<i>Ende</i> gobeert met haesten groot	
	Die casteleyn wapende hem <i>sciere</i>	

	<i>Ende</i> quam neder als die fiere	7048
36	Om te wrekenē harde saen	
	<i>Daer</i> soe wart hi weder staen	
	Van janne <i>ende</i> sine gesellen mede	
	Dit gheruchte quam intstede	7052
40	Van brugghen datmen te male vacht	
	Wel VII ^C met groeter cracht	
324rb	Van den <i>commune</i> wel haestelike	
	Trocken te malen rascelike	7056
	<i>Ende</i> slougen gobeerte <i>ende</i> de sine mede	
4	Al daer doot ter seluer stede	
	A ls dit de gouuerner vernam	
	H aestelike hi te brugge waert quam	7060
	Met ruddren met cnapen in groten getale	
8	<i>Ende</i> soudeneeren alsoe wale	
	<i>Ende</i> liede van ghescutte met	
	<i>Ende</i> niet lange dat hi let	7064
	Hi en trac te brugge binnen	
12	Wel III ^M steerc doe ic v kinnen	
	Omme steerke corexie te doene	
	Als dit vernamen die baroene	7068
	Die den casteleyn adde verslegen	
16	Worden saen versien daer jegen	
	<i>Ende</i> trocken in den dam wel sciēre	
	<i>Ende</i> namen te eenen bestiere	7072
	Eenen die pieter de coninc hiet	
20	<i>Ende</i> was een zeere vrome diet	
	Een weuere van brugge dat hi was	
	Dese gaf hem moet quic <i>ende</i> ras	7076
	Oec sant hy heymelike binnen der stede	
24	An vriende die hi wetene dede	
	Datmen hem wilde werden te goede	
	Hier naer met I goeden moede	7080
	Trac hi bi nachte te brugge binnen	
28	Roupende met verstoremden sinnen	
	Scilt <i>ende</i> vrient <i>ende</i> slach al doot	
	Menich fransois van vare hute scoot	7084
	Die worden verslegen hier <i>ende</i> daer	
32	In husen in kelders ouer waer	
	In straten in steghen ouer al	

	Warter verslegghen groot ghetal	7088
	Tote IIII ^M ende XVI mede	
36	Ende LX gheuangen ouer waerhede	
	Ende daer ontvloet metter vaert	
	Van simpoel jakemaert	7092
	Pieter filote jehan de brems	
324va	Iehan de leyns ende meer daer bi	
	De welke met wel drouwen sinne	
	Trocken de curterike jinne	7096
4	E nde besetten den casteel saen	
	Ende daer af soe heeft tlast ontfaen	
	Iehan de brems ende met hem	
	Iehan de leyns ic seker bem	7100
8	Ende soudeneeren een ghedeel	
	Bleuen bewarende tcasteel	
	Van curterike ende jaquemaert	
	Van simpoel nam sine vaert	7104
12	Te parijs voer den coninc	
	Ende vertrac hem al de dinc	
	Hoe dat te brugge was vergaen	
	Als de coninc dit heeft verstaen	7108
16	Dedi een groot mandement	
	Van ruddren ende cnapen si v bekent	
	Ende de vergaderinghe was	
	Tatrecht gheloeft mi das	7112
20	De graue van artoys des geloeft	
	Wart bi den coninc ghestelt hoeft	
	Ende upper capitein te sine	
	Ende binnen desen vornomde termine	7116
24	Dat tfolc van wapenen quam ane	
	Quaemt dien van brugge te verstaen	
	De welke huut trocken haestelike	
	Ende conquerden sekerlike	7120
28	Beede sloten ende steden sane	
	Als houdenerde herdenborch sonder waen	
	Belle poperinghe ende tfrie	
	Ende noch vele anderen bleuen hem bie	7124
32	Curterike ende cassele de steden	
	Bleuen hem bi ouer waerhede	
	Ende tcasteel van curterike	

	Behilden de fransoysen forcelike	7128
36	Der vlamingen capitein was	
	Pieter de coninc geloeft mi das	
	Haer motijf was ende krij	
	Dat sij haren princhen vrij	7132
40	Hute sconinx vangenesse hebben wouden	
	Of si soude torloghe houden	
	Ieghen sconinx moghenthede	
	D En vlamingen quam te hulpen mede	7136
324vb	Gwy van namen des seker sijt	
	Ende met hem ter seluer tijt	
	De cleerc van gulken ende int gelike	
4	Ruddren ende cnapen sekerlike	7140
	Huut zeelant gulke namen met	
	De vlaminge en hebben niet gelet	
	Sine beleyden haestelike	
8	Den casteel van curterike	7144
	Als de graue robbrecht dit vernam	
	Van artoys saen hi neder quam	
	Metten vrancsoysen sijt seker das	
12	Daer menich edel man in was	7148
	Princhen baenraetsen ende ander heeren	
	xxx ^m vrome ter weeren	
	Was tvranxsce heere ouer slegen	
16	Ende neder commende de rechte wege	7152
	Sone was onder theere ghehort	
	Peert neyen weder no voert	
	Als die vranxsoyse bi curterike quamen	
20	Ende si de vlaminghe vernamen	7156
	Ende elc van anderen wart gheware	
	Ordineerden hare scare	
	Dien partien an beeden siden	
24	Saen ghincmer vreeselike striden	7160
	Maer in seere curter huere	
	Ontfingen zware sconfeltuere	
	Die fransoyse ter seluer stede	
28	D Aer bleef verslegen voer waerhede	7164
	De graue van artoys ende jakemart	
	Van simpoel sijn broeder ter vaert	
	De graue dangeli de graue mede	

32	Van buenen bleef daer ter stede Daubemaelle <i>ende</i> de drues Bleuer beede de graue preus De graue <i>van dammartijn ende</i> met <i>hem</i>	7168
36	De graue van soyson ic seker bem <i>Ende</i> aliamus de houtste sone Van bartaengen I jongelinc sone <i>Ende</i> jan sonder genade die sone was	7172
40	Sgrauen <i>van</i> henegouwe geloft das Godefroet <i>van brabant ende</i> raoul de neele	7176
325ra	De conincstaele die met riueele In vranckerike regnerde <i>langen</i> tijt Oec bleefter sijn broeder gwyt	7180
4	Die marscalc van den heere was <i>Daer</i> bleef doot gheloeft mi das Die camerlinc van tankeruile <i>Ende</i> oec bleefter ter seluer wile	7184
8	Reynout de trie heyndri de ligni Baudraes de pïrevues geloues my Ferrant daramnes <i>ende</i> aubri mede Van longeuael bleuen ter stede	7188
12	Soe dede die casteleyn van duway <i>Ende</i> menich rudder van herten gay LX baenraetsen bleuer doot <i>Ende</i> van ruddren <i>een</i> groot conroet	7192
16	Tote XI ^c bi ghetale Bleuer doot al in den dale <i>Ende</i> menich wel gheboren man Die ic niet ghenommen en can	7196
20	Bleuen ter plaetsen <i>verslegen</i> daer D It gheschiede al ouer waer Vp sinte benedictus dach Die in hoymaent ghelach	7200
24	Int jaer M CCC <i>ende</i> twee Gheschiede dit nv hoert mee Huut deser bataelgen <i>soe</i> ontfloen Gwy de saynpoel loys de barboen	7204
28	Robbrecht van boloengen <i>ende</i> reynout	

325ra16

De isolerende punten rond het getal zijn rood opgehoogd.

325ra24

De isolerende punten rond het in Romeinse cijfers geschreven getal zijn rood opgehoogd.

325ra27

barboen: De e is boven het woord geschreven.

	Van dammartijn om haer behout	
	Ende anderen in wel cleenen ghetale	
	Dese trocken alte male	7208
32	Bij den vranxscen coninc	
	Ende vertelden hem al de dinc	
	Van der zwarer sconfeltuere	
	Dat den <i>coninc</i> te dier huere	7212
36	Verwonderde soe ouer zeere	
	Dat hi wort soe huten keere	
	Vander ouer groete scade	
	Haestelike wart hi te rade	7216
40	Dat hi mandemente dede	
	In vranckerike an elke stede	
	Ende buten lande int ghelike	
325rb	Om te wrekene haestelike	7220
	De scade die hem de vlamingen daden	
4	B Innen desen tiden worden beraden	
	De vlamingen in zeere hoege moet	
	Dat si wilden onder voet	7224
	Tcasteel van curtrike met onminnen	
	Werpen ende al diere binnen	
8	Waren maer haestelike	
	Die van binnen sekerlike	7228
	Iehan de leyns jehan de bremini	
	Gauen hem ouer gheloues my	
12	Gheuaen ende te brugge gesonden	
	Daer si laghen goede stonden	7232
	Hier naer quam jan van namen int lant	
	De welke vergaderde te hant	
16	Tlant van aelst ende van waes	
	Keerde ghend ende ypre mede	7236
	Ende trocken huut voer waerhede	
	Metten vlaemscen heere voert	
20	Tote ricele voer de poert	
	Twelke si beleyden al omtrent	7240
	Doe wart daer gehouden i parlement	
	Daer die van ricele hem in verbonden	
24	Mochtse de <i>coninc</i> binnen der stonden	
	Van eenre maent doen ontset	7244
	Soe bleuen sij den coninc met	

28	E nde <i>waers</i> de <i>coninc</i> in ghebreke Si soud <i>en</i> hem dan haestelike Den vlamingen hem ouer gheuen Ende int ghelike was ghescreuen Dien van duway ter seluer tijt	7248
32	Die jnt ghelike namen respijt Huut welken beede de steden screuen Maer tsorcoes es achter bleuen Van den <i>coninc</i> van vranckerike	7252
36	Doe gau <i>en</i> hem ouer haestelike Beede de steden den vlaminghen Dus sach <i>men</i> verkeer <i>en</i> de dinghen Mids welken vlaendren eendrachtelike	7256
40	Hem stelden jegen vranckerike H ier naer omtrent sinte bauen dach	7260
325va	Men den coninc logieren sach Voer duway met groten heere De vlaminghe ghereeden hem ter weere	
4	Ende trocken bi den coninc Vp ene mile in ware dinc Ian van namen ende gwy Willem van gulken gheloues my	7264
8	Pieter de coninc die rudder was Te curterike worden geloeft mi das Waren hoeders van den vlaemsc <i>en</i> heere Hier binnen sonden si ouer meere	7268
12	An den <i>coninc</i> van jngelant En daden hem bekant De aliantse die wilen was Vp twelke sij versochten ras	7272
16	Hulpe surcoes ende bistandichede Twelke hem de coninc toe sede Dies hi in gheere meening <i>en</i> was Want hi hadde gheloeft mi das	7276
20	Ghetrou <i>t</i> de suster van den coninc Maer anders soe ghesciede de dinc Want die coninghinne wart ghewaere Der boden die waren comen dare	7280

325rb41

325va17

325va22

*De lombarde (H) is even groot als gebruikelijk en steekt iets naar onderen uit.
toe: Boven de regel geschreven, met invoegteken op de schrijfflijn.
coninghinne: De lettergroep nin heeft in het handschrift een pootje meer.*

24	Van vlaendren <i>ende</i> met neerenste sinne	7284
	Begherde soe te sine jn inne	
	Wat de boden al daer sochten	
	Of wat niemaren dat si brochten	
28	Want si scenen van groten affere	7288
	<i>Ende</i> peinsde dat si niet al dare	
	Om cleene saken commen waren	
	Dien dach verleet al sonder sparen	
32	E nde snachts als die coninghinne lach	7292
	Bij den coninc so dede ghewach	
	Den coninc om te wetene claer	
	Wat die vlaminghen daden daer	
36	Die coninc sprac ic ne mach	7296
	De niemare niemen doen ghewach	
	Want het sijn secrete saken	
	Die coninghinne met soeten spraken	
40	Sprac den <i>coninc</i> toe vriendelike	7300
	Ic soude noede sekerlike	
	Huwen raet yemen maken cont	
325vb	Doe sprac die <i>coninc</i> ter seluer stont	
	Ic wille belofte hebben vrouwe	7304
	Bi uwer wiueliker trouwe	
4	Eer ict v verclaren sal	
	Dat ghijt volcomenlike al	
	Helen sult sonder verclaren	7308
	Hier af dede so belofte te waen	
8	Twelke niet lange <i>verholen</i> ne bleef	
	Nu hoert hoe te scerne dreef	
	De coninc van jngelant sciere	7312
	Den vranxscen <i>coninc</i> in <i>vremder</i> maniere	
12	Bider falacie die hi visierde	
	<i>Der</i> coninghinne die hi pierde	
	Met worden alsoe ghi sult hoeren	7316
	Lieue vrouwe hute vercoren	
16	Mi heeft wonder bouen maten	
	<i>Waer</i> omme die vranxsce princen <i>haten</i>	
	Huwen broeder den coninc	7320
	Want si hebben in ware dinc	
20	Beloeft te leuerne den vlamingen	
	Ende hute desen dinghen	

	Sijn de vlaminghe commen hier	7324
	Met groeten moede ende seere fier	
24	Dat men den <i>coninc</i> thaere hant	
	In deerste bataelge leueren sal	
	Nv hebsi <i>versien</i> up al	7328
	Om den <i>coninc</i> uwen broeder	
28	Mi te sendene des sijt vroeder	
	Om meer te hebbene in <i>haer</i> bedwanc	
	Aldus staet uwen broeder <i>stranc</i>	7332
	Vp dat hi vecht <i>iegen</i> de vlamingen	
32	Alsoe <i>verhoerde</i> dese dinghen	
	Sprac soe <i>zeere</i> wiselike	
	Dat soe <i>zeere</i> heymelike	7336
	Houden soude onder haer	
36	Sine wort <i>ende</i> <i>sijn</i> verclaer	
	H Ier naer de <i>coninc</i> fingierde saen	
	Ofte hi in slape ware beuaen	7340
	<i>Ende</i> als der coninghinne dochte	
40	Dat hi in slape wesen mochte	
	Stont soe up <i>neuen</i> siere side	
326ra	<i>Ende</i> ontboot in curten tiden	7344
	Eenen cleerc bi haren <i>camerlinc</i>	
	<i>Ende</i> <i>vertrac</i> hem in curter dinc	
4	Des <i>coninxs</i> worde <i>ende</i> dat hi saen	
	Eenen brief screue al sonder waen	7348
	Vander materien an haren broeder	
	Dien so segelde dies sijt vroeder	
8	<i>Ende</i> laste enen bode up <i>sijn</i> leuen	
	Dat hi niemen den brief soude gheuen	7352
	Dan haren broeder in <i>sijn</i> hant	
	De bode trac wech <i>ende</i> vant	
12	Den <i>coninc</i> voer duway ter stede	
	Haestelike <i>ende</i> sonder bede	7356
	Las de <i>coninc</i> selue den brief	
	Die hem te hoerne was niet lief	
16	Want hi waende <i>sijn</i> verraden	
	Die princhen duchten hem <i>van</i> scaden	7360
	Die den brief hoerden lesen	
	<i>Ende</i> waenden alle verraden wesen	
20	<i>Ende</i> niemen en hilt in <i>anderen</i> trouwe	
	Dit surcoers was vonden <i>nauwe</i>	7364
	Van den <i>jngelscen</i> <i>coninc</i>	
	Nu hoert hoet hier met <i>verghinc</i>	

24	D ie <i>coninc</i> sinen broeder omboet Sijn herte was zwarer dan een loot Ende lodewijc duerenx mede Ende acordeerden ter stede	7368
28	Om te houdene parlement De <i>vlaminge</i> wordens content Ende sonden de cleerc van gulken daer Iheghen beede de heeren voerbaer	7372
32	Lodewike ende des conincs broeder Want die cleerc was vele vroeder Dan ander waren int vlaemsce heere Daer versochten met groten gheere	7376
36	De vranxsce heeren ter seluer tijt Dat men hem gaue sonder respijt Ghisele ende andren sekere mede In baten van dies te brugge int stede	7380
40	Gheuiel te doene ter weerdicheit Van des conincs moghentheit Vander groter ouerdaet Ofte anders ne ware geenen raet	7384
326rb	De <i>coninc</i> ne moeste vander saken Nemen metten <i>zwaerde</i> de wrake	7388
4	A ls willem van gulken dit heeft verhort Haestelike heeft hi gheantwort Van al dies voeren es ghesciert	
8	Daer af ne wil wi betren niet Maer wi willen hebben saen Onsen princen die ghi hout geuaen Met quader sake voer waerhede	7392
12	Ende daer toe sine kindre mede Of wi willen metter vaerde De sake becorten metten <i>zwaerde</i> Anders ne sullen de <i>vlaminghe</i>	7396
16	Den coninc doen beteringhe Als dese antworde gegheuen was Die heeren scieden geloeft mi das Die vranxsche heeren trocken saen	7400
20	Bij den <i>coninc</i> sonder waen Ende sonden hem die handelinghe Den <i>coninc</i> genouchde qualic de dinge Ende hilt te vaster in sinen moet	7404
24	Dat der <i>vlaminge</i> ouermoet Nemmermeer soe groet ware	7408

	En ware datten hute siere scare	
	Sinen princen hadden verraden	
28	Ende om te commene uter traden	7412
	Soe wart hi alsoe bedocht	
	Dat hi binder seluer nacht	
	Ontlogierde ende trac ter vaert	
32	Den rechten wech te parijs waert	7416
	Dat sinen heeren wonder dochte	
	Dies de coninc niet ne rochte	
36	M Aer om de sloten ende de steden	7420
	Te bewarene jeghen donvreden	
	D vlaminghe so steldere de coninc	
	Gautiere van castelion in waere dinc	
	Mile de noyeres ende fouken mede	
40	De merkes om den onvrede	7424
	Van den vlaminghen vornomt	
	Hier naer dat ter kennessen commt	
326va	Van den vlaminghe haestelike	
	Dat de coninc van vranckerike	7428
	Achter trac ende liet de stede	
4	Van duway in haren vrede	
	Twelke de vlaminghe wonderde seere	
	Ende stelden hem ter keere	7432
	Te vlaendren waert met haren heere	
8	Dus scieden partie sonder weere	
	Of pays te makene of bestant	
	Soe keerde elkerlijc in sijn lant	7436
	Desen tour dingelsce coninc bedreef	
12	Daer hi de fransoyse te scerne met dreef	
	Hier naer binnen curter tijt	
	Trocken de vlaminge seker sijt	7440
	In artoys met heer crachte groot	
16	Wel xxx ^m an een conroet	
	Daer de fransoyse jeghen quamen	
	Daer de vlaminghe scade namen	7444
	Wel xx ^m soe bleefter doot	
20	Ende dat si hadden desen stoet	

326rb29

hi: Door de teksthand boven de regel geschreven, met invoegteken op de schrijfflijn.

326rb30

hi: Door de teksthand boven de regel geschreven, met invoegteken boven de schrijfflijn.

326rb37

D: Het abbreviatuurteken voor er is niet zichtbaar; wellicht is het overschilderd door de vlak erboven staande lombarde.

	Was ouer pont darkes si v verclaert	
	Dat si verloren de dachuaert	7448
	Hier na vercouuerede de vlaminghe	
24	Ende trocken in ware dinghe	
	Voer lessine met groeter macht	
	Met huut nemender heere cracht	7452
	Mids dat de graue van henegouwe was	
28	Metten coninc gheloeft mi das	
	Soe hilden de vlaminghe ouer viant	
	Den vlaminghe quam thulpen te hant	7456
	Philips de sone van graue gwy	
32	De alre houtste gheloues mi	
	Sonder diere gheuangen laghen	
	Voer lessine quam hi in curten dagen	7460
	Daer hi blidelic was ontfaen	
36	Ende curt daer naer soe streden saen	
	De vlaminghe up lessine met machte	
	Twelke dat si wonnen met crachte	7464
	Ende verbrandent in den gront	
40	Dit gheschiede doe ic v cont	
326vb	Int jaer M CCC ende drie	
	Ende hier naer gheloues mie	7468
	Trocken de vlaminge vor dorneke	
4	Ende beleydent sterkelike	
	Als de coninc dit vernam	
	Met groter macht hi neder quam	7472
	Tote perone in de stede	
8	Maer curt wart besproken een vrede	
	Bi den graue van sauoye	
	Ende daer toe biden otroye	7476
	Van partijen an beeden siden	
12	Mids dat de graue ten seluen tide	
	Gwy hute vangenessen quam	
	In condicien als ic vernam	7480
	Datmen binnen den naesten jare	
16	Tretieren soude al openbare	
	Tusscen den coninc ende den graue	
	Ende hier met trocken partijen aue	7484
	Mids dat de graue belofte dede	
20	Vp datmen den pays voer waerhede	
	Binnen den vornomden jare ne mochte	
	Niet ghemaken bi wege sochte	7488
	Dat de graue sonder vermiden	

24	Weder in vangenesse soude riden In deser condicien als ic vernam De graue gwy te lande quam Ende dede binnen den vornomden jare	7492
28	Pays versouken ouer ware Maer wat men bat tretierde of sochte Het was dinc dat niet baten mochte Ende als tjaer was ouerleden	7496
32	Es weder in vangenesse gereden Die graue gwy in goeder trouwen De vlaminge wachten den tijt nauwe Want als de tijt verleden was	7500
36	Trocsi in artoys met leden ras Wel xxx ^m bi ghetale Daer quam jeghen verstaet mi wale Otte van bourgoengen metten fransoysen	7504
40	Maer si bleuer in der noysen Wel ii ^m si hu cont	
327ra	Ende otte warter soe ghewont Dat hi staerf vander quetsure zwaer	7508
4	D E vlaminge trocken curt daer naer Te teerenborch dat si wonne met crachte Ende verbrandent curt quam met machte De coninc om te wederstane De vlaminge ende vander bane	7512
8	Te driuene met siere macht Binnen desen tiden men zeere vacht Voer sierixzee gheloues my Daer wart gheuaen die vrome gwy	7516
12	Van namen des grauen gwys sone Dit uiel den vlamingen onscone Het vincken roger de salorie Die amirael was gheloues mie	7520
16	Van vranckerike in dien tijt Ende santene seker sijt Tatrecht den coninc saen Diene voert sant ghevaen	7524
20	Te parijs binnen der stede	

	E nde die <i>coninc</i> voer waerhede	7528
	W ilde in vlaendren neder comen	
	<i>Maer</i> den wech wart hem benomen	
24	<i>Van</i> den vlaminghen die <i>daer</i> jegen	
	<i>Versien</i> waren <i>ende</i> de weghe	7532
	<i>Soe</i> bedoluen hadde al omme	
	<i>Dat</i> de <i>coninc</i> moeste int <i>cromme</i>	
28	<i>Keeren</i> <i>ende</i> trac bi dorneke	
	<i>Ende</i> al <i>daer</i> up sekerlike	7536
	<i>Te</i> mons up peule bi orchies	
	<i>De</i> welke om tscuwen mer <i>verlies</i>	
32	<i>Hem</i> ouer <i>gaue</i> den <i>coninc</i>	
	<i>Ende</i> die vlaminghe in ware dinc	7540
	<i>Quamen</i> met groter mogenthede	
	<i>Wel</i> C ^M voer waerhede	
36	<i>Logieren</i> bi des coninxs heere	
	<i>Twelke</i> was van groter weere	7544
	<i>Wel</i> C <i>ende</i> LX ^M man	
	<i>Maer</i> tretieren men began	
40	<i>Ende</i> de vlaminghe sochten omoet	
	<i>Maer</i> het was al iegen spoet	7548
	<i>Ende</i> als den vlaminge dochte	
327rb	<i>Dat</i> hem niet baten ne mochte	
	<i>Trocsi</i> vromelic up die fransoise	
	<i>Ende</i> maecter onder grote noyse	7552
4	<i>Want</i> de fransoise gheloues myen	
	<i>Die</i> warens al onversien	
	<i>Mids</i> datsi letten up den vrede	
	<i>Ende</i> <i>daer</i> wart ter seluer stede	7556
8	<i>Deerste</i> bataelge ghesconfiert	
	<i>Ende</i> der met worden zeere verfiert	
	<i>De</i> vlaminge maer de <i>coninc</i>	
	<i>Quam</i> te wetene de dinc	7560
12	D ie met siere mogenthede	
	<i>De</i> vlamingen heeft bestreden	
	<i>Daer</i> was gheuochten sterkelijc	
	<i>Soe</i> dat de <i>coninc</i> van vranckerijc	7564
16	<i>Was</i> van sinen paerde gheuel	
	<i>Ende</i> doliflamme lach iegen tfelt	

	Ende an beeden siden bleuen	
	Groete menichte doot gheslegen	7568
20	Maer die fransoise met groter cracht	
	Verstaken de vlaminghe ende haer macht	
	Soe dat si bi fortsen moesten vlien	
	Daermen groet jammer sach gheskien	7572
24	Daer bleef willem van gulken verslegen	
	Ende an velden ende an wegen	
	Wel XX ^M vlaminghe	
	Ende voert verloersi in ware dinge	7576
28	Haer carijn alte male	
	Dit gheuuel in ware tale	
	Als men XIII ^C jaer ende viere screef	
	Dat vlaemsche heere daer tonder bleef	7580
32	Ieghen coninxs moghentede	
	Ende hier naer voer waerhede	
	Trac voer ricele de coninc	
	Daer binnen was in ware dinc	7584
36	Philips van vlaendren ende jan	
	Van namen sijn broeder een vrome man	
	De welke jan in curter tijt	
	In vlaendren trac sonder respijt	7588
40	Ende vergaderde zeere haestelike	
	Die vlaminghe die curtelike	
	Bereet waren in groeten ghetale	
327va	Wel voersien ghewapent wale	7592
	Met tenten ende pauwelioene	
	Ende trocken henen doer dat groene	
4	Met janne van namen vromelike	
	Bi sconinx heere van vranckerike	7596
	D It dochte den fransoisen wonder groet	
	Naer tferlies ende weder stoet	
8	Vanden vlamingen up ende neder	
	Hoe si mochten vercouuereren weder	7600
	Binnen XL daghe naer haer verlies	
	Ende dit was gheloeft mi dies	
12	Drie daghe na sinte bauen dach	
	Binnen deser tijt hoerdemen ghewach	7604
	Dat de maecht daer torloge om quam	
	Verleden was daer menich gram	
16	Om wart binnen harer tijt	
	Daer naer wart gehouden tretijt	7608
	Bi den hertoghe van brabant	

	Die tacoert maecte eer yet lanc	
20	In deser manieren sekerlike	
	Dat de ghevanghene haestelike	7612
	De graue <i>ende</i> sine kindere met	
	Ghetriueleert worden ongelet	
24	Dies soudemen ouer in sconinxs hant	
	Risele duway ende al tlant	7616
	Tote dat de vlaminghe souden hebbe gegeuen	
	Dat daer toe in ostagen bleuen	
28	De somme van ^{C^M} pont	
	In vranxscen munten te dier stont	7620
	Te wetene enen ouden groeten was	
	Ouer eenen penninc geloeft my das	
32	Gherekent int vornomde payment	
	Vp desen tijt si hu bekent	7624
	Staerf graue gwy geloues my	
	<i>Ende</i> sine kindre die heeren vry	
36	Quamen neder te lande waert	
	Dus hende torloghe si v <i>verclaert</i>	7628
	E nde robbrecht wart van vlaendren graue	
	Nu willicker swighen aue	
40	<i>Ende</i> spreken voert van den coninc	
	De welke haette sonderlinc	7632
327vb	Den paeus bonefacius zeere	
	<i>Ende</i> was up hem huten keere	
	Om de sentencie voer leden	
4	<i>Ende</i> ordineerde in onseden	7636
	Den paeus te doodene also hi dede	
	<i>Ende</i> auiseerde in de stede	
	Van auengoen daer de paeus was	
8	Liede van wapine te sendene ras	7640
	<i>Daer</i> hoeft of was al ongelet	
	Een rudder hiet willem longaret	
	Die trac daer hi den paeus vant	
12	In een camere alte hant	7644
	<i>Daer</i> dedi ontwinde sconinxs baniere	
	Mon joye wart daer gheroupen sciene	
	<i>Daer</i> was de paeus in persen zwaer	
16	Ghedroomt <i>ende</i> staerf ouer waer	7648
	Van der zwarer perse groet	

	Maer eer dat hi bleef doot	
	Vermalendide hi den coninc	
20	Ende sijn hoer in ware dinc	7652
	Tote den VII ^{ste} lede neder waert	
	Ende alle die waren ter dachuaert	
24	D E fransoyen keerden saen	7656
	Binnen parijs sonder waen	
	Niet lange daer na soe gheschiede	
	Ten toe siene van vele liede	
	Willem longaret ghinc in de sale	
28	Te parijs verstaet my wale	7660
	Daer verwoeddi soe gruwelike	
	Dat te siene was eyselike	
	Dit was wrake ende plage zwaer	
32	Nu willic hu doen verclaer	7664
	Van den graue robbrechte	
	Die hem hilt huter hechte	
	Van vranckerike ende bleef in sijn lant	
36	Paysiuel doe ic v becant	7668
	Wel XII jaer of lettelt min	
	Den coninc quam in sinen sin	
	Dat hine dicwile thoue ontboet	
40	Maer hine hilter af cleen no groot	7672
	Hier up nam de coninc raet	
328ra	Dat was dat hi sonder verlaet	
	Den graue ontboet up gheleede	
	Te vaerne ende te keerne beede	7676
4	Twelke dat de graue dede	
	Ende voer te parijs in de stede	
	Bi den coninc sonder lette	
	Diene stappans in talen sette	7680
8	E nde begheerde van den baroen	
	Dat hi mantscap soude doen	
	Van vlaendren in curter tijt	
	Die graue antworde sonder respijt	7684
12	Als ricele duway beede de steden	
	Te mire hant sijn commen met vreden	
	Salic sonder letten yet	
	Hu mantscap doen ende anders niet	7688
16	Want die penninghe sijn betaelt	

	Ende daer in soe nes niet ghefaelt	
	Want enguerans de margny	
	Heefse ontfaen gheloues my	7692
20	Hu camerlinc hute uwer name	
	Ende hier omme soe es wel betame	
	De slote te commene te mire hant	
	Dan salic gherne als prince vaeliant	7696
24	Van vlaendren hu manscap doen	
	Ende maecht niet sijn sprac die baroen	
	Ic wilt getrouwelike seggen te voeren	
	Ic wint al of het blijft verloeren	7700
28	Van vlaendren dat remenant	
	Als de coninc soe soffisant	
	Den prince vant als ghi mocht horen	
	Haddijs in sijn herte toren	7704
32	Maer anders ne wistire wat toe doen	
	Met gramscepen sciet hi van den baroen	
	Ende die graue voer sire straten	
	Ende heeft den coninc met torne ghelaten	7708
36	E nde als de graue in vlandren quam	
	Aestelike hi raet nam	
	Ende beleyde ricele de stede	
	Ende jeghen desen onvrede	7712
40	Sant de coninc haestelike	
	Groet volc van wapenen sekerlike	
328rb	Met lodewike sinen houtsten sone	
	Die hustijn hiet want hi was gewone	7716
	Moylic te sine al sinen tijt	
4	Met hem quam al sonder respijt	
	Chaerle de valays ende met hem	
	Lodewijc duerenx ic seker bem	7720
	Ende enguerans de margny	
8	Als lieutenant gheloues my	
	Van den coninc ende in de weere	
	Hoeft te sine van den heere	7724
	A ls graue robbrecht dit heeft verhort	
12	Sciet hi van ricele der port	
	Ende quam aestelic ouer de leye	
	Maer het quam naer siere greye	7728
	Want engueram maecte bestant	
16	Metten graue een jaer lanc	
	Sonder tweten vanden anderen heeren	
	Dus moesten die fransoyse keeren	7732

20	Dies van nauerne lodewijc Des coninc sone sekerlijc Ende chaerle van valoy's waeren te samen Ontpayt ende teerst dat si quamen Bi den coninc soe daden si saen	7736
24	Haer claghe sonder waen Ouer engueram de margni Dat hi bestant maecte sonder hem bi Te sine te wetene of te vragene met	7740
28	De coninc niet alte zeere let Vp haer claghe te dier tijt Ende seyde sonder langer respijt Dat hijs wel ghepayt ware	7744
32	Niet jeghen staende haer clachte zwaere C urt daer na de coninc Maecte rudders in waere dinc Sine III sonen ende ghiftese scone	7748
36	Lodewike den houtsten gaf hi de crone Van nauerne sekerlike Twelke was een ghifte rike	7752
328va	Philipse hi den anderen sone gaf Tgraefscap van poytiers ende datter an claf Chaerle den jonxsten van den drien	
4	Gaf hi graefscap geloues myen Van der marche ende noch hi dede Sine II neuen rudders mede Chaerles kindre van valoy's	7756
8	Philips ende kaerle zeere cortoy's Waren die ghebroederen ende scone Men hilter hof onder den croene Ne was gehouden in XL jaren	7760
12	Soe ouer scone hordic verclaren Maer zeere curt verwandelde den staet Ghenouchte der weerelt es cranc toeuerlaet Alsoe ghi van my sult verstaen	7764
16	Curt voer de coninc ter jachte saen Daer hi enen euer ver sach Hi jaechder na wat hi mach Soe dat hi sinen lieden ontreet	7768
20	Ende sinen enen voet ontglet Huten steeghereepe ende viel saen Van den paerde maer gheuaen Bleef al daer den anderen voet	7772

24	In den steghereep <i>ende</i> al <i>verwoet</i> Ran tpeert slepende den <i>coninc</i> Soe eer <i>men</i> dat peert gheuinc Was de <i>coninc</i> ghequetst soe zwaer	7776
28	Dat hi <i>daer</i> staerf ouer waer D It was ene maledixie fel Dit gheschiede <i>verstaet</i> wel Als <i>men</i> XIII ^c <i>ende</i> XVI screef	7780
32	Dat de <i>coninc</i> doot bleef Die <i>men</i> hiet philips de scone Hier naer <i>quam</i> sijn sone <i>ter</i> crone Lodewijc hustijn <i>van</i> nauerne	7784
36	<i>Ende</i> binnen curter tijt <i>daer</i> nare Dedi engueram de margni Ter doot bringen gheloues my Om datti sonder <i>hem</i> maecte tbestant	7788
328vb	Iegen den graue <i>van</i> vlaender lant Dien hi haette met fellen moede Curt ghreeddi metter spoede <i>Ende</i> dede grote mandementen	7792
4	In vlaender te sine was sine atente Als de vrede <i>verleden</i> ware Graue robbrecht <i>wart</i> dies <i>geware</i> <i>Ende</i> trac voer ricele met heer <i>crachte</i>	7796
8	<i>Maer</i> als hi beuoelde de machte Van den <i>coninc</i> die neder <i>quam</i> Vp <i>hem</i> verbolgen tornich <i>ende</i> gram	7800
12	Trac hi achter binnen der leye Te sinen voerdeele te sijnre greye Die <i>coninc</i> volgede <i>hem</i> soe hi naest mochte <i>Maer</i> om niet waest dat hi dochte	7804
16	Want de reghen viel zoe zwaer Dat de <i>coninc</i> moeste <i>van</i> daer Sceeden <i>ende</i> laten torloge varen <i>Ende</i> trac thuus <i>waert</i> sonder sparen	7808
20	N Iet lange na <i>dat</i> hi thuus <i>quam</i> <i>Wart</i> hi vergeuen als ic vernam Sijn wijf drouch kint si v bekant Doe <i>wart</i> philips sijn broeder regent	7812
24	Van vranckerike tes die coninghinne Ghelach met zeere drouue zinne De welke curt baerde enen sone <i>Maer</i> niet langhe leuede de gone	7816

28	Dan x daghe gheloeft my das Philips trac met leden ras	7820
	Te riemen ende deden consacreren Coninc daer waeren vele heeren	
32	Dese coninc philips hadde te wiue Mahault dochter scone van liue	7824
	Die van artoys was graefnede Bi deser vrouwen van goeder sede	
36	Haddi III dochtren sekerleke Die hi stelde thuweleke	7828
	Deerste an den hertoghe vri Van bourgoengen gheloues my	
40	Dander hadde den dauphijn De derde nam in curten termijn	7832
	Lodewike van niveers lodewijs sone 329ra Een jongelinc heersaem ende scone	
	Graue robbrecht was sijn ouder uader Dit huwelic was brocht te gader	7836
4	Bij sekeren tretiete voersienichlike Dat met desen huwelike	
	Torloge te male soude sesseren 8 Ende na sconinx philips begeeren	7840
	Soe soude den seluen lodewike Tgraefscap bliuen sekerlike	
	Naer den ouder vader sijn Die coninc leefde curten termijn	7844
12	Omtrent v jaer was sine regnacie Chaerle sijn broeder in curter spacie	
	Die graue vander marche was Wart daer na coninc geloeft my das	7848
16	Ende al in sijn eerste jaer Staerf graue robbrecht voer waer	
	Ende de vornomde lodewijc Wart graue van vlaendren sekerlijc	7852
20	Curt na Sinte bauen dach Als tcarnacioen doet ghewach	

329ra5

Tussen Dat en met is mede doorgestreept.

329ra7-8

In de linkermarge is ter hoogte van de witruimte tussen deze regels een verwijsteken (+) geschreven. Waarschijnlijk correspondeerde dit met een later in de benedenmarge toegevoegd regelpaar (of meerdere regelparen), dat dan bij het binden moet zijn afgesneden. Het verwijsteken is niet gerubriceerd.

	MCCC ende XXII daer toe	
	Curt quam in vlaendren groet gheroe	7856
24	Want jan van namen was heere	
	Van der sluus ende wilde meere	
	Rechts behouden als vander waghe	
	Dan die van brugge voer dien daghe	7860
28	Dochte dat hi sculdich was	
	Te behoudene met leden ras	
	Wapenden hem als liede coen	
	Ende daden van den seluen doen	7864
32	Haren prinche lodewijc	
	Ende trocken met hem haestelijc	
	Ter sluus up sinen hoem van namen	
	Diet rieden mochtens hem wel scamen	7868
36	Daer slougen si vele van sgrauen lieden	
	Van namen soe hordic bedieden	
	Ende vingen den graue daer toe mede	
	Ende verberrenden de stede	7872
40	Van der sluus ende brochten saen	
	Den graue van namen gheuaen	
	Te brugghe ende leidene in den steen	
329rb	Maer curt ontquam die graue reen	7876
	Want anders ware hire bleuen doot	
	Duer een gat hi ontscoet	
4	Van eere stille gheloues my	
	Bi hulpen van die hem waren bi	7880
	Soe dat hi in sijn lant ghequam	
	Dies die van brugge worden gram	
8	Ende worder met in groeter roere	
	Ende in die onghetemperde voere	7884
	Iaechden si den graue lodewijc	
	Huter stede zeere haestelijc	
12	Want si den graue teghen ane	
	Van sgrauen van namen ontgane	7888
	Als men XXIII screef voer waer	
	Rees ene riote zeer zwaer	
16	Te brugghe ende int vrie mede	
	Soe worden verdreuen vor waerhede	7892
	De hedele ende som ghesleghen doot	
	Haer huse ende casteele groot	
20	Worden ter neder gheworpen saen	
	Haer hoeftman was hebbic verstaen	7896
	Een hiet coelin sandekin	

24	Haestelic trocken si met hem Voer ardenborch ende lagher voren VII weken soe ghi moecht horen Daer tenden so moesten si hem up gheuen Vp dat si behouden wilden tleuen	7900
28	A ls graue lodewijc dit verhorde Weet dat hi hem zeere stoerde Ende vergaderde in curter tijt Ruddren ende cnapen des seker sijt	7904
32	Ende daer toe vriende ende maghe De graue van namen was niet traghe Gwy ende jan van vlaendren mede De heere van neele voer waerhede	7908
36	Ende andere heere in groeten ghetale Worden te goede al te male Graue lodewike haren heere Ende voeren met enen curten keere	7912
40	Sant hi den bisscop van camerike Willem van ansone sekerlike An elke stede binnen sinen lande	7916
329va	Te wetene wie vrient of viande In dese sake hem wilde sijn Ende binnen zeere curten termijn	7920
4	Vercreech hi tverclaers si v bekand Dat waren voeren die van ghend Ypere ende die houdenaerde Wilden bliuen als donueruaerde	7924
8	Haren gherechten heere bi Alle dandere geloues my Bleuen bi coelin sandekine Dat den graue dede pine	7928
12	De welke voer haestelike Binnen der stede van curterike Met sinen edelen voeren verclaert Ende deder tfier in steken ter vaert	7932
16	A ls tconmun sach blaken tfier Liepen si als liede onghier Vp de graue ende up de sine Den welken sij in curten termine	7936
20	Vinghen ende sloughen sine liede Groete menichte hordic bedieden Ian van vlaendren bleefter doot De heere van neele ende een conroet	7940

- 24 Van XXIII ruddren mede
 Ende ander bleuen ter stede
 Die graue van namen die ontquam
 Ende trac doer ghend als ic vernam 7944
- 28 Van danen voer hi te sinen lande
 Nu hoert van lodewike die in de hande
 Van sinen viande was gheuaen
 Si vorden te brugge sonder waen 7948
- 32 Ende leydene al daer in den steen
 Sine maghe ende sine vriende gemeen
 Trocken seere haestelike
 Bi den coninc van vranckerike 7952
- 36 Ende daden hare clachte al daer
Ende als de coninc verstont al claer
 Sant hi bi onsen helegen vader
 Den paeus dat hi wilde al gader 7956
- 40 Om de mesdaet voeren verclaert
 Sentencie werpen onghespaert
 Vp de vlaminghe ende sine ban
 329vb Dat men no weder wijf no man 7960
 Trouwede no kinder kerstin dede
 No liede grouue vro no spade
- 4 In enegher ghewideger stede
 Dit heeft de coninc den paeus gebeden 7964
 Bij den messagen diere voeren
 Als de paeus verstont de atoeren
- 8 Dat de vlaminge hilden gheuaen
 Haren prinche sonder waen 7968
 Sant hi enen kardenael te doernike
 Hute siere macht dat hi haestelike
- 12 De sentencie werpen soude
 Te doerneke quam hi ende also houde 7972
 Ende sonder letten cleen of groot
 Dedi dat de paeus gheboet
- 16 Ende warp de vornomde sentencie zwaer
 Vp tlant van vlaendren openbaer 7976
 Als de vlaminge dit vernamen
 Soe aulseerden si te samen
- 20 Dat si biden cardenael sonden
 Te doerneke daer sine vonden 7980
 Ende daer wart soe verre ghedaen
 Dat getriueleert wart saen
- 24 De graue huter vanghenesse

	Ende int ghelike van den cesse	7984
	Dat de cardenael up vlaender dede	
	Dat soude cesserē daer mede	
28	D us viel de sake van acoerde	
	M aer curtelic viel in discoerde	7988
	Tlant ende worden huten keere	
	Ende verdreuen haren heere	
32	Ende ruddren ende cnapen mede	
	Ende groete poerters elc ute siere stede	7992
	Ende lodewijc de graue valiant	
	Reet te neueers in sijn lant	
36	Ende coelin sandekin in ware dingen	
	Bleef hoeft van de vlaminghen	7996
	Ende recht in dit selue jaer	
	Staerf chaerle de coninc die v jaer	
40	Geregneert lettē min of meere	
	Doe wart in vranckerike heere	8000
	Ende coninc philips die graue was	
330ra	Van valoy's geloeft mi das	
	Ende rechtzwere in ware dinc	
	Van den doeden coninc	8004
4	Dese trac te riemen in de stede	
	Daer hi hem consacreren dede	
	Int jaer XXVIII voer geseit	
	Vp den dach der triniteit	8008
8	Daer graue lodewijc verdiende sijn leen	
	Ende gorde hem t'zwaert als rudder reen	
	Ende graue lodewijc ter stede	
	Haestelike versouc dede	8012
12	An den coninc sonder respijt	
	Dat hi hem ter seluer tijt	
	Als sijn heere souuereyn	
	Te goede worde dat hi tplein	8016
16	Van vlaendren behouden mochte	
	Die coninc met vromen ghedochte	
	Belofde den graue alte hande	
	Dat hine geweldich van sinen lande	8020
20	Maken soude na siere macht	
	Ofte hen gebrake hem an sire cracht	
	E nde tghelike hi wel dede	
24	H i quam met groeter mogenthede	8024
	Neder te vlander te cassele toe	
	Ende die vlaminghe waren doe	

	Te cassele bouen met groeter macht	
	Ende trocken jeghen des coninx macht	8028
28	Te velde daer wart gheuochten zeere	
	Dat daer menich wart huten keere	
	Ende groet verlies an beeden siden	
	Maer de vlaminge sachmen beriden	8032
32	Van den fransoyssen so ouer zeere	
	Dat si worden huten keere	
	Ende verloren velt ende strijt	
	Ende namer scade des seker sijt	8036
36	Wel xi ^m weerachteger liede	
	Curt hier na soe gheschiede	
	Dat die coninc trac typre binnen	
	Daer hi ontfaen wart met minnen	8040
40	Ende al vlaender ghinc hem in hant	
	Ende doe stelde hi den graue valiant	
	Lodewike in sine eeruachtichede	
330rb	Ende trac curtelike van steden	8044
	Binnen der stede van parijs	
	Ende graue lodewijc sijts wijs	
4	Behilt sijn lant enen tijt	
	Paysiuel des seker sijt	8048
	I nt jaer XXXIII so ontfingen scade	
	De vlaminge bi dommen rade	
8	Ten hallekine daer si gherochten	
	Ende ieghen de brabanters vochten	8052
	Daer hem aensichte ende nuesen waren	
	Van den brabanters sonder sparen	
12	Dor houwen met leeliken teeken	
	Dit was om den coep van mechline	8056
	Die graue lodewijc adde vercregen	
	De welke den hertoge van brabant jegen	
16	Seere ghinc te dien tiden	
	Oec sachmer brabant om beriden	8060
	Van den heeren van den rinen	
	Die hem daden menege pinen	
20	An dander side de vlaminge	
	Langhe duerden dese dinghe	8064
	Vander orloge van brabant	
	Curt daer naer quam in catsant	
24	De jnghelsce met groter moghenthede	
	Ende hebben minen heere gwy bestreden	8068
	Sgrauen lodewijc bastaerde broeder	

28	De welke <i>daer</i> ghestelt was hoeder Van den <i>vlaminghen</i> te dier tijt <i>Maer</i> de <i>vlaminghe</i> verloren de strijt Ende mijn heere gwy bleefter geuaen Oec bleefter doot sonder waen	8072
32	De dukre van halewine Her jan van <i>moerkerke</i> moeste de pine Van der doot al <i>daer</i> liden Ende het bleuen bi sine siden	8076
36	Her jan van hemsrode verslegen Ende <i>arnout van brugdamme</i> de degen Ende <i>menich ander</i> edel man Die ic ghenomen niet en can	8080
40	Dit gheschiede te <i>Sinte</i> martins messe Int jaer XXXI ende sesse Naer dese sconfeltuere zware	8084
330va	Wart <i>vlaendren</i> beroert voer <i>waere</i> Om enen rudder verstaet den fijn Die hiet <i>der segher</i> de <i>curtroysijn</i>	8088
4	Die de graue onthoefden dede Oec gheuuel te ghend in de stede Vp den alder kinder dach Die jnt selue jaer gelach	8092
8	Dat in ghend rees met geweld Een hiet <i>jacop van arteluelde</i> De welke verdreef <i>huter</i> stede De officiers voer <i>waerhede</i>	8096
12	De <i>balius ende scepene</i> gemeene Ende sine macht ne wart niet cleene Want hi trac te brugge binnen <i>Daer</i> hi ontfaen wart met minnen	8100
16	Ende voert <i>vercreech</i> hi de <i>voerder</i> hant Van den lande si hu becant Hier naer graue <i>lodewijc</i> <i>vertrac</i> Toten <i>coninc</i> die hi sprac	8104
20	Ende vertelde hem in ware dinghen Hoe dat die <i>vlaminghen</i> Iegen hem waren zeere rebel Dit dochte den <i>coninc</i> quaet spel	8108
24	Want hi <i>suerchde</i> ende dochte Dat de <i>jngelsce coninc</i> mochte Metten <i>vlamingen</i> alieren Twelke hem groetelic mochte deeren	8112

28	Want die hertoge van brabant Die was anden jngelsce cant Soe was die graue van henegouwe Ende oec mede in goeder trouwe	8116
32	Geldere ende gulke beede Ende lodewijc van beyeren mede Die coninc van almaengen was Dus ontsachen de coninc das	8120
36	B ij desen hi al omme sant In allen hauenen in sijn lant Ende in allen steden bi der zee Datmer jegen versaghe te mee	8124
40	Ieghen dat dinghelsce commen mochten Binnen dien dinghelsce raet sochten	
330vb	Om ouer te commene te dier stont Ende zeere curt doe ic v cont Trac die coninc edewaert	8128
4	Met groeter macht wel bewaert Te sceppe ende quam ouer saen Tantworpen doe ic v verstaen Niet lange dat hi daer was	8132
8	Hem ne quam te hulpen ras Van brandenborch die margraue Wel voersien met lieden gaue Tote x ^m was sijn ghetal	8136
12	De welke hem sijn vader beual Lodewijc coninc van almaengen Men hadde cume an de side spaengen Alsoe vrome liede ghesien	8140
16	Dese quam thulpen gheloues mien Edewaerde den coninc Ende jntgelike in ware dinc De heeren vornomt van sire partie	8144
20	Ende trocken sciere geloues mye Voer camerike ende lager voeren Maer dat was pine verlore Want an de stede met geere saken	8148
24	Ne consten si niet wel gheraken Want jan hertoghe van normendien Des coninx philips sone horic lien Metten graue eermenjac	8152
28	Reden soe bi dat vertrac Die coninc van jngelant ende de sine	

	M Aer si voeren in curten termine	8156
32	A mont <i>Sinte</i> martin ende daer omtrent Ende hebben die <i>contreye</i> al ghescent Die <i>coninc</i> philips huut desen doene	
	Dede <i>vergaderen</i> sine baroene	8160
36	Ende trac met groeter mogenthede Naer edewaerde als diene bestreden Gherne hadde te dier tijt	
	Maer edewaert sonder respijt	8164
40	Als hi vernam van <i>coninx</i> macht Soe wart hi haestelic bedacht Dat hi trac achter ende de sine	
	Duer terracen in curten termine	8168
331ra	Duer henegouwe ende tantworpen toe De winter quam up handen doe Soe dat beede die coninghe heere scieden	
	Ende edewaert bleef met lettel lieden	8172
4	Verwinterende tantworpen binnen Met sinen wiue der coninghinnen Ende met sinen kindren mede	
8	Dit gheschiede voer waerhede Als men XXXVIII screef	8176
	H Ier na niet lange ne bleef De vlaminghe ne sonden haestelike	
12	An den <i>coninc</i> van vranckerike Bi rade van jacoppe van artenvelde Die tlant hilt met ghewelde	8180
	Dat die <i>coninc</i> beede de steden Ricele duway sonder vele onleden	8184
16	Den vlaminghe wilde ouer gheuen Bedi sine waren ostagen maer bleuen Ouer penninge die betaelt waren	
	Daet die <i>coninc</i> sonder sparen	8188
20	Si souden bliuen obedient Maer anders daden si hem bekend Mochten sise met vrientscepe gecrigen niet	
	Hem ne stont te latene niet	8192
24	Si souden forchelic gecrighen Of si souder omme wighen Met al gader haere macht	
	Haestelic wart die <i>coninc</i> bedacht	8196
28	Als hi dese niemare hoerde Soe lasti met curten worde	

	Den graue lodewike sonder lette	
	Dat hi hem te weghe sette	8200
32	Te vlaender waert sonder beide	
	De graue spoede hem ghereide	
	E nde quam in vlaendren haestelike	
	D aer wart hi ontfaen eerlike	8204
36	Als prinche ende heere vanden lande	
	Maer daer omme dattene de coninc sande	
	Ne consti vulbringhen niet	
	Dat was datti tvlaemsce diet	8208
40	In payse hilde sonder bewint	
	Dies hi machtich niet een twint	
	In ne gheere manieren ne was	
331rb	Want si ghehelt waeren ras	8212
	Te goede te werdene met gewelde	
	Bi rade van jacoppe van arteuelde	
4	Den coninc van jngelant	
	Als dit den graue wart bekant	8216
	Trac hi uten lande heymelike	
	Bi den coninc van vranckerike	
8	A ls de vlaminghe dit verhorden	
	W eet dat si hem zeere storden	8220
	Ende sonden metter vaerde	
	Om den coninc edewaerde	
12	Die aestelic te ghend quam	
	Ende de alianste ane nam	8224
	Van den vlaminghe te diere tijt	
	Ende edewaert des seker sijt	
16	Sijn wijf ende sine kindere mede	
	Bleuen te ghend in de stede	8228
	Tsente baefs int cloester geloiert	
	Curt heeft edewaert gheuisiert	
20	Dat hi trac in jngelant	
	Daer hi vergaderde te hant	8232
	Liede van wapine in groeten getale	
	Ende archies alsoe wale	
24	Om ouer te commene in vlaender lant	
	Voer sijn wech trecken liet hi te hant	8236

	Bider coninghinne vri	
	Twee grauen deen was van salebri	
28	Van fussoc die ander was	
	I N desen tide vergaderde ras	8240
	Een godemaer dousay te doerneke	
	Liede van wapinen sekerlike	
32	Wel XII ^C ende quam ghereden	
	Bi audenaerde in vele steden	8244
	Brandende ende doet slaende in ware dinge	
	Ende vaende vele vlaminghe	
36	Als jacop van arteuelde dit horde	
	Trac hi stappans bi slans a corde	8248
	Voer doernike dat si beleiden saen	
	Wel XL ^M vlaminge sonder waen	
40	Ende te desen tiden mede	
	Soe trocken hute ghend der stede	8252
	Van fussoc ende van sabri	
331va	De twee vornomde grauen vri	
	Met haren lieden ende int ghelike	
	Van vele vlamingen sekerlike	8256
4	Ende trocken omtrent ricele doe	
	Die fransoyse quamer toe	
	Met liede van wapine diese saen	
	Aldaer besprongen sonder waen	8260
8	Daer worden de graue beede geuaen	
	Twelke hem coste vele hauen	
	Haer volc gheuaen sekerlike	
	Ende gheslegen int ghelike	8264
12	Ende die vlaminghe sijt seker dies	
	Namen daer wel zwaer verlies	
	Ende beede de grauen in ware dinc	
	Worden philipse den coninc	8268
16	Ghesonden seere haestelike	
	H Ier naer zeere curtelike	
	Quam jan hertoghe van normendien	
	In henegouwe met siere partien	8272
20	Brandende huse dorpen steden	
	Ende naer orloghers seden	
	Vaende ende doet slaende te hande	
	De vornomde van den lande	8276
24	Als de graue van henegouwe vernam	
	Met groeter haest dat hi quam	
	Bi jacoppe van artenuelde saen	

	Ende jntghelike sonder waen	8280
28	An de vlaminghe ghemeene Wies de menichte niet ne was clene Ende jntghelike versochte hi sciene An de vornomde princhiere	8284
32	Brabant ghelre gulke mede Ende brandeborch sij hu bekant Fauquemont ende biaumont An hem allen te dier stont	8288
36	Versochti surcoes rasscelike Iegen de macht van vranckerike Twelke si daden gemeenlic Ende trocken haestelic	8292
40	In henegouwe met geweld Bouen valenchine up de scelde Bi de scoudhuenre den casteel	
331vb	Daer bi dat lach geheel De macht van den vranxscen heere	8296
4	I N desen tijt quam ouer tmeere Met groeter macht edewaert vor catsant Als die wilde in vlaendren lant	8300
8	Maer daer quam jeghen saen Geneuoyse normans sonder waen Metten vranxscen amirael Daer vachmen gruwelic sonder falen	8304
12	An beede siden was scade zwaer Maer normans ende geneuoyse voer waer Bleuen tonder ende doot Wel xx ^m al in den stoet	8308
16	Daer bleef damirael barbebaire Nichole bahures voer ware Ende huwe kiret sonder sparen Die groete capiteine waren	8312
20	Ter zee vander vranchscer siden Ende eerse vermeestren int striden Edewaert mochte ende sine partie Verloes hi gheloeues mye	8316
24	Wel x ^m van siere siden Ende in dit vernomde striden Bleuer doot XII vrouwen valiant	

	Die de <i>coninc</i> huut jngelant	8320
	Hadde brocht te dien sinne	
	Om te sine bi der coninghinne	
28	N Aer dese bataelge sekerlike	
	N Lande edewaert haestelike	8324
	Ter sluus <i>ende</i> voer van dan te ghend	
	<i>Ende</i> voert heeft hi gesent	
32	De mare haestelike int heere	
	In henegouwe die van daer meere	8328
	Sine vriende blide waren	
	<i>Ende</i> die fransoyse sonder sparen	
36	Worden zeere ghesconfiert	
	<i>Ende</i> worden haestelic ontlogiert	8332
	<i>Ende</i> trocken tatrecht in de stede	
	Bi den <i>coninc</i> voer waerhede	
40	De welke haestelic sant	
	Liede van wapine te hant	8336
	Te ricele <i>ende</i> te doerneke	
332ra	<i>Ende</i> te duway diere ghelike	
	Om tverwaren vander steden	
	E nde haestelike sach men bereden	8340
4	E Doerneke <i>ende</i> vaste beleit	
	Vanden <i>coninc</i> edewaerde voerseit	
	<i>Ende</i> van sinen alieten mede	
	<i>Ende</i> binnen den beliggene van der stede	8344
8	Trac robbrecht van artoys saen	
	Met xx ^m vlamingen sonder waen	
	Voer sentoemaes in dien tide	
	Want hi was an dingelsce side	8348
12	Maer de stede was wel voer sien	
	Van liede van wapinen geloues myen	
	<i>Daer</i> was otte dhertoge binnen	
	Van borgoengen wilt vorsinnen	8352
16	De graue van artoys <i>ende</i> sijn sone	
	Een jongelinc vailiant <i>ende</i> scone	
	De graue van boenen sonder lac	
	<i>Ende</i> de graue van eermen jac	8356
20	<i>Ende</i> ruddren <i>ende</i> cnapen in groeten getale	
	Dese quamen huut voer sien wale	
	Vp de vlaminge te dier tijt	

	<i>Daer namen scade seker sijt</i>	8360
24	<i>De vlaminge ende verloren daer</i>	
	<i>Wel III^m man voer waer</i>	
	<i>Ende al gader haer carijn</i>	
	<i>Robbrecht van artoys verstaet den fijn</i>	8364
28	<i>Ontquam ende trac typre in</i>	
	<i>Tornich zeere in sinen sin</i>	
	<i>Dat hem alsoe was vergaen</i>	
32	D <i>Aer na trac hi sonder waen</i>	8368
	<i>Voer doerneke daer tgroete heere lach</i>	
	<i>Met edewaerde doe ic v ghewach</i>	
	<i>De name van coninx edewaerts heere</i>	
	<i>Hiet wel III^c duust ter weere</i>	8372
36	<i>Ende weet datmen up de stede</i>	
	<i>Menich groet assaut dede</i>	
	<i>Maer dien van binnen gheloues mien</i>	
	<i>Waren daer iegen wel voersien</i>	8376
40	<i>Daer lagen in vele goeder lieden</i>	
	<i>Wies namen som ic sal bedieden</i>	
	<i>De graue van foys de grauen met</i>	
332rb	<i>Van heu van piergot ongelet</i>	8380
	<i>De viconte van verboene</i>	
	<i>Ende van poytiers twee heeren vrome</i>	
4	<i>Lodewijc ende aymars mede</i>	
	<i>Ende sannars van vianen der stede</i>	8384
	<i>Godemaer du fay robbrecht bertram</i>	
	<i>Ende ruddren ende cnapen als ic vernam</i>	
8	<i>Wel VI^m vrome ter weere</i>	
	N <i>V hoert van des coninx heere</i>	8388
	<i>Philips die met groeter mogenthede</i>	
	<i>Quam ontset te doene der stede</i>	
12	<i>Van doernike doe ic hu ghewach</i>	
	<i>Want men te velde liggen sach</i>	8392
	<i>Vp III milen in ware dinc</i>	
	<i>Van den jngelschen coninc</i>	
16	<i>Binnen dat si lagen alsoe bi</i>	
	<i>Deen den andren geloues my</i>	8396
	<i>Gheschieden vele scermutsingen</i>	
	<i>Den up den anderen in ware dinghen</i>	
20	<i>Eens reet huut foreeren</i>	

	Reynout van faukemont up <i>sijn verweeren</i>	8400
	Met gaders janne van henegouwe	
	Bi mons up penelein <i>goeder trouwe</i>	
24	<i>Iegen</i> hem de bisscop van ludeke <i>quam</i>	
	Die tien tiden als ic vernam	8404
	Saudeneere was van den coninc	
	Van vranckerike in <i>ware dinc</i>	
28	<i>Daer</i> worden dingelsce <i>ende</i> heynewiers mede	
	Ghesconfiert ter seluer stede	8408
	<i>Ende</i> wel III ^c bleefter doot	
	<i>Ende</i> XL geuangen in den stoot	
32	<i>Ende</i> binnen IIII dage <i>daer</i> naer	
	Reet die margraue van gulken <i>voerwaer</i>	8412
	<i>Daer</i> bi dat deerste pongijs was	
	<i>Daer</i> <i>quam</i> <i>jegen</i> quic <i>ende</i> ras	
36	Chaerle de monmeranchijn	
	<i>Ende</i> <i>sijn</i> broeder een rudder fijn	8416
	Biliebaut de troye was hi genant	
	<i>Maer</i> <i>sijn</i> gheselschap <i>wart</i> int sant	
40	Haestelic gheleit sonder waen	
	<i>Ende</i> beede de broeders worden geuaen	8420
332va	E n derde reyse <i>wart daer</i> gedaen	
	Die jan van beamont sonder waen	
	Gautier de margni <i>ende</i> met hem	
4	De scenescael ic seker bem	8424
	Daden <i>ende</i> waren wel voersien	
	v ^m sterc geloues myen	
	<i>Daer</i> <i>quam</i> de bisscop van ludeke <i>iegen</i>	
8	<i>Maer</i> haestelic worden sine liede verslegen	8428
	<i>Ende</i> selue soe <i>wart</i> hi gheuaen	
	<i>Maer</i> hem <i>quam</i> curt te surcoese saen	
	Die graue van sauoye <i>ende</i> <i>sijn</i> broeder	
12	Lodewijc hiet des sijt vroeder	8432
	<i>Ende</i> quamen den henewiers soe an	
	Dat hi blide was die ontquam	
	Die bisscop <i>wart</i> gelost al daer	
16	<i>Ende</i> dander ontgingen scade zwaer	8436
	In desen tijt sant philips de coninc	
	An den paeus in <i>ware dinc</i>	
	Versochti datti vernieuwen wilde	
20	De sentencie <i>want</i> niet ne hilde	8440
	De vlamingen dat si beloefden te voeren	
	Den coninc <i>want</i> si holpen storen	

	<i>Contrarie haren rechten heere</i>	
24	<i>Ende haren souuereyn dat was meere</i>	8444
	<i>Met sconinx vianden van vranckerike</i>	
	<i>Hute desen soe sant haestelike</i>	
	<i>De paeus neder ende dede saen</i>	
28	<i>Vlaendren in cesse staen</i>	8448
	<i>Maer binnen deser seluer tijt</i>	
	<i>Wart gehouden een tretijt</i>	
	<i>Maer men const gheuinden niet</i>	
32	<i>Pays of acoert maer eer dat sciet</i>	8452
	<i>Wart gehouden een bestant</i>	
	<i>Tusschen partien een jaer lanc</i>	
	<i>Ende in condicien sonder waen</i>	
36	<i>Dat de sentencie te nieute gedaen</i>	8456
	<i>Van den paeus was in ware dingen</i>	
	<i>Euwelike up de vlaminghen</i>	
40	E nde voert wart wisselinge ghedaen Dat die grauen die waeren geuaen	8460
	<i>Van salebri van fussoc mede</i>	
	<i>Ghetriueleert worden ter stede</i>	
332vb	<i>Omme chaerle van monmeransin</i>	
	<i>Ende om biliebaut de troye de broeder sijn</i>	8464
	<i>Dit gesciede voer waer gheseit</i>	
4	<i>Als dorneke hadde gesijn beleit</i>	
	<i>xi weken des sijt gewesse</i>	
	<i>Omtrent Sinte bamesse</i>	8468
	<i>Als men MCCC ende XL screef</i>	
8	<i>Cesseerde dit orloghe ende bleef</i>	
	<i>Ende beede coninghe sij v becant</i>	
	<i>Keerden ende trocken in haer lant</i>	8472
	<i>Ende hare aliete int ghelike</i>	
12	<i>Die graue van vlaendren sekerlike</i>	
	<i>Trac in vranckerike si v becant</i>	
	<i>Ende jacop van arteluelde bleef tlant</i>	8476
	<i>Van vlaendren regierende met geweld</i>	
16	<i>Ende binnen dien dat hijt dus helt</i>	
	<i>Tote men XLV screef vor waer</i>	
	<i>Ghesiede int lant hier ende daer</i>	8480
	<i>Groete wonderlike saken</i>	
20	<i>Die van ghend twee waeruen traken</i>	

	Te brugge binnen dien seluen tiden	
	Eerst waerf namen sire sonder vermiden	8484
	Ghisele ende voeren typere waert	
24	Ende twest lant omme metter vaert	
	E nde daer na up enen andren tijt	
	Trocken si te brugge sonder respijt	8488
	Ende slougen in de vlaminc strate	
28	Vele makelaren dat ommate	
	Menege dochte binnen der stede	
	Al tlant stont in groeter onvrede	8492
	Sonder justicie ende wet	
32	Ende menich wonderlijc up set	
	Gesciede in vlander hier ende daer	
	Ende binnen ghend al ouer waer	8496
	Gheuiel ene grote bloetsturtinge	
36	Want si vochten onderlinghe	
	De in setene van der stede	
	Daer men groete jammerhede	8500
	Omme dreef al binnen ghend	
40	Daer bleuen doot sij v bekendt	
	In die beroerte bi ghetale	
	Meer dan v ^c in waere tale	8504
333ra	Omme die beroerte ende om tferlies	
	Es in gedinckenessen dies	
	Bleuen de name van der plage	
4	Van den quaden maendaghe	8508
	Twelke den eersten maendach was	
	In den mey geloeft my das	
	Als men screef XLV jaer	
8	Ende XIII ^c al ouer waer	8512
	In dese beroerte ende andere mede	
	Gheschiede in vlaender te meneger stede	
	Menich wonderlijc abuus	
12	Hier naer quam edewaert ter sluus	8516
	Die jngelsce coninc si v cont	
	Ende brochte met hem ter seluer stont	
	Sinen sone ende meende saen	
16	Dat hi vlaender soude ontfaen	8520

332vb42

In het getal is het superscripte cijfer afzonderlijk rood opgehoogd.

333ra2

Es: s is geschreven over een andere, onleesbare letter.

333ra13

cont: Oorspronkelijk is becant geschreven, be is uitgeradeerd en van de a is een o gemaakt.

	Ende heere worden met geweldē	
	Bi hulpe van jacoppe van arteuelde	
	Vp wiens troest hi quam an tlant	
20	Ende oec omboet hi te hant	8524
	Iacoppe dat hi bi hem quame	
	Alst jacop hoerde waest hem gename	
	Reet bi den coninc sonder letten	
24	Diene stappans in tale sette	8528
	Ende versochte an hem saen	
	Dat hi wilde doen ontfaen	
	Sinen sone als heere int lant	
28	Hi wilde als I prince valiant	8532
	Tlant bescudden metten zweerde	
	Iegen wien dat waere up deerde	
	Ende bouen dien beloefdi in waere dingen	
32	Tlant te doene sine vul neeringē	8536
	A ls jacop verstont des coninx worde	
	Viel hi stappans ten acorde	
	Vanden coninc sonder waen	
36	Ende heeft aldaer last ontfaen	8540
	Na sconinx begherte si v bekent	
	Mids welken dat hi quam te ghent	
	Ende vergaderde binnen der stede	
40	De goede liede vor waerhede	8544
	Ende seide hem tlast van den coninc	
	Van jngelant in ware dinc	
333rb	Ende haestelike metten worde	
	Ghecreech hire vele tsinen acoerde	8548
	Maer de meeste poerters van machte	
4	Worden al in ander ghedachte	
	Ende jnt gelike een gheraerd denijs	
	Diene wilde in gheere wijs	8552
	Consenteren de ontheruenesse	
8	Van den prinche sijts ghewesse	
	Dese weder stont vromelike	
	Bedi hi adde sekerlike	8556
	Groet veruolch binnen ghent	
12	Want hi tien tide was regent	
	Vander traperien die doe was	
	Sterc ende machtich sijt seker das	8560

16	Binnen <i>der vornomde stede</i> N V hoert wat jacop dede Hi keerde sijn auijs haestelike Ende seide dat hi int ghelike	8564
20	Bleue bider eendrachtichede Vanden course van <i>der stede</i> Maer hi soude riden ter vaert Biden coninc edewaert	8568
24	Ende hoeptene te payene wel Iacop sciet met leden snel Vter stede van ghend te hant Ende voer haestelic in catsant	8572
28	Ende <i>vertrac</i> den coninc saen Hoe de antworde was vergaen Binnen ghent <i>ende</i> wie sij waren Diet <i>daden ende</i> na tverclaren	8576
32	Van jacoppe voer den coninc W art gheacordeert in waere dinc Dat jacop haestelic binnen <i>der stede</i> Keeren soude also hi dede	8580
36	Ende die <i>coninc</i> ouer waer Soude hem heymelic <i>senden</i> naer v ^c galoyse quic <i>ende</i> rasch Wel voersien int <i>harnasch</i>	8584
40	Alsoe hi dede sekerlike Iacop reet <i>voren</i> haestelike Ende hi dede vorsien tien tide Die laghen <i>ende</i> dede dat sij besiden	8588
333va	<i>Der steden beiden ende daden</i> wachte Om te <i>commene</i> in <i>der</i> nachte Binnen <i>der stede</i> sonder waen	
4	Ende dan was jacops meninghe saen Hem <i>lieden</i> te bringhene binnen <i>der stede</i> Ende doet te slane <i>vorwaerhede</i> Gheeraerde denijs met sire crachte	8592
8	Ende de meeste poerters van machte Die doe in de stede waren Maer sine viande hordic verclaren	8596

333rb33

stede: Bijgeschreven door hand I.

333rb37

In het getal is het superscripte cijfer afzonderlijk rood opgehoogd.

333va1

Tussen ende en daden is dachten doorgestreept.

12	Wordens te binnen ende vorsien Ende adden doen wachten ende bespien Die laghen ende al jacops aujs Dies dede aestelic geraerd denijs Ende die van sire alianse waeren	8600
16	Groet volc wapenen sonder sparen Teersten si wisten dat jacop was In huus gebeet met leden ras Wart hi haestelike beloeven	8604
20	Ende moest metten liue becoepen Ende wart verslegghen met heeten moede Eer hem sijn vriende mochte werden te goede	8608
24	D ie galoyse die buten bleuen Als sij die mare hebben beseuen Keerden sij haestelic in catsant Ende dadent den coninc becant De welke haestelic naer de maren	8612
28	Scepte ende es wech geuaren Tingelant waert maer curt daer naer Trac hi in vranckerike vor waer Met groter macht geweldelike	8616
32	Philips de coninc van vranckerike Quam jeghen hem gheloues my Omtrent de plaetse van kersi Vergaderden die bataelgen daer	8620
36	Daer soe worden ouer waer De fransoyse verstenen tier tijt Ende verloren velt ende strijt Daer bleef de coninc van beyhem doot	8624
40	Dhertoge van loreyne bleef in den stoot Van vlaender alenscoen ende van bloys Bleuer den grauen ende menich fransoys	8628
333vb	Ende wel XII ^c ruddren goet Bleuen verslegen in haer bloet Ende de coninc philips met geweld	8632
4	Was tweewaerf van sine paerde geuelt Maer int hende hi ontquam B innen desen tide als ic vernam Trocken de vlaminge in artoys	8636

8	Daer si daden vele vernoys Daer na trocken sij voer betune Niet langhe ne waest men sachse rumen	8640
12	Mids maren die quam wt vrankerike Die hem dochten suergelike Dat dingelsce ware int verlies Te meer beduchten si hem dies	8644
16	Want si bleuen vander partien Van den jngelscen hordic lien Naer jacops doot van arteuelde Ende hilden tlant met gewelde	8648
20	Contrarie den coninc ende den graue Omdit ocusoen trocken si aue Ende quamen in vlaender ouer waer Curt trac edewaert hier naer	8652
24	Voer calaey's ende beleyde de stede Int jaer XIII ^c vor waerhede Ende XLVI in september maent Was voer calaey's de siege geraemt	8656
28	Naer de bataelge van kersij Ende in calaey's gheloues my Lach jan van vianen capitein Ernout de dodenehem een edel greyn	8660
32	Daer lach van byaulet een vrome heere De heere van gringni lach in de weere Ende ruddren ende cnapen in grote getale Die hem proufden seere waele	8664
36	I N desen tiden was lodewijc Graue lodewijcs sone sekerlijc Bi philippe den vranxscen coninc Daer wart besproken in ware dinc	8668
40	Een huwelic doe ic v bekant Van shertogen dochter van brabant Ende den jonge graue tiere stont Twelke men dede sij v cont	8672
334ra	Om daliantse te nieute te doene Tusscen edewaerde den princen coene Ende den hertoghe van brabant	
4	Ende int ghelike van vlaender lant	8676

	<i>Ende</i> curt hier na si v bekent	
	<i>Quam</i> jonghe lodewijc te ghent	
	<i>Ende</i> wart ontfaen alte hande	
8	Als prince <i>ende</i> heere van den lande	8680
	<i>Ende</i> dat hi ontfinge <i>ende</i> dade <i>ontfaen</i>	
	Sij recht sijn renten <i>maer</i> niet af gaen	
	Ne wilden de vlaminghe der ingelscer partien	
12	I N desen tiden hordic lien	8684
	<i>Quam</i> edewaert selue binnen ghent	
	Mids dat hem was gedaen bekent	
	Van den huweliken voerseit	
16	<i>Ende</i> duchte dat hier af een ghesceet	8688
	Van sire aliantse mochte comen	
	Twelke hem comen mochte tonvromen	
	<i>Ende</i> vergaderde binnen der stede	
20	Van den comune vor waerhede	8692
	De meeste macht sij v cont	
	<i>Ende</i> daer wart gheacordeert tier stont	
	Bij den rade der vlaminghe	
24	Om de meeste versekeringhe	8696
	Dat graue lodewijc te hant	
	Sconinx dochter van jngelant	
	Trouwen soude sonder respijt	
28	Hier up sciet edewaert tier tijt	8700
	<i>Ende</i> trac voer calaey's in sijn heere	
	<i>Daer</i> hi steerc lach in de weere	
	<i>Ende</i> die vlaminghe voeren saen	
32	Bij haren prince <i>ende</i> daden hem verstaen	8704
	Tacoert van den huwelike	
	Vp twelke hi antworde curtelike	
	Dat hijs in gheere maniere ne dade	
36	Doe worden de vlaminghe te rade	8708
	Dat si met ombekenden moede	
	Haren prince stelden in seker hoede	
	<i>Ende</i> seiden hem dat hi in dien staet	
40	Bliuen soude sonder verlaet	8712
	Tes hi twuwelic vulquame	
	<i>Ende</i> daden sinen lichame	
334rb	Hoeden <i>ende</i> wel bewaren	
	I N desen tiden sonder sparen	8716
	Lach I rudder ute vranckerike	
4	Int jngelsce heere die haestelike	
	Trac bi den hertoghe van brabant	

	Godefroet de harcourt was hi genant	8720
	Ende was bi <i>banne</i> sijns lants <i>verdreuen</i>	
8	Ende heeft den hertoghe <i>ten kenne</i> gegheuen	
	Tbesprec al van den huwelike	
	Die edewaerde wel haestelike	8724
	Ontkeerde <i>ende</i> trac an de <i>vranxsce</i> side	
12	Ende maecte in dien tide	
	Godefroet pays an den coninc	
	Ende binnen dat gesciede dese dinc	8728
	Was te berghene int west lant	
16	Eene dachuaert si v becant	
	Daer die coninc edewaert quam	
	An dander side als ic vernam	8732
	Die <i>vlaminghe</i> <i>ende</i> brochten daer	
20	Lodewike haren prince voerbaer	
	Weder dat <i>hem</i> was lief of leet	
	D Aer was getretiert vor ghesceet	8736
	D atmen thuwelic <i>ende</i> de feeste	
24	Houden soude met bliden gheeste	
	Te belokenen paesschen <i>daer</i> naer	
	Hier up scieden sij al daer	8740
	An beede siden <i>ende</i> edewaert	
28	Trac te <i>sinen</i> heere waert	
	Voer calays <i>ende</i> de <i>vlaminghe</i>	
	Namen hoede <i>ende</i> sekeringhe	8744
	Van haren prinche vele te meer	
32	M aer daer wart enen nouwen keer	
	Vonden soe ic v doe ghewach	
	Want up enen sconen dach	8748
	Versochte de jonge graue vorbaere	
36	Dat hi metten sporeware	
	Hem merghen wilde hute lustichede	
	Ende bat hem lieden te ridene mede	8752
	Diene hadden in <i>haer</i> bewaren	
40	Si consenteerdent sonder sparen	
	E nde als hi te velde quam	
	S inen sporeware hi nam	8756
334va	Ende lieten vlieghe <i>ende</i> hi naer	
	Ende ontreet hem allen daer	
	Tote waestene up die riuiere	
4	Daer waren bi voerade twee ruddren fiere	8760
	Mer lodewijc van den walle was deen	
	Her roelant van pouke I rudder reen	

8	Was de ander te diere tijt De welke namen sonder respijt Den jonghen graue metter varde Ende reden daer met als donveruaerde Ouer de leye rascelike	8764
12	Ende soe henen in vranckerike Ende de vlaminge hadden tnaer sien Dies waersi tornich geloues mien	8768
16	H Ier na de vlaminghe sonder waen Troocken in artoys daer si weder staen Worden ende verloren daer Wel vii ^c man voer waer Ende aldus bleef torloghe staende	8772
20	Die coninc philips die vermaende Mandementen in groten ghetale Die bi hem quamen verstaet wale Om calaeyns te doene ontset	8776
24	Hier binnen quam onghelot Die jonghe graue lodewijc Voer den coninc daer hi eerlijc Ende jonstelic wart ontfaen	8780
28	Ende die coninc bereeden saen Ende quam tatrecht met groter macht Ende verbeide der heercracht Die hem volghede in curter stont	8784
32	Binnen desen tiden si v cont Troocken de vlaminghe ouer leye Te waestene duere maer tharer greye Ne ghesciede de reyse niet	8788
36	Maer verloren verstaet tbediet Wel xii ^c tier tijt	8792
40	D Ie coninc philips sonder respijt Trac den jngelscen heere bi Up iii milen gheloues my Om der stede te doene ontset Ende omboet al onghelot	8796
334vb	An den coninc van jnghelant Bataelge te leuerne als prince valiant In wat manieren dat hi woude	8800

4	Lijf jeghen lijf als rudder boude Of c jeghen c of meere ghetal Of theere an beeden siden al	8804
8	Maer hine mochte wats ghesiet Ter bataelgen commen niet Maer die coninc van jnghelant Dede bedeluen eer yet lanc	8808
12	Sijn heere ende calaey's tien tide Dat mense beuechten noch bestriden In ne gheere maniere ne mochte Ofte wat liste dat men sochte	8812
16	Men conste de stede ontsetten niet A Ls de coninc philips dit siet Keerdi achter in vranckerike Doe berieden hem haestelike	8816
20	Die van calaey's ende ghingen saen In de ghenade sonder waen Van liue ende goede te hant	
22	Den coninc edewaerde van jngelant	8820
41	Ende edewaert nam tslot in hant	
23	Dat hi STERKELijc heeft ghemant	
24	Ende gheset in vaster hoede Ende verdreef al metter spoede	8824
	Diere te voren waren binnen Nu willic v doen bekinnen	
28	Van den coninc van vranckerike Die trac harde curtelike	8828
	Binnen der stede van parijs Daer tretierdemen ende hadde auijs	
32	Om te slutene thuwelijc Tusschen den graue lodewijc	8832
	Ende tshertoghen dochter van brabant Twelke men sloet eer yet lanc	

334vb12

beuechten: be is boven het woord geschreven, met invoegteken op de schrijflijn.

334vb14

wat: Met kleine letter boven de regel geschreven, met invoegteken op de schrijflijn.

334vb41

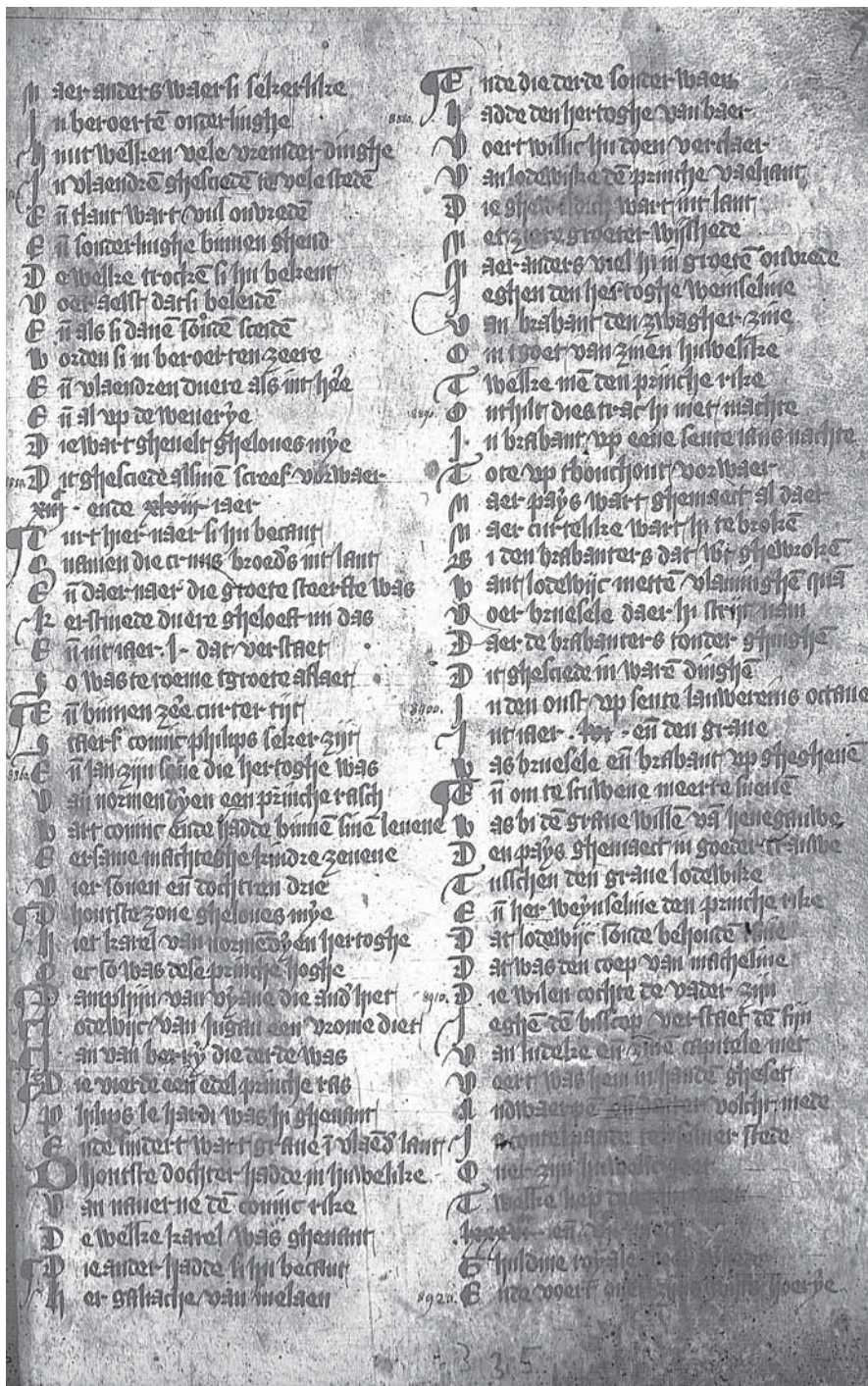
Tussen 334vb22 en 23 staat in de linkermarge een verwijsteken (+) dat herhaald is voor regel 41. Deze regel is door de teksthand onder de kolom geschreven, binnen het kolomkader. De regel is bijgeschreven met dunne bruine inkt, en daarna nogmaals met bruine inkt overgetrokken. Zowel de beginletter van de bijgeschreven regel, als de twee verwijstekens zijn met rode inkt opgehoogd.

334vb23

STERKELijc: Het met bruine inkt geschreven woord is gedeeltelijk met rode inkt overgetrokken. De s is nog deels bruin.

36	E nde curtelike hier naer Wart bestant III jaer	8836
	Tusschen beede de coninghen Hier met sesseerden de vlaminghen	
40	Van te orlogene up vrankerike	
335ra	Maer anders waersi sekerlike	8840
	In beroerten onderlinghe Huut welken vele vremder dinghe	
4	In vlaendren ghescieden te vele steden Ende tlant wart vul onvreden	8844
	Ende sonderlinghe binnen ghend De welke trocken si hu bekent	
8	Voer aelst datsi beleiden Ende als si danen souden sceiden	8848
	Worden si in beroerten zeere Ende vlaendren duere als int heere	
12	Ende al vp de weuerye Die wart gheuelte gheloues mye	8852
	Dit ghesciede als men screef vorwaer XIII ^c ende XLVIII iaer	
16	¶ Curt hier naer si hu becant Quamen die cruus broeders int lant	8856
	Ende daernaer die groete steerfte was Kerstinede duere gheloeft mi das	
20	Ende int iaer L dat verstaet So was te roeme tgroete aflaet	8860
	¶ Ende binnen zeere curter tijt Staerf coninc philips seker zijt	
24	Ende jan zijn sone die hertoghe was Van normendyen een prinche rasch	8864
	Wart coninc ende hadde binnen sinen leuene Eersame machteghe kindre zeuene	
28	Vier sonen ende dochtren drie ¶ Dhoutste zone gheloues mye	8868
	Hiet karel van normendyen hertoghe Oec so was dese prinche hoghe	
32	¶ Damphijn van vyane die ander hiet ¶ Lodewijc van jngau een vrome diet	8872
	¶ Ian van berry die derde was	

36	¶ Die vierde een edel prinche ras Philips le hardi was hi ghenant Ende sindert wart graue <i>in vlaender</i> lant Dhoutste dochter hadde in huwelike Van nauerne <i>den</i> coninc rike	8876
40	De welke karel was ghenant ¶ Die ander hadde si hu becant Her galiache van melaen	8880
335rb	¶ Ende die derde sonder waen Hadde den hertoghe van baer Voert willic hu doen verclaer Van lodewijke <i>den</i> prinche vaeliant	8884
4	Die gheweldich wart int lant Met ziere groeter wijshede Maer anders viel hi in groeten onvrede	8888
8	Ieghen den hertoghe weinseline Van brabant den zwagher zine Om tgoet van zinen huwelike Twelke <i>men</i> <i>den</i> prinche rike	8892
12	Onthilt dies trac hi met machte In brabant vp eene sente ians nachte Tote vp tbouchout vorwaer Maer pays wart ghemaect al daer	8896
16	Maer curtelike wart hi te broken Bi den brabanters dat wart ghewroken Want lodewijc metten vlaminghen quam Voer bruesele daer hi strijt nam	8900
20	Daer de brabanters tonder ghinghen Dit gheschiede in waren dinghen In den oust vp sente lauwereins octaue Int iaer LVI <i>ende</i> den graue	8904
24	Was bruesele <i>ende</i> brabant vp ghegheuen ¶ Ende om te scuvene meerre sneuen Was bi <i>den</i> graue willem van henegauwe Den pays ghemaect in goeder trauwe	8908
28	Tusschen den graue lodewike Ende her weynseline den prinche rike Dat lodewijc soude behouden tsine Dat was den coep van macheline	8912
32	Die wilen cochte de vader zijn Ieghen <i>den</i> bisscop verstaet <i>den</i> fijn Van ludeke <i>ende</i> zinen capitele met Voert was hem in handen gheset	8916

Afb. 32. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.335r (verkleind)

36	Andwaerpen ende datter volcht mede In contelpande ter seluer stede Ouer zijn huwelic goet Twelke liep des zijt vroet	8920
40	LXXXVI ^M ende VI ^C mede Ghuldine royale voer waerhede Ende voert ouer zijn wijfs hoerye	
335va	Soude hi hebben gheloues mye x ^M ghuldine alle iare Van floreinsen ouer ware	8924
4	Voert lueuenen bruesele niuele tienē Waren verbonden datsi dienen Moesten den graue lodewijke In orloghen sekerlike	8928
8	Elke stede met eere baniere Vp haren cost ende onder dese viere Moesten twee baenraetsen zijn Ende twee rudderē verstaet den fijn	8932
12	Ende onder elke baniere mede xxv manne voer waerhede Ghestoffeert met wapinen goet Ende haren dienst dueren moet	8936
16	VI weken vp haren cost vorseit In elc iær voer waerheit Vp dat orloghe heeft de prinche vaeliant Sonder alleene vp brabant	8940
20	Ende voert sal hi tsiere eeren Sinen tytē moghen meeren Ende doen scriuen in sinen brieue Ia vp dat hem ghelieue	8944
24	Hertoghe van brabant . maer tlant Van brabant sal den prinche vaeliant Weinseline bliuen ende zinen wiue Hier met henden die ghekiue	8948
28	NAer desen strijt naer desen pays Wart in vlaendren vele faymays Van groeten beroerten onderlinghe Ende vele messeliker dinghe	8952

335rb40

In de getallen zijn de superscripte cijfers afzonderlijk rood opgehoogd.

335va2

In het getal is het superscripte cijfer afzonderlijk rood opgehoogd.

335va24

De punt is met bruine inkt geschreven en met rode inkt opgehoogd.

32	Gheuiel in vlaendren <i>ende</i> te ghend De weuerye rees si hu bekent <i>Ende</i> curtelike daer naer Quam typre eene beroerte zwaer	8956
36	Dat den meneghen coste tleuen Int lant gheuiel zwaer sneuen Van brande die zwaer scade dede Te ghend te brugghe taelst mede	8960
40	<i>Ende</i> in tlant te menegher stat Maer graue lodewijc verstaet dat Bleef een gheweldich lants heere	8964
335vb	In vlaendren met groeter eere Meneghen sconen langhen tijt <i>Ende</i> hier naer des seker zijt	8968
4	Trauwede mergriete die dochter was Graue lodewijcx als ict las Philipse des conincs sone Van vranckerike <i>ende</i> de ghone	8972
8	Was van borgoengen hertoghe <i>Ende</i> lodewike den prinche hoghe Was weder ghegheuen van den coninc Rijcele duway in <i>waerre</i> dinc	8976
12	Orchies <i>ende</i> dat daer toe behoerde Thuwelic ghesciede bi dien acoorde VIII daghe voer sente jans messe Int jaer LXIX zijts ghewesse	8980
16	<i>Ende</i> int iaer LXXI daer naer Den <i>XXII</i> sten dach in mey vorwaer Wart jan van dygoen gheboren Int selue jaer den strijt verloren	8984
20	De vlaminghe in petau <i>ende</i> ghinghen tonder Van den inghelschen besonder In de baye dese sconfeltuere was Curt daer naer gheloeft mi das	8988
24	Wart die hertoghe weynselijn Gheuanghen tusschen mase <i>ende</i> rijn <i>Ende</i> ruddren cnape in groeten ghetale <i>Ende</i> vele doode also wale	8992
28	Bleuer in den strijt verslegghen NV hoert van den vromen degghen Philipse <i>ende</i> zinen wiue Die hadden binnen haren liue	8996
32	Noch II zonen <i>ende</i> dochteren viere	

	Lantsheeren wordent <i>ende vrouwen</i> fiere	
	¶ Dhoutste naer ianne anthonis hiet	
	<i>Ende</i> wart een <i>zeere</i> vrome diet	9000
36	Sint wart hi hertoghe van brabant	
	¶ Die ioncste was philips ghenant	
	Van niueers so wart hi graue	
	Dese heeren van moede ghaue	9004
40	Alle drie waren in huwelike	
	<i>Ende</i> hadden kindre machtich <i>ende</i> rike	
	Also ghi hoeren sult hier naer	
336ra	Ian die trauwede ouer waer	9008
	Shertoghen aelbrechts dochter te wiue	
	<i>Ende</i> anthonis binnen zinen liue	
4	Dede twee huwelike scone	
	Deerste was weert te spanne crone	9012
	Van scoenheden <i>ende</i> van edelheden	
	<i>Ende</i> was dochter voer waerheden	
8	Tsgrauen van sempool dander was	
	Tskeysers broeder dochter alsic las	9016
	Philips de ionxte van <i>den drien</i>	
	Hadde te wiue ghelouets myen	
12	Van heu des grauen dochter goede	
	Een edele vrouwe van hoghen bloede	9020
	D ie houtste dochtre van <i>den vieren</i>	
	Hadde eenen vromen prinche <i>ende</i> fiere	
16	Den hertoghe van oesterike	
	¶ Die ander dochter sekerlike	9024
	Hadde den graue van oesteruant	
	Die daer na wart graue van hollant	
20	¶ Die derde den graue van sauoye	
	Een vrome lantheere in tornoye	9028
	¶ Die vierde nam in huwelike	
	Van borboen den hertoghe rike	
24	Maer curtelike so staerf die vrouwe	
	N V willic van <i>den</i> prinche ghetrauwe	9032
	Spreken van graue lodewike	
	Die in zijn lant eersamelike	
28	Leefde als een prinche vaeliant	
	Nochtan so ghesciede int lant	9036
	Groet abuus <i>ende</i> vremde saken	
	De volres van ghend hute traken	
32	Om te beterne haren loen	
	Tote berchem des neemt goem	9040

	Hier af quam groete wapeninghe	
	Maer de prinche cesseerde de dinghe	
36	Dit was als <i>men</i> LXXIII screef	
	In desen tijt tgroete water bedreef	9044
	Vele scaden <i>ende</i> oec yselinghe	
	Verlasten de boeme sonderlinghe	
40	Te vele steden <i>ende</i> spleten van den laste	
	<i>Ende</i> hier naer quamen vremde gaste	9048
	Van oest die verwoeddelike	
336rb	Quamen dantsende so gruwelike	
	Dat hem de meneghe daer af <i>veruaerde</i>	
¶	Hier naer quamen van hogher waerde	9052
4	Vele heeren te brugghe int stede	
	Om te makene pays <i>ende</i> vrede	
	Tusschen beede den coninghen	
	Curt daer naer in waren dinghen	9056
8	Tgat te bieruliet hute brac	
	Dies menich doghede onghemac	
	<i>Ende</i> verdoruen van der zee	
	Dit dede den meneghen arde wee	9060
12	Dat dat goede lant verdaerf	
	Daer menich meinsche <i>ende</i> beeste staerf	
	Dit was int LXXVI ste iaer	
	Daer naer gheuiel een brant zwaer	9064
16	Tsente pieters vp onser vrouwen dach	
	Te ghend die in maerte ghelach	
	<i>Ende</i> in desen zwaren brant	
	Wart sente pieters cloester ghescant	9068
20	<i>Ende</i> de prochikerke mede	
	<i>Ende</i> wel v ^m huuse in de stede	
	Dit ghesciede ouer waer	
	Alsmen screef LXXVIII jaer	9072
24	¶ <i>Ende</i> binnen den iare sekerlike	
	So rees tghescil onduechdelike	
	In dheleghe kerke wilt <i>verstaen</i>	
	Want naer dat de paeus vrbaen	9076
28	Ghecoren was <i>ende</i> gheconsacreert	
	Wart saen <i>daer</i> naer gheordineert	
	Clement <i>ende</i> paeus ghecoren	
	Hier huut so rees groeten toren	9080

32	Al kerstinhede duere in dheleghe kerke Onder prelaten ende cleerke Ende onder die werlike princhen mede Ende voert al duere in kerstinhede	9084
36	Dit was te rekene een zware plaghe Want daer af quam van daghe te daghe Orloghe ende zwaer ongheual	
¶	Hier naer rees een groet gheschal	9088
40	In vlaendren ende duerde langhen tijt Ende daer eerst huut quam den nijt Was dat die van brugghe daden	
336va	Deluen ende waren beraden Om een vaert te commene saen Van huter leyen sonder waen	9092
4	Tote brugghe binnen der stede Hier af quam groet onurede Want alst die van ghend vernamen	9096
	So sach mense zeere vergramen	
8	Ende haestelike te wapinen loepen Ende vergaderen met groeten hoepen Niet te deluene was haerren cry	9100
	Oec wouden si ghelouets mi	
12	Hute trecken ende doot slaen Diet daer te deluene hadden bestaen Maer die graue lodewijc	9104
	Die deet cesseren haestelijc	
16	Van meer te deluene na dier stont Maer altoes so bleeft quaet gront Tusschen den vornoomden steden	9108
	Dit was dbeghinsele der onureden	
20	Dese beroerte ende wapeninghen Die ghesciede in waren dinghen In wedemaent den VI sten dach	9112
	Alsmen screef hoerdic ghewach	
24	Dusentich III ^c LXXIX iaer ¶ Ende in septeembre volghende daer naer	9116
	Gheuiel eene wapeninghe groet Te ghend daer wart gheslegghen doot	
28	Die hoeft bailiu roegeer van auteriue Ende mids desen groeten ghekiue	9120

	So bleef <i>men</i> te ghend in de stede	
	In de wapine met groeter <i>onurede</i>	
32	Wiene slouch of <i>waer omme ment dede</i>	
	Niemene ne wiste die waerhede	9124
	Maer ter couteren dat hi quam	
	Met tsheeren baniere als ic vernam	
36	Eeneghe seiden doe al bloot	
	Datsi waenden gheslegghen doot	9128
	Hebben den deken van den neeringhen	
	ENde binnen deser werringhen	
40	Quam binnen ghend eene mare	
	Dat wondelghem ghemant ware	9132
	Met lieden die in curten tijden	
336vb	De stede sterkelic souden berijden	
	Als die van ghend dit hadden ghehoort	
	Trocken si haestelic huter poort	9136
4	Tote voer wondelghem tasteel	
	Maer sine vernamen plet no deel	
	Datter lieden binnen waren	
	Bouen drie hoerdic verclaren	9140
8	Die hem tasteel hopen daden	
	Datsi dor sochten van grade te graden	
	Ende als zijt langhe hadden dorsocht	
	Keerden si buten maer bedocht	9144
12	Waren eeneghe diere in bleuen	
	Ende staker in tfier als dit beseuen	
	Die ghene diere buten waren	
	So waest hem leet hoerdic verclaren	9148
16	Maer sine condent ghebetren niet	
	Hier af so quam zwaer verdriet	
	Want vele goeder liede int stede	
	Wethouders ende andre mede	9152
20	Trocken huut ghend ouer waer	
	Toten prinche hoerdic verclaer	
	Hier af quam groete roeringhen	
	Binnen ghend in waerren dinghen	9156
24	Want si maecten nieuwe beleet	
	Ende witte caproene al bereet	
	Wilde ghesellen van den dinnen	
	Niemen goeders ne mochter an winnen	9160
28	Oec sloughen die van ghend saen	
	Vele huuse ontwee sonder waen	
	Van den ghenen sonder sparen	

	Die hem doe ontrocken waren	9164
32	Metten prinche sonder verdrach ENde als hier af quam ghewach Voer den graue lodewijc Dedi ypre haestelijc	9168
36	Mannen ende denremonde Aelst ende audenaerde ter seluer stonde Curt hier naer trocken die van ghen[d] Te curterike si hu bekent	9172
40	Die haestelike sonder beide In aliantsen worden ghereide Met dien van ghend sonder sparen	
337ra	Entie van ghend zijn voort gheuaren Ende met hem die van curterike Met groeter menichte waerlike	9176
4	Van hare lieder casselryen Haer leetsman was hoerdic lyen	9180
	Een jan yoens van daghen hout In ypre quaemsi met ghewout	
8	Daer wildense theerscap wederstaen Maer dat was curt ghedaen	9184
	Want daer warter vele gheslegghen Vp de maerct ende dander verdreuen	
12	Van die hilden sgrauen partye Hier na trocken ghelouets mye Die van ghend ende van ypre mede Ende die van curterike te menegher stede	9188
16	Int westlant al sonder sparen Die haestelic beraden waren	9192
	In aliancien met die van ghend Hier naer trocken si si hu bekent	
20	Binnen brugghe arde zaen Daer si wel waren ontfaen	9196
	Ende vielen mede tharen acoorde Ende binnen brugghe so liepen woorde	
24	Datmen ter sluus in de stede Vele diueerser ambochte dede	9200
	Contrarie der vryheit van brugghe Ende om dit so trac wel vlugghe	
28	Ghend brugghe ypre ende tfrye mede	

	<i>Ende</i> hare aliente ter sluus int stede	9204
	<i>Ende</i> slougher vele huuse ontwee	
	Van den ghenen sonder mee	
32	Daermen dambachte <i>in</i> adde ghedaen	
¶	Hier naer theere sonder waen	9208
	Trocken dor ghend voer audenaerde	
	<i>Ende</i> beleident metter vaerde	
36	Want daer was groet herscap in	
	Die de stede om sprinsen ghewin	9212
	Langhe hilden <i>ende</i> vromelijc	
	<i>Ende</i> binnen diere tijt graue lodewijc	
40	Die lach binnen denremonde	
	Met zinen vrienden te dier stonde	9216
	<i>Ende</i> oec met vele soudeneeren	
337rb	Duutsche heeren vrome ter weeren	
	Maer si bleuer onlanghe stont	
	<i>Ende</i> scieden van hem zij hu cont	9220
4	Mids eere reyse die zij daden	
	Omtrent melle <i>daer</i> zij in scaden	
	Quamen want die van ghend quamer ieghen	
	Wel versien <i>ende</i> de weghe	9224
8	Verliepsi hem metter vaerde	
	<i>Ende</i> veldense van haren paerde	
	<i>Ende</i> verloren in dien oreeste	
	De soffisancte <i>ende</i> de meeste	9228
12	Van hare lieder compaengyen	
	Hier omme vertrocsi hoerdic lyen	
	<i>Ende</i> scieden van den prinche goet	
	<i>Ende</i> binnen desen des zijt vroet	9232
16	Dat theere lach voer audenaerde	
	Quam philips van hogher waerde	
	Sconinx sone van vranckerike	
	De welke hadde in huwelike	9236
20	Mergrieten die eeneghe dochter was	
	Sgrauen lodewijcs als ic las	
	Binnen doernike der goeder stat	
	<i>Ende</i> dede so vele verstaet dat	9240
24	Int theere dat voer audenaerde lach	
	Met tretiete doe ic hu ghewach	
	Datmer een dachuaert af helt	
	Te ponteronnen an dat velt	9244
28	Daer hi alle die discoorde	
	Apoynteerde <i>ende</i> brochte tacoorde	

	Ende maecter eenen pays af saen	
	Als ic hier naer sal doen <i>verstaen</i>	9248
32	E erst so was vergheuen al	
	Den <i>commune</i> groet ende smal	
	Wies datsi hadden ghedaen	
	In de beroerte sonder waen	9252
36	Oec soudē si behouden haer vryhede	
	Costumen <i>ende</i> vsagien mede	
	Entie verbinde groet <i>ende</i> cleene	
	Van den casselryen ghemeene	9256
40	<i>Ende</i> sonderlinghe die van ghend	
	Eeneghe ambochte die in <i>constrent</i>	
	Bi sekeren verbinde waren	
337va	Souden zijn te nieute hoerdic <i>verclaren</i>	9260
	Entie ghescriften ouer ghegheuen	
¶	Voert soude eewelic zijn <i>verdreuen</i>	
4	Die proofst van aerlebeke <i>ende</i> <i>verlaten</i>	
	<i>Ende</i> alle officiers van haren staten	9264
	<i>Ende</i> nemen vonnesse <i>ende</i> wet	
	Bi den ghenen diere toe gheset	
8	Souden zijn van al den lande	
	Tote xxv toe te hande	9268
	ix van ghend <i>ende</i> viii mede	
	Van brugghe ypre van elker stede	
12	Mids gaders baliuus <i>ende</i> officijrs	
	Die van tsgrauen weghe tbestiers	9272
	Hebben soudē van der zaken	
	Dese soudē sonder <i>verlaten</i>	
16	Elken doen wet <i>ende</i> vonnesse	
	Dese xxv des zijts ghewesse	9276
	Souden eens binnen elken iare	
	Dinquestie sitten openbare	
20	Vp alle dofficijers van den lande	
	<i>Ende</i> die corrigeren te hande	9280
	Naer dat zijse mesdadich vonden	
	Oec worden <i>verlaten</i> ten seluen stonden	
24	Schepenen van der stede van ghend	
	<i>Ende</i> ander nieuwe si hu bekent	9284
	Ghemaect binnen der seluer stede	
	<i>Ende</i> die zwoeren voer waerhede	
28	Vp <i>sente</i> thomaes auont voer kerst dach	
	Dies men te voren noint <i>en</i> zach	9288
	E Nde die graue in allen keere	

32	Soude bliuen een vry lants heere Ende sine lieden sonder waen Sullen hem bliuen onderdaen Ghetrauwelic als goede liede In deser manieren den pays gheschiede	9292
36	Ende elc soude commen tsinen goede Hier up sciet theere metter spoede Dat voer audenaerde lach Ende trocken thuus waert hoerdic ghewach	9296
40	Dit gheschiede ouer waer Alsmen screef ons heen iaer Dusentich ende III ^c mede	9300
337vb	Ende LXXIX voer waerhede Ende wart in nouember ghehent Ende in den mey rees teerste content	9304
4	Al binnen den vornoomden iare ENde curt hier naer al ouer ware Was die graue lodewijc Ontboden zeere haestelijc	9308
8	Te parijs voer den Coninc Voer wien dat hi in waerre dinc Belast was met euelen moede Maer het wart weder brocht int goede	9312
12	Bi mier vrouwen van artoys Die met scoenen woerden cortoy An den Coninc so vele dede Dat die Coninc vor waerhede	9316
16	Sinen euelen moet liet varen Ende ontfinckene eerlic te waren Hier naer keerdi te rijcele int stede Maer eer hiere quam so waest onurede	9320
20	In vlaendren ende den pays te broken Dies men zindert zach an stoken Menich huus al metten brande Ende meneghen doeden binnen den lande	9324
24	Twelke was groete iammerhede Nu hoert hoe dat desen vrede Te broken was al metter vaerde Het quamen rijdende huut audenaerde	9328
28	Eene cheuauchye teeke daer si vernamen Eeneghe van ghend die daer quamen Som sloughen sise doot som af de voete Dit gheruchte quam onsoete	9332

32	Binnen ghent met groeten mesbare Die hem rasch wapenden openbaren Ende trocken taudenaerde waert Om te volghene metter vaert	9336
36	Die de fayte hadden ghedaen Si mestense maer arde saen Met groeten luste ende met crachte Quamen si in audenaerde met machte	9340
40	Ende braken de poerten ende de vesten Met groeten wille tharen besten An de zijde te ghend waert	
338ra	Die niemare quam onghespaert Voer den graue lodewijc Die daer naer zeere curtelijc	9344
4	Tlant dede haestelijc berijden Al ouer leye in curten tijden H ier naer trocken die van ghend Voer aelst datsi hu bekent	9348
8	Daer si groete scade ontfinghen Want het gheschiede so de dinghen Datter vele ghesleghen waren Ende verdroncken van den haren	9352
12	Curtelike keerden si weder saen Ende ontboden sonder waen Serianten te brugghe ende int tfrye Ende eldere mede ghelouets mye	9356
16	Ende beleiden denremonde Ende binnen deser seluer stonde So trocken die van ghend vp tsant Binnen brugghe si hu becant	9360
20	Daer si waren sciene bestreden Mids ghescille ende onureden Dat binnen rees onderlinghen Daer gheschiede so de dinghen	9364
24	Datter vele liede van ghend Doot bleuen si hu bekent Vele ghewont ende gheuaen Haestelic so wart verstaen	9368
28	Dese mare voer denremonde Ende die van ghend in curter stonde Ghecreghen in haer ghewelt de stede Entie seriante van brugghe mede	9372
32	Ende brochtense binnen ghend gheuaen	

	B innen deser tijt al sonder waen	9376
	Quam die graue lodewijc	
	Binnen brugghe haestelijc	
36	In desen tijt si hu verclaert	
	Quamen te poperinghen in den aert	9380
	Vele lieden van der partyen	
	Van sgrauen lieden hoerdic lyen	
40	Die van ypre ende van poperinghen	
	Trocken ieghen in waren dinghen	9384
	Ende slougher wel viii ^c doot	
338rb	Binnen deser tijt was neerenst groet	
	Met tretiete an den graue ghedaen	
	Om pays diemen sach ouer gaen	9388
4	Ende die gheuanghene an beede zijden	
	Worden ghelost ten seluen tijden	
	Ende elc trac te ziere stede	
	Die graue lodewijc voer waerhede	9392
8	Die trac selue binnen ghend	
	Dies de meneghe zij hu bekent	
	Blijde was ter seluer tijt	
	Ende die graue sekerlijc	9396
12	Wasser wel ende eerlike ontfacen	
	Ende met processien ieghen ghegaen	
	Ionstelic ende met groeter minnen	
	Was hi brocht te ghend binnen	9400
16	Daer hi duerde onlanghe stonde	
	Want een nieu ghescil begonde	
	Binnen brugghe onderlinghe	
	Daer ghesciede so die dinghe	9404
20	Dat dambachte van der stede	
	Worden onderlinghe vechtende mede	
	Ende eeneghe ambochte tonder ghedaen	
	Die bouen bleuen worden saen	9408
24	Ghealyheert an sgrauen partye	
	H ier af so rees groete envye	
	In vlaendren ende zonderlinghe te ghend	
	Die haestelic met ghenent	9412
28	Te wapinen liepen ende trocken saen	

	Te curterike typre sonder waen	
	Ende meenden eenen ommeganc	
	Te makene si hu bekant	9416
32	Alsoe si voeren hadden ghedaen	
	Die graue vernaemt ende quam saen	
	Binnen brugghe metter spoet	
	Ende beriet hem met lieden vroet	9420
36	Wat hem hier met stont te doene	
	Doe was gheraden den graue coene	
	Dat hi daer ieghen sonde met crachte	
	Om te wederstane die machte	9424
40	Van die van ghend ende haerre partye	
	Huut trac brugghe ende daer toe tfrye	
	Ende lieden van wapinen een groet ghetal	
338va	Die in meeninghen waren al	9428
	Die van ghend te wederstane	
	Oec so viel hem groet volc ane	
4	Tdixmude waert so was haer vaert	
	Ghebattaelgiert ende wel ghescaert	9432
	ENde die van ghend met haren heere	
	Quamen bi dixmude ter weere	
8	Haestelic ieghen sgrauen partye	
	Ende worden ghesconfiert ghelouets mye	9436
	Ende verdreuen van den velde	
	Oec lieten si daer haer ghetelde	
12	Ende daer toe meneghen man verslegghen	
	Die vluchteghe haesten hem van den wegghen	9440
	Tes si binnen ypre quamen	
	Niet langhe si daer haer ruste namen	
16	Sine trocken duere te curterike waert	
	Maer eeneghe bleuer si hu verclaert	9444
	Die mesmaect waren moede	
	Dat hem zaen verghinc tongoede	
20	Want die graue in ypre quam	
	Met zinen lieden als ic vernam	9448
	Daer waren vele vluchteghe gheuaen	
	Ende andre binnen der stede zaen	
24	Die de graue onthoefden dede	
	Wel III ^c binnen der stede	9452
	HIer naer de graue als ic vernam	

28	Binnen ypre ghisele nam Om de meeste sekerhede Nu hoert voert die waerhede	9456
32	Van die van ghend die huut ypre traken Si haesten hem in waren zaken Tes si quamen te curterike Daer sloughen si doot haestelike	9460
36	Ian boelen die ouer deken was Van den neeringhen gheloeft mi das Ende teghen hem dat hise hadde verraden	9464
40	Hier naer si hem te weghe daden Haestelic ende quamen te ghend Die graue volchde met ghenent Ende quam binnen curterike	9468
338vb	Ende nam ghysle int ghelike Als hi typre hadde ghedaen Hier naer de graue ghinc ligghen saen Voer ghend met eenen groeten heere	9472
4	Want hi hadde met hem ter weere Al vlaendren sonder gheeraudsberghe Dat hem lieden verghinc te eerghe Want die ioncheere van eedinghen	9476
8	Tracker voeren in waren dinghen Ende die namse vp in ghenaden Maer curt wart hi anders beraden Als hi quam binnen der stede	9480
12	Dat hire vele onthoefden dede Maer haestelic wart hire huut verdreuen NV so hoert voert hoe belegghen Ghend was van graue lodewike	9484
16	Hi quam der voeren sekerlike Van septembre den eersten dach x weken datmen daer ligghen sach Ende eenen dach al ouer waer	9488
20	Dit was als men screef LXXX jaer Ende binnen dat ghend dus was beleit So trocken si huut wel ghereet Teenam ende sloughen hoerdic bedieden	9492
	Wel II ^m van sgrauen lieden	

24	Daer naer trocsi voer audenaerde Ongheordineert <i>met</i> groeter ouaerde Soet bleec want die van der stede Sconfierdense al voer <i>waerhede</i>	9496
28	Ende slougher vele ende vinghen Wel tote v ^c in <i>waren</i> dinghen Ende dander vloen te ghend int stede H ier naer trocken voer <i>waerhede</i>	9500
32	Die van ghend weder huut saen Voer aelst <i>ende</i> wonnent sonder waen Ende destruweerdent metten brande Oec sloughen ziere doot als felle viande	9504
36	Een groet deel binnen der stede Ende worpen poerten <i>ende</i> vesten mede Ter neder met groeter ouermoet Saen keerden si weder des zijt vroet	9508
40	In ghend <i>ende</i> wel curt daer naer Trocken si hute ouer waer Voer denremonde met groeter macht	
339ra	Die van binnen worden bedacht Datsi ieghen hem buten quamen Daer si groete scade af namen	9512
4	Want si verloren vele lieden Curt die van ghend van danen scieden Ende quamen weder binnen ghend Hier naer hebsi huut ghesent	9516
8	Ter langher bruggen ouer t ^p as Daer groet volc gheleghen was Huut vier ambochten <i>ende</i> waes mede Die daer hadden beleit de stede	9520
12	Die sloughen zij doot <i>ende</i> verdreuen Weet datter menich liet zijn leuen Die vluchteghe die vloen haerre straten Ende hebben daer haer carijn ghelaten	9524
16	Dies vele was bi waerheden Saen naemsi tgoet <i>ende</i> quamen int stede Die van ghend met haren ghewinne ¶ Maer niet langhe ne bleef ziere inne	9528
20	Sine sonden groete menichte van lieden	

	Teuerghem hoerdic bedieden	9532
	Die van brugghe quamer ieghen	
	Die voer de stede hadden ghelegghen	
24	Met arde menegghen vromen man	
	Ende elke partye trac stoutelic an	9536
	Daer was gheuochten met groeten moede	
	Maer int thende verghinct tongoede	
28	Die van brugghe ende haerre partye	
	Ende bleuer doot gheloeuets mye	9540
	Groete menichte ouer waer	
	Ende de vluchteghe gheiaecht van daer	
32	Tote al vaste bi den heere	
	Als int heere quam die meere	9544
	Van der groeter sconfeltueren	
	Doe wilde daer lettelt yement dueren	
36	Maer daer was so vele ghedaen	
	Met wijsheden arde saen	9548
	Ende om sgrauen heere mede	
	Dat mer sprac om pays ende vrede	
40	Dwelke haestelic an beeden zijden	
	Wart gheaccordeert ten tijden	9552
	Ende die pays die wart ghesloten	
339rb	Doe sciet theere met groeten roten	
	Ende elc die trac daer hi behoerde	
	Niet langhe ne duerdet maer in discoerde	9556
4	Viel si ende in orlogghen zwaer	
	Want binnen xv weken daer naer	
	Worden ghedaen rastemente	
	Vp die van ghend met constrente	9560
8	Binnen brugghe ouer waere	
	Als te ghend quam de mare	
	Liep mer te wapinen haestelijc	
	Ende die graue lodewijc	9564
12	Dede sine slote wel vorsien	
	Van lieden van wapinen ghelouets myen	
	Die daghelics de stede bereden	
	Ende tlant wart al vul onureden	9568
16	Ende elc dede andren scade groet	
	Curt trocken met machte groet	
	Die van ghend voer curterike	
	Die branden af haestelike	9572
20	De voer bailgen van der stede	

	Andere huut ghend vor waerhede	
	Trocken om prouanche sciene	
	Ten drien steden ofte viere	9576
24	Binnen desen tijden sgrauen lieden	
	Hute brugghe met machte scieden	
	Ende quamen te neuele met groeten moede	
	Ende die van ghend metter spoede	9580
28	Quamen haestelic daer ieghen	
	Te velde maer si mesten des zeghen	
	Ende worden ghesconfiert vorwaer	
	Oec lieten si meneghen dooden daer	9584
32	Die daer bleuen vp den velde	
	Curt daer naer al met ghewelde	
	So wart eecloe verbrant	
¶	Hier naer trac de graue vailiant	9588
36	Voer gheeraudsberghe met heere crachte	
	Ende destruweret met machte	
	Daer naer quam hi ligghen voer ghend	
	Ter nonnen bossche ende daer omtrent	9592
40	Ende buten ghend teere scermutsinghen	
	Bleef doot de joncheere van eedinghen	
	Ende mids der doot van den ionghen man	
339va	Sciet de graue ende theere van dan	9596
	H ier naer gheuielen nieuwe dinghen	
	Te ghend want met eere wapeninghen	
4	Was ter maerct brocht sgrauen banieren	
	Vlaendren ende leeu so riep mer sciene	9600
	Ende een toenre van der stede	
	Hiet gillis de mulre voer waerhede	
8	Wart gheslegghen in dien tijden	
	Hier af resen groete nijden	9604
	Want die hier af vp setters waren	
	Worden verdreuen hoerdic verclaren	
12	Dus wies dorloghe in lanc so meere	
	Ende die prouanche dierde zeere	9608
	Binnen ghend van tijde te tijde	
	Ende zij worden met groeten nijde	
16	Bereden zeere viandelike	
	Alle daghe sekerlike	9612
	Die graue meende doe ic hu kinnen	

20	Datse die hongher soude winnen Ende die van ghend si hu becant Haelden met ghewapender hant Hare prouanche buten lande In brabant in henegauwe te hande	9616
24	In waes ende in vier ambochten mede Ende brochtense met crachte int stede Oec wonnen si oestborch in dien tijden Ende alle daghe sachmer strijden	9620
28	D ie van ghend cooren in dien tijden Hoeft man philips van aerteuelde Die met ouerdadeghen ghewelde Regneerde al zinen tijt	9624
32	In zijn beghinsel des zeker zijt Slouch hi den voer schepene doot Eenen man van machte groot Ende van den meesten van der stede	9628
36	Hier naer hi vergaderen dede Binnen ghend den groeten raet Vp de colacie dat verstaet Daer slouch hi den ouer deken doot	9632
40	Eenen man van machte groot Andre fayte hi vele dede Doot slaghe ende onthoefden mede	9636
339vb	Ende wart so ouer zeere ontsien Dat hi meneghen goeden man vlien Dede met ziere groeter ouerdaet	9640
4	Al huter stede dat verstaet Als dit de graue lodewijc Vernam so dedi haestelijc Ghysele nemen een groet ghetal	9644
8	Typre te curterike die hi beual Te sendene te duway in de stede Tortchyes ende te pappalines mede Dat arde schiere was ghedaen	9648
12	N V willic hu doen verstaen Van philipse ende die van ghend Mids der dierte si hu bekent Si groetelic thenden toerden waren	9652
16	Doe ne was daer gheen langher sparen Si moesten vechten of bliuen doot Van honghere ende te scuvene de noot So vonden si in haren raet	9656

20	Voer brugghe te treckene dat <i>verstaet</i> Ghelijc datsi daden met meneghen <i>man</i> Ende als philips ende zijn ghespan	
	Vp twee milen waren brugghe der stede	9660
24	Ende graue lodewijc de <i>waerhede</i> Wiste die binnen brugghe was Beriet hi hem quic ende <i>rasch</i>	
	Met die van brugghe ende andre mede	9664
28	Die doe te brugghe waren int stede Met groeten heer crachte comen Die raet die wart sciere ghenomen	
	Datmen haestelic sonder <i>vermiden</i>	9668
32	Die van ghent soude bestriden Naer desen raet so trac vlugghe Menich vroom man huut brugghe	
	Om te strijdene vp die van ghend	9672
36	Die battaelgen si hu bekent Ghinghen toe an beeden zijden Daer sachmen vreeselike striden	
	Dat meneghen man coste zijn leuen	9676
40	Maer die van brugghe worden <i>verdreuen</i> Ende moesten wijken van den velde Die van ghend met groeten ghewelde	
340ra	Al vliende slouchse bi hoepen doot Ende volchden hem met <i>crachte</i> groot Datsi metten vluchteghen quamen	9680
4	Binnen brugghe eert <i>vernamen</i> Die te brugghe binnen waren	9684
	Als binnen quamen de felle maren Dat die van ghend waren binnen	
8	Met vromen moede doe ic hu kinnen Trocker die van brugghe ieghen	9688
	Ende haddense gherne huut gheslegghen Daer toe volchde hem menich man	
12	Van sgrauen lodewijcs lieden an Om die van ghend te wederstane	9692
	Ende ghinghen hem vromelic ane Ten tweenen of ten drien steden	
16	Worden si beuochten voer <i>waerheden</i> Maer ten hende vielen de dinghen	9696
	Dat die van brugghe tonder ghinghen In dit gheuecht in desen stoet	
20	So bleef menich goet man doot	

	Ende die van ghend voer waerhede	9700
	Worden meester van der stede	
	Ende wonnen daer ouer groeten scat	
24	Dies si som lettelt te bat	
	Hadden binnen curter tijt	9704
	NV hoert van den graue lodewijc	
	Die naer dit ouer zwaer oreest	
28	Daer hi zeere in was beureest	
	Wart gheborghen an eere zijde	9708
	Onder vrienden maer in corten tijde	
	Wart hem gheholpen huter stede	
32	Van brugghe ende gheleet mede	
	Tes hi te rijcele binnen quam	9712
	Dies menich was blide alsic vernam	
	Alsmen van ziere comsten wiste	
36	Dat hi ontcommen was huten twiste	
	Die so suerghelijc adde ghezijn	9716
	Nu so hoert voert den fijn	
	Van philips van arteuelde	
40	Die haestelic met ghewelde	
	Ghecreech ypre ende tfrye mede	9720
	Twestlant ende curterike de stede	
340rb	Dat al keerde tsiere hant	
	Ende daer toe al vlaendren lant	
	Sonder denremonde ende audenaerde	9724
4	Ende hi bereedde hem metter vaerde	
	Metten lande ghemeenlike	
	Ende beleide zeere haestelike	
	Audenaerde de sterke stede	9728
8	Daer in laghen voer waerhede	
	Ruddren ende cnapen vele	
	Die wel wisten van wapinspele	
	Ende hilden de stede vromelijc	9732
12	Eenen arde langhen tijt	
	Den termijn van eenen haluen iare	
¶	Nu eist tijt dat ic verclare	
	Van den graue lodewike	9736
16	Als hi an sach so zuerghelike	
	Sijn lant ende zine macht vergliden	
	So trac hi in curten tijden	
	Van rijcele tote hesdijn	9740
20	Ende ontboet den zone zijn	
	Philipse ziere dochter man	

	Die de vaert sciene nam an	
	Ende quam bi den edelen graue	9744
24	Daer onder spraken hem de heeren gaue	
	Van der orloghen van den lande	
	Ende hoe datsij haer viande	
	Ende haer riguer mochten wederstaen	9748
28	Curt waren si beraden saen	
	VWant philips voer in vranckerike	
	Die edele hertoghe van zinne rike	
	Ende bat den coninc ende den heeren	9752
32	Datsi wilden helpen keeren	
	Tonrecht dat men den graue boet	
	Ende datsi den ouer wille groet	
	Van den vlamminghen wilden weder staet	9756
36	Die coninc wart beraden zaen	
	Metten heeren van vranckerike	
	Dat hi wilde haestelike	
	Weder staen die vlamminghen	9760
40	Ende menich lants heere zonderlinghe	
	Quamen vp vlaendren metten coninc	
	Tote atrecht in waerre dinc	
340va	Daer die Coninc verbeidende was	9764
	Den conincstaele gheloeft mi das	
	Van vranckerike ende daer toe mede	
4	Den maerscalc van borgoengen ter stede	
	De welke met groeter moghenthede	9768
	Van volke neder quamen ghereden	
	Ende eert tgroete heere te gader quam	
8	Die coninc in zinen raet nam	
	Dat hi lodewike zinen broeder	9772
	Sijns vaders kint ende ziere moeder	
	Van atrecht zant te pieroene	
12	Die doe was een ionghelinc scoene	
	Want de reyse dochte hem zwaer	9776
	Dies so zant hine al daer	
	Ende binnen dat an quam sconinx heere	
16	So quamen lieden van wapinen ter weere	
	In vlaendren tote bi ypre saen	9780
	Die haestelic worden wederstaen	

20	Ende ghesconfiert ende verdreuen Ende oec so lieter vele haer leuen H ier naer tgroete heere neder quam Met groeter macht alsic vernam Maer eene groete quantiteit	9784
24	Quamer voeren ouer waerheit Ende braken in ouer de leye Ende sloughen vele vlaminghe in die contreye Ende wonnen groet deel van den lande	9788
28	Binnen desen tijden waest met brande Binnen der stede van rijcele ontsteken Dwelke men teech sekerleken Philips spierers van aerteuelde	9792
32	Curt daer naer quam met ghewelde Die coninc met ziere macht int lant Ypre dat ghinc hem in hant Ende als philips dit vernam	9796
36	So sciet hi met meneghen man Van voer de stede van audenaerde Die hi liet beleit ter vaerde Ende trac met groeter heer cracht	9800
40	Ieghen den Coninc ende zine macht Tote bi den velde te roesbeke Daer ordeneerdi zekerleke	9804
340vb	Sine battaelge met groeten moede Dat hem zint verghinc tongoede Want die Coninc an dander zijde	9808
4	Die was sciene bereet ten strijde Ende maecte twee battaelgen groet Om te wederstane den stoet Van philipse ende ziere partyen	9812
8	In deerste waren hoerdic lyen Bortoene ende borghelioene Riddren ende cnapen van herten coene Groete menichte hoerdic verclaren	9816
12	In die andre battaelge waren Sconinx oems deen die was Berri die ander gheloeft mi das Borgoengen ende die derde mede	9820
16	Was borboen voer waerhede Die drie machteghe hertoghen waren Bouen dese warer hoerdic verclaren Vier hertoghen ende grauen	9824

20	Wel xxviii rike van hauen Baenraetse ruddren sonder ghetal Die battaelgen vergaderden al Frantsoise ende vlaminghen	9828
24	Daer verghinghen so die dinghen Dat philips ende zijn conroet Bleuen vp tfelt verslegghen doot Wel tote xxvi ^m man	9832
28	Ende eeneghe zeiden vorwaer dan Dat doliflamme ontwonden was Dese mare liep arde ras Tlant duere ende van voer audenaerde	9836
32	So keerde theere metter vaerde Ende quamen in ghend sonder beide Al vlaendren dat keerde ghereide Sonder ghend metten coninc	9840
36	Die huten lande sciet varinc Om dat in den winter was Maer eer hi wech trac gheloeft mi das Dedi verbranden curterike	9844
40	H ier naer trac hi haestelike Te peroene te zinen broeder Lodewike des zijt vroeder Ende van danen te parijs	9848
341ra	Daer dedi roupen des zijt wijs Die gabeele binnen der stede Van coerne ende zoute mede Oec dede hire vele justicieren	9852
4	Binnen parijs ende quaerteleren Ia die vp setters waren Van den maelgetters sonder sparen H ier naer trac de graue saen	9856
8	Binnen rijcele hebbic verstaen Hier naer trocken huut met machte Die van ghend met heercrachte Voer erdenbuerch ende wonnen de stede	9860
12	Vechtender hant voer waerhede Hier naer sprac men om een bestant Tusschen den graue si hu becant Ende ziere stede van ghend	9864

	Maer het bleef achter si hu bekent	
	Daer na trocken weder saen	
20	Die van ghend hebbic verstaen	
	Voer brugghe ende haer leets man was	9868
	Dheere van erzele gheloeft mi das	
	Ende stonden langhe voer de stede	
24	Wel IX hueren voer waerhede	
	In battaelgen vromelike	9872
	Maer niemen ne was daer sekerlike	
	Die hem battaelge leueren woude	
28	Doe so branden si also houde	
	Tsente cruus malen ende daer omtrent	9876
	Hier naer zijn si af ghewent	
	Ende quamen te ghend sonder letten	
32	Curt ghinghen si hem te weghe setten	
	Om vittaelge tharen ghereye	9880
	Tusschen scelde ende leye	
	Ende als si met vittaelgien quamen	
36	Te ghendwaert quamen lieden van namen	
	Ruddren cnapen in groeten ghetale	9884
	Wel dusentich paerde ghetroestich wale	
	Ende reden hem bi met groeten moede	
40	Maer die van der achter hoede	
	Die noch doe te duerle waren	9888
	Maecten hoeft metten haren	
341rb	Ende stelden hem vromelic ter weere	
	Dat zis leden sonder deere	
	Ende dheeren scieden haerre straten	9892
4	Ende hebbense ombeuochten ghelaten	
	Daer na trocsi binnen der stede	
	NV hoert voert die waerhede	
	Van die van ghend wies si daden	9896
8	Saen so worden si beraden	
	Datsi sonden anden coninc	
	Van inghelant verstaet de dinc	
	Om hulpe ende aliantse vorwaer	9900
12	De welke hem ghesciede al daer	
	Want die bisscop van noortwijn	
	Ende her hughe sekerlijc	
	Diemen hiet van caluerlay	9904
16	Quamen ouer sonder delay	
	Met lieden van wapinen ende archiers met	
	Tote in vlaendren onghelet	

	In de bate van die van ghend	9908
20	Omtrent duunkerke si hu bekend Quamen hem die van den westlande ieghen Met groeten volke maer der zeghen	
	So mesten si te diere tijt	9912
24	Ende verloren velt ende strijt Ende namen scade ouer waer Meer dan v ^m mannen al daer Ende met deser sconfeltueren	9916
28	Sone durste niemant daer ghedueren Ia daer eeneghe weere an lach Sine vloen ouer nacht ende dach Ende lieten haer goet ombewaert	9920
32	Dinghelsche wonnen metter vaert Duunkerke ende bruborch mede Berghene ende greueninghen de stede Ende al de maertse daer omtrent	9924
36	Die si pijlgierden si hu bekend Ende wonnen daer ouer groet goet H ier naer trocken dies zijt vroet Dinghelsche voer ypre der stede	9928
40	Ende beleidense voer waerhede Oec lieten si weten die niemare Binnen ghend die vorware	
341va	Hem zeere haesten met groeter macht Ende trocken ouer dach ende nacht Tes si bi den inghelschen quamen	9932
4	Die blide waren als zij vernamen Dat die van ghend commen waren Doe ne was daer gheen langher sparen Sine beleiden an tween zijden	9936
8	Ypre sonder eenich vermijden Die heere van erzele sij hu bekend Was leetsman van die van ghend Van prouantchen hadsi plenteyt	9940
12	Buten ende binnen voer waerheit Maer meest buten want die lieden Waren gheuloen hoerdic bedieden Ende lieten de beesten ende vul de scueren	9944
16	Dit waren zware auontueren Om twest lant sekerlike Want het was weeldich ende rike IX weken was ypre beleit	9948

20	<i>Ende binnen desen voer waerheit</i> <i>Worden si bestueremt zeere</i>	9952
	<i>Maer het ne scaedde hem niet een peere</i> <i>Ende die van buten in den nijt spele</i>	
24	<i>Hadden doode ende ghequetste vele</i> <i>Als die coninc van vranckerike</i>	9956
	<i>Niemare hadde warachtelike</i> <i>Dat dinghelsche in vlaendren waren</i>	
28	<i>So dedi vergaderen sonder sparen</i> <i>Al de macht van zinen lande</i>	9960
	<i>Ende trac in vlaendren te hande</i> <i>Met xxxiiii lants heeren</i>	
32	<i>vii hertoghen van groeter eeren</i> <i>Berri ende borgoengen mede</i>	9964
	<i>Borboen loreyne voer waerhede</i> <i>Baer bartaengen ende die grauen</i>	
36	<i>Waren princhen van groeter hauen</i> <i>Vlaendren sauoye ende labret</i>	9968
	<i>La marche bloes boloengen met</i> <i>Beauays seynpoel ende dammartijn</i>	
40	<i>Ende menich ander prinche fijn</i> <i>Baenraetsen ende ruddren so vele</i>	9972
	<i>Dat te ne gheenem nijt spele</i> <i>Die coninc noint so machtich quam</i>	
341vb	<i>Want men seide also ic vernam</i> <i>Dat hi hadde in sine scarem</i>	9976
4	<i>Wel xviii^m glaiuen te waren</i> <i>Ende van paerden tghetal</i>	
	<i>Dat den coninc volchde al</i> <i>Neder in den vlaemschen aerde</i>	9980
8	<i>Waren wel ii^c dusentich paerde</i> <i>Dus ouer slouchmen sconinx heere</i>	
	<i>Dat hi neder brochte ter weere</i> <i>Curtelike es hi in vlaendren comen</i>	9984
12	<i>Ende alst dinghelsche hebben vernomen</i> <i>Trocsi in bruborch sonder beide</i>	
	<i>Die van ghend haesten hem ghereide</i> <i>Datsi quamen binnen ghend</i>	9988
16	<i>Ende die Coninc si hu bekent</i>	

	Trac voer bruboorch haestelike	
	Ende dede bestriden sterkelike	
	Dinghelsche die hem met vromer hant	9992
20	Weerden als liede vaeliant	
	So dat des Conincs moghenthede	
	Niet ne dyede om te winne de stede	
	Maer bi tretiete ouer waer	9996
24	Trocken dinghelsche van daer	
	Ende voeren te calays sonder letten	
	Curt sachmen hem te weghe setten	
	Den Coninc van vranckerike	10000
28	Die weder keerde haestelike	
	In vranckerike danen hi was comen	
	Curt hier naer hebbic vernomen	
	Wan francsoys ackerman audenaerde	10004
32	Twelke quam bi crancker waerde	
	Want hi bi nachte met die van ghend	
	Daer in clam si hu bekent	
	Ende behident met fortcheliker macht	10008
36	Doe worden die van ghend bedacht	
	Datsi audenaerde die stede	
	Sterkelike manden vor waerhede	
	Ende binnen curten tijt hier nare	10012
40	Hiltmen tretiet ouer ware	
	Tusschen beede den coninghen	
	Om een bestant in waren dinghen	
342ra	Ende die dachuaert was ghestelt	10016
	Tusschen calays vp een velt	
	Ende der stede van boloengen	
4	Maer niet ne ghinghen voert de bezoengen	
	Ende dat quam bi eere zaken	10020
	Dinghelsche voerden in haer spraken	
	Soude dbestant wesen echt	
8	Die van ghend met woorden slecht	
	Die moester in begrepen zijn	10024
	Hier met bleeft achter eenen termijn	
	Want die graue lodewijc	
12	Dede so vele sekerlijc	
	An die heeren van vranckerike	10028
	Datsi toppinioen sterkelike	
	Hilden om te hebbene buten bestande	
16	Die van ghend ende alte hande	
	Scieden de heeren an beede sijden	10032

	Sonder bestant nu willic tijden	
20	T Ote den edelen lantsheere Lodewijke die met groeten zeere Leefde om dese orloghe zwaer	10036
	W ant ie dat wan al ouer waer Hi verloes van daghe te daghe	
24	Dies dreef hi in zine herte claghe O m tferlies van zinen lande	10040
	E nde dat menich zijn lijf te pande Swaerlic liet dies haddi rauwe	
28	S o dat die edele prinche ghetrauwe Seere wart ziec ende onghesont	10044
	E nde daer naer in curter stont Trac hi tsente omaers in de stede	
32	D aer hi verleet vor waerhede E nde die edele prinche fijn	10048
	W art naer de begherte zijn Tsente pieters te rijcele begrauen	
36	E erlike met groeter hauen I nt carnacioen vorwaer	10052
	A lsmen screef ons heeren iaer D usentich III ^c LXXX ende drie	
40	I n nouembre ghelouets mye E nde in sporkle daer naer	10056
342rb	S o wart een iaer bestant vorwaer Tusschen beede den coninghen	
	E nde die van ghend in waren dinghen W aren metter inghelscher zijden	10060
4	I nt bestant te dien tijden E nde die coepliede onderlinghe	
	C ochten vercochten in waren dinghe I n vlaendren eenen curten tijt	10064
8	W ant dbestant des zeker zijt W art in vlaendren te broken	
	W ant die heeren ghinghen bestoken B i daghe met groeter subtiylheden	10068
12	H audenaerde die vaste stede M et waghene si ter porten quamen	
	D oe spronghen si van den waghene tsamen E nde sneden die stringhen van den paerde	10072

16	Doe liepen die <i>paerde</i> haerre vaerde Daer worden si met <i>groeten</i> moede Vechtende vp die de hoede Van der poerten hadden tier tijt	10076
20	Ende binnen dien des zeker zijt Quamen die laghen van buten in Ende verstaken int beghin Die hoeders van der poorten daer	10080
24	Ende wonnen die stede daer naer Ende slougher vele doot int stede Die ontvlien mochten vor waerhede Quamen te ghend so zij eerst mochten	10084
28	Als te ghend waren die gherochten Haestelic si te wapinen liepen Maer en mochte hem niet bescieten Audenaerde ne bleef an sheeren zijde	10088
32	H ier naer in <i>zeere</i> curten tijde Trocken die van ghend ter vaert Met groeter macht te bieruliet waert Ende beleident an deen zijde	10092
36	Ende die inghelsche te dien tijde Quamer voeren ter seluer stont Ende storemder vp zij hu cont Maer en baette hem <i>niet</i> een haer	10096
40	Maer lieter vele doode al daer Ende ghequetste voer waerhede Curt trocsi van voer de stede	
342va	Die van ghend quamen thuus waert Dinghelsche zeylden met snelre vaert Tinghelant waert in curter tijt	10100
4	Ende die van ghend des seker zijt Coren binnen haerre stede Vpper hoeft man voer waerhede Eenen boudin den riken saen	10104
8	Maer curt wart hi af ghedaen Want het dochte hem rasernie Sijn regement gheloeuets mye	10108
12	D Oe zonden sij in jnghelant Anden <i>coninc</i> dat hi te hant Hem senden soude metter vaert Van zinen weghe eenen rewaert	10112
16	Dwelke de coninc sciene dede Ende sant te ghend in de stede	

	Eenen zier jehan de bourseel ghenant	10116
	Dies zij blijde waren te hant	
	Ende wart als rewaert ontfaen	
20	Curt daer naer al sonder waen	
	Quam hi ter maerct met sconinx baniere	10120
	Van inghelant ende dede sciere	
	Hulde zweeren den inghelschen coninc	
24	Dat daden die van ghend varinc	
	Ende binnen desen tijden vorwaer	10124
	Dat die van ghend openbaer	
	Den inghelschen rewaert hadden ontfaen	
28	Heeft dhertoghe philips so vele ghedaen	
	An den coninc van vranckerike	10128
	Dat hi vergaderde moghendelike	
	Groet volc om met machten	
32	Af te doene die vier ambachten	
	Binnen dat hi dese gaderinghe dede	10132
	So gheuiel te ghend in de stede	
	Dat dheere van erzele wart gheuaen	
36	In eene wapeninghe sonder waen	
	Ende als tfolc ghesceeden was	10136
	Die beleeders ghinghen ras	
	Snoeuens om de heymelichede	
40	Ter vanghenessen voer waerhede	
	Ende hebben daer gheslegghen doot	10140
	Oec maecten si beroerte groot	
342vb	Ende daden den lieden verstaen	
	Dat hi wonder soude hebben ghedaen	
	Vp dat hi ware bleuen te liue	10144
4	Maer onder manne ende wiue	
	Waest van den onderden niet eenen lief	
	Maer menich goet man claechde tgrief	
	Ende de doot van den heere	10148
8	Want hi was ghemint zeere	
	Metten goeden van der stede	
	Ende heymelike so seidenen mede	
	Dat hi also was vermoort	10152
12	Om dat hi gherne tacoort	
	Ende pays ghemaect hadde vorwaer	
	Van der orloghen zwaer	
	Maer de beleeders waren hem contrare	10156
16	Dit was de sake openbare	
	Daer om dat hi was gheslegghen	

	H ier naer hebben die van ghend vercreghen	
	Bi francsoys ackerman den dam	10160
20	Die bi nachte daer binnen quam	
	Omtrent met ^v c ghesellen	
	Die hi huut leedde hoerdic vertellen	
	Als te brugghe quam de mare	10164
24	Ende ter sluus al openbare	
	So trocken si huut haestelike	
	Ende bestreden sterkelike	
	Den dam van allen zijden	10168
28	Die hase van vlaendren in dien tijden	
	Was met die van brugghe vor tstedē	
	Daer hi groete manlichede dede	
	Maer en mochte baten niet	10172
32	Datsi wonnen plet ofte yet	
	Ende moesten bi foortchen achterwaert	
	Die van ghend onghespaert	
	Sonden om sourcoers wel saen	10176
36	Binnen ghend al sonder waen	
	Die hem sonden haestelike	
	ii ^m seriante die crachtelike	
	Hem helpen houden soudē de stede	10180
40	Dese quamen sonder bede	
	Binnen den auonde in den dam	
	E nde curt hier naer neder quam	
343ra	Die Coninc van vranckerike	10184
	Die in wille was sekerlike	
	Om vier ambochten af te doene	
4	Maer als hi ende zine baroene	
	Wisten die van ghend in den dam	10188
	Viel hi hittich ende zeere gram	
	Met groeter macht voer de stede	
8	Ende lacher voeren voer waerhede	
	Omtrent een maent doe ic hu kinnen	10192
	Dat hire niet an ne mochte winnen	
	Ende binnen die middelen tijden	
12	Sachmer stormen ende strijden	
	Ende oec tretiet houden van payse	10196
	Want menich wasser qualic tayse	
	Beede buten ende binnen	
16	Maer daer ne was an gheen winnen	
	Datment bringhen conste tacoorde	10200
	Maer het waren al ydele woorde	

20	Mids dat de beleeders van ghend De werringhe hilden si hu bekent Oec instruwerden si sekerlike Die in setene zeere messelike Seiden dat al verranesse ware	10204
24	Oec so daden si loepen de mare Dat de coninc van inghelant Te scepe ware ende dat hi te hant In vlaendren haestelic soude comen	10208
28	Ghend te baten ende te vromen Maer dit waren al ydel saghen NV hoert van den ghenen die laghen Met francsoys ackerman in den dam	10212
32	Als si beuoelden dat niemen quam Om hem lieden te werdene te goede Troocken si hute metter spoede Tylike met eere morphinstont	10216
36	Si hadder vele onghesont Alsmens buten wart gheware Worden si bestreden zware Ende daer warter bi den weghe	10220
40	Vele gheuanghen ende ghesleghe Ende dheere dat bestreet de stede Ende wonnense met crachte mede	10224
343rb	So dat nauwelic de vierde man Met behendicheden ontquam Alse de coninc machtich was	10228
4	Van der stede gheloeft mi das So trac hi in de vier ambachten Ende selgierese met crachten Met moghentheden ende met ghewelde	10232
8	Ende bouen al arteuelde Ende quam tsente amants berghe voert Ende buten ghend vaste an die poert ENde haestelic met snelre vaert	10236
12	Trac hi weder te vranckerike waert Ende thorloghe ne cesseerde niet Dies menich hadde zwaer verdriet Daghelix vachtmer an beede zijden	10240
16	Ende in dit rigureuse strijden Wart een jnghels man gheuaen Ende binnen ghend brocht wel saen Daer de rewaert van der stede	10244

20	Groete justicie ouer dede Want hi dedene quaerteleren Segghende dus sal mense leeren Alle die ghene sonder letten	10248
24	Die hem ieghen hare heeren setten Dits de rechte justicie dan Menich in seten goet man Namen hier an exemple groet	10252
28	Wien de orloghe zeere verdroet Ende spraken met andren eydelike So datsi zeere subtijllike Ende bedectelike met andren spraken	10256
32	Ende brochten toe so verre die saken An eeneghe beleeders int stede Dien zeere leet was den onurede Ende niewelinghe commen waren	10260
36	An dofficie hoerdic verclaren Ende heimelic hadde beuoelt oec mede Dat die hertoghe metter stede Acorderen soude in payse	10264
40	Dies zij zeere waren tayse Vp desen troest ende vpt confoort Van den goeden van der poort So wart ghemaect een wapeninghen	10268
343va	Binnen ghend in waren dinghen Ende den roup was jnt ghemeene Datsi hem wapenden groet ende cleene Die pays wilden ende wonen te ghend	10272
4	Met desen roupe so wart verblent Die rewaert van inghelant Ende die beleeders si hu bekant Die de orloghe hadden ghehouden	10276
8	Want weder si wouden of ne wouden Die ander hem te machtich waren Doe was ghesonden sonder sparen An den hertoghe om een bestant	10280
12	Ende dat hi int ghelike te hant Eene dachuaert wilde consenteren Ter welker datmen mochte tracteren Om pays te makene ende zoene	10284
16	Die hertoghe bi rade ziere baroene Consenteerdet vriendelike Ende stelde een dachuaert te dornike	

	Daer die van ghend eersamelic sonden	10288
	Met simplen ghelate hoerdic orconden	
	Dat den hertoghe was bequame	
24	Hier naer de prinche sonder blame	
	Philips die edele lants heere	10292
	Hadde bi hem tsiere eere	
	Den hertoghe aelbrecht van henegauwe	
28	Entie edele lants vrouwe	
	Sijn moye die wijde was bekant	10296
	Die hertoghinne van brabant	
	Ende daer toe meneghen edelen man	
32	Huut vranckerike daer eere lach an	
	Die state van vlaendren daer waren	10300
	Bi den hertoghe hoerdic verclaren	
	Ende daer toe bi der hertoghinnen	
36	DOe ghinc men trefyct ontghinnen	
	Oemoedelike bi dien van ghend	10304
	De welke baden met ghenent	
	Omoedelike haren heere	
40	Dat hi om die gods eere	
	Ontfaermicheit hadde vp zine stede	10308
	Duer die gods ontfaermichede	
343vb	Met vele woerden oemoedelike	
	Want eewelike aerme ende rike	
	Wilden hem bliuen onderdaen	10312
4	Als goede lieden sonder afgaen	
	Ende dat hise in payse ontfinghe	
	Ende vergaue alle de dinghe	
	Die bi der orloghen ware ghesiet	10316
8	Want sine constant ghebetren niet	
	Die groete mesdaet het ne ware	
	Bi siere ghenaden openbare	
	Oec versochten si ende hem baden	10320
12	Oemoedelike vp ghenaden	
	Dat hi der steden hare vryhede	
	Costumen ende vsagen mede	
	Wilde consenteren tiere tijt	10324
16	Hier vp nam dhertoghe respijt	
	Wel III of IIII daghe wijselike	
	Binnen desen tijde sekerlike	
	Datmen dese dachuaert helt	10328
20	So verloren hare ghewelt	
	Dhoude beleeders te ghend int stede	

	Ende de rewaert van inghelant mede	
	Ende die vp setters van den payse	10332
24	Waren blijde ende wel tayse	
	Dat hem tfolc so wel bleef bi	
	Die houde beleeders ghelouets mi	
	Hilden hem heymelic ende huten weghe	10336
28	Als die verloren hadden den zeghe	
	Want tfolc was der orloghen moede	
	NV hoert voert al metter spoede	
	Hoe dat te dornike verghinc	10340
32	Metter dachuaert in waerre dinc	
	Daer wart ghetretiart van bezijden	
	Ende besproken in dien tijden	
	Dat die van ghend soudent af gaen	10344
36	Der alianten sondere waen	
	Van inghelant ieghenwordelike	
	Ende si andwoerden blidelike	
	Dat zijt gherne soudent doen	10348
40	Ende ghetrauwe bliuen den baroen	
	Philipse den edelen lantsheere	
	Ende siere gheselneden in allen keere	
345ra	Harer rechter eruachtegher vrouwen	10352
	Maer si bespraken in goeder trauwen	
	Om tgheluede van den rewaert	
4	Van inghelant ende dat hi bewaert	
	Ende ombescaet bleue in liue in goede	10356
	Men consenteret hem metter spoede	
	Hier naer de principael dachuaert quam	
8	Daer menich groet gheboren man	
	Was jeghenwordich ende ander mede	10360
	Die hertoghe aelbrecht dede sine bede	
	Ionstelic voer die van ghend	
12	Anden prinche wijde bekent	
	Philipse van borgoengen hertoghe	10364
	Ende int ghelike die vrouwe hoghe	
	Van brabant die edele hertoghinne	
16	De welke knielde met wijsen zinne	
	So dede die eruachteghe lants vrouwe	10368
	Mergriete met ionsteliker trauwe	
	Cnielende bat so haren heere	

20	Philipse dat hi dor gods eere Die van ghend ontvinghe in ghenaden D ie hertoghe wart sciene beraden Dat hi ter bede van vrouwen <i>ende</i> heeren	10372
24	<i>Ende</i> alre vortst ter gods eeren Vergaf <i>ende</i> in ghenaden ontfinc Dien van ghend van alre dinc Wies bi der orloghen ware ghesbiet	10376
28	<i>Ende</i> wilde des ghedincken niet N emmer meer te gheenen daghen Si weenden diet hoerden <i>ende</i> zaghen Van bliscpen ter seluer stede	10380
32	Daer toe gaf hi hem vryheit mede Costumen <i>ende</i> vsagen met <i>Ende</i> beseghelet <i>hem</i> al onghelet Die hertoghe aelbrecht <i>ende</i> mijn <i>vrauwe</i>	10384
36	Van brabant in goeder trouwe Besegheldent <i>ende</i> menich edel man Staker haren zeghel an <i>Ende</i> die steden van vlaendren met	10388
40	Oec so waest al onghelet Gheconfirmeert van den Coninc Van vranckerike in <i>waerre</i> dinc	10392
345rb	D Oe dit aldus was ouerleden So was de bliscap so binnen der steden Van dornike so ouergroot	10396
4	Dat meneghen de tranen huut scoot Huten hoeghen van blischepen Saen worden die van ghend begrepen Datsi met deuoten zinne	10400
8	Trocken toter kerken jnne Van onser vrouwen oemoedelike <i>Ende</i> daden daer <i>zeere</i> rikelike Haer offrande met bliden gheeste	10404
12	Van danen ter herberghen met groeter feeste Met trompen <i>ende</i> met andren spele In dornike was der feesten so vele Dat mer te voeren vp eenen dach	10408
16	In arde meneghen iare <i>en</i> sach Hier naer die van ghend quamen	

345ra19

Tussen bat en so is bat doorgestreept.

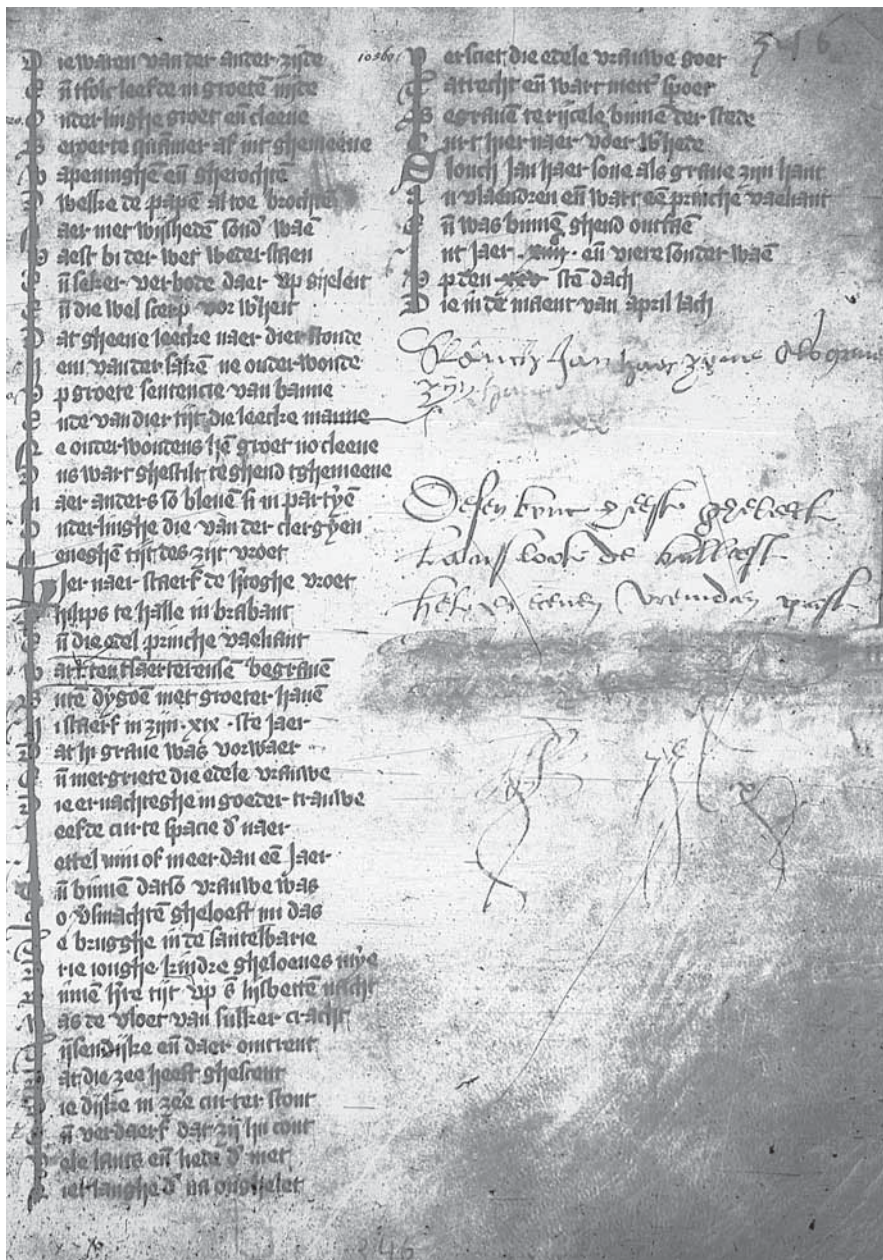
345ra24

vortst: Tussen vor en tst bevindt zich een gaatje in het perkament waar omheen is geschreven.

	Thuus <i>daer</i> si saen vernamen	
	Meneghen blijden in de stede	10412
20	E Nde curtelike voer <i>waerhede</i>	
	Quam dhertoghe <i>ende</i> dhertoghinne	
	Binnen ghend met blijden zinne	
	Daer si eerlike waren ontfaen	10416
24	Else heere <i>ende</i> vrouwe sonder waen	
	Daer zwoer men <i>den</i> pays an allen zijden	
	Dies menich blijde was tien tijden	
	Dit gheschiede al ouer waer	10420
28	Alsmen screef LXXXV iaer	
	<i>Ende</i> XIII ^c ondert dies menich in hoghen	
	Was blijde om thende van der orloghen	
	Want elc te sinen goede quam	10424
32	Alsoe hijt vant als ic vernam	
	H ier naer voeren met blijden zinne	
	Die hertoghe <i>ende</i> die hertoghinne	
	In vlaendren van steden te steden	10428
36	Dies menich blijde was <i>ende</i> te vreden	
	Van der lieueliker visentacie	
	<i>Ende</i> die hertoghe in corter spacie	
	Stelde wet <i>ende</i> justicie int lant	10432
40	Oec dedi munte slaen te hant	
	Beede van seluere <i>ende</i> van goude	
	Hier naer trac de prinche boude	
345va	In vranckerike want hi tregement	10436
	Van der croene hadde si hu bekent	
	<i>Ende</i> binnen curten tijt daer naer	
4	Sconfierden dinghelsche vorwaer	
	De vlote <i>ende</i> quamen voer de sluus	10440
	Dies menich in vlaendren was <i>confuus</i>	
	<i>Ende</i> philips die edele heere	
8	Bleef een gheweldich lantsheere	
	In vlaendren <i>ende</i> van groeter macht	10444
	<i>Ende</i> heeft de croene so bewacht	
	<i>Ende</i> zijn lant <i>daer</i> toe mede	
12	Dat het hadde pays <i>ende</i> vrede	
	Duerende al zinen tijt	10448
	Oec brochte hi toe des zeker zijt	
	Dat richaert <i>Coninc</i> van inghelant	

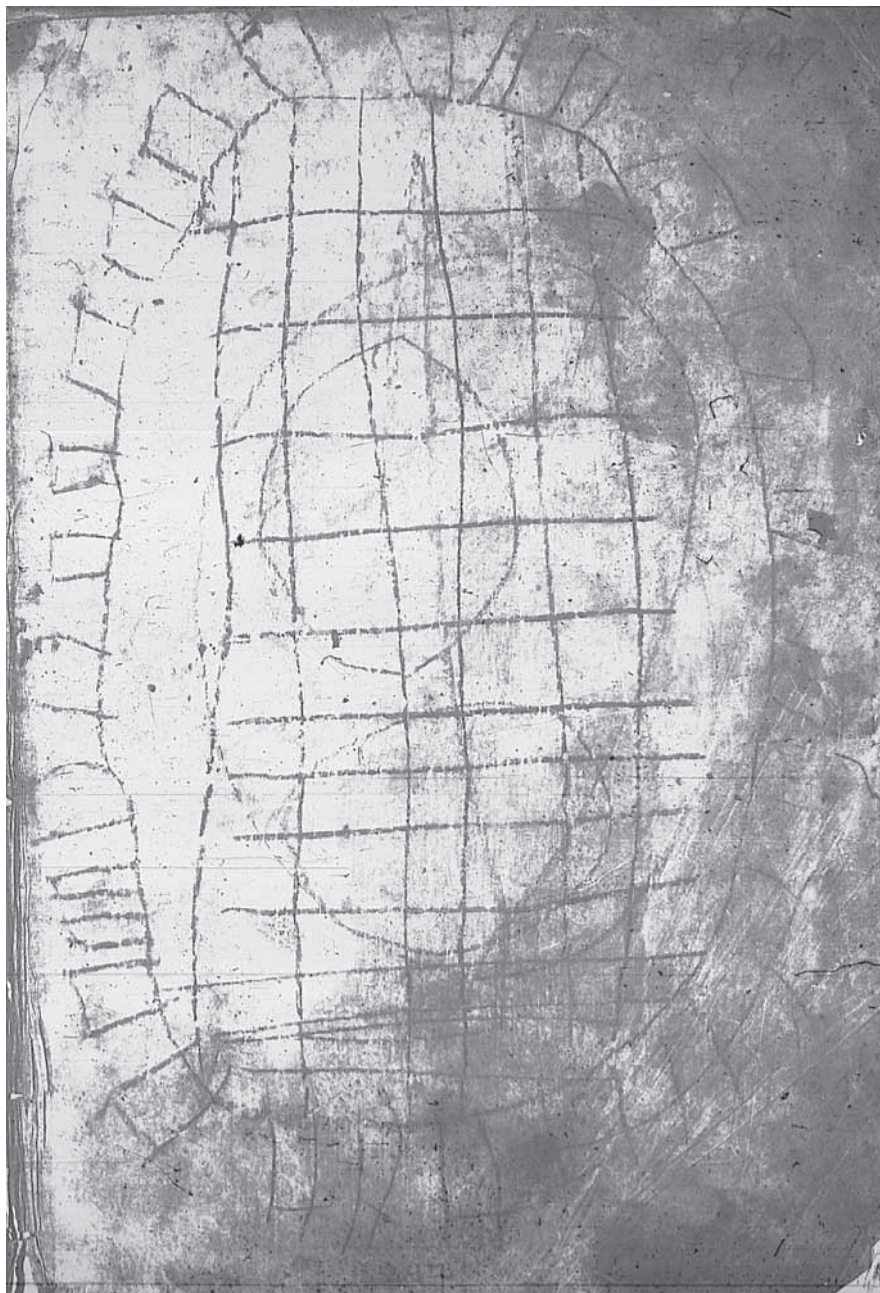
16	Die vrome prinche <i>ende</i> vaeliant Trauwede de dochter van <i>vranckerike</i> Alsmen screef sekerlike XIII ^c ende XCVI jaer	10452
20	<i>Ende</i> int selue jaer <i>vorwaer</i> Die graue van oesteruant was In vrieslant gheloeft mi das E Nde jnt jaer daer naer zijts vroet	10456
24	Sturte menich edel man zijn bloet Voer die tuerken wreet <i>ende</i> fel <i>Ende</i> in dat felle nijt spel Was mijn heere jan van niveers gheuaen	10460
28	Die houtste sone sonder waen Van philipse <i>den</i> hertoghe vroet De welke coste groet goet Eer hi huut heydenessen <i>quam</i>	10464
32	Twee jaer daer naer alsic <i>vernam</i> Wart heinric van lancaestre <i>coninc</i> Van jnghelant want hi <i>vinc</i> Richaerde <i>den</i> C oninc zinen heere	10468
36	<i>Ende</i> wart selue des lants heere Int jaer XIII ^c <i>men</i> sach Eene sterre doe ic hu ghewach Met eenen sterte langhen tijt	10472
40	Int selue jaer des seker zijt Was groete sterfte dat verstaet Oec was te roeme tgroete aflaet	10476
345vb	Dies de meneghe was blide H ier naer in <i>zeere</i> curten tijde Quamen toest hende bouen brugghe	10480
4	VIII walvissche also vlugghe Datsi verzanden <i>daer</i> ter stede Binnen philips tijt voer <i>waerhede</i> Waren in vlaendren opinioene	10484
8	Van vremen wonderliken doene Om tghescil der heleghe kerken Al vlaendren duere papen <i>ende</i> clerken Hute ghedaen binnen ghend	10488
12	Die so waren al ghewent	

	An den paeus van auenjoen	
	Philips die edele prinche coen	
	<i>Ende</i> daer toe dat vrancsche rike	10492
16	Hilden toppinioen sterckelike	
	Die van ghend hilden bander zijde	
	Toppinioen van roeme te strijde	
	<i>Ende</i> scieden van dornike sonder waen	10496
20	Daer si oyt onder hadden ghestaen	
	Mids dat de bisscop niet ne was	
	Van dier zijde gheloeft mi das	
	MA er een ander van roeme <i>quam</i>	10500
24	Hiet meester willem als ic vernam	
	Van coudenberghen was zinen name	
	Dese hadde <i>vercreghen</i> tsiere vrame	
	An den paeus bisscop te sine	10504
28	Van dornike maer ten fine	
	So <i>en</i> haddi gheene obediencie	
	Te gheere plaetse no reuerencie	
	Sonder alleene binnen ghend	10508
32	Daer haddi eenen tijt regement	
	<i>Ende</i> deder hof houden van zinen weghe	
	Dit dochte den meneghen vremde pleghe	
	Dustane gheschille binnen den lande	10512
36	Curt trac dese meester willem te hande	
	In jnghelant <i>ende</i> bleeffter tes hi staerf	
	Naer zijn wech trecken menich <i>waerf</i>	
	Bleef groet gheschil te ghend int stede	10516
40	Want alle daghe voer <i>waerhede</i>	
	Worden verwaten in de kercken	
	Leecke papen <i>ende</i> cleercke	
346ra	Die waren van der ander zijde	10520
	<i>Ende</i> tfolc leefde in groeten nijde	
	Onderlinghe groet <i>ende</i> cleene	
4	Beroerte <i>quammer</i> af int ghemeene	
	Wapeninghen <i>ende</i> gherochten	10524
	Dwelke de papen al toe brochten	
	Maer met wijsheden sonder waen	
8	Waest bi der wet wederstaen	
	<i>Ende</i> seker verbode daer vp gheleit	10528
	<i>Ende</i> die wel scerp vor <i>waerheit</i>	
	Dat gheene leecke naer dier stonde	
12	Hem van der saken ne onderwonde	
	Vp groete sentencie van banne	10532

Afb. 33. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f.346r (verkleind)

	Ende van dier tijt die leecke manne	
	Ne onderwondens <i>hem</i> groet no cleene	
16	Dus wart ghestilt te ghend tghemeene	
	Maer anders so bleuen si in partyen	10536
	Onderlinghe die van der clergyen	
	Meneghen tijt des zijt vroet	
20	H ier naer staerf de hertoghe vroet	
	Philips te halle in brabant	10540
	Ende die edel prinche vaeliant	
	Wart ten tsaertereusen begrauen	
24	Buten dygoen met groeter hauen	
	Hi staerf in zijn XIX ste jaer	10544
	Dat hi graue was vorwaer	
	Ende mergriete die edele vrouwe	
28	Die eruachteghe in goeder trauwe	
	Leefde curte spacie daer naer	10548
	Lettel min of meer dan een jaer	
	Ende binnen datso vrouwe was	
32	So versmachten gheloeft mi das	
	Te brugge in de santelbarie	10552
	Drie ionghe kindre gheloeues mye	
	Binnen haerre tijt vp <i>sente</i> lijsbetten nacht	
36	Was de vloet van sulker cracht	
	Tijsendijke ende daer omtrent	10556
	Dat die zee heeft ghescent	
	Die dijk in zeere curter stont	
40	Ende verdaerf dat zij hu cont	
	Vele lants ende liede daer met	10560
	Niet langhe daer na onghelet	
346rb	Versciet die edele vrouwe goet	
	Tatrecht ende wart metter spoet	
	Begrauen te rijcele binnen der stede	10564
4	Curt hier naer voer waerhede	
	S louch jan haer sone als graue zijn hant	
	An vlaendren ende wart een prinche vaeliant	
	Ende was binnen ghend ontfaen	10568
8	Int jaer XIII ^c ende viere sonder waen	
	Vp den XXV sten dach	
	Die in de maent van april lach	

Afb. 34. Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, f. 347r (verkleind)

Berstonde dat was te dier wile
 e rieme vgaert eene concile
 voer de erliche bisscop reynande
 en si voere altoe hande
 dat concile vgaert was
 en dan voer concilie daghe das
 dat die graue niet ne dede
 op de pactus noch dor sine lren mede
 dat onrecht en dat melbiede
 dat de graue dede hemliede
Alle die ter concilie ware de
 sprake so vele en riede d'twe
 dat die heerliche bisscop altoe hande
 liet de proet van sente oemaris dat hi saude
 en dans lane die abo was

Afb. 35a. Hand A. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.295ra
 (ware grootte)

Martin houerde ende mist
 nte alre eerste dinst
 begonste in hemelrike
 alle lucifer te lre ontint
 inde hemelsthe delst
 wude sijn gods ghelike
 viel in inde hellsche bint
 hi nemermeer en list
 n' bliuet ewelike
 nu ant hi dor die welt wint
 in yn veinn en sijn vlist
 en wille dat het blike
 allet doet iamerlike
 twee worde in die welt sijn

Afb. 35b. Hand B. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.116va
 (ware grootte)

Raymont ruddere in
 duchden gheel
 heere van ambrosie
 dat casteel
 Eernacht conuen te siere houde
 Eend di groten in meinch soude
 Wan ons soude gheerne leeren
 De ceen man syn huus met heen
 Ecg. e ren sal ende oot berechte
 Syn wyf syn kindere en syn knecht
 Wo aer af wy andborden di
 Woud di d'an ende werter syn
 Alust dat die wecrelt staet
 Ende die onlede der dinghe gaet
 Syn arbeide onder die auenture

Afb. 35c. Hand C. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.128vb
 (ware grootte)

es mi liever en di mitter. Da
 du also ghet waers Dattu
 daghelees waers ghenoege
 mit de heemel **D**at ach
 tende point es so wat dattu
 begheers om hys om ziele om
 goet om vere of om eenighe
 dinghe Dus bid nu selue dat
 es mi liever en di mitter. Da
 dat maria mi moed en alle
 heleghe en alle mine inghele
 ouer di bade. Noch liever es
 es mi dattu selue bids mi
Dat ix point es omme
 mi en hebt mi lief dat es mi
 liever en di mitter. Dan oth

Afb. 35d. Hand D. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.178va
 (ware grootte)

n also zibhlze doet wrelke
 enen eelbelike tormente
 et lincferre en zme comiente
 di vrientē gods in zhe tijt
 reet van hū dē fellen stryft
 antei-oneerē femme
 o vhedī dei-hellscher pnie
 n hebr pāys in allen hūere
 n naer rwer-hyt d h sal duere
 oer die eelbeghe maestert
 er godhik moghentheit
 aer elc vo:heij es van zierē stede
 ie hiet minne pāys en vrede
 aer die oemoetēghe zyn vheue
 eiten salēghe nū eelbeghe lene
 i dei ontfiet-micheit van gode.
 n nā māre die nē nē nē

Afb. 35e. Hand E. Stuttgart, WLB,
Cod. poet. et phil. 2° 22, f.281va
(ware grootte)

oghene clae te ziele t' doot
 n wiullen oot antworten
 an allen ydelen woorden
 die rathre rechten zal
 armē dele weertul al
 atob vā meer lat die vad
 d' dictich' ducht es al gader
 telt zē die logheneeren
 ie vallche matene vrlieuen
 ie li subaylic conē cleeten
 n met scōne worde leeden
 is karte en octumane
 en welken h' d' ghe ane
 n oer andrē goetē lieden
 inghe die hem hort ghescheiden
 u bract hāver eeren niet
 armōde helioatho vet

Afb. 35f. Hand F. Stuttgart, WLB,
Cod. poet. et phil. 2° 22, f.260va
(ware grootte)

So vele gheschiede dat rāner was
En aensich gheloeft mi das
De grote macht van dē coninc
So dat hi te rade vinc
Dat hi paps maecte cirtelike
En gaf hem ouer sekerlike
Eteden casteelen in ierrenen dōis
Dus maecti hem quite des vnojs
Van der groter orlochen waer
Dese philips ouer waer
Dwanc den graue van hollant
Die floring was ghenant
En voreffraue hute sine lande
En diwancheue so dat hi te hande
He manscap en omage moest dē
En voert moeste hi den baroen

Afb. 35g. Hand G. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.311va
 (ware grootte)

Vanden coninc land' Alē
Mhi soude rāen ter haert
De coninc edhaert
En hoeptene te pyene wel
Jacop laet niet ledu siel
Vter Alē van ghend te haent
En waer haestelic in castant
En vtrac den coninc laen
He d' anthone d'as venghen
Kunc ghent en wie si nare
Diet dāe en na d'clare
Van jatorpe vort d' coninc
Vt gheacordeert in hāc dinc
Dat jacop haestelic vint d' stede
Keen soude also hi dē
En die w. ouer waer
Soude he. hemelic. lants.

Afb. 35h. Hand H. Stuttgart,
 WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22,
 f.333rb (ware grootte)

Wie met begripe seet lingo ghelien
 En quest dat si va leuete truer
 Sreleue Wel toe tghenual es bi
 Wel wde mach dat met en si

 vps spract te fariseen ghemeen
 Die sun es wpe de eerste steen
 Aleh vllonde ons hden wort
 Niemo en trac om wpe wert

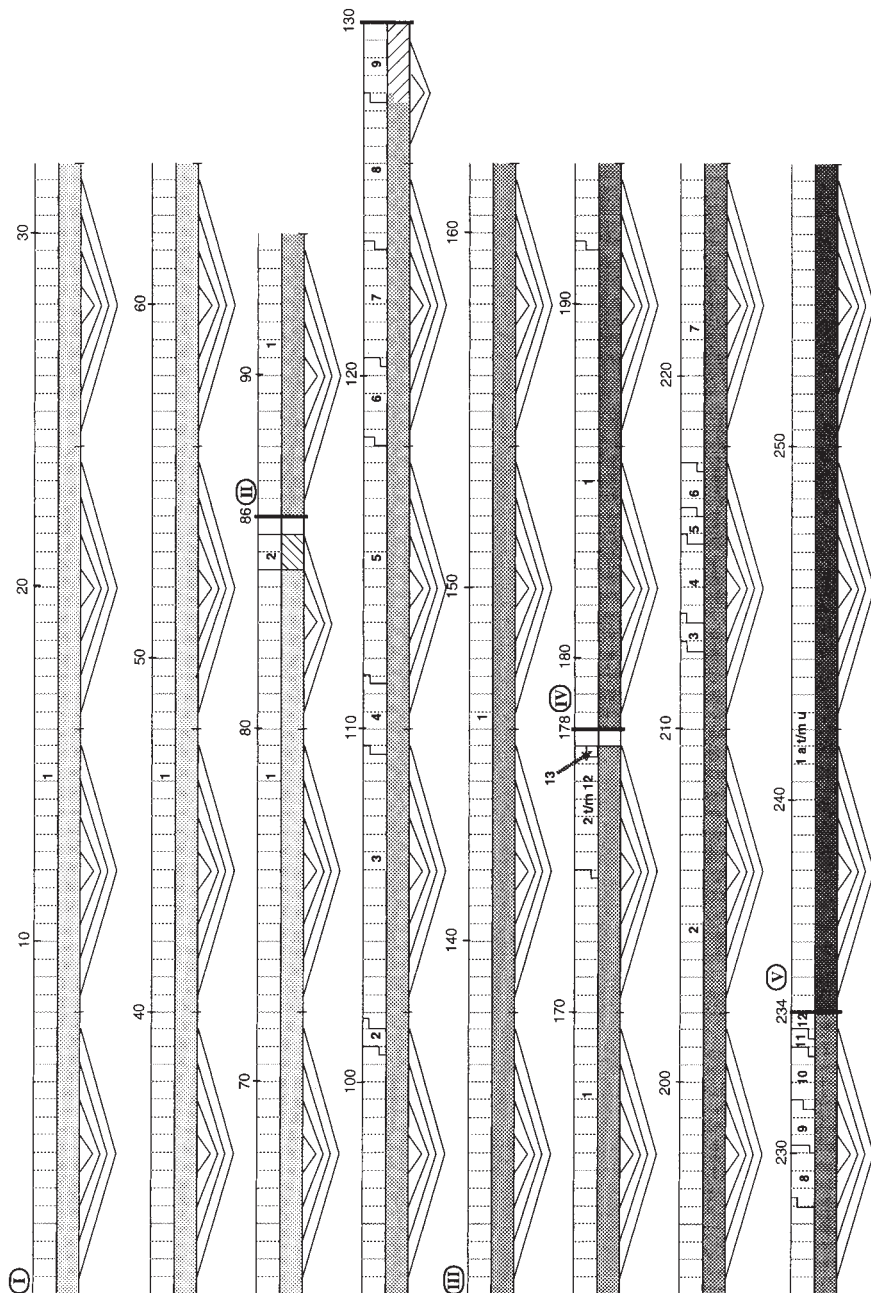
 Noch sprac god met ster in dñ Meer
 Wie mette zide de ande deert
 Mette zide wt hy ghy llyghen
 Wt ons mer salich gad ade vj weghe

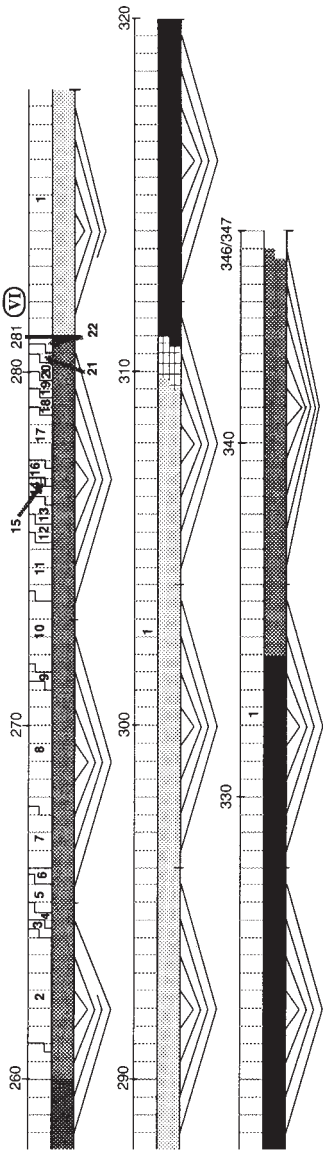
 Te luyt ghee zweret so gruechige
 Al la roude de nome de mout dñ

Afb. 35i. Hand I. Stuttgart, WLB,
 Cod. poet. et phil. 2° 22, f.85va
 (ware grootte)

Bijlagen

Bijlage I. *Schematisch overzicht van de bouw van het convoluit*

	= A (f.1ra - 85va; f.282ra - 310va22)
	= I (f.85vb - 86ra)
	= B (f.87ra - 128vb5)
	= C (f.128vb6 - 130vb)
	= D (f.131ra - 178va)
	= E (f.179ra - 234vb; f.261ra - 281vb; f.335ra - 346rb10)
	= F (f.235ra - 260vb)
	= G (f.310va23 - 311vb38)
	= H (f.311vb39 - 334vb)

Bijlage II. *Overzicht van correcties*

A INVENTARISATIE

■ kan niet worden toegeschreven aan een bepaalde corrector

* corrector is andere dan de teksthand

A-L correctorshand

th teksthand

Soorten correcties:

Verwijderen (1-3)

1. doorstrepen

2. doorstrepen en expungeren

3. uitraderen

Toevoegen (4-9)

4. ophogen / overheenschrijven

5. bovenschrijven zonder invoegteken op de schrijflijn

6. bovenschrijven met invoegteken op de schrijflijn

7. tussenvoegen of bijschrijven op de regel

8. schrijven in de marge

9. schrijven op rasuur

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	2rb32	A					A				
	4vb16	A					A				
	6vb39	A					A				
	7rb6	A			■						
	8va12	A				A					
	12va34	A			■						
	14va9	A				A					
	19rb25	A					A				
	19va21	A				A					
	22va33	A				A					
	22vb29	A							A		
	24ra28	A					A				
	29ra10	A	■								
	32rb23	A									
	33rb6	A			■						
	34vb12	A			■						
	37rb17	A	■								

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	38vb34	A	■								
	39ra12	A							A		
	39ra33	A					A				
	39rb19	A									A
	42ra35	A	■								
	43va16	A	■								
	46ra9	A							A		
	49rb32	A	■								
	49vb41	A							*		
	55ra27	A							A		
	59rb9	A							A		
	61va38	A			■						
	63vb3	A				A					
	67rb18	A	■								
	68va18	A				A					
	69ra26	A							A		
	69vb11	A					A				
	71ra34	A			■						
	71rb21	A				A					
	78vb30	A				A					
II	87ra21	B	■								
	87ra22	B	■								
	87rb28	B				*					
	88ra34	B					B?				
	88va28	B			■						
	88va32	B					B?				
	89vb23a	B					* ¹				
	90va2	B			■						
	91vb2	B					B				
	92ra5	B							I		
	92ra35	B			■						
	95ra5	B					■				
	96rb30	B			■						
	97va23	B					■				
	97vb13	B					■				
	98vb28	B							* ²		*
	98vb31	B				*					
	98vb32	B				*					
	98vb33	B				*					
	99rb33	B					B				
	103rb8	B					B				

1 Interlineair geschreven regel in cursiva.

2 Wellicht dezelfde hand als op f.49vb41.

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	105rb19	B			■						
	106vb3	B				B					
	109ra32	B					■				
	112ra6	B			■						
	112va13	B									B
	115vb23	B				■					I
	116rb36	B			■						
	118va5	B				B					
	119rb26	B					■				
	121ra2	B			■						
	121ra22	B					B				
	123rb33	B							* ³		
	123va6	B							I? ⁴		
	123va14	B									I?
	125va3	B							B		
	125va6	B			■						
	125vb16	B									I
	125vb18	B									I
	126ra17	B							B		
	127rb3	B							I?		
	128vb9	C									■
	128vb16	C							*		
	128vb17	C			■						
	129ra11	C									C
	129ra16	C	■								
	129ra28	C			■						
	129rb8	C									K
	129rb9	C									K
	129va12	C							■		
	129va16	C						*			
	129va17	C			■						
	129va22a	C							K		
	129va23	C									K
	129va33	C					*				
	129vb20	C					*				
	129vb33	C						*			
	130ra22	C						*			
	130ra24a	C							*		
	130ra27	C			■						
	130rb8	C				C			■		
	130rb19	C	■								

3 Hoewel de lettervormen verschillen, schrijft deze corrector dezelfde opvallend lange haarstreep als punt op de *i* als de corrector op f.49vb41.

4 Hoewel hier de punt op de *i* niet geschreven is, lijkt dit dezelfde hand als op f. 123rb33.

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	130rb30	C				K					K
	130rb34	C			■	K					K
	130rb36	C			■						
	130va2	C									K?
	130va31	C			■						
	130vb3	C						*			
	130vb33	C			■	*					
III	131ra	D				L					
	131rb34	D									L
	136va	D				L					
	136vb	D				L					
	137ra	D				L					
	137rb	D				L					
	137rb28	D									L
	138va	D				L					
	138va4	D									L
	138va5	D							L		
	140ra11	D						■			
	143vb5	D					D				
	149rb22-37	D				L					
	165vb2	D						D			
	175rb14-15	D							D		
	177ra6	D			■						
IV	189vb37	E			■						
	192va22	E									I?
	209ra3	E					E				
	219ra18	E			■						
	219va24	E			■						
	219vb3	E									I?
	220vb2	E									*
	225va3	E			■						
	226ra37	E			■						
V	236vb25	F							F		
	237rb32	F					*5				
	242ra31	F				F					
	242vb38	F			■						
	246vb4	F			■						
	247ra18	F							F		
	252vb15	F	■								
	254rb13	F	■								
	256rb13	F	■								
	270ra42	E			■						

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	272va42	E					E				
	276ra12	E					E				
VI	282va6	A	■								
	283rb32	A									A
	287va14	A				A					
	289rb29	A				A					
	290ra13	A			■						
	290vb10	A				A					
	290vb28	A					■				
	291ra5	A	■								
	292vb9	A			■						
	293rb19	A				A					
	298vb23	A						■			
	300va3	A				■					
	300va8	A			■	■					
	300va21	A					A				
	305ra21	A				A					
	307vb3	A				A					
	311ra37	G				G	G				
	312ra27	H					*6				
	312rb29	H					■				
	313ra13	H				H					
	313ra14	H				H					
	313ra16	H				H					
	313ra18	H				H					
	313ra19	H				H					
	313ra20	H				H					
	313ra21	H				H					
	313rb9	H					H				
	313rb20	H				H					H
	314rb23	H				I?					
	314va26	H					H				
	314va32	H			■						
	314va43	H								I	
	315ra5	H				I					I
	315ra28	H					■				
	315rb1	H	■				H				
	315va2	H		■							
	315va3	H									I
	315va36	H					I				
	316ra37	H									I
	316ra42	H								I	

[illegible]

Hs	regel	th	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	327rb9	H					I?				
	327va19	H					I?				
	328ra3	H					■				
	329ra5	H	■								
	331vb42	H	■								
	332va31	H						■			
	333ra2	H				H					
	333ra13	H			■	■					
	333rb11	H				I					
	333rb33	H							I		
	333va1	H	■								
	333va28	H					■				
	334ra2	H					■				
	334vb12	H						■			
	334vb14	H						■			
	334vb23	H				■					
	334vb41	H				■				H	
	339rb21	E				■					*
	345ra19	E	■								

B AARD VAN DE UITGEVOERDE CORRECTIES PER HAND

Alleen de correcties die aan een bepaalde hand worden toegeschreven komen in het schema voor. Dat betekent dat slechts toevoegingen (nrs. 4-9) konden worden opgenomen.

hand	4	5	6	7	8	9
A	●	●		●		●
B	●	●		●		●
C	●					●
D		●	●	●		
E		●				
F	●			●		
G	●	●				
H	●	●	●	●	●	●
I	●	●		●	●	●
K	●			●		●
L	●			●		●

Bijlage III. *Concordanties van verstellingen*

Aangezien de verstellingen in deze editie (BS) niet altijd overeenkomen met de tellingen uit vorige edities (Kausler 1840-1866, De Smet 1865, Suringar 1891, Van Tol 1936, Verdam & Leendertz 1918, Verdenius 1917), zijn hieronder voor die teksten concordanties opgenomen.

II.3 *Die bouc van seden*

BS	Suringar	Kausler
276	276	276
	277	
277	278	277
316	317	316
	318	
317	319	317
554	556	554
555	557	560
556	558	561
573	575	578
574	576	
575	577	579
655	657	659
	658	
656	659	660
771	774	775
772	775	
773	776	776
816	819	819
	820	
817	821	820
1078	1082	1081
	1083	
1079	1084	1082

II.1 *Heimelicheit der heimelicheden*

BS	Verdenius	Kausler
245	245	245a
	246	245b
246	247	246
396	397	396a
	398	396b
397	399	397
488	490	488
	491	
489	492	489
493	496	493
	497	
	498	
494	499	494
722	727	722
	728	
	729	
723	730	723
728	735	728
	736	
729	737	729
1291	1299	1291a
	1300	1291b
1292	1301	1292
1742	1751	1742a
	1752	1742b
1743	1753	1743

II.5 *Wapene Martijn*

BS	Verdam & Leendertz	Kausler

114	114 115	114
115	116	115
139	140 141	139
140	142	140
214	216	214
215	217	
216	218	215
658	660 661	657
659	662	658
761	764 765	760
762	766	761
890	894	889
891	895	
892	896	890

II.9 *Sente Bernaerdus epistele*

BS	Kausler

209	209 210
210	211

V.4 *Hoe een keyser twee princhen dede versoenen*

BS	Kausler

11	11 12 13
12	14

II.7 *Derde Martijn*

De strofen 19, 20 en 21 (bij Verdam & Leendertz) ontbreken in het Comburgse handschrift.

BS	Verdam & Leendertz	Kausler

234	234	234
235	297	235

II.8 *Ene disputacie van onser vrouwen ende van den heilighen cruce*

BS	Verdam & Leendertz	Kausler

95	95	95
96	96	95
97	97	96
409	409	408
410	410	410
554	554	554
555	558	555

V.8 *Van den IX besten*

BS	Kausler

193	193
194	
195	194

V.14 *Van der roese des cruce*

BS	Kausler

70	70 71
71	72
73	74 75 76
74	77

 Concordantie van de vragen in de *Sidrac* (III.1)

Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)	Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)
1	18	45	102
2	22	46	103
3	23	47	104
4	24	48	105
5	25	49	106
6	26	50	108
7	41	51	113
8	42	52	114
9	43	53	129
10	45	54	130
11	51	55	131
12	55	56	132
13	57	57	133
14	58	58	136
15	61	59	137
16	62	60	138
17	63	61	139
18	64	62	140
19	65	63	141
20	66	64	142
21	67	65	143
22	68	66	144
23	69	67	151
24	70	68	153
25	71	69	154
26	73	70	159
27	74	71	160
28	75	72	161
29	76	73	162
30	77	74	167
31	78	75	168
32	79	76	169
33	80	77	180
34	81	78	183
35	82	79	184
36	83	80	186
37	87	81	190
38	88	82	191
39	89	83	193
40	90	84	197
41	95	85	198
42	96	86	199
43	97	87	201
44	99	88	202

Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)	Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)
89	203	135	265
90	204	136	266
91	205	137	267
92	206	138	268
93	207	139	269
94	208	140	270
95	209	141	271
96	210	142	272
97	211	143	273
98	212	144	278
99	216	145	279
100	217	146	280
101	218	147	281
102	219	148	282
103	221	149	283
104	222	150	284
105	224	151	289
106	225	152	290
107	226	153	291
108	227	154	300
109	228	155	301
110	229	156	302
111		157	304
112		158	305
113		159	308
114	235	160	309
115	236	161	310
116	237	162	312
117	238	163	313
118	239	164	314
119	241	165	315
120	242	166	316
121	243	167	319
122	244	168	320
123	247	169	323
124	248	170	324
125	249	171	325
126	254	172	326
127	255	173	327
128	256	174	331
129	259	175	332
130	260	176	333
131	261	177	335
132	262	178	336
133	263	179	337
134	264	180	342

Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)	Comburg (BS)	Oxford (Van Tol)
181	344	202	401
182	345	203	402
183	346	204	403
184	347	205	404
185	348	206	405
186	349	207	406
187	350	208	407
188	351	209	408
189	355	210	409
190	356	211	410
191	357	212	411
192	358	213	412
193	359	214	413
194	367	215	414
195	368	216	415
196	369	217	416
197	370	218	417
198	372	219	418
199	373	220	420
200	390	221	421
201	391		

VI.1 *Rijmkroniek van Vlaanderen*

BS	Kausler	De Smet
372	372	372
373	373a	373
374	373b	374
375	374	375
946	945	946
947	946	947
948		
949	947	948
6218	6216	6217
		6218
6219	6217	6219

Bijlage IV. *Concordantie van siglen van teksthanden*

Bij de opgave van de handenscheidingen is uitgegaan van deze editie. Kleine verschillen met de opgaven in sommige andere beschrijvingen zijn niet aangegeven, daar het vrijwel altijd zetfouten of onnauwkeurigheden betrof.

BS Brinkman-Schenkel (deze editie)

DV De Vos 1994

M Mertens 1978

S Siteur 1973

K Kausler I

			BS	DV	M	S	K
1ra1	-	85va40	A	A	A	A	A
85vb1	-	86ra28	I	I	I	A'	
87ra1	-	128vb5	B	B	B	B	B
128vb6	-	130vb34	C	C	C	C	C
131ra1	-	178va30	D	D	D	D	D
178va34	-	178va39	D	J	J	D'	
179ra1	-	234vb25	E	E	E	E	E
234rb26	-	234vb42	E	E	E	E	D
235ra1	-	260vb43	F	F	F	F	E
261ra1	-	281vb46	E	E	E	E	F
282ra1	-	310va22	A	A	A	A	A
310va23	-	311vb38	G	G	G	G	C
311vb39	-	334vb41	H	H	H	H	D
335ra1	-	346rb10	E	E	E	E	F

Literatuuropgave

- Baere, G. de, V. Fraeters & F. Willaert, 'Vanden bogaert die ene clare maecte', in: H. van Dijk, W.P. Gerritsen, O.S.H. Lie [e.a.] (red.), *Klein kapitaal uit het handschrift-Van Hulthem. Zeventien teksten uit hs. Brussel, K.B. 15.589-623 uitg. en ingel. door neerlandici, verbonden aan tien universiteiten in Nederland en België*. Hilversum, 1992, 77-85, Middeleeuwse studies en bronnen 33.
- Beets, A. (ed.), *De «Disticha Catonis» in het Middelnederlandsch*. Groningen, 1885, Bibliotheek van Middelnederlandsche letterkunde 37.
- Besamusca, B., *Repertorium van de Middelnederlandse Karelepiek. Een beknopte beschrijving van de handschriftelijke en gedrukte overlevering*. Utrecht, 1983.
- Besamusca, B., *Repertorium van de Middelnederlandse Arturepiek. Een beknopte beschrijving van de handschriftelijke en gedrukte overlevering*. Utrecht, 1985.
- Blommaert, Ph., *Oudvlaemsche gedichten der XIIe, XIIIe, en XIVe eeuwen*, dl.2. Gent, 1841.
- Boas, M., 'Het Latijnse origineel der Middelnederlandsche Cato-bewerking', in: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 29 (1910), 182-206.
- Boekenooogen, G.J., 'Van Als', in: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 11 (1892), 1-23.
- Bonebakker, E., (ed.), *Van Sente Brandane*. Naar het Comburgsche en het Hulthem-sche handschrift opnieuw uitgegeven. Amsterdam, 1895. 2 dln.
- Bruin, C.C. de, 'Bilderdijk en de studie van het Middelnederlands', in: *Ntg* 48 (1955), 1-14.
- Buitenrust Hettema, F. & J.W. Muller (ed.), *Van den vos Reynaerde*. Opnieuw naar het Comburgse handschrift uitgegeven. Zwolle, 1903-1910. 2 dln., Zwolse Herdrukken 18 en 20.
- Buuren, A.M.J. van, "Der clerken boec moeten si lesen': de «Disticha Catonis» en het «Boec van Catone», in: J. Reynaert e.a., *Wat is wijsheid? Lekenethiek in de Middelnederlandse letterkunde*. Amsterdam, 1994, 70-85; 373-380, NLCM 9.
- CMD-NL 1, *Manuscripts datés conservés dans les Pays-Bas. Catalogue paléographique des manuscrits en écriture latine portant des indications de date*. Tome I: G.I. Liefstinck, *Les manuscrits d'origine étrangère (816-c.1550)*. Amsterdam, 1964. 2 dln.
- CMD-NL 2, *Manuscripts datés conservés dans les Pays-Bas. Catalogue paléographique des manuscrits en écriture latine portant des indications de date*. Tome II: J.P. Gumbert, *Les manuscrits d'origine néerlandaise (XIVe – XVIe siècles) et supplément au tome premier*. Leiden [enz.], 1988. 2 dln.
- CMD-B I, F. Masai & M. Wittek (red.), *Manuscripts datés conservés en Belgique*. Tome I: 819-1400. Brussel [etc.], 1968.
- CMD-B II, F. Masai & M. Wittek (red.), *Manuscripts datés conservés en Belgique*. Tome II: 1401-1440, *Manuscripts conservés à la Bibliothèque Royale Albert Ier Bruxelles*. Brussel [etc.], 1972.
- CMD-B III, F. Masai & M. Wittek (red.), *Manuscripts datés conservés en Belgique*. Tome III: 1441-1460, *Manuscripts conservés à la Bibliothèque Royale Albert Ier Bruxelles*. Brussel [etc.], 1978.

- CMD-B IV, F. Masai & M. Wittek (red.), *Manuscripts datés conservés en Belgique*. Tome IV: 1461-1480. *Manuscripts conservés à la Bibliothèque Royale Albert 1er* Bruxelles. Brussel [etc.], 1982.
- CMD-B V, M. Wittek & Th. Glorieux-de Gand, *Manuscripts datés conservés en Belgique*. Tome V: 1481-1540. *Manuscripts conservés à la Bibliothèque Royale Albert 1er* Bruxelles. Brussel, 1987.
- Debrabandere, F., *Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*. Brussel, 1993. 2 dln.
- Deschamps, J., *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*. (Tentoonstellingscatalogus) 2e, herz. dr. Leiden, 1972.
- Duinkerken, A. van & W.Gs Hellinga, 'Lezen en laten lezen, een briefwisseling', in: *Maatstaf* 5 (1957-1958), 41-62.
- Eetvelde, J. van, 'Naschrift', in: *Van den vos Reynaerde. Het Comburgse handschrift*. Leuven, 1991, 245-246.
- Engelsman-Siteur, M., 'Comburgse (Komburger) Handschrift', in: *Lexikon des Mittelalters* III, München [enz.], 1986, k.69-70.
- Fischer, H. (ed.), *Briefwechsel zwischen Jacob Grimm und Friedrich David Gräter aus den Jahren 1810-1813*. Heilbronn, 1877.
- Franck, J., 'Aus der Komburger Handschrift', in: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 17 (1898), 269-285.
- Goossenaerts, J., 'Het was in eenen tsinxendaghe', in: *Wetenschappelijke tijdingen* 15 (1955), k.145-156.
- Gräter, F.D., 1086a, *Über die Merkwürdigkeiten der Comburger Bibliothek. Ein Programm an der Jahresfeyer des glorreichen Geburtsfests Seiner Churfürstlichen Durchlaucht Friedrichs des Zweyten, Herzogs zu Württemberg, den 6ten November 1805*. Hall, [1806].
- Gräter, F.D., 1806b, *Über die Merkwürdigkeiten der Comburger Bibliothek, Drittes Heft. Ein Programm bey den auf allerhöchsten Befehl der Königlichen Oberstudiendirection den 29sten Sept. 1806 in dem Königlichen Gymnasium ill. zu Hall eröffneten Herbstprüfungen*. Hall, 1806.
- Gräter, F.D., 1812a, 'Über die Merkwürdigkeiten der Bibliothek des ehemaligen Ritterstifts Comburg am Kocher', in: *Bragur* 8 (1812), 230, 236, 251, nr. 22 en 265-375. (= *Braga und Hermode* 5 (1812) = *Odina und Teutona* 1 (1812)) [Exemplaar in PB Friesland, sign. 1555 TL]
- Gumbert, J.P., *Die Utrechter Kartäuser und ihre Bücher im frühen fünfzehnten Jahrhundert*. Leiden, 1974.
- Gumbert, J.P., 'Iets over laatmiddeleeuwse schriftypen, over hun onderscheiding en hun benamingen', in: *Archief- en bibliotheekwezen in België* 46 (1975), 273-282.
- Gysseling, W., 'Nieuwe gegevens over de Reinaert', in: *Wetenschappelijke tijdingen* 25 (1966), k.321-328.
- Hellinga, W.Gs (ed.), *Van den vos Reynaerde*. Amsterdam, 1940.
- Hellinga, W.Gs, 1952a, *Naamgevingsproblemen in de Reynaert*. Leuven [enz.], 1952, *Onomastica neerlandica*; *Anthroponymica* 5.
- Hellinga, W.Gs (ed.), 1952b, *Van den vos Reynaerde*. Dipl. uitgave naar de bronnen voor het jaar 1500. Dl.1: *Teksten*. Zwolle, 1952.
- Hellinga, W.Gs & P.J.H. Vermeeren, 'Codicologie en filologie, XIII. Collatie', in: *Spiegel der Letteren* 8 (1964-1965), 31-37.
- Hellinga, W.Gs & P.J.H. Vermeeren, 'Codicologie en filologie, XV. Filologie en paleo-

- grafie II', in: *Spiegel der Letteren* 9 (1965-1966), 59-62.
- Hogenelst, D., 'Zoekplaatje: 'Comburg' versus 'Hulthem'', in: J. Reynaert e.a., *Wat is wijsheid? Lekenethiek in de Middelnederlandse letterkunde*. Amsterdam, 1994, 259-273; 429-433, NLCM 9.
- Hogenelst, D. & F.P. van Oostrom, *Handgeschreven wereld. Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen*. Amsterdam, 1995.
- Holder-Egger, O. (ed.), 'Chronica monasterii sancti Bertini auctore Iohanne Longo de Ipra', in: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum* XXV. Hannoverae, 1880, 736-866.
- Irtenkauf, W. & I. Krekler, *Die Handschriften der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart I, 2: Codices poetici et philologici*. Wiesbaden, 1981.
- Janssens, J.D., 1991a, 'De Comburgse codex', in: *Literatuur* 8 (1991), 380-381.
- Janssens, J.D., 1991b, 'Een vos op perkament', in: *Van den vos Reynaerde. Het Comburgse handschrift*. Leuven, 1991, 155-171.
- Janssens, J.D., 'Marginaaltjes in het Gentse...? Middelnederlandse literatuur als cultuurgeschiedenis', in: C. De Backer (red.), *Cultuurhistorische caleidoscoop, aangeboden aan W.L. Braekman*. Gent, 1992, 313-342.
- Kausler, E. H. von, *Denkmäler altniederländischer Sprache und Literatur*. Tübingen, 1840-1866. 3 dln. [Fotomech. herdr. Hildesheim [enz.], 1978]
- Ker, N.R., *Medieval libraries of Great Britain. A list of surviving books*. 2e ed. Londen, 1964.
- Keyser, P. de (ed.), Hein van Aken, *Van den coninc Saladijn ende van Hugben van Tabaryen*. Leiden, 1950, Textus minores 15.
- Kienhorst, H., *De handschriften van de Middelnederlandse ridderepiek. Een codicologische beschrijving*. Deventer, 1988. 2 dln., Deventer Studiën 9.
- Klein, J.W., '(Middelnederlandse) handschriften: produktieomstandigheden, soorten, functies', in: *Queeste* 2 (1995), 1-30.
- Korteweg, A.S. & C.A. Chavannes-Mazel, *Schatten van de Koninklijke Bibliotheek. Acht eeuwen verluchte handschriften*. (Tentoonstellingscatalogus), Den Haag, 1980.
- Kuiper, W., 'Lombarden, paragraaf- en semiparagraaftekens in Middelnederlandse epische teksten', in: *Spektator* 10 (1980-81), 50-85.
- Lehman, P., *Franciscus Modius als Handschriftenforscher*. München, 1908, Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters 3,1.
- Lie, O.S.H., 'Seksualiteit en de middeleeuwse leek. Over de seksuele ethiek in het «Boec van Sidrac» en haar cultuurhistorische context', in: J. Reynaert e.a., *Wat is wijsheid? Lekenethiek in de Middelnederlandse letterkunde*. Amsterdam, 1994, 116-131; 389-394, NLCM 9.
- Löffler, K., 'Die Bibliotheca Eckiana', in: *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 36 (1919), 195-210.
- Lulofs, F., *Nu gaet Reynaerde al buten spele. Over commentaar en interpretatie*. Amsterdam, 1975, Amsterdamse smaldelen 3.
- Lulofs, F. (ed.) *Van den vos Reynaerde*. Met een ten geleide van W.P. Gerritsen. Groningen, 1983.
- Mak, J.J., 'Boendale-studies', in: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 75 (1957), 257-290.
- Martens, M.P.J. (red.), *Lodewijk van Gruuthuse. Mecenas en Europees diplomaat, ca. 1427-1492*. (Tentoonstellingscatalogus) Brugge, 1992.
- Mertens, Th. (ed.), Jacob van Maerlant, *Den anderen merten*. Synoptische archiefedi-

- tie van Jacob van Maerlant's tweede Martijn. Nijmegen, 1978.
- Mertens, Th. (red.), *Richtlijnen voor de uitgave van Middeleeuwse Verzamelhandschriften uit de Nederlanden*. Hilversum, 1994.
- Modius, F., *Poemata ad amplissimum et splendidissimum Erasmus Neustetterum*. Würzburg, 1583.
- Mone, F.J., *Übersicht der niederländischen Volks-Literatur älterer Zeit*. Tübingen, 1838.
- Obbema, P.F.J., 'De overlevering van de Middelnederlandse letterkunde', in: A. Demyttenaere, J. Kerling, N.T.J. Voorwinden [e.a.], *Literatuur en samenleving in de middeleeuwen*. Wassenaar, 1976, 101-117. Ook verschenen in: P.F.J. Obbema, *De middeleeuwen in handen*. Utrecht, 1996, 77-90.
- Oppenhuis de Jong, S. (eindred.), *De reis van Sint Brandaan. Een reisverhaal uit de twaalfde eeuw*. Vertaald door Willem Wilmink, ingeleid door W.P. Gerritsen. Met een uitgave van de Middelnederlandse tekst naar het Comburgse handschrift door een werkgroep van Utrechtse Neerlandici o.l.v. W.P. Gerritsen en Soetje Oppenhuis de Jong (eindredactie). Amsterdam, 1994, Nederlandse Klassieken 1.
- Pama, C., *Heraldiek en genealogie. Een encyclopedisch vademecum*. Utrecht [enz.], 1969.
- Piccard, G. *Wasserzeichen Fabeltiere. Greif. Drache. Einhorn*. Stuttgart, 1980, Veröffentlichungen der Staatlichen Archivverwaltung Baden-Württemberg. Sonderreihe, Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart 10.
- Pirenne, H. 'La «Rijmkroniek van Vlaenderen» et ses sources', in: *Compte rendu des séances de la Commission royale d'histoire*. 4e Série 15 (1888), 346-364.
- Poel, D.E. van der, *De Vlaamse «Rose» en «Die Rose» van Heinric. Onderzoekingen over twee Middelnederlandse bewerkingen van de «Roman de la Rose»*. Hilversum, 1989, Middeleeuwse studies en bronnen 13.
- Reynaert, J., 'Het Comburgse handschrift en de Gentse «ghesellen van den Ringhe»', in: *Spiegel der Letteren* (1993), 63-66.
- Reinaert de vos. [Catalogus bij een] tentoonstelling in het Instituut De Vooys. Utrecht, 1972, Naar de letter 5.
- Schillings, A., *Matricule de l'Université de Louvain*. Dl. 4: Févr. 1528-Févr. 1569. Brussel, 1961.
- Schraut, E., *Die Comburg. Vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert*. Sigmaringen, 1989.
- Seibt, G.K.W., *Franciscus Modius. Rechtsgelehrter, Philologe und Dichter, der corrector Sigmund Feyerabends*. Frankfurt am Main, 1882, Studien zur Kunst- und Kulturgeschichte 2.
- Sieber, U., *Untersuchungen zur Geschichte der Komburger Stiftsbibliothek*. Keulen, 1969 (gestencilde thesis).
- Siteur, M., *Het Comburgse handschrift. Een proeve van beschrijving*. Doctoraalscriptie RU Utrecht, 1973.
- Smet, J.J. de, *Rymkroniek van Vlaenderen, naer het Comburgse handschrift*. Brussel, 1865, Corpus chronicorum Flandriae IV.
- Stoett, F.A., 'Van begrippe', in: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 11 (1892), 210-212.
- Suringar, W.H.D. (ed.), *Die bouc van seden. Een Middelnederlandsch zedekundig leer-dicht*. Leiden, 1891.
- Suringar, W.H.D. (ed.), *Van zeden. Een tweede Middelnederlandsch zedekundig leer-dicht*. Leiden, 1892.

- Tol, J.F.J. van (ed.), *Het boek van Sidrac in de Nederlanden*. Amsterdam [etc.], 1936.
- Uyttersprot, V. (ed.), 'Van den vos reynaerde. Diplomatische transcriptie', in: *Van den vos Reynaerde. Het Comburgse handschrift*. Leuven, 1991, 55-97.
- Van sente Brandane*. [Catalogus bij een] tentoonstelling in het Instituut De Vooy. Utrecht, 1968, Naar de letter 2.
- Vandenstein, H., *Regesten op de jaarregisters van de Keure, schepenjaar 1401-1402*. Gent, 1981, Inventarissen en indices gepubliceerd door het Archief.
- Verdam, J & P. Leendertz Jr. (ed.), Jacob van Maerlant, *Strophische gedichten*. Nieuwe bewerking der uitgave van Franck en Verdam. Leiden, 1918, Bibliotheek van Middelnederlandsche letterkunde.
- Verdenius, A.A. (ed.), *Jacob van Maerlant's «Heimelijkheid der heimelikheden»*. Amsterdam, 1917.
- Verwijs, E. (ed.), *«Die Rose» van Heinric van Aken, met de fragmenten der tweede vertaling*. 's-Gravenhage, 1868.
- Vooy, C.G.N. de, 'De Middelnederlandse legenden over Pilatus, Veronica en Judas', in: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 20 (1901), 125-165.
- Vos, J. de, 'Een Gentse codex in Stuttgart', in: *Van den vos Reynaerde. Het Comburgse handschrift*. Leuven, 1991, 133-153.
- Vreese, W. de, *Over handschriften en handschriftenkunde. Tien codicologische studiën*. Bijgebragt door P.J.H. Vermeeren. Zwolle, 1962.
- Vries, M. de (ed.), *Der Leken Spiegel. Leerdicht van den jare 1330, door Jan Boendale, gezegd Jan de Clerc, schepenklerk te Antwerpen*. Leiden, 1844-1848.
- Waterschoot, W., 'Leven en betekenis van Lucas D'Heere', in: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde*. 1974, 16-126.
- Weckherlin, F., 'Zur Geschichte und Litteratur der altflandrischen Sprache überhaupt', in: *Beyträge zur Geschichte altdeutscher Sprache und Dichtkunst*. Stuttgart, 1811.
- Werveke, A. van, 'Het letterkundig leven te Gent in de XVde eeuw', in: *De Vlaamsche Gids* 4 (1908), 358-367.
- Wesemael, M. van, 'Schrijvers en lezers omtrent de Botermarkt', in: *Ghendtsche Tydinghen* 6 (1977), 263-271.
- Württembergisch Franken* 52 (1968). Jahrbuch der Historischer Verein für Württembergisch Franken [Themanummer over F.D. Gräter].

Register van opschriften

Antikerst	Van <i>antkerst</i> comste ende sine doot 216rb; (Dat sente pauwels bes- crijft aldus) van <i>antkerste</i> 217ra
bant	Die VI <i>banden</i> 176rb
bediet	<i>Dbediet</i> van den VII <i>huren</i> LIII 251rb; <i>Dbediet</i> van der kerken ende van Des priesters ghewaden LI 249rb; Van den <i>bediede</i> van der <i>messen</i> LII 250rb
beginnen	Hier <i>beghinnen</i> die pausen vp XIII Ende striken voort tote kaerle ende wat elke zeit XLIII 235ra
begrip	Van <i>begripe</i> 265ra
behoren	Wat <i>behort</i> te landsheeren rade 257va
Bernardus	De sancto <i>bernardo</i> 174vb; Sente <i>Bernaerdus</i> epistele tote ray- monde den ruddere hoemen een huus regieren sal met heeren za- leghelic 128vb
best	Van den IX <i>besten</i> 268va
Boctus	(Dit na volghende sijn eeneghe van tsonincs) <i>bottus</i> vraghen curt na noes tijt tote sidrac den groeten clerc 131ra
boomgaert	Van den gheesteliken <i>boemghaerde</i> 265vb
Brandaan	Van sente <i>brandane</i> 179ra
Constantinus	(Van den paus siluester Ende van den keyser) <i>constantijn</i> . Hoe dat hij bekeerde Ende harde vele doechden dede. XLV 238rb
dichter	Hoe <i>dichters</i> dichten zullen ende wat si antieren zullen XV 259vb
disputacie	Een <i>dispitacie</i> van rogiere ende van janne 218rb
doctrinale	(Dit es) <i>doctrinael</i> sauage 274va
dorpman	Van den <i>dorpman</i> ende zinen wiue 280vb
ewe	Van den VII <i>eewen</i> ende van des tijts bescheede LIII 251vb
exempel	Een goet <i>exemple</i> 267ra
geselle	Van tween <i>ghesellen</i> die elc voer andren steruen wilden 273va
gramschap	Hoemen <i>gramscap</i> wederstaen zal 252vb
hebben	(Aldus suldi leuen ende te gode) <i>hebt</i> hu aldus 177va; (Tote ande- ren lieden) <i>hebt</i> hu aldus 178ra; Tote hu selue <i>hebt</i> u aldus 177vb
hovaerde	Van <i>houeerden</i> 281rb
Hugo van Tiberië	(Van den coninc saladijn ende) van <i>hughen van tabaryen</i> 229va
Helena	(Hoe die keyserinne) <i>helena</i> bekeert wart ende wat wondere daer gheuiel XLVI 239va; Hoe <i>helena</i> dat heliche <i>cruce</i> vant XLVII 240rb
Intemerata	O <i>Intemerata</i> 101vb
jaloesie	Hoemen <i>jasolie</i> scuwen zal 252rb
Judas	Van <i>judaes</i> gheborte ende sine doot 213rb
Karel	(Van der helicher kerken ende van) <i>kaerle</i> ende den <i>keyseren</i> 248va; (Hier begninnen die pausen vp XIII Ende striken voort tote) <i>kaerle</i> ende wat elke zeit XLIII 235ra
leven	(Aldus suldi) <i>leuen</i> ende te gode hebt hu aldus 177va

keiser	Hoe een <i>keyser</i> twee princhen dede versoenen 265rb
keiserinne	Hoe die <i>keyserinne</i> helena bekeert wart ende wat wondere daer gheuiel XLVI 239va
kerke	Van der helicher <i>kerken</i> ende van <i>kaerle</i> ende den keyseren 248va; (Dbediet) van der <i>kerken</i> ende van Des <i>priesters</i> ghewaden LI 249rb
kint	Hoemen <i>kindre</i> houden zal Wes jonghe liede pleghen zullen 254rb
cnape	Van den XII wel dienenden <i>cnapen</i> 231ra
cnecht	Van XII <i>cnechten</i> die ruddren worden van heeren 272ra
coninc	Van eenen verwaenden <i>coninc</i> 278rb; (Dit na volghende sijn) eeneghe van <i>tsonincs bottus</i> vrighen curt na noes tijt tote sidrac den groeten clerc 131ra; Van den <i>coninc saladijn</i> ende van hughen van tabaryen 229va
cruce	(Hoe helena) dat heliche <i>cruce</i> vant XLVII 240rb
lanthere	(Wat behort) te <i>landsbeeren</i> rade 257va
Leo	(Van den paus) <i>leo</i> ende van den keyserike 247vb
lettere	Vander <i>letteren</i> ende van cleergyen 258rb
liede	Tote anderen <i>lieden</i> hebt hu aldus 178ra
luxure	Hoemen <i>luxurie</i> wederstaen zal 253ra
maer	Van <i>maer</i> 280rb
man	Hoemen <i>man</i> ende wijf houden zelen 253va
Martijn	Dander <i>Martijn</i> 119ra; (Dit es) de derde <i>Martijn</i> 121rb
misse	(Van den bediede) van der <i>messen</i> LII 250rb
monic	Vanden jonghen <i>mooncschine</i> 275vb
Paulus	Dat sente <i>pauwels</i> beschrijft aldus van antkerste 217ra
paves	(Hier beghinnen) die <i>pausen</i> vp XIII Ende striken voort tote kaerle ende wat elke zeit XLIII 235ra; Van den <i>paus leo</i> ende van den keyserike 247vb; Van den <i>paus siluester</i> Ende van den keyser constantijn. Hoe dat hij bekeerde Ende harde vele doechden dede. XLV 238rb
Pilatus	Van <i>pylatus</i> gheborte ende sine doot 214ra
poent	(Dit zijn) VI <i>pointen</i> van onzen heere 176ra; Van VI <i>poynnten</i> die heeren hebben zullen 256va
priester	(Dbediet van der kerken ende) van Des <i>priesters</i> ghewaden LI 249rb
Raymond	(Sente Bernaerdus epistele) tote <i>raymonde</i> den ruddere hoemen een huus regieren sal met heeren zaleghelic 128vb
rechterschap	Wat <i>rechterscape</i> ende heeren toe hort 255vb
Reynaert	(Van den vos) <i>reynaerde</i> 192va
ridder	Van eenen <i>rudder</i> die zinen zone leerde 275rb
Rogier	(Een dispitacie) van <i>rogiere</i> ende van janne 218rb
rose	Van der <i>roese</i> des cruce 277rb
Saladin	(Van den coninc) <i>saladijn</i> ende van hughen van tabaryen 229va
sale	Van der hoegher <i>zale</i> 279vb; Van der <i>zalen</i> 266va
salicheit	(Dit sijn) die VIII <i>salicheden</i> 176ra
Sauvage	(Dit es doctrinael) <i>sauage</i> 274va
sede	Van <i>zeden</i> 261vb
Sidrac	(Dit na volghende sijn eeneghe van <i>tsonincs bottus</i> vrighen curt na

	noes tijt) tote <i>sidrac</i> den groeten clerc 131ra
Silvester	(Van den paus) <i>silvester</i> Ende van den keyser constantijn. Hoe dat hij bekeerde Ende harde vele doechden dede. XLV 238rb; Hoe <i>zilverluster</i> den drake bant 240vb
sproke	Een <i>sproke</i> 234rb; Een <i>sproke</i> vp den <i>wijn</i> 281va
sullen	Aldus <i>suldi</i> leuen ende te gode hebt hu aldus 177va
ure	(Dbediet) van den VII <i>huren</i> LIII 251rb
vos	Van den <i>vos</i> reynaerde 192va
vrouwe	Van eere <i>vrauw</i> die niet noode vygilyen seide ouer doode 232rb
weldaet	Van der <i>weldaet</i> die de duuele dede 233vb
woort	(Dit zijn) die VII <i>woorden</i> 176vb
wijn	(Een sproke) vp den <i>wijn</i> 281va

Register van incipits

advent	In eenen <i>aduent</i> des willic lyen 265vb
bant	(Dit sijn) VI <i>banden</i> van penitencien 176rb
begrip	Wie met <i>begrijpe quetst</i> zine ghebuere 265ra; Wie met <i>begrijpe scent</i> sine ghebueren 85vb
Bernardus	(Het gheuïel up eenen tijt dat mijn heere) sinte <i>bernaerdus</i> hem dede laten ter adre 174vb
bode	(Men seghet) van <i>boden</i> die wel dienen 231ra
dach	Ghelijc dattie <i>dach</i> zijts ghewes 251vb
dom	Die <i>dom</i> es ende noede leert 274va
dorpman	Een <i>dorpman</i> was hier te voren 280vb
droom	(Het es gheseit) dat in <i>drome</i> 1ra
engel	(Het quam) een <i>inghel</i> van hemelrike tot eenen mensche in eertrike 177ra
exempel	<i>Exempel</i> vertrectmen hier ende daer 278rb
geboren	(Naect ende arem wasic) <i>gheboren</i> 277vb
gebrec	Omme <i>tghebrec</i> van goeden lone 234rb
geloven	<i>Gheloeft</i> van <i>gode</i> al dat die helighe kerke gheloeft sonder onder souken 177va; Als ic <i>gheloene</i> zedebaer <i>leuen</i> 261vb
gevallen	Het <i>gheuïel</i> in <i>herodes</i> tijden des coninx ende in pylatus tijt des baeliius 213rb; Het <i>gheuïel</i> up eenen <i>tijt</i> dat mijn heere sinte bernaerdus hem dede laten ter adre 174vb
geven	Die <i>gheuen</i> mach gheue alle weghe 87ra
goetdoen	Het <i>doet goet</i> anden goeden leeren 229va
gramschap	Die <i>gramscap</i> wille verduwen 252vb
Helena	<i>Eelena</i> die keyserinne 240rb
here	Van eenen <i>heere hoerdic</i> ghewach 275rb; <i>Heere</i> te sine es gheen <i>spel</i> 256va; <i>Heeren zullen</i> te haren rade 257va
Herodes	(Het gheuïel) in <i>herodes</i> tijden des coninx ende in pylatus tijt des baeliius 213rb
horen	<i>Hort</i> ic sal hu ruren 251rb
hovaerde	<i>Houeerde</i> es tquaetste venijn 281rb
jaloesie	Die <i>iasolye</i> es menicherande 252rb
Johannes	(Vp enen tijt so vraghede mijn heere) sinte <i>jan eewangeliste</i> onsen heere ihesus kerste 176va
Cato	(Dit seide) <i>catoen</i> ende sprac aldus 110rb
keiser	Een <i>keyser</i> te roeme was 265rb
kerke	Vander <i>kerken</i> bediede 249rb
kerstijn	(Als was) <i>kerstijn</i> constantijn 239va
kint	Als dat <i>kint</i> gheboren es 254rb
comen	Het <i>quam</i> een <i>inghel</i> van hemelrike tot eenen mensche in eertrike

	177ra; Ic <i>quam</i> al hier in <i>weet</i> van waer 266va; Ic <i>quam</i> al hier in <i>weet</i> van waer 279vb
coninc	Een <i>coninc</i> was die tyrus hiet 214ra; (Wilén <i>vraechde</i>) een <i>coninc</i> 255vb; (Eerst <i>vraghede</i>) die <i>coninc</i> hoe langhe leuede adam 131ra
Constantinus	(Als was kerstijn) <i>constantijn</i> 239va
cont maken	Dat ic hu <i>maecte</i> die pause <i>cont</i> 248va
laten	Nv <i>laet</i> ons leuen met blijden gheeste 281va
leec	Om dat <i>leeke</i> van allen zaken 259vb
Leo IV	<i>Leo die vierde</i> wart paus dan 248ra
leren	(Die dom es) ende noede <i>leert</i> 274va
luxure	Als <i>luxurie</i> hu beroert 253ra
man	<i>Man</i> ende wijf in allen zinne 253va; (Dit seide) een helich <i>man</i> die bisscop was ende maertelare te patrene van antkersts comste 216rb
manen	Ic <i>mane</i> mannen metten wiuen 121rb
Maria	(Wat mochte) <i>maria</i> segghen daer 124va
Martijn	<i>Martijn</i> slaepstu slaept dijn sin 119ra; Waphene <i>Martin</i> hoe salt gaen 112rb
mensche	Een goet <i>mensche</i> <i>begheerde</i> te wetene an onsen heere waer an dat hi hem best oefenen mochte 178ra; O <i>mensche</i> <i>ghedinct</i> in alre tijt 178va
misse	Eermen die <i>messe</i> ane slaet 250rb
mogen	Wat <i>mochte</i> maria segghen daer 124va
nemen	<i>Nemet</i> die noot van huwen lichame te vullen te tijt ende te maten 177vb
onbesmet	O <i>Onbesmette</i> ghebenedijt 101vb
ordene	In <i>dordine</i> van cistiaus was 275vb
Paulus	Sente <i>pauwels</i> beschrijft aldus van antkerste 217ra
poent	(Dit sijn) VI <i>pointen</i> van onsen heere die scone zijn ende hem zee-re ontfanghelijc 176ra
Raymundus	<i>Raymont</i> ruddere in duechden gheel 128vb
ridder	Den eersten <i>rudder</i> settic voeren 268va
Rogier	Waphene <i>rogier</i> hoe saelt gaen 218rb
Rome	In <i>rome</i> lach een drake 240vb
rose	Een edel <i>roese</i> die hebbic vonden 277rb
salicheit	Achte <i>zalicheden</i> zijn die onse heere selue leerde sinen helighen apostelen 176ra
schrifture	Die <i>scripture</i> doet ons verstaen 277vb
schriven	Als men <i>screef</i> wilén eere 282ra
seggen	Hier voren <i>seide</i> ic v aldus 235ra; Men <i>segbet</i> van <i>boden</i> die wel dienen 231ra; Dit <i>seide</i> <i>catoen</i> ende sprac aldus 110rb; (Het es) <i>gheseit</i> dat in <i>drome</i> 1ra; Dit <i>seide</i> een helich <i>man</i> die bisscop was ende maertelare te patrene van antkersts comste 216rb
Silvester	<i>Silvester</i> wart paus ghecoren 238rb
spel	(Heere te sine es) gheen <i>spel</i> 256va
tijt	Vp enen <i>tijt</i> so vraghede mijn heere sinte jan eewangeliste onsen heere ihesus kerste 176va
vernemen	Nv <i>verneemt</i> hoe ouer lanc 179ra
verstaen	Nv <i>verstaet</i> al hier ter steden 102va

vinden	Ic <i>vant</i> ghescreuen ende las 232rb; Men <i>vint</i> bescreuen te menegher stede 233vb
vont	Een die schoonste <i>vont</i> die 258rb
vragen	Wilten <i>vraechde</i> een <i>coninc</i> 255vb; Eerst <i>vraghede</i> die <i>coninc</i> hoe langhe <i>leuede</i> adam 131ra
vrient	<i>Vrient</i> ter noet es emmer goet 267ra
vrouwe	Edele <i>vrauwen</i> ende goet van gronde 272ra
werelt	Voer al dat in de <i>weerelt</i> es 273va
Willem	<i>Willem</i> die vele bouke maecte 192va
woort	Een leelic <i>woort</i> ende ongheraect 280rb; (Dit zijn) die VII <i>woorden</i> die <i>ihesus</i> kerst sprac inden cruce 176vb

Register van namen en plaatsen

In dit diplomatische register zijn opgenomen: namen van personen, volken, goden, dieren en personificaties. Niet vermeld worden God of leden van de drie-eenheid, tenzij ze met een specifieke naam zijn aangeduid; hetzelfde geldt voor de duivel (het lemma 'Duivel' komt dus niet voor, wel 'Lucifer' en 'Sathan'). Behalve topografische aanduidingen, zoals 'Ghelre' of 'Manpertuus', zijn ook opgenomen de namen van hemellichamen, voorzover die specifiek als naam worden gebruikt (dus niet 'zon', maar wel 'Sol'). Wanneer bij eenzelfde naam verscheidene lemma's voorkomen, betekent dit dat er bij elk lemma verwezen wordt naar een andere persoon of plaats (voor BRABANT, de hertog en BRABANT, het hertogdom zijn dus verschillende lemma's opgenomen).

In cursieve druk zijn bij een aantal lemma's beknopte annotaties toegevoegd, die niet aan de tekst zijn ontleend. Bij het annoteren zijn de editeurs – in verband met de omvang van het register – uiterst terughoudend geweest. De annotaties hebben tot doel om historische personages nader te identificeren, om mogelijke verwarring te voorkomen (bv. ALEXANDER, PAUS *I*), of om een omschrijving die in de tekst is gegeven te preciseren (bv. ALIENOR, DE DOCHTER VAN JNGELANT *van koning Edward I*); voor de identificaties werd voor een belangrijk deel gesteund op de aantekeningen in de editie-Kausler. Bij plaatsnamen is alleen geannoteerd in gevallen waar de moderne schrijfwijze sterk afwijkt van die welke in de tekst gevonden wordt.

De lemma's zijn als volgt opgebouwd: hoofddoord, in de meest voorkomende spelling; variante spellingen (naar afnemende frequentie); aanduiding van functie, waardigheid, hoedanigheid, soort (bij dieren) of nadere bepaling, indien die in de tekst is gegeven; tussen haken: verbogen vormen; eventuele annotatie in cursieve letters. 'Zie ook' verwijst naar identieke personen of plaatsen die ook onder een andere naam voorkomen; 'zie' verwijst naar verwante lemma's of naar een ander hoofddoord. De verwijzingen bestaan uit een tekstnummer en een regelnummer (in het geval van de *Sidrac* (III.1) tekstnummer en nummer van de 'vraag'). Van een strikte alfabetisering is in twee gevallen afgeweken: bij (nagenoeg) gelijkkluidende lemma's gaan plaatsen voor personen; bij eenzelfde naam is de ordening van de personen gesystematiseerd naar hiërarchie (wereldlijke rangen voor geestelijke, koningen voor hertogen, enz.) en daarbinnen naar opeenvolging (Philips I voor Philips II, enz.).

ABEL (Abelle) II.5 123, 495; II.7 452; III.1 220; IV.7 258, 1249, 1251	Acco, zie Acharen, Akers, Sente Niclaeus
Abeliaert, zie Pires	ACHAREN <i>zie ook Akers</i> VI.1 5262
ABELQUAC IV.2 790	Ackerman, zie Francsoys
ABRAHAM (Abrahame, Abrahamme, Abrahams) II.5 515; II.6 183; II.7 454; IV.7 76, 749, 1650; V.1k 14	ADAEM, DANDER - <i>zie ook Cristus, Gode, Jhesus, (die coninc der) joden, Kerst</i> II.8 106
ABSALON, ABT VAN SENTE AMANS VI.1 4082	ADAM, ADAEM, DEERSTE - (Adame, Adams, Adaems) II.5 137, 469, 586, 875, 933; II.6 212; II.7 310; II.8 18, 98, 105, 112, 421, 427, 472; III.1 1, 11, 15, 16, 75, 125,
ABSCALE IV.2 802	

- 131, 143, 163, 168, 219, 220, 221; IV.1 935; IV.7 171, 622, 1160, 1637; V.1k 7; V.1o 7
- ADELE, GRAEFNEDE VAN VLAENDREN (Adelen) VI.1 288, 303, 315, 1019, 1024, 1025, 1149
- Adonis, zie Anthonis
- ADRIAEN, KEYSER *van Rome* V.1a 126
- ADRIAEN, PAUS *Hadrianus I* V.1e 1134, 1155, 1203
- ADROANUS (Adroane) IV.4 121, 129, 139, 148, 163, 170, 177, 186, 202
- AELBRECHT, HERTOGHE VAN HENEGAUWE *van Beieren* VI.1 10294, 10361, 10386
- AELBRECHTE, SHERTOGHEN – DOCHTER *Margaretha van Beieren* VI.1 9009
- Aelmaengen, zie Almaengen, Ardoufle
- AELST, HALST VI.1 884, 4487, 8847, 8962, 9170, 9350, 9502
- AELST, TLANT VAN - VI.1 7235
- AELST, DEN CASTEEL VAN - VI.1 4490
- AERLEBEKE VI.1 35, 1021
- AERLEBEKE, DIE PROOFST VAN - VI.1 9263
- Aerlebeke, zie Liederic
- AERMOEDE, ARMOEDE (Aermoeden) I.1 424, 7356, 7376, 7383, 7391, 7428, 7435, 7442, 7472, 7566, 8862, 8865, 8885, 9329, 9351, 9409, 9411, 9417, 9425, 9437
- AFFRIKE V.1a 272; V.8 79, 223
- AGAPITUS V.1a 443
- AGAPITUS, PAUS V.1e 557, 590
- AGATO, PAUS V.1e 873
- Agu, zie Mont
- AGYON *zie ook Aniou* I.1 6225
- Agyon, zie Karel
- AKEN IV.2 2631; V.8 497; VI.1 5540, 6839
- Aken, zie Heyne
- AKERS *zie ook Acharen* VI.1 4991, 4995, 4997, 5014, 5046
- Akers, zie Sente Niclaeus
- ALAEN *Alanus van Rijsel* II.5 574
- ALAUT (Alaude) VI.1 160, 176, 180
- ALBANUS IV.4 212, 228, 236, 241, 257, 269, 288, 292, 296, 300, 302, 306, 311
- ALBERICUS, ALBORITUS, PAUS V.1e 159, 185
- Alboritus, zie Albericus
- ALEIT, CONINGHINNE VAN DENEMERKEN (Aleiden) *dochter van Robrecht I de Fries* VI.1 1892, 2433
- ALENSCOEN, DIE GRAUE VAN - *Karel II van Valois* VI.1 8629
- ALENTEN, VRAUWE - *kip* IV.2 297
- ALEXANDER, DIE GROETE, PHILIPS SONE VAN MECHEDONE, CONNINC (Alexandre, Alexanders) I.1 1062, 11527; II.1 12, 181, 264, 741, 761, 1190; II.6 147; III.1 27; V.8 70, 106, 225
- ALEXANDER, PAUS *I* V.1a 107
- Alexandrien, zie Anastacius
- ALEXANDRINE I.1 712
- ALEXIS, KEYSER *van Constantinopel* VI.1 5232
- ALIAMUS VAN BARTAENGEN VI.1 7173
- ALIENOR, DE DOCHTER VAN JNGELANT *van koning Edward I* VI.1 6237
- ALMAENGEN, AELMAENGEN I.1 6231; V.1e 998; V.8 153, 474; VI.1 342, 6225, 6230, 8119
- ALMAENGEN, AELMAENGEN, DIE CONINC VAN - *zie ook Ardoufle* VI.1 6243, 6721, 6756, 6812, 6815
- ALMAENGEN, ALMANNE, DIE -, DEN -, TVOLC VAN - V.1e 986; V.1f 72, 73; VI.1 6337
- ALMAENGEN, DES ROIS VAN - *Albrecht I* VI.1 6851
- ALMAENGEN, DIE KEYSER ENDE CONINC VAN - *Hendrik III* VI.1 349
- Almaengen, zie Heinric, Lodewijc
- ALMAIESTEN I.1 6505
- Almanne, zie Almaengen
- ALQUINUS, CLEERC V.1e 1187
- Ambacht, zie Vorne ambacht
- Ambochten, zie Vier ambochten
- AMBROENE, BISSCOP VAN MES VI.1 251
- AMBROSIS, CASTEEL *zie ook Raymont* II.9 2
- AMBROSIUS *heilige* V.1e 139
- AMEINS, TGRAEFSCAP VAN - VI.1 2468
- AMELEC, DIE VAN - V.8 251
- AMIENS VI.1 4838, 4930
- Amiens, zie Ameins
- AMIJS *zie ook Vrient* I.1 3157, 3177, 3203, 3268, 3281, 7291, 7307, 9230
- AMOREEN, CONINC VAN SEOEN V.8 253
- AMORIKE *zie ook Bertaengen* V.8 407
- ANACLETUS, PAUS V.1a 63
- ANASTACIUS, BISSCOP VAN ALEXANDRIEN V.1e 86
- ANASTASIUS, PAUS *I* V.1e 187
- ANASTASIUS, PAUS *II* V.1e 465
- Anchiochus, zie Ephifane
- ANCIANUS, PAUS *Eutychianus* V.1a 474
- ANDERNOBLE VI.1 5270
- ANGELI, DE GRAUE D- VI.1 7167
- ANGEUINE VI.1 1590
- ANICHETUS, VAN SURIEN, PAUS V.1a 213
- ANIOU, DE GRAUE VAN - VI.1 1141

- Anjou, zie Agyon, Aniou, Karel, Lodewijk
 ANNOEN VI.1 1215, 1239, 1244, 1265, 1408
 ANNOEN, HANNOEN, DEN CASTEEL VAN - VI.1 338, 1270
 ANNOEN, DIE ABDIE VAN - VI.1 1214
 ANNOEN, ONSER VRAUWEN CAPPELLE TE - VI.1 1774
 Ansone, zie Willem
 ANTHEROS, PAUS V.1a 354
 ANTHONIS, ANTHONIJS (Anthonise) *Adonis* I.1 13352, 13398, 13401, 13410
 ANTHONIS, HERTOGHE VAN BRABANT *van Bourgondië* VI.1 8999, 9010
 ANTIOCHEN, ANTHIOCHEN, ANCIOCHEN, ANTHIOTEN V.1e 182; V.8 526; VI.1 1082, 2288
 ANTKERST (Antkerste, Antkersts) *zie ook (Die) Sone van Verliese* I.1 10801; IV.5 opschrift, 6, 29, 44, 109; IV.6 2, 18, 43, 86, 103, 123, 142, 170, 191, 200; VI.1 1853
 ANTWORPEN, ANDWAERPEN VI.1 8132, 8169, 8173, 8917
 ANXT I.1 13243
 APIUS (Apiuse) I.1 5318, 5324, 5328, 5330, 5341, 5353, 5377
 APOLIJN I.1 5584
 APPOLLONARIUS *heilige* V.1e 141
 APULIEN VI.1 5942, 6035
 ARABIE I.1 8821
 ARABIENE, ARRABIENE II.1 942; VI.1 2297
 ARCHELAUS, DES GROOTS HERODES SONE IV.4 84
 ARCKE, AERKE VI.1 353, 566
 ARDENBORCH VI.1 7899
 ARDENNEN VI.1 1581
 ARDOUFLE, ARDOUFELE, ARDOUFFLES, ARDUFFLE, ARDUFFLES, CONINC VAN AELMAENGEN, VAN DEN ROMSCHEN, ROOMSCEN, RIKE *Adolf van Nassau* VI.1 6229, 6479, 6483, 6504, 6731, 6830
 ARIE *kasteel* VI.1 2835
 ARIEN, HARIEN VI.1 5120, 5313, 5342, 5510, 5515, 5522, 5536
 ARISTOTILES, ARISTOTULES, ARISTOTULUS, CLERC I.1 8353; II.1 11, 20, 52, 834, 1335, 1664; V.1l 27; V.1t 231; V.1s 22; V.1u 245; V.8 59, 132
 Arkes, zie Pont
 ARLEN VI.1 3864
 Armagnac, zie Eermenjac
 ARNOUD, ARNOUD, DIE HOUDE, DEN GROTEN (Arnoude) *I, graaf van Vlaanderen* VI.1 154, 158, 159, 175, 183, 187
 ARNOUD, DE IONGHE (den jonghen) *II, graaf van Vlaanderen* VI.1 206, 223, 229, 233
 ARNOUD (Arnoude, Arnouds) *III, graaf van Vlaanderen* VI.1 1369, 1414, 1562, 1647, 1752, 1818, 2029
 ARNOUD VAN AUDENAERDE VI.1 5373, 5403
 ARNOUD VAN BRUGDAMME VI.1 8080
 ARNOUD VI.1 3930
 ARNULPHUS V.1e 500
 Arras, zie Atrecht, Sente Vaes
 ARRIUS V.1e 70, 106, 110
 Arsenden, zie Hersenden
 ARTEUELDE *kasteel* VI.1 10233
 Arteulde, zie Jacop, Philips
 ARTISIENE VI.1 1571
 ARTIUS, VALSCH CLEERC V.1g 46
 ARTOYS, ARTOIS VI.1 4736, 6308, 7146, 7441, 7502, 7825, 8637, 8772
 ARTOYS, ARTOIS, DE GRAUE VAN - *zie ook Philips van Artois* VI.1 6388, 6902, 6912, 6921, 7113, 7165
 Artoys, zie Mahault, Otte, Philips, Robbrecht
 ARTTINEN, DAT WILDE LANT IV.2 2249
 ARTUR, ARTUER, ARTUS VAN BERTAENGEN, BARTAENGEN, CONINC (Artuere, Arture) I.1 1119; V.1e 321, 328, 345, 346, 351; V.8 357, 368, 372, 381, 383, 389, 397, 425, 448
 ASCALOEN V.8 554
 ASYEN V.8 230
 ATRECHT VI.1 2349, 2749, 3893, 4475, 5112, 7112, 7525, 8333, 8785, 9763, 9774, 10563
 ATRECHT, DIE BISSCOP VAN - VI.1 1386
 ATROPOS I.1 9556
 Attila, zie Hettel
 ATUS, MOLNARE IV.4 21
 AUARISTUS, PAUS V.1a 79
 AUBEGI, D- VI.1 1579
 AUBEMAELLE, D- *graaf Johan I* VI.1 7169
 AUBRI VAN LONGUEAEL VI.1 7187
 AUDAKER VI.1 45, 46
 AUDENAERDE, HOUDENAERDE, HOUDENERDE, HAUDENAERDE VI.1 336, 1580, 7122, 7923, 8244, 9170, 9209, 9233, 9241, 9297, 9328, 9335, 9340, 9493, 9724, 9728, 9800, 9836, 10004, 10010, 10069, 10088
 AUDENAERDE, DEN CASTEEL VAN - VI.1 3991
 AUDENBORCH VI.1 163
 AUEEL, MIJN HEERE - VI.1 369
 AUENCHIJN *abdij* VI.1 2317

- AUENGOEN VI.1 7639
 AUENJOEN, DEN PAEUS VAN - *Benedictus XIII* VI.1 10490
 AUENNES *abdij* VI.1 2839, 4597
 AUENTURE, AUONTURE (Auonturen, Auenturen) I.1 3935, 3940, 5604, 5608, 5628, 5634, 5810, 5811, 5861, 5867, 5929, 5970, 5972, 5978, 6027, 6078, 6112, 6122, 6148, 6154, 6171, 6210, 6279, 6298, 6318, 6334, 6338, 6356, 6368, 6373, 6743, 7437, 7441, 7464, 7486
 AUENTUREN, THUUS DER - I.1 5786
 AUONTUREN, DAT RAT, DEN RADE VAN -, DER WILDER - RAT I.1 3933, 3938, 5574
 AUESNES VI.1 5780
 Auesnes, zie Boudewijn, Jan
 AUIAEN V.1u 183
 Auterieu, zie Roegeer
 Auvergne, zie Nauernen, Ouergne
 AXPOELE VI.1 4485
 AYMARS, VICONTE VAN VERBOENE *VIII* VI.1 8381
 BABILONIEN, BABILONE, DEN LANDE VAN - I.1 570; IV.2 23; IV.5 48; V.8 121, 551
 BABILONIEN, DIE STAT VAN - III.1 202
 BAER, DEN HERTOGHE VAN - *Robert* VI.1 8883, 9966
 BAER, DEN GRAUE VAN - *Hendrik III* VI.1 6238, 6297
 Bahures, zie Nichole
 BALAAM IV.1 9
 BALDAC V.10 13, 15, 203, 309
 Bandijs, zie Oliuiere
 BARAET (Baraets) I.1 8857, 9658, 9661, 10137, 10223, 10229, 10865, 11034
 BARBEBAIRE, DAMIRAEI VI.1 8309
 Barboen, zie Lodewijc
 BARTAENGEN, BERTAENGEN (Bertaenschen) *zie ook Amorike, Portaengen* V.1e 371; V.8 188, 198, 206, 379, 391, 408
 BARTAENGEN, GROETEN - *zie ook Inghelant* V.8 185
 BARTAENGEN *hertog Johan IV* VI.1 9966
 Bartaengen, zie Aliamus, Artur
 BASAN, DEN CONINC VAN - V.8 252
 BAUDRAES DE PIREVUES VI.1 7186
 BAUE, VRAUWE - IV.2 790
 Baumons, zie Boudin
 BAYE, DE - VI.1 8987
 BAYUIER VI.1 6821
 BAZILIUS *heilige* V.1e 140
 Beamont, zie Jan
 BEANNAIS, DE BISSCOP VAN - VI.1 1587
 BEAUAYS *bisschop Milo II* VI.1 9970
 BEDECT WESEN *zie ook Gheueinst Wesen* I.1 9886, 10989, 11062
 BEHAMONT, DEN GRAUE VAN - *Mattheüs III* VI.1 4846
 Belet, zie Jan
 BELIN, BELIJN, RAM, CAPELAEN (Beline, Belins, Belijns) IV.2 1847, 1850, 2942, 2947, 2951, 2960, 2969, 2971, 2976, 3056, 3075, 3079, 3083, 3122, 3200, 3208, 3222, 3228, 3244, 3253, 3255, 3264, 3271, 3274, 3278, 3291, 3296, 3306, 3316, 3330, 3333, 3337, 3338, 3341, 3368, 3417, 3441, 3442
 BELLE VI.1 3866, 7123
 BELLIGARIUS, HOOFT MAN V.1e 578
 BELLO, BELLOE, DEN BOSCH VAN - VI.1 1719, 1746
 BENEDICTUS, DEERSTE, PAUS V.1e 651, 657
 BENEDICTUS, DANDRE, PAUS V.1e 889
 BERCHEM VI.1 9040
 BERGHEN, BERGHIN (Berghene, Berghinne) VI.1 1611, 3867, 6365, 8729, 9923
 BERGHE, DIE GRAUE VAN DEN - *zie ook Boudin* V VI.1 4929
 BERGHE, VAN DEN - *graaf, zie ook Willem I* VI.1 6639, 6652
 Berghe, zie Boudin
 BERNAERD, VAN ROBAIS (Bernærde) VI.1 3761, 3779, 3783
 BERNAERDE, PROEFT VAN WATINE VI.1 2182
 BERRY VI.1 1591
 BERRI *hertog, zie ook Jan van Berry* VI.1 9819, 9964
 Berry, zie Jan
 BERTAENGEN *hertog Johan II* VI.1 6468
 Bertaengen, zie Bartaengen
 Bertengen, zie Lutius
 BERTOLF, PROOFT VAN BRUGGHE, ARSCHE CAPPELLAEN, CANCELLIER VAN DEN LANDE VAN VLAENDREN (Bertolue, Bertolfs) VI.1 3114, 3147, 3163, 2405, 3466, 3501, 4259
 BERTRAET, DOCHTER KEYSERS ERACLIUS *moe-der van Karel de Grote* V.1u 148
 BESELE IV.2 2097
 BESTEN, DEN IX - V.8 opschrift
 BESTUNEN, DOCHTER VAN DEN VOGAET VAN -, HEERE VAN DENDERMONDE *Mathilde* VI.1 5907
 BETHLIEM V.1a 170

- BETSAYDA IV.5 49
- BETUNEN, BETUNE VI.1 1578, 4040, 6310, 6315, 8639
- Betunen, zie Bestunen
- BEYEREN V.8 473
- Beyeren, zie Heynrike, Lodewijc
- BEYHEM, DE CONINC VAN - *Jan van Luxemburg* VI.1 8627
- BIAUMONT *heer Jan* VI.1 8287
- BIERULIET VI.1 9057, 10091
- BIHEM V.1f 89
- Bihem, zie Beyhem
- BILIEBAUT DE TROYE VI.1 8417, 8464
- Blake, zie Jan
- BLANCE, VAN CECILIEN DES CONINCXS DOCHTER (Blancen) *van Karel, koning van Napels* VI.1 5925, 5946, 5951
- BLANDIJN, BERCH *te Gent* VI.1 171, 231, 270
- Blandijn, zie Sente Pieters
- BLANMONT, BLAUMONT, DIE GRAUE VAN - *Hendrik* VI.1 6349, 6385, 6640, 6739
- BLIJTHEDE *zie ook Bliscap* I.1 9648, 13192
- BLISCAP *zie ook Blijthede* I.1 673, 780, 791
- BLOES *graaf Guido II van Châtillon* VI.1 9969
- BLOES, DE GRAUE VAN - *Theobald IV* VI.1 4825
- Blois, zie Bloes, Bloys, Steuen
- BLOYS, DEN HEERE VAN - *graaf Hugo van Châtillon* VI.1 6047
- BLOYS, DIE GRAUE VAN - *Lodewijk I van Châtillon* VI.1 8629
- Boelen, zie Jan
- BOENEN, BONEN *zie ook Boloengen* V.8 181, 203
- BOENEN, BUENEN, DAT GRAEFSCAP, GRAEFSCHIP VAN - *zie ook Boloengen, Buenen* VI.1 178, 1576, 1747, 4539
- BOENEN, BUENEN, DIE GRAUE VAN - (grauen) *Eustatius II* VI.1 1728, 1741, 1745
- BOENEN, DE GRAUE VAN - *Filip* VI.1 8355
- Boenen, zie Steuen
- BOETIUS, BOECIUS, CLEERC I.1 8352; V.1e 498; V.1u 248
- BOLOENGEN *zie ook Boenen* VI.1 5566, 5650, 6331, 10018
- BOLOENGEN *graaf Jean I* VI.1 9969
- BOLOENGEN, DE GRAUE VAN - *zie ook Reynalt* VI.1 5505, 5656
- Boloengen, zie Reynalt, Robbrecht
- Bona Terre, zie Multum
- BONEFACIUS, BONIFACIUS, BONIFACES, PAEUS *VIII* VI.1 6170, 6180, 6768, 6856, 7633
- BONEFAES, BORCHGRAUE VAN CASSELE VI.1 1547
- BONEUENTEN, BOUEN VENTEN *hertogdom* V.1e 1149; VI.1 5930
- BONIFATIUS, PAUS *I* V.1e 227
- BONIFATIUS, DIE ANDRE, PAUS V.1e 541
- BONIFATIUS, DIE DERDE *paus* V.1e 737
- BONIFATIUS, DIE VIERDE, PAUS V.1e 744
- BONIFATIUS, DIE VIJFTE, PAUS V.1e 775
- BONIFATIUS, EERDSCH BISSCOB TOTE MENS V.1e 985
- BORBOEN *hertog Lodewijk II* VI.1 9821, 9965
- BORBOEN, DEN HERTOGHE VAN - *Johan* VI.1 9030
- Borbon, zie Lodewijc
- BORGOENGEN *zie ook Bourgoengen, Bourgoinge(n)* V.1e 1103; V.8 419
- BORGOENGEN *hertog, zie ook Philips le Hardi* VI.1 9820, 9964
- BORGOENGEN, DEN MAERSCALC VAN - VI.1 9767
- Borgoengen, zie Philips
- BORTOENE *Britten* V.8 404; VI.1 9814
- BOTSAERT, CLERC (Botsaerde) *van koning Nobel, aap (?)* IV.2 3362, 3365, 3372, 3375
- BOTTUS, TS[C]ONINCS III.1 1
- BOUCHOUT VI.1 8895
- BOUDELOE *abdij te Sinaai* VI.1 5211
- BOUDEWIJN, VAN AUESNES (Boudewine) *zoon van Margaretha II van Constantinopel* VI.1 5779, 5810
- BOUDEWIJN *zoon van Gwy van Dampierre* VI.1 5998
- BOUDIN, DISERINE, DIE YSERINE (Boudins yserins) *I, graaf van Vlaanderen* VI.1 47, 53, 69, 73, 80, 92, 93, 116, 118, 125, 133, 150
- BOUDIN, DIE CALUWE *II, graaf van Vlaanderen* VI.1 117, 149, 161, 169, 173
- BOUDIN, DIE JONGHE (Boudine den ionghen) *III, graaf van Vlaanderen* VI.1 186, 201, 205, 207, 217
- BOUDIN, SCONE BAERT, SCOENBART, METTEN BAERDE *IV, graaf van Vlaanderen* VI.1 227, 241, 246, 257, 265
- BOUDIN, BAUDEN, BAUDIN, BOUDIYN, BOMDIN, VAN RISELE, DIE GOEDERTIERE (Boudine) *V, graaf van Vlaanderen* VI.1 260, 271, 305, 317, 335, 352, 636, 704, 833, 841, 877, 927, 932, 995, 999, 1019, 1148, 1152
- BOUDIN, BOMDIN, BOINDIN, DIE GOEDERTIERE (Boudine, Boudins) *VI, graaf van Vlaanderen* VI.1 1058, 1150, 1152, 1195,

- 1351, 1367, 1384, 1421, 1430, 1816, 1819
BOUDIN, APKIN (Boudine apkine, Boudins)
VII, graaf van Vlaanderen VI.1 2245,
2362, 2376, 2432, 2454, 2471, 2693,
2771, 2793, 2796, 2798, 2800, 2801,
3078, 4575
BOUDIN, GRAUE VAN DEN BERGHE, VAN HE-
NEGHOUE (Boudine, Boudins, hene-
gauwe) *V, Boudewijn VIII, graaf van*
Vlaanderen VI.1 4861, 4906, 4912, 5021,
5032, 5052, 5093
BOUDIN, BOUDEWINE, KEYSER *van Constanti-*
nopel, IX, graaf van Vlaanderen VI.1
5069, 5094, 5107, 5132, 5234, 5251, 5268
BOUDIN, BOINDIN *zoon van Boudewijn VI van*
Vlaanderen VI.1 1370, 1676
BOUDIN, VAN HENEGAUWE (Boudine) *II* VI.1
2038, 2061
BOUDIN *III, graaf van Henegouwen* VI.1 3946
BOUDIN, GRAUE BAUMONS, VAN HANOEN, VAN
MONS (Boudins) *IV, graaf van Hene-*
gouwen VI.1 3938, 3986, 4012
BOUDIN, VAN MONS *VI, graaf van Henegou-*
wen VI.1 310
BOUDIN DEN RIKEN VI.1 10106
BOUDIN ROUFIN VI.1 6357
BOUDIN, VOOCHT VAN CURTRIKE VI.1 1794
Bouen venten, zie Boneuenten
BOUINES VI.1 5588, 5592, 5603, 5668
Boulogne-sur-Mer, zie Boenen, Boloengen,
Eustaes, Matheus, Reynalt, Robbrecht
BOURGOINGE, BORGOENGEN *zie ook Borgoen-*
gen VI.1 2236, 5959
BOURGOENGEN, DEN HERTOGHE VAN - *Eudes*
IV VI.1 7830
Bourgoinge, zie Willem
Bourgoingen, zie Robbrecht
BOURGOINGOENE, BORGHELIOENE VI.1 1590,
9814
BOURS VI.1 1591
Bourseel, zie Jehan
BOUTSAERT, BAUTSAERT, BOETSAERT, BOUFA-
ERT (Boutsærde, Bautsaerde, Boutsæ-
erts) VI.1 3189, 3200, 3203, 3223, 3359,
3362, 3390, 3416, 3437, 3586, 3590,
3599, 3619, 3675, 3731, 3768, 3780,
3794, 3796, 3802, 3806
BRABANDERS, BRABANTERS VI.1 8052, 8054,
8898, 8901
BRABANT, TLANT VAN - VI.1 343, 377, 1574,
6233, 8060, 8065, 8894, 8905, 8942,
8947, 8948, 9001, 9618, 10540
BRABANT, DIE HERTOGHEN VAN - *V.1e* 944,
1078
BRABANT, DE HERTOGHE VAN - (hertoge) *Hen-*
drik I VI.1 5408, 5422
BRABANT, DIE HERTOGHE VAN - *Jan I* VI.1
6043, 6736
BRABANT, DEN HERTOGHE VAN - *Jan II* VI.1
7609
BRABANT, DIE HERTOGHE VAN - (hertoge) *Jan*
III VI.1 8058, 8113, 8285, 8675, 8719
BRABANT, DIE HERTOGHINNE, MIJN VRAUWE
VAN - *Johanna* VI.1 10297, 10366, 10387
BRABANT, SHERTOGEN DOCHTER VAN - (tshe-
toghén) *Margaretha, dochter van Jan*
III VI.1 8670, 8833
BRABANT, SHERTOGHEN DOCHTER VAN - *Bea-*
trix, dochter van Hendrik II VI.1 5830
Brabant, zie Anthonis, Godefroet, Weynselijn
BRAES SENT JORIS V.8 522
Brandaen, zie Sente Brandaen
BRANDENBURCH V.1f 87
BRANDENBORCH, BRANDEBORCH, DIE MAR-
GRAUE VAN - *Ludwig I* VI.1 8135, 8286
Breenen, zie Eustaes
Breidel, zie Jan
Bremi, zie Jehan
BRUBORCH, BRUBOORCH VI.1 9922, 9986, 9990
BRUBORCH, BROUBORCH *abdij* VI.1 2839, 4597
Brucele, zie Heinric
BRUESELE VI.1 1932, 1933, 8900, 8905, 8927
BRUESELE, GRAUE VAN - *zie ook Heinrike III*
VI.1 1933
Bruesele, zie Heinrike
Brugdamme, zie Arnout
BRUGGHE, BRUGGE (Brugghen) V.10 12, 21, 34,
39, 115, 152, 173; VI.1 136, 145, 162,
165, 607, 1613, 2356, 2411, 2662, 3024,
3081, 3110, 3260, 3393, 3401, 3405,
3839, 4032, 4052, 4114, 4252, 4563,
4744, 4953, 5206, 5355, 5475, 5480,
5690, 6018, 6664, 6669, 6681, 6697,
6763, 7035, 7053, 7060, 7065, 7075,
7081, 7107, 7118, 7231, 7382, 7860,
7875, 7882, 7891, 7948, 8099, 8483,
8488, 8962, 9053, 9091, 9095, 9195,
9198, 9201, 9203, 9270, 9357, 9362,
9374, 9378, 9403, 9419, 9426, 9519,
9533, 9539, 9561, 9578, 9657, 9660,
9662, 9664, 9665, 9671, 9677, 9683,
9684, 9688, 9697, 9711, 9868, 10164,
10170, 10480, 10552
BRUGGHE, DES PROFTS HUUS TE - VI.1 4568

- Brugghe, zie Bertolf
 Brugge, zie Santelbarie, Sente Donaes, Sente Kerstoffels, Vlaminc strate
 BRUNE, BRUUN, BEERE (Bruuns, Brunen) IV.2 476, 479, 480, 497, 510, 518, 525, 538, 544, 549, 563, 574, 585, 588, 601, 606, 608, 615, 621, 624, 629, 640, 646, 657, 659, 670, 677, 683, 689, 704, 736, 742, 773, 776, 778, 807, 809, 818, 829, 839, 843, 846, 850, 863, 911, 931, 952, 961, 978, 983, 985, 988, 1028, 1088, 1463, 1816, 1821, 1852, 1904, 1942, 1951, 1957, 1968, 1995, 2015, 2023, 2169, 2250, 2251, 2254, 2329, 2425, 2433, 2449, 2459, 2464, 2470, 2484, 2487, 2510, 2810, 2831, 2835, 2843, 2918, 2980, 2993, 3014, 3103, 3195, 3335, 3406, 3463, 3464; V.1u 191
 BRUNEEL *ezel* (?) IV.2 1858, 3367
 Brussel, zie Bruesele, Heinric, Heinrike
 BRUTUS V.8 190
 BUENEN, DE GRAUE VAN - *Godfried* VI.1 7168
 Builloen, zie Godeueert
 Bulgoen, zie Godeueert
 BULGREN V.8 519
 BYAULET, EEN HEERE VAN - VI.1 8661
 CALAeYS, CALAYS, CALYS VI.1 5466, 8653, 8656, 8658, 8701, 8743, 8779, 8809, 8817, 9998, 10017
 CALCULUSE I.1 14075
 CALIXTUS, PAUS I V.1a 288
 CALIXTUS, CALIXSTUS, PAEUS II VI.1 2241, 4588
 Calixtus II, zie Clemencie
 Caluaer, zie Monte
 CALUARIE, [DER] STEDE VAN - V.1d 71
 Caluerlay, zie Hughe
 CAMERIKE VI.1 5109, 8147
 CAMERIKE, DIE BISSCOP VAN - VI.1 1385
 Camerike, zie Liebrecht, Willem
 CAMVRISIENE VI.1 1571
 CANTAERT, HANE IV.2 295
 CANTICLEER, CANTICLER, CANTECLEER (Canteclere) *haan* IV.2 285, 291, 315, 375, 425, 1469, 1807, 1809, 1861
 CANUT, CONINC VAN DENEMERKEN IV VI.1 1874, 1879
 Canut, zie Karel
 CAPANIEN V.1a 230
 Capette, zie Hughe
 CAPHERNAUM IV.5 51
 CAPIDOCIA, CAPIDOCIEN *zie ook Pantifilia* IV.1 556; V.8 523
 Caproene, zie Witte
 CARTAINGE, CARTAENGEN, [DAT] LANTSCIP VAN - I.1 11987, 13342
 Cartaengen, zie Dydo
 CASPIEN, [DEN] BERGHE VAN - V.8 90
 CASSELBERCH, CASSELBERGHE II.6 154; VI.1 1602
 CASSELE V.8 173, 179; VI.1 1544, 1546, 1549, 1565, 1615, 1684, 1992, 3159, 3164, 3866, 4044, 4250, 4282, 5474, 7125, 8025, 8027
 CASSIBELAEN, CONINC *van Britannië* V.8 207
 CASSUS V.8 176, 178
 Castelion, zie Gautiere
 CASTELRIEN *van Gent* VI.1 612
 CATENHELLENBOGE *graaf van Katzenellenbogen* VI.1 6275
 CATHOEN, CATOEN, CATHOEN, CATOON, CATHO I.1 6518; II.4 1; IV.7 1375; V.1p 255; V.1s 76; V.1u 233, 245; V.2 5
 CATILLUSE I.1 9719
 CATSANT VI.1 8066, 8299, 8572, 8613
 CAYM, CAYHIJN, CAYEME II.5 123, 494, 503; III.1 220; IV.7 258, 1249, 1251
 Cecilien, zie Blance, Karel
 CERES I.1 9399
 Cesar, zie Julius
 CHAERLE, CHAERLES, VAN VALOYS, VALOIS I VI.1 6634, 6644, 6654, 6662, 6680, 6684, 6901, 6923, 6944, 6952, 6961, 6965, 6986, 6992, 7735, 7759
 CHAERLE, CONINC IV, *zie ook Vranckerike* VI.1 7998
 CHAERLE DE MONMERANCHIJN, VAN MONMERANSIN VI.1 8415, 8463
 CHAERLE, GRAUE VAN DER MARCHE VI.1 7755, 7846
 CHAERLES VAN VALOYS, DOCHTER VAN - I VI.1 6849
 Châlons, zie Tsalons
 Champagne, zie Sampaengen
 Chartres, zie Thaeerters
 Châtillon, zie Bloes, Bloys
 CHIET, DIE HERTOOGHINNE VAN - *Mathilde van Courtenai* VI.1 6032
 CHINON *kasteel* VI.1 6973
 CIRIACUS, PAUS V.1a 343
 CIRILLE, BISSCOB V.1a 55
 CIRLIN *zie ook Tieceleine* IV.2 2796
 CISILE, DAT CONINC RIKE VAN - I.1 6222
 Cisile, zie Meinfrote
 CISTIAUS, DORDINE VAN - *Cîteaux* V.13 1

- CLAUDIJS *Claudianus, Romeins dichter* I.1 5985
 CLAUDIUS I.1 5383
 CLEENE BEIACH, FORET IV.2 1863
 CLEERMONT VI.1 2265
 Cleermont, zie Mergriete
 CLEERUAeus *abdij* VI.1 5006
 CLEMENCIE, DES HERTOGENEN DOCHTER WIL-
 LEM *van Bourgondië, zie ook Teeste*
Hardie, Stout Hoefft VI.1 2234
 CLEMENCIE, DES PAEUS SUSTER CALIXSTUS II
 VI.1 4587
 CLEMENCIE, GRAEFNEDE VI.1 2802, 2831
 CLEMENT I, *paus* V.1a 31
 CLEMENT VII, *paus* VI.1 9079
 CLEOFAS, CLOESTER IV.11 6
 CLETUS, PAUS V.1a 20
 CLEUEN, DIE GRAUE VAN - *Diederik III* VI.1
 4554, 4965
 CLOTE I.1 9558
 COELIN SANDEKIN (Sandekine) VI.1 7897,
 7927, 7995
 COELNE, DIE BISSCOP VAN - *Filip* VI.1 4915
 Coelne, zie Cuelne
 COENHEDE, COENHEIT I.1 9644, 9900, 13251,
 13253, 13277
 COENRADINE *Konraddin, zoon van keizer*
Koenraad IV I.1 6228, 6259
 COENRAERDE, BORCHGRAUE VI.1 1934
 Coewaert, zie Cuaert
 COLACIE, DE - *raadszolder te Gent* VI.1 9633
 Colne, zie Cuelne
 COMPIENGEN VI.1 4802, 4838, 6971
 CONSTANCIE *koningin van Frankrijk* VI.1 291
 CONSTANTIJN, GROTE -, KEYSER (Constantine,
 Constantinen, Constantijs) *van Rome*
 V.1b 1, 15, 18, 42, 91, 109, 135; V.1c 1,
 21, 61; V.1f 47, 50; V.1g 22, 125; VI.1 5
 CONSTANTIJN *neef van koning Artur* V.8 449
 CONSTANTIJN, PAUS I V.1e 964
 CONSTANTIJN, PAUS II V.1e 1117
 Constantijn, zie Constantius
 CONSTANTINOBELE, CONSTANTINOBELE V.1b
 115; V.1e 146, 184, 968; V.1f 43; V.8 520;
 VI.1 5224, 5237
 Constantinoble, zie Jan Guldemont, Paulus
 CONSTANTIUS, CONSTANCIUS, CONSTANTIJN,
 CONSTANTIJNS SONE, KEYSER *van Rome*
 V.1e 76, 93, 96; V.1g 29
 CONTEPUS V.1u 183
 Coolne, zie Cuelne
 COPPE, HINNE (Coppen) IV.2 287, 305, 307,
 417, 451, 461, 465
 CORNELIUS, PAUS V.1a 398
 CORNISIENE VI.1 1572
 CORSAIN IV.5 51
 CORTOYS, HONDEKIJN IV.2 100, 114, 122, 125, 253
 COUCHI VI.1 1598
 Couchi, zie Thomase
 Coudenberghe, zie Willem
 COUKELAER VI.1 1610
 COUPEGEULE I.1 11050
 COURBI VI.1 1592
 COUTEREN *plein te Gent* VI.1 9125
 CRASSUSE V.8 147
 CRAYANT, HANE IV.2 299
 Crecy, zie Kersi
 CRESUS (Cresuse) I.1 6078, 6082, 6088, 6195,
 6263, 6270
 CRISPI, TGRAEFSCIP VAN - VI.1 4845
 CRISTUS (Cristo, Cristum, Cristumme) *zie ook*
Adaem, Gode, Jhesus, Kerst I.2 5; II.8
 114, 193; IV.7 1032, 1482, 1558, 1569;
 V.1a 2, 4, 168, 261; V.1b 34, 74, 88, 98,
 146, 170; V.1c 78, 85; V.1d 4, 12, 46; V.1e
 33, 36, 260, 518, 601; V.1g 2, 13, 34, 51,
 104; V.1h 52, 83, 88, 92, 114, 122, 144,
 145, 148, 152, 154, 164; V.1i 53, 81; V.1j
 6, 8, 24; V.3 5; V.5 47, 64; V.8 131, 547;
 V.14 8, 44, 54; V.16 5, 35
 CRUCE, T-, DAT - (Crucen) II.8 14, 66, 173, 175,
 185, 190, 429, 431, 436, 446, 460, 468,
 488, 493, 524, 528, 538, 544, 551, 573,
 581, 586, 592
 CUAERT, CUWAERT, COEWAERT, HASE (Cuaerde,
 Cuwaerde, Coewaerde, Cuwaerts) IV.2
 138, 158, 164, 247, 2644, 2645, 2648,
 2650, 2658, 2686, 2688, 2738, 3053,
 3054, 3078, 3089, 3091, 3106, 3109,
 3113, 3115, 3121, 3132, 3201, 3204,
 3211, 3214, 3224, 3235, 3242, 3247,
 3275, 3308, 3313, 3379, 3419
 CUELNE, COOLNE, COLNE IV.2 2639; V.1a 346;
 V.1f 82, 85; VI.1 974, 1797, 6503
 Cullius, zie Tullius
 CUPIDO, VENUS ZONE *zie ook God, Venus sone,*
(Die) God van Minnen, Minne I.1 1495,
 1505
 CURTERIKE, CURTRIKE VI.1 1794, 5376, 5382,
 6660, 6763, 7096, 7103, 7125, 7155,
 7269, 7930, 9172, 9177, 9190, 9414,
 9443, 9459, 9467, 9571, 9645, 9721, 9844
 CURTRIKE, DLANT VAN - VI.1 5857
 CURTERIKE, CURTRIKE, TCASTEEL VAN - VI.1
 7127, 7144, 7225

- Curtrike, zie Boudin
 Curtroysijn, zie Segher
 Cuwaert, zie Cuaert
 CYBORIA IV.3 6, 109
 CYPROEN, CONINC *Scípio* I.1 16
 CYRENE IV.1 1017
 CYTEROEN, CYTERON (Cyteroene) I.1 13339, 13341, 13422
 DALIDA I.1 8592, 13801
 DALMATIEN V.1a 483
 DAM, DAMME, DEN - II.6 14; VI.1 4747, 5478, 6670, 6685, 6703, 6707, 7071, 10160, 10168, 10182, 10188, 10214
 DAMANUS, PAUS *Sabinianus* V.1e 730
 DAMASIUS, PAUS I V.1e 125, 137, 145, 157
 DAMET VI.1 5843
 DAMMARTIJN VI.1 2325, 2331
 DAMMARTIJN *graaf Karel de Trie* VI.1 9970
 DAMMARTIJN, DE GRAUE VAN - VI.1 7171
 Dammartijn, zie Reynout
 DAMPIER VI.1 5821
 Dampier, zie Willem
 DANEEL VAN DENREMONDE VI.1 4238
 DANGIER (Dangiere, Dangers) I.1 2803, 2957, 3062, 3163, 3181, 3206, 3209, 3255, 3270, 3287, 3309, 3317, 3326, 3335, 3352, 3370, 3674, 3380, 3390, 3681, 3692, 3717, 3731, 3735, 3812, 4041, 6710, 7107, 7113, 9902, 12875, 12943, 12961, 13025, 13037, 13047, 13089, 13114, 13129, 13167, 13233, 13465, 13478, 13919
 DANIELE IV.6 200
 DANS *Dan, zoon van Jakob* IV.5 9
 Darnmes, zie Ferrant
 DARIJS *van Phrygië* V.1u 75; V.8 29
 DARIUS I.1 6278; V.8 83, 84
 Daties, zie Robbrecht
 DAUID, DAUIJT, CONINC (Dauite) *van Israël* II.6 223; V.1k 32; V.1p 252; V.1q 62; V.8 270; VI.1 23
 DECIUS, DEN HEERE *keizer van Rome* V.1a 380, 406
 DECIUS, PAUS *Donus* V.1e 865
 DEDALUS I.1 4994
 DEDUUT, DEDUTE I.1 569, 585, 605, 640, 655, 662, 704, 714, 751, 784, 1281, 1287, 1290, 1551, 3050, 9647
 Delespinanche, zie Gobeert
 DELIJT I.1 9645, 9896
 Dendermonde, zie Bestunen, Daneel, Denremonde, Gwys, Jan, Willem
 DENEMERKEN, DENEMAERKEN V.1e 327; V.8 361; VI.1 1838, 1875, 2434
 DENEMARKEN, CONINC VAN - *zie ook Canut* IV VI.1 3703
 Denemerken, zie Aleit, Canut
 Denijs, zie Gheraerd
 DENRE (Denren) *rivier* VI.1 343, 562
 DENREMONDE, DENDERMONDE VI.1 5908, 9169, 9215, 9359, 9371, 9511, 9724
 DEUS DEDIT, PAUS I V.1e 771
 DIANIRA I.1 8581
 Didyer, zie Mons
 DIEDERIC, DIERIC, DER GOTEN CONINC V.1e 519, 526
 DIEDERIC, GRAUE VAN LUCENBORCH VI.1 255
 DIEDERIC, VAN ELSATE, GRAUE VAN VLAENDREN (Diederike, Diedericke, Diederick) *zie ook Elsatre* VI.1 1975, 2230, 4416, 4423, 4431, 4441, 4444, 4450, 4452, 4456, 4464, 4477, 4486, 4491, 4514, 4522, 4544, 4576, 4593, 4598, 4602, 4719
 DIEDERICX VAN ELSATEN II, *graaf van Vlaanderen, graaf van de Elzas, hertog van Lotharingen, zie ook Elsatre* VI.1 4417
 DIEDERIKE VAN DIXMUDE VI.1 4289
 DIEFTE (Dieften) I.1 8867, 9361, 9433, 9443
 DINAUWEN *Donau, rivier* V.1e 999
 DIOGENES I.1 5595
 DISCIDERIUM, CONINC VAN PAPIA V.1e 1139
 DIXMUDE VI.1 9431, 9434
 DIXMUDE *kasteel* VI.1 2835
 Dixmude, zie Diederike
 Dodenehem, zie Earnout
 DODO V.1e 935
 DONATIANUS, PAUS V.1a 384
 DOOT I.1 7567, 7573
 DORDERECHT II.6 15
 DORINGHEN *Thuringen, zie ook Dueringen* IV.2 2466
 DORLENS VI.1 1579
 DORNIKE, DOERNEKE, DORNEKE, DOERNIKE, DORNICKE VI.1 367, 394, 1937, 4339, 4344, 4345, 5109, 5589, 5602, 7469, 7535, 7969, 7972, 7980, 8241, 8249, 8337, 8341, 8369, 8391, 8466, 9239, 10287, 10340, 10396, 10407, 10496
 DORNIKE, DEN BISSCOP VAN - VI.1 83
 DORNIKE, BISSCOP VAN - *zie ook Willem van Coudenbergh* VI.1 10505
 Dornike, zie Symoen
 DORPERHEDE *zie ook Dorpernie* I.1 161
 DORPERNIE *zie ook Dorperhede* I.1 926

- Dousay, zie Godemaer
 DROEFHEIT, DROUFHEIDE I.1 7091, 7093
 DRUES, DE - *graaf Johan II* VI.1 7169
 Du Fay, zie Godemaer
 DUECHT I.1 9647
 Duerenx, zie Lodewijc
 DUERINGEN, LANTGRAUE VAN - *Hendrik Ras-po* VI.1 5834
 DUERLE VI.1 9888
 Durens, zie Lodewijc
 DUROMMES, DEN BISSCOP VAN - *Anthonius van Beck* VI.1 6864
 DUTCHE, DUUTCHE (Duutschen) VI.1 5659, 6450, 6649
 DUUNKERKE VI.1 9909, 9922
 DUUTCHE RIKE, T- V.8 359
 DUWAY, DOUWAY VI.1 2064, 5350, 6269, 7250, 7262, 7355, 7430, 7616, 7685, 8184, 8338, 8976, 9646
 DUWAY, DIE CASTELEYN VAN - VI.1 7189
 DYDO, CONINGHINNE VAN CARTAENGEN I.1 11985
 DYGOEN VI.1 10543
 Dygoen, zie Jan
 DYOCLESIANUS, KEYSER *van Rome* V.1a 498
 DYONICIUS, PAUS V.1a 448
 DYOSCORUS V.1e 37
 EBROMMAER, PATRIAERKE *van Jeruzalem* VI.1 2305
 ECTOR, HECTORS, PRIAMUS ZONE (Ectors) I.1 6275; V.8 21, 31, 39, 41
 EDELHEDE, EDELHEIT, EDELHEIDE, EELHEIT, HEDELHEDE, HEDELHEIDE I.1 159, 3304, 3308, 3359, 5302, 6168, 9643
 EDEWAERDE, CONINC VAN INGHELANT *de Belijder* VI.1 1063
 EDEWAERT VAN JNGELANT *I, koning, zie ook Ingelant* VI.1 7020
 EDEWAERDE *II, koning van Engeland* VI.1 6080
 EDEWAERT, CONINC, PRINCEN, VAN JNGELANT (Edewaerde, Edewaerts) *III, zie ook Ingelant* VI.1 8129, 8143, 8162, 8164, 8172, 8222, 8226, 8230, 8299, 8315, 8324, 8342, 8370, 8371, 8516, 8568, 8652, 8674, 8685, 8700, 8724, 8731, 8741, 8820, 8821
 EECLOE VI.1 9587
 EEDINGHEN, DIE IONCHEERE VAN - VI.1 9475, 9594
 EEKE VI.1 9329
 EENAM VI.1 9491
 EERE, VER - I.1 9645; II.5 4, 55
 EERMENJAC, DE GRAUE VAN - *Jan I* VI.1 8153, 8356
 Eesine, zie Inghelram
 EGGO I.1 1333, 1402
 EGYPTEN II.8 335; IV.6 98; IV.10 229; V.8 80, 224
 ELAMMANUS V.1e 37
 Elenen, zie Helena
 ELEUTERIUS, ELEUTHERIUS, PAUS V.1a 244, 265
 ELMARE (Elmaren) *proosdij* IV.2 373, 1483, 1493
 ELSATEN, ELSATE VI.1 1974, 1976, 4414, 4418
 ELSATEN, DEN GRAUE VAN - *zie ook Diederic II* VI.1 1974
 Elsate, Elsaten, zie Diederic, Diedericx
 ELSATRE, DIE - *zie ook Diederic I van Vlaanderen* VI.1 4530
 ELUE *rivier* IV.2 2442
 ELYAS III.1 125, 202
 ENAUS, CASTEEL V.1e 167
 ENCRE, DEN CASTEEL VAN VI.1 2469
 ENDI, TLANT VAN - *zie ook Hinden, Inden, Indsche* V.8 100
 ENDI, DIE CONINGHE VAN - *zie ook Hinden, Inden, Indsche* II.1 762
 ENEAS, EENEASE (Enease) I.1 11989, 11996; V.8 191
 Enegauwe, zie Henegauwe
 Enghien, zie Eedinghen
 ENGUEANS, ENGUEAM, ENGUEAN, DE MARGNY, MARGNI VI.1 7691, 7721, 7729, 7739, 7789
 ENOC, ENOCH *profeet* III.1 125, 202; IV.6 82
 EPHIFANE VAN ANCHIOCHUS V.8 304
 Eraclius, zie Bertraet
 Ercules, zie Hercules
 ERDENBORCH, ERDENBUERCH, HERDENBORCH VI.1 1614, 7122, 9860
 ERMELINC, ERMELIJNC, CONINC IV.2 2564, 2613
 Ermeline, zie Hermeline
 ERNOUT DE DODENEHEM VI.1 8660
 ERUBA, CONINGHINNE VAN TROYEN *Hecuba* I.1 6273
 ERZELE, HEERE VAN - VI.1 9869, 9940, 10134
 ESCULAPIUS II.1 544
 Esdin, zie Wautern
 Esseln, zie Godefrijt
 ESTRUUT, DES CONINC OGIER DOCHTER VAN INGHELANT VI.1 152
 Ettel, zie Hettel

- Eu, zie Heu
 EUERGHEM VI.1 9532
 EUGENIUS, PAUS I V.1e 841
 EUSEBIUS, PAUS V.1a 566
 EUSEBIUS *van Caesarea* V.1e 83
 EUSTAES, GRAUE VAN BRENNEN II, *van Boulogne* VI.1 1657
 FABIANUS, PAUS V.1a 364, 366
 FAUQUEMONT *graaf Diederik III van Valkenburg* VI.1 8287
 Faukemont, zie Reynout, Valkenberghe
 FELDRIJ, HERTOGHE VAN LOREYNE VI.1 252
 FELICISSIMUS V.1a 442
 FELINES VI.1 5881
 FELIX, PAUS I V.1a 462
 FELIX, PAUS II V.1e 117
 FELIX, DIE DERDE, PAUS V.1e 431
 FELIX, DIE VIERDE, PAUS V.1e 533
 FELLOEN V.8 418
 FERONEUS, CONINC *van Griekenland* I.1 8175
 FERRANT DARAMNES VI.1 7187
 FERRANT, SCONINCX SONE VAN PORTEGALE (Ferrante, Ferrants) VI.1 5299, 5344, 5349, 5371, 5376, 5387, 5394, 5398, 5401, 5409, 5416, 5425, 5442, 5446, 5489, 5497, 5561, 5596, 5654, 5674, 5698, 5766
 Filote, zie Pieter
 FINE, VRAUWE -, WELINE *wezel* IV.2 1860
 FLORA I.1 7836
 FLOREINS, GRAUE VAN HOLLANT (Floreinsse) I VI.1 1446, 1450
 FLOREINS, GRAUE VAN HOLLANT (Floreinse) III VI.1 4551, 4555, 4947, 4961, 4962
 Floreins, zie Gheertruut
 FOCAS, KEYSER *van Rome* V.1e 747
 FONTEINE, DER MINNEN - I.1 1508
 FORCONDET, EUERZWIJN IV.2 1855
 FOREESTE, DIE GRAUE VAN DEN - *Johan I* VI.1 6405
 Foreeste, zie Goesin
 FOREESTE VAN GHERECHTICHEDEN, DEN - I.1 13051
 FORTINATUS, CLEERC, POETE V.1e 634
 FOUKEN DE MERKES VI.1 7423
 FOYS, DE GRAUE VAN - *Gaston II* VI.1 8379
 FRANCSOYS ACKERMAN VI.1 10004, 10160, 10214
 FRANS II.9 288
 FRANSOYS, FRANSOIS, VRANCSOYSEN, VRANCSOYSE *zie ook Vranxe* (Fransoyzen, Fransoyse, Fransoise, Franchoise, Frantsoise) V.1f 56; VI.1 1589, 5444, 5560, 5652, 6351, 6370, 6379, 6421, 6629, 6679, 7084, 7128, 7147, 7155, 7163, 7443, 7505, 7551, 7553, 7569, 7597, 7655, 7732, 8033, 8258, 8330, 8625, 8630, 9828
 FRENES, DEN HEERE VAN - *Jan van Luxemburg* VI.1 6077
 FRISE I.1 7899
 FRYE, VRIE, FRIE, T-, DEN - (Vrien) VI.1 608, 5354, 7123, 7891, 9203, 9357, 9426, 9720
 FUSSOC, DIE GRAUE VAN - *Robert* VI.1 8239, 8253, 8461
 GALES, DIE PRINCHE VAN - *zie ook Edewaerde II* VI.1 6705
 GALIACHE, HER - VAN MELAEN VI.1 8881
 GALISSIEN IV.4 131
 GALLEN *zie ook Vranckerike* V.8 151
 GALLUSE I.1 9719
 GALOYSE VI.1 8583, 8611
 GALYLEA IV.8 29
 GAMPAYNEN V.1a 502
 GASARE VI.1 5222
 GASSCOENGEN VI.1 6320, 6885, 6922
 GAUERE, DIE HEERE VAN - *Johan* VI.1 6373
 Gauere, zie Rase
 GAUFRIJT, BISSCOP VAN PARIJS VI.1 1711
 GAUTIER DE MARGNI VI.1 8423
 GAUTIERE VAN CASTELION V VI.1 7422
 GAYUS, PAUS V.1a 482
 GAYUS *zie ook Julius Caesar, Ghend* V.8 169
 GELASIUS, PAUS I V.1e 447, 462
 GELRE, DE GRAUE VAN - *Reinout I* VI.1 6719, 6739
 Gelre, zie Ghelre
 Gembloes, zie Seghebrechts
 GEMBLOS *abt van* - VI.1 6259
 GENERALE SCOLE, DIE - *te Rome* V.1e 1181
 GENEUOYSE VI.1 8302, 8306
 Gent, zie Blandijn, Castelrien, Colacie, Couteren, Grauen steen, Nonnen bossche, Plaetsen, Sente Baefs, Sente Pieters, Witte Caproene
 GENTEL *leewin, koningin* IV.2 2528
 GERFANT VAN HONGHERIEN *koning Andreas III* VI.1 6819
 GHEDOECHSAMHEDE I.1 9650
 GHEENEN VI.1 4815
 Gheenen, zie Richaert
 GHEERAERDE, ABD VAN HAIN VI.1 2181
 GHEERAUDSBERGHE, GHERAERTSBERGHE VI.1 6241, 9473, 9589

- GHERAERTSBERGHE *abt van* VI.1 6261
- GHEERTRUUT, GRAEFNEDEN, WEDUWE VAN
DEN GRAUE FLOREINS (Gheertruden)
gravin van Vlaanderen VI.1 1445, 1455,
1872
- GHEERTRUUT, ROBBRECHTS DES VRIESEN
DOCHTER (Gheertruden) *van Robrecht*
I VI.1 1930, 4420
- GHELRE, GELDRE VI.1 632, 6233
- GHELRE, GELDERE *graaf Reinout II* VI.1 8117,
8285
- GHELRE, DIE GRAUE VAN - *Hendrik I* VI.1
4554, 4965
- Ghelre, zie Gelre
- GHEND, GHENT, GEND IV.2 92, 2263; V.8 170;
VI.1 156, 170, 193, 270, 564, 571, 603,
611, 1262, 1492, 1609, 2486, 4032, 4770,
4794, 4889, 4894, 5359, 5380, 5384,
5391, 5424, 5480, 6675, 6691, 6713,
6783, 6786, 6789, 6927, 6956, 6990,
7236, 7922, 7944, 8090, 8093, 8223,
8228, 8252, 8325, 8482, 8496, 8501,
8542, 8557, 8571, 8575, 8678, 8685,
8845, 8955, 8962, 9038, 9066, 9097,
9118, 9121, 9131, 9135, 9153, 9156,
9161, 9171, 9175, 9176, 9189, 9193,
9203, 9209, 9223, 9257, 9269, 9283,
9330, 9333, 9343, 9349, 9361, 9367,
9372, 9375, 9393, 9400, 9411, 9425,
9429, 9433, 9457, 9465, 9471, 9483,
9489, 9499, 9501, 9509, 9516, 9517,
9529, 9560, 9562, 9571, 9574, 9580,
9591, 9593, 9598, 9609, 9615, 9623,
9632, 9650, 9669, 9672, 9679, 9686,
9692, 9700, 9838, 9840, 9859, 9864,
9867, 9878, 9883, 9896, 9908, 9931,
9936, 9941, 9987, 9988, 10006, 10009,
10023, 10031, 10059, 10084, 10085,
10090, 10100, 10103, 10115, 10123,
10125, 10133, 10159, 10175, 10177,
10188, 10202, 10211, 10235, 10243,
10269, 10272, 10288, 10304, 10330,
10344, 10362, 10372, 10377, 10399,
10410, 10415, 10488, 10494, 10508,
10516, 10535, 10568
- GHERAERD, GERAERD DENIJS (Gheeraerde)
VI.1 8551, 8595, 8602
- GHERAET *zie ook Baraet* I.1 5147
- GHERBERGHEN I.1 12568
- Gherechticheden, *zie* Foreeste
- GHERECHTICHEIT, GHERECHTICHEDE I.1 5143,
5226, 5265, 5281, 5298
- GHESELSCAP I.1 905, 1741, 9646
- GHEUAL I.1 6170
- GHEUEINST WESEN *zie ook Bedect Wesen* I.1
9651, 9654, 9675, 10083, 10998, 11031,
11071, 11108, 11127
- GHIERICHEDE, GHIERICHEIT, GHIERECHT
(Ghiericheden) I.1 175, 201, 307, 1067,
5259, 8859, 8885, 8887, 8893
- GHILBEERT VI.1 280
- GHISEN VI.1 1576
- Ghuulke, *zie* Gulke
- GHYANEN VI.1 5185, 5585
- GILLIS DE MULRE VI.1 9602
- GISORS VI.1 5143, 5150
- GUBEERT, DELESPINANCHE (Gobeerte) VI.1
7014, 7046, 7057
- GOD VAN (DER) MINNEN, DER MINNEN, DE, DIE
- I.1 817, 823, 838, 861, 871, 943, 1249,
1304, 1343, 1382, 1603, 1651, 1737,
1763, 1771, 1798, 1987, 2005, 2567,
2757, 2771, 3008, 3106, 3147, 3467,
4018, 4049, 4068, 4105, 4113, 4140,
4241, 6354, 6731, 6746, 7663, 9517,
9567, 9631, 9692, 9914, 10140, 10145,
10240, 10367, 10517, 10623, 10934,
10939, 10971, 10977, 11862, 12243,
13317, 13483, 14200
- GOD, VENUS SONE *zie ook Cupido, Venus zone,*
zie ook (die) God van Minnen, zie ook
Minne I.1 11828
- GODE VAN NASAREENE, NAZAREENE *zie ook*
Adaem, Cristus, Jhesus, Kerst II.5 322;
V.19 75
- GODEFRIJT, HERTOGHE VAN ESSELEN VI.1 216
- GODEFROET, DE HARCOURT VI.1 8720, 8727
- GODEFROET VAN BRABANT VI.1 7177
- GODEFROIT, GODEFROET, HERTOGHE (Gode-
fride) *van Neder-Lotharingen* VI.1
4503, 4512, 4513, 4521
- GODEMAER DU FAY, DOUSAY VI.1 8241, 8385
- GODEUEERDE *zoon van hertog Hendrik I van*
Brabant VI.1 5417
- GODEUEERT, GODEUERT, VAN BULGOEN, BUIL-
LOEN, HERTOGHE, PRINCHE, CONINC TE
IHERUSALEM V.8 509, 555, 562, 577; VI.1
2004, 2307
- GOELIJC SPREKEN I.1 4053
- GOESIN VAN DEN FOREESTE VI.1 1944
- GOET GHELAET I.1 912, 1765
- GOLIASE, RUESE V.8 284
- GOMORRE IV.1 1291
- GOTEN V.1e 311, 580

- Goten, zie Diederic
 GRAF, DAT HELICH - (Helighe) VI.1 2272, 2429
 GRAUEN STEEN, s- *kasteel te Gent* VI.1 5424
 GREGORIUS, DEERSTE, PAUS V.1e 678
 GREGORIUS, DANDRE, PAUS V.1e 982, 1004
 GREGORIUS, DIE DERDE, PAUS V.1e 1010, 1016
 GREGORIUS V, *paus* V.1h 25
 GREUENINGHEN VI.1 9923
 GRIEC, GRIEKE (Grieken, Griex) II.1 866, 1318,
 1323, 1910; V.1a 64, 81, 183, 245, 355,
 437, 566
 GRIEKEN, GRIEKEN LANT, DAT RIJKE VAN -
 (Griecschen) I.1 8045, 8099, 8178; IV.6
 11; V.1b 127, 129, 135; V.8 28, 72, 75,
 218, 519; VI.1 5239, 5244, 5250
 GRIMBEERT, GRIMBERT, GRINBERT, DAS (Grim-
 beerte, Grimberte, Grimbeerts, Grim-
 beerde) IV.2 177, 283, 421, 1335, 1346,
 1352, 1356, 1358, 1359, 1364, 1394,
 1421, 1432, 1433, 1442, 1448, 1452,
 1457, 1479, 1656, 1664, 1670, 1674,
 1689, 1705, 1714, 1733, 1745, 1755,
 1762, 1887, 1897, 2231, 2259, 2286
 Grinbert, zie Grimbeert
 GRINGNI, DE HEERE VAN - VI.1 8662
 GROENINGE, DE KEERKE TE - VI.1 5862
 GROTE VALSCHEIT I.1 10625
 Guldemont, zie Jan
 GULKE, GHUULKE V.8 157; VI.1 6233, 7141
 GULKE, DIE GRAUE VAN - (Gulken) *Willem IV*
 VI.1 6375, 6378, 6341
 GULKE, DIE MARGRAUE VAN - (Gulken) *Willem*
 V VI.1 8117, 8285, 8412
 GULKEN, DE CLEERC VAN - *Willem* VI.1 7139,
 7373
 Gulken, zie Willem
 GWY, GWI, GHWY, GRAUE, VAN VLAENDREN,
 VAN VLAENDEREN LANT (Ghwy,
 Gwys) VI.1 5788, 5816, 5870, 5893,
 5904, 5980, 5996, 6064, 6095, 6136,
 6154, 6186, 6242, 6245, 6268, 6278,
 6300, 6343, 6477, 6494, 6529, 6545,
 6676, 7479, 7492, 7499, 7625
 GWY, SGRAUEN LODEWIJC BASTAERDE BROEDER
van Lodewijk I van Nevers VI.1 8068,
 8073
 GWY, VAN NAMEN, DES GRAUEN GWYS SONE
 VI.1 6070, 7137, 7266, 7518
 GWY VAN VLAENDREN *heer van Richebourg*
 VI.1 7909
 GWY DE SAYNPOEL VI.1 7204
 GWYS, DES GRAUEN - WIJF *Mathilde van Den-*
dermonde VI.1 6052
 GWYT *broer van Raoul de Nesle* VI.1 7180
 HA WY, DAME -, HYE *ooi* IV.2 1849
 HAERMAN SASSEN, HERTOGHE VI.1 1449
 Haersenden, zie Hersenden
 Hain, zie Gheeraerde
 Haken, zie Heyne
 HALEWINE, DE DUKRE VAN - VI.1 8075
 HALLE VI.1 10540
 HALLEKINE VI.1 8051
 Halst, zie Aelst
 Hannoen, Hanoen, zie Annoen, Boudin
 HANT II.6 111
 Harcourt, zie Godefroet
 Hardi, le -, zie Philips
 Hardie, zie Willem
 Harsenden, zie Hersenden
 HARSTALE V.1e 942
 HASE VAN VLAENDREN, DIE - *Lodewijk, bas-*
taardzoon van Lodewijk II van Male
 VI.1 10169
 HATIE I.1 143
 HAUTEM VI.1 581
 HAYHANT, CONINC IN INGHELANT VI.1 59
 Hectors, zie Ector
 Hecuba, zie Eruba
 Hedelhe(i)de, zie Edelhede
 HEILE WIJF, HEILWIUEN, ZUSTER -, ABDESSE VAN
 PARADIJS I.1 8192, 8242
 HEILEGHE, HELEGHE LANT, T-, DAT - II.8 204,
 392
 HEINRIC, KEYSER, VAN ALMAENGEN DE CO-
 NINC, [DEN] VIERDEN (Heinrike) IV
 V.1g 70; VI.1 553, 1787, 1821
 HEINRIKE, HEYNRIKE, KEYSER, VAN ROME V
 VI.1 1135, 1155
 HEYNRIC, KEYSER *van Griekenland* VI.1 5286
 HEINRIC, CONINC VAN INGHELANT (Heinri-
 cke) I, zie ook *Ingelant* VI.1 1083, 1101,
 1108, 1119, 2623, 2657, 2672, 3918
 HEINRIC, CONINC VAN INGHELANT (Heinri-
 cke, Heinrich) II VI.1 1143, 4622, 4697
 HEINRIC VAN LANCAESTRE, CONINC VAN JN-
 GHELANT IV VI.1 10468
 HEINRIC, CONINC VAN INGHELANT (Heinrike)
zoon van Hendrik II VI.1 4814, 4897
 HEINRIKE, CONINC IN VRANCKERIKE (Heinri-
 cke) I VI.1 301, 313
 HEYNRIKE, HERTOGHE VAN BEYEREN VI.1 253
 HEYNRIK II, *hertog van Brabant* VI.1 5417,
 5831
 HEYNRIC VAN LUTSENBORCH V VI.1 6737

- HEINRIKE, GRAUE VAN BRUESELE *III* VI.1 1932
- HEINRIC, SCONINCX BROEDER VAN SPAENGEN
van Alfonso X van Castilië I.1 6232
- HEYNRIC *zoon van graaf Gwy* VI.1 6071
- HEINRIC, HEINRIJ, VAN BRUCELE, PROCIAEN
(Heinricke) I.1 9723, 9752, 9768, 9783,
9785, 9787, 9794
- HEYNE VAN HAKEN IV.8 280
- HEYNRI DE LIGNI VI.1 7185
- HELENA, EELENA, ELENEN, KEYSERINNE (Helenen, Helenen) *van Rome, zie ook Sente Helenen* V.1c opschrift, 2, 11, 18, 19, 61, 69, 73; V.1d opschrift, 1, 10, 16, 37, 55, 95; V.1g 126; VI.1 5
- HELYAS (Helye) *profeet* IV.6 82, 92
- Hemsrode, zie Jan
- HENEGAUWE, HENEGOUWE, HENEGOUWEN, ENEGAUWE, TGRAEFSCIP VAN, TLANT VAN - VI.1 1354, 1355, 1754, 1784, 5022, 5096, 5106, 5306, 5348, 5775, 5804, 5808, 5811, 5901, 8169, 8272, 8293, 8328, 9618
- HENEGAUWE, GRAUE VAN - *zie ook Boudin V* VI.1 4542
- HENEGAUWE, HENEGOUWE, DIE GRAUE VAN - *zie ook Jan van Avesnes* VI.1 6481, 6843, 7453
- HENEGOUWE, DIE GRAUE VAN - *Willem III* VI.1 8115
- HENEGOUWE, DE GRAUE VAN - *Willem IV* VI.1 8277
- Henegauwe, Henegouwe, Heneghouwe, zie Aelbrecht, Boudin, Jan, Jane, Mergriete, Rikilt, Willem
- Henegouwe bi mons, zie Jan
- HENEWIERS, HEYNEWIERS VI.1 5564, 5648, 8407, 8433
- HERACLIDES I.1 5595
- HERCULES, ERCULES, HERULES I.1 8571, 8573, 14075, 14088; V.8 104
- Herdenborch, zie Erdenborch
- HERMANNE, DEKEN IV.2 2733
- HERMANNE, GRAUE VAN MONS VI.1 1358
- HERMELINE, HERMELIJNE, ERMELINE, ERMELIJNEN, VRAUWE - (Hermelinen) *vos* IV.2 1361, 1408, 1425, 2283, 2416, 3080, 3092, 3112, 3133, 3160, 3144, 3167, 3219, 3231, 3321, 3327
- HERMOGINES II.1 146, 648, 690
- HERODES, BROEDER ARCHELAUS, DES GROOTS HERODES SONE, PRINCE IN JUDEA ENDE TE JHERUSALEM (Heroden) IV.4 83, 92, 96, 98, 102, 105, 107
- HERODES, DES CONINX IV.3 1
- HERSENDEN, ARSENDEN, HARSENDEN, HAERSENDEN, HERSUINT, YSWENDEN, WULFINNE (Hersuinden) IV.2 1651, 1977, 2124, 2861, 2892, 2913, 2931, 3414
- Hersuint, zie Hersenden
- HERTE (Herten) II.5 676, 677, 700; II.6 105, 106
- Herules, zie Hercules
- HESDIJN VI.1 1578, 9740
- HETTEL *Attila* VI.1 164
- HEU, DE GRAUE VAN - *Raoul IV* VI.1 8380
- HEU, DES GRAUEN DOCHTER VAN - *Bonne van Artois* VI.1 9019
- HIERLANT V.8 361
- Hierlant, zie Yerlant
- Hijfte IV.2 2262, 2263
- HINDEN, DIE ZEE VAN - *zie ook Endi, Inden, Indsche* V.8 115
- HOEFDE, TEN - *plaats te Rome* V.1e 48
- HOLLANT, DEN GRAUE VAN - *Floris V* VI.1 6044
- HOLLANT, GRAUE VAN - *Willem VI* VI.1 9026
- HOLLANT VI.1 1447, 4959, 6234
- Hollant, zie Floreins
- HOMERIUS, OMERIUS (Homeriuse) I.1 6312; V.8 32, 43
- HONGHER, HONGRE (Honghere, Honghers) I.1 9356, 9374, 9378, 9423, 9428, 9432, 9437
- Hongherien, zie Gerfant
- HONORIUS, PAUS *I* V.1e 782
- HONORIUS, PAUS *II* VI.1 1925
- HOPEN I.1 4106
- Horatius, zie Oratius
- HORMISDA, PAUS V.1e 504
- Houdenaerde, Houdenerde, Haudenaerde, zie Audenaerde
- HOUERDE, OUAERDE I.1 924, 5796, 8858
- HOUESCHEDE, HOUESSCHEIT, HOUESCHEIT, HOUESSCEIT, HOUESHEDE (Houescheden) I.1 730, 743, 1161, 1188, 1685, 2827, 3585, 3620, 9645, 9891, 11335, 13941, 13953
- HUGHEN, ZONDERLINGHE, DEN CONINC *van Frankrijk* VI.1 293
- HUGHE CAPETTE, GRAUE V.1e 1074
- HUGHE, GRAUE VAN SEMPOL *II* VI.1 2810, 2843
- HUGHE, HER - VAN CALUERLAY VI.1 9903
- HUGHE, VAN LEEWE, VAN LIEWEN VI.1 3781, 3791

- HUGHE, VAN TABARYEN, HER - (dher, sher, Hughen) IV.8 opschrift, 25, 39, 67, 73, 87, 97, 101, 115, 123, 153, 188, 237, 249, 265, 275
- HUGHELIJN METTEN CROMMEN BEENE IV.2 800
- HULST TERLOE, BOSCH (Hulster Loe) IV.2 2575, 2660
- HUNEN V.8 471
- HUWE KIRET VI.1 8311
- HYLARIUS, PAUS V.1e 315, 357
- IBERINEN I.1 7709
- Ieper, zie Jan, Sente Martins, Sente Pieters, Ypre
- IGINIUS, PAUS *Hyginus* V.1a 183
- IJSENDIJK VI.1 10556
- INDEN *zie ook Endi, Hinden, Indsche* II.1 395, 865
- INDSCHE CONINCRIKE, DAT - *zie ook Endi, Inden, Hinden* II.1 428
- Ingau, zie Lodewijc
- INGHELANT, JNGELANT, JNGHELANT, INGELANT *zie ook Bartaengen, groeten* I.1 1177; V.1e 1186; V.8 185; VI.1 60, 153, 1113, 1120, 1131, 1144, 2623, 2628, 4606, 4680, 4834, 4898, 4974, 5083, 5184, 5461, 5465, 5471, 5554, 6081, 6221, 7021, 8231, 8320, 8617, 10102, 10110, 10121, 10346, 10514
- INGELANT, JNGHELANT, DIE CONINC VAN - (sconinx) *zie ook Edewaert I* VI.1 6473, 6672, 6693, 6752, 6777, 7272, 7312
- INGELANT, JNGHELANT, DIE CONINC VAN - *zie ook Edewaerde III* VI.1 8155, 8215, 8546, 8799, 8807
- INGELANT, DEN CONINC VAN - *Edward IV* VI.1 6880
- INGHELANT, DIE CONINC VAN - (des conincx) *zie ook Heinric I* VI.1 2758, 2644, 3996, 4035
- INGHELANT, INGHELANT, DEN CONINC VAN - (sconincs) *Jan zonder Land, zie ook Jan* VI.1 5450, 5490, 5544
- INGHELANT, DEN CONINC VAN - *Richard Leeuwenhart, zie ook Richaert I* VI.1 5138
- INGHELANT, DE CONINC VAN - *Richard II* VI.1 9899, 10208
- INGELANT, SCONINX DOCHTER VAN - *Isabella, dochter van Edward II* VI.1 8698
- INGHELANT, DIE REWAERT VAN - *zie ook Jehan de Bourseel* VI.1 10274, 10331, 10355
- Inghelant, zie Alienor, Edewaert, Hayhant, Heinric, Jan, Richaert, Steuen, Willem
- INGELMONSTER, INGELMONSTRE VI.1 6661, 6687
- INGHELAM VAN EESINE VI.1 3505, 4286
- INGHELAM VI.1 38, 43
- INGHELSCHE, INGELSCE, JNGHELSCHE, JNGHELSCHE (Inghelschen, jnghelschen, jngelschen, jngelscen) VI.1 5446, 5580, 5586, 6803, 8067, 8125, 8407, 8643, 8646, 8986, 9921, 9928, 9934, 9958, 9985, 9992, 9997, 10021, 10093, 10101, 10439
- INNOCENS, DEERSTE, PAUS V.1e 195
- Isingrijn, zie Ysingrijn
- ISRAEL, ISRAHEL, DIE KINDER VAN - (den kindren) *zie ook joden* IV.6 189; V.1k 22
- ISRAEL V.8 261
- JACOB, JACOP VAN MERLANT, MEERLANT, VADER DER DIETSCHER DICHTER (Jacoppe, Jacobs) *zie ook Jacop, Merlant* II.1 9; IV.7 54, 67, 71; V.1u 119, 292
- JACOBS *heilige, de Meerdere?* V.1e 646
- JACOP *disputant, zie ook Jacob, Merlant* II.5 40, 142, 181, 207, 246, 294, 324, 454, 467, 571, 584, 636, 649, 752, 764, 842, 868, 959; II.6 14, 40, 92, 135, 144, 209, 235, 257, 326; II.7 14, 53, 222, 339, 443
- JACOP, VAN ARTEUELDE, ARTELUELDE, ARTENUELDE (Jacoppe, Jacobs) VI.1 8094, 8181, 8214, 8247, 8279, 8486, 8522, 8525, 8526, 8537, 8562, 8570, 8577, 8579, 8586, 8592, 8601, 8605, 8647
- JAKEMAERT, JAUQUEMAERT, JAKEMART, VAN SIMPOEL, SEMPOEL (Jakemaerde) VI.1 6328, 6502, 6548, 6723, 6861, 6905, 7016, 7092, 7103, 7165
- JALOUSIE, JALOUSE, VER - (Jalousien) I.1 3573, 3629, 3659, 3662, 3673, 3710, 3766, 3785, 3809, 3861, 3889, 3964, 3971, 4043, 6717, 6843, 7092, 7275, 9252, 9292, 9694, 9724, 9829, 11396, 11402, 11409, 11552, 13163, 13225, 13429, 13492, 13859, 13963, 14213
- JAN, CONINC, VAN INGELANT *zonder Land* VI.1 5182, 5512
- JAN VAN BERRY VI.1 8873
- JAN, VAN DYGOEN, VAN NIVEERS (Janne) *zonder Vrees* VI.1 8983, 8999, 9008, 10462, 10566
- JAN, HERTOGHE VAN NORMENDIEN, NORMENDIEN, DES CONINCX PHILIPS SONE *van Filips II, koning van Frankrijk* VI.1 8151, 8271, 8863

- JAN, VAN AUESNES *graaf, zie ook Henegauwe* VI.1 5778, 5807, 5899
- JAN, VAN BEAMONT, VAN HENEGOUWE (Janne) VI.1 8401, 8422
- JAN VAN HEMSRODE VI.1 8079
- JAN VAN MOERKERKE VI.1 8076
- JAN, IHAN, VAN NAMEN, HEERE VAN DER SLUUS (Janne) *zoon van graaf Gwy* VI.1 6017, 6069, 7233, 7266, 7585, 7587, 7595, 7857
- JAN VAN TSALONS VI.1 6406
- JAN VAN VIANEN VI.1 8659
- JAN VAN VLAENDREN, HEERE VAN NEELE *heer van Dendermonde* VI.1 7909, 7939
- JAN SONDER GENADE, SONE SGRAUEN VAN HENEGOUWE *van Jan van Avesnes* VI.1 7175
- JAN, DEERSTE, PAUS V.1e 515, 522
- JAN, DIE DERDE, PAUS V.1e 631, 632
- JAN, DIEN VIERDEN, PAUS V.1e 805
- JAN, DIE VIJFSTE, PAUS V.1e 897
- JAN, DIE ZESTE, PAUS V.1e 949
- JAN, DIE ZEUEENDE, PAUS V.1e 953
- JAN GULDEMONT, PRIESTER, AERTSCH BISSCOP VAN CONSTANTINOBLE V.1e 180
- JAN BELET, MEESTER IV.7 1147
- JAN BLAKE VI.1 5279
- JAN BOELEN VI.1 9461
- JAN, BREIDEL (Janne) VI.1 7037, 7041, 7043, 7044, 7051
- JAN, DE WEERT, CLERC IN SURGYEN, TYPRE (Janne) IV.7 opschrift, 27, 41, 82, 105, 157, 209, 218, 248, 287, 339, 414, 544, 700, 843, 869, 947, 1012, 1297, 1310, 1336, 1491, 1595
- JAN YOENS VI.1 9181
- JAN IV.7 642
- Jan, zie Johannes, Pape
- JANE, VROUWE, DEN EDELEN WIUE VAN VLAENDREN ENDE VAN HENEGAUWE, DES KEYSERS BOUDINS DOCHTER (Janen) *Johanna van Constantinopel* VI.1 5080, 5293, 5302, 5253, 5345, 5362, 5728, 5742
- JANNE, ABD VAN SENTE BERTINS VI.1 2179
- JANNE *van Dampierre* VI.1 5819
- JANNE, VAN TANCARUILE, TANKERUILE, CAMERLINC VAN VRANKERIKE VI.1 6332, 7183
- JANNE *zoon van Margaretha II en Willem van Dampierre* VI.1 5788
- JARRIUS V.1b 107
- JASOEN, JAZOENE I.1 8830; II.6 121
- JEHAN DE BOURSEEL, ZIER - VI.1 10116
- JEHAN DE BREMI VI.1 7093, 7099, 7229
- JEHAN DE LEYNS VI.1 7094, 7100, 7229
- JEHANNE, CONEGHINNE VAN VRANKERIKE *echtgenote van Filips IV de Schone* VI.1 6289
- JEHANE, DES CONINX SUSTER VAN VRANCKERIKE *van Filips IV de Schone* VI.1 7023
- JHEREMIAS, PROPHETE V.8 317
- JHERICO V.8 255
- JHERONIMUS, JERONIMUS *zie ook Sente* IV.7 837; V.1e 129, 140, 143, 162; V.1u 253
- JHERUSALEM I.1 7579; II.8 338; III.1 202; IV.3 80, 82, 84; IV.4 85, 90, 149, 166, 205, 327, 336, 375; IV.5 62; IV.6 39; V.1d 5, 103; V.8 305, 488, 492, 531, 570; V.16 6; VI.1 284, 1081, 1779, 1985, 1999, 2005, 2007, 2011, 2047, 2053, 2058, 2267, 2281, 2287, 2309, 3947, 4600
- JHERUSALEM, -T OUERSTE - *hemel* V.1k 60
- Jherusalem, zie Godeueert, Judas, Pylatus, Salomoen, Sibelen
- JHESUS CRISTUS, KERST, VAN NASAREENE, NASARENUS (Jhesu, Jhesum, Jhesumme, Cristu, Kerste) *zie ook Adaem, Cristus, Gode, (der) joden coninc, (die heleghe)* Kerst II.2 18; II.5 819, 856; II.7 387; II.8 78, 197, 282, 481, 585; III.6 3; III.7 2, 6, 14, 31, 39; IV.1 68; IV.3 121; IV.4 99, 101, 104, 110, 115, 126, 178, 219, 230, 234, 237, 239, 242, 260, 304, 313, 315, 376; IV.5 78; IV.6 3, 109; IV.7 1166; V.1a 114; V.1c 43; V.1g 144; V.1j 46; V.1k 38, 46; V.1t 211; V.1u 216; V.5 3, 19; V.8 66, 244, 296, 354; V.16 86; V.20 63; VI.1 3643
- JOB IV.7 1660
- JODE, IODE, JUEDE, JUDEN (joden, jueiden, joedsche, joetsche) *zie ook (den kindren van) Israel* II.1 1318, 1926, 1931, 1935, 1938, 1957, 1977, 1991, 1995, 2006, 2012, 2014, 2027, 2035, 2043, 2047, 2053, 2055, 2063, 2069; II.5 342; II.7 273; IV.1 1367; IV.3 20, 128; IV.4 111, 112, 115, 181, 210, 250, 307; IV.5 9; IV.6 55, 59, 129, 136, 141, 171, 193; V.1a 82, 208; V.1c 4, 20, 63, 71, 84, 96; V.1d 7, 9, 14, 17, 19, 35, 45; V.1h 33, 101, 106; V.1j 10, 28; V.1k 34; V.1u 242; V.8 89, 91, 246, 297, 355; VI.1 3638, 3642, 3647
- JODEN CONINC, DER - *zie ook Adaem, Cristus, Gode, Jhesus, (die coninc der) Joden* V.1h 110
- JOHANNES, DANDRE, PAUS V.1e 549

- JOLIUECHEIT I.1 9648
 JONCHEIT, IONCHEDE I.1 1193, 1216
 JORDANE, FLUME, RIUIRE IV.2 2641; V.1h 82, 84; V.8 256
 JOSAPHAT, TDAL VAN - III.1 206; V.8 572
 JOSEPHUS V.1u 241; V.8 88
 JOSUE V.8 247
 JUBITER *planeet* III.1 64, 121
 JUDAES, JUDAS SCARIOT (Judase, Judaes) IV.1 48, 1351, 1421, 1459, 1462, 1494, 1499, 1502, 1519; IV.3 opschrift, 49, 69, 72, 74, 75, 77, 81, 92, 98, 105, 94, 99, 110, 116; V.1a 262
 JUDAS, JUDAES, BISSCOP VAN JHERUSALEM *zie ook Quiriatius* V.1d 21, 36, 43, 77, 101
 JUDAS, JUDAES MAKABEUS (Judase) V.8 299, 310, 312, 321, 323, 345
 JUDEA, GROTE - II.1 1638; III.1 50; IV.3 4; IV.4 85, 90; VI.1 283
 JUDEA *zoon van Jakob* IV.3 5
 JUDICH, DES CONINX DOCHTER VAN VRANKE-RIKE KAREL DES KALUWEN VI.1 58, 92, 106, 114, 132
 JUECHT I.1 9648
 Juede, *zie* Jode
 JUFROET, MEESTER - IV.2 2952
 JULIUS, CESAR *zie ook Gayus* V.8 136, 151, 216, 221, 222, 231
 JULIUS, PAUS I V.1e 63
 JULIUS V.1e 94
 Julius, *zie* Octavianus
 JULOCKE (Julocken) IV.2 731, 832, 1247, 1289, 1299
 JUNO (Junoes) I.1 8154, 11937
 JUPITER (Jupitere, Jupiterre) *oppergod* I.1 5275, 6098, 6136, 6309, 8153, 9797, 11930, 11937
 Jupiter, *zie* Jubiter
 JUSTINIAEN, KEYSER *van Rome* I.1 10475; V.1e 966
 JUUENAE I.1 7708, 8150, 8165, 8524
 KAREL, KAERLE, KARLE, KARL, DE GROETE, DEN GROTEN, GROTE -, CONINC, VAN VRANCKERIKE (Karlen, Karels) I.1 7284; V.1a opschrift; V.1b 123; V.1e 1136, 1142, 1160, 1162, 1175, 1189, 1191, 1193; V.1f 17, 21, 33, 51, 57; V.1g opschrift, 2, 50, 56, 131; V.1u 125, 133, 135, 137, 145; V.8 457, 504; VI.1 8, 28
 KARELS DES KALUWEN *koning van Frankische Rijk* VI.1 57
 Karel des kaluwen, *zie* Iudich
 KAREL VAN CECILIEN *koning* VI.1 5927, 5935
 KAREL, DEN CONINC VAN NAUERNE VI.1 8879
 KAREL, HERTOGHE VAN NORMENDYEN, DAMPHIJN VAN VYANE VI.1 8869
 KAREL, GRAUE VAN AGYON ENDE PROUINCEN *graaf van Anjou* I.1 6224
 KAREL, KAERLE, KARLE, DIE GOEDE, CANUTS SONE (Karele, Karels, des goeds) VI.1 1877, 1894, 1907, 2229, 2430, 2456, 2473, 2775, 2794, 2803, 2811, 2818, 2855, 2869, 2886, 3109, 3207, 3324, 3510, 3649, 3709, 3738, 3839, 3859, 3882, 3890, 3894, 4070, 4174, 4253, 4261, 4311, 4313, 4421, 4424
 KARLE, KAERLE, KAREL MERTEEL, MORTEEL, PUPPIJNS VADER V.1e 993, 1033; V.1u 152
 KARLE, PUPPIJNS BROEDER *Karloman* V.1e 1049
 KAERLE *zoon van Karel I van Valois* VI.1 7760
 KAREL *zoon van Robbrecht III* VI.1 5948
 Kassel, *zie* Bonefaes, Cassele, Robbrecht, Sente Pieters
 Kent, *zie* Tansien
 KERSI, KERSIJ *Crecy* VI.1 8622, 8657
 KERST, DIE HELEGHE - *zie ook Adaem, Cristus, Gode, Jhesus, (die coninc der) joden* IV.1 1941, 1947; V.8 292
 KEYE, DRUSSATE (Keyen) I.1 2021, 2028
 KRIEKE PUTTE, KRIEKE PIT (Krieken) IV.2 2578, 2596, 2634, 2657, 2665
 LABRET *Arnold Amanieu* VI.1 9968
 LAMBRECHT *broer van Bertolf* VI.1 3187
 LAMFROYT, LAMFREYDE, LAMFROIT, LAMFROY (Lamfroits, Lamfroyts) IV.2 602, 646, 647, 699, 705, 710, 735, 760, 784, 799, 815, 860, 879, 901, 917, 919, 925
 Lancaestre, *zie* Heinric
 LANT, THELEGHE - VI.1 4968, 4978, 4984
 LATTINEN, LATINE, DEN - II.1 866; V.1b 128, 131
 LAURENCIUS, LAUWERENTIUS, PAUS V.1e 475, 486, 496
 Lauwaert, *zie* Symoene
 LECKERHEDEN I.1 3632
 LEDICHEIT, LEDECHEDE, LEDICHEIDE (Ledicheden, Ledecheden) I.1 562, 599, 629, 1183, 1192, 3051, 3055, 4070, 4104, 8371, 9407, 9413, 9639
 LEEWE, KEYSER *van Rome* V.8 387, 421
 Leewe, *zie* Hughe
 LEO, DEERSTE, PAUS V.1e 279
 LEO, DANDRE, PAUS V.1e 876
 LEO, DIE DERDE, PAUS V.1e 923, 945

- LEO, DIE VIERDE, PAUS V.1f opschrift, 1
 Leo, zie Leewe, Liebaert, Liebar
 LEONTE *broer van koning Feroneus van Griekenland* I.1 8184
 LESSINE VI.1 7451, 7460, 7463
 LEUER MEERE, DAT -, [DIE] - ZEE IV.1 427, 434
 LEYE (Leyen) *rivier* IV.2 2640; V.8 167; VI.1 5377, 5379, 7727, 7803, 8767, 8789, 9094, 9348, 9788, 9881
 Leyns, zie Jehan
 LIBERBACUS V.8 103
 LIBERIUS *zie ook Siberius* V.1e 115, 123
 LIEBAERT, PAUS VAN ROME *Leo IX* VI.1 1389
 LIEBAR, ABD *van de Sint Bertijnsabdij te Saint Omer* VI.1 4678
 LIEBRECHT, BISSCOP VAN CAMERIKE VI.1 1335
 LIEDERIC, VAN AERLEBEKE (Liederike) VI.1 13, 27, 31, 37
 Liewen, zie Hughe
 Ligni, zie Heynri
 Lille, zie Alaen, Boudin, Magdaleenen, Risele, Sente Pieters
 LIMOGES, VICONTE VAN - *Ademar V* VI.1 5172
 LINUS, PAUS V.1a 9
 Lo, zie Loe, Sente Pieters, Willem
 LODEWIJC, VAN BEYEREN, BAYUIER, CONINC VAN ALMAENGEN *III* VI.1 6821, 6832, 8118, 8139
 LODEWIJC HUSTIJN, VAN NAUERNE (Lodewike) *koning van Navarra, zoon van Filips IV* VI.1 7715, 7733, 7750, 7787
 LODEWIJC, CONINC VAN VRANCKERIKE (Lodewike, Lodewijcs) *VI* VI.1 2227, 2323, 3880, 4375, 4437, 4457
 LODEWIJC, CONINC VAN VRANCKERIKE (Lodewike) *VII* VI.1 5078, 5311, 5341
 LODEWIJC, GRAUE VAN NIEUERS, LODEWIJS SONE (Lodewike) *I, graaf van Vlaanderen* VI.1 7833, 7841, 7851, 7865, 7885, 7903, 7913, 7946, 7993, 8009, 8011, 8043, 8046, 8057, 8103, 8199
 LODEWIJC, DIE JONGHE GRAUE, GRAUE LODEWIJCS SONE, LANTSHEERE, PRINCHE (Lodewike, Lodewijke, Lodewijcs) *II, van Male, graaf van Vlaanderen* VI.1 8665, 8678, 8697, 8734, 8781, 8832, 8885, 8899, 8909, 8911, 8929, 8964, 8974, 9033, 9105, 9167, 9214, 9307, 9345, 9377, 9392, 9483, 9564, 9642, 9661, 9691, 9705, 9736, 10026, 10035
 LODEWIJC, GRAUE VAN NIUERS *zoon van Robbrecht III* VI.1 5962
 LODEWIJC, LOYS, VAN BORBON, DE BARBOEN *I* VI.1 6329, 7204
 LODEWIJC, SCONINXCS SONE VAN VRANKERIKE (Lodewike) *VIII* VI.1 5517, 5576, 5584
 LODEWIJC, LOYS, DUERENX, DURENS (Lodewike) VI.1 6901, 7369, 7375, 7720
 LODEWIJC VAN JNGAU *Anjou* VI.1 8872
 LODEWIKE *van Orléans* VI.1 9772, 9847
 LODEWIJC VAN POYTIRS VI.1 8383
 LODEWIJC *van Savoye* VI.1 8432
 LODEWIKE (Lodewijcs) *de Stotteraar* VI.1 72, 74
 LODEWIJC VAN DEN WALLE VI.1 8761
 LODHRIKE *zie ook Lorein* V.1e 1100
 LOE *kasteel* VI.1 4708, 4715
 LOEDINE, DEN BERCH VAN - VI.1 1554
 LOEDINE, DIE BISSCOP VAN - VI.1 1586
 LOMBAERDE, LOMBARDE (Lombaerden) V.1e 644, 654, 666, 1030, 1044, 1056, 1137
 LOMBAERDIEN, LOMBAERDYEN, LOMBARDYEN, RIKE V.1e 1176; V.8 484; VI.1 226
 Lombaerdien, zie Susanne
 Loncheestre, zie Robberecht
 Longaret, zie Willem
 Longueael, zie Aubri
 LONGINS *Longinus* V.14 10
 LONNEN IV.2 2439
 LOREIN *zie ook Lodhrike* I.1 701
 LOREYNE *Jan I* VI.1 9965
 LOREYNE, DEN HERTOGHE VAN - *Frederik III* VI.1 6291, 6468
 LOREYNE, DEN HERTOGHE VAN - *Theobald I van Opper-Lotharingen of Hendrik II van Brabant* VI.1 5556, 5643
 LOREYNE, DHERTOGHE VAN - *Raoul* VI.1 8628
 Loreyne, zie Feldry
 LOSANE, DIE - IV.4 366
 LOTTRAM LANC VOET IV.2 785
 LOUERS VI.1 4802
 LUCAEN (Lucane) I.1 5391; II.4 277
 LUCENBORCH VI.1 249
 Lucenborch, Lutsenborch, zie Diederick, Heynric, Lusenborsch, Ogiene
 LUCIFER, LUCIFER, LUCIFEERE (Luciferre, Lucifers) *zie ook Sathan* II.5 600, 957; II.6 280, 294; II.8 110, 140; IV.1 1870, 1953, 1961, 1993; IV.7 193, 551, 584, 602, 736, 1626; V.21 11, 30
 LUCIUS, PAUS *I* V.1a 410
 LUCRESE I.1 8047, 8098
 LUDEKE V.1e 927, 930; V.8 516; VI.1 1137, 6020
 LUDEKE, DE BISSCOP VAN - *Engelbrecht* VI.1 8403, 8427, 8915

- LUDMOER METTER LANGHER NESE IV.2 793
 LUDOLF METTEN CROMMEN VINGHEREN IV.2 796
 LUDOMERE I.1 8688
 LUEUENEN, LOUENE V.1u 159; VI.1 8927
 LUEUENE, DEN GRAUE VAN - *Godfried met de Baard* VI.1 4016
 LUNA *planeet (de maan)* III.1 64, 121
 LUSENBORSCH, DES GRAUEN DOCHTER VAN - *Isabella, dochter van Hendrik III* VI.1 6056
 LUTINEN I.1 9792
 LUTIUS, CONINC VAN BERTENGEN V.1a 246
 LUTIUS V.8 422
 Lutsenborch, zie Heynric
 LUXURIE I.1 3633
 LYOEN, CONINC *leenw*, zie ook *Nobel* IV.2 1834, 3393, 3459
 MACHEDOYNUS, VALSCHE CLEERC V.1e 150
 MACHTILT, MACHTELT, CONINGHINNE VAN PORTENGAL *gravin, echtgenote van Filips van de Elzas* VI.1 4762, 5002, 5009, 5040
 MACHTILT, DES HERTOEGHEN [HERMAN] DOCHTER VAN SASSAN LANT *echtgenote van graaf Boudewijn III* VI.1 202, 213
 MACHTILT (Machtilden) *dochter van graaf Boudewijn V* VI.1 312, 1059, 1075
 MACROBIUS I.1 13
 MAERS *planeet* III.1 64, 121
 MAERTE (Maerten) *Martha* IV.7 1419, 1426, 1414, 1436
 MAESTRECHT zie ook *Tricht* V.1e 926
 Maestrecht, zie Sente Lambrecht
 MAGDALEENE zie ook *Maria* IV.7 1057
 MAGDALEENEN, TER - *poort te Lille* VI.1 6569
 MAHAULT, GRAEFNEDE VAN ARTOYS VI.1 7824
 MAIEROENE I.1 12565
 Makabeus, zie Judas
 MALCROYS, CASTEEL IV.2 273
 MALE, DEN CASTEELE VAN - (Malen) VI.1 7013, 7039, 7053, 7056, 9876
 MANPERTUUS, MANPERTUS, CASTEEL IV.2 512, 515, 519, 1064, 1360, 1378, 1428, 3073
 MARCELIS I.1 6239
 MARCELLIS, PAUS (Marcellise) V.1a 543, 548
 MARCELLIMUS, PAUS V.1a 496, 499
 Marche, de -, zie Chaerle
 MARCHÉ, DER, GRAEFSCAP VAN DER - VI.1 7757, 7847
 MARCHÉ, LA - *graaf Jean van Bourbon* VI.1 9969
 MARCUS, PAUS V.1e 59
 Margaretha, zie Aelbrechte, Brabant, Janne, Mergriete
 Margny, zie Enguerans, Gautier
 MARIA (Marien) zie ook *Magdaleene* IV.7 1414, 1416
 MARIA (Marien) zie ook *Moeder, Sente* I.1 5068, 8283; II.2 2, 26, 30; II.5 807, 953; II.6 269; II.7 240, 289; II.8 1, 183, 430, 439, 466; III.1 221; III.12 57; IV.7 1067; V.1e 605; V.5 3, 56; V.10 320; V.13 11, 163; V.14 38; V.21 44
 MARIE, DIE GRAEFNEDE - *echtgenote van Boudewijn IX* VI.1 5191
 MARIEN, VAN SAMPAENGEN SGRAUEN DOCHTER VI.1 5075
 MARKEN, VANDER - *graaf Everard* VI.1 6639
 MARKET, DAT CLOESTER TE - VI.1 5765
 MAROTEN I.1 12567
 Mars, zie Maers
 MARSE god I.1 12546
 MARTIJN, DEERSTE, PAUS V.1e 817
 Martijn, zie Puppijn
 MARTIN, MARTIJN (Martine, Martins) II.5 1, 27, 53, 66, 117, 130, 194, 220, 233, 298, 311, 441, 456, 460, 480, 497, 519, 558, 597, 620, 661, 739, 777, 816, 848, 881; II.6 opschrift, 1, 27, 49, 53, 79, 261; II.7 opschrift, 27, 66, 209, 352, 417; IV.7 45, 47, 57
 MARTINET, DES PAPEN SONE IV.2 1172, 1212, 1218, 1227, 1228, 1242, 1256, 1278
 MASE *rivier* VI.1 8990
 MASER II.4 281
 MASOORE VI.1 5840
 MATHEUS *graaf van Boulogne* VI.1 4537
 MATHEUS, MATTHEUS *apostel* IV.7 1051; V.1e 460
 Mathilde, zie Bestunen, Chiet, Gwys
 MAXENCIUS V.1e 499
 Mechedone, zie Alexandre
 MECHIEL, HOUESCH POERTERE *gezel van Heinric van Brucele* I.1 9757, 9784, 9786, 9799
 MECHLINE, MACHELINE VI.1 8056, 8912
 MEDEA II.6 118, 160
 MEDEN II.1 1318, 1330; V.8 82
 Meerlant, zie Jacob
 MEERLIJN (Meerline, Meerlijns) V.1e 370, 394, 405
 MEESINE VI.1 1023, 1031, 1056, 1980
 MEINFROTE, MAINFROTE, CONINC VAN CISILE

- bastardzoon van keizer Frederik II I.1*
6221, 6235, 6258
- MELANEN, DEN LEGAET VAN - VI.1 6182
- MELANEN, EENEN HEERE VAN - VI.1 6046
- Melaen, zie Galiache
- MELCHIADES, PAUS V.1a 576
- MELLE VI.1 9222
- MENS *Mainz* V.1e 989; V.1f 82, 84
- Mens, zie Bonifatius
- MERCENS *auteur (genitivus)* V.1b 140
- MERCURIUS *planeet* III.1 64, 121
- MERGRIETE, GRAEFNEDE, VROUWE, VAN VLA-
ENDREN ENDE VAN HENEGOUWE (Mer-
grieten) *II, van Constantinopel* VI.1
5082, 5774, 5782, 5790, 5869, 5898
- MERGRIETE, DOCHTER GRAUE LODEWIJCX (Mer-
grieten) *III, van Male, gravin van Vlaan-
deren* VI.1 8969, 9237, 10369, 10546
- MERGRIETE, GRAUE BOUDINS WIJF VAN HENE-
GAUWE (Mergrieten) *van Boudewijn V*
van Henegouwen, VIII van Vlaanderen
VI.1 4543, 5023, 5065
- MERGRIETE, SGRAUEN REYNAUTS SUSTER VAN
CLEERMONT *II* VI.1 2464
- Merkes, zie Fouken
- MERLANT *zie ook Jacob, Jacop* IV.7 44
- Merteel, zie Puppine
- MESDAET I.1 2821
- METS VI.1 6020
- Mes, zie Ambroene
- MEYNFROET (Meynfroete) *bastardzoon van*
keizer Frederik II VI.1 5931, 5938
- MILE DE NOYERES VI.1 7423
- MILTHEIT, MILTHEDE (Miltheden) I.1 1059,
1063, 1070, 1073, 1097, 1103, 1115,
1131, 7325, 9285, 9643, 9891, 11335,
13060; II.5 645
- MINNE (Minnen) *zie ook Cupido, Venus zone,*
zie ook God, Venus sone, zie ook (die)
God van Minnen 1708, 1861, 2920,
2932, 3554, 3755, 3899, 3925, 5141,
5226, 5234, 5242, 5260, 5261, 5265,
5267, 5269, 5297, 6368, 6373, 9521,
13933, 13978, 14220; II.5 751
- MINRE, MINNARE, MINNEERE, MINNERE, DIE -
I.1 5069, 5119, 5563, 6383, 6459, 7207,
7287, 7301, 9451, 9483, 9487, 9591,
12837, 12845, 12864, 12937, 13005,
13015, 13989, 14070, 14082, 14143,
14150
- MOEDER DER GHENADEN, DIE - *zie ook Maria*
V.13 187
- Moerkerke, zie Jan
- MOMPELIER IV.2 1156
- MONAUCULA, CLOESTER V.1e 50
- MONBLIAERT, DEN GRAUE VAN - *Reinout* VI.1
6407
- Monmeranchijn, zie Chaerle
- MONS VI.1 1358, 1572
- MONS, DIE GRAUE VAN - VI.1 6349, 6384
- MONS, DEN GRAUE VAN - *Boudewijn III van*
Henegouwen VI.1 2871
- Mons, zie Boudin, Hermanne
- MONS DIDYER *kasteel* VI.1 4920
- MONS SYONE, BERCH IV.1 1640
- MONS UP PEULE, PENELEIN VI.1 7537, 8402
- MONT II.6 111
- MONT AGU VI.1 1598
- MONT SINTE MARTIN VI.1 8157
- MONTE CALUAER, DEN BEERCH -, DE ROOTCHE
VAN - (Montecaluaere) V.8 567; V.19 86
- MORDRET V.8 435
- MORSTREUL, CASTEEL TE - VI.1 1685
- MORTAENGEN VI.1 5598
- Morteel, zie Puppine
- MOTEDIUS IV.6 10
- MOYES I.1 10695; II.5 778; II.7 40; IV.5 106;
IV.6 97; IV.7 1210; V.1k 28; V.1u 237; V.8
249
- Mulre, zie Gillis
- MULTUM BONA TERRE IV.1 1615
- MUTINENSIS, EPISCOPATUS - V.1e 52
- NAERSUS *Narcissus, zie ook Naristus* II.6 161
- NAMEN VI.1 7006, 7141, 7867
- NAMEN, DIE GRAUE VAN - (sgrauen) *zie ook*
Jan VI.1 7870, 7874, 7888, 7908, 7943
- Namen, zie Jan
- NAPELS, [T] LANT VAN - VI.1 5944
- Narcissus, zie Naersus, Naristus
- NARISTUS (Naristuse) *Narcissus, zie ook Naer-
sus* I.1 1328, 1329, 1346, 1358, 1385,
1403, 1414, 1418, 1476
- Nasareene, zie Gode
- NATURE, NATUERE (Naturen) I.1 3036, 4306,
4317, 11768, 12641, 12644, 12655,
12711, 12735, 13997, 14002, 14011,
14016; II.6 113
- NAUERNE *Navarra* VI.1 7751, 8878
- Nauerne, zie Karel, Lodewijc Hustijn
- NAUERNEN *Auvergne, zie ook Ouvergne* VI.1
2265
- Navarra, zie Nauerne
- NEDER SASSEN *zie ook Vriesen* V.8 377
- NEDER VLAENDREN VI.1 4250

- NEELE, NIELE VI.1 1596, 7910, 7940
 NEELE, DOCHTER VAN RAOULT VAN - VI.1 5993
 Neele, zie Jan, Raoul
 NEPTUNUSE I.1 8836
 NERO, CONINC I.1 5873, 5877, 5976, 6034, 6263
 NEUELE VI.1 9579
 NICHANOR (Nichanorre) V.8 306, 322
 NICHEMA, NICHENA V.1b 6, 100, 212; V.1e 66
 NICHOLE BAHURES VI.1 8310
 NICLAUS, PAUS I VI.1 94
 NIDICHEIT (Nidicheden, Nidicheits) *zie ook Nijt, zie ook Nidicheit* I.1 250, 270, 291, 301
 Niele, zie Neele
 NIEMAGHEN V.8 160; VI.1 363, 633, 732
 NIEPEN, [T] WOUT VAN - VI.1 5859
 NIJT *zie ook Nidicheit, zie ook Nijthede* I.1 8859; II.5 590
 NIJTHEDE *zie ook Nidicheit, zie ook Nijt* I.1 9643
 Niueers, zie Jan, Lodewijc, Philips
 NIELE VI.1 1574, 8927
 NIUERS, NIEEERS, NEUEERS VI.1 1591, 5964, 7994, 9003
 NIUERS, DIE GRAEFNEDE VAN - *Jolanda, echtgenote van Robbrecht III* VI.1 5956
 NOBEL, DIE CONINC (Nobele) *leeuw, zie ook Lyoen* IV.2 44, 1769, 2752
 NOE (Noes) II.5 507; III.1 1, 15, 50, 131, 193; V.1k 7, 14
 NOE, CAPELAEN *van sint Brandaan* IV.1 2205
 NOERMAN I.1 9978
 NONNEN BOSSCHE *klooster nabij Gent* VI.1 9592
 NONNETTE *kasteel* VI.1 6976
 NOORTWIJC, DIE BISSCOP VAN - *Henry Spencer* VI.1 9902
 NOORWEGHEN, NOEREWEGHEN V.8 360; V.1e 327
 NORMANNE VI.1 1589
 NORMANS VI.1 8302, 8306
 NORMENDIEN, NORMENDIEN, NORMANDIEN, NOERMANDIEN, TGRAEFSCIP, TLANT VAN - I.1 2815, 3834; VI.1 1061, 1121, 1131, 2284, 2624, 2648, 2734, 3924, 5156, 5184
 NORMENDIEN, DEN GRAUE VAN - *Osbern, graaf van Hereford* VI.1 1481
 NORMENDIEN, GRAUE VAN - *zie ook Willem de Veroveraar* VI.1 3924
 Normendien, Normendyen, zie Jan, Karel, Willem
 Noyeres, zie Mile
 NOYOEN, DIE BISSCOPP VAN - VI.1 395
 Noyoen, zie Rabon, Symoen
 OCTAUIAEN, OCTOUIAENS, KEYSER (Octiuiane) *van Rome* V.1e 46; V.1u 125, 158
 OCTAUIANUS MOEDER, IULIUS ZUSTER V.1u 165
 OEMOEDICHEIT I.1 9649
 OEST HENDE VI.1 10480
 OESTBORCH VI.1 9621
 OESTERIKE VI.1 6225, 6231
 OESTERIKE, DIE HERTOGE VAN - (hertoghe) *Albrecht I* VI.1 6231, 6704, 6734, 6825, 6837
 OESTERIKE, DEN HERTOGHE VAN - *Leopold* VI.1 9023
 OESTERVANT VI.1 1573
 OESTERVANT, DIE GRAUE VAN - *Willem VI* VI.1 9025, 10456
 OESTLANT V.1f 84
 OGERNEN, VRAUWE -, HOUT MAKIGGHE VAN LANTERNEN IV.2 803
 OGHE (Oghen, Oghes) II.5 676, 677, 686, 700, 737
 OGIENE, SGRAUEN GHISELBRECHT DOCHTER VAN LUCENBORCH VI.1 247
 Ogier, zie Estruut
 OLIUETEN, OLYUETEN, DEN BERCH VAN - IV.6 40, 166
 OLIUIERE VAN BANDIJS VI.1 3784
 Omerius, zie Homerius
 ONSE VRAUWE, SOETE VRAUWE, LIEUER VRAUWEN, VROUWE (Onser Vrouwen, Vrouwen) I.1 10625, 11560; IV.10 155, 165, 178, 218, 248, 256; V.1e 303; V.8 574; V.13 91, 215, 241
 ONSER VRAUWEN *kerk te Tournai* VI.1 10402
 ONSER VROUWEN KERKE, MAIOERE *te Rome* V.1a 291; V.1e 274
 ONSER VROUWEN KERKE ROTONDE *te Rome* V.1e 766
 ONTFAERMICHEDE, ONTFAERMICHEIT, ONTFAERMUCHEDE I.1 3305, 3374, 9644, 9901, 13101, 13105, 13113, 13170, 13189, 13948, 13972; II.8 556
 ONTSEGGEN I.1 13039
 ONTSIEN VAN QUADE NAME I.1 13184
 ORATIUS, ORACIUS (Oratiuse) I.1 5453, 12643; V.1u 247
 ORCHIES, ORTCHYES VI.1 7537, 8977, 9647
 ORESTES I.1 7996
 ORIENT, EEN WISE VAN - II.1 1925
 ORLIENS VI.1 1593

- ORLIENS, DIE BISSCOP VAN - VI.1 1339
 OROTIUS V.1u 248
 ORRIJ, BORCHGRAUE VAN SENTE OEMAERS VI.1 1694
 OTTE, KEYSER (Otten) IV VI.1 5448, 5541, 5549
 OTTE, HERTOGE VAN BORGOENGEN, BOURGOENGEN, GRAUE VAN ARTOYS *Eudes IV, zie ook Bourgoengen* VI.1 7505, 7508, 8351
 Oudenaarde, zie Arnout, Audenaerde, Sente Wouborghen
 OUER MEERE, DAT LANT VAN - V.8 513
 OUIDIUS, OUIDEN I.1 9719; V.1u 247
 OUTHEIT I.1 333
 OUERGNE *Auvergne* VI.1 6975
 PANCER, BEUER IV.2 126, 170, 1857
 PANTIFILIA, LANT IN CAPIDOCIA IV.1 555
 PAPE JAN, TLANT DAT HOUT - I.1 1010
 PAPELAERDIE I.1 389
 PAPIA V.1e 1138
 Papija, zie Disciderium
 PAPPALINES VI.1 9647
 PARADIJS, DEERTSCHE -, DAT EERDSCH (Paradijse, Paradise, den eerdschen) IV.1 470, 862; V.1o 8; V.8 117
 PARADIJS, T- *plein voor de Sint-Pieterskerk te Rome* V.1e 867
 Paradijs, zie Heile wijf
 PARADIJT, PARADIJS *abdijs Paracleet* I.1 8193, 8240
 PARIJS I.1 8233, 10597, 10857; II.3 695; IV.2 2631; V.1e 1183; V.8 413; VI.1 1711, 4802, 4810, 5047, 5052, 5192, 5252, 5671, 5673, 5698, 5730, 6096, 6147, 6162, 6304, 6898, 7105, 7416, 7527, 7656, 7660, 7678, 8045, 8829, 9309, 9848, 9853
 PARIJS, DE BISSCOP VAN - VI.1 1585
 PARIJS *Paris* I.1 6275
 Parijs, zie Gaufrijt, Sastelet
 PATRENE IV.5 2
 PATRICIUSE, SENTE MARTIJNS ZUSTER ZONE V.1e 254
 PAULUS, PAUWELS (Pauwelse) *zie ook Sente Pauwels* V.1a 404; V.1b 206; V.20 32, 53, 59, 65
 PAULUS, PAUS I V.1e 1083
 PAULUS, PATRIARKE VAN CONSTANTINOBLE V.1e 827
 PELAGIUS, PAUS I V.1e 614
 PELAGIUS, PAUS II V.1e 661
 PENOLOPE I.1 8041, 8099
 PERCHI *zie ook Persen* I.1 6278
 Perchi, zie Sente Auberis
 PERONE, PIEROENE, PEROENE VI.1 1596, 2465, 5202, 7473, 9774, 9846
 PERSEN, PERTSEN, TRIKE VAN - *zie ook Perchi* IV.6 12; V.8 82
 PERSIENE, PERSINE II.1 48, 865, 2114; V.8 148
 PESTORIUSE V.1e 258
 PETAU VI.1 8985
 PETRUS *zie ook Pieter* V.1a 404
 Peule, zie Mons
 PHANIE, PHAINE I.1 6106, 6191
 PHEBUS, PHEBEUS I.1 6100, 6140
 PHILDEBERTE I.1 8688
 PHILIPPEN *dochter van graaf Gwy* VI.1 6098
 PHILIPPSE, KEYSER *van Rome* V.1e 976
 PHILIPS, CONINC VAN VRANCKERIKE (Philipse) I VI.1 1454, 1506, 1584, 1866, 2056
 PHILIPS, CONINC VAN VRANCKERIKE, DIE MEN HIET MET EEREN HOEGHE (Philipse) II *Augustus* VI.1 4971, 5045, 5090, 5156, 5254
 PHILIPS, CONINC, DIE SCONE (Philippse) IV, *van Frankrijk* VI.1 6091, 6102, 7784
 PHILIPS, CONINC V, *van Frankrijk* VI.1 7823, 7840
 PHILIPS, CONINC, VAN, IN VRANCKERIKE, GRAUE VAN VALOYS (Philippe, Philippe) VI VI.1 8001, 8159, 8268, 8389, 8437, 8620, 8633, 8667, 8776, 8794, 8814, 8862
 PHILIPS, LE HARDI, SCONINC SONE VAN VRANCKERIKE, HERTOGHE VAN BORGOENGEN, LANT'SHERE, GRAUE IN VLAENDER LANT (Philipse) VI.1 8875, 8971, 8995, 9234, 9742, 9750, 10127, 10292, 10350, 10364, 10371, 10442, 10464, 10483, 10491, 10540
 PHILIPS, GRAUE VAN NIEUEERS *graaf van Rethel* VI.1 9002, 9017
 PHILIPS, PHILIP, GRAUE VAN VLAENDREN, VLAENDERLANT, ENDE VAN ARTOIS (Philipse) VI.1 4534, 4547, 4549, 4565, 4732, 4734, 4740, 4756, 4768, 4835, 4844, 4908, 4911, 4931, 4945, 4952, 4985, 5012, 5017, 5029, 5031, 5039
 PHILIPS, REGENT VAN VRANCKERIKE V, *graaf van Poitiers* VI.1 7814, 7820
 PHILIPS, VAN VLAENDREN *zoon van graaf Gwy* VI.1 6024, 7585
 PHILIPS *zoon van Karel I van Valois* VI.1 7760
 PHILIPS *zoon van Robbrecht I de Fries* VI.1 1457

- PHILIPS, VAN AERTEUELDE, ARTEUELDE (Philipse) VI.1 9624, 9650, 9659, 9718, 9794, 9798, 9812, 9830
- PHILIPS VAN ARTOIS, ARTOYS (Philipse) *zoon van graaf Robbrecht II van Artois* VI.1 6307, 6317
- PHILIPS *heilige* V.1e 646
- Philips van Mechedone, zie Alexandre
- PHILISTIENE I.1 8591
- PHILOSOPHE, DES CONINCX SONE VAN VRANC-KERIKE *zie ook Heinrike I* VI.1 319
- PIERGOT, DE GRAUE VAN - *Roger Bernard* VI.1 8380
- PIETER (Pietre, Pietren) *zie ook Petrus, Sente Pieter* I.2 9; IV.7 1653; V.1a 3, 5, 8, 26, 517; V.1b 206; V.3 9; V.20 32, 53, 59, 65
- PIETER DE CONINC VI.1 7073, 7130, 7268
- PIETER FILOTE VI.1 7093
- PIJLA IV.4 19, 29
- PINTE *kip* IV.2 309
- PIRES, PIERS, PIERES ABELIAERT I.1 8191, 8223, 8230, 8247, 8270
- Pirevues, zie Baudraes
- PITAGORAS I.1 4811
- PLAETSEN, TER *Gent* VI.1 4774
- PLATO, PLATOEN I.1 6562; II.1 781; V.1u 246
- POELGEN VI.1 1899
- Poelgen, zie Roegeere
- POITEUINE VI.1 1589
- POLANE, POLLANEN *Polen* IV.2 301, 3018
- PONCIUS, PAUS V.1a 334
- PONCIUS PYLATUS *zie ook Pylatus* IV.4 82
- PONPEYUS, POMPEYUS V.8 149, 216, 217, 219
- PONT DARKES VI.1 7447
- PONTERONNEN VI.1 9244
- PONTES, EYLANT IV.4 65, 73
- POPERINGHEN, POPERINGHE VI.1 7123, 9380, 9383
- PORRUSSE V.8 108
- PORTAENGEN *zie ook Amorike, Bartaengen* IV.2 301
- PORTEGALE, PORTENGAL *Portugal* IV.2 600; VI.1 4761
- Portegale, Portengal, zie Ferrant, Machtilt
- POSTUMUS (Postumuse) I.1 8166, 8167
- Pouke, zie Roelant
- POYTEUJN I.1 9978
- POYTIERS V.1e 640
- POYTIERS, TGRAEFSCAP VAN - VI.1 7754
- Poytiers, zie Lodewijc
- PRIAN, PRIAMUS, CONINC *zie ook Ector* V.8 21, 44
- PROLENISE I.1 6504
- PROMISSIOENE, TLANT, LANDE VAN - V.1k 24; V.8 260
- PROUINCEN I.1 6225
- PROUENCEN, GRAUE VAN - VI.1 292
- Prouincen, zie Karel
- PRUCEN V.1e 998
- PUPPIJN, CONINC, MARTIJNS ZONE (Puppine, Puppjins) I V.1e 940, 994, 1059, 1062, 1063, 1080
- PUPPINE, MERTEELS VADER, CONINC PUPPIJNS AUDEER VADER, BECGHEMS ZONE II V.1e 934, 939
- PUPPIN III, *vader van Karel de Grote* V.1u 143
- Puppijn, zie Karle
- PYLATUS, PYLATEN, BAILIU IN JHERUSALEM *zie ook Poncius Pylatus* IV.3 2, 83, 85, 87, 88, 104; IV.4 opschrift, 26, 31, 38, 39, 45, 49, 51, 58, 72, 76, 86, 91, 99, 100, 101, 108, 110, 114, 210, 214, 217, 221-223, 249, 261, 264, 307, 328, 338, 341, 344; V.1j 25
- PYROTHEUS, PHYROTHEUS, PYROTEN I.1 7559, 10316, 12568
- PYUS, paus I V.1a 195
- Quade Name, zie Ontsien
- QUADE TONGHE (Tonghen) I.1 2813, 3068, 3559, 3602, 3607, 3761, 3796, 3831, 3836, 3859, 4043, 6705, 6787, 6795, 6804, 6821, 6829, 6831, 7222, 7234, 9503, 9889, 10991, 11054, 11101, 11104, 11122, 11196, 11313, 11399, 11491, 11517, 13961
- QUAET GHEPEINS I.1 933
- QUAETHET I.1 8858
- QUENE, DIE - (Quenen) I.1 374, 3872, 3877, 3883, 4045, 6718, 6841, 8694, 9893, 11339, 11344, 11393, 11417, 11432, 11441, 11450, 11487, 11575, 11578, 11688, 11785, 12825, 12835
- QUIRIATUS *zie ook Judas* V.1d 108
- RABON, BISSCOP VAN NOYOEN VI.1 1337
- RAOUL DE, VAN NEELE VI.1 7001, 7017, 7177
- RAOULS VI.1 2465
- RASE VAN GAUERE VI.1 5374, 5404
- RAYMONT, RUDDERE, HEERE VAN AMBROSIS DAT CASTEEL (Raymonde) II.9 opschrift, 1, 285
- RECHT I.1 5139, 5273, 5286, 5290, 5299
- REDENE, REDEN I.1 2819, 2823, 2882, 2886, 3026, 3045, 3121, 3140, 4079, 4083, 4147, 4185, 4263, 4497, 5073, 5187, 5435, 5567, 6368, 6423, 6469, 6681, 9470, 9544, 14205; II.5 728

- REINICHEIT, REINICHEDE, REYNICHEDE (Reinichen) I.1 2872, 2881, 2887, 3433, 3469, 3583, 3637, 5139, 8360, 8365, 8370, 8379, 8388, 8412, 8414
- RETEERS, TGRAEFSCHIP VAN - VI.1 5968
- REYNAERDINE *vos* IV.2 1412
- REYNAERT, REYNAERD, REINAERT, REYNARDE, VOS (Reynaerde, Reinaerde, Reynaerts) I.1 12968; II.1 1888; IV.2 4, 7, 31, 50, 54, 59, 69, 81, 88, 105, 111, 128, 155, 172, 178, 220, 223, 226, 236, 241, 244, 250, 260, 263, 288, 319, 340, 344, 357, 395, 400, 407, 415, 437, 463, 484, 491, 501, 504, 513, 521, 524, 532, 535, 539, 547, 562, 576, 580-581, 584, 586, 588, 596, 601, 609, 614, 623, 627, 638, 641, 645, 656, 670, 673, 676, 680, 698, 703, 707, 857, 876-877, 909, 929, 935, 938, 993, 1008, 1012, 1017, 1019, 1029, 1065, 1071, 1075, 1081, 1104, 1110, 1118, 1122, 1129, 1133, 1142-1143, 1146, 1148, 1155, 1159-1160, 1166, 1175, 1191, 1200, 1208, 1224, 1284, 1298, 1304, 1328, 1331, 1333, 1336, 1370, 1393, 1423, 1427, 1430, 1448, 1460, 1664, 1689, 1701, 1708, 1712, 1720, 1726, 1736, 1746, 1750, 1754, 1759, 1764, 1796-1797, 1812, 1821, 1833, 1867, 1871, 1880, 1883, 1885-1886, 1888, 1891, 1898, 1901, 1905, 1907, 1921, 1933, 1943, 1954, 1959, 1976, 1980, 1985, 2028, 2031, 2051-2052, 2062, 2071, 2140-2142, 2152-2154, 2156, 2164, 2174, 2180, 2200-2201, 2208, 2214, 2217-2218, 2228, 2233, 2239, 2490, 2493, 2496, 2500, 2506, 2515, 2519, 2533, 2538, 2543, 2546, 2549, 2561, 2566, 2568, 2572, 2619, 2624, 2626, 2633, 2636, 2650, 2656, 2675, 2685, 2690, 2691, 2694, 2698, 2730-2731, 2735, 2737, 2740, 2744, 2749, 2759, 2768, 2777, 2789, 2781, 2786, 2801, 2824, 2828, 2842, 2847, 2866, 2898, 2915, 2928, 2939, 2949, 3004, 3010, 3012, 3021, 3029, 3049, 3070, 3074, 3085, 3091, 3095, 3101, 3118, 3125, 3127, 3133, 3139, 3145, 3151-3152, 3166, 3173, 3179, 3191, 3205, 3207, 3223, 3227, 3244, 3248, 3256, 3261, 3272, 3296, 3307, 3309, 3315, 3317, 3328, 3339, 3343, 3351, 3373, 3379, 3422, 3449; V.1u 190
- REYNALT, GRAUE VAN BOLOENGEN VI.1 5432
- REYNAUDE, ERSCHEN BISSCOP *I, aartsbisshop van Reims* VI.1 2167
- REYNOUT DE TRIE VI.1 7185
- REYNOUT, RIES *jachthond (sies)* IV.2 2668
- REYNOUT VAN DAMMARTIJN VI.1 7205
- REYNOUT VAN FAUKEMONT VI.1 8400
- RICHAERT, RITSAERDE, CONINC, IN INGHE-LANT, HERTOGHE VAN GHEENEN (*Richaers, sconinx*) *I, Leeuwenhart, zie ook Inghelant* VI.1 4814, 4973, 5084, 5091, 5100, 5142, 5151, 5166
- RICHAERT, CONINC, VAN INGHELANT (*Richaerde*) *II, zie ook Inghelant* VI.1 10450, 10470
- RICHOEN, RUESE V.8 364
- RIEMEN V.1e 609; VI.1 134, 2166, 7821, 8005
- RIEMEN, DIE HERDSCHIE BISSCOP VAN - *Reinout II* VI.1 4440
- RIEMEN, DES EERTSCH BISSCOPS VAN - *Willem* VI.1 5028
- Riemen, zie Willem
- RIJCHEIT, RIJCHEDE I.1 968, 989, 1019, 1038, 1041, 7369, 9271, 9286, 9293, 9459, 9855, 9881, 9999, 10016, 10035, 14207
- RIJCHILT *van Henegouwen* VI.1 1388
- RIJN, REEN (*Rine*) *rivier* I.1 4870; II.5 617; II.8 332; V.1e 995; VI.1 8990
- RIJNE, HONDEKIJN IV.2 2672, 2675, 2679
- RIKILT, GRAEFNEDE, VAN HENEGAUWE (*Rikilden, Rikilts*) VI.1 1353, 1368, 1409, 1463, 1471, 1492, 1515, 1531, 1561, 1641, 1673, 1751
- RINEN, DEN HEEREN VAN DEN - *Gelre, Gulik, Keulen, Holland e.a.* VI.1 8061
- RISELE, RICELE, RIJCELE VI.1 264, 399, 476, 1020, 1153, 3757, 3800, 3803, 4031, 4039, 4409, 4426, 4464, 4478, 6019, 6272, 6282, 6287, 6306, 6313, 6393, 6395, 6427, 6549, 6553, 6561, 6585, 6620, 6691, 6763, 7029, 7239, 7242, 7583, 7616, 7685, 7711, 7726, 7799, 8184, 8257, 8337, 8976, 9319, 9712, 9740, 9792, 9857, 10050, 10564
- RISELE, DIE CASSELRIE VAN - VI.1 4449
- RISELE, DEN CASTEEL TE, VAN - VI.1 386, 1002
- RISELE, DEN BORCHGRAUE VAN - VI.1 3793
- Risele, zie Boudin
- ROAEN, RUEM VI.1 2666, 2669, 2671
- Robais, zie Bernaerd
- ROBBRECHT *koning van Frankrijk* VI.1 289
- ROBBRECHT, ROBBERECHT, DIE VRIESE (*Robbrechte, Robberechte, svriesen*) *II, van Jeruzalem, graaf van Vlaanderen* VI.1 1150, 1459, 2222, 2243, 2310, 2354, 2449, 3949, 4014, 4589

- ROBBRECHT, HERTOGHE VAN BOURGOINGEN VI.1 300
- ROBBRECHT, GRAUE VAN BOLOENGEN VI VI.1 6330, 7205
- ROBBERECHT, GRAUE VAN LONCHEESTRE (Robberechte) VI.1 4621, 4635
- ROBBRECHT, ROBBRECHT, ROBBERECHTE, DIE VRIESE (Robbrechte, Robbrechts, vriesen, svriesen) I, *graaf van Vlaanderen* VI.1 311, 1058, 1420, 1423, 1436, 1456, 1468, 1485, 1503, 1604, 1605, 1653, 1727, 1809, 1828, 1972, 1983, 1995, 2002, 2096, 2100, 2155, 2221
- ROBBRECHT, ROBBERECHTE, VAN VLAENDREN, VLANDREN (Robbrechte, Robberechte, Robbrechts) III, *van Bethune, graaf van Vlaanderen* VI.1 5916, 5936, 5941, 5945, 5953, 5982, 6271, 6311, 6495, 6556, 6590, 6594, 6853, 6892, 6941, 6955, 6972, 7145, 7629, 7665, 7725, 7798, 7835, 7850
- ROBBERECHT, ROBBRECHT (Robberechte, Robbrechts) *graaf van Normandië, zoon van Willem de Veroveraar* VI.1 1079, 1103, 1111, 2626, 2629
- ROBBRECHT, ROBBERECHTE *neef van Bertolf* VI.1 3504, 4137, 4158, 4271
- ROBBRECHT, VAN ARTOYS II VI.1 6309, 6321
- ROBBRECHT, VAN ARTOYS III VI.1 8345, 8364
- ROBBRECHT BERTRAM VI.1 8385
- ROBBRECHT VAN CASSELE *zoon van Robbrecht III van Vlaanderen* VI.1 5973
- ROBBRECHT, DATIES, DATCIES (Robbrechte) VI.1 6557, 6595, 6615, 6619, 6623, 6626, 6690
- Robbrecht de Vriese, zie Gheertruut
- ROBECHOENE I.1 12566, 12567
- ROBEERT I.1 10339
- ROBIJN (Robine) I.1 7957, 10339, 11089
- ROEDE ZEE, DIE - V.1e 1001
- ROEGEERE, HERTOGHE VAN POELGEN VI.1 1898
- ROEGER VAN AUTRIUE VI.1 9119
- ROELANT (Roelande) I.1 7285, 8571
- ROELANT *abt van Hannon* VI.1 1333
- ROELANT VAN POUKE VI.1 8762
- ROEMSCHKE RIKE, DAT, T- (den Roemschen) *zie ook Rome* IV.6 20, 24, 27, 29, 33; V.1f 53; V.8 155, 162, 237, 393
- ROESBEKE VI.1 9804
- ROESELAER VI.1 1614
- ROGER DE SALORIE, AMIRAEI VAN VRANCKERIKE VI.1 7521
- ROGIER (Rogiere) IV.7 opschrift, 1, 23, 53, 92, 131, 170, 196, 222, 274, 300, 309, 365, 427, 466, 570, 625, 713, 726, 775, 778, 831, 856, 895, 960, 1064, 1090, 1126, 1323, 1375, 1393, 1517, 1608, 1647, 1686, 1725, 1855
- ROLLEL *vos* IV.2 1415
- ROME, ROEME *zie ook Roemsche* (Romschen, Roemschen, Roemscher, Roemsher, Roomsche) I.1 5879, 5922, 7899, 8046, 8095; II.1 737; II.7 237; IV.2 2718, 2719, 2744, 2791, 2792; IV.4 47, 52, 92, 93, 150, 204, 299, 329, 335; V.1a 24, 40, 58, 84, 103, 289, 300, 338, 349, 389, 423, 470, 497, 550; V.1b 2; V.1e 1, 22, 97, 273, 332, 363, 434, 477, 579, 626, 666, 668, 670, 696, 754, 790, 825, 975, 1030, 1037, 1142, 1152, 1156, 1166, 1182; V.1f 24, 48, 59, 63, 69, 93; V.1u 167; V.4 1; VI.1 6, 93, 842, 1045, 1135, 6168, 6192, 6853, 6866, 8860, 10477, 10495, 10500
- ROME, DAT RIKE, KEYSERIKE VAN - *zie ook Roemsche* IV.6 14; V.8 144, 164, 193, 208, 215, 232, 386, 402, 403, 416, 428, 433
- ROME, DE KEYSER VAN - I.1 5516, 8258
- ROME, DIE KEYSER VAN - *Hendrik II* VI.1 727, 776, 956, 992
- Rome, zie Adriaen, Claudijs, Constantijn, Constantius, Decius, Dyoclesianus, Focas, Generale scole, Heinrike, Helena, Hoefde, Justiniaen, Leewe, Liebaert, Octaviaen, Onser vrouwen, Paradijs, Philippse, Roemsche, Sente Pauwelse, Sente Pieters, Theodora, Troyaen, Tyberius, Valerius, Vaspacianus
- ROMEYN, REMEYNE, ROMAEN (Romeyne, Romeynen) IV.4 57, 59, 74, 94, 359; V.1a 22, 31, 109, 131, 151, 334, 365, 399, 410, 463, 548; V.1b 121, 163; V.8 76, 192, 210, 415, 431, 486; V.16 13
- RONCEUALE I.1 7285; V.8 495
- ROSSEEL, EENCOREN IV.2 1859
- Roufin, zie Boudin
- RUBEM (Rubems) IV.3 5, 21, 26, 97, 99, 102, 105
- Ruem, zie Roaen
- RUFFUS I.1 8160
- RUTEBRI V.8 182
- SACHARIAS, PAUS V.1e 1042
- Saint Omer, zie Liebar, Sente Bertins, Sente O(e)maers

- Saint Pol, zie Jakemaert, Gwy, Hughe, Sempool, Sempool, Seynpoel, Simpol
- SALADIJN, CONINC, SOUDAEN (Saladijine) IV.8 opschrift, 9, 138, 241
- SALADIJN, SOUDAEN VI.1 4976, 4982
- SALEBRI, SABRI, GRAUE VAN - *graaf Willem van Montague* VI.1 8238, 8253, 8461
- SALEMOEN, SALOMOEN, SAELMOEN, SALOMON, SALMOEN, CONINC VAN JHERUSALEM (Salomone, Saelmoens) I.1 7578, 10416, 10431; II.3 87; II.5 413; II.6 223; IV.5 70, 71; V.1p 39; V.11 113; VI.1 3972
- SALENIKE, DEN ERDSCHEN BISSCOP VAN - VI.1 1913
- Salorie, zie Roger
- SALUCH *kasteel* VI.1 5168
- SAMPAENGEN, TSANPAENGEN VI.1 1594, 5074, 6290
- Sampaengen, zie Marien
- SAMPSOEN, SAMSOEN (Sampsoene) I.1 8572, 8589, 13799; II.6 222
- SANCTO BERNARDO III.2 opschrift
- Sandekin, zie Coelin
- SANNARS VAN VIANEN VI.1 8384
- SANTELBARIE, DE - *plaats te Brugge* VI.1 10552
- SAREN, VER - II.6 183
- SARRASIJN, SARASINE, ZARRAZINE (Sarrasine) I.1 6260; III.12 32; IV.8 11; V.1e 1002; VI.1 2052
- SASSEN, ZASSEN I.1 2952; IV.2 2453, 2467; V.1f 88; V.1g 60; V.8 80, 438, 466
- SASSEN, DEN HERTOGHE VAN - *zie ook Haerman* VI.1 1525
- SASSEN, ZASSEN, DIE - V.1e 996; V.1f 67
- Sassen, Sassan, zie Haerman, Machtilt
- SASTELET *te Parijs* VI.1 5675
- SATHAN *zie ook Lucifer* IV.7 1706
- SATURNUS *planeet* III.1 64, 121
- SATURNUS (Saturnuse) *god* I.1 5274, 10004
- SAUAGE V.11 opschrift
- SAUL, CONINC V.16 55
- SAULUS *zie ook Sente Pauwels* IV.7 1034
- SAUOYE VI.1 5756
- SAUOYE, DIE GRAUE VAN - *Aimon* VI.1 8431
- SAUOYE, DEN GRAUE VAN - *Amadeus IV* VI.1 7475
- SAUOYE *Amadeus VII* VI.1 9968
- SAUOYE, DEN GRAUE VAN - *Amadeus VIII* VI.1 9027
- Sauoye, zie Thomaes
- Saynpoel, zie Gwy, Sempool, Sempool, Seynpoel, Simpol
- SCAEMTE (Scaemten) *zie ook Scamelhede* I.1 9897, 13172, 13178, 13199, 13222, 13225, 13235, 13829
- SCAMELHEDE, SCAMELHEIT *zie ook Scaemte* I.1 2890, 3065, 12890, 12948, 13128, 13168, 13823, 13873
- SCANDE, STANDE (Scanden) I.1 929, 2818, 2825, 2869, 2871, 3551, 3595, 3629, 3663, 3684, 3818, 4041, 6709, 7108, 7113
- SCARIOOT, EYLANT *zie ook Judae* IV.3 47
- SCELDE, SCALT *rivier* V.8 167; VI.1 562, 610, 616, 4559, 4960, 8294, 9881
- SCOENHEIT I.1 899, 947, 8360, 8393
- SCOLLANT V.1e 622
- SCOLLANT, DES CONINCX DOCHTER VAN - VI.1 1125
- Scollant, zie Scotlant, Scouden
- SCONE DIEF *vos* IV 1415
- SCONE, SCOEN ONTFAEN, ONTFANE, ONTFAE (Ontfanen) I.1 2790, 2795, 2857, 2866, 2898, 2918, 2927, 2941, 2967, 2980, 2997, 3165, 3341, 3357, 3361, 3377, 3383, 3392, 3419, 3431, 3488, 3521, 3563, 3570, 3574, 3589, 3605, 3613, 3627, 3650, 3693, 3712, 3867, 3869, 3881, 3890, 3926, 3950, 3955, 3981, 4005, 4014, 4046, 4061, 4092, 4133, 4137, 4142, 6410, 6694, 6716, 6762, 6841, 7100, 7142, 7143, 7181, 7214, 7276, 9243, 9251, 9455, 9619, 9706, 9732, 9743, 9773, 9894, 11146, 11154, 11183, 11254, 11340, 11359, 11433, 11447, 11481, 11537, 11573, 11583, 11787, 11903, 12826, 12836, 12841, 12855, 12898, 12931, 12955, 13131, 13846, 13952, 13954, 13983, 14147
- SCOTLANT, CONINC IN - *Alexander* VI.1 6075
- Scotlant, zie Scollant, Scouden
- SCOTTE (Scotten) I.1 9372; V.8 363
- SCouden *zie ook Scollant* IV.2 3019
- SCODHUENRE, DEN CASTEEL DE - VI.1 8295
- SEBEDEUS KINDER MOEDER IV.7 1557
- SEERICHEIT, ZERICHEDE I.1 302, 315
- SEGHEBRECHTS VAN GEMBLOES V.1u 275
- SEGHER DE CURTROYSIJN VI.1 8088
- SEKERHEDE, ZEKERHEDE I.1 9647, 9900, 13268, 13285
- SELESTINUS, DEERSTE, PAUS V.1e 235
- SEM *zoon van Noe* III.1 50
- SEMERAMUS V.8 101
- SEMPOL VI.1 6328
- SEMPOOL, DOCHTER TSGRAUEN VAN - *Johanna* VI.1 9015

- Sempool, Sempol, Saynpoel, zie Jakemaert, Gwy, Hughe, Seynpoel, Simpol
- SENECA I.1 5872, 5901, 5976; IV.7 14; V.1u 246
- SENLIJS VI.1 68, 1599
- SENO, PAUS *Conon* V.1e 900
- Sente, zie Sinte
- SENTE AGNIETEN V.1e 791
- Sente Amans, zie Absalon
- SENTE AMANTS BERGHE VI.1 10234
- SENTE ARNOUDS I.1 8513
- SENTE AUBERIS, CONINGHINNE VAN PERCHI I.1 6276
- SENTE BAEFS *abdij te Gent* VI.1 8229
- SENTE BARNABAS V.1e 458
- SENTE BAUE II.6 143
- SENTE BENEDICTUS I.1 4246; V.1e 553
- SENTE BENOOT I.1 8666
- SENTE BERNAERDUS, BEERNAERT, BERNAERDE II.9 opschrift, 1, 3, 284
- SENTE BERTINS *abdij te Saint Omer* VI.1 212, 221, 2180, 2186, 2784, 3068, 4526, 4574, 4675
- SENTE BERTINS, DIE KEERCKE TE - VI.1 124
- SENTE BERTINS, DEN ABT VAN - VI.1 3023
- Sente Bertins, zie Janne
- SENTE BRANDAEN, ABDT (Brandane, Brandans) IV.1 opschrift, 22, 61, 79, 89, 149, 181, 185, 193, 254, 258, 288, 295, 351, 358, 370, 377, 399, 401, 409, 413, 431, 438, 449, 456, 466, 477, 480, 515, 517, 533, 549, 591, 625, 648, 686, 689, 719, 732, 807, 847, 903, 929, 943, 955, 971, 996, 1008-1009, 1015, 1023, 1041, 1049, 1064, 1083, 1115, 1127, 1134, 1137, 1164, 1188, 1212, 1216, 1234, 1258, 1321, 1348, 1418, 1472, 1497, 1530, 1533, 1557, 1589, 1621, 1627, 1653, 1778, 1792, 1813, 1837, 1839, 1859, 1862, 1871, 1910, 1946, 1950, 1997, 2051, 2053, 2059, 2069, 2087, 2093, 2203, 2211, 2227, 2241, 2248, 2265, 2277; V.1e 622
- SENTE CECILIEN V.1a 306
- SENTE CRUUS VI.1 9876
- SENTE DENIJS *abdij* I.1 8234
- SENTE DONAES *kerk te Brugge* VI.1 190, 4059, 4118, 4129, 4132
- SENTE DONAES, DE PROOFSTIE VAN - *Brugge* VI.1 4956
- SENTE DONASE VI.1 135
- SENTE DONAES, DEN PROOFT VAN - *Brugge* VI.1 2355
- SENTE GANGOLF V.1e 1100
- SENTE GREGORIUS VI.1 86
- SENTE HELENEN zie ook *Helena* V.1d 114
- SENTE HYLARIS V.1e 84
- SENTE IACOPS KERKE in *Galicië* V.8 480
- SENTE JAN, EEWANGELISTE (Janne) II.2 15, 30, 47; III.6 2, 7, 29, 34; III.7 29, 30; IV.1 1923; V.14 36
- SENTE JANNE BAPTISTEN I.1 10785
- SENTE JHERONIMUS zie ook *Jheronimus* IV.5 5
- SENTE JORIS VI.1 2299, 2315
- Sent Joris, zie Braes
- SENTE JULIEN I.1 8275
- SENTE KERSTOFFELS *kerk te Brugge* VI.1 4113
- SENTE LAMBRECHT, BISSCOB TE MAESTRECHT V.1e 925, 938
- SENTE LAUWEREINS, LAUWEREYNS, LAUREYNSE V.1b 196; V.1e 278, 627
- SENTE LEDENAERT I.1 8277
- SENTE LEODEGARIUS V.1e 500
- SENTE LIEUIN (Lieune) VI.1 576, 583, 589, 602
- SENTE MARCELLINS, MARSELIJN VI.1 1210, 1290, 1347
- SENTE MARIE (Marien) zie ook *Maria, Moeder* IV.1 1195, 2214
- SENTE MARTINS, DEN GRAUE VAN - *Alberik II* VI.1 4804
- SENTE MARTINS, DIE PROOFT VAN - *Ieper* VI.1 3682
- SENTE MARTIJN, BISSCOB VAN TOURS (Martijns) V.1e 139, 638, 837
- Sente Martijn, zie Patriciuse
- SENTE MARTINS VOGHEL *kraai* IV.2 1047, 1049
- SENTE MATHEUS I.1 10691
- SENTE MAURUS V.1e 552
- SENTE MAXIMINUS, BISSCOB VAN TRIEREN V.1e 84
- SENTE MICHAEL, MICHIELE IV.1 837, 2254
- SENTE MICHIELS KERKE V.1e 454
- SENTE NICLAEUS BUTEN MUERE VAN AKERS VI.1 4996
- SENTE NICLAUS V.1e 83
- SENTE OEMAERS, OMAERS, SINTOMAERS, SENTOMAES, SINTHOMAES, SINT THOMAES VI.1 353, 566, 1575, 1651, 1660, 1689, 1692, 1736, 4045, 4670, 5133, 5329, 5334, 8347, 10046
- SENTE OEMAERS, DAT CASTEEL VAN - VI.1 1665
- SENTE OEMAERS, DEN PROEST VAN - VI.1 2178
- SENTE OMAERS, DIE GOEDE CLERC, DIE MEESTER, VAN - I.1 10595, 10607
- Sente Oemaers, zie Orrij

- SENTE PAUWELS *zie ook Paulus* I.1 10501; IV.6 opschrift, 1, 17, 42; VI.1 1345
- SENTE PAUWELSE *kerk te Rome* VI.1 1048
- SENTE PIETERS, KEERKE, CLOESTER, VP DEN BERCH BLANDIJN *Gent* VI.1 155, 171, 193, 231, 2486, 9068
- SENTE PIETERS KEERKE *Ieper* VI.1 4227
- SENTE PIETERS KEERKE *Kassel* VI.1 1993
- SENTE PIETERS, KEERKE *Lille* VI.1 387, 404, 1004, 10050
- SENTE PIETERS KEERKE *Lo* VI.1 4716
- SENTE PIETERS KERKE (Pietren, kerc, keerke) *Rome* V.1e 509, 583, 748, 804, 868, 909, 957, 1143, 1178; VI.1 1048
- SENTE PIETERS *parochie te Gent* VI.1 9065
- SENTE PIETER (Pietren, Pieters) *zie ook Petrus* V.1a 104, 180, 193, 542; V.1b 87, 177, 183; VI.1 1210, 1291, 1344, 1347, 1924, 2145
- SENTE QUINTINS *plaats* VI.1 1597
- SENTE REMIJS V.1e 499, 608
- SENTE, SENT JACOPPE, JACOBS *de Meerdere* IV.4 132; V.1e 434
- SENTE STEPHANUS, STEUIJNS V.1e 222, 625
- SENTE VAES *klooster te Arras* VI.1 2349
- SENTE VENANTS *kasteel* VI.1 2836
- SENTE WOUBORGHEN *kerk te Oudenaarde* VI.1 3995
- SENER CLAUS V.1b 104
- Seoen, *zie Amoreen*
- SERGIUS, DEERSTE, PAUS V.1e 904
- SETH *zoon van Adam* III.1 221
- SEUERINUS, PAUS V.1e 796
- SEYNE, ZEINE *rivier* I.1 106; VI.1 6150
- SEYNPOEL *Walram* VI.1 9970
- SIBELIEN, DES CONINCX DOCHTER VAN IHERUSALEM *echtgenote van Diederik van de Elzas* VI.1 4533, 4599
- SIBERIUS, PAUS *Liberius* V.1e 103
- SIBILEN I.1 8401
- SIERIXZEE VI.1 7517
- SILUERIUS, PAUS V.1e 565
- SILUESTER, ZILUESTER, PAUS (Siluesters) *I* V.1b opschrift, 1, 90; V.1b 110, 141, 159; V.1c 16, 22, 24, 29, 44, 64; V.1e opschrift, 7, 21, 45; V.1g 14, 21
- SIMATHUS, SYMATHUS, PAUS V.1e 475, 483, 493, 502
- SIMPELHEDE I.1 901, 1653, 9646
- SIMPLICIUS, PAUS V.1e 361, 429
- Simpael, *zie Jakemaert*
- SIMPOL *Saint-Pol* VI.1 1577
- SIMPOL, TLANT VAN - VI.1 2809
- SIMPOL *kasteel* VI.1 2851
- Sint Thomaes, *zie Sente Oemaers*
- Sinte, *zie Sente*
- SINTE BAEFS *abt van - te Gent* VI.1 6260
- Sinte martin, *zie Mont*
- SINTE, SENTE BERNAERT, BERNAERD, BERNAERDUS, BERNART III.2 2, 14, 17, 19, 34, 93, 161
- SIXTUS, DEERSTE, PAUS V.1a 129
- SIXTUS, DANDER, PAUS V.1a 436
- SIXTUS, DIE DERDE, PAUS V.1e 267
- SLAUENIE, GODDINNE VAN DEN DIEVEN I.1 8875
- Sluus, der -, *zie Jan*
- SLUUS, TER, DER, DE - V.10 190; VI.1 7858, 7867, 7873, 8325, 8516, 9199, 9204, 10165, 10440
- SOCER, PAUS V.1a 229
- SOCRATES I.1 5575, 5585, 5866, 6370, 6400
- SODOMA IV.1 1291
- SOETE SPRAKE I.1 9212
- SOETE, ZOETE GHEPEINS I.1 2630, 2633, 2645, 2749, 4056, 9212
- SOETE, ZOETE, SOET ANSIEN, ANEZIEN, ANESIEN, AENSIEN (Ansiene, Aneziene) I.1 866, 887, 917, 1255, 1270, 2706, 2712, 2713, 2740, 4053, 9217, 9612, 13321
- SOISSOEN VI.1 102
- SOL *planeet* III.1 64, 121
- SOLIJN I.1 5583
- SONE VAN VERLIESE, DE, DIE - *zie ook Antkerst* IV.5 36; IV.6 8, 44
- SORGHE I.1 6709, 9899
- SOROBABEL II.6 226
- SOSI, TPAS DAT GHEHEETEN ES - VI.1 4884
- SOYERS I.1 11036
- SOYSON, DE GRAUE VAN - *Hugo de Nesle* VI.1 7172
- SOZIMUS, PAUS V.1e 211
- SPAENGEN I.1 6232; V.1g 60; V.8 223, 358, 476; VI.1 8140
- Spaengen, *zie Heinric*
- SPANEHAN *Hendrik, graaf van Sponheim* VI.1 6275
- SPIERES VI.1 5527
- SPLOECTEN *bertogdom* V.1e 1149
- SPORKELE VI.1 1712
- SPROETE *kip* IV.2 309
- STANPES VI.1 1593
- Steenuoerde, *zie Wide*
- STEUEN, CONINC, VAN INGHELANT, GRAUEN

- VAN BLOIS TEN BOENEN (Steune, Steuene) VI.1 4003, 4607, 4625, 4696
- STEPHANUS, PAUS *I* V.1a 422
- STEUEN, PAUS *II* V.1e 1055, 1081
- STEUEN, DIE DERDE, PAUS V.1e 1126
- STINKENDE ZEE, DIE - III.1 66
- STOUT HOEFT *zie ook Willem, hertoghen [van] Bourgoinge* VI.1 2235
- STRAMON *stad in Judea* III.1 50
- STRAMON, CONINC *van Judea* III.1 50
- SURIEN II.8 400; V.1a 214; V.8 81
- Surien, *zie* Anichetus
- SURS, DE RIKE STEDE V.8 81
- SUSANNE, BERENGIER'S DOCHTER DES CONINCX VAN LOMBAERDIEN VI.1 224
- SUURHEDE I.1 13491
- SWAUN V.8 473
- SWIN, ZWIN, T- *zeearm* II.6 7; IV.7 865
- SYDRAC, SIDRAC III.1 1-221
- SYMOEN, BISSOPPE VAN DORNIKE ENDE VAN NOYOEN VI.1 4055
- SYMOENE LAUWAERT VI.1 6087
- SYMON V.1t 216, 218
- Syone, *zie* Mons
- SYRAPEEL, SIERAPEEL, LUBAERT IV.2 3391, 3400, 3411, 3427, 3429, 3431, 3468
- SYSIMUS, PAUS *Sisinnius* V.1e 962
- Tabaryen, *zie* Hughe
- Tancaruille, *zie* Janne
- TANSIEN, DAT LANT VAN - *Kent* VI.1 4646
- TARQUINUS I.1 8050, 8091
- TARTARIE I.1 6825
- TE VELE GHEUEN, GHEUENE, DEN PAT DIE GHEHEETE ES -, DEN WECH DIE - WAERT GHEET I.1 9284, 9875
- TEERENBORCH *Therouanne* VI.1 4041, 7511
- TEERENBORCH, DAT LANT VAN - VI.1 179
- TEESTE HARDIE, *zie ook Willem, hertoghen [van] Bourgoinge* VI.1 2235
- TEODATUS, PAUS *Adeodatus II* V.1e 856
- TERRACEN VI.1 8168
- TESEPORUS, PAUS *Telesphorus* V.1a 149
- THABOR *berg* III.1 207
- THAERTERS *Chartres* VI.1 1592
- THAMAR (Thamarre, Thamars) VI.1 3193, 3195, 3201, 3227, 3240
- THEBES, DER GODEN MOEDER V.1e 756
- THENS VI.1 1592
- THEOBALDE, SCONINX HOEM VAN VRANKERIKE *van Filips II Augustus* VI.1 4826
- THEODORA, KEYSERINNE *van Rome* V.1e 570, 585
- THEODORUS, PAUS *I* V.1e 811
- THEOPHOTUS, CLEERC V.1e 600
- Therouanne, *zie* Teerenborch
- THESEUS I.1 7560
- THOMAES (Thomase) *apostel* IV.1 1924, 1935
- THOMAES, GRAUE, PRINSE, VAN SAUOYE (Thomase) VI.1 5754, 5758, 5770
- THOMASE VAN COUCHI, CHOUCY VI.1 2872, 4017
- THOROUT, THORUT V.8 171; VI.1 2515
- Thuringen, *zie* Doringhen, Dueringen
- TIECELINE, TYOCELIJN, DIE RAUEN *zie ook Cir-lin* IV.2 1856, 2807
- TIENEN VI.1 8927
- TOERS V.1e 637
- TONGHE II.6 105
- TORENYEN VI.1 6974
- TORIS I.1 8841
- Tournai, *zie* Dornike, Onser vrouwen, Symoen
- TRAUWE I.1 5140, 5142
- TRENGIS VI.1 5850
- TRICHT *zie ook Maestrecht* V.1e 928
- Trie, *zie* Reynout
- TRIERE V.1f 82, 84
- Trieren, *zie* Sente Maximinus
- TRIK[S]LOMUSE I.1 9401
- TRITON I.1 8841
- TROIS, DEN BISSCOP VAN - VI.1 1914
- TROYAEN, KEYSER *van Rome* V.1a 102
- Troye, *zie* Biliebaut
- TROYEN I.1 6274, 11993; V.1u 75; V.8 64, 267, 293
- Troyen, *zie* Eruba
- TSAERTEREUSEN *klooster te Dijon* VI.1 10542
- Tsalons *Châlons* VI.1 6406
- Tsalons, BISSCOP VAN - VI.1 1365
- Tsalons, *zie* Jan
- Tsanpaengen, *zie* Sampaengen
- TUERKEN VI.1 2298, 10460
- TULLIUS, TULIUS, TULIUS, CULLIUS I.1 4327, 4600, 5155, 5163, 5168; V.1q 66
- TUSCAEN V.1a 9, 474
- TYBEERT, TYBERTE, CATER (Tybeerts, Tybeerte, Tybeerde) IV.2 107, 127, 1011, 1016, 1025-1026, 1031, 1038, 1043, 1048, 1053, 1055, 1067, 1071, 1078, 1086, 1095, 1109, 1117, 1122, 1131, 1144, 1147, 1151, 1160, 1176, 1186, 1194, 1196, 1201, 1204, 1211, 1218, 1221, 1225-1226, 1243, 1248, 1250, 1254, 1257, 1260, 1306, 1308, 1321, 1465, 1815, 1826, 1853, 1918, 1928, 1935, 1945, 1948,

- 1957, 1964, 1968, 1996, 2017, 2023, 2248, 2261, 2813, 2922
- TYBERIUS, TIJBERIUS, KEYSER *van Rome* IV.4 117, 134, 204, 207, 211
- TYBRE, RIUIERE IV.4 350, 358; V.1a 292; V.1e 668
- TYBULUS I.1 9710
- Tyocelijn, zie Tieceleine, Cirlin
- TYRUS, CONINC IV.4 1, 5, 41
- TYTUS, TITUS LIUEUS, LYNEUS, KNEUS I.1 5321, 8049, 13533
- URBANUS, PAUS I V.1a 298
- URBAEN, PAUS (Urbane) II VI.1 2086, 2099, 2264
- URBAEN, PAEUS VI VI.1 9076
- VALENCINE, VALENCINES, VALENTINE VI.1 1573, 5558, 8294
- VALERIAMUSE V.1a 304
- VALERIUS I.1 8133, 8159, 8760
- VALERIUS, TYRAN *keizer van Rome* V.1a 418
- VALKENBERGHE, DIE GRAUE, HEERE VAN - *Walram* II VI.1 6276, 6401, 6425, 6429, 6449, 6571, 6601, 6739
- Valkenburg, zie Fauquemont
- VALOYS VI.1 8002
- Valoys, zie Chaerl(e), Philips
- VALSCH GHELAET, GHELATE (Valschs) I.1 9653, 9660, 9661, 9671, 9676, 9886, 10077, 10089, 10153, 10157, 10161, 10239, 10363, 10528, 10939, 10988, 11015, 11035, 11064, 11226, 11273, 11411, 11429
- VASERIJN, STAT IV.1 1267
- VASPACIANUS, VASPACIAEN (Vaspaciane) *keizer van Rome* IV.4 133, 139, 146, 153, 157, 162, 168, 176, 183, 188, 334, 373
- VATRANE, DAT PALAYS TE - V.1b 152
- VENDOME, DIE GRAUE VAN - VI.1 6423, 6437
- VENDOME VI.1 6440
- VENEGEN VI.1 5218
- VENUS *planeet* III.1 64, 121
- VENUS, VER - (Venuse) I.1 1495, 2877, 2884, 3466, 3522, 3557, 5279, 7666, 8420, 9560, 9909, 9968, 10003, 11596, 11828, 12085, 12545, 12550, 12649, 13330, 13343, 13349, 13369, 13424, 13427, 13489, 13820, 13826, 13830, 13873, 13877, 13907, 14200
- Verboene, zie Aymars
- Verboene, zie Aymars
- VERBONE, DE GRAUE VAN - *Amalrik V of VI* VI.1 6293
- VERMENDOIS, VERMENDOYS VI.1 4737, 4758, 4919, 4942
- VERMENDOYS, DAT LANT VAN - IV.2 1511
- VERMENDOIS, DES GRAUEN DOCHTER VAN - *Adelheid, dochter van graaf Herbert* VI.1 185
- VERMENDOIS, DIE GRAEFNEDE VAN - *Elisabeth* VI.1 4737, 4758
- VERONICA IV.4 241, 244, 263, 274, 290, 293, 326
- VERRANESSEN I.1 11046
- Vianen, zie Jan, Sannars
- VICALIUS, PAUS *Vitalianus* V.1e 847
- VICTOER, DEERSTE, PAUS V.1a 270
- VIER AMBOCHTEN, AMBACHTEN, DAT LANT VAN - VI.1 379, 942, 9521, 9619, 10131, 10186, 10230
- VINCENT *van Beauvais* VI.1 125
- VINCENT DIE JACOPIJN V.1u 279
- VIRGILIUS (Virgiliuse) I.1 5322, 5339, 5344, 5349, 5357, 5371, 8400, 8386, 13523
- VIRGILIUS, PAUS *Vigilius* V.1e 577, 611
- VIRGINE, DOCHTER [VAN] VIRGILIUS I.1 5323, 5369
- VIUEN VI.1 1610
- VLAENDREN, VLAENDER, VLANDER, VLANDREN, VLAENDERE, DAT GRAFSCIP, GRAEFSCHAP, GRAEFSCHAP VAN DEN LANDE VAN, DAT LANT, TLANT, TPLEIN VAN -; VLAENDER, VLAENDEREN LANT, VLAENDERLANT (Vlaemsche) II.6 154; IV.2 2252, 2256, 2574; V.1e 326; V.8 166, 171; VI.1 14, 42, 48, 52, 128, 175, 200, 236, 238, 304, 316, 348, 352, 354, 365, 372, 557, 655, 927, 979, 984, 1053, 1371, 1403, 1416, 1431, 1484, 1488, 1491, 1511, 1528, 1544, 1545, 1552, 1727, 1743, 1778, 1786, 1810, 1815, 1830, 1840, 1844, 1852, 1861, 1895, 1978, 1990, 1999, 2039, 2057, 2059, 2063, 2078, 2102, 2185, 2231, 2245, 2313, 2319, 2321, 2346, 2357, 2358, 2427, 2448, 2450, 2455, 2588, 2658, 2716, 2721, 2780, 2873, 2879, 2881, 2914, 3314, 3315, 3319, 3861, 3887, 3903, 3910, 3913, 3948, 3984, 3989, 4010, 4024, 4029, 4051, 4201, 4307, 4377, 4391, 4422, 4428, 4431-4432, 4438, 4453, 4545, 4578, 4591, 4594, 4605, 4707, 4723, 4736, 4741, 4752, 4757, 4836, 4932, 5018, 5020, 5042, 5096, 5105, 5115, 5303, 5306, 5348, 5390, 5474, 5476,

- 5484, 5498, 5538, 5682, 5684, 5700, 5720, 5726, 5759, 5771, 5775, 5804, 5814, 5818, 5894, 6144, 6156, 6267, 6312, 6494, 6527, 6674, 6765, 6802, 6893, 6924, 6926, 7002, 7008, 7024, 7031, 7258, 7284, 7433, 7529, 7588, 7683, 7697, 7701, 7709, 7796, 7852, 7856, 7976, 7985, 8017, 8025, 8041, 8086, 8201, 8203, 8235, 8300, 8448, 8477, 8495, 8514, 8520, 8651, 8676, 8843, 8850, 8876, 8952, 8955, 8966, 9089, 9321, 9411, 9473, 9723, 9762, 9780, 9839, 9907, 9958, 9961, 9984, 10064, 10066, 10210, 10390, 10428, 10441, 10444, 10484, 10487, 10567
- VLAENDREN, DIE STATE VAN - VI.1 10300
- VLAENDREN, DEN GRAUE VAN - *Diederik van de Elzas* VI.1 4558
- VLAENDREN, DEN GRAUE VAN - *Gwy van Dampierre* VI.1 6873
- VLAENDER, DE GRAUE VAN - *Lodewijk I van Nevers* VI.1 8629
- VLAENDREN *graaf Lodewijk II van Male* VI.1 9968
- VLAENDER LANT, DEN GRAUE VAN - *Robrecht III van Bethune* VI.1 7792
- VLAENDREN, AERSSCHE CAPELAEN IN - VI.1 2357
- Vlaendren, zie Adele, Diederik, Gwy, Hase, Jan, Jane, Mergriete, Philips, Robbrecht, Willem
- VLAMINC STRATE, DE - *Brugge* VI.1 8489
- VLAMINGHE, VLAMINGE (Vlaminghen, Vlamingen) VI.1 634, 4700, 5564, 5648, 6337, 6369, 6647, 6649, 7129, 7142, 7156, 7221, 7223, 7248, 7256, 7263, 7295, 7322, 7324, 7333, 7372, 7399, 7408, 7421, 7425, 7427, 7431, 7440, 7444, 7449, 7455-7456, 7463, 7469, 7500, 7510, 7514, 7520, 7531, 7540, 7547, 7549, 7559, 7562, 7570, 7575, 7590, 7599, 7617, 7959, 7977, 7996, 8026, 8032, 8050, 8063, 8071, 8072, 8106, 8111, 8179, 8185, 8219, 8225, 8246, 8250, 8256, 8265, 8281, 8346, 8359, 8361, 8441, 8458, 8637, 8683, 8695, 8703, 8708, 8733, 8743, 8769, 8771, 8789, 8838, 8899, 8985, 9756, 9760, 9789, 9828
- VORNE AMBACHT *Veurne Ambacht* VI.1 3868
- Vorne, zie Vuerne
- VRANCKERIKE, VRANKERIKE, VRANCRIKE *zie ook Gallen* I.1 1177, 6601; II.1 737; IV.4 53; V.1e 311, 326, 518, 1032, 1058, 1070, 1101, 1141; V.1f 16, 84; V.8 152; VI.1 9, 28, 65, 314, 320, 348, 2324, 3293, 3323, 4375, 4438, 4476, 4800, 4808, 4820, 4834, 5046, 5086, 5130, 5447, 5458, 5496, 5518, 5573, 5578, 5911, 5994, 6084, 6118, 6251, 6289, 6333, 6498, 6487, 6511, 6776, 7019, 7179, 7259, 7667, 8000, 8290, 8475, 8618, 8641, 8717, 8768, 8815, 8839, 9750, 9758, 10002, 10237, 10299, 10436
- VRANCKERIKE, DIE CONINCRIKE VAN - IV.6 26, 33
- VRANKERIKE, DEN CONINC VAN - I.1 10386
- VRANCKERIKE, DEN CONINC VAN - (des coninx) *zie ook Philips I* VI.1 1477, 1517, 1682
- VRANKERIKE, VRANCKERIKE, DE CONINC VAN - (sconinx) *zie ook Philips II Augustus* VI.1 4766, 4782, 4816, 4851, 4856, 5036, 5148, 5186, 5297, 5434, 5548, 5553, 5582, 5601, 5616
- VRANCKERIKE, DEN CONINC VAN - *Filips III* VI.1 5970
- VRANKERIKE, VRANKERIKE, DE CONINC VAN - (sconinx) *zie ook Philips IV* VI.1 6172, 6247, 6265, 6507, 6554, 6725, 6747, 6761, 6872, 6884, 6980, 7254, 7428, 7564, 7596
- VRANCKERIKE, DEN CONINC VAN - (sconinx) *zie ook Philips VI* VI.1 8180, 8218, 8406, 8445, 8827
- VRANCKERIKE, DEN CONINC VAN - *Karel IV* VI.1 7952
- VRANKERIKE, VRANKERIKE, DIE CONINC VAN - *Karel VI* VI.1 9956, 10000, 10128, 10184, 10393
- VRANCKERIKE, DIE CONINC VAN - *zie ook Lodewijk VI* VI.1 2483, 3978, 4028, 4050
- VRANCKERIKE, VRANKERIKE, DEN CONINC VAN - *Lodewijk IX* VI.1 5802, 5837, 5897
- VRANCKERIKE, DER CONINGHINNEN SUSTER VAN - *Johanna van Montferrat* VI.1 3923
- VRANKERIKE, DES GOETS CONINCX DOCHTER VAN - *van Robert II*, *zie ook Adele* VI.1 276
- VRANCKERIKE, DEN CONINCSTAUELE VAN - *Olivier Clisson* VI.1 9766
- VRANCKERIKE, DIE HEEREN VAN - VI.1 10028
- VRANCKERIKE, DE DOCHTER VAN - *Isabella, dochter van Karel VI* VI.1 10452
- VRANKERIKE, DES CONINCX DOCHTER VAN - KARELS DES KALUWEN VI.1 56

- Vranckerike, zie Heinrike, Jehane, Jehanne, Karel, Lodewijc, Philips, Philosophie
 VRANKEN LANT, DER - VI.1 5139
 VRANXE, DIE - zie ook *Fransoys* V.1f 62
 VRECHT, VRECHHEDE I.1 202, 236, 239; II.5 646
 VREESE (Vreesen) I.1 3657, 3663, 3666, 3822, 4041, 12890, 12948, 13237, 13261, 13292, 13295, 13823
 VRIENDELIJ, VRIENDELIKE SPREKEN I.1 2655, 2750
 VRIENT zie ook *Amijs* I.1 6691, 6727
 VRIESE (Vriesen) zie ook *Neder Sassen* II.5 662; V.8 378, 471; VI.1 6820
 VRIESE, DE, DEN EERSTEN - (Vriesen) zie ook *Robbrecht I* VI.1 1520, 1523, 1541, 1545, 1556, 1661, 1677, 1714, 1749, 1785, 1861, 1871, 1895, 1929, 1979, 2006, 2008, 2032, 2041, 2057, 2065, 2090
 VRIESE, DE - zie ook *Robbrecht II* VI.1 2329
 Vriese, zie Robbrecht
 VRIESLANT V.1e 991; VI.1 1443, 1486, 1540, 10457
 VRIESSCHE RIKE, T- V.8 359
 VRIHEDE, VRIHEIDE I.1 902, 1132, 1141, 9901, 13025, 13045, 13092, 13320, 13947, 13971
 VUERNE, VORNE VI.1 1611, 6322, 6335, 6389
 VULCANUS (Vulcane) I.1 12544, 12551
 VULMAERTE, VRAUWE - IV.2 788
 VUUBLOYS IV.2 1509
 VYANE VI.1 8871
 Vyane, zie Karel
 WAERHEIT, WAERHEIDE I.1 1045, 10119
 WAES, -T LANT, SOETE LANT, VAN - IV.2 2257; VI.1 7235, 9521, 9619
 WAESTENE VI.1 8759, 8790
 WALCHEREN VI.1 943
 Wales, zie Gales
 WALEWEYN, WALEWEIN I.1 2026; V.1e 344; V.8 445
 Walle, den -, zie Lodewijc
 WALOYSE (Waloyzen) VI.1 6677, 6779, 6795, 6797, 6802
 WALSCHER RIKE, T- V.8 359
 WALSCHERANT (Walscherande, Walscheranden) IV.1 1820, 1964, 2021
 WANHOPE I.1 931
 WATENE, WATINE *proosdij* VI.1 2182, 4729
 Watine, zie Bernaerde
 WAUTER neef van *Tamar* VI.1 3201
 WAUTERN, GRAUE VAN ESDIN II VI.1 2856
 Weert, zie Jan
 WEL, WALE HELEN I.1 9651, 9896, 13206, 13209, 13221, 13248
 WERUEKE VI.1 4314, 4340
 Werueke, zie Willem
 WEST LANT, T- (Westlande) VI.1 569, 5354, 8486, 8729, 9191, 9721, 9910, 9948
 WEYNSELIJN, HERTOGHE, PRINCHE, VAN BRABANT (Weinseline, Weynseline) VI.1 8889, 8910, 8949, 8989
 WIDE VAN STEENUOERDE VI.1 3406
 WIJNRI, VIJNRI (Wijnrijs) VI.1 1215, 1219, 1269, 1276, 1282, 1293, 1303, 1309
 WIJNRI broer van *Bertolf* VI.1 3503, 4255, 4258
 WILLEM, GRAUE NORMENDIEN (Willemme) I, de Veroveraar VI.1 1060, 1075
 WILLEM, CONINC VAN INGHELANT, GRAUE VAN NORMENDIEN II VI.1 1077, 1870, 2285
 WILLEM, HERTOGEN [VAN] BOURGOINGE zie ook *Teeste Hardie, Stout hoeft* VI.1 2235
 WILLEM II, hertog van *Apulië en Calabrië* VI.1 1900
 WILLEM, GRAUE, VAN HENEGAUWE V VI.1 8907
 WILLEM, GRAUE, VAN NORMENDIE (Willemme, Willems, Normendien) *Willem Clito, graaf van Vlaanderen* VI.1 3916, 3984, 4030, 4038, 4051, 4376, 4382, 4424, 4436, 4480, 4488, 4517, 4523, 4525, 4527, 4572
 WILLEM, VAN VLAENDREN, GRAUE VAN DAMPIER (Willemme, Willems) VI.1 5784, 5788, 5812, 5829, 5835, 5847, 5870
 WILLEM (Willeme, Willemme) zoon van graaf *Guy van Vlaanderen, heer van Denendermonde en Richebourg* VI.1 5984, 6269, 6941, 6955, 6975
 WILLEM, BISSCOP VAN RIEMEN VI.1 4824
 WILLEM VAN ANSONE, BISSCOP VAN CAMERIKE VI.1 7916
 WILLEM, DIE VELE BOUKE MAECTE IV.2 1, 6
 WILLEM LONGARET VI.1 7642, 7659
 WILLEM, VAN COUDENBERGHE, MEESTER - VI.1 10501, 10513
 WILLEM VAN GULKEN VI.1 7267, 7389, 7573
 WILLEM, VAN LOE, VAN YPRE (Willemme, Willems) VI.1 2804, 3858, 3884, 3934, 4018, 4036, 4180, 4197, 4214, 4234, 4580, 4603, 4632, 4644, 4652, 4681, 4705
 WILLEM, VAN WERUEKE VI.1 3504, 4308, 4344
 WITTE CAPROENE *stedelijke militie van Gent* VI.1 9158

- WOERIN *zie ook Willem van Werueke* VI.1 3505
- WONDELGHEM VI.1 9132
- WONDELGHEM *kasteel* VI.1 9137
- YBERNE *zie ook Yerlant* IV.1 25, 113
- YCARUSE I.1 4995
- YERLANT, YRLANT *zie ook Yberne* IV.1 2; V.1e 254
- YEUE, VER - (Yeuen) II.5 871; II.6 220; II.8 422; III.1 1, 2, 11, 125, 168, 220
- Yoens, *zie Jan*
- YPOCRAS (Ypocrate) I.1 5168; II.1 914, 922, 1251
- YPOCRISIE (Ypocrisien) I.1 9663, 10138, 10603, 10621, 10867, 10893
- YPRE, YPERE IV.7 36; VI.1 1613, 2950, 3333, 3673, 3681, 3868, 4179, 4190, 4209, 4242, 5352, 5474, 5480, 6387, 6633, 6653, 6655, 7236, 7923, 8039, 8365, 8485, 8958, 9168, 9182, 9189, 9203, 9270, 9383, 9414, 9441, 9447, 9454, 9457, 9469, 9645, 9720, 9780, 9797, 9928, 9939, 9950
- Ypre, *zie Jan, Willem*
- YSAAC *neef van Bertolf* VI.1 3506
- YSAACKE IV.7 1652
- YSAYE IV.7 1212
- YSINGRIJN, YSENGRIJN, ISINGRIJN, YSEGRIME, WULF (Ysingrine, Ysengrine, Ysengrijne, Ysingrijns) I.1 10273; IV.2 62, 64, 98, 171, 180, 187, 197, 203, 232, 1222, 1481, 1517, 1555, 1566, 1570, 1580, 1616, 1854, 1904, 1915, 1919, 1928, 1940, 1950, 1970, 1987, 1993, 2014, 2022, 2095, 2110, 2169, 2260, 2461, 2487, 2706, 2806, 2825, 2830, 2835, 2854, 2874, 2876, 2881, 2887, 2890, 2917, 2929, 2993, 3014, 3103, 3407, 3462; V.1u 190
- Yswenden, *zie Hersenden*
- YTALE, TLANT VAN -, YTALIEN, YTALYEN LANT II.1 39; V.1a 196; V.1e 310, 521, 636, 644, 654; V.1f 85; V.8 75
- Zarrazine, *zie Sarraijn*
- Zassen, *zie Sassen*
- ZEELANT VI.1 4959, 7141
- ZEERE VERUAREN I.1 13243
- Zeine, *zie Seyne*
- ZEPHIRUS I.1 7834
- ZOMME *rivier* IV.2 2443
- ZORGHE I.1 7108, 7112, 13243
- ZOTHEDE I.1 13259
- ZOTTE MILTHEIT I.1 9317
- ZWARTE ZEE, DIE - III.1 54, 66
- ZWAUEN V.1e 998
- ZWEDEN V.8 360
- Zwin, *zie Swin*

Lijst van afbeeldingen

Alle afbeeldingen zijn gereproduceerd naar het handschrift Stuttgart, WLB, Cod. poet. et phil. 2° 22, behalve afbeelding 2. De nummers 2-11 en 35a-i zijn afbeeldingen op ware grootte; de overige reproducties zijn verkleind weergegeven.

1.	f.192v	Frontispice
2.	Gent, Stadsarchief, Reeks 529, nr. 1 (<i>Boeksken vander Lieve</i> of <i>Lieve-</i> <i>cartularium</i> , 1251-1386), f.5r	22
3.	f.40v	38
4.	f.38v	39
5a.	f.6va1, 102va7, 78rb1, 106vb1	44
5b.	f.307rb3, 116va1	44
5c.	f.46rb1, 124va1	44
5d.	f.80vb21, 122vb1, 79vb29, 102va7	44
5e.	f.284rb1, 103rb1	44
5f.	f.40rb5, 117rb16	44
6.	f.129rb8	47
7.	f.137rb28	52
8.	f.251rb	63
9.	f.245rb	64
10.	f.295rb15	67
11.	f.333rb16	68
12.	f.1r	112
13.	f.85v	455
14.	f.86v	458
15.	f.87r	460
16.	f.112r	548
17.	f.128v	607
18.	f.130v	617
19.	f.131r	620
20.	f.178v	799
21.	f.179r	Frontispice
22.	f.234v	1029
23.	f.235r	1030
24.	f.260v	1137
25.	f.261r	1140
26.	f.281v	1227
27.	f.282r	1228
28.	f.310v	1344
29.	f.311v	1349
30.	f.314v	1362
31.	f.334v	1446

32.	f.335r	1451
33.	f.346r	1491
34.	f.347r	1493
35a.	f.295ra	1494
35b.	f.116va	1494
35c.	f.128vb	1495
35d.	f.178va	1495
35e.	f.281va	1496
35f.	f.260va	1496
35g.	f.311va	1497
35h.	f.333rb	1497
35i.	f.85va	1498

Summary

The so-called 'Comburg manuscript' (Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, Cod. poet. et phil. 2° 22) is a composite volume consisting of six manuscripts, which for the most part were written during the first two decades of the fifteenth century. The manuscript is named after the 'Ritterstift' Comburg in Germany (Baden-Württemberg, near Schwäbisch-Hall), where it was discovered by F.D. Gräter at the end of the eighteenth century. Most probably it was brought there by Erasmus Neustetter, a former deacon of the institution, who must have acquired the manuscript in Flanders, during his travels in the period 1540-1543. In 1578 Neustetter had the manuscript rebound. At that time the six parts had already been bound together, in a binding of about the middle of the sixteenth century. Traces of earlier stitching indicate that the individual manuscripts must previously have existed as separate booklets. Nevertheless, at least five of the manuscripts have a closely related tradition, which goes back to the time of their production.

Depending on the designation of hand I as a contemporary scribe/corrector or as an early possessor, eight or nine text producing hands can be identified (A in Mss. I and VI; B and C in Ms. II; D in Ms. III; E in Mss. IV, V and VI; F in Ms. V; G and H in Ms. VI; I in Mss. I, II, IV and VI). In addition, two hands are found which have only added minor corrections (K in Ms. II and L in Ms. III). Moreover, there is evidence that could justify the attribution of hands A and B to the same scribe, thereby reducing the number of scribes to seven or eight.

Except possibly for the dialect used, there is no reason to assume a common origin of Ms. III with the other manuscripts. In fact, the appearance only in Ms. III of hand L (a corrector whose activity cannot be dated much before 1440-1450), suggests that this manuscript was not joined with the rest before this period.

There seems to be, however, a close relationship of the origins of the Mss. I, II, IV, V, and VI. These manuscripts then are the work of six or seven scribes, three of which (C, G and I) have only contributed small parts of texts. In respect to the amount of their production, A-B and E are by far the most important scribes. Whereas scribe A-B has written the largest part of the texts, and has initiated three manuscripts (I, II and VI), E is the one who is responsible for (part of) the writing and final editing of three manuscripts (IV-VI). The question of the relationship between A-B and E can be clarified by studying Ms. VI (a chronicle), the only manuscript in which, among others, both scribes A-B and E are to be found. The parts of the chronicle that they have copied, appear to reveal the genesis of it, in particular of the continuations of the core-text. These additions were made by a contemporary author who, most likely, lived in Ghent. Although it can as yet not be considered a fact, it seems probable, that this author was involved in the production of Ms. VI. As most of the scribes wrote in an Eastern Flemish dialect, and the language of scribe E has been characterized as a purely Ghent dialect, it may safely be assumed that Mss. I, II, IV, V and VI were produced in Ghent.

Apart from the first three quires and the original fourth quire of Ms. V, written by

scribe F around the end of the fourteenth century, all the manuscripts can be dated in the first two decades of the fifteenth century.

The contents of the 'Comburg-manuscript' cover a wide range of Middle Dutch literature, represented by 57 texts, both in prose and in verse. Among the most renowned are *Die Rose* (a translation of the French *Roman de la Rose*), *Van den vos Reynaerde*, *Van Sente Brandane*, *Sidrac*, and poems by thirteenth- or fourteenth-century authors such as Jacob van Maerlant, Jan de Weert, Jan van Boendale and Hein van Aken.

